

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ

İSTANBUL UNIVERSITY
JOURNAL OF TRANSLATION STUDIES

SAYI / ISSUE 22 • YIL / YEAR 2025

E-ISSN: 2717-6959

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ

ISTANBUL UNIVERSITY

JOURNAL OF TRANSLATION STUDIES

Sayı/Issue 22 • Yıl/Year 2025

Dizinler
Indexing & Abstracting

TR Dizin
DOAJ
EBSCO Humanities Source
EBCSO Central & Eastern European Academic Source
SOBIAD
ERIH PLUS
Gale Cengage
Ulrichsweb

Sahibi
Owner Prof. Dr. Hayati DEVELİOĞLU
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Letters, İstanbul, Türkiye

Sorumlu Yazı
İşleri Müdürü
Responsible
Manager Prof. Dr. Alev BULUT
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Letters, İstanbul, Türkiye

Yazışma
Correspondence İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Istanbul University, Faculty of Letters

🏠 Ordu Caddesi 34459 Laleli, İstanbul, Türkiye
☎ +90 (212) 455 57 00 / 15730 / 31
✉ jts@istanbul.edu.tr
🌐 <https://jts.istanbul.edu.tr/>

Yayıncı
Publisher İstanbul Üniversitesi Yayınevi
istanbul University Press

🏠 İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü, 34452 Beyazıt/Fatih, İstanbul, Türkiye
☎ +90 (212) 440 00 00
✉ iupress@istanbul.edu.tr
🌐 <https://iupress.istanbul.edu.tr/>

Yayın Türü
Publication
Type Yaygın Süreli
Periodical

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.

Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Yayın dili Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca'dır.

The publication languages of the journal are Turkish, English, German and French.

Mayıs ve Kasım aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası, hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.

This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal published biannually in May and November.

Dergi Yazı Kurulu

Editorial Management

Baş Editör Editor-in-Chief	Prof. Dr. Arsun URAS <i>İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye</i> auras@istanbul.edu.tr
Baş Editör Yardımcıları Co-editors-in-Chief	Doç. Dr. Esra ÖZKAYA MARANGOZ <i>İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye</i> eozkaya@istanbul.edu.tr Dr. Öğr. Üyesi Sinem CANIM <i>İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye</i> scanim@istanbul.edu.tr
Etik Editörü Ethics Editor	Prof. Dr. Ayşe Fitnat ECE <i>İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye</i> ayse.ece@istanbul.edu.tr
İngilizce Dil Editörü English Language Editor	Öğr. Gör. Elizabeth Mary EARL <i>İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye</i> elizabeth.earl@istanbul.edu.tr

Yayın Kurulu

Editorial Board Members

Prof. Dr. Ayşe Fitnat ECE	<i>İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye</i> ayse.ece@istanbul.edu.tr
Prof. Dr. Nesrin DELİKTAŞLI	<i>İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye</i> nesrin.deliktasli@istanbul.edu.tr
Prof. Dr. Maria Isabel DEL POZO	<i>Universida de Vigo, Vigo, Spain</i> mdelpozo@uvigo.es
Prof. Dr. Fayza EL QASEM	<i>Université de Sorbonne Nouvelle, Paris, France</i> fayza.el-qasem@sorbonne-nouvelle.fr
Doç. Dr. Anastasia PARIANOU	<i>Ionian University, Corfu, Greece</i> parianou@gmail.com
Prof. Dr. Eduardo DE GREGORIO GODEO	<i>University of Castilla La Mancha, Ciudad-Real, Spain</i> Eduardo.Gregorio@uclm.es

İçindekiler

Table of Contents

Araştırma Makalesi Research Article	
Movses Khorenatsi'nin Tarihi, Eremya Çelebi'nin "Tercümesi": 17. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni Tarihini Yeniden Yazmak	1
"Movses Khorenatsi's History, Eremya Çelebi's 'Translation': Rewriting Armenian History in the 17th-Century Ottoman Empire"	
Muhammed Salih Sefiloğlu	
Derleme Makalesi Review Article	
Antik Uygarlıklardan 20. Yüzyıla Kadar Çeviri Tarihine Genel Bir Bakış	23
A General Overview of Translation History from Ancient Civilizations to the 20th Century	
Barış Can Aydın	
Araştırma Makalesi Research Article	
Mapping Turkish Translations of Naval Battle Narratives in the Early Republican Period of Türkiye through Peritexts	44
Türkiye'de Erken Cumhuriyet Döneminde Yayımlanan Deniz Savaşı Anlatılarının Türkçe Çevirilerinin Çevre Metinler Aracılığıyla İzinin Sürülmesi	
Seda Taş İlmek	
Araştırma Makalesi Research Article	
Edebiyat Çevirisinde Kültürel Unsurların Aktarımı Üzerine Bir İnceleme: Kürk Mantolu Madonna Örneği	59
A Study on the Transfer of Cultural Elements in Literature Translation: The Case of Madonna in Fur Coat	
Şerafettin Yıldız, Muhammed Talha Seyithan	
Araştırma Makalesi Research Article	
The Shifting Worlds of Gilead: An Analysis of Adaptation Shifts in <i>The Handmaid's Tale</i>	75
Gilead'ın Değişen Dünyaları: Damızlık Kızın Öyküsü'ndeki Uyarılma Kaymalarının İncelenmesi	
Merve Örs, Korkut Uluç İşisâğ	
Araştırma Makalesi Research Article	
Unmasking the pseudonyms of cultural mediators in Turkish children's literature	89
Türk çocuk edebiyatında kültürel araçların kullandığı müstear isimleri gün yüzüne çıkarmak	
Büşra Yaman	
Araştırma Makalesi Research Article	
Kitap Çevirisinin Ardı: Güvencesizlik	106
Discerning the Unseen: Precarity of Literary Translation	
Naim Göktaş, Ensar Macit	

- Araştırma Makalesi | Research Article
Close and Distant Reading in Translation Studies (a Case of Poetry) **127**
Çeviri Araştırmalarında Yakın ve Uzak Okuma (Şiir Örneğinde)
Olena Kozan
- Araştırma Makalesi | Research Article
Characterization-Driven Remake Shifts in the Turkish Remakes of British Dramas **148**
İngiliz Dizilerinin Türk Televizyonundaki Yeniden Çevrimlerinde Karakter Tasarımı Temelli Kaymalar
Mehmet Erguvan
- Araştırma Makalesi | Research Article
Çeviri Stratejileri Kapsamında Reklam Çevirilerinin İncelenmesi: Fransızca-Türkçe Reklam **161**
Örneklere
Analyzing Advertising Translations within the Scope of Translation Strategies: French-Turkish Advertising Examples
Nahide Arslan
- Araştırma Makalesi | Research Article
Police Interpreting by Semiprofessional Master of Translation and Interpreting Students in China **175**
—A Sociocultural Perspective
Mianjun Xu, Tianyuan Zhao, Juntao Deng
- Araştırma Makalesi | Research Article
“The Eyes, Chico. They Never Lie.”: A Review of Eye Tracking Technology As a Tool in Interpreting **194**
Studies
Sözlü Çeviri Çalışmalarında Bir Araç Olarak Göz Takip Teknolojisinin İncelenmesi
Nazlıgül Bozok
- Araştırma Makalesi | Research Article
Sözlü Çeviri Alanının Çeviri Eğitiminde Temsili: Türkiye Örneklemleri **209**
Representation of Interpreting in Translator & Interpreter Education: Turkish Sampling
Ayşe Işık Akdağ, Halil İbrahim Balkul, Emra Büyüknisan, Esat Tosun, Gamze Güler
- Araştırma Makalesi | Research Article
Sözlü Çeviri Eğitiminde Dijital Panoların Kullanımı: Padlet Örneği **222**
Using The Digital Boards In Interpretation Education: Padlet Sample
Burcu Türkmen
- Araştırma Makalesi | Research Article
Impact of Artificial Intelligence on Translation Education: Benefits of Artificial Intelligence and **234**
Challenges Faced by Students
Yapay Zekânın Çeviri Eğitimine Etkisi: Yapay Zekânın Faydaları ve Öğrencilerin Karşılaştığı Zorluklar
Semih Okatan

Araştırma Makalesi | Research Article

Active Learning in Translator Education: Investigating Discomfort, Anxiety, and Academic Performance **248**

Çevirmen Eğitiminde Aktif Öğrenme: Rahatsızlık, Kaygı ve Akademik Performansın İncelenmesi
Burcu Taşkın

Araştırma Makalesi | Research Article

Assessment of Functional Adequacy in Normative Business Administration Texts: A Case Study on Articles of Association (AoA) Translation Practices **260**

Normatif İşletme (Alanı) Metinlerinin İşlev Düzlemindeki Yeterliliğinin Değerlendirilmesi: Şirket Esas Sözleşmesi Çeviri Uygulamaları Üzerine Bir Vaka Çalışması
Ayşegül Angı

Derleme Makalesi | Review Article

Multimodal Change in Translation Studies: Transcending the Boundaries **277**

Çeviribilimde Çok Modlu Değişim: Sınırları Aşmak
Sevda Balaman

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Araştırma Makalesi | Research Article

🔓 Açık Erişim | Open Access

Movses Khorenatsi'nin Tarihi, Eremya Çelebi'nin "Tercümesi": 17. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni Tarihini Yeniden Yazmak

"Movses Khorenatsi's History, Eremya Çelebi's 'Translation': Rewriting Armenian History in the 17th-Century Ottoman Empire"

Muhammed Salih Sefiloğlu¹

¹ Ruhr University Bochum, History, Ruhr, Germany

Öz

Bu makale on yedinci yüzyılın sonunda Eremya Çelebi tarafından Ermeni harfli Türkçe olarak yeniden yazılan Movses Khorenatsi'nin *Ermeni Tarihi* adlı eserini inceler. Çalışmanın amacı Eremya Çelebi'nin bu eserinin, yalnızca bir metin aktarımı değil, aynı zamanda Osmanlı ve Ermeni kültürleri arasında yaratıcı bir yeniden yazım olduğunu ortaya koymaktır. Eser sade bir Türkçe ile kaleme alınmış ve Ermeni tarihi on yedinci yüzyıl Osmanlı okuyucusuna hitap edecek şekilde uyarlamalar, basitleştirmeler, eklemeler ve çıkarmalarla yerelleştirilmiştir ve en nihayetinde Osmanlı üslubuna uygun, özgün bir metne dönüştürülmüştür. Osmanlı egemen kültür ve yapılanmaları eser boyunca görünmez bir egemenlik kurmuş; Ermeni kültürü Osmanlı kültürel kalıplarının izin verdiği sınırlar içinde Türkçeye aktarılmıştır. Eremya Osmanlı kültürel terminolojisini kullanarak, Khorenatsi'nin eserini Osmanlı okuyucuları için anlaşılır hale getirmiş ve her iki kültür arasında köprü işlevi görerek yaratıcı bir etkileşim oluşturmuştur. İçinde bulunduğu Akdeniz dünyasının çok kültürlü ve dilli dünyasında hem Ermeni ve hem de Osmanlı kimlik ve kültürünü sahiplenerek her iki kültür ve tarihi yeniden inşa etmiştir. Ben de bu makalede Eremya Çelebi'nin dilsel ve kültürel aracılık rolünü metin analiz yöntemini kullanarak inceledim. Sonuç olarak, Eremya Çelebi'nin eseri, Khorenatsi'nin eserini kaynak almasına rağmen, ondan önemli ölçüde farklılaşarak yazarın özgün bir çalışması haline gelmiştir.

Abstract

This article focuses on Eremya Çelebi's adaptation of *History of Armenia* by Movses Khorenatsi, which he rewrote in Armeno-Turkish at the end of the seventeenth century. The aim of the study is to demonstrate that Eremya Çelebi's version is a creative rewriting that bridges Ottoman and Armenian cultures. The work localizes Armenian history for a seventeenth-century Ottoman audience through simplifications, additions, and omissions, ultimately transforming it into an original text that aligns with Ottoman stylistic norms. Throughout the text, Ottoman hegemonic culture and structures assert an invisible dominance, as Armenian culture is rendered into Turkish within the boundaries permitted by Ottoman power. Eremya makes Khorenatsi's work comprehensible for Ottoman readers, serving as a cultural bridge and fostering creative interaction between the two traditions. Positioned within the context of a multilingual and multicultural Mediterranean world, Eremya embraces both Armenian and Ottoman identities and cultures, reconstructing the histories of both. I analyze Eremya Çelebi's cultural mediation role by examining how the text was adapted to the Ottoman context using textual analysis methods. In conclusion, while Eremya Çelebi's work draws upon Khorenatsi's text as its source, it diverges significantly from the original, emerging as a unique and original work by the author.

Anahtar Kelimeler Ermeni tarihi · Ermeni harfli Türkçe · Eremya Çelebi · Movses Khorenatsi · çeviribilim

Keywords Armenian history · Armeno-Turkish · Eremya Çelebi · Moses Khorenatsi · translation studies.

Atıf | Citation: Sefiloğlu, M. S. (2025). Movses Khorenatsi'nin tarihi, Eremya Çelebi'nin "Tercümesi": 17. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni tarihini yeniden yazmak. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi-Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 1-22. <https://doi.org/10.26650/iujts.2025.1627311>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Sefiloğlu, M. S.

 Sorumlu Yazar | Corresponding author: Muhammed Salih Sefiloğlu salihsefiloglu@gmail.com

Yazar Notu

Boğos Levon Zekiyan'a, sunduğu maddi ve manevi destek için en içten teşekkürlerimi sunarım. Suraiya Faroqhi'ye, İbn Haldun'daki dersleri, ilgisi ve özellikle de yıllar boyunca eksik etmediği desteğiyle bana kattıkları için derin bir minnet borçluyum; kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır. Ayrıca, Venedik St. Lazzaro Mkhitar Kütüphanesi'nde bulunan Eremya Çelebi'nin el yazması eserini benimle paylaştığı ve bana Ermenice öğrettiği için Henry Shapiro'ya çok teşekkür ederim. Klasik Ermenice derslerine katılmama imkân tanıdığı ve samimi bir öğrenme ortamı sağladığı için Michael Stone'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Author Note

I would like to express my sincere gratitude to Boğos Levon Zekiyan for his generous material and spiritual support. I am deeply indebted to Suraiya Faroqhi for the courses at Ibn Haldun University, her interest, and above all, her unwavering support over the years; no words of thanks would be sufficient to express my appreciation. I would also like to thank Henry Shapiro for sharing with me the manuscript of Eremya Çelebi preserved at the Mkhitarist Library of San Lazzaro in Venice, and for teaching me Armenian. I am sincerely grateful to Michael Stone for allowing me to attend his Classical Armenian courses and for fostering a warm and welcoming learning environment.

Extended Summary

At the end of the seventeenth century, Eremya Çelebi rewrote Movses Khorenatsi's *History of Armenia* in Armeno-Turkish at the request of Müneccimbaşı Ahmet Dede Efendi, to serve as a source for his work, *Camiü'd-Düvel*. Eremya Çelebi's use of Turkish as a medium for adapting Armenian culture to the Ottoman cultural framework is indicative of his proficiency in both Turkish and Armenian. His ability to fulfill the expectations of his patrons while incorporating his own contributions is noteworthy. His unique position at the intersection of Ottoman and Armenian cultures demonstrates a profound capacity to harmonize and adapt both traditions. The translation was executed at the request of Müneccimbaşı shows that Ottoman intellectual history was not a monolithic structure but rather a product of contributions by intermediaries such as Eremya Çelebi. As a bilingual and bicultural figure, Eremya Çelebi played a pivotal role in cross-cultural interactions, and his translation of Movses Khorenatsi's work was not merely a linguistic endeavor but a creative process.

Eremya Çelebi's text diverges from Khorenatsi's ornate and rhetorical style, primarily utilizing vernacular Turkish, with minimal reliance on Arabic and Persian terms. This stylistic choice resonates with the 17th-century Ottoman literary trend toward simplicity and accessibility, reflecting a preference for clarity and comprehensibility over complexity. By employing a language accessible to the general population, Eremya Çelebi's work prioritized the effective transmission of cultural knowledge. When translating Movses Khorenatsi's work, Eremya Çelebi considered the social and cultural realities of Ottoman society, adapting the text to appeal to a broader Ottoman readership. His goal was not only to convey Armenian history but also to make it relevant within the Ottoman context. To achieve this objective, Eremya Çelebi made cultural adaptations and simplifications that resonated with Ottoman readers. Consequently, certain sections, particularly mythological elements and literary details that might have been irrelevant or incomprehensible within the Ottoman context, were omitted from the text. These omissions rendered the translation more accessible to its intended audience.

This Armeno-Turkish work of Eremya Çelebi provides a window into the multilingual and multifaceted world of Istanbul during that era. In this vibrant cultural universe, linguistic intersections fostered hybrid forms, enriching the diversity of identities. Eremya Çelebi navigated both Armenian and Ottoman identities, embodying this complex world of overlapping cultures. As a cultural intermediary, he played a key role in facilitating the exchange and integration of diverse expressions and identities. Eremya Çelebi's work is indicative of the dynamics of power structures and cultural norms. Ottoman cultural influence is evident in the text, shaping the choices made during the translation process. The translated text contains no Armenian words. In translating Movses Khorenatsi's work, Eremya Çelebi incorporated Ottoman cultural terms and concepts, reconstructing the text in this cultural context. For instance, Eremya Çelebi replaced the titles of Armenian kings with the Ottoman term "sultan," thereby rendering the text more accessible to Ottoman readers. Furthermore, elements of the Ottoman administrative system were integrated into the narrative of Armenian history. It is essential to emphasize that this translation, as conceptualized by Lefevere, was shaped within the context of dominant power structures and the reception and transmission of cultural influences. In the process of translation and rewriting, Eremya reconstructed the "other" Armenian culture in a form that was both acceptable and recognizable within the framework of Ottoman culture. Consequently, the work functioned as a bridge between the Ottoman and Armenian worlds, addressing cultural differences and reinterpreting the text to conform to the Ottoman context. This translation was not merely a linguistic exercise but rather a cultural negotiation. In this process, Ottoman societal values and norms were meticulously considered, leading to a reconfiguration of

the text. This underscores Eremya Çelebi's perspective on translation as a sophisticated and multifaceted endeavor, transcending mere linguistic transmission to encompass creative expression.

Ultimately, although Eremya defined his act as a translation, this does not mean that he did not alter the text. By condensing, expanding, and enriching Khorenatsi's work with his own contributions, his "translation" has become almost an original composition, leading to significant differences between the two texts. The work was reorganized to fit the structural norms of a different cultural context and adapted to reflect the perspectives of Eremya's own time. This process demonstrates that translation is not only a tool for linguistic transfer but also a medium for cultural reconstruction. The work holds a significant place in historiography, reflecting the intertwined histories and cultural interactions of Ottoman and Armenian societies.

Giriş

Celali isyanlarının yarattığı büyük sosyal ve ekonomik yıkım, Osmanlı coğrafyasındaki Ermeni toplumunun yaşamını derinden etkiledi. Bu dönemde, özellikle Doğu Anadolu'dan batıya doğru yoğun bir göç dalgası yaşandı. Batı Anadolu, Trakya ve İstanbul gibi bölgeler, Ermeniler için yeni birer yurt haline geldi. 17. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, bu göç dalgası devam etmekle birlikte görece azalmış ve Ermeniler yerleştikleri topraklarda kök salarak toplumsal ve kültürel yaşamlarını yeniden inşa etmişlerdi (Shapiro, 2022: s. 129). Ermeni kültürel üretimi, diasporanın liman şehirlerinde kurduğu ağlar ve erken matbaa faaliyetleri sayesinde 15. yüzyıldan itibaren bu merkezlere kaymış, Katolik misyonunun etkisiyle artan mezhep çatışmaları ise kitap üretimini daha da hızlandırmıştır. Özellikle dini içerikli eserler İstanbul ve Venedik gibi liman şehirlerinde basılarak, 17. yüzyıl sonunda Ermeni Ortodoksluğu'nun yeniden tanımlanması sürecine katkı sağlamıştır (Kouymjian, 2008 ; Aslanian, 2023: s.124; Ohanjanyan, 2022). İstanbul Ermeni Patrikhanesi, Batı Anadolu ve Balkanlardan gelen göçlerle güçlenirken, Osmanlı merkeziyle yakın ilişki kuran varlıklı Ermeni seçkinlerin desteğiyle önemli bir dini merkez haline geldi (Shapiro, s. 131; Bardakjian, 1982; Köse, 2016). Bu süreçte, Ermenilerle Müslüman topluluklar arasındaki etkileşim, dil ve idari bilgiye sahip araçlar sayesinde sağlanmış ve Ermenilerin Osmanlı'ya entegrasyonu toplumsal-kültürel bir sentezle pekişmiştir.

Bu yeniden yapılanma süreci, sadece toplumsal bir adaptasyonu değil, aynı zamanda kültürel bir dönüşümü de beraberinde getirdi. İstanbul, Ermeni kültürünün yeni merkezlerinden biri haline gelirken, bu dönemin en dikkate değer isimlerinden biri olan Eremya Çelebi de İstanbul'un çokkültürlü ortamında kendine özgü bir yer edinerek, hem Osmanlı hem de Ermeni kültürel mirasının önemli bir taşıyıcısı rolünü üstlendi. Ve Türkçe bu konuda Ermenileri içinde buldukları marjinal durumu dengeleyebilecek bir araç haline gelerek Osmanlı kültürüyle entegrasyonlarında rol oynamıştır. Bu makale bir anlamda erken modern dönemde Ermenilerin yaşadığı sosyo-ekonomik ve siyasi değişimlerin sonucu olarak Türkçenin Ermeniler arasında yükselişinin dolaylı sonuçlarını incelemektedir. Türkçenin Ermeniler arasında yayılması Ermenilerin yeni yerleştikleri bu coğrafya ve konsensüste Osmanlı İmparatorluğu'na olan entegrasyonlarının artmasında katalizör rol oynamış, Ermenilerin kendilerini yeni yaşadıkları bu topraklara entegre etmelerine olanak sağlayan bir araç haline gelmiştir. Bu makalede inceleyeceğimiz eser Ermeni tarihçiliğinin en saygın yazarlarından biri olarak kabul edilen Movses Khorenatsi'nin *Ermeni Tarihi* adlı eserinin Eremya Çelebi tarafından yapılmış Ermeni harfli Türkçe tercümesidir.

Metodoloji

Çalışmamda karşılaştırmalı metin analizi yöntemini kullandım. Bu karşılaştırma, her iki metnin yapısal özellikleri, dilsel üslupları ve kültürel adaptasyon stratejileri üzerinden yapılmıştır. Bu süreç, metnin dilsel özellikleri, içerik değişiklikleri ve tematik vurgular üzerinden incelenmiş ve çevirinin yaratıcı bir yeniden yazım süreci olarak işlediği ortaya konmuştur. Çalışmamda, çeviribilimsel perspektifin geliştirilmesi amacıyla özellikle André Lefevere'in yeniden yazma teorisine yoğunlaştım. Lefevere'in kuramsal çerçevesi, çevirinin

kültürel bir eylem olarak nasıl şekillendiğini, çevirmenin rolünü ve metnin hedef kültürdeki dönüşümünü anlamama olanak tanımaktadır.

Araştırma Soruları

Eremya Çelebi'nin çeviri yöntemi, erken modern dönemdeki çeviri anlayışlarıyla ne ölçüde örtüşmektedir?

Eremya Çelebi'nin çevirisi, yalnızca dilsel bir aktarım mı, yoksa bir kültürel yeniden yazım olarak mı değerlendirilebilir?

Eremya Çelebi'nin *Movses Khorenatsi'nin Ermenilerin Tarihi* çevirisinde yapılan dilsel ve kültürel değişiklikler, metnin hedef kitleye ulaşmasında nasıl bir rol oynamıştır?

Yöntem

Çalışmada, çeviri sürecindeki müdahaleler, eklemeler, çıkarmalar ve üslup değişiklikleri incelenmiş; Eremya'nın, Osmanlı kültürel ve entelektüel bağlamına uyum sağlamak için metni nasıl yeniden kurguladığı üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, çalışmanın yöntemi, tarihsel ve metinsel analiz tekniklerini birleştirerek, çeviri sürecinin kültürel ve ideolojik yönlerini açığa çıkarmayı amaçlamaktadır.

Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

André Lefevere çeviriyi yalnızca dilsel bir aktarım değil, ideolojik ve kültürel manipülasyon içeren bir "yeniden yazma" süreci olarak tanımlar. Bu bağlamda çevirmen, metni hedef kültürün estetik ve siyasi normlarına göre dönüştüren bir "kültür mühendisi"ne dönüşür. Eremya Çelebi'nin Ermeni tarihini Osmanlı terminolojisiyle yeniden kurgulaması, Osmanlı'nın kültürel hegemonyasını pekiştiren ideolojik bir müdahale olarak okunabilir. Lefevere'in teorisi doğrultusunda bu çeviri, kültürel mirasın aktarımından çok, egemen söylemler içinde yeniden inşa edilen bir kimlik formasyonuna işaret eder.

Bulgular

Çalışmamın bulguları, Eremya Çelebi'nin kaynak metni sadık bir şekilde aktarırken, metni Osmanlı tarih yazımı geleneklerine uygun olarak yeniden şekillendirdiğidir. Özellikle dilsel üslup açısından, Khorenatsi'nin süslü ve belagat dolu anlatımından uzaklaşarak, dönemin Osmanlı düz yazı geleneğine uygun daha sade ve doğrudan bir dil kullanmıştır. Bu dilsel tercihler, Eremya'nın hedef kitlesi olan 17. yüzyıl Osmanlı okurunu dikkate alarak metni daha erişilebilir hale getirdiği bir strateji olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, metne eklemeler ve çıkarmalar yaparak, Osmanlı kültürel normlarına uygun bir yeniden yazım gerçekleştirmiştir. Eremya'nın çevirisindeki bu yeniden yapılandırma, kaynak metnin anlamını koruyarak, ancak aynı zamanda Osmanlı toplumu ve ideolojisiyle uyumlu bir hale getirilmiştir. Bulgularım çevirinin sadece dilsel aktarım değil, kültürel bir yeniden inşa süreci olarak işlediğini ve Eremya Çelebi'nin bu sürece aktif bir katılımcı olarak katkı sağladığını göstermektedir.

Movses Khorenatsi ve Ermeni Tarihindeki Yeri

Ermeni geleneğinde Movses Khorenatsi, "tarihin babası" (patmahayr) olarak kabul edilir. *Ermeni Tarihi*, Ermenistan'ın kökenlerinden 5. yüzyıla kadar olan dönemi kapsayan kapsamlı bir tarih çalışmasıdır; eser, diğer kültür ve medeniyetlerle birlikte Ermeni tarih geleneğinin yerini pekiştirmiş, 19. yüzyıla kadar başlıca referans kaynağı olmuş ve günümüzde de büyük saygı görmüştür. Geleneksel Ermeni tarih yazımı, Khorenatsi'nin beşinci yüzyılda yaşadığını öne sürer, ancak 19. yüzyılın ortalarından itibaren, eserin doku-zuncu yüzyılda yazılmış olabileceği sorgulanmaya başlanmıştır (Thomson, 2006: s. 1-61). Khorenatsi, eserinde sözlü gelenek, efsanevi anlatılar ve yazılı kaynakları kullanmış, ancak bu kaynakları her zaman açıkça

belirtmemiştir. En önemli kaynaklarından biri İncil olup, esere edebi etki kazandırmıştır. Ayrıca, Eusebius'un *Kiliseler Tarihi* ve *Kronik* eserlerinden, Klasik Yunan edebiyatı bilgilerinden ve Josephus, Philo, Faustos Buzandats ile Lazar Parpetsi gibi yazarların bilgilerinden de yararlanmıştır. Boğos Levon Zekiyan'a göre Movses Khorenatsi, Yunan, İbrani, Hristiyan ve Ermeni geleneklerini sentezleyerek Ermeni tarihinin iç dinamiğini ortaya koyan ilk büyük tarihsel düzenlemeyi yapmıştır. Khorenatsi, mitolojik dönemden başlayarak Ermeni tarihini ele almış ve dini unsurlardan bağımsız bir "millet" kavramı inşa ederek Ermeni ethnos'unun ideolojik temelini atmıştır. Üçlü bölümlenmeye sahip eseri, halkın birliğini vurgulayan anlatımıyla tarihsel hafızayı yenilemeyi ve Ermenilere ortak bir amaç duygusu kazandırmayı hedeflemiştir (2018: s. 177-199).

Eremya Çelebi'nin Hayatı ve Kültürel Üretimi

Eremya Çelebi'nin hayatı, ailesinin Celali isyanları sonrası İstanbul'a göçüyle şekillenmiş, Kudüs'e hac ziyareti ve Ermeni Patriği'nin sekreterliği gibi deneyimlerle erken yaşta dini ve entelektüel çevrelere girmiştir. Osmanlı bürokratlarıyla güçlü ilişkileri olan Ambakum ve Apro Çelebi gibi destekçileri sayesinde siyaset ve cemaat işlerinde etkin bir konuma ulaşmış, özellikle St. Nicholas Kilisesi'nin yeniden inşası gibi görevlerle öne çıkmıştır. Bu bağlantılar, Eremya'yı hem Osmanlı yönetimiyle hem de Ermeni toplumu içinde etkili ve saygın bir figür haline getirmiştir (Sanjian&Tietze, 1981: s. 12-19; Shapiro, 2022: s. 199-205). Eremya Çelebi, resmi eğitim almamasına rağmen dönemin entelektüelleriyle kurduğu ilişkilerle Osmanlı-Ermeni kültür dünyasında etkili bir figür haline gelmiş, özellikle 17. yüzyılda Ermeni kültürel üretiminin yeniden canlanmasında önemli rol oynamıştır. Dil bilgisi hakkındaki abartılı iddialara rağmen, Ermenice ve Türkçe'ye hâkimiyetiyle çok yönlü eserler kaleme alarak Evliya Çelebi gibi geniş bir yelpazede yazın üretmiştir.

Eremya'nın eserleri, eğitiminin yalnızca dini çalışmalarla sınırlı olmadığını göstermektedir. Ancak eserleri çağdaş Türk ve Batı literatüründe neredeyse tamamen göz ardı edilmiştir. *İstanbul Tarihi*, *Yangınlar Tarihi*, *Hikâye-i Faris ve Vena* ve *Yahudi Gelin* gibi kitapları modern literatürde yer alsa da, Eremya Çelebi'nin 17. yüzyıl Osmanlı ve Ermeni çalışmaları açısından önemi hâlâ yeterince değerlendirilmemiştir (Eremya Çelebi, 1952; Andreyan, 1973; Dankoff, 2009). Eremya'nın eserlerinin önemli bir kısmı yayımlanmamıştır; bazı el yazmaları kaybolmuş, bazılarında ise dünyanın çeşitli kütüphanelerinde dağınık halde bulunmaları nedeniyle ulaşılması zorlaşmıştır. Chamchean'a göre, Eremya'nın eserlerinin çoğu, ölümünden sonra Maghakhia Jevahirci tarafından toplanmıştır. Günümüzde orijinal el yazmaları veya sonraki kopyaları Kudüs, Erivan, Venedik ve Viyana'da bulunmaktadır (Sanjian&Tietze, 1981: s. 23-37).

Eremya Çelebi Türkçenin aracılığıyla kullanarak Ermeni kültürünü Osmanlı kültürel motiflerinin içerisine uyarladı. Ermeni edebiyatı ve tarihinin Osmanlı okuyucusuna aktarılması için yaptığı çeviriler, önemli bir katkı oluşturmuştur. Türkçe ve Ermenice bilen Eremya Çelebi, hem Osmanlı kültürüne hem de Ermeni kültürüne dair bilgisini, hamilerinin taleplerini karşılamak için kullanmış ve kendi katkılarını da sergilemiştir. Çevirmen olarak kendine biçtiği rol, kişisel olmakla birlikte, aynı zamanda imparatorluk ideolojisinin beklenti ve talepleri ile iç içe geçmiştir. Dolayısıyla, kültür ve ideoloji arasındaki ilişkilerin merkezinde yer alan bir konumda bulmuştur kendini. Hem Osmanlı hem de Ermeni kültürlerini manipüle etme becerisi ve bunları bireysel katılımıyla bütünleştirerek bir bütün halinde sunması, onun bir Osmanlı olarak Ermeni tarihine dair geniş bilgiye sahip olduğunu açıkça göstermektedir.

Ermeni Harfli Türkçe

Ermenilerin günlük konuşma dilindeki çeşitlilik, dilbilgisel ve sözlüksel farklılıklar, Türkçe konuşan Ermenilerin varlığı ve Klasik Ermenice eğitimi almış kişilerin azlığı nedeniyle Ermeni harfli Türkçe zamanla daha popüler hale gelmiştir (Shapiro, 2022: s. 263). Eremya Çelebi Kömürcüyan'ın eseri de dönemin günlük Türkçesiyle Ermeni harfleri kullanılarak yazılmıştır. Celali isyanlarının yarattığı yıkım sonrası gerçekleşen Büyük Kaçgun'un ardından Ermeni harfli Türkçe eserlerin sayısı hızla artmış ve 1915'e kadar Ermeni edebiyatının

önemli bir parçası olmuştur. Ancak bu tür eserlerin tarihi daha eskilere dayanır; en erken örnek, 13. yüzyılın sonlarında Erzincan'da yazılmıştır. Uzun süre akademik çevrelerde göz ardı edilen bu edebiyata, son yıllarda artan bir ilgi gösterilmektedir.

Ermeni harfli Türkçe basma eserler, 1727-1967 yılları arasında yaklaşık 200 matbaada, 50'ye yakın şehirde yayımlanmıştır. Çoğunluğu dini içerikli olsa da, hijyen, roman, tarih gibi geniş bir konu yelpazesine sahiptir. Ayrıca, basılı eserler kadar el yazması metin de bulunmaktadır ve bunların tematik çeşitliliği basılı eserlerle paraleldir. Erken modern dönemde Venedik ve Trieste, Ermeni kitaplarının basıldığı ana merkezler olmuş ve basılan eserlerin çoğu Ermeni harfli Türkçeydi. Bu durum, Ermeniler arasında kitap okuma pazarının büyük ölçüde Ermeni harfli Türkçe eserlere dayandığını göstermektedir. Klasik veya halk arasında kullanılan Ermenice eserlere kıyasla bu eserlerin satılma şansı daha yüksekti (Aslanian, 2016: s. 55-60).

On yedinci yüzyıl ardından Ermeni harfli Türkçe eserlerin sayısında ve çeşitliliğinde bir artış meydana geldi. Özellikle bu dönemde meydana gelen dünya ölçeğinde yayılan mezhepleşme (confessionalization) hareketi, Ermenileri Katolikler karşısında kendi dini inançlarının doğruluğunu açıklayan kitaplar yazmaya itti ve bu da Ermeni harfli Türkçe eserlerin sayısal olarak artmasında bir faktör oldu (Shapiro, 2022: 263). Bu dini eserlerde Ermenice terminoloji yoğun olup, bazı bölümler melez dil kullanırken bazıları tamamen Ermeniceydi. Örneğin, Hohannes Eremean, Guiseppa Antonio Constantini'nin eserini Ermeni harfli Türkçeye çevirirken bazı dini terimleri çevirmemiş ve Türkçenin Hristiyan bir dil olmamasını gerekçe göstermiştir (Cankara, 2018: s. 186). Buna karşın, bu makalede ele alınan tarih eseri tamamen basit Türkçe ile yazılmış ve içinde Ermenice kelime bulunmamaktadır. 19. yüzyılda Vartan Paşa'nın *Tarikh-i Napoleon* eseri ise Arapça ve Farsça terimlerin yoğun olduğu süslü bir dile sahiptir. Bu nedenle, Ermeni harfli Türkçe eserler, Ermenice kelime kullanımına ve Türkçenin sade ya da yüksek edebi formda tercih edilmesine göre sınıflandırılmaktadır.

Çok dinli, kozmopolit ve hiyerarşik olarak bölünmüş Osmanlı İmparatorluğunda geçirgenlik ve etkileşim Türklerin dili ve Ermenilerin harflerinin bulunduğu Ermeni harfli Türkçe edebiyatta tamamen görünür hale gelir. Bu eserler sadece iki dil arasında kültürel bir geçiş değil, aynı zamanda kimliklerin, ve kültürlerin farklı bir etkileşimidir. Bu açıdan Ermeni harfli Türkçe eserler Akdeniz dünyasındaki dilsel çeşitlilik ve kesişimlerin yarattığı melezliklerden biridir. Eremya Çelebi gibi kişiler çoğul kimliklere sahiplerdi ve çoğu zaman hem Ermeni hem Osmanlı kimliklerini bir arada yaşıyordu ve ürettiği eserler de bu kimliksel etkileşimlerin ifade edildiği alanı oluşturuyordu. Eremya Çelebi'nin eserinde Türkçeyi nasıl kullandığını incelemek, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nda çok dilli bir yapının ve Türkçenin yazılı dil olarak gelişiminin bir parçası olarak nasıl şekillendiğini gözler önüne serer. Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu'nda çok dilli yapının ve kültürel etkileşimlerin bir sonucu olarak, tercüme geleneği de önemli bir yer tutmuştur. Şimdi, Osmanlı İmparatorluğu ve erken modern dönemde tercüme geleneğine odaklanarak, dilin bu etkileşimdeki rolünü daha derinlemesine inceleyelim.

Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Erken Modern Dönemde Tercüme Geleneği

Osmanlı toplumunda tercümanlar ve kültürel araçlar, dilsel engelleri aşarak farklı gruplar arasında bilgi alışverişini mümkün kılmış; Osmanlı Türkçesi bu etkileşimde merkezi araç olmuştur. Bu süreç, dillerin harmanlanmasının yanı sıra, dil aracılığıyla kültürel kimliklerin yeniden şekillenmesine de zemin hazırlamıştır. Eremya Çelebi gibi isimler, çok dilliliğin etkilerini anlamak açısından önemli örnekler sunar. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki dilsel çeşitlilik, çok dilliliği bir iletişim aracı olarak gören esnek ve karmaşık bir yapı sunmaktadır. Bu çeşitlilik, sadece günlük yaşamda değil, kültürel ve entelektüel alanlarda da kendini göstermiştir. Aracıların çok dilli yetenekleri ve yerel teknik bilgilere hâkimiyetleri, İstanbul'un kozmopolit entelektüel ortamında etkileşimi kolaylaştırmalarına ve Osmanlı kültürünü diğer bilgi üretim merkezleriyle bağlamalarına olanak sağladı. Ancak tercümanlar, araçlar iletişimde önemli bir pozisyonda yer alsalar da

Peter Burke'un dediği gibi aracı kavramı, kapsamı genişletildiğinde neredeyse herkesi kapsayacak şekilde bir duruma ulaşabilir. Aracıların toplumsal konumları çeşitlilik göstermektedir. Bu grubu oluşturan çevirmenlerin bazıları hayatlarını tamamen bu faaliyete adanmışken, bazıları sadece yarı zamanlı olarak çeviri faaliyeti ile ilgilenmiştir (Burke, 2005).

Dil ve kültür, çeviri sürecinin iki temel unsurudur. Bu nedenle, çevirmenlerin hem iki dilli yeterliliğe hem de kültürel farkındalığa sahip olmaları gerekir. Her iki dilin dilsel özelliklerini, deyimler, atasözleri ve diğer formül ifadeler de dahil olmak üzere derinlemesine anlamaları ve bu bilgiyi kendi dillerine ve kültürlerine yaratıcı bir şekilde aktarmaları beklenir. Ancak, kaynak ve hedef diller arasındaki yapısal ve kültürel farklılıklar, orijinal metindeki dilsel unsurların doğrudan ve bire bir çevrilmesini genellikle imkânsız kılar. Dilbilgisi kurallarındaki farklılıklar, hedef dilde tam bir eşdeğer bulmayı zorlaştırır. Bu durum, kaynak metinde iletilen mesajın hedef dilde eşdeğersizliklerle karşılaşmasına ve bazen önemli değişikliklere yol açmasına neden olabilir (Baker, 1992, yeniden basım, 2001: s. 21-26).

Çevirmenler, çeviri sürecinde çeşitli ikilemlerle karşı karşıya kalırlar. Bunlar arasında, çevirinin hedef dildeki rolü ve uygun çeviri stratejilerinin seçimi gibi konular yer alır. Çevirinin yalnızca dilsel bir aktarım değil, aynı zamanda kültürel bir süreç olduğu gerçeği göz önüne alındığında, kültürel unsurların nasıl çevrileceği konusunda sürekli tartışmalar yapılmıştır (Burke, 2012). Bu süreç, anlamsal kaymaların ve yeniden bağlaştırmaların kaçınılmaz olarak ortaya çıkması nedeniyle, metinde önemli değişiklikler yapılmasını zorunlu kılar. Bu nedenle, çeviriyi kültürel bir yeniden yazma olarak düşünmek kaçınılmazdır. Çevirmenlerin, çevirdikleri kültürün zihinsel dünyasını doğru bir şekilde anlamaları büyük önem taşır (Bhabha, 1994: 171-198). Metni içsel kültürel bağlamından koparmaya yönelik herhangi bir girişim, beklenmeyen sonuçlara yol açabilir.

Çevirmenin rolü, kelimelerin basitçe aktarılmasının ötesine geçer; metnin kültürel temellerinin incelikli bir şekilde anlaşılmasını gerektirir. Yabancı kültür unsurlarının ne ölçüde çeviriye dahil edileceği ve yazarın üslubunun ne kadar korunacağı gibi sorular, çevirmenin zihninde sürekli yer alır (Hsia, 2012). Lefevere, bir metnin başka bir kültürel ortama aktarılırken, yerel anlaşılabilirlik standartlarına uygun şekilde yeniden yazılması gerektiğini savunur. Ancak bu süreç, çevirmenin kişisel ideolojisi, çeviriyi destekleyen bireylerin etkisi ve hedef metnin söylemsel yapısı gibi çeşitli faktörler nedeniyle değişime uğrayabilir. Çevirmenin zihniyeti, kullanacağı temel stratejileri ve olası çözümleri belirleyen söylemsel bir kaynak işlevi görür. Çeviri sürecinde, kaynak ve hedef diller arasında bir denge kurmak amacıyla genellikle uzlaşmacı bir yaklaşım benimsenir (Lefevere, 1992a, s. 41). Bu, çevirinin hem dilsel hem de kültürel bir köprü işlevi görmesini sağlar.

Çeviri çalışmalarındaki süregelen tartışmalardan biri, kaynak metnin kültürel özgüllüğünün hedef metinde ne ölçüde korunması gerektiğidir. Modern dönemde, "çeviri" terimi, bir metni, kelime kelime veya cümle cümle, tam bir doğrulukla yeniden üretme sürecini ifade etmek üzere anlaşılmaktadır. Bu, anlamını hedef dilde doğru bir şekilde iletmek için kaynak metnin dilbilgisi, anlambilim ve biçimsel özelliklerinin dikkate alınmasını gerektirir. Metnin ve ifadelerinin kaynak dildeki doğru anlaşılması ve yorumlanması, ardından hedef dilde yeniden yorumlanması ve ifade edilmesidir (Özcan&Çelik, 2021). Çeviri tarihindeki bu hayati meselenin kökleri, Aziz Hieronymus'un "non verbum e verbo, sed sensum exprimere de sensu" cümlesine kadar uzanmaktadır; bu cümle çevirinin birincil amacının kelime kelime çevirmek değil, amaçlanan anlamı iletmek için orijinal metni dönüştürmek olduğunu göstermektedir. Cicero'nun ünlü tabiriyle "verbum pro verbo" kelimesi kelimesine çeviri metnin aslına sadakati temsil ediyordu. Kelimeye sadık kalan çevirilerde bile, çeviri olarak kabul edilen her eylem, aslında iki dil arasındaki kelime dağarcığı ve sözdizimi açısından kaynak metinden ciddi sapmalara sahipti. Ortaçağ Avrupasında bu tip yapıldığı belirtilen çeviriler bile okuyucuya belirtilmeksizin metnin içine haşiyeler yerleştirilmesine olanak tanımıştır (Burke, 2012: s. 25).

Modern öncesi dönem, çeviri uygulamasında daha fazla esneklik ve özerkliğin olduğu bir dönemdi. Çevirinin işlevi, orijinal metne katı bir şekilde bağlı kalmaktan ziyade, yabancı metni yerelleştirmek, çevrilen dil ile diyaloga girmekti. Kişinin kendi kültürünü başka bir kültürde algılamasını amaçlıyordu. Bununla birlikte, Ortaçağ boyunca hakim olan düşünce, kaynak metne sadakatti, bunun büyük ölçüde nedeni, bu dönemde çevrilen eserlerin çoğunun doğası gereği dini olmasıydı. Erken modern dönem çevirileri serbest doğası ile nitelenmesine rağmen, bu dönemde yapılan çevirilerde de bu bir kanun değildi, çeşitli metin türleri için farklı çeviri yaklaşımları uygun görülüyordu. İncil'in sadık bir çeviri yoluyla çevrilmesi gerektiği genel olarak kabul ediliyordu. Aynı şekilde, Yunan ve Latin klasikleri nispeten yüksek bir statüye sahip olmaları nedeniyle büyük bir sadakatle çevriliyordu. Din dışı metinler söz konusu olduğu zaman daha fazla esneklik söz konusuydu. Bazı durumlarda, okuyucuya değişiklikleri anlaması için yeterli bilgi sağlanmadan tüm paragraflar veya bölümler çıkarılmış, eklenmiş veya yeniden düzenlenmiştir, bu da metni tamamen farklı bir biçime dönüştürmüştür, bu müdahaleler ise eseri yazarın bakış açısıyla uyuşmayan bir forma dahi sokmuştur. Erken modern çevirmenler kendilerini metinde değişiklikler yapma hakkına sahip olarak görüyorlardı. Metinler, çevirinin gerçekleştiği kültürde aşına olunan kişilerin ve yerlerin adları değiştirilerek okuyucuya aktarılıyordu (Burke, 2012). Ancak seküler nitelik taşıyan eserlerin çevirilerinde de bu her zaman takip edilen bir yöntem değildi. On sekizinci yüzyılın ilk yıllarında Müderris Mehmed Nebih tarafından yapılan İskender Münşî Türkmen'in (ö. 1633) Farsça *Târîh-i Âlem'ârây-i Abbâsî* adlı eserinin önsözünde Mehmed Nebih, tercümanların tercüme ettikleri eserleri tıpkı kendisine vahiy gelen peygamberin aktarımına dikkat etmesindeki özen gibi değiştirmeden ve azaltıp çıkarmadan tercüme etmesi gerektiğini iddia etmiş ve kendisinin de eserinde bu titizliği gösterdiğini belirtmiştir (Aydüz, 1997).

Erken modern dönemde Osmanlı dünyasında kaynak metin ile tercüme metin arasında ayırım yapmak hatalıdır. Osmanlı örneğinde, kelimesi kelimesine çevirilerden uzak durmak ve kendilerini metne eklemek Osmanlı şair ve yazarlarınca tercih edilen bir yöntemdir. Kaynak eseri temel almak, onu yeni yorumlarla genişletmek ve onu bulunduğu tarihsel ve toplumsal bağlama uygun hale getirerek başka kaynaklarla beslemek uygun görülüyordu (Paker, 2014: s. 37-43). Bu eserlerin içinde yer aldığı Fars-Arap geleneği yüzyıllardır Osmanlı okurları tarafından yorumlanmış ve özümsemiş olduğundan, yeniden yazılan bu eserler kendi zamanlarının bağlamında ele alınıyordu. Dolayısıyla "çeviriler", orijinal anlamı sadık bir şekilde aktarma amacından ziyade, metni hakim sosyo-politik bağlamla daha uyumlu bir şekilde yeniden üretiyordu. Kabul görmüş metinlerin yorumlanması ve yeniden yazılması geleneğindeki kopuşlar küçümsememiş, bilakis şairlerin yaratıcı özgünlük çabaları olarak algılanmıştır (Paker, 2014: s. 67). Bu dönemde üretilen çeviriler, çevirmenin kendisini metnin kendisiyle sınırlamadığı, eseri kendi anlayışına göre yeniden düzenlediği, kısaltmalar ve eklemeler yaptığı çeviriler olarak anlaşılabilir. Bu çeviriler, farklı kültürel ve entelektüel geleneklerin yerleştirilmesinin yanı sıra çevirmenin yaratıcı yorumlama sürecine girdiği bağımsız yaratımların örnekleri olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda, farklı kültürlerden alınan metinler, hedef dildeki değerler, inançlar ve temsiller tarafından oluşturulan bağlamla yeniden yazılmıştır (Venuti, 2004).

André Lefevere, çeviri çalışmaları üzerine yaptığı araştırmasında, tüm yeniden yazmaların belli bir ölçüde manipülasyon içerdiğini ve bunun aynı zamanda ideolojik bir yönü bulunduğunu savunur. Lefevere'nin tanımladığı yeniden yazma kavramı, edebi metinlerin bir kültürel bağlamdan başka bir bağlama uyarlanma sürecini ifade eder. Ona göre, çeviri sürecinde ele alınan metinler, dönemin hakim ideolojik ve kültürel kalıplarına uygun hale getirilir ve bu süreçte manipülasyona uğrar. Ayrıca, bu süreçte güç ve ideoloji temalarının ön plana çıktığını belirtir. Lefevere, "yeniden yazma" eyleminin tarih boyunca kesintisiz bir şekilde varlığını sürdürdüğünü ve farklı biçimlerde tezahür ettiğini dile getirir (1992a, s. 1-11). Çeviriler, kültürün ve dilin önemli içsel değişimlere ve kayıplara uğradığı ve nihayetinde baskın konuk kültürle uyum sağladığı mekanlardı. Amaç, mesajı ve anlamı aktarılan kültüre uyarlamaktı. Ancak bu süreç içsel kayıplara yol açtı ve ortaya çıkan yeni biçim yeni bir yorumu temsil ediyordu. Matteo Ricci Hristiyanlığın ilkelerini Çin toplumunun

kültürel normları ve dilsel gelenekleriyle tutarlı bir şekilde ilettiler, Hristiyan tanrısına "Tian" olarak atıfta bulunmayı içeren bu yaklaşım, Roma'da Hristiyanlığın yanlış bir temsili, Hristiyan öğretilerin çarpıtılması olarak algılandı (Burke, 2012: s. 6). Bu bağlamda çeviri, bir metni bir kültürel bağlamdan diğerine dönüştürme süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreç, yalnızca kaynak kültür ve dil ile iletişimi korumaktan öteye geçtiği için doğası gereği yaratıcıdır. Bu yaratıcı dönüşüm, Scott L. Montgomery'nin gözlemlediği gibi, yalnızca yüksek edebiyat eserlerine özgü değildir; bilimsel bilgi, metinler aracılığıyla kültürler arasında da yayılmış ve kültürel dönüşüme katkıda bulunmuştur (Montgomery, 2000: s. 1-2; Pantin, 2012). Farklı diller arasındaki çeviriye ek olarak, bir dil içinde gerçekleşen ve yüksek edebiyat ürünlerini genel halk için daha erişilebilir ve okunabilir hale getiren yeniden yazmalar da çeviri ve yeniden yazmanın kültürel tarihinde temel olgulardır. Çevirmenler bu nedenle yaptıkları işlerde bir nevi kültür elçisi rolünü üstlenmişler ve kültürel bütünleşme konusunda bir nevi köprü vazifesinde bulunmuşlardır (Lefevere, 1992b: s. 6-14; Kowalska, 2012).

André Lefevere'nin yeniden yazım teorisi çeviriyi yalnızca dilsel bir aktarım süreci olarak değil, ideolojik ve kültürel bağlarla şekillenen bir yeniden üretim biçimi olarak ele alır. *Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame* adlı çalışmasında geliştirdiği bu yaklaşım, çevirmenin rolünü pasif bir aktarımcıdan çok, metni hedef kültürün ideolojik, estetik ve politik beklentilerine göre dönüştüren aktif bir özne olarak tanımlar. Lefevere'ye göre çeviri, toplumsal güç yapılarına (devlet, kilise, siyasi otoriteler), egemen ideolojilere ve edebi normlara (tür, üslup, tema) göre biçimlendirilir; bu süreçte çevirmen, editör, eleştirmen ve yayınevi gibi aktörler metni farklı düzeylerde yeniden yazar. Çeviride yapılan sansür, uyarılma ya da ideolojik müdahaleler, bu yeniden yazımın örnekleridir. Lefevere'nin yaklaşımı, çeviriyi kültürel sermaye ve otorite üretme alanı olarak görür; metin, hedef kültürde kabul görebilmesi için belirli kodlara uygun hale getirilir. Bu nedenle çeviri, edebi üretimin yalnızca bir parçası değil, aynı zamanda kültürel kimliğin inşasında ve iktidar ilişkilerinin yeniden üretilmesinde etkili bir araç olarak değerlendirilir (1992a).

Eremya kaynak metne bağlı ve serbest çeviri stratejilerinin her ikisini de benimsemiştir. Dini eserler için yaptığı çeviriler modern çeviri kriterlerini de karşılayacak şekilde aslına bağlı kalarak yapılan çevirilerdir. Buna en iyi örnek bugün Matenadaran'da bulunan 1645 tarihli Yuhanna çevirisidir. Bu eserlerin dikkat çekici bir diğer özelliği ise Ermeni harfli Türkçe olarak yazılmalarına rağmen eserlerin içinde bulunan Ermenice dini terminolojinin fazlalığıdır, bazı bölümler her iki dilin melez formu, bazı bölümlerde ise tamamen Ermenice niteliğindedir. Tarihsel ya da edebi amaç gözeterek yapılan "çevirileri" ise serbest nitelik taşır. Eremya dini eserlerinden farklı olarak bu eserlerini tamamen farklı bir kitle için ve eğitim ve eğlence kültürü gibi farklı amaçlarla tercüme etmiştir. Eremya'nın dini tercümelerinde görülen ana metne bağlı tercüme geleneği bu eserlerde kullanılmaz ve Ermenice kelimeler bu eserlerde bulunmaz, kullanılan kelimeler Türkçedir (Shapiro, 2022: s. 268-272). Melik Ohanjanyan, Eremya Çelebi'nin *Hikaye-i Faris ve Vena* eserindeki çeviri yöntemini ele aldığı çalışmasında, erken modern dönemde çevirmenin orijinal metnin kelimelerine birebir bağlı kalmadığı, aksine içeriği kendi tarzında ifade etmeye çalıştığı edebi çevirilerin de bulunduğunu belirtir. Bu tür çevirilerde çevirmen, aktardığı içeriği yerelleştirebilir ve değişikliklere tabi tutabilir. Böylece, bu eserler aktarıldıkları dilin ve kültürün ruhunu taşıyan, çevirmenin kişisel damgasını barındıran yeni bir telif eser niteliği kazanabilir. Sonuç olarak, Ohanjanyan bu tür eserler kaynak metinden tamamen farklılaşarak bağımsız bir yapıt hâline geldiklerini söyler (Shapiro, 2022: 267-8).

17. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda gerçekleşen canlı çeviri faaliyetleri, Osmanlı edebi ve kültürel söyleminin daha geniş bağlamında önemli bir rol oynamıştır. Bu bölüm, özellikle Eremya Çelebi'nin çevirisine odaklanarak, Osmanlı kültür tarihindeki çevirinin rolünü inceleyecek ve çeviriyi tarihsel bir olgu olarak sunacaktır. Osmanlı kültür tarihindeki çevirinin rolü üzerine mevcut çalışmaların görünürlüğü sınırlıdır. Bu bölümde, Eremya Çelebi'nin çeviri yöntemi ve tarzını seçilen örnekler ile yorumlamaya çalışacağım.

Eremya Çelebi'nin Movses Khorenatsi Çevirisinin Analizi

17.yüzyıl Osmanlı Ermeni toplumunun üretken bir üyesi olan Eremya Çelebi'nin kaleme aldığı elyazması eser bugün Venedik'teki San Lazzaro Mkhitarist Manastırı'nda bulunmaktadır (V411). El yazması, 88 yaprakta oluşmakta olup genellikle okunabilir bir durumdadır, eserin yazım şekli elimizde bulunan el yazmasının taslak olarak kullanıldığı izlenimini oluşturur, bazı bölümler çizilmiş, satır aralarına ek işaretler konarak eklemeler yapılmıştır. Ancak eser düzenli bir formdadır, satırların düzenli bir şekilde hizalanması ve harflerin netliği, dikkatle yazıldığını göstermektedir. Eremya Çelebi konu başlıklarını kırmızı renkte kullanmış, okuyucunun metnin bölümlerini ve önemli noktalarını ayırt etmesini kolaylaştırmıştır. Eremya Çelebi'nin bu çevirisi, geniş özetler, eksiltmeler ve değişiklikler içermekte olup, orijinal metinle benzerlikler taşısa da belirgin farklılıklar göstermektedir. Bu eser, yalnızca Movses Khorenatsi'nin mirasını daha geniş bir kitleye ulaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda kültürler ve diller arasında bağlantılar kurması açısından da büyük bir öneme sahiptir. Çeviride yer alan bölümler, Ermeni tarihindeki önemli olayları, hanedanlıkların kayıtlarını ve Ermenilerin mitolojik kökenlerini kapsayan geniş bir tarihsel perspektif sunmaktadır.

Çeviri süreci sırasında orijinal metne eklenen veya çıkarılan unsurların anlaşılması, kültürel farklılıkların nüanslarını kavramak için en etkili yöntemi temsil eder. Kültürel uyarlaması ve özgüllüğü nedeniyle önemli bir özgünlük sergileyen Eremya'nın bu çalışması, Ermeni ve Türk kültürleri arasındaki kültürlerarası etkileşimin dikkate değer bir örneği olarak hizmet eder. Eremya, belirgin şekilde farklı iki dili çevirmenin getirdiği içsel zorluklara ek olarak, bu iki toplum arasındaki kültürel uçurumu kapatmak konusunda önemli zorluklarla karşılaştı. Eremya'nın çeviri eylemi, belirli açılardan kaynak metne sadık kalırken eklemeler ve çıkarmalar içeren, aynı zamanda içinde yaşadığı on yedinci yüzyıl Osmanlı dünya görüşü ile irtibatta olduğu bir yeniden yazma girişimidir. Bu anlamda, erken modern dönemde antik çağlardan kalma orijinal metnin yeniden canlandırılması ve yaratılması olarak görülebilir ve kaynak metne tamamen sadık kalan bugün yapılmış çevirilerden farklıdır. Aynı zamanda, tarihçiler geçmiş ile gelecek arasında aracı görevi gördüğünden, Eremya Çelebi'nin bu çevirisi kendi içinde çift çeviri olarak kabul edilebilir, "Eğer geçmiş yabancı bir ülkeyse, en tek dilli tarihçinin bile bir çevirmen olduğunu söyleyebiliriz." (Burke, 2012: s. 3). Bir çevirmen olarak, Ermenice metni Türkçeye çevirmek için çeşitli stratejiler geliştirmiş ve okuyucuları yabancı bir ülke ve bağlamıyla tanıştırmıştır. Kaynak ve hedef metinlerin karşılaştırmalı olarak incelendiği bu bölümde, Eremya'nın metni kaynak odaklı mı yoksa hedef odaklı mı çevirdiği sorusunu soracağım. Bu bağlamda, çevirmenin çalışmasındaki eklemeler ve eksiklikleri belirlemek kadar, iki metin arasındaki kültürel aktarım sürecini de odaklanacağım. Eremya, eserin hiçbir yerinde kendisini bir çevirmen olarak tanıtmaz, Moses Khorenatsi'den sadece dört farklı yerde bahseder ve bu da Khorenatsi'nin eserinin kaynağı olduğuna dair şüphelerimizi çürütür.¹ Eremya yazdığı eserin girişinde sebep-i telif bölümü koymaması, bu eseri neden, ne zaman ya da nerede yazdığı, yazma motivasyonu, yazım süreci boyunca karşılaştığı zorlukları gibi önemli bilgilerden mahrum olmamıza neden olur. Ancak Eremya eserini bir çeviri olarak tanımlasa ve büyük ölçüde kaynak esere bağlı kalsa da, eserin telif olarak kabul edilmesi için yeterli olan dönüştürücü bir eylem söz konusudur. Metin, bugün anladığımız şekliyle sıradan bir çeviri etkinliğinin ötesindedir ve bir anlamda 17. yüzyıl Osmanlı kültürü içinde anlam kazanmış özgün bir eserdir. Bu nedene, bu bölümde Eremya'nın eserini yalnızca bir çeviri olarak değil, aynı zamanda 17. yüzyıl Osmanlı kültürüyle uzlaştırdığı bir yeniden yaratım olarak ele alacağım. Metinlerin karşılaştırılmasında esas alınan Ermenice metin 1913 tarihli baskıdır; ancak daha doğru bir tercüme için Robert Thomson'un çevirisi ile karşılaştırma yapmaya özen gösterilmiştir (Khorenatsi, 1913; Thomson, 2006).

¹"bu tevarikhi tercume iden muelif musa uç babet eyledi" (13b), "muelif musa ünân tevarikhi yazanların esamesin yazar" (25b), "muelif musa buna göre 40 dereden su getirub dirdad medhini yazub" (59a), "bu tevarikh khazan muelif musa mezbur ishagin şagirdlerinden idi musa atenade okurken" (85a) (Eremya Çelebi, V411).

Eremya Çelebi çeviri çalışmasına Nuh'un ataları ve soyunu anlatarak başlar. Bu nedenle Eremya, kaynak metinde Sahak Bagratuni'ye Movses Khorenatsi'nin teşekkürlerini sunduğu bölümü, tarihin ve kaynaklarının önemini tartıştığı pasajları ve kaynaklarından biri olan Mar Abbas Catina metninin ortaya çıkışını ele alan bölümleri de metinden çıkarmıştır. Eremya, Khorenatsi'nin çevirisinde kullandığı karmaşık anlatım tekniklerini, açıklayıcı örnekleri ve gerekçelendirmeleri kullanmaz. Ayrıca Khorenatsi'nin okuyucusuyla kurduğu sıcak diyalog tarzını benimsemez ve çevirisinde aynı hayal gücü genişliğini göstermez. Dahası, evrenin yaratılışını, Adem'i, ilk günahı ve metinde Nuh'a kadar aktarılan İncil temelli anlatıyı eserine almaz, öyle ki, tüm insanlığı yok eden tufan bile Eremya'nın metninde yoktur.

Movses Khorenatsi'nin tarihsel ve dini bağlamda önemli soy ağaçlarını izlemek için kullandığı ciddi ve samimi dil, hem bilgilendirici hem de edebi bir anlatı oluşturmayı amaçlar. Buna karşılık, Eremya Çelebi, Kutsal Kitap'ın dini anlatısını benimsememiş ve tarihi metnin edebi yönüne fazla değer vermemiştir. Bunun yerine, Ermenilerin atası Hayk ile Nuh arasında basit bir soyağacı bağı kurarak, karmaşık tarihsel olayları sadeleştirmiştir. Eremya, metni farklı bir kültürel geçmişe sahip hedef kitleye uyarlamak için retorik ifadeleri ve mitolojik anlatıları çıkarmış olabilir. Metnin temel içeriğini koruyarak, okuyucunun ilgisini canlı tutmak ve anlamayı kolaylaştırmak amacıyla belirli bölümleri yeniden yorumlamış ve düzenlemiştir. Kaynak metindeki epik anlatım, Eremya'nın versiyonunda daha gündelik bir gerçeklikle örtüşen bir yapıya bürünmüştür. Bunun yanı sıra, Eremya'nın hedef metinde bir dizi değişiklik yaptığı da görülür. Kaynak metinde yer alan epik anlatım, Eremya Çelebi'nin hedef metninde gündelik insan gerçekliğiyle örtüşen bir yapı kazanır. Movses Khorenatsi'nin eseri şu şekildedir:

Hayk, anlatıldığına göre, kıvrıkcık saçları, parlayan gözleri ve güçlü kollarıyla yakışıklı ve etkileyici biriydi. Devler arasında en cesur ve en ünlü olanıydı; tüm devler ve kahramanlar üzerinde mutlak hâkimiyet kurmaya çalışan herkese karşı duran bir rakipti. İnsan soyunun geniş topraklara yayıldığı, sayısız vahşi ve güçlü devin bulunduğu bir dönemde, Hayk, Bel'in tiranlığına karşı meydan okurcasına elini kaldırdı. Her bir insan, öfkesiyle kılıcını komşusunun böğrüne doğrultmuş, birbirine üstün gelmeye çalışıyordu. (Khorenatsi, 1913: s. 32-33; Thomson, 82).²

Ancak Eremya daha sade bir anlatı sunar:

aramşahın ecdadi haygidi ki bir husne sahib ela gözlu iri kollu vucuh namdar dilaveridi cemisi ile karşılaşub musekher ideridi, *** zira ki cemisi benlig idub biribirlerine duşub khrırıldeşaklerinden nemrut çoğını zabd idub vilayetler ksmet idub pençesine aldı (V411, 3b).

Eremya'nın çevirdiği metinde, mitolojik tasvirleri, tarihsel kaydın ağırlığıyla bağdaşmaz veya hedef kitlenin duyarlılıkları ve entelektüel kapasitesiyle uyumsuz bulunduğu düşünülebilir. Bu nedenle, mitolojik anlatıları çıkararak yerine alternatif bir anlatım koymuştur. Bu durum, Eremya'nın mitolojik unsurları, hedef kitlesinin ihtiyaçlarını karşılamak açısından gereksiz gördüğünü düşündürmektedir. Kaynak metnin bazı bölümlerini ana anlatı için alakasız, hatta aktarımı bozucu bir unsur olarak değerlendirmiş olabilir.

Ancak, görüldüğü üzere, olay örgüsü açık bir şekilde korunmuştur:

²Այս, ասէ, հայկ գեղապատշաճ և անձնեայ, քաջագանգուր, խայտակն և հաստաբազուկ: Սա ի մեջ սկայիցն քաջ և երևելի լեալ, և ընդդիմակաց ամենեցուն, որք ամբառնային զձեռն միապետել ի վերայ ամենայն սկայիցն և դիւցազանց: Սա խորոխտացեալ ամբարձ զձեռն ընդդէմ բռնաւորութեանն Բելայ, ի տարածանել ազգի մարդկան ընդ լայնութիւն ամենայն երկրի, ի մեջ բազմակոյտ սկայիցն, անհուն խօլաց և ուժաւորաց:

"Mezbur hayg alicenab ve ğurur bazisine mağlub gelub ve nemrut mut olmayub Armaneag evladi doğdukden sonray evladi ve evladi evladi ile 400 nefer ve yanaşme ve kul ve carie ve kul ve cariesi evladiile ve emvali ile esgi bağıdad semtinden çkub şimal tarafine gelub ararad dağı demegile tevatde maruf dır ki nuhın gemisi orade yanaşdı ol diare nakhçivan dimeg lisani ermenean ilk menzil tabir olunur. ol ararad dağın eteginde ve avasinde durakler ve mekeanler ebna idub hayg ve armaneagin oğli gatmuse virdi ve armaneage dakhi konakler yapdı. Ve kendi bir ükseg ovaya dakhii mekean tutub bir kasaba yapıb kendi naminde haygabad kalai ve bir ez makhluk ki perakende den ol semt suluk etmişleridi onlari dakhi musekher eyledi" (3a-3b).

Movses Khorenatsi'nin anlatımı şu şekildedir.

Ancak Hayk, ona boyun eğmeyi reddetti ve Babil'de oğlu Aramaneak'ı dünyaya getirdikten sonra oğulları, kızları, torunları, yaklaşık üç yüz savaşçı adam, hizmetkârları, hizmetine katılan yabancılar ve tüm eşyalarıyla birlikte kuzey bölgelerinde bulunan Ararad diyarına doğru yola çıktı. Oraya varınca, dağın eteğinde bir ovada konakladı. Bu bölgede, daha önce dağılmış insan soyundan birkaç kişi kalmış ve yerleşmişti. Hayk, bu insanları kendine tabi kıldı ve mülk için bir konut inşa ederek bunu Aramaneak'ın oğlu Kadmos'a miras olarak bıraktı. Bu, yukarıda belirtilen eski yazısız anlatıları doğrulamaktadır. Kendi ifadesine göre, geri kalan maiyetiyle birlikte kuzeybatıya doğru ilerledi. Yüksek bir ovaya geldi ve bu platoya *Hark'* adını verdi; bu, "Torgom evinin aile büyükleri burada yaşadı" anlamına gelir. Ayrıca burada bir köy inşa etti ve köyü kendi adıyla *Haykaşen* olarak adlandırdı. Bu tarihte, bu ovanın güney tarafında, uzun bir dağın eteğinde zaten birkaç kişinin yaşadığı ve bu kişilerin gönüllü olarak kahramana boyun eğdikleri de kaydedilmiştir. Bu da yukarıda belirtilen yazısız anlatıları doğrulamaktadır (Khorenatsi, 1913: s. 33; Thomson, 2006: s. 82-83).³

Her iki metinde de temel anlatı tutarlılığını korusa da, Moses'in orijinal eserinde bulunan yüksek edebi dil ve retorik ustalığı, karmaşık betimlemelerle birlikte, Eremya'nın çevirisinde belirgin bir şekilde eksiktir. Dilsel tarz açısından bakıldığında, bu yazım tarzı, Eremya'ya daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşma olanağı sağlar. Eremya Çelebi, kaynak metni birebir çevirmek yerine, Osmanlı okuyucusunun ilgisini çekecek şekilde yeniden kurgulamıştır. Bu süreçte, metne sürekli başvurmak yerine, zihninde kalan temel unsurları kullanarak anlatıyı yeniden oluşturmuş olması muhtemeldir.

Eremya'nın farklı bir çevirisi:

nemrut khalifeliginde metn ve sahib kadem işidub haygın kxanedanlığın hased idub adem göndurub ne aceb ol şımel tarafın sovuqlığıne sulukidub durak tutun elbet ol senin sovuq ğurur meşrebini gelub bize ısırdırasın ve benim memleketimde begendığın yerde teskin olub bize mut olasın didi. Hayg dır geleni ğazeb ile bağıdade yolladığında nemrut işitdiği birle gendinin dünuma zebani ve vucuh tevabısın cem idub purpolad olub akabınce ararad milkerine yakin gelicek, haygın torni gatmus khaberın alub dedesi hayge nemrutın geldigini bildirdikde, hayg dakhi evladini ve torunlerini cem idub didi ay oğuller onlar çoklug ve dilaver ve lakin bize ğayret günü dır ya olurız ve yakhud esir olurız (4a-4b).

³ Որում ոչ կամեցեալ հնազանդ լինել Յայկայ, յետ ծնանելոյ զորոյի իւր զկրամանեակ ի Բաբելոնի չու արարեալ զնայ յերկիրն Արարադայ, որ է ի կողմանս հիւսիսոյ, հանդերձ որդուլք իւրովք և դստերօք և որդւոց որդուլք, արամբք զօրաւորօք, թուով իբրև երեքհարիւր, և այլովք ընդոճսօք և եկօք յարեցելովք ի նա և բոլոր աղխիւ: Երթեալ բնակել ի լեռնոտիւն միում ի դաշտավայրի, յորում սակավք ի մարդկանէ յառաջագոյն ցրուելոցն դարարեալ բնակելիս զորս հնազանդ իւր արարեալ Յայկ շինէ անդ տուն բնակութեան կալուածոց և տայ ի ժառանգութիւն կառմեայ որոյդ Արամանեակայ: Այս արդարացուցանէ զանգիր հին ասացեալ զոոյցս: Եւ ինքն խաղայ; ասէ, այլով աղխիւն ընդ արևմուտս հիւսիսոյ զայ բնակել ի բարձրաւանդակ գաշտի միում, և անուանթ զանուն լեռնադաշտին Յարթ, այս ինքն թէ հարթ են աստէն բնակեալք ազգի տանն թորգոմայ: Շինէ և զիւղ մի, և անուանէ յիոր անուն Յայկաշէն: Յիշի և աստանոր ի պատմութեանս ի հարաւոյ կողմանէ դաշտիս այսորիկ, առ երկայնանստիւ միով լեռամբ, բնակեալ յառաջագոյն արթ սակաւք, ինքնակամ հնազանդեալ դիւցազինն: Արդարացուցանէ և այս զասացեալ զոոյցս անգիրս:

Movses Khorenatsi'nin anlatımı şu şekildedir:

"Anlatısını sürdüren [Mar Abbas Catina] şöyle der: Titan Bel, herkes üzerindeki hakimiyetini pekiştirdiğinde, kuzey bölgesine Hayk'a elçiler ve güvenilir adamlarından birini göndererek onu itaate getirmek ve böylece barış içinde yaşamalarını sağlamak istedi. 'Yerleşim yerini buz gibi soğuk bir yere kurmuşsun,' dedi, 'şimdi mağrur tavırlarının donmuş soğukluğunu erit ve bana boyun eğerek imparatorluğumda dilediğin yerde huzur içinde yaşa.' Ancak Hayk, Bel'in elçilerini kararlı bir cevapla geri gönderdi. Elçi Babil'e döndü. Bunun üzerine Titan Bel, ordusunu ona karşı topladı ve büyük bir piyade gücüyle kuzeydeki, Ararad topraklarında, Kadmos'un evinin yakınlarına geldi. Kadmos, Hayk'a sığınarak hızlı haberciler gönderdi. 'Bil ki,' dedi, 'Ey kahramanların en büyüğü, Bel senin üzerine cesur ölümsüzler ve devasa boyutlardaki savaşçı devlerle ilerliyor. Ve evime yaklaştığını bildiğimde kaçtım; işte şimdi büyük bir endişeyle geldim. Bu yüzden ne yapacağına çabucak karar ver!' (Khorenatsi, 1913: s. 34; Thomson, 2006: s. 83).⁴

Eremya Çelebi, Ermenice kavram ve terimleri İslami muadillerine uyarlamak için önemli bir çaba sarf etti ve çeviriyi Osmanlı okuyucusunun kültürel ve dini bağlamıyla uyumlu hale getirdi. Örneğin, Haykaşen şehrini Haykabad olarak tercüme etmiş ve onu daha tanıdık bir İslami terime dönüştürmüştür. Benzer şekilde, Ermeni krallık kavramını halifelik kavramıyla, Bel karakterini Nemrut ile ve Babil şehrini Bağdat ile değiştirdi. Bu düzenlemeler, Eremya'nın Ermeni tarihini Osmanlı dünya görüşüne uygun bir şekilde sunma ve kültürel ve dini farklılıklar arasında etkili bir köprü kurma stratejisini yansıtıyor. Aynı zamanda dilsel evrim sürecinde, isimlerdeki ince değişimler farklı lehçe yapıları içindeki dillerin aktarılmasından kaynaklanır. Arpaxat ismi bir dizi değişime uğrar ve en sonunda Arfahsat, Caynan Kaynan, Salay Sala, Eber İbri ve Palek Fakil'e, Ragav Rakav'a dönüşür ve Seruk Siruh olur.

Çevirinin içeriği açısından ise genel hikaye akışındaki benzerliklere rağmen, iki anlatı arasında Hayk'a karşı Nemrud'un kıskançlığı gibi detayların eklenmesi gibi dikkat çekici farklılıklar bulunmaktadır. Bununla birlikte, anlatıda önemli boşluklar göze çarpmakta ve olay örgüsü ancak belirli noktalarda anlam kazanabilmektedir. Ayrıca, orijinal metindeki savaşın canlı tasviri Eremya'nın anlatısında yer almaz. Eremya Çelebi'nin metninde, tacın Hayk'tan sonra Armaneak'a geçtiği açıkça belirtilirken, ana metin Hayk'ın çevresindeki cesur savaşçıların ve ganimetlerin torunu Kadmos'a dağıtımını ayrıntılı bir şekilde anlatır. Bu yetki devrinin ardından metin, Armaneak'ın hükümdarlığını tasvir etmeye başlar. Osmanlı dünyasında çeviri, kelimesi kelimesine aktarımdan çok, metni dönemin sosyo-kültürel bağlamına uygun hale getirme amacı taşıyordu. Dolayısıyla, Eremya'nın çevirisi de birebir bir aktarım olmaktan çok, Osmanlı edebi üslubuna uygun bir biçimde yeniden yazılmış bir metin niteliğindedir. Bu açıdan, metinlerdeki olay örgüsü bazı noktalarda kopukluk göstermektedir.

Eremya Çelebi'nin çevirisinden bir diğer bölüm:

Armaneag veledi hayga rakas çayi semtinde uç günlig yol mkdari köy ve kend ve kasabeler ebna itdi. Ve iki karndaşi dakhı varidi biri khur ki khurkhurean tayfesi ondan ileru geldi. Birisi manavaz ki manavazean tayfesi ondan ileru geldi herkes ecdadından mada amaretler ve sarayler ebna idub artdiler. Ve

⁴Եւ յառաջ մատուցեալ զբանս իւր ասէ, թէ ի հաստատել Տիտանեանն Բելայ զթագաւորութիւն իւր առ ամենեսեան առաքէ ի կողմն հիւսիսոյ զվի ոմն յորդոց առ Զայկ արամբջ հաւատարմօք, զայ նմա ի հնազանդութիւն և կեալ խաղաղութամբ: Բնակեցեր; ասէ, ի մէջ ցրտութեան սառնամանեաց այլ ջեռուցեալ մեղկեատ զգրտութիւն սառուցեալ քո հպարտացեալ բարուցոյ, և հնազանդեալ ինձ կեաց ի հանդարտութեան, ուր հաճոյ է քեզ յերկրիս իմում բնակութեան: Եւ ի բաց դարձուցեալ Զայկայ զպատգամաւորսն Բելայ խստութեամբ պատասխանեաց: Դառնայ առաքեալն անդրէն ի Բաբելոն: Ապա զօրաժողով լինի ի վերայ Նորա Տիտանեանն Բել ամբոխիւ հետևակ զօրաց զայ հասանէ ի հիւսիսի, յերկիրն Արարադայ, մերձ ի տունն կաղմեայ: Փախստական լինի կաղմոս առ Զայկ, քաջընթացիկնս առաջի իւր առաքէ. Գիտեա, ասէ, ով մեծը դիւցազանց, զի զիմեալ զայ ի վերայ քո Բել յաւերժիւք քաջօք և երկնադիզօք հասակօք սկայիւք մրցողօք: Եւ իմացեալ իմ զմերձ լինելն Նորա ի տուն իմ փախեալ, և զամ աւասիկ տագնապաւ: Արդ անապարեա խորիւել զօր ինչ գործելոց ես:

manavazın oğlu paz aci gölün kenarında durağ ebna edub ki ol nahee ve tayfee paznunean dinildi. çok zemanden sonray van ve van gölü didiler ol nahee" (5b).

Khorenatsi'nin metni:

"Birkaç yıl daha yaşadıkdan sonra, yukarıda belirttiğimiz gibi, Babil'de Aramaneak'ı dünyaya getirdi. Bundan sonra yine uzun yıllar yaşadı ve nihayet vefat etti; tüm milleti oğlu Aramaneak'a emanet etti. Aramaneak, kardeşlerinden ikisini, Khor ve Manavaz'ı, tüm maiyetleriyle birlikte Hark' denilen yerde bıraktı; ayrıca Manavaz'ın oğlu Baz'ı da orada bıraktı. Bu kardeşlerden Manavaz, Hark' bölgesini miras aldı; ancak oğlu Baz, kuzeybatıda tuz gölü kıyısını miras edindi ve bölgeyi ve gölü kendi adıyla adlandırdı. Söylenene göre, buradan Manavazean, Bznunik' ve Orduni adındaki prenslikler türemiştir; bunların, Aziz Trdat'tan sonra o bölgede savaşlarla birbirlerini yok ettikleri söylenir. Khor ise kuzey bölgelerinde çoğalarak kendi topraklarını kurdu ve ondan, güçlü ve şöhretli adamlarla ünlü olan büyük Khorkhorunik' hanedanının türediği söylenir; tıpkı bizim zamanımızda da ün kazandıkları gibi." (Khorenatsi, 1913: s. 37-38; Thomson, 85-86).⁵

Eremya Çelebi'nin çevirisi kaynak metne sadık olsa da, Aramaneag'ın hayatını ayrıntılı olarak anlatan geniş bölüm, özetlerden ve kısaltmalardan farklı olarak kendi başına yaratıcı bir çalışmadır. Orijinal metin, tarihsel ve mitolojik öğelerin karmaşık bir şekilde iç içe geçtiği, farklı geçmişlere sahip bireylerin doğuşunu ve birbirleriyle olan bağlantılarını açıklayan kapsamlı ve karmaşık bir anlatım sunar. Metin, uzun ve karmaşık cümleler, betimleyici dil ve yazarın coğrafi özellikleri ve doğal olayları titiz bir ayrıntıyla tasvir etmek için kullandığı çok sayıda sıfat ve metafor içerir. Bu betimleyici dil, okuyucunun zihninde canlı bir zihinsel görüntü oluşturarak anlatının atmosferini güçlendirir. Buna karşılık, Eremya'nın çevirisi, orijinal metinde bulunan karmaşık ayrıntıları atlayarak, bunun yerine edebi öğelerin dahil edilmesini en aza indirerek tarihsel olarak daha doğrudan bir anlatı oluşturmayı tercih eder. Lefevere'nin yeniden yazım kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, Eremya'nın çevirisi, yalnızca bir dil aktarımı değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik uyarlamaları içeren yaratıcı bir dönüşüm sürecidir. Metindeki epik anlatım, Osmanlı okurunun aşına olduğu bir tarih anlatısı formuna büründürülmüş, kahramanlık vurgusu Osmanlı tarih yazımının retorik kalıplarıyla uyumlu hale getirilmiştir. Böylece Eremya, metni yalnızca çevirmemiş, onu Osmanlı okuyucusu için daha erişilebilir ve etkili kılacak şekilde yeniden inşa etmiştir.

Eremya Çelebi'nin çevirisinden bir diğer bölüm:

Mates namında ki lağabi nükar mitali tayfesinden maşuk meliki ğurur ve ceng seveci azim askerile Aramşah üzerine geldi Aramşah dakhi — serden geçdi pusu polad bahadurile mukabele olub askerini krub dağıdub ve Mates meliki tutub getirub kendi ecdadi Armavir şehrin burcından salb etdirib ve vilayetini musekher idub harace kesub beg gönderdi.

Khorenatsi'nin eseri:

⁵Սա կեցեալ ամս՝ ծնանի զԱրամանեակ ի Բաբելոնի, որպէս վերագոյն ասացաք: Յետ որոյ կեցեալ և այլ և ամս ոչ սակաւս՝ մեռանի, յանձն առնելով զբովանդակ ազնւ Արամանեկայ որդւոյ իւրում: Իսկ նորա թողեալ զերկուս յեղբարց իւրոց, զԽոր և զՄանաւագ, ամենայն աղխիւն իւրեանց ի կոչեցեալն Դարք, և զորդի Մանաւագայ զԲազ, յորոց Մանաւագ ժառանգէ զԴարք, իսկ որդի նորա Բազ՝ յարևմտից հիւսիսոյ զեզր ծովուն աղւոյ, և զգաւառն և զծովն անուանէ իւրով անուամբ: Եւ ի սոցանէ ասեն լեալ զնահապետութիւնս Մանաւագեան և զԲզնունեաց, և Որդունի անուանեալ, որք աստ ուրեմն յետ սրբոյն Տրդատայ բարձեալ ասին ի միմեանց պատերազմաւ: Իսկ Խորն ի կողմանս հիւսիսոյ բազմանայ, կարգէ զշէնս իւր. և ի նմանէ ձգեալ ասի մեծ նախարարութիւն ազգին Խորխորունեաց, արք քաքք և անուանիք, որպէս և որք առ մեօք են այժմ երևելիք:

Ermenistan sınırlarında, aynı tarihinin belirttiğine göre, Madès adında genç Medler'in liderliğini yapan, kibirli ve savaş düşkünü bir Niwk'ar ile karşılaştı. Medler hemen Ermenistan sınırlarını Kuşanlar gibi akınlarla tahrip ettiler ve bu bölgeleri iki yıl boyunca kontrol altında tuttular. Ancak Aram, şafaktan önce aniden onların üzerine saldırarak bütün ordusunu yok etti. Aynı Niwk'ar olan Madès'i yakaladı ve onu Armavir'e götürdü. Orada, surların bir kulesinin tepesinde alnını demir bir çiviyle delip onu duvara çakılmasını emretti. Bu, oradan geçenlerin ve oraya gelen herkesin görmesi için yapılmıştı (Khorenatsi, 1913: s. 43-44; Thomson, 89-90).⁶

Khorenatsi'nin metni daha doğrudan, kronolojik, ayrıntılı ve anlatımsal bir üslupla karakterize edilirken, Eremya çevirisinde daha kısa ve daha epik bir üslup kullanılır. Örneğin, Aramşah'ın kahramanca eylemleri Osmanlı epik kültürel geleneğindeki "serden geçti" gibi ifadelerle aktarılır. Ermenice metinde Madès'in alnını demir bir çiviyle delip duvara çakılması ayrıntısı, Türkçe metinde asmak ya da çarpmıha germek anlamına gelen salb etmek kelimesi ile karşılanır. Hedef metin kaynak metnin temel yapısıyla tutarlı kalırken, yine de farklılıklar dikkat çekicidir. Kaynak metinde, Mates'in ordusu Ermenistan sınırını işgal eder ve ardından Aram, sabahın erken saatlerinde ani bir saldırıda Mates'in askeri güçlerini yok eder ve Mates'i alnına bir demir çivi çakarak kuleye bağlar. Türkçe metinde, Mates Aramşah'ın bulunduğu yere önemli bir askeri güçle gelir. Aramşah daha sonra bir pusu kurar ve Mates'i yakalar. Daha sonra Mates'i Armavir'deki bir kulede idam etmeye devam eder ve ardından bölgeyi fethederek üzerine haraç koyar, haraç koyma ayrıntısı Ermenice metinde yoktur. Ek olarak, Türkçe çeviri Mates'in iki yıllık işgali ve Ermeni sınırlarını kontrol etmesinden bahsetmez; bu ayrıntı Ermenice metinde yer alır. Benzer şekilde, Eremya'nın çevirisi, karakterlerin tasvirinde orijinal metne sadık kalır. Mates karakteri, kaynak metinde bulunan "övünge ve savaşçı" tanımına doğrudan devam eden bir tasvir olan "gurur ve ceng sevici" olarak tasvir edilir. Sonuç olarak, iki metin önemli benzerlikler gösterirken, vurgu ve üslup ifadesinde de dikkate değer farklılıklar gösterir. Bu, Eremya Çelebi'nin orijinal metne sadık kalırken konuya farklı bir bakış açısıyla yaklaştığını ve Osmanlı kültür dünyasının anlatı kalıplarıyla uyumlu bir üslup yaklaşımı benimsediğini gösterir.

Eremya, ana metindeki bilgileri daha da geliştirerek, Yunanlıların ve Suriyelilerin Mazhak ismini doğru telaffuz edemedikleri için Caesarea ismini verdiklerini ileri sürer. Muhtemelen Eremya Çelebi, kendi zamanının okuyucularının bu antik yer isimlerini yeterince iyi bilmeyeceklerini düşündüğünü göz önünde bulundurarak, okuyucularına Mazhak Caesarea'nın yeri ve diğerlerinden farkı hakkında bilgi vermiştir.

zira uç kayserie var dır pilibbea kayserie ki şamşerif ve nabulus beyninde dır. Ve ukayserie ki tokar kurbinde nigzar dır iş bunlar çok zemanden sonray yapıldi. ve lakin aramşahın emriile mşagin yapıdığıne Majag kayserie denildi. Ve kayserie ve tokat ve kayserie musul ve msebinden gilan deryasına varince pur insan eyledi (8b-9a).

Eremya Çelebi'nin eserinden bir başka bölüm:

nuşavan ibn arayan aray, ehli fazilet ve mirikelam ve makul şirin şenlig ismi şerhi uzre eşkali khuyi ve diliile datli ve hem bal ibolena ağnaur ecdadi gibi dilaveridi, ve ermenisdani zabd idub hukümetın varub şamiram kapusine arayanaraden alırleridi. şamiramın oğli ninuas anuşavane çok sitem idub taciz eyledi gendi anasının anuşavani ve arayan arayi sevdiği için, velakin ermenean askerından khef

⁶Պատահէ Մեղացոյցն երիտասարդաց, որոց առաջնորդէր Նիկքար ոմն ասացեալ Մաղէս, այր հպարտ և պատերազմատէր, որպէս ցուցանէ Նոյն ինքն պատմագիրն, յեզերս սահմանացն Հայոց: Որոց միանգամ քուշանաբար հինիւ սմբակակոխ արարեալ զսահմանս Հայոց՝ ծառայեցոյց անս երկուս: Որում յանկարծօրէն ի վերայ հասեալ Արամ յառաջ քան զծագել արեգական՝ սատակեաց զբազմութիւն ամբոխիցն, և զնոյն ինքն զՆիկքարն ղկոչեցեալն Մաղէս ձերբակալ արարեալ ած: յԱրմաւիր, և անդ ուրեմն ի ծայրս աշտարակի պարսպին ցից վարեալ երկաթի ընդ ճակատն, յորմն վարսել հրամայէ, ի տեսիլ անցաւորաց և ամենայն եկելոց անդր.

çekmekle şamiram katlinden sonra mezbur anuşavan geldi ermenean vilayetine ecdadi tahtlerine canişin oldi, ihtişam azimile surihumayun veltafinisaran askerini ve rayasını mesrur eyledi murd oldukden sonra memaliki saltanet ermenean evladi evlade variset gibi vuki olmadı, ve lakin birer dilaver sultani aralarında canişin idub itder iderleridi bir zaman (13a-13b).

Khorenatsi'nin eseri:

Ancak [Mar Ahas Catina] anlatısının sırasını şu şekilde devam ettirir: Ara, Ara'nın oğlu, Şamiram'a karşı savaşta ölür ve geriye, söz ve işte son derece güçlü ve başarılı bir erkek çocuk bırakır: Anuşavan Sawsanuer. Çünkü o, Aramaneak'ın Armavir'deki çınar ağaçlarının olduğu alanda kutsallığa adanmıştı. Çınarlarının hisirtisi ve rüzgarın yönüne göre hareket etmeleri, Ermeni topraklarında uzun süre boyunca falcılık için kullanılmıştı. Bu Anuşavan, Zamesia'nın hakaretlerine uzun süre katlandıktan sonra, sarayda acı içinde kalmıştır. Fakat arkadaşlarının yardımıyla, ülkenin bir kısmını ele geçirmiş ve vergi koymuş, sonrasında ise tüm ülke üzerinde kontrol sağlamıştır. Ancak, yukarıda adı geçen kişilerin söz ve eylemlerinin tamamını bu tarihe tekrar etmek, fazla olurdu. (Khorenatsi, 1913: s. 63-63; Thomson, 2006: s. 104).⁷

Her iki metinde de Anushavan cesur, yetenekli, önemli bir figürdür ve başarıları ve saltanatı anlatılmaktadır, ancak farklılıklar vardır. Ermenice metinde Anushavan, kraliyet sarayında Zamesia tarafından uzun süre aşağılanır ve arkadaşlarının yardımıyla ülkenin bir kısmını ele geçirir. Çeviri metinde Ninuas, kendi annesi Şamiram'ın Anushavan'ı çok sevmesi nedeniyle çok kızgın ve küfürbazdır. Anushavan, Şamiram'ın ölümünden sonra Ermenistan'a döner ve atalarının tahtına oturur. Öte yandan, Türkçe çeviri tamamen Osmanlı kültür dünyasının kalıpları içinde aktarılmıştır; "ecdadi tahtlarına canişin oldi", "kılıcını azimile surihumayun veltafinisaran askerini ve rayasını mesrur eyledi" (13b). Bu durum, Eremya Çelebi'nin çeviri sürecinde metne tamamen bağlı kalmak yerine, okuduğu metinden zihninde kalanları, içinde yaşadığı toplumun kültürel ve dilsel özelliklerini göz önünde bulundurarak serbest bir şekilde yeniden yazdığını düşünmemize yol açar. Çevirinin yüzyıllar süren siyasi ve kültürel iletişimden sonra gerçekleştiği göz önüne alındığında, metin dilsel ve kültürel bağlamlarda önemli değişikliklere uğramıştır. Bu, Eremya'nın orijinal metni kendi döneminde yaygın olan kültürel ve dilsel normlara uyarladığını gösterir. Eremya Çelebi orijinal metnin anlamını koruma çabasına rağmen, kendi kültürel bağlamında yankı bulan ifadeler ve kavramlar kullanmış ve kendi kültürel normları ve değerlerini metne yansıtmıştır. Bu yaklaşım, metnin orijinal anlamını korurken aynı zamanda onu hedeflenen kitle için erişilebilir ve anlaşılır kılar. Orijinal metindeki tahta çıkarma eylemi, Türkçe çeviride Osmanlı İmparatorluğu'nun dilsel ve kültürel normlarıyla uyumlu hale getirilecek şekilde uyarlanmıştır, "ecdad-i tahtlarına canişin oldi", "ihtişam azimile surihumayun veltafinisaran askerini ve rayasını mesrur eyledi" gibi ifadeler, hükümdarın azametini, ihtişamını ve askerlerini ve vatandaşlarını memnun etme kapasitesini vurgulayan bir üslup yaklaşımını temsil eder. Bu, Osmanlı İmparatorluğu hükümdarlarının idealize edilmiş özelliklerini yansıtır ve dönemin okuyucuları tarafından böyle bir figüre verilen değeri gösterir. Eremya'nın metnin anlaşılabilirliğini artırmak için kullandığı kültürel uyarlama stratejisi, yabancı ve politik kavramların benzer kültürel öğelerle değiştirilmesi ilkesine dayanmaktadır. 17. yüzyılda eski bir metnin çevirisi, çevirmenin kendi kültürel ve dilsel bağlamı içinde yeniden yorumlama sürecini gerektirir. Bu süreçte, çevirmen orijinal metnin anlamını ve değerini korumaya çalışırken aynı zamanda o zamanın okuyucusuyla

⁷Բայց յարէ զկարգ բանից զկնի այսորիկ օրինակ զայս: Արայեանն Արայ մեռանի ընդ Շամիրամայ ի պատերազմին, թողով արու զաւակ ամենահարուստ և շատահանճար յիր և ի բան՝ զԱնուշաւանն Սօսանուէր: Բանգի ձօնեալ էր ըստ պաշտամանց ի սօսիսն Արամանեկայ որ յԱրմաւիր. զորոց զաղարթոցն սօսակնն, ըստ հանդարտ և կամ սաստիկ շնչելոյ օրոյն, և թէ ուստի շարժուն՝ սովորեցան ի հմայս յաշխարհիս Գայկազանց, և այս ցբազուն ժամանակս: Այս Անուշաւան բաւական ժամանակս արհամարհութիւն կրեալ ի Չամեսեայ՝ տուայտի ի դրանն արթունի. իսկ զնեալ ի բարեկամաց՝ շահի զմասն ինչ աշխարհիս, հարկահանութեամբ՝ ինամել, զկնի պպա և զբողորս: Այլ կարի շատ լինի, եթէ զամենայն որ ինչ արժանն իցէ՝ ասիցեմք ի ճարիս զնախակարգելոց արանց զբանս և զգործս:

yankı uyandıran ve onun için erişilebilir bir metin yaratmaya çalışır. Bu, çeviri sürecinin karmaşık doğasını ve çevirmenin temel rolünü vurgular ve kültürel adaptasyonun nüanslarını örnekler.

Eremya Çelebi'nin eserinden farklı bir bölüm:

Mezbur kürd ajdehanın anuş isminde ilk khatunını evladiile ve esirleriyle kuğtan vilayet ta nağşivanadek tekin etdurdı.ve esir olan kürdın kharacını anuşe ve kzlarına ve oğullarına tayin eyledi (19b-20a)

Khorenatsi'nin metni:

Ancak Anoysh, Azhdahak'ın ilk eşi ve Azhdahak'ın soyundan olan birçok prenses, genç erkeklerle birlikte ve sayıları on binden fazla olan çok sayıda esir, büyük dağların doğu yamaçlarından Golt'n sınırlarına kadar, yani Tambaç, Oskiolay, Dazhgoynk' ve nehrin kenarındaki diğer araziler, Vranjunik' dahil olmak üzere, Nakhchivan kalesinin karşısına kadar ve nehrin diğer tarafındaki Khram, Julay ve Khorshakunik' kasabalarına kadar olan tüm ova, başkenti Azhdanakan olan, aynı şekilde Nakhchivan kalesine kadar yerleşmiştir. Ancak adı geçen Kraliçe Anoysh, oğullarıyla birlikte büyük dağın zirvesindeki geniş kayalıklar üzerine yerleşmiştir. (Bunlar, Ptolemaios'un emriyle yapılan birçok yolculukta, insanların yaşadığı yerleri ve kısmen denizi, tropikal bölgeden Kimmeriya'ya kadar olan boş toprakları stadlarla ölçenler tarafından söylenenlere göre büyük bir depremden ortaya çıkmıştır.) Anoysh'a, aynı dağın eteklerinde yaşayan Medler arasında köyler düğün hediyesi olarak verilmiştir. (Khorenatsi, 1913: s. 83-84; Thomson, 2006: s. 116-117).⁸

Movses Khorenatsi ile Eremya Çelebi'nin metni, hem benzerlikler hem de farklılıklar açısından dikkat çekicidir. Her iki metin de Anuş adlı karakterin, Azhdahak'ın eşi ve çocuklarıyla birlikte yerleşim bölgelerini ve esirleri kontrol altına almasını ele alır. Ancak Khorenatsi'nin metni daha ayrıntılı ve coğrafi olarak kesin betimlemeler içerirken, Eremya Çelebi'nin çevirisi olayları daha özet bir biçimde ve Osmanlı okuyucusunun anlayışına uygun bir şekilde sunmuştur. Ayrıca, Khorenatsi'nin anlatısında yer alan Ptolemaios'un jeolojik ve coğrafi açıklamalarına Çelebi'nin metninde rastlanmaz; bu, çevirinin bilimsel detaylardan ziyade hikâyeye odaklanmayı tercih ettiğini gösterir. Çelebi'nin çevirisi, Khorenatsi'nin metnini hem kültürel hem de dilsel olarak dönemin Osmanlı toplumuna uyarlama girişimini yansıtır. Dikkat çekici bir husus, "Med" teriminin "Kürt" olarak çevrilmesidir. Medler ve Kürtler aynı etnik gruptan olmasalar da, Eremya, Medler, eski bir İran halkı ve Kürtler arasındaki tarihsel etnik ve kültürel yakınlık nedeniyle "Med" terimini "Kürt" olarak çevirdi ve "Med" kavramını dönemin okuyucuları için daha anlaşılır kılmaya çalıştı.

Eremya Çelebi'nin eseri:

İskender rumi murd oldukde, bağıdadde silifgeus paşh oturub 31 sene. Bade oğli anteonhus 19 sene Bade Teus 10 sene mezbur teusun 11inci senesinde Balkh şehrinden Arşah dilaver khuruc idub meşruki zabd etdukden sonray varub magedonyalii bağıdadden kovub akdenizedek musekhkher idub 31 sene hukm eyldi Bade Ardaşis oğli sene 26. (21a).

⁸ Իսկ գևնոյշ, գառաջին կինն Ածխահակայ, և գբագունս ի սերմանէն Ածխահակայ աղջկունս, հանդերձ պատանեկօք և բազմութեամբ գերեացն, որչափ թէ աւելի քան զբիւր մի, բնակեցուցանէ յարևելեայ ուսոյ մեծի լերինն մինչև ի սահմանս Գողթան, որ են Տամբատ, Ոսկիողայ, Դաժգոյնք, և որ այլք առ եզերք գետոյնն դաստակերտք, յորոց մինն է Վրանջունիք, մինչև հանդէպ ամրոցին Նախճաւանու. և գերիս աւանսն, զխրամ և զՋուղայ և զԳորշակունիս իսկ ի միւս կողմանէ գետոյն. զբոլոր դաշտն, որոյ գլուխն Ածխանական, մինչև ցնոյն ինքն ամուրն Նախճաւանու: Բայց զնախասացեալ կինն վնոյշ բնակեցուցանէ՝ որդուք իւրովք յանդորրութեան սպառնածի փլածին մեծի լերինն: (Չորմէ լեալ ասեն յահագին իմն շարժմանէ. զոր պատմեն՝ որք բազմաշրջութեամբ իրամանաւ Պաղովեայ ասպարիսօք զբնակութիւնս մարդկան չափեցին, այլ և մասն ինչ գծով և զանբնակս յայրեցածէն մինչև ցԲիմիւռն): Իսկ պաշտօնեայս տայ վնուշայ ի նոյն Մարաց, որ առ ոտամբ լերինն բնակեցան:

Khorenatsi'nin eseri:

Tüm dünyaya hükmettikten sonra, Makedon İskender, Philip ve Olympias'ın oğlu, Achilleus'un yirmi dördüncü kuşaktan torunu, krallığını birçoklarına miras bırakarak öldü ve hepsinin imparatorluğunun Makedonları olarak anılması gerektiğini şart koştu. Ondan sonra Seleukos, diğerlerinin topraklarını ele geçirerek Babil'de hüküm sürdü. Oradan büyük bir savaşla Partları boyun eğdirdi ve bu nedenle Nicanor olarak adlandırıldı. 31 yıl hüküm sürdü ve krallığını 19 yıl hüküm süren oğlu Soter lakaplı Antiochos'a bıraktı. Ondan sonra 10 yıl hüküm süren Theos lakaplı Antiochos geçti. Ve on birinci yılda Partlar, Makedonlara olan bağlılıklarından ayrıldılar. Bundan sonra, cesur Arşak hüküm sürdü. O, İbrahim'in soyundan, Ketura'nın torunlarından ve bu, Rabbin İbrahim'e söylediği, "Senden ulusların kralları çıkacak" sözüyle doğrulandı. Söylediğimiz gibi, İskender'in ölümünden 60 yıl sonra, cesur Arşak, Kuşanlar ülkesinde Bahl Aravawtin adı verilen şehirde Partlara hükmetti. Çok şiddetli savaşlar yaptı ve tüm doğuyu ele geçirdi; ayrıca Babil'den Makedon egemenliğini de kovdu. Romalıların tüm batıyı ve denizi kontrol ettiğini, İspanyollardan altın ve gümüş çıkarılan madenleri aldıklarını, Galatlara ve Asya krallığına haraç koyduklarını duydu. Elçiler göndererek, Makedonlara yardım etmemeleri için bir ittifak talep etti. Haraç ödemeyeceğini, sadece her yıl yüz talentlik bir armağan sunacağını vaat etti. Böylece 31 yıl hüküm sürdü ve ondan sonra oğlu Artashes 26 yıl boyunca hükümdar oldu. (Khorenatsi, 1913: s.102-103; Thomson, 2006: s. 127-129).⁹

İskender'in tarihi sahneye dramatik çıkışının zaten iyi bilindiği göz önüne alındığında, burada ayrıntılı bir açıklama yapılmamıştır. Sonuç olarak, İskender'in soyunu anlatan bölüm, hedef kitlenin Türkçeye olan talebi ve ilgisi dışında olduğu düşünüldüğü için çeviriye dahil edilmemiş olabilir. Ayrıca, çeviri Seleukos'un Part Savaşları, Arshak'ın kutsal kökeni veya bunlarla ilişkili dini ayrıntılara hiçbir atıf içermemektedir. İskender'in faaliyetleri ve Roma'nın eylemleri Ermeni tarihini yalnızca dolaylı olarak ilgilendirdiğinden, yalnızca ana olaylar korunmuştur ve ayrıntılara değinilmemiştir.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, Eremya Çelebi'nin çeviri pratiği, Lefevere'nin yeniden yazım kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, kelimesi kelimesine bir aktarım olmaktan ziyade, metni Osmanlı okuyucusunun ilgisini çekecek şekilde, kendisini de anlatıya dahil ederek, eseri içinde bulunduğu tarihsel ve toplumsal bağlam doğrultusunda yeniden kurguladığı bir yazım süreci olarak ortaya çıkar. Eremya Çelebi'nin çevirisi, klasik anlamda bir aktarım değil, ideolojik ve kültürel bağlamlara göre şekillenen bir yeniden yazma örneğidir. Moses Khorenatsi'nin anlatımındaki retorik yoğunluk, edebi süslemeler ve mitolojik göndermeler, Eremya'nın çevirisinde sadeleştirilmiş, hatta yer yer terk edilmiştir. Bu durum, Lefevere'nin belirttiği gibi, çevirmenin metni hedef kültürün estetik ve ideolojik beklentilerine göre yeniden inşa etme eğilimini yansıtır. Eremya'nın tercihi, yalnızca dil düzeyinde bir sadeleştirme değil, Osmanlı okuyucusunun anlayış ve ilgi alanlarına hitap eden bir anlatı stratejisidir. Eremya'nın, Ermeni tarihini Osmanlı Türkçesiyle yeniden kurgulaması, bu tarihsel mitolojiyi Osmanlı kültürel dünyasıyla uyumlu hale getirme çabasıdır. Bu bağlamda çeviri, geçmişte aktaran nötr bir araç olmaktan çıkar; metin, çevirmenin içinde bulunduğu

⁹Յետ տիրելոյն ամենայն տիեզերաց Աղեքսանդրի Մակեդոնացոյ, որոյն Փիլիպպայեայ և Ոլիմպիադայ, որ էր քսան և չորրորդ յԱքիլոյայ, բազմաց տալով զտերութիւնն կտակաւ, զի ամենեցուն իշխանութիւն՝ Մակեդոնացոցն անուանեսցի՝ ինքն մեռանի: Չկի որոյ թագաւորեաց Բաբելոնի Սելևկոս, զյուրկից կորզելով զիշխանութիւնն. ուստի և զՊարթևա հնազանդեաց մեծաւ պատերազմաւ, և կոչեսցաւ Նիկանովր այնորիկ աղագաւ: Սորա տիրեալ ամս երեսուն և մի՝ թողու զթագաւորութիւնն որոյն իւրում Անտիոքայ, անուանեսցելոյն Սաւսեր, ամս ինն և տասն: Չսա յաջորդէ Անտիոքոս, ասացեալն Թեոս, ամս տասն. և ի մետասաներորդիսն ապստամբեն Պարթեք ի ծառայութենէ Մակեդոնացոցն: Ուստի և թագաւորեաց Արշակ Զաք, որ էր ի զաւակէ Աբրահամով, ի Քետուրական ծննդոց, առ ի հաստատել բանին Տեան առ Աբրահամ, թէ «թագաւորեք ազգաց ի քէն եցեն»: Որպէս ասացաք՝ յետ վաթսուն ամի մահուանն Աղեքսանդրի՝ թագաւորէ ի վերայ Պարթևաց Արշակ Զաք ի քաղաքին, որ կոչի Բաղ Առաւօտին, յերկրին Քուշանաց: Եւ տայ պատերազմունս սաստիկս յոյժ, թափելով ինքն զամենայն արևելեայս: Հալածէ և ի Բաբելոնէ զՄակեդոնացոց իշխանութիւնն: Լսէ և զգորանալն Հռովմայեցոց ի վերայ ամենայն արևմտից և ծովու, և թէ ի Սպանիացոց թափեցին զբովսն, ուստի ոսկի և արծաթս հատանի. և զԳաղատացիս հարեալ ընդ հարկաւ արարին, և զթագաւորութիւնն Ասիացոց: Հրեշտակս առաքեալ ինորեր զղաշխարհութիւնն, զի մի օգնեսցեն Մակեդոնացոց. ոչ տալով հարկս, այլ պատարագս միայն ամի ամի հարիւր քանքարոյ: Այսպէս տիրեալ ամս երեսուն և մի, և յետ Նորա Արտաշէս որդի Նորա ամս քսան և վեց:

sosyo-politik bağlamda işlevselleşir. Eremya'nın çevirisi, Ermeni tarihsel anlatısının Osmanlı estetik ve siyasi normlarına göre yeniden kodlanmasıdır ve bu da çeviriyi, Lefevere'nin ifadesiyle, "egemen söylemin yeniden üretildiği" bir alan haline getirir. Erken modern Osmanlı dünyasında çeviri, yalnızca orijinal metni hedef dile taşımaktan ziyade, onu dönemin sosyo-kültürel bağlamına uyarlama süreci olarak işliyordu. Bu bağlamda, Eremya'nın kaynak metni doğrudan takip etmek yerine, okuduğu metni zihninde şekillendirerek ve Osmanlı edebi geleneklerine uygun biçimde yeniden üretmiş olması muhtemeldir. Bu süreçte, kaynak metindeki bazı ayrıntılar sadeleştirilmiş, Osmanlı okuyucusunun aşına olmadığı unsurlar ya çıkarılmış ya da yerel referanslarla değiştirilmiştir. Bu, Lefevere'nin vurguladığı gibi, çevirmenin yalnızca bir aracı değil, aynı zamanda metni yeniden inşa eden aktif bir kültürel aracı rolü üstlendiğini gösterir.

Sonuç

Eremya Çelebi'nin bir aracı olarak Osmanlı İmparatorluğu içindeki faaliyetleri, Osmanlı entelektüel tarihinin monolitik bir olgu olmadığını, aksine araçlar gibi figürlerin katkılarıyla şekillendiğini göstermektedir. Eremya Çelebi, sahip olduğu dilsel becerileri ve sosyal ve kültürel bağlantıları sayesinde, Osmanlı ve Ermeni kültürleri arasında bir köprü kurarak, kültürler arası etkileşimde derin bir rol oynamıştır. Eremya Çelebi'nin Movses Khorenatsi'nin eserini çevirmesi, sadece dilsel bir aktarım değil, aynı zamanda yaratıcı ve özgün bir çalışma olarak değerlendirilebilecek bir süreçtir ve günümüze el yazması şeklinde gelen eseri, Osmanlı tarih yazımının özgün bir örneği olarak öne çıkmaktadır.

Eremya Çelebi'nin basit bir Türkçe kullanmasındaki temel sebeplerden biri Türkçe bilgisi konusundaki sınırlılıkları olmalıdır. Nitekim, Eremya Çelebi'nin diğer Ermeni harfli Türkçe eserlerinden elde edilen örnekler, onun genellikle sınırlı bir kelime dağarcığına sahip olduğunu ve Arapça ile Farsça kelimelerin sınırlı şekilde kullanıldığı halk Türkçesinin yoğunlukta olduğu bir dil kullandığını göstermektedir. Eremya Çelebi'nin bu eseri, basit Türkçe ile kaleme alınmış erken Osmanlı dönemi eserleriyle benzerlik göstermektedir. 17. yüzyıl Osmanlı tarih yazımında dilde gözlemlenen sadeleşme eğilimi, Eremya Çelebi'nin Türkçe yazım konusundaki kısıtlılıklarıyla birleşerek, metnin basit bir Türkçe ile yazılmasına yol açmıştır. Bu durum, yalnızca potansiyel okuyucunun kapasitesini değil, aynı zamanda onların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir çabayı da yansıtmaktadır. Bir dilden diğerine yapılan çeviri, yalnızca potansiyel okuyucu kitlesini hesaba katmanın ötesine geçerek, farklı entelektüel olanaklar ve toplumsal anlamlar da içermektedir. Der Levondyan ve Henry Shapiro'nun, bu eserin Müneccimbaşı'nın *Camiü'd-Düvel* adlı eserine kaynaklık etmiş olabileceği yönündeki görüşü dikkate alındığında, Eremya Çelebi'nin bu çalışmayı özellikle bu amaçla kaleme almış olması, yani sadece eseri talep eden Müneccimbaşı'nın Ermeni tarihi ile ilgili bilgisini genişletmek amacıyla yazması muhtemeldir. Aynı zamanda, Eremya Çelebi'nin, mensubu olduğu Ermeni toplumunun Türkçe konusundaki bilgi ve beceri düzeyini de hesaba kattığı düşünülebilir. O dönemde İstanbul'un Osmanlı Ermenilerinin en yoğun yaşadığı şehir olduğu göz önüne alındığında, Türkçe konuşan Ermenilerin ihtiyaçlarının da Eremya Çelebi'nin yazım sürecinde etkili olmuş olabileceği söylenebilir. Nitekim, bu eserin yazılmasını takip eden dönemde hem İstanbul'da hem de Osmanlı İmparatorluğu dışında Ermeni tarihine ilişkin eserlerin kaleme alındığı bilinmektedir. Bu nedenle, eserin yazılma nedeni tek bir nedene indirgenemez; çoğul sebeplerin bir araya gelmiş olması muhtemeldir. Bu nedenlerle Eremya Çelebi, potansiyel okuyucuların istek ve sınırlılıklarını göz önüne alarak, estetik kaygılardan ziyade, mevcut Ermeni tarihine ilişkin bilgiyi paylaşmayı önceliklendirmiştir. Bu durum, yazarın okuyucunun ve toplumun ihtiyaçlarını dikkate aldığını ortaya koymaktadır.

Eremya Çelebi'nin eserini yoğun kültürel uyarlamalarla inşa ettiği ve kültürel farklılıklardan kaynaklanan değişikliklerin olduğu görülür. Uzun yıllar birlikte yaşayan ve diyalog halinde olan iki kültür arasındaki canlı iletişim geleneğini benimsemesine rağmen Eremya Çelebi, Movses Khorenatsi'nin eserinin karmaşıklığını Türk dilinin basitliğine indirgeme, onu günlük nesrin kurallarına uyarlama ve kültürel farklılıklardan

kaynaklanan uyumsuzlukları ele alma konusunda önemli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Eremya, Osmanlı kültürel geleneğinin kavramlarını ve uygulamalarını kendi kelime dağarcığındaki eşdeğerlere dönüştürürken titiz bir müzakere sürecine girmiştir. Bu süreç, orijinal metinden önemli farklılıklara yol açmıştır. Eremya kendi kültürel mirasını içinde yaşadığı baskın Türk unsuruna sunma konusunda Ermeni tarihinin hangi yönlerini vurgulamak ve hangi yönlerini dışarıda bırakmak noktasında bilinçli kararlar verdi. Eremya, hedef okuyucular tarafından daha iyi anlaşılması için anlamı aktarmaya önem vermiştir. Dolayısıyla Eremya'nın öncelikli hedefinin anlaşılır bir çeviri yapmak ve hedef dil okuyucusunun yabancı hissetmemesini sağlamak olduğu söylenebilir. Çeviride kullandığı tüm bu seçimlerle Ermenistan'ın on yedinci yüzyıl Osmanlı kültürel algısında yeniden inşa edilmesinde rol oynamıştır.

Eremya Çelebi, bazı bölümleri Osmanlı toplumu ve kültürel yapısıyla ilişkilendirilemeyeceği ya da bu bağlamda ilgi uyandırmayacağı gerekçesiyle çevirisine dahil etmemiştir. Bu durum özellikle, Movses Khorenatsi'nin belagatini sergilediği ve okuyucunun fazla ilgisini çekmeyen edebi kısımlarda belirginleşir. Metnin bazı bölümlerinin göz ardı edilmesi, çevirinin temel özünü korurken okunabilirliğini artırma amacı taşımaktadır. Eremya Çelebi okuyucunun anlamakta zorluk yaşayabileceği karmaşık, yabancı veya kültürel olarak uzak mitolojik unsurların yer aldığı bölümleri, içeriği basitleştirmek ve anlaşılır kılmak için çıkarmıştır. Çevirinin, hedef kitleye ve onların ilgi alanlarına uygun hale getirilmesi amacıyla gereksiz ayrıntılar metinden ayıklanmıştır. Çevrilen metinde hiçbir Ermenice kelime bulunmamaktadır. Bu çevirinin, Lefevere'nin kavramsallaştırdığı gibi, egemen güç yapıları ve kültürel etkilerin alımı ve aktarımı bağlamında oluşturulduğu vurgulanmalıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun kültürel etkisi, metinde görünmez bir egemenlik kurmuş; "öteki" Ermeni kültürü, Osmanlılaştırılarak Osmanlı gücünün izin verdiği sınırlar içinde Türkçeye aktarılmıştır. Eremya, çeviri ve yeniden yazım sürecinde "öteki" Ermeni kültürünü Osmanlı kültürü bağlamında kabul edilebilir ve tanınabilir bir biçimde yeniden inşa etmiştir. Eremya Çelebi, Ermeni tarihini 17. yüzyıl Osmanlı okuruna hitap edecek şekilde yeniden yaratmış ve kültürel bağlamda anlamlı hale getirmiştir. Ermeni tarihini, kendi zamanının tanıdık yaşam biçimleriyle tutarlı bir biçimde geçmişe dönük bir bakış açısıyla ele almıştır. Bunun sonucunda, örneğin, eski Ermeni krallarından bahsederken "sultan" gibi Osmanlı kültürel terimlerini kullanmıştır. Bu yaratıcı üretim düzeyindeki kültürel etkileşim, Ermeni tarihinin Osmanlı dünyasına entegrasyonunu sağlamış ve onu yerel kültürle ilişkilendirmiştir. Örneğin, bazı olayları anlatırken, anlatıya Osmanlı kültürüne ait unsurlar eklemiş, Osmanlı idari sistemine ait olmalarına rağmen, eski Ermenistan'da varmış gibi sunmuştur. Böylece, eser sadece bir tarihsel anlatı olmaktan öte, iki farklı ama birbiriyle bağlantılı dünyanın kültürler arası etkileşimini ifade eden bir metin haline gelmiştir.

Eremya Çelebi, Movses Khorenatsi'nin eserinin genel yapısına sadık kalırken, nihai metin, kaynak metinden önemli ölçüde sapmaktadır. Bunun yerine, 17. yüzyıl Osmanlı düzyazı geleneğinin belirgin özelliklerini yansıtmaktadır. Sonuç olarak, ortaya çıkan eser, Ermeni ve Osmanlı kültür dünyalarının iç içe geçmiş tarihlerini ve kültürel aracılık becerilerini gösteren bir metin olarak değerlendirilebilir. Antik kaynakları kullanmasına rağmen, Eremya Çelebi, eserini Osmanlı dilinde yazılmış eserlerdeki anlatı tekniklerine, türlere ve temalara uyumlu hale getirmiştir. Dolayısıyla, bu eser, kaynak metnin doğrudan bir alıntısı değil, farklı türlerin, kültürel etkilerin ve kişisel perspektiflerin bir sentezidir. Eremya, eserinde antik Ermeni tarihini 17. yüzyıl Osmanlı döneminin bağlamında sunarak daha geniş bir kitleye erişilebilir hale getirmiştir. Kaynak metni, Osmanlı kültür geleneğinin kavramsal çerçevesi içinde özetlemiş ve rafine etmiştir; bu özetleme, geçmişin çeşitli unsurlarının büyük ölçüde silinmesine yol açarak tek bir, tutarlı bir tarihi anlatıya dönüştürmüştür.

Eremya, eserinin çeşitli bölümlerinde kendi yaratıcı yeniden yazımını bir çeviri olarak tanımlasa da, metne yaptığı kültürel uyarlamalar, eklemeler ve çıkarmalar ile gerçekleştirdiği çeşitli değişiklikler, eseri günümüzde anladığımız klasik çeviri metinlerinden farklı kılmıştır. Bu çalışma, neredeyse özgün bir telif eser hâline gelmiş ve iki metin arasında önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Eremya'nın eserinde kaynak metin

korunmuş olmakla birlikte, benzerlikler devam ettirilmemiş, aksine metin Osmanlı üslubunun kalıpları kullanılarak yeniden inşa edilmiş ve özgün bir metin oluşturulmuştur. Eremya, Khorenatsi'nin süslü ve belagat dolu üslubunu sürdürmek yerine, dönemin Osmanlı tarih yazımına özgü sade ve süssüz bir düz yazı stilini benimsemiştir. Kaynak metne sadık kalırken aynı zamanda kendi yaratıcı özerkliğini de korumuş ve böylece hem kaynak metinden esinlenen hem de özgün bir eser meydana getirmiştir. Eremya, tematik olarak Khorenatsi'ye sadık kalmış olsa da, edebi benzerlikten uzaklaşmış ve yaşadığı dönemin düzyazı dili ve kompozisyonuna uygun yeni bir metin oluşturmuştur. Bu nedenle, Eremya Çelebi'nin çalışması, 17. yüzyıl Osmanlı düzyazı geleneğiyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır.

Özetle, Eremya kendi eylemini bir çeviri olarak tanımlasa da, bu, metni değiştirmedeği anlamına gelmez. O, Khorenatsi'ye ait metni yoğunlaştırarak, genişleterek ve kendi katkılarıyla zenginleştirerek, sadece Khorenatsi'nin bakış açısını temsil eden bir eser olmaktan çıkarıp, kendi yorumları ve müdahaleleriyle şekillendirdiği bir metin ortaya koymuştur. Bu anlamda, ürettiği "çeviri", aynı zamanda yaratıcı bir kaynak işlevi görmüştür. Eser, farklı bir kültürel bağlamın yapısal normlarına uygun olarak yeniden düzenlenmiş ve Eremya'nın yaşadığı döneme dair bakış açısını yansıtan bir hâle getirilmiştir. Bu yeniden düzenleme ve yeniden yorumlama süreci, eserin çevrildiği Türkçe dilinde yeniden canlanmasını sağlamıştır. Eremya'nın kişisel katkıları, yeniden düzenleme yoluyla kültürel aktarım geleneğini devam ettirmiştir. Bu süreçte kültürel bellek yeniden yorumlanmış ve Eremya'nın çalışması, Ermeniceyi unutmamış ve Türkçe konuşan Osmanlı İstanbul Ermenilerinin dilsel düşünce kalıpları içinde yeniden şekillendirilmiştir.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Muhammed Salih Sefiloğlu (Araştırma Görevlisi)
Author Details	¹ Ruhr University Bochum, History, Ruhr, Germany 0000-0001 6753-5809 salihsefiloglu@gmail.com

Kaynakça | References

- Andreasyan, H. (1973). Eremya Çelebi'nin Yangınlar Tarihi. *Tarih Dergisi*, (27), 59-84.
- Aslanian, S. D. (2016). Abbot Mkhitar's 1727 Armeno-Turkish Grammar Of Modern Western Armenian. *Journal of the Society for Armenian Studies*, 25, 54-86.
- Aslanian, S. D. (2023). *Early Modernity and Mobility: Port Cities and Printers Across the Armenian Diaspora, 1512-1800*. Yale University Press.
- Aydüz, S. (1997). Lale Devri'nde yapılan ilmî faaliyetler. *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, (3), 143-170.
- Baker, M. (2001). *In other words: A coursebook on translation*. Routledge.
- Bardakjian, K. B. (1982). The rise of the Armenian Patriarchate of Constantinople. *Christians and Jews in the Ottoman Empire*, 1, 89-100.
- Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. Routledge.
- Burke, P. (2005). The Renaissance translator as go-between. *Renaissance Go-Betweens: Cultural Exchange in Early Modern Europe*, 17-31.
- Burke, P. (2012). Erken modern Avrupa'da çeviri kültürleri (FB Aydar, çev.). *içinde Erken modern Avrupa'da kültürel çeviri*, 3-39.
- Cankara, M. (2018). Armeno-Turkish Writing and the Question of Hybridity. *An Armenian Mediterranean: Words and Worlds in Motion*, 173-191.

- Dankoff, R. (2009). "The story of Faris and Vena": Eremya Çelebi's Turkish version of an old French romance. In *From Mahmud Kaşgari to Evliya Çelebi* (pp. 95-106). The Isis Press.
- Eremya Çelebi. (t.y.). *Movses Khorenatsi'nin Ermeni Tarihi: Eremya Çelebi'nin Ermeni Harfli Türkçe Çevirisi* (Manuskript No. V411). Venedik, İtalya: Mkhit'aryan Manastırı Elyazmaları Kütüphanesi.
- Eremya Çelebi Kömürçüyan. (1952). *İstanbul Tarihi: XVII. Asırda İstanbul*. Translated and edited by Hrand D. Andreasyan. Istanbul: Kutulmuş Basımevi.
- Hsia, RP. (2012). Çin'de Katolik Misyonerliği ve Çeviriler (1583-1700) (FB Aydar, çev.). *İçinde Erken modern Avrupa'da kültürel çeviri*.
- Khorenatsi. (1913). *Պատմոհայրն Յայն*. Tiflis.
- Kouymjian, D. (2008). From manuscript to printed book: Armenian bookbinding from the sixteenth to the nineteenth century. *History of Printing and Publishing in the Languages and Countries of the Middle East*, 13-21.
- Kowalska, Eva. (2012). Kültürel Değerleri Aktarma Araçlarından Biri Olarak Dil. (FB Aydar, çev.). *İçinde Erken modern Avrupa'da kültürel çeviri*, 3-39.
- Köse, E. (2016). Bir Hayalın Peşinde Yüz Yıl: Kudüs Ve İstanbul Ermeni Patrikliği Birleştirme Çabaları (1650-1750). *Tarih Dergisi*, (63), 41-88.
- Lefevere, A. (1992a). *Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame*. London and New York: Routledge.
- Lefevere, A. (1992b). Translating Literature: Practice and Theory in a Comparative Literature Context. *Modern Language Association of America*.
- Montgomery, S. L. (2000). *Science in translation: Movements of knowledge through cultures and time*. University of Chicago Press.
- Ohanjanyan, A. (2022). Intra-Armenian Polemics and Confession-Building in Ottoman Constantinople: The Case of Gëorg Mxlayim Ođli (1681/85-1758). Tijana Krstić and Derin Terziođlu (Eds), *Entangled Confessionalizations? Dialogic Perspectives on the Politics of Piety and Community Building in the Ottoman Empire, 15th-18th Centuries*, Pp. 489-519, Gorgias Press.
- Özcan, M., & Çelik, A. (2021). Gustave Flaubert'in Madame Bovary Adlı Fransızca Romanının İngilizce ve Türkçe Çevirilerinin Eşdeğerlik Bağlamında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*, (15), 75-91.
- Paker, S. (2014). Terceme, te'lif ve özgünlük meselesi. *Metnin hâlleri: Osmanlı'da telif, tercüme ve şerh*, 37-71.
- Pantin, Isabelle, (2012). 16. ve 17. Yüzyılda Avrupa'da Bilimsel Alışverişlerde Çevirilerin Rolü (FB Aydar, çev.). *İçinde Erken modern Avrupa'da kültürel çeviri*.
- Sanjian, A. K., & Tietze, A. (1981). *Eremya Chelebi Kömürjian's Armeno-Turkish poem „The Jewish bride”*. Akadémiai Kiadó-Harrassowitz.
- Shapiro, H. (2022). *The Rise of the Western Armenian Diaspora in the Early Modern Ottoman Empire: From Refugee Crisis to Renaissance in the 17th Century*. Edinburgh University Press.
- Thomson, R.W. (2006). *Moses Khorenats 'i History of the Armenians*. Caravan Books.
- Venuti, L. (2004). Retranslations: The creation of value. *Bucknell Review*, 47(1), 25.
- Zekiyan, B. L. (2018). *Kayıp Kentten Manevi Vatana: Ermeni Tarihine Toplu Bir Bakış Denemesi*. Aras Yayıncılık.

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Derleme Makalesi | Review Article

🔓 Açık Erişim | Open Access

Antik Uygarlıklardan 20. Yüzyıla Kadar Çeviri Tarihine Genel Bir Bakış

A General Overview of Translation History from Ancient Civilizations to the 20th Century

Barış Can Aydın¹

¹ Çağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Mersin, Türkiye

Öz

Bu çalışma, çeviri tarihinin antik uygarlıklardan 20. yüzyıla kadar uzanan gelişimini ana hatlarıyla ele almaktadır. Çalışmada çevirinin, kültürel alışverişi kolaylaştırmadaki, entelektüel ilerlemeyi teşvik etmedeki ve toplumsal gelişime katkı sağlamadaki kritik rolüne dikkat çekilmektedir. Antik Mısır ve Babil'deki erken dönem çeviri etkinliklerini ele alarak başlayan anlatı, çevirinin dini ve idari metinlerin korunup aktarılmasındaki rolünü vurgular. Bu süreç, Yunan ve Roma uygarlıklarının çeviri yoluyla bilgi birikimlerini genişletmesiyle devam eder. Özellikle Cicero ve Horatius gibi filozoflar, Roma kültürünü zenginleştirmek için çeviriyi kullanmışlar ve çeviride uyarlayıcı bir yaklaşımı benimsemişlerdir. Çalışma, Kitâb-ı Mukaddes (İncil) Çevirisinin tarih boyunca çeviriye etkisine de değinir. Aziz Jerome'un, Kitâb-ı Mukaddes'in İbranice ve Yunanca kaynak metinini kullanarak Latince Vulgata çevirisi, çeviri tarihindeki en önemli dönüm noktalarından biri olarak öne çıkar. Reform hareketi sırasında Martin Luther'in Kitâb-ı Mukaddes'i Almancaya çevirerek halk dilini kullanan yaklaşımı, dini metinlerin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamış ve ulusal dillerin yükselişine katkıda bulunmuştur. William Tyndale ve John Wycliffe gibi çevirmenlerin çalışmaları, Kitâb-ı Mukaddes'in erişilebilirliğini artırmış, aynı zamanda çeviri kuramlarında anlam ve sadakat tartışmalarını derinleştirmiştir, 19. Yüzyıl Avrupası'nda Schleiermacher ve Humboldt gibi düşünürlerin katkılarıyla derinleşmiş; William Morris ve Dante Gabriel Rossetti gibi İngiliz çevirmenler çevirinin edebi ve sanatsal boyutu öne çıkarmıştır. Bu tarihsel dönemler boyunca çeviri, her dönemin kültürel, entelektüel ve teknolojik bağlamları tarafından şekillenen dinamik bir süreç olarak varlığını sürdürmüştür. Çalışma, çevirinin bilginin korunması ve aktarılması, kültürel ve entelektüel alışverişin teşvik edilmesi ve toplumların gelişimi üzerindeki vazgeçilmez etkisini ortaya koymaktadır.

Abstract

This study provides a historical overview of the development of translation from ancient civilizations to the 20th century with its main outlines by highlighting its critical role in facilitating cultural exchange, promoting intellectual advancement, and contributing to societal progress. Beginning with early translation activities in ancient Egypt and Babylon, the narrative emphasizes translation's role in preserving and transmitting religious and administrative texts. This foundation was further expanded by the Greek and Roman civilizations, where philosophers like Cicero and Horace used translation and adopted adaptive translation methods to enrich the Roman culture and intellectual traditions. The study also examines the historical significance of the Bible translation. Jerome's Latin Vulgate, translated from Hebrew and Greek sources, stands out as one of the most influential milestones in the history of translation. During the Reformation, Martin Luther's translation of the Bible into German revolutionized access to religious texts by using the vernacular, thus supporting the rise of national languages. Translators like William Tyndale and John Wycliffe further enhanced the Bible's accessibility, deepening debates on meaning and fidelity in translation theory. In 19th-century Europe, translation practices and theories evolved significantly, driven by contributions from figures like Schleiermacher and Humboldt. British translators such as William Morris and

“ Atıf | Citation: Aydın, B. C. (2025). Antik uygarlıklardan 20. yüzyıla kadar çeviri tarihine genel bir bakış. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi-Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 23-43. <https://doi.org/10.26650/iujts.2025.1606627>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Aydın, B. C.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Barış Can Aydın bariscanaydin@cag.edu.tr

Dante Gabriel Rossetti emphasized the artistic dimensions of translation, balancing faithfulness to the source text with stylistic innovation. Throughout these historical periods, translation emerged as a dynamic process shaped by the cultural, intellectual, and technological contexts of its time. This study underscores translation's enduring significance in preserving knowledge, fostering cultural and intellectual exchange, and driving societal development.

Anahtar Kelimeler Çeviri Kuramları · Çeviri Tarihi · Çevirinin Evrimi · Kitâb-ı Mukaddes Çevirisi

Keywords Bible Translation · Evolution of Translation · Translation History · Translation Theories

Extended Summary

This study examines the evolution of translation from ancient civilizations to the 20th century, illustrating its foundational role in fostering cultural exchange, intellectual development, and societal transformation. Translation, as the mechanism enabling communication across linguistic and cultural boundaries, has significantly shaped human progress by transmitting knowledge, literature, and ideologies.

The historical trajectory begins with early translation activities in ancient Egypt and Babylon, where translation ensured the preservation and dissemination of religious and administrative texts. These efforts facilitated continuity in knowledge systems and set the stage for subsequent intellectual advancements. Greek civilization capitalized on the translations of Egyptian and Babylonian knowledge, integrating works in mathematics, astronomy, and philosophy into its cultural and academic fabric. This tradition of utilizing translation to enrich a civilization's intellectual and cultural repository extended to Roman society, where philosophers like Cicero and Horace emphasized the adaptive transformation of Greek texts to enhance Roman literary and intellectual traditions. This period saw a shift from literal, word-for-word translation to approaches that balanced fidelity and adaptation.

During the Middle Ages, translation assumed a pivotal role in the Islamic world, particularly through the efforts of scholars at the House of Wisdom in Baghdad. Their translations of Greek, Persian, and Indian works into Arabic not only preserved classical knowledge but also spurred original contributions in science, medicine, and philosophy. The Islamic Golden Age thus became a bridge for the transmission of ancient knowledge to Europe. The subsequent translation of these Arabic texts into Latin by European scholars played a crucial role in igniting the intellectual revival of the Renaissance. This era underscored the symbiotic relationship between translation and knowledge dissemination, where intercultural exchange enriched both scientific discovery and artistic expression.

The Renaissance marked a significant expansion in the scope and philosophy of translation. Translators like Erasmus and Leonardo Bruni were instrumental in reintroducing classical texts to European audiences. These efforts reflected a dual commitment to the preservation of ancient wisdom and the accommodation of contemporary cultural and linguistic contexts. Translation during this period was characterized by its role as a vehicle for cultural renewal, enabling the blending of classical ideals with emerging humanist thought. The invention of the printing press amplified the impact of these translations, revolutionizing access to knowledge and fostering a more interconnected intellectual landscape.

The 19th and early 20th centuries witnessed significant theoretical advancements in translation. German Romanticism profoundly influenced this period, with thinkers like Friedrich Schleiermacher and Wilhelm von Humboldt advocating approaches that emphasized the cultural and linguistic integrity of source texts. Schleiermacher's dichotomy of moving the author toward the reader or the reader toward the author highlighted the strategic choices that translators must navigate, emphasizing foreignization as a means of preserving cultural specificity. These theories not only deepened the philosophical underpinnings of translation but also informed practical methodologies. Humboldt's work, particularly his reflections on linguistic relativity and translatability, further enriched the discourse by linking translation to the broader dynamics of cultural and linguistic diversity.

Concurrently, British translators like William Morris and Dante Gabriel Rossetti emphasized the artistic dimensions of translation. Their work often employed deliberately archaic language to confront readers with the foreignness of the original texts. This approach was part of a broader 19th-century movement that valued historical authenticity and sought to preserve the aesthetic qualities of the source texts. Such efforts underscored the tension between accessibility for contemporary audiences and fidelity to the source text's stylistic and cultural essence.

Throughout this historical progression, translation emerged as a dynamic process shaped by cultural, intellectual, and technological contexts. The invention of the printing press in the 15th century, for instance, revolutionized the distribution of translated works, democratizing access to knowledge and accelerating intellectual exchange. These advancements highlighted translation's capacity to shape intellectual discourse, cultural identity, and societal development across eras.

In conclusion, the history of translation from ancient times to the 20th century demonstrates its enduring significance in human civilization. By enabling the exchange of ideas, translation has not only preserved and transmitted knowledge but also fostered cross-cultural understanding and innovation. This comprehensive historical overview highlights the evolving methodologies and philosophies underpinning translation, offering valuable insights for contemporary practitioners and scholars. As globalization continues to redefine cultural and linguistic interactions, the lessons drawn from this rich history underscore translation's vital role in navigating the complexities of an interconnected world.

Giriş

Çevirinin, dilin ortaya çıktığı zamanlardan beri bir iletişim aracı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Yazıcı'nın (2010) '*Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*' adlı çalışmasına göre çeviri, doğada var olan nesnelere seslere, yazılı sembollere, resimlere ve dansa dönüştürülmesiyle başlayan bir etkinliktir ve çeviri kavramının "Göstergelerarası Çeviri" ile oluştuğu rahatlıkla söylenebilir (s.39). Yalçın (2015) ise '*Çeviri Stratejileri: Kuram ve Uygulamalar*' başlıklı çalışmada çeviri gereksiniminin, farklı dillerin varlığı ve yazının icadı ile dinî metinlerin başka dillere aktarılma isteğinden doğduğunu belirtmiştir (s. 21.).

Çeviri tarihsel olarak yalnızca diller arası bir aktarım süreci değil, aynı zamanda kültürel etkileşim, bilgi aktarımı ve entelektüel gelişimin temel dinamiklerinden biri olmuştur. Bu bağlamda, çeviri tarihini incelemek yalnızca bir dilbilimsel süreci anlamakla kalmaz, aynı zamanda uygarlıkların birbirleriyle olan etkileşimini, bilgi ve sanatın nasıl yayıldığını ve çeviri sayesinde farklı kültürlerin nasıl şekillendiğini de ortaya koyar. Bu çalışma, antik çağlardan 20. yüzyıla kadar çeviri tarihini geniş bir çerçevede ele alarak, farklı dönemlerde çeviri süreçlerinin nasıl geliştiğini, hangi işlevleri üstlendiğini ve kültürel, bilimsel ve edebi etkileşimleri nasıl yönlendirdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Yazıcı (2010), Antik Yunan Uygarlığının diğer Akdeniz Uygarlıklarına üstünlüğünü, Mısır ve Babil Uygarlıklarından miras kalan aritmetik, geometri, astronomi gibi kaynakların çevirisi yoluyla elde ettiğini vurgular. Ayrıca, Yunanlıların edebi eserleri çeviri yoluyla Roma Uygarlığı'na getirilmiş ve Yunan edebiyatından esinlenen edebi eserlerden oluşan Roma edebiyatı doğmuştur (Steiner, 1975, s. 87). Romalıların çeviriye ilişkin bakış açısı, kendi edebi sistemlerini zenginleştirmeye dayandığından filozoflar yeni sözcükler türetmeye veya Yunancadan bazı sözcükler ödünç almaya teşvik edilmişlerdir (Steiner, 1975, s. 88).

Romalılar özelinde görüldüğü üzere çeviri, edebiyatın ilerlemesi ve gelişmesi sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Benzer şekilde, Abbasiler döneminde Beyt'ül Hikme'de gerçekleştirilen çeviri etkinlikleri, bilim ve felsefe alanında olduğu kadar Arap edebiyatının da gelişimine katkıda bulunmuş; Yunan ve Hint metinlerinin Arapçaya çevrilmesi, İslam dünyasında yeni edebi türlerin ve üslupların gelişimini teşvik etmiştir (Gutas, 2001, s. 55) Ayrıca, Budist metinlerin Hintçeden Çinceye çevrilmesi, Çin edebi geleneğinin biçimlenmesine ve yeni anlatı türlerinin ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır (Hung, 2005, s. 44-46). Long (2007) çeviri tarihinin edebiyatın gelişimiyle olan yakın ilişkisini vurgulayarak, çevirinin yalnızca metin aktarımı olmadığını, aynı zamanda kültürel eğilimleri ve sanatsal biçimleri dönüştüren bir süreç olduğunu belirtir (s. 63). Bu bağlamda, edebi çeviri birçok uygarlığın edebi geleneğinin şekillenmesinde ve zenginleşmesinde önemli bir unsur olmuştur.

Long (2007), sanat ve edebiyatın yıllar içerisinde gösterdiği gelişimde çevirinin önemini ve çeviriye yönelik kuram ve yaklaşımların tarih boyunca gelişimini şu sözlerle vurgular: "Edebiyat tarihiyle yakından ilişkili olan

çeviri tarihi, edebi eğilimlerdeki değişiklikleri tanımlayabilir, kültürün yeniden canlanmasını açıklayabilir, siyaset veya ideolojideki değişiklikleri izleyebilir ve belirli bir çağda düşünce ve bilginin genişlemesini ve aktarımını açıklayabilir.”¹ (Long, 2007, s. 63).

Çevirinin dil, kültür ve edebiyatın gelişimi ve ilerlemesindeki rolü yalnızca Avrupa ve Batı ile sınırlı değildir, aynı zamanda dünyanın birçok başka yerinde de vardır. Örneğin, Budizm ile ilgili metinlerin Hintçeden Çinceye çevrilmesinin etkisi, günümüz Çin dilinde ve kültüründe hala görülebilir. Benzer şekilde, Yunan Uygarlığından miras alınan klasik metinlerin Abbasiler tarafından Arapçaya çevrilmesi, İslam kültürünü bilim ve özgür düşünce açısından zenginleştirmiştir (Lewis, 1982, s. 21).

James Holmes’un 1972’de sunduğu ‘*Name and Nature of Translation Studies*’ (Çeviribilimin adı ve Doğası) adlı bildiriyle ayrı bir bilim dalı olarak ortaya çıkan Çeviribilim’in (Munday, 2001, s. 9), başta Dilbilim, Psikoloji ve Sosyoloji olmak üzere farklı sosyal bilim dallarıyla disiplinlerarası bir ilişki içerisine girdiği 20. yüzyıldan önce, çeviri etkinlikleri filozofların veya din adamlarının ilgi alanına girmekte ve yalnızca ‘serbest çeviri’ ve ‘sadık çeviri’ tartışması kapsamında ele alınmaktaydı (Munday, 2001, s. 32-33). Bu nedenle, antik çağlardaki çeviri kuramları daha çok felsefeye, özellikle Antik Yunan ve Roma filozoflarının görüşlerine ve ayrıca dine, özellikle Hristiyanlığa dayanıyordu.

Kitâb-ı Mukaddes, Hristiyanlığın ilk yıllarından itibaren gerek yazılı çeviri etkinliklerinde gerekse çevirinin kuramsal gelişiminde ve çeviriye yönelik tartışmalarda önemli bir yere sahip olmuştur. Rönesans ve Reform dönemlerinden itibaren çeviriye dayalı dogma engellerini ortadan kaldıran ve insanların kendi dinlerini kendi ana dillerinde okuyarak öğrenme isteklerini artıran kitap olarak görülebilir (Scorgie vd., 2003, s. 185).

Çalışmanın temel amacı, çeviri etkinliklerinin tarih boyunca nasıl bir dönüşüm geçirdiğini ve uygarlıklar arası bilgi akışına nasıl katkı sağladığını detaylandırmaktır. Çeviri tarihi üzerine yapılan önceki çalışmalar genellikle belli dönemlere (örneğin, Rönesans, Reform hareketleri) veya belli metin türlerine (dini çeviriler, klasik eserler) odaklanmaktadır. Ancak, bu çalışmada antik uygarlıklardan 20. yüzyıla kadar uzanan çeviri etkinlikleri bütüncül bir bakış açısıyla ele alınarak, çeviri tarihinin evrimi ve çeşitli toplumlara olan etkisi incelenmektedir. Bu bağlamda çalışma, çeviri tarihinin bilgi üretimi ve kültürel dönüşüm süreçlerindeki rolünü daha görünür hale getirmek, çeviri etkinliklerinin uygarlıkların gelişimine olan etkisini ortaya koymak ve çeviri tarihi üzerine yapılan akademik araştırmalara bütüncül ve analitik bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın Özgünlüğü ve Çeviribilim Alanı için Önemi

Mevcut literatürde çeviri tarihi ile ilgili çalışmalar genellikle belirli dönemlere veya belirli metin türlerine odaklanmakta, çeviri etkinliklerini daha geniş bir tarihsel bağlamda ele alan araştırmalar sınırlı kalmaktadır. Bu çalışma, çeviri tarihine geniş bir perspektiften yaklaşarak, çevirinin uygarlıklar arası bilgi akışındaki rolünü, çeviri süreçlerinin kültürel ve politik dinamiklerle nasıl şekillendiğini ve çeviri yaklaşımlarının tarih boyunca nasıl değiştiğini kapsamlı bir şekilde tartışmayı hedeflemektedir.

Önceki araştırmalar genellikle belirli dönemlere veya kültürlere odaklanmıştır. Örneğin, Demircioğlu (2016), ‘Çeviribilimde Tarih ve Tarihyazımı: Doğu Batı Ekseninde Bir Karşılaştırma’ adlı çalışmasında, çeviri tarihinin farklı kültürlerdeki kuramsal ve yöntemsel sorunlarını ele alarak, tarihsel çeviri araştırmalarının önemine dikkat çekmiştir (s. 9). Benzer şekilde, Gökaş ve Kaptan (2024), Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze kadar olan çeviri etkinliklerini inceleyerek, özellikle eğitim alanındaki gelişmelere odaklanılmışlardır. Vural-Kara (2010) ise, Uygurlar döneminden günümüze kadar Türkiye’deki çeviri etkinlik-

¹Aksi belirtilmedikçe tüm çeviriler tarafıma aittir.

lerini tarihsel bir perspektifle ele almış, farklı dönemlerdeki çeviri yöntemlerini ve bunların çeviri eğitime katkılarını değerlendirmiştir.

Yukarıda bahsedilen çalışmalar, değerli katkılar sunmakla birlikte, çeviri tarihini antik çağlardan 20. yüzyıla kadar geniş bir perspektifte ele alan ve farklı uygarlıklar arasındaki etkileşimleri bütüncül bir şekilde inceleyen kapsamlı bir araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, mevcut literatürdeki bu boşluğu doldurmayı hedefleyen çalışmamız, çevirinin tarihsel süreçteki evrimini ve uygarlıkların gelişimindeki rolünü detaylı bir şekilde analiz etmektedir.

Bu bağlamda çalışma, çeviri tarihinin bilgi üretimi ve kültürel dönüşüm süreçlerindeki rolünü daha görünür hale getirmek, çeviri etkinliklerinin uygarlıkların gelişimine olan etkisini ortaya koymak ve çeviri tarihi üzerine yapılan akademik araştırmalara bütüncül ve analitik bir katkı sunmak amacıyla yapılmıştır.

Yöntem

Bu çalışma, derleme ve tarihsel analiz yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Birincil ve ikincil kaynaklardan faydalanılarak antik çağlardan 20. yüzyıla kadar olan dönemde çeviri etkinlikleri, çevirmenler ve çeviri yaklaşımları analiz edilmiştir. Çalışmada, çevirinin tarihsel süreç içerisindeki işlevlerini ve dönüşümlerini anlamak amacıyla tarihsel bağlam gözetilmiş, çeviri tarihine dair önceki çalışmalar taranarak kapsamlı bir literatür incelemesi gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın, özellikle çeviri tarihin batıdaki gelişimine odaklanmasının nedeni ise, tarih boyunca çeviri etkinliklerinin batı merkezli bir gelişim sürdürmesidir. (Çokövün, 2023, sf. 13)

Çokövün'ün (2023) de belirttiği gibi:

Çeviriye ilişkin günümüz paradigmaların genel bir görünümünü, çeviribilimin tarihsel gelişimi ile “bilim öncesi” dönemlere ait çeviriye konu alan kuramsal düşüncelerin dökümünü yapmak, bu kuramsal düşüncelerin çok olmasından kaynaklı ancak, bir kısmına değinmenin ötesine geçmeyecektir. Genellikle bu tarihsel gelişim, Rönesans'tan XX. Yüzyılın başına kadar olan dönemler ele alınmakta ve bunlar da batılı kuramcılardan oluşmaktadır. (s. 13).

Çalışma ayrıca, tarihinin belirli dönemlerinde öne çıkan aktörler, çeviri kuramları ve çeviri tarihinde dönüm noktası teşkil eden önemli çeviri etkinliklerine dair birtakım örnekleri içermektedir. Çalışmayı, benzerlerinden farklı kılan özelliği ise, tarihini tarihsel, kültürel ve entelektüel çerçevede ele alarak, çevirinin tarih boyunca sadece bir araç olarak değil, bilgi üretim ve kültürel dönüşüm mekanizması olarak nasıl işlev gördüğünü ortaya koymayı amaçlamasıdır. Böylece çeviri süreçlerinin uygarlıklar üzerindeki etkisi daha kapsamlı bir çerçevede değerlendirilecek ve çeviri tarihine ilişkin akademik literatüre bütüncül bir katkı sağlanacaktır.

Antik Çağlarda Çeviriye Yönelik İlk Kuramlar

Roma İmparatorluğu Filozoflarının Çeviri Kuramlarının Gelişimindeki Etkisi: Cicero, Horatius, Quintilianus, Genç Plinius

Edebi çeviriyle ilgili kuramların öncüleri, başta Cicero (MÖ 106-43) olmak üzere, Horatius (Horace) (MÖ 64-8), Marcus Fabius Quintilianus (MS 35-100), Gaius Plinius Caecilius Secundus (Genç Plinius) (MS 61-113) gibi Roma İmparatorluğu'nda yaşamış filozoflardır. Özellikle Cicero, MÖ 55 yılında yazmış olduğu *De Oratore* (Konuşmacı Üzerine) adlı eserinde Romalıların Yunanca metinlerin çevirisinden hitabet sanatını öğrenirken karşılaştıkları sorunları dile getirmiştir. *'Bir çevirmen gibi'* (*ut Interpres*) ve *'Bir hatip gibi'* (*ut orator*) ifadeleri nedeniyle çevirinin ilk kuramcılarının biri sayılabilir (Nord, 2013, s. 201). Cicero, çevirmenin kaynak metne,

dinleyiciye seslenen bir hatip ya da yorumcu gibi yaklaşması gerektiğini, söz sanatlarını ve üslubu aktarırken hedef dili yönlendirmesi ve onun olanaklarından yararlanması gerektiğini savunmuştur (Nord, 2013, s. 201). Bir kuramcı olarak Cícero, anlam çevirisinin sözcüğü sözcüğüne çeviriden daha önemli olduğunu düşünmüş ve Antik Yunanca metinleri sözcüğü sözcüğüne Roma diline çevirerek hitabet sanatının öğrenilemeyeceğini belirtmiştir (Nord, 2013, s. 202). Dahası, kaynak metnin söylem evrenindeki ifadenin hedef metindeki ifadeyle eşdeğer olmaması durumunda çevirmenlerin yeni ifadeler ürettiğini ileri sürmüştür (Lefevere, 1992, s. 37).

Çeviri tarihinin önemli isimlerinden biri olan Cícero, çeviriyi yalnızca sözcüğü sözcüğüne aktarma işlemi olarak değil, aynı zamanda hitabet sanatının gelişimiyle ilişkili bir süreç olarak görmüştür. O, kaynak metni tam anlamıyla yansıtabilmek için, doğrudan kelimeleri aktarmaktan ziyade anlam odaklı bir çeviri yaklaşımını savunmuştur. Bu bağlamda, Cícero'nun serbest çeviri anlayışı, erek kültürde yeni ifadeler türetmeye ve hedef metni doğal bir söylem içerisinde aktarmaya olanak sağlamıştır (Yücel, 2007, s. 31).

Kızıltan (2000), Cícero'nun çeviri kuramını şöyle açıklamaktadır:

Cícero'ya göre, 'hatip' (*orator*) olarak çeviren kişi, kendine özgü bir sanat eseri yaratmayı amaçlar. Bu eser, 'içerik' (*res*) ile 'söz'ün (*verba*) sentezidir. 'Konu' ve 'fikir dağarcığı' (*intellectio*), 'kurgu' (*dispositio*) ve 'yaratıcılık' (*inventio*) kaynak metne bağlı kalınarak aktarılır. Kaynak metnin dil yapısı ise, amaç metin dilinin anlatım olanakları ve gelenekleri doğrultusunda düzenlenmelidir. Ancak, çevirmenin görevi, sadece bu kaynak metindeki dilin normlarından uzaklaşma değil, sanatlı dile hakimiyeti sayesinde, ana dilin dil duygusunu ve üslup anlayışını göz önünde bulundurarak kaynak metnin üstün niteliklerini ortaya çıkarmaktır (ss. 76-77).

Cícero'yu çeviri tarihi içinde bu denli önemli kılan şey, onun ilkel bir yaklaşım olan sözcüğü sözcüğüne çeviri anlayışını değiştirip, 19. yüzyıla ve hatta 20. yüzyılın başına kadar pek çok çevirmen tarafından izlenen, çeviri kuramlarının temeli sayılabilecek 'serbest çeviri' kavramını başlatmış olmasıdır. Çeviri tarihinde metin türüne göre çeviri anlayışını ilk kez ele alan kişi genellikle Hieronymus olarak anılsa da, aslında bu yaklaşımın temelleri Cícero tarafından atılmıştır. Cícero'nun çeviri yaklaşımı, sözcüğü sözcüğüne çeviri ile anlam odaklı çeviri arasındaki farkı belirginleştirerek, sonraki kuramcılar tarafından çeviri tarihinin temel taşlarından biri olarak görülmüştür. 20. yüzyılda Vermeer'in çeviri kuramları geliştirilirken, Cícero'nun bu yaklaşımlarına sıkça referans verilmiş ve Reiss'in kullandığı birçok kavramın kökeni Cícero'nun düşüncelerine dayandırılmıştır (Yücel, 2007, s. 198).

Antik Roma'da 'serbest çeviri kuramı'nın temsilcileri Hieronymus (aynı zamanda Aziz Jerome olarak da bilinir), Quintilianus ve Genç Plinius'tur (Robinson, 2014, s. 55-56). Çeviriye yönelik yaklaşımları daha çok hedef metin ve hedef kitle odaklıydı ve kaynak metnin üslubu veya dilbilgisi bileşenlerinden ziyade anlamı dikkate alıyorlardı.

Quintilianus (MS 35-96), yorumlamanın veya aynı anlamı başka sözcüklerle ifade etmenin (*paraphrase*) kaynak metinle başa çıkamayan çevirmenler tarafından genellikle kullanılan, üslupta değişikliklere neden olan bir yöntem olduğunu ileri sürerek çeviri ve açıklama arasındaki farkı ortaya koymuştur. Bu nedenle, bir çevirmenin benzer ancak özgün bir hedef metin ortaya çıkarırken, çerçevenin dışına çıkmaması gerektiğini savunmuştur (Quintilianus, MS 96). Bassnett (2002), Quintilianus'ın izlediği yorumlama yöntemini iki aşamalı olarak gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Buna göre, ilk aşamada metni basit ve metne sadık bir şekilde yeniden ifade etmek varken, ikinci aşamada yazar kendi üslubunu ekleyerek daha karmaşık bir yeniden yazım sürecine geçmektedir. Quintilianus, bu ikinci aşamada çevirinin daha fazla önem kazandığını belirtir. Aslında bu iki etkinlik arasında net bir ayırım yapılmaz, çünkü her ikisi de aynı amaca, hitabet sanatını geliştirme amacına hizmet etmektedir (s. 58).

Cícero ile benzer bir bakış açısına sahip olan Horatius, çeviride birebir aktarım yerine yaratıcı bir dönüşüm sürecine vurgu yapmıştır. Çeviri etkinliğinin, kaynak metni hedef kültüre uyarlamak için özgünlük

içermesi gerektiğini savunan Horatius, özellikle edebi metinlerde, yazarın üslubunun taklit edilmemesi ve çevirmenlerin yaratıcı olmaları gerektiğini belirtmiştir (Yücel, 2007, s. 32).

'*Ut interpretes*' ve '*ut orator*' ifadeleri, Latin Şair Horatius (M.Ö. 65-8) tarafından da kullanılmıştır. Horatius, Antik Çağ'da edebi ve felsefi metinlerin yeniden canlandırılmasının yalnızca çevirmenin sadakatine değil, aynı zamanda dil kullanımındaki yaratıcılığına ve başarısına da bağlı olduğunu savunmuştur (Horace, M.Ö. 19; Robinson, 1997, s. 121). Bunun yanı sıra Horatius, *Ars Poetica* adlı eserinde çevirmen-şairlere, özgün metnin/şiirin yazarını taklit etmekten kaçınmak için sözcüğü sözcüğüne çeviri dışında çeviri yöntemlerini denemelerini tavsiye etmiş ve onları özgün ve yaratıcı hedef metinler yaratmaya teşvik etmiştir (Venuti, 2004, s. 4).

Hitabet veya felsefe metinlerinin yanı sıra, Kitâb-ı Mukaddes çevirisinin edebi çevirinin tarih boyunca süregelen gelişim sürecinde özel bir önemi vardır. Aksoy (2002), Hıristiyanlığın yayılmasına paralel olarak çevirinin Tanrı mesajını duyurmanın tek aracı olma misyonunu üstlendiğini, dolayısıyla çevirmenlerin görevinin zorlaştığını ve iş yüklerinin arttığını belirtmektedir (s. 15).

Antik Yunan Filozoflarının Çeviri Tarihindeki Önemi

Batı'nın çeviri konusundaki düşüncelerinin kökenleri kısmen "dil felsefesi, anlamın incelenmesi ve çeviri uygulamalarının açıklamasının doğduğu Antik Yunan'da bulunmaktadır." Platon ve Aristoteles gibi filozoflar, modern çağda gelişecek olan erken dönem çeviri teorisine katkıda bulunmuşlardır.

Dil ve anlam üzerine yapılan ilk felsefi çalışmalar, MÖ 5. yüzyılda Platon'un (MÖ 427-347) *Kratylos* diyaloguyla başlatılmıştır (Harris ve Wolf 1991). Platon, *Kratylos* diyalogunda isimlerin referanslara göre geleneksel olarak mı atandığı yoksa ses ile şey arasında doğal bir ilişki mi olduğu sorusunu ele alır. Bu tartışma, harfin mi yoksa anlamın mı lehine olunması gerektiği sorusunu ortaya koyarak çeviri alanını doğrudan etkilemiştir (Platon, 2015).

Platon'un öğrencisi olan Aristoteles (MÖ 384-322), hocasının değindiği dil tartışmalarını daha sistematik bir şekilde *Poetika* ve *Retorik* adlı eserlerinde ele almıştır. Aristoteles'in biçim ve içerik üzerinde durması ve iletişimde amacın (telos) önemine olan inancı, çevirinin salt kelime değişimi olmadığını, etki ve amaç için uyarılma sürecini içerdiğini ima eder. Taklit (*mimesis*) kavramı ve retorik amacı üzerine tartışmaları, çevirinin alıcı dilde benzer bir etki bırakması gerektiği varsayımı için temel oluşturduğu söylenebilir (Aristoteles, 2007). Yunanlılar, yabancı eserleri kendi dillerine çevirmekte isteksiz olsalar da, kendi edebi ve bilimsel metinleri Roma döneminde yoğun bir şekilde Latinceye çevrilmiştir. Romalı bilginler, Yunan bilgisinin değerini fark ederek, birçok Yunan eserini Latinceye çevirmiş ve böylece Yunan felsefesi, bilimi ve edebiyatının Roma İmparatorluğu ve ötesinde korunmasına ve yayılmasına katkıda bulunmuşlardır (Tunç, 2021, s. 275).

Ayrıca, Helenistik Çağ'da yürütülen kültürel etkinlikler, özellikle İskenderiye Kütüphanesi'nde çeviriyi, kültür aktarımının düzenli ve organize bir aracı haline getirmiştir. En bilinen örnek, Eski Ahit'in M.Ö. 1-3. Yüzyıllarda 72 din adamı tarafından İbranice Kaynak metninden Yunanca'ya çevrilmiş versiyonu olan *Septuagint*'tir (Eruz, 2003, sf.24). Bu kapsamlı çeviri çalışması yalnızca diller arasında değil, aynı zamanda farklı kültürlerdeki dini fikirler arasında da geçişi içeriyordu (Law 2010).

Sonuç olarak, Antik Yunan düşüncesi ve kültürel uygulamaları, çeviri alanında günümüze kadar taşınan temel tartışmaları başlatmıştır: anlamın doğası, bağlılık ve uyarılma arasındaki denge, alıcı odaklılık ve çevirmenin yaratıcı rolü gibi konuların çerçevesi bu dönemde çizilmiştir. Modern çeviri kuramlarında görülen dinamik eşdeğerlilik ve '*Skopos*' kuramı gibi yaklaşımlar da temelde bu erken felsefi tartışmaların güncellenmiş yorumları olarak değerlendirilebilir.

Antik Mısır ve Babil'de Çeviri Etkinlikleri

Eski Mısır'da çeviri sadece dilsel bir etkinlik değil, aynı zamanda kültürel ve entelektüel yaşamın hayati bir unsuru olarak görülüyordu. Mısır dilinin önceki dönemlerinden sonraki evrelerine metinlerin çevrilmesi uygulaması, Orta Krallık döneminden Roma Dönemi'ne kadar (yaklaşık MÖ 2000–MS 200) uzanıyordu. Bu süreç, kutsal ve edebi metinlerin kuşaklar boyunca erişilebilir ve güncel kalmasını sağlamak amacıyla yürütülen daha geniş bir yorum geleneğinin parçasıydı. Çeviri etkinliklerine sürekli olarak katılım, bu entelektüel uğraşın Mısır tarihi boyunca sahip olduğu yüksek toplumsal itibarı ortaya koymaktadır (Cooper Cole, 2015).

Eruz'un (2003) '*Çeviriden Çeviribilime*' adlı çalışmasında da belirttiği gibi: "Eski Mısır'da M.Ö. 3000 yıllarında yoğun bir çeviri etkinliği hüküm sürüyordu. "*Dragomane*"(*drogman*) diye adlandırılan çevirmenler kervan başı olarak ya da iş görüşmelerini yürüten, konunun erbabı, günümüz deyişiyle "uzman" olarak görev alıyorlardı." (sf. 23). Eruz (2003) aynı zamanda MÖ 2000-1000 yılları arasında esirlerden asil ailelere kadar toplumun farklı kesiminden çevirmenlik mesleğine ilgi duyulduğunu ve çevirmenlik mesleğine halkla kralın, ölümlülerle tanrılar arasında arabuluculuk gibi kutsal bir değer atfedildiğini belirtmektedir (sf. 23).

Çevirmenlerin rolü, özellikle yabancı unsurlarla olan etkileşimleri yönetmek amacıyla Mısır bürokrasisi içinde kurumsallaştırılmıştı. "Çevirmenler başkanı" gibi unvanlara sahip yetkililer, diplomatik ve ticari bağlamlarda iletişimi kolaylaştıran çevirmenlerin gözetiminden sorumluydu. Örneğin, Horemheb'in mezarındaki (MÖ 14. yüzyıl) kabartmalar, Mısırlı yetkililerle yabancı elçiler arasında aracılık eden çevirmenleri tasvir eder ve çevirinin diplomatik ilişkilerdeki pratik uygulamasını gözler önüne serer (Language on the Move, 2019).

Hatipoğlu'na (2021) göre, Eski Mısır'da çeviri etkinlikleri yalnızca dilsel aktarım değil, aynı zamanda siyasi ve kültürel ilişkilerin bir aracı olarak kullanılmıştır. Özellikle Eléphantine bölgesindeki çevirmenlerin hem ticari hem de diplomatik alanda görev yaptığı, bu kişilerin aynı zamanda soylu sınıf içinde yer aldığı ve firavunlar adına dış dünyayla ilişkileri düzenledikleri bilinmektedir (s. 1260).

Eski Mısır edebi metinlerinin çevrilmesi, anlam incelikleri, dilbilgisel karmaşıklıklar ve kültürel farklılıklar nedeniyle önemli zorluklar barındırıyordu. Çevirmenler, Mısır'a özgü mecazlar ve ifadeleri yorumlama gibi sorunlarla baş etmek zorundaydı. Ayrıca, çevirmenlerin kendi kültürel geçmişleri ve hassasiyetleri de yorumlarını etkileyebilir, bu da bu metinlerin doğru bir şekilde aktarılmasının karmaşıklığını artırır (Haikal, 2020).

Babil'de çeviri, özellikle iki dilli eğitim bağlamında, akademik ve eğitimsel etkinliklerin ayrılmaz bir parçasıydı. İlk edebi çeviriler, MÖ 2000 ile 1600 yılları arasında ortaya çıkmış ve Sümerce-Akadca iki dilli metinleri kapsamıştır. Yaklaşık 75 kaynak, özellikle kraliyet yazıtları, tespit edilmiştir. Bu kaynaklar, edebi ve kültürel bilginin korunması ve aktarılması amacıyla geliştirilen erken çeviri uygulamalarını göstermektedir (Swiss National Science Foundation, 2020). Babil bilginleri, çivi yazılı metinlerde de görülen derin bir dil bilinci sergilemişlerdir. Çivi yazısı sisteminin geliştirilmesi, kehanet ve büyü uygulamalarıyla birlikte, yazmanların dilin işlevleri ve anlamı konusundaki anlayışını şekillendirmiştir. Bu dilsel farkındalık, sözlük listeleri derleme çabaları ve dil üzerine yapılan düşünsel etkinliklerle kendini göstererek bölge genelinde bilginin korunmasına ve standartlaştırılmasına katkıda bulunmuştur (Veldhuis, 2020).

Hatipoğlu'na (2021) göre, Mezopotamya'daki çeviri etkinlikleri yalnızca edebi metinlerin aktarımı ile sınırlı değildi; aynı zamanda dil standardizasyonunun temel bir parçasıydı. Sümer ve Akad dilleri arasındaki çeviri uygulamaları, iki dilliliğin kurumsal hale gelmesine yol açmış ve bu doğrultuda ilk sözlükbilim çalışmaları yapılmıştır (s. 1263). Özellikle çivi yazılı metinlerde yer alan iki dilli sözlükler, çeviri sürecinin nasıl sistematik bir hale getirildiğini göstermektedir.

Hatipoğlu (2021), aynı zamanda çevirinin medeniyetler arasında bilgi, teknoloji, dil ve kültür aktarımında kilit bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Sümer ve Mısır uygarlıklarından başlayan çeviri hareketleri, Yunan dünyasına, oradan Latin ve İslam toplumlarına ve nihayetinde Rönesans'a ulaşarak bilginin küresel ölçekte

yayılmasına olanak sağlamıştır (s. 1258). Bu bağlamda çeviri yalnızca dilsel aktarım değil, aynı zamanda siyasi ve dini stratejilerin bir parçası olarak da görülmüştür. Özellikle Ptolemaios döneminde Yahudi kutsal kitaplarının Yunancaya çevrilmesi, çeviri etkinliklerinin bir tür politik araç olarak da kullanılabildiğini göstermektedir (Hatipoğlu, 2021, s. 1266).

Sümerce edebi eserlerinin Akadçaya çevrilmesi yalnızca antik anlatıları korumakla kalmamış, aynı zamanda Sümerce kültürel ve dini kavramlarının Babil toplumuna entegrasyonunu da kolaylaştırmıştır. Bu uygulama, Babil halkının kültürel sürekliliğe ve entelektüel zenginleşmeye verdiği önemi vurgulamaktadır (Chavalas, 2006). Genel olarak, Eski Mısır ve Babil'de çeviri, kültürel mirası koruma, kültürler arası etkileşimleri kolaylaştırma ve akademik çabaları ilerletme açısından karmaşık ve saygın bir uygulama olarak önemli bir rol oynamıştır.

Antik Mısır ve Babil'de çeviri etkinlikleri, bilginin korunması ve farklı uygarlıklar arasında aktarılmasını sağlamada kritik bir rol oynamıştır. Sümerce ve Akadça gibi diller arasında yapılan çeviriler, yönetsel belgelerin yanı sıra bilimsel ve dini metinlerin kuşaklar boyunca aktarılmasına yardımcı olmuştur. Benzer bir çeviri hareketi, Orta Çağ'da Toledo Çevirmenler Okulu'nda da gerçekleşmiştir. 12. ve 13. yüzyıllarda faaliyet gösteren bu okul, İslam dünyasındaki bilimsel, felsefi ve tıbbi metinleri Arapçadan Latince ve Kastilya diline çevirerek Batı'nın entelektüel gelişimine önemli katkılar sağlamıştır (Aydın, 2024, s. 38). Bu süreç, tıpkı Babil'de çivi yazılı çift dilli metinlerin kullanılması gibi, bilginin bir uygarlıktan diğerine aktarılmasını kolaylaştırmıştır. Toledo Çevirmenler Okulu, bilginin kültürler arasında yayılmasını sağlayarak Rönesans ve Bilimsel Devrim'in temelini atmıştır (Aydın, 2024, s. 41).

Kitâb-ı Mukaddes Çevirisinin Erken Dönemleri: Hieronymus (Aziz Jerome) ve John Wycliffe

İncil ve Kitâb-ı Mukaddes terimleri genellikle birbirine karıştırılsa da, farklı anlamlar içerirler. Akademik kaynaklara dayanarak bu iki terimin farklarını açıklamak mümkündür. İncil, Hristiyanlığın kutsal kitaplarından biri olup, "Yeni Ahit" (Yeni Antlaşma) olarak da bilinen metinleri içerir. İsa'nın hayatı, öğretileri ve ilk Hristiyan topluluklarının yazıları bu bölümde yer alır (Metzger & Coogan, 2001). Buna karşın Kitâb-ı Mukaddes, hem Eski Ahit'i (Tevrat ve Zebur'u içeren Yahudi kutsal metinleri) hem de Yeni Ahit'i (İncil) kapsayan Hristiyan kutsal kitabının tamamını ifade eder (Köstenberger & Kruger, 2012).

İçerik açısından bakıldığında, İncil dört kanonik müjde (Matta, Markos, Luka, Yuhanna), Elçilerin İşleri, Pavlus'un ve diğer havarilerin mektupları ile Vahiy kitabını içerirken, Kitâb-ı Mukaddes Eski Ahit ve Yeni Ahit olmak üzere iki ana bölümden oluşur. Eski Ahit, Yahudi kutsal metinleriyle örtüşen 39 kitaptan meydana gelirken, Yeni Ahit 27 kitaptan oluşur (Gündüz, 2015). Protestan, Katolik ve Ortodoks mezhepleri arasında bazı kanonik farklılıklar bulunur; Katolik ve Ortodoks mezhepleri, Protestanların kabul etmediği bazı ek metinleri kutsal kitaplarına dahil ederler.

Dini bağlamda, İncil İsa'nın öğretilerine odaklandığı için Hristiyan teolojisinin temel taşı olarak oluşturur. Kitâb-ı Mukaddes ise Hristiyanlıkta Tanrı'nın insanlığa verdiği tüm vahiyleri içeren ana kutsal metindir. Yahudilik açısından yalnızca Eski Ahit (Tanah) kutsal kabul edilirken, Yeni Ahit Yahudi inancında yer almaz (Metzger & Coogan, 2001). Terminolojik açıdan, "İncil" kelimesi Yunanca *Evangelion* (müjde, iyi haber) kelimesinden türemiştir. Buna karşılık "Kitâb-ı Mukaddes" (Kutsal Kitap) anlamına gelir ve Hristiyanlar için hem Eski hem de Yeni Ahit'i kapsayan genel bir terimdir (Gündüz, 2015).

Türkçede kullanım açısından, Osmanlı döneminden günümüze kadar yapılan çevirilerde "Kitâb-ı Mukaddes" genellikle tam Hristiyan kutsal kitabını ifade etmek için kullanılmıştır. "İncil" ise sadece Yeni Ahit anlamında tercih edilmiştir (Gündüz, 2015). Örneğin, 1827 tarihli Ermeni harfli Türkçe çeviri olan *Mukaddes Kitap*, hem Eski hem de Yeni Ahit'i kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Günümüzde ise 2001 Kutsal Kitap

Çevirisi'nde *Kutsal Kitap* terimi tüm Hristiyan kutsal metinleri için kullanılırken, *İncil* yalnızca Yeni Ahit'i ifade etmektedir (Gündüz, 2015).

Aziz Jerome olarak da bilinen Hieronymus (MS 348-423), Kitâb-ı Mukaddes'in en eski ve en iyi bilinen çevirmenlerinden biridir ve aynı zamanda Kitâb-ı Mukaddes'in çevirindeki metin türü özelinde çeviri yapmak gibi yaklaşımlarıyla, çeviri tarihinde oldukça seçkin bir yere sahiptir (Arrowsmith, 1975, s. 359). MS 395'te Senatör Pammachius'a yazdığı ve çevirinin metin türüne bağlı olduğunu savunan ilk belge olarak kabul edilen mektubunda (Jerome, 395 akt. Venuti, 2004, sf. 21-30), Hieronymus yöntemini şöyle açıklamıştır: "Yunancadan çeviride -Kutsal Yazılar hariç, çünkü burada kelimelerin sırası bir gizemdir- sözcüğü sözcüğüne değil, anlamı göz önüne alarak çeviri yaptığımı kabul etmekle kalmıyor, aynı zamanda özgürce ilan ediyorum" (Jerome, 395, akt. Venuti, 2004, sf. 21-30). Al-Ali'nin (2015) belirttiği gibi, Aziz Jerome, Kitâb-ı Mukaddes'in ilk çevirmeni olmasa da çeviri boyunca deneyimlediği zihinsel sürecin ayrıntılı ve analitik yazılı kaydını tutan ilk kişidir (s. 51).

Geç Antik Çağ'ın önemli çevirmenlerinden biri olan Hieronymus, çeviri sürecinde anlamın öncelikli olması gerektiğini savunmuş, ancak kutsal metinlerin çevirisinde sözcüğü sözcüğüne sadık kalınması gerektiğini ifade etmiştir. Hieronymus, özellikle Cicero ve Horatius'un çeviri anlayışını takip ettiğini belirtmiş, ancak dini metinlerin taşıdığı manevi ve doktrinsel hassasiyetler nedeniyle çevirmenin burada daha dikkatli olması gerektiğini vurgulamıştır (Yücel, 2007, s. 38).

Hieronymus'un bir diğer ayırt edici yönü ise, Kitâb-ı Mukaddes Latinceye, İbranice Eski Ahit ve Yunanca Yeni Ahit olmak üzere iki hedef metni karşılaştırmalı olarak kullanarak çevirmiş olmasıdır (Robinson, 1997, s. 144). İki metin kaynağı kullandığı göz önüne alındığında, Hieronymus'un transkripsiyon yöntemini kullanarak aynı sözdiziminde aynı sözcüğün doğrudan aktarımı yerine, anlam aktarımını göz önünde bulundurduğu kolayca söylenebilir (Robinson, 1997, s. 144). Hieronymus, Cicero ile aynı yöntemi, yani anlam temelli çeviriyi savunuyor gibi görünse de kutsal metinlerin çevirisine yaklaşım biçimi Cicero'nun savunduğundan farklıdır. Göktürk (1994) bu farkı şöyle açıklamaktadır: "Cicero, çevirdiği bütün metinlerde anlam temelli çeviriyi, yani 'serbest çeviriyi' benimserken, Hieronymus, Kitâb-ı Mukaddes çevirisinde 'sözcüğü sözcüğüne' yönteminin uygun olduğunu, anlam çevirisinin yalnızca din dışı metinler için yapıldığını ileri sürmüştür" (Göktürk, 1994, s. 18).

Kitâb-ı Mukaddes'in çevirisi, çeviri tarihindeki önemini 20. yüzyıla kadar korumuştur. Tanrı'nın mesajının çevirmen tarafından nasıl yorumlanabileceği ve çevirideki üslup değişikliklerinin Tanrı'nın mesajına zarar verip vermeyeceği konusundaki tartışmalar yüzyıllar boyunca devam etmiştir (Aksoy, 2002, s. 14). Kitâb-ı Mukaddes'in İngilizceye ilk tam çevirisi John Wycliffe tarafından 1380-1384 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Çevirinin amacı Kitâb-ı Mukaddes'i sıradan insanlar için erişilebilir ve anlaşılır kılmak olduğundan; Wycliffe gerekli yerlerde kısaltmalar, basitleştirmeler ve açıklamalar kullanmış ve her cümleyi bir çeviri birimi (*unit of translation*) olarak kabul etmiştir (Bassnett, 2002, s. 54). Bassnett (2002), Wycliffe'in çeviri yönteminin ardındaki nedeni şu şekilde açıklıyor: "Wycliffe'in kuramı, Kitâb-ı Mukaddes'in tüm insan yaşamına uygulanabilir olduğu anlamına geldiğinden, her insanın anlayabileceği bir dilde, yani yerel dilde bu önemli metne erişim sağlanması gerektiği sonucuna varıldı" (ss. 53-54). Kitâb-ı Mukaddes çevirisinin önsözünde, Wycliffe (1384), hedef metnin cümlelerinin Latince orijinal versiyonları kadar açık olması gerektiğinin altını çizerek, kelimelerden ziyade cümlelerin anlamının iletilmesine dikkat çekmiştir (Bassnett, 2002, s. 53).

Reform ve Çeviri Üzerindeki Etkisi: Martin Luther

Kitâb-ı Mukaddes'in çeviri tarihindeki bir diğer önemi ise Protestanlığın yayılmasıyla çevirinin siyasi bir kimlik kazanmasına katkıda bulunmuş olmasıdır. Johannes Gutenberg (1400-1468)'in 1456'da modern matbaayı icat etmesiyle birlikte, Latincenin resmi eğitimsel ve dini ortamlardaki tekeli sona ermiş ve halk

arasında okuryazarlık arttıkça ulusal ve yerel dillerin kullanımı giderek normalleşmiştir (Ren, 2008, s. 76). 16. yüzyılda Hıristiyanlıkta ulusal ve yerel dillerin ve reform hareketlerinin ortaya çıkmasının ardından Kitâb-ı Mukaddes; Almanca, Danca, İsveççe, Çekçe vb. birçok farklı dile çevrilmiş (Munday, 2001, s. 7) ve insanların dinlerini kendi ana dillerinde okuyarak öğrenme talebi ve isteği önemli ölçüde artmış ve bu durum çeviri etkinliklerinde hem kuramsal hem de pratik açıdan büyük ilerlemelere neden olmuştur.

Ancak bu gelişme beraberinde eşdeğerlik ve diğer dilbilimsel konularla ilgili bazı sorunları da getirmiştir. Bu konuda Luther'in durumu iyi bir örnek olarak değerlendirilebilir. 16. yüzyılda gerçekleşen Reform'un en önemli temsilcilerinden biri Protestanlık ve Lutheryanlığın kurucusu Martin Luther (1483-1546)'dir. 1522-1534 yılları arasında tamamladığı Kitâb-ı Mukaddes çevirisinde Luther, hedef dilin özgünlüklerini göz önünde bulundururken hedef dil Almancanın olanaklarının yetersizliğine dikkat çekmiştir. Kaynak ve hedef metinler için, bu metinlerin dillerinin belirlediği ilke çerçevesinde iki ayrı yöntem uygulanabileceğinin farkındaydı: Kaynak metni hedef dilin okuruna yönlendirmek ya da kaynak dilin okurunu hedef metne yönlendirmek (Kızıltan, 2000, s. 83).

Eruz (2010) Luthter'in Kitab-ı Mukaddes çevirisinin çeviri tarihindeki önemini şu sözlerle vurgulamaktadır:

Luther, Eski (1534) ve Yeni Ahit'i (İncil-1522) Almancaya çevirerek halkın kutsal kitabı kendi konuştuğu dilde alımlanmasını sağladı. Luther, bu önce tutumuyla Katolik mezhebinde günah çıkarma sürecinde, Tanrı ile kul arasına giren din adamını da aradan çıkaracaktır ve zamanla yeni bir mezhep olan Protestanlık mezhebi oluşacaktır. Luther düşün alanındaki yazılarıyla çevirileriyle kilisesinin geleneğine karşı çıkmıştır (s. 48).

Luther'in çeviri kuramlarının gelişimindeki önemli rollerinden biri de, "okur odaklı" yaklaşımı benimsenmesinde öncülük etmesidir. Luther, erek metni oluştururken kullandığı Almanca dilini toplumsallaştırarak dili bir iletişim aracı, gündelik yaşamın bir parçası olarak görüyordu (Robinson, 1997, s. 84 akt. Tahir-Gürçağlar, 2016, s. 108).

Kızıltan (2000) Hieronymus'un çeviri anlayışı ile Luther'in çeviri anlayışı arasındaki farkı şöyle açıklamıştır: Luther'in Hieronymus'a yönelttiği eleştiriler sadece anlaşılabilirlik açısından zor olan Kitâb-ı Mukaddes çevirisiyle sınırlı kalmayıp, edebi metinlerin çevirisinde dil kavramına da aykırıdır. Hieronymus'un kullandığı dil, sıradan insanların değil, iyi eğitilmiş seçkinlerin anlayabileceği Latince'dir. Luther, Kitâb-ı Mukaddes'i açık ve anlaşılır bir şekilde çevirmek için sıradan insanların konuştuğu Almanca'yı incelemiştir (Kızıltan, 2000, s. 84).

Bu noktada Luther'in göz ardı ettiği şey, Hieronymus'un kullandığı Latince ifadenin yüzyıllardır süregelen bir gelenekle şekillendiği, Almancanın ise böyle bir geleneğe ait olmayacağı gerçeğiydi (Kızıltan, 2000, s. 84). 15 Eylül 1530'da Luther, Kitâb-ı Mukaddes çevirisiyle ilgili görüşlerini açıklayan ve savunan *Sendbrief vom Dolmetschen* (Çevirmenin Mektubu) adlı genelgeyi yayınladı (Bechtel, 1973, s. 146).

Çeviride Roma Katolik Kilisesi'nin Himayesi: William Tyndale ve Etienne Dolet

Hıristiyanlıktaki reform hareketlerinden önce, Kitâb-ı Mukaddes çevirisi sürecinde Roma Katolik Kilisesi'nin himayesi o kadar baskındı ki, hedef metinleri Roma Katolik Kilisesi tarafından kabul edilen orijinal yorumdan farklı olduğu düşünülen çevirilerin çevirmenleri ölüm cezasına çarptırılır, sansürlenir veya yasaklanırdı. Her ikisi de kazıkta yakılarak öldürülen William Tyndale (1494-1536) ve Etienne Dolet (1509-1546), Roma Katolik Kilisesi tarafından mağdur edilen çevirmenler arasında sayılabilir (Munday, 2001, s. 23). Onları çevirinin tarihinde bu denli önemli kılan yalnızca talihsizlikleri değil, aynı zamanda çeviri yaparken kullandıkları yöntemlerdir.

Tyndale'in 1525 yılında yayımlanan Kitâb-ı Mukaddes çevirisi, Yeni Ahit'in Yunanca versiyonu ve Eski Ahit'in İbranice versiyonu olmak üzere, iki farklı dilde iki kaynak metin kullanılarak İngilizceye çevrilmiştir (Bassnett, 2002, s. 55). Tyndale'in çevirisi ile Wycliffe'in çevirisi arasındaki fark, Kitâb-ı Mukaddes'in çevirisinde Latince dışındaki kaynak dillerin ilk kez kullanılmış olmasıdır (Tahir-Gürçağlar, 2016, s. 108). 16. yüzyılda Roma Katolik Kilisesi'nin himayesinin kanıtı olarak değerlendirilen Etienne Dolet örneği, yalnızca kutsal metinlere değil, Platon Diyalogları gibi bazı klasik ve felsefi metinler için de geçerlidir. Dolet'nin idam edilmesinin nedeni, Platon Diyalogları'ndan birini çevirirken ölümsüzlük kavramına inanmadığını ima eden bir deyim kullanmasıydı (Bassnett, 2002, s. 60).

Munday (2001), Dolet'nin ölüm cezasına çarptırılmasına yol açan sürecin ayrıntılarını şöyle aktarmaktadır:

Dolet, 1546'da Sorbonne'un teoloji fakültesi tarafından, görünüşe göre, Platon'un diyaloglarından birinin çevirisinde, ölümden sonra neyin var olduğuyla ilgili bir pasajda '*rien du tout*' (fr. 'hiçbir şey') ifadesini eklediği için kınandı. Bu ekleme, Dolet'in ölümsüzlüğe inanmadığı iddiasıyla dine hakaret/küfür suçlamasına yol açtı ve böylesi bir 'çeviri hatası' sonucunda idama mahkûm edildi (s. 23).

Dolet'yi çevirinin öncülleri arasında sayılmasını sağlayan şey, yalnızca icraatı değil, aynı zamanda çeviriye ilişkin görüşlerini de '*La manière de bien traduire d'un langue à un autre*' ('Bir Dilden Başka Birine İyi Çeviri Nasıl Yapılır') adlı bir belgede yayınlamasıdır. 1540 yılında yayınlanan belge, bir çevirmenin uyması gereken beş ilkeden, yani bir çevirmenin benimsemesi veya kaçınması gereken eylemlerden oluşması nedeniyle çevirinin kuramsal çerçevesiyle ilgili ilk metin olarak kabul edilir (Dolet, 1540; Bassnett, 2002 s. 60). Bugün bile çeviri anlayışı açısından geçerliliğini koruyan Dolet'nin ilkeleri şunlardır:

Dolet'ye göre bir çevirmen şunları yapmalıdır:

- Kaynak metnin yazarının ne demek istediğini gerçekten anlayın.
- Hem kaynak hem de hedef dillerde yeterli bilgiye sahip olun.
- Metni sözcüğü sözcüğüne hedef dile aktarmaktan kaçının.
- Hedef dilin günlük konuşma dilinde kullanılan ifadeleri kullanın.
- Yazarın tarzını hedef metne yansıtabilmek için kelime dağarcığına ve kelime sırasına dikkat edin (Dolet, 1540 akt. Bassnett, 2002, s. 60).

Dolet, 16. yüzyılda bu tür ilkeleri ileri süren tek kuramcı değildi. 1598'de Homeros'un İlyada'sını çeviren Dolet'nin İngiliz çağdaşı Chapman'ın ileri sürdüğü öneriler, Dolet'snin önerileriyle paralellik göstermektedir. Dahası, Chapman, İlyada çevirisinin önsözünde çeviriye başlamadan önce dikkatli ve bilimsel bir araştırma yürüttüğünü dile getirmiştir (Aksoy 2002 s. 16).

Steiner (1975), 16. yüzyılda çeviriye yönelik yaklaşımların karakterini kültürel ve zihinsel etkinlikler olarak tanımlarken, Rönesans dönemi olan 16. yüzyıldan itibaren Roma ve Yunan uygarlıklarına ait metinlerin çevirisinin hız kazandığına dikkat çekmektedir (s. 260). Ayrıca Steiner (1975), 16. yüzyıl çeviri etkinliğinin, eski metinlerin dillerinin basitleştirilerek veya gereksiz kısımlarının çıkarılarak güncelleştirilmesi ve düzenlenmesi ve günlük dilin kullanımına yoğunlaşılması temeline dayandığını belirtmektedir (s. 260).

17. Yüzyıl ve İngilizlerin Çeviri Üzerindeki Etkisi: John Dryden, Alexander Pope ve Alexander Fraser Tytler.

17. yüzyılda, mutlak monarşilerin parlamenter sistemlere dönüşmesi ve Hıristiyanlık ile hızla gelişen bilim arasındaki çatışma ve buna bağlı olarak çeviri etkinliği ve buna yönelik yaklaşımlar daha da önem kazandı. Böylece Fransızca ve İngilizce arasındaki çeviri hem nicelik hem de nitelik açısından önemli ölçüde arttı (Bassnett, 2002, s. 127). Yalçın (2015), 17. yüzyılda yaygınlaşan çeviri kavramının 'serbest çeviri' olduğunu

vurgulamış, ayrıca dönemin çevirmenlerinin sözcüğü sözcüğüne çeviri yaklaşımının anlamı tam olarak yansıtamayacağını belirterek dillerin yapısal farklılıkları göz önünde bulundurulduğunda tam bir eşdeğerlik sağlamanın mümkün olmadığını, dolayısıyla özellikle edebi metinlerde serbest çeviriden yana olduklarının altını çizmiştir (s. 22).

17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılda çeviri kavramı edebi hayranlık çerçevesinde şekillenmiş, bu da hedef dilin edebi tarzı açısından hayranlık uyandıran hedef dilde yeni stiller ve yapılar yaratma gerekliliğini vurgulayarak yaratıcılığın önemini artırmıştır (Bassnett, 2002, s. 53). Kısaca, dilbilgisi yapılarının doğrudan çevirisinden ziyade hedef metnin 'okunabilirliği' ve 'anlaşılabilirliği' ön plana çıkmıştır. Böyle bir anlayış Shakespeare, Racine gibi yazarların eserleri gibi birçok klasik edebi eserin yeniden çevirisi için yeni çabaların doğmasına yol açmıştır (Bassnett, 2002, s. 67). Özellikle 17. yüzyılda, İngiliz şairlerin çeviri kuramlarının gelişimi ve ilerlemesinde, özellikle edebi çeviri açısından, önemli bir rol oynadıkları açıkça görülebiliyordu. Sir John Denham (1615-1699), John Dryden (1631-1700), Abraham Cowley (1618-1667) 17. yüzyılda çeviri kavramına damgasını vuran edebiyatçılardı (Bassnett, 2002, s. 66).

John Dryden, *Ovidius'un Mektupları*'na yazdığı önsözde (1680), çeviri etkinliğini, Çeviribilim alanında terminolojinin başlangıcı olarak da kabul edilebilecek üç türe ayırmıştır: Sözcüğü sözcüğüne çeviriyi ifade eden 'sözel çeviri'² (*metaphrase*), anlamın çevirisini ifade eden 'açıklama' (*paraphrase*) ve kaynak metinden bağımsızlaşarak tamamen özgür bir şekilde çevirisini ifade eden 'öykünme' (*imitation*) (Dryden, 1680, s. 110).

Dryden (1680), 'öykünme' terimini, çevirmenin kaynak metinden esinlenerek özgün bir metin yazma girişimi olarak tanımlar (s. 112). Günümüzde 'taklit' teriminin yerine 'uyarlama' teriminin kullanıldığını vurgulayan Yazıcı (2010), bu yöntem hakkında ayrıntılar verir:

"Örneğin, yabancı bir şiirden esinlenerek erek ekin normlarına uygun yeni bir şiir de yazabilir. Bu durumda çeviri ve özgün metin arasındaki sınır ortadan kalkacağından, okuyucunun çevirideki uzamsal ve zamansal farkı ayırt etmesi düşünülemez. Günümüzde bu terim daha çok 'uyarlama' terimiyle karşılanmaktadır (s. 67)."

Alexander Pope (1688-1744) ve Alexander Fraser Tytler (1747-1813) 18. yüzyılın çeviri anlayışına damgasını vuran, sanat eserinin ruhunu ve doğasını yeniden yaratmaya odaklanan ve hermenötiğin doğuşuna yol açan metafizik ve mistik bir kavrama işaret eden İngiliz edebiyatçılarıydı (Munday, 2001 sf. 25-26).

Alexander Pope, çeviri tarihinde önemli bir yere sahiptir, bunun başlıca nedeni Homeros'un İlyada ve Odyssea'sının çevirileridir. Etkisi yalnızca çevirilerin kendisinden değil, aynı zamanda 18. yüzyılda Homeros destanlarının anlaşılması üzerindeki kabul ve etkilerinden de kaynaklanmaktadır. Pope'un çevirileri katı doğruluktan ziyade, zamanının edebi duyarlılıklarıyla yankı bulan kahramanca bir şiir yaratmakla ilgiliydi. Homeros'u 18. yüzyıl İngiliz bakış açısıyla sunarak Virgilius onurunu, ahlaki amacını ve resimsel ihtişamını yansıttı (Butt, 2025). Bu yaklaşım, orijinal Yunancaya tamamen sadık olmasa da Homeros'u geniş bir kitleye erişilebilir ve çekici hale getirdi. Hermenötik, özellikle sanat ve edebiyatta belirli bir metnin, konuşmanın veya sembolik ifadenin yorumlanmasının kuram ve metodolojisi veya böyle bir yorumun mümkün olduğu koşulları kuramlaştırma çabaları olarak tanımlanabilir (Gjesdal, 2011, s. 1).

Tytler, çeviri sürecini ve çevirmenin hedef metinlere yaklaşımını anlatırken ressam metaforunu kullanmıştır. Tytler'e (1907) göre çevirmen, bir resmin reproduksiyonunu çizmeyi amaçlayan bir ressamdı. Reproduksiyonu çizerken orijinalindeki renklerin aynısını kullanmak zorunda değildir, ancak kaynak metindeki aynı duyguları yaratmak zorundadır (s. 202).

²Söz konusu terimlerin Türkçe karşılıkları Özlem Berk'in (2005) "Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi" adlı çalışmasından alınmıştır.

Tytler, 1791 yılında 'Çeviri İlkeleri Üzerine Deneme' başlıklı eserinde üç temel ilkeyi ortaya koydu:

- Çevirinin kaynak metindeki düşünce ve fikirleri kusursuz ve eksiksiz bir şekilde yansıtması gerekir.
- Çevirinin kaynak metinle aynı edebi üslubu paylaşması gerekir.
- Çeviri, tasarım ve kompozisyon açısından kaynak metin kadar doğal görünmelidir (Tytler, 1907; Bassnett 2002, s. 69).

Bassnett (2002), Tytler'in çalışmasını, çeviri süreci üzerine İngilizce yazılmış ilk sistematik çalışma olarak değerlendirerek bu tür ilkelerin önemini vurgular (s. 69).

19. Yüzyıl ve Alman Romantizmi ve Hermenötiğin Çeviri Üzerindeki Etkisi: Schleiermacher, Schlegel, Humboldt ve Goethe

Alman teolog ve filozoflarının çeviri kuramları üzerindeki etkisi, 19. yüzyılda çeviriye yönelik yaklaşımlara daha önce egemen olan 'anlamın çevirisi' kavramını reddetmeye çalıştıkları için açıkça görülebilir. Schleiermacher, Goethe, Humboldt, Novalis ve Schlegel gibi Alman Romantizmi temsilcileri çeviriyi, hedef kültürü anlama ve çeviri yoluyla ulusal dillerini zenginleştirmeyi amaçlayan bir çaba olarak değerlendirdiler (Tahir-Gürçağlar, 2016, s. 110). Bu çabalar, özellikle Almanya kökenli olan Romantik dönem aydınlarını çevirinin olası sorunları konusunda daha hevesli olmaya zorladı ve böylece kaçınılmaz olarak birkaç farklı yaklaşım ortaya çıktı. Qvale'nin (2003) vurguladığı gibi: "Schleiermacher, Humboldt, Schlegel ve Schopenhauer, coğrafi olarak uzak diller arasındaki kültürel, kavramsal ve dilsel boşlukları vurgularken, Goethe (1749-1832) çevirilerin yayılmasının ulusal dilleri etkileyeceğini belirterek kendini 'dünya edebiyatı' kavramıyla ilişkilendirmiştir." (Qvale, 2003, s. 16)

Modern hermenötiğin ve Protestan teolojisinin kurucusu olan Friederich Schleiermacher (1767-1834), Alman Romantizminin ve 19. yüzyılda çeviriye yönelik değişen yaklaşımın en seçkin temsilcisiydi. Çeviri üzerine ünlü incelemesinde 1813 yılında yayımlanan 'Çevirinin Farklı Yöntemleri Üzerine' 'Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens' (Çevirinin Farklı Yöntemleri Üzerine) adlı eserinde, çevirdikleri metin türüne göre çevirmenleri ikiye ayırmıştır: Ticari metinlerin çevirisini yapanlar için 'Dolmetscher' ve akademik ve sanatsal metinleri çevirenler için 'Übersetzer' (Schleiermacher, 1813; Venuti, 2004, s. 43). Bu terimler günümüzde Çeviribilim terminolojisinde hâlâ kullanılıyor olmasına karşın, Schleiermacher'in bu terimler için yaptığı tanım, terimlerin günümüzdeki anlamlarından farklıydı. Örneğin Schleiermacher'in 'Dolmetscher' kavramı günümüzün 'sözlü çevirmen' kavramına uymuyordu, çünkü yaptıkları çeviri etkinlikleri yalnızca sözlü çeviriyle sınırlı değildi. (Ertaş, 2017, s. 46).

Schleiermacher, kaynak metin ile hedef metin yönelimi arasındaki çatışmayı aşmak için kendi stratejisini önermesi bakımından da çeviri tarihinde önemli bir yere sahiptir: Schleiermacher'e (1813) göre ya çevirmen yazarı mümkün olduğunca rahat bırakmalı ve okuyucuyu ona doğru çekmeli ya da okuyucuyu mümkün olduğunca rahat bırakmalı ve yazarı ona doğru çekmelidir. Schleiermacher, bu iki yaklaşımın birbirinden tamamen farklı olduğunu ve, bunlardan yalnızca birini seçip uygulamak gerektiğini savunmuş; aksi takdirde her ikisinin karışımından belirsiz ve tatmin edici olmayan bir sonuç ortaya çıkacağını belirtmiştir (Schleiermacher, 1813; Venuti 2004 s. 49).

Snell-Hornby'ye (2006) göre Schleiermacher, çeviri konusunda kendisiyle aynı görüşleri paylaşan Johann Wolfgang Goethe'den (1749-1832) esinlenmiştir. Schleiermacher'in yaklaşımını Goethe'ninkinden farklı kılan ise Goethe'nin bu iki farklı yöntem arasında bir orta yol bulmayı tercih etmesi, Schleiermacher'in ise esas olarak ilkini, yani okuyucuyu yazara doğru yönlendirmeyi tercih etmesidir (2006, s. 3).

Schleiermacher'in çeviri çalışmalarında kullanılacak ayrı bir alt dil yaratmaya dayanan edebi çeviri yaklaşımı, uzun süre geçerliliğini koruyan ve yalnızca çağdaşlarının değil, 19. ve hatta 20. yüzyıldaki diğer çevirmen ve kuramcılarının da çeviriyle ilgili ileri sürdükleri kuramlara esin kaynağı olan yeni bir kavramın

doğuşuna neden olmuştur (Snell- Horby, 2006, s. 3). Alman çevirmen ve yazar August Wilhelm Schlegel (1767-1845) tarafından yapılan Shakespeare'in on yedi oyununun çevirisi, Schleiermacher'in döneminin edebi çeviri anlayışını derinden etkilediğinin iyi bir örneği olarak kabul edilebilir; zira Schlegel tarafından yapılan Shakespeare çevirileri bugün bile Alman okurlar tarafından yoğun bir ilgi görmektedir (Bernofsky, 1997, s. 177).

"Bassnett'e (2002) göre, 19. yüzyılda Francis William Newman, Carlyle ve William Morris gibi isimlerin de aralarında bulunduğu bazı İngiliz edebiyat çevirmenleri, Schleiermacher ile birlikte edebi çeviride ayrı bir alt dil oluşturma fikrini paylaşmaktadır (s. 19). Ancak, Schleiermacher'in çeviri yaklaşımının edebi olmayan metinler, yani teknik çeviri söz konusu olduğunda geçerliliğini yitirdiğini de göz önünde bulundurmak gerekir (Venuti, 1995, s. 41). Bu tür stratejilerin, bilgilendirici metinler gibi sözcüğü-sözcüğüne çeviri gerektiren metinlerde geçersiz olmasının nedeni, bu yaklaşımların metinlerin doğasından ziyade çevirmenlerin verdiği kararlara dayanmasıdır (Pym, 2010, s. 34).

Schleiermacher'in 1813'te ortaya koyduğu stratejiler göz önüne alındığında, bu stratejiyi tanımlayacak kesin bir terim sunmamış olmasına karşın, edebi çeviride 'yabancılaştırma' yönteminin öncülerinden biri olduğu rahatlıkla kabul edilebilir (Snell-Hornby, 2006, s. 4).

Bernofsky (1997), Schleiermacher'in yabancılaştırma stratejisini seçmesinin nedenini hem metnin hem de bireylerin, köken aldıkları dil tarafından şekillendirildiğini belirttiği 1813 tarihli konuşmasına atıfta bulunarak açıklar (s. 176). Schleiermacher'in (1813) çeviri sürecini yalnızca kaynak dilin anlamını ve metinsel öğelerini aktarmak olarak değil, aynı zamanda okuyucuya o dili konuşarak büyümenin ne anlama geleceği duygusunu hissettirmek olarak tanımlaması dikkate alındığında yabancılaştırma stratejisinin bir diğer amacı da okuyucuyu diğer kültürlerle karşı daha hoşgörülü ve açık hale getirmektir (Schleiermacher, 1813; Venuti, 2000 s. 50). Bernofsky'nin (1997) de belirttiği gibi: "Schleiermacher belirli çeviri biçimlerini yüceltirken diğerlerini eleştirdiğinde, yalnızca çevrilen belirli yazarlara hizmet etmeyi değil, aynı zamanda ulusal bir zihniyetin, uluslararası yönelimli bir kültürel okuryazarlığın gelişimindeki bir eğilimi de düşünmektedir" (s. 177).

Alman Romantizmi'nin bir diğer temsilcisi olan Wilhelm von Humboldt (1767-1835) da çeviri anlayışıyla 19. yüzyıla damgasını vuran düşünürler arasında sayılabilir. Çağdaşlarının büyük çoğunluğu gibi Humboldt da çeviriye ilişkin görüşlerini 1816 yılında Almancaya çevirdiği Aiskhylos'un *Agamemnon* adlı eserinin önsözünde dile getirmiştir (Robinson, 1997, s. 239). Sadece bir çevirmen değil aynı zamanda bir filolog, eğitimci ve toplum düşünürü olan Humboldt (1816), belirli bir dildeki bir sözcüğün başka bir dilde karşılığı olmadığını ileri sürerek ana dilin özgünlüğüne dikkat çekmiştir (Humboldt, 1816, s. 239). Humboldt'un (1816) aktardığına göre bir dilin ve onu oluşturan sözcüklerin işlevleri dış dünyadaki yansımanın gerçekliğidir (s. 240). Her dil, anadilini konuşanların algılarını ve onların yarattığı kavramları ifade etmek üzere şekillendiği için, bir sözcüğün somut ve algılanabilir olanlar dışında başka bir dilde bir karşılığı olduğunu varsaymak neredeyse imkânsızdır. Dolayısıyla Humboldt'u diğer erken dönem çeviri kuramcılarından ayıran şey, "çevrilebilirlik" sorununu ilk ortaya atan ve kaynak metni dilbilimsel bir bakış açısıyla inceleyen kişi olmasıdır. Vega (1990), Humboldt'un çeviriyle ilgili çabalarını şu şekilde ön plana çıkarmıştır: Çevirinin bu pratik çalışmasına, seçilen metinlerin ilginç filolojik yorumlarının yanı sıra hem özel hem de genel prosedürler ve sorunlar üzerine derin bir düşünce eşlik etti. *Agamemnon* versiyonuna dahil edilen düşünce, Almanya'daki çeviri kuramlarının *Magna Carta*'sı ve en azından dilbilim kuramları üzerine yaptığı çalışmanın çağdaş bir belgesi olarak kabul edildi (s. 491).

19. Yüzyıl ve İngiliz Etkisinin Geri Dönüşü: Francis William Newman, William Morris, Matthew Arnold, Dante Gabrielle Rosetti

Alman Romantizmi'nin yanı sıra, Francis William Newman, Thomas Carlyle ve William Morris gibi birçok İngiliz şair ve yazar da ayrı bir alt dil yaratma fikrini savunarak 19. yüzyıla damgasını vurdu (Bassnett, 2002, s. 73). Örneğin, Francis William Newman (1805-1897) çevirmenlere, kaynak metnin özelliklerini mümkün olduğunca korumalarını tavsiye ederek, daha yabancı bir metinle sonuçlanmanın kaçınılmaz olduğu gerçeğinin altını çizdi (Newman, 1861; Weissbort ve Eysteinson, 2006, s. 227). Bu nedenle, 1856'da Homeros'un İlyada'sını İngilizceye çevirirken arkaik bir dil kullandı ve okuyucuların anlayamayacağı bir durum yaşamasını önlemek için çevirisinin sonuna iki sayfalık bir sözlük ekledi (Venuti, 1995, s. 100).

Ancak Newman, tanınmış bir İngiliz şair, kültür eleştirmeni ve Oxford Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan Matthew Arnold (1822-1868) tarafından sert bir şekilde eleştirildi. 1861'de Arnold, 1860'ta annesine yazdığı bir mektupta belirttiği gibi "Homeros'un çevirisinin dayandırılması gereken gerçek ilkeleri ortaya koymak" amacıyla "Homeros'un Çevirisi Üzerine" başlıklı bir dizi ders yayınladı (Arnold, 1860, s. 133). Arnold'un koyduğu ilkeler, her ikisi de sadakat açısından karşılıklı bir anlayışa sahip olmalarına rağmen Newman'inkilerle taban tabana zıttı (Arnold, 1860, s. 133).

Kristal (2002), Arnold'un Newman'ın çevirisini yetersiz bulmasının nedenini şu şekilde açıklamaktadır:

Arnold'a göre, Homeros fikirlerini açıklıkla ifade etti; Yunancası sade, doğrudan ve hızlıydı. Öte yandan Newman'ın çevirisi yavaş, kaba ve kafa karıştırıcıydı. Homeros'un İlyada'sının genel etkilerini yeniden üretmek yerine, Newman'ın çevirisi İngilizce ile eski Yunanca arasındaki önemli dilsel uyumsuzlukları kaydetti. Newman'ın tam çevirisi, Homeros'un Yunancasının netliğiyle akması gerekirken herhangi bir İngilizce okuyucuya garip gelen dilbilgisi yapılarıyla doludur. Orijinalin etkilerini yeniden üretmek için İngilizce eşdeğerler bulması gerekirken, İngilizcede bulunmayan cümle yapılarını Yunancadan çevirdi (s. 19).

Matthew Arnold, çevirmenleri kaynak metne tam bir sadakate odaklanmaya zorlayan, edebi metinler için oldukça şeffaf bir çeviriye savunurdu (Venuti, 1995, s. 129). Arnold'a göre, kaynak metnin tüm özgün özellikleri, konusu, geçtiği zaman dilimi, üslup ve estetik unsurları, hedef metne "yabancı" hissettirmek için okuyucuya yansıtılmalıdır. Arnold'un yaklaşımının, günümüzün yabancılaştırma yönteminin ortaya çıkmasına ilham verdiği açıktır.

Daha sonra, Newman, 1861 yılında Matthew Arnold'un iddialarına yanıt vermek amacıyla '*Homeric Translation in Theory and Practice: A Reply to Matthew Arnold*' adlı bir kitap yayınladı. Akademisyen olmasına rağmen, edebi çeviriye akademik olmayan ve hatta popülist bir bakış açısıyla yaklaştı (Newman, 1861, s. 2). Newman (1861) cevabında, amacının Homeros'u öğrenim görmemiş halka tanıtmak olduğunu ve edebi çeviri eserlerinin kalitesini değerlendirmek için akademik kriterlerin yeterli olmadığını; sıradan insanların zevki gibi diğer unsurların da dikkate alınmaya değer olduğunu vurguladı: "Bilginler, bilgi konularında yargıçtır; ancak zevk konularında tek gerçek hakem, eğitilmiş fakat akademik bir birikimi olmayan halktır ve ben de onların yargısına başvurmak istiyorum. Hatta tüm bilginler bir araya gelse bile, zevk üzerine son sözü söyleme hakkına sahip değildir. Bireysel bilginlerin böyle bir hakkı ise hiç yoktur" (Newman, 1861, s. 2).

Newman'ın çeviri yaklaşımı sadece popülist değil, aynı zamanda bazı yönlerden milliyetçiydi. Örneğin, Homer'i çevirirken Arnold'un önerdiği hexametre şiir biçimi yerine balad ölçüsünü kullandı (Venuti, 1995, s. 127). Arnold'a cevabında şu öneride bulundu: "Bu ölçü esasen soylu, popüler ve büyük bir kapasiteye sahip bir ölçüdür. Esasen ulusal bir balad ölçüsüdür" (Arnold, 1861, s. 22). Venuti (1995), Newman'ın çabalarını şu şekilde yorumlamaktadır:

Newman'ın yanıtı, projesinin kendine özgü ideolojik önemini vurguladı. Hem popülist hem de milliyetçi bir çeviri üretme hedefi, yabancı metnin herhangi bir akademik evcilleştirilmesine, İngilizcede şeffaf bir söylem rejimine uyarlanmasına direnen arkaik bir edebi söylemde gerçekleştirildi" (Venuti, 1995, s. 135).

Viktorya dönemi İngiliz edebiyatının bir diğer edebi figürü olan William Morris (1834-1896), İskandinav sagaları, Homeros'un *Odyseia*'sı, Vergilius'un *Aeneid*'i ve çeşitli Fransız romanları gibi seçkin edebi çevirileri sayesinde çeviri tarihine damgasını vurmuştur (Bassnett, 2002, s. 73). Homeros'u çevirmiş olması, onun yaklaşımını Newman ve Arnold'dan farklı kılan şey, çevirisinde kasıtlı olarak tamamen arkaik bir dil kullanmasıydı; bu da hedef metni okuyucular için oldukça garip ve belirsiz hale getiriyordu. 19. yüzyıldaki diğer Homeros çevirmenleri gibi onun amacı da okuyucuyu kaynak dilin yabancılığıyla yüzleştirmektir (Bassnett, 2002, s. 73). Yaklaşımı Oscar Wilde gibi bazı edebiyatçılar tarafından takdir edilse de, Morris'in *Odyseia* çevirisi hakkında "Gerçek bir sanat eseri, yalnızca dilden dile değil, şiirden şiire bir aktarım" (Wilde, 1887, s. 247). yorumunu yapan Wilde, Morris'in *Odyseia* çevirisini şöyle yorumladı: 26 Nisan 1887'de Pall Mall Gazette'de yayınlanan incelemesinde, George Augustus Simcox (1841-1905) gibi diğerleri, Morris'in eleştirisinde kullandığı dili "orijinaline eşdeğer ve eksik" olarak değerlendirdiler (Simcox, 1870, akt. Faulkner, 1973).

Son olarak, İngiliz şair, çizer ve çevirmen Dante Gabriel Rossetti (1828-1882), 1861'de yayımlanan *İlk İtalyan Şairleri* adlı kitabının önsözünde, çevirmenlerin özgün metni kendi deyim ve ifade biçimlerini kullanarak geliştirmekten veya değiştirmekten kaçınmalarını, yani 'kendini inkâr etmelerini' önererek kaynak metne tam sadakati savunmuştur (Rossetti, 1861, Schulte ve Biguenet içinde, s. 64). Rossetti'nin yaklaşımı, romantik dönemdeki Alman çevirmenlerin ve Cicero veya Horatius gibi Antik Roma İmparatorluğu filozoflarının ortaya koyduğu ilk kuramların yaklaşımıyla karşılaştırıldığında daha radikal ve sınırlayıcı olarak değerlendirilebilir.

Bassnett (2002), 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başlarında, yani I. Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar olan dönemde çeviri kavramını özetleyerek dönemin çeviri etkinliklerini; yalnızca bilginler tarafından gerçekleştirilen ve kaynak metnin her türlü hedef versiyondan üstün kabul edildiği, entelektüel okuyucuları orijinal hedef metni okumaya zorlayan, hedef metin okuyucusunun hedef metnin yabancılaştırılmış unsurları aracılığıyla kaynak metin okuyucusunun statüsüne ulaşmasına yardımcı olan, alt kültürel düzeyde algılandığı için kaynak metnin statüsünü yükseltmeyi amaçlayan ve çevirmenin hedef metin okuyucusuna kendi pragmatik tercihini sunduğu bir etkinlik olarak sınıflandırmıştır (Bassnett, 2002, s. 76-77).

Sonuç

Bu çalışma, çeviri tarihinin antik uygarlıklardan 20. yüzyıla kadar uzanan gelişimini inceleyerek çevirinin kültürel, entelektüel ve toplumsal boyutlarını ele almıştır. Araştırmanın temel sorusu olan "Çeviri tarihi, farklı dönemlerde nasıl şekillenmiş ve toplumsal, kültürel ve bilimsel gelişmeleri nasıl etkilemiştir?" sorusuna verilen yanıt, çevirinin sadece bir dil aktarımı aracı olmanın ötesinde, medeniyetler arası bilgi üretimi ve dolaşımı sağlayan bir katalizör olduğu yönündedir.

Çalışmada ele alınan farklı dönemler, çevirinin değişen işlevlerini ve yöntemlerini göstermektedir. Antik Mısır ve Babil döneminde çeviri, dini ve idari metinlerin korunması ve iletilmesi için bir araç olarak kullanılmıştır. Bu erken dönemlerde çeviri, daha çok metinlerin eksiksiz bir şekilde aktarılmasını hedefleyen bir süreç olarak görülmüştür. Antik Yunan ve Roma'da ise çeviri, kültürel etkileşim ve entelektüel gelişimin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Cicero ve Horatius gibi çevirmenler, anlam odaklı çeviri kavramını savunarak, metinlerin birebir çevirisinden ziyade, içerik ve üslubun korunmasını ön planda tutmuşlardır.

Reform hareketleri, çevirinin toplumsal ve politik dönüşüm üzerindeki etkisini en açık biçimde ortaya koyan süreçlerden biridir. Martin Luther'in *Kitâb-ı Mukaddes*'i Almancaya çevirmesi, yalnızca dini metinlerin erişilebilirliğini artırmakla kalmamış, aynı zamanda ulusal dillerin güçlenmesini ve bireylerin dini otorite-

lerden bağımsız olarak bilgiye erişimini mümkün kılmıştır. Bu bağlamda, çeviri yalnızca bilginin aktarımı değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümü destekleyen bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

19. yüzyılda çeviri kuramlarında önemli değişimler yaşanmıştır. Schleiermacher ve Humboldt gibi düşünürler, çevirinin yalnızca metinsel bir işlem olmadığını, kültürel ve düşünsel dünyalar arasında bir köprü işlevi gördüğünü savunmuşlardır. Bu dönem, aynı zamanda “yabancılaştırma” ve “yerleştirme” gibi iki temel çeviri stratejisinin kuramsallaştırıldığı bir dönem olmuştur. William Morris ve Dante Gabriel Rossetti gibi isimler, çeviri sürecini bir sanat olarak görmüş ve çeviriyle hedef metin okuyucusunu yabancı kültürlerle doğrudan yüzleştirmeyi amaçlamışlardır.

Bu çalışmanın literatüre en önemli katkısı, çevirinin tarihsel süreç içinde yalnızca bir aktarım süreci değil, bilgi üretimi ve dönüşümünü sağlayan bir mekanizma olduğunu göstermesidir. Çalışmada, çevirinin bilim, din, politika ve sanat alanlarındaki etkileri dönemselsel bağlam içinde ele alınmış ve çeviri tarihinin, kültürel ve düşünsel hareketlerle nasıl iç içe geçtiği ortaya konulmuştur. Schleiermacher, Humboldt ve Luther gibi isimlerin çeviri yaklaşımlarının günümüz çeviri kuramlarına nasıl bir miras bıraktığı detaylı şekilde incelenmiştir. Böylece, çeviri tarihine yönelik daha geniş kapsamlı bir yaklaşım geliştirilmiş ve çevirinin farklı kültürlerdeki işlevselliği hakkında daha bütüncül bir bakış açısı sunulmuştur.

Gelecekteki araştırmalar, dijital çağın çeviri tarihi üzerindeki etkisini inceleyerek, makine çevirisinin ve yapay zekâ destekli çeviri araçlarının çeviri süreçlerini nasıl dönüştürdüğünü araştırabilir. Çeviri tarihinin küreselleşme bağlamında nasıl evrildiği ve modern çeviri teknolojilerinin tarihsel çeviri süreçleriyle nasıl ilişkilendirilebileceği de önemli bir araştırma alanı olarak değerlendirilebilir. Çeviri, antik çağlardan günümüze kadar yalnızca bilginin aktarılmasıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumların ve düşünce sistemlerinin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Dilbilim, edebiyat, din, bilim ve politika gibi farklı alanlarda çevirinin nasıl dönüştürücü bir güç olduğu, tarih boyunca yaşanan çeviri hareketleriyle açıkça görülmüştür.

Bu çalışmada ele alınan dönemler, çevirinin tarih boyunca nasıl bir değişim geçirdiğini ve her dönemin çeviri anlayışının içinde bulunduğu kültürel ve entelektüel bağlamla nasıl şekillendiğini göstermektedir. 20. yüzyıla gelindiğinde, çeviri artık sadece edebi veya dini bir etkinlik olmaktan çıkıp, bir bilim dalı olarak incelenmeye başlanmıştır. Çeviribilimin ayrı bir disiplin olarak ortaya çıkması, çeviri tarihinin geçirdiği evrimin bir sonucudur ve bu alan, çeviri süreçlerini bilimsel bir perspektiften ele alarak daha sistematik bir yaklaşımla incelemeye devam etmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma, çevirinin yalnızca metinleri bir dilden başka bir dile aktarmak olmadığını, aynı zamanda kültürler, ideolojiler ve toplumlar arasındaki etkileşimi mümkün kılan en önemli araçlardan biri olduğunu ortaya koymaktadır. Çeviri, geçmişten günümüze kadar olduğu gibi, gelecekte de bilgi üretimi ve aktarımında kritik bir rol oynamaya devam edecektir.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça | References

- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten günümüze yazın çevirisi*. İmge Kitabevi.
- Al-Alı, K. K. and Majid, L. R. (2015). St. Jerome's approach to word-for-word and sense-for-sense translation. *Journal of the College of Arts / University of Basrah*, 0(74), 49-74. <https://iasj.net/iasj/download/e354df916ecd3d12>
- Aristoteles. (2007). *Poetika* (S. Rifat Trans.). Can Yayınları. (First Published 335 B.C.)
- Arnold, M. (1993). *The professor of poetry and literary critic, 1857-67*. In C. Machann & F. D. Burt (Eds.) *Selected Letters of Matthew Arnold*. (pp. 104- 203). The Macmillan Press. (First Published 1860)
- Arnold, M. (2008). *On translating Homer: Last words: A lecture given at Oxford*. Kessinger Publishing. (First Published 1860)
- Arrowsmith, W. (1975). Jerome on translation: A breviary. *Arion: A Journal of Humanities and the Classics*, 2(3), 358-367. <http://www.jstor.org/stable/20163384>
- Aydın, B. C. (2024). Toledo School of Translators and its importance in the history of translation in the West. *Abant Çeviribilim Dergisi*, 2(2), 38-44. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ajtis/issue/86753/1538569>
- Bassnett, S. (2002). *Translation studies*. Routledge Taylor & Francis. (First Published 1980)
- Bechtel, J. L. (1973). The modern application of Martin Luther's "Open letter on translating". *Andrews University Seminary Studies*, 11(2), 145-51. <https://digitalcommons.andrews.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1226&context=auss>
- Berk, Ö. (2005). *Açıklamalı çeviribilim terimcesi*. Multilingual Yayınları.
- Bernofsky S. (1997). Schleiermacher's translation theory and varieties of foreignization. *The Translator*, 3(2). 175-192. <https://doi.org/10.1080/13556509.1997.10798997>
- Biguenet J. and Schulte R. (1992). *Theories of Translation: An Anthology of Essays from Dryden to Derrida*. University of Chicago Press.
- Butt, J. E. (2025, March 13). *Alexander Pope*. In *Encyclopædia Britannica*. [https://www.britannica.com/biography/Alexander-Pope-English-author:contentReference\[oaicite:6\]{index=6}](https://www.britannica.com/biography/Alexander-Pope-English-author:contentReference[oaicite:6]{index=6})
- Chavalas, M. W. (2006). *The ancient Near East: Historical sources in translation*. Blackwell Publishing.
- Cicero, M. T. (1949). *On Invention. The best kind of orator. Topics*. (H. M. Hubbell, Trans.). Harvard University Press.
- Cooper Cole, E. C. (2015). *Interpretation and authority: The social functions of translation in ancient Egypt*. EScholarship. <https://escholarship.org/uc/item/7j29g3qg>
- Çokövün, A. (2023). Çeviri tarihi ışığında çeviribilim. *Disiplinlerarası Dil ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 12-22. <https://dilkulturcalismalari.com/index.php/pub/article/view/5>
- Demircioğlu, C. (2016). *Çeviribilimde tarih ve tarihyazımı: Doğu-Batı ekseninde bir karşılaştırma*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi
- Dryden, J. (1680). Ovid's epistles. In E. N. Hooker & H. T. Swedenberg (Eds.) *The Works of John Dryden, Volume I: Poems, 1649-1680*. (pp. 109-120). University of California Press. <https://doi.org/10.1093/actrade/9780520003583.book1>
- Ertaş, A. S. (2017). *A comprehensive approach to translation theories*. (Master's Thesis, Atılım University, Ankara, Turkey) <http://acikarsiv.atilim.edu.tr/browse/>
- Eruz, S. F. (2003). *Çeviriden Çeviribilime*. Multilingual Yayınları.
- Eruz, S. F. (2010). *Çokkültürlülük ve çeviri: Osmanlı Devleti'nde çeviri etkinliği ve çevirmenler*. Multilingual Yayınları
- Faulkner, P. (1973). *William Morris: The critical heritage*. Routledge and Kegan Paul.
- Gjesdal, K. (2011). *Hermeneutics*. Oxford Bibliographies in Philosophy. <https://doi.org/10.1093/obo/9780195396577-0054>
- Göktaş, N. & Kaptan, S. B. (2024). Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 yıllık çeviri serüveni: Dergiler, projeler ve çeviri eğitimi. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 125-141. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1430212>
- Göktürk, A. (1994). *Çeviri: dillerin dili*. Yapı Kredi Yayınları.
- Gutas, D. (2001). *Greek thought, Arabic culture: The Graeco-Arabic translation movement in Baghdad and early Abbasid society (2nd-4th/8th-10th centuries)*. Routledge.
- Gündüz, Ş. (2015). *Hıristiyanlık*, İsam Yayınları.
- Haikal, F. (2020). Translating ancient Egyptian literary texts. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/365629021_Translating_Ancient_Egyptian_Literary_Texts

- Hatipoğlu, R. (2021). *Antik dönemde yapılan çeviri faaliyetleri: Çevirilerin niteliği ve çevirmenlerin konumu üzerine bir inceleme*. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (25), 1258-1280. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1032587>
- Horace. (2016). *Ars poetica – şiir sanatı*. (C. Çevik, Trans.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (First Published 19 BC)
- Humboldt, W. (1997). *The more faithful, the more divergent from introduction to translation of Aeschylus' Agamemnon*. In D. Robinson (Ed.) *Western translation theory from Herodotus to Nietzsche* (p. 239-240) New York: Routledge Taylor & Francis. (First Published 1816)
- Hung, E. (2005). *Translation and cultural change*. John Benjamins Publishing.
- Jerome (2004). Letter to Pammachius. (K. Davis, Trans.) In L. Venuti (Ed.) *The translation studies reader*. (pp. 21-30) Routledge Taylor & Francis. (First Published 395)
- Vural-Kara, S. (2011). Tarihsel değerlendirmeler ışığında Türkiye'de çeviri etkinliği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 94-101. <https://doi.org/10.17860/efd.11384>.
- Kızıltan, R. (2000). Tarihte çeviri: Antik çağdan 19. yüzyıl sonuna kadar edebi çeviri kuramları -1. Antik çağdan Barok çağın sonuna kadar. *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi*, 40(1-2), 71-86. https://doi.org/10.1501/Dtcfder_0000000587
- Köstenberger, A. J., & Kruger, M. J. (2012). *The heresy of orthodoxy: How contemporary culture's fascination with diversity has reshaped our understanding of early Christianity*. Crossway.
- Kristal, E. (2002). *Invisible work: Borges and translation*. Vanderbilt University Press.
- Language on the Move. (2019). The interpreting profession in ancient Egypt. <https://www.languageonthemove.com/the-interpreting-profession-in-ancient-egypt/>
- Law, T. M. (2010). *When God spoke Greek: The septuagint and the making of the Christian Bible*. Oxford University Press.
- Lefevere, A. (1992). *Translation, history, culture*. Routledge Taylor & Francis.
- Lewis, B. (1982). *The Muslim discovery of Europe*. W. W. Northon Company.
- Long, L. (2007). History and translation. In P. Kuhiwczak & K. Littau (Eds.), *A companion to translation studies* (pp. 63-76). Multilingual Matters.
- Metzger, B. M., & Coogan, M. D. (2001). *The Oxford companion to the Bible*. Oxford University Press.
- Montgomery, R. (2000). The role of translation in medieval Arabic literary culture. *Journal of Arabic Literature*, 31(2), 201-220.
- Munday, J. (2001). *Introduction to translation studies*. Routledge Taylor & Francis.
- Newman, F. W. (2006). Homeric translation in theory and practice: A reply to Matthew Arnold, esq., professor of poetry, Oxford. In Weissbort D. and Eysteinnsson A. (Eds) *Translation: Theory and Practice: A Historical Reader*. (pp. 225-232) Oxford University Press. (First Published 1861)
- Nord, C. (2013). Functionalism in translation theories. In Millán, C. and Bartrina, F. (Eds) *The Routledge handbook of translation studies*. (pp. 201-209). Routledge Taylor & Francis.
- Platon. (2015). *Kratylos* (Çev. F. Akderin Trans.). Say Yayınları. (First Published 360 BC)
- Pym, A. (2010). *Exploring translation theories*. Routledge Taylor & Francis.
- Quintilian (1997). *On what we should employ ourselves when we write from Institutiones Oratoriae*. (J. S. Watson, trans.) In D. Robinson (Ed.) *Western translation theory from Herodotus to Nietzsche* (p. 19) Routledge Taylor & Francis. (First Published AD 96)
- Qvale, P. (2003). *From St. Jerome to hypertext: Translation in theory and practice*. (N. R. Spencer, Trans.) St. Jerome Publishing. (First Published 1998)
- Ren, X. (2008). A study of principles of Bible translation from the perspective of Martin Luther's Bible translation. *Canadian Social Science*. 4(3) 74-79 <https://core.ac.uk/download/pdf/236295847.pdf>
- Robinson, D. (1997). *What is translation: Centrifugal theories, critical interventions*. The Kent State University Press.
- Robinson, D. (2014). *Western translation theory: from Herodotus to Nietzsche*. Routledge Taylor & Francis. (First published 1997).
- Schlegel, A. W. (1803). *Extract from geschichte der romantischen literatur ("History of romantic literature")*, 1803. In A. Lefevere, (Ed.) *Translation, history, culture*. (p. 17) Routledge Taylor & Francis.
- Schleiermacher, F. (2004). On the different methods of translating. In L. Venuti (Ed.) *The translation studies reader*. (pp. 43-63) Routledge Taylor & Francis. (First Published 1813)
- Scorgie, G. G., Strauss, M. L. & Voth, S. M. (2003). *The challenge of bible translation: Communicating god's word to the world*. Zondervan.
- Snell-Hornby, M. (2006). *The turns of translation studies*. John Benjamins.
- Steiner, G. (1975). *After Babel: Aspects of language and translation*. Oxford University Press.
- Swiss National Science Foundation. (2020). *Sumerian-Akkadian literary bilingualism in the Old Babylonian period*. <https://data.snf.ch/grants/grant/201939>

- Tahir-Gürçağlar, Ş. (2005). *Kapılar: Çeviri tarihine yaklaşımlar*. Scala Yayıncılık
- Tahir-Gürçağlar, Ş. (2016). *Çevirinin ABC'si*. Say Yayınları. (First Published 2011)
- Tunç, M. (2021). *Çeviri tarihine genel bir bakış*. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 23, 273–288. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2115667>
- Tytler, A. F. (1907). *Essay on the principles of translation*. J. M. Dent & Sons Limited.
- Vega, M. (1990). Wilhelm von Humboldt, translator and translation theorist. *La traduction dans le monde hispanolusophone*, 35(3), 489–493. <https://doi.org/10.7202/004558ar>
- Veldhuis, N. (2020). Babylonian theories of language. In J. Haubold & G. Hays (Eds.), *Language and cosmos in Greece and Mesopotamia* (pp. 15–35). Cambridge University Press.
- Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge Taylor & Francis.
- Venuti, L. (2004). *The translation studies reader*. Routledge Taylor & Francis. (First Published 2000)
- Weissbort, D. and Eysteinsson, Oxford: A. (2006). *Translation: theory and practice: A historical reader*. Oxford University Press.
- Wilde, O. (2018). *Reviews*. Musson Books Co. (First Published 1886)
- Wycliffe J. (2009). *The Wycliffe Bible: John Wycliffe's translation of the holy scriptures from the Latin Vulgate*. Lamp Post Inc. (First Published 1384)
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri stratejileri: Kuram ve uygulama*. Grafiker Yayınları.
- Yazıcı, M. (2010). *Çeviribilimin temel kavram ve kuramları*. Multilingual Yayınları (First Published 2005)
- Yücel, F. (2007). *Tarihsel ve kuramsal açıdan çeviri edimi*. Dost Kitabevi Yayınları.

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Research Article | Araştırma Makalesi

Open Access | Açık Erişim

Mapping Turkish Translations of Naval Battle Narratives in the Early Republican Period of Türkiye through Peritexts

Türkiye’de Erken Cumhuriyet Döneminde Yayımlanan Deniz Savaşı Anlatılarının Türkçe
Çevirilerinin Çevre Metinler Aracılığıyla İzinin Sürülmesi

Seda Taş İlmeç¹

¹ Trakya University, Faculty of Letters, Department of Translation and Interpreting, Edirne, Türkiye

Abstract

This article scrutinizes the Turkish translations of naval battle narratives concerning the First World War, published by *Naval Printing* (*Deniz Matbaası*) between 1929 and 1938, from a target-oriented approach. During the early Republican period, *Naval Printing* underwent restructuring and published Turkish versions of naval battle narratives written by prominent Western authors of the era. These translations were accompanied by numerous peritexts created by Turkish translators. By analyzing these peritexts, the study aims to offer a periodical overview of the translation activities conducted by *Naval Printing*. The study, which includes eight translated works in its corpus, identifies key findings related to translation practices in the early Republican period: the necessity of importing texts via translation to address gaps in the field, various translation decisions shaped by translators’ ideologies and the translators’ focus on highlighting the biases of Western foreign authors. In light of these findings, the study argues that *Naval Printing*’s translation policy was aligned with the cultural and political objectives of the young Republic’s nation-building efforts. In conclusion, the study emphasizes the critical role of peritexts in translation studies, shedding light on their function in uncovering the complex interplay of cultural, political, and ideological dimensions that inform translation practices.

Öz

Bu makale, *Deniz Matbaası* tarafından 1929 ile 1938 yılları arasında yayımlanan Birinci Dünya Savaşı’na ilişkin deniz savaşı anlatılarının Türkçe çevirilerini erek odaklı bir yaklaşımla incelemektedir. Erken Cumhuriyet döneminde yeniden yapılanan *Deniz Matbaası*, dönemin önemli Batılı yazarları tarafından kaleme alınan deniz savaşı anlatılarının Türkçe çevirilerini yayımlamıştır. Bu çeviriler, Türk çevirmenler tarafından oluşturulan çok sayıda çevre metin ile desteklenmiştir. Çalışma, söz konusu çevre metinleri inceleyerek, *Deniz Matbaası*’nın yürüttüğü çeviri faaliyetlerine dair dönemselsel bir bakış sunmayı amaçlamaktadır. Bütüncesinde sekiz çeviri eser yer alan bu çalışma, erken Cumhuriyet dönemi çeviri pratiklerine ilişkin şu bulguları ortaya koymaktadır: alandaki boşlukları doldurmak amacıyla çeviri yoluyla metin ithalinin gerekliliği, çevirmenlerin ideolojileriyle şekillenen çeşitli çeviri kararları ve çevirmenlerin Batılı yabancı yazarların tarafılıklarını vurgulama çabaları. Bu bulgular ışığında, çalışma, *Deniz Matbaası*’nın çeviri politikasının genç Cumhuriyet’in ulus inşa sürecindeki kültürel ve siyasi hedefleriyle uyumlu olduğunu savunmaktadır. Sonuç olarak, çalışma, çevre metinlerin çeviribilimdeki önemli rolünü vurgulamakta ve çeviri pratiklerini şekillendiren kültürel, siyasi ve ideolojik boyutlar arasındaki karmaşık etkileşimi ortaya çıkarma işlevlerine ışık tutmaktadır.

Keywords

Naval battle narratives · *Naval Printing* · peritexts · the early Republican period · translation policy

Anahtar Kelimeler

Çeviri politikası · *Deniz Matbaası* · deniz savaşı anlatıları · erken Cumhuriyet dönemi · çevre metinler

Citation | Atıf: Taş İlmeç, S. (2025). Mapping Turkish Translations of Naval Battle Narratives in the Early Republican Period of Türkiye through Peritexts. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 44–58. <https://doi.org/10.26650/iujts.2025.1620694>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Taş İlmeç, S.

 Corresponding author | Sorumlu Yazar: Seda Taş İlmeç sedatas@trakya.edu.tr

Introduction

“War was the first subject of literature; at times, war has been its only subject”

— Ashe & Patterson, 2014, p. xi

Translating war narratives, integral to the history and literature of every nation, not only facilitates cross-cultural understanding and mutual learning but also offers insights into the prevailing ideologies of specific historical periods. This inevitably leads to the question of how authors and translators, as products of their time, culture, ideology, and social context, shape narratives through their own ideological frameworks. To explore this question from a translation studies perspective, this study focuses on the peritexts accompanying target texts. Specifically, it examines Western authors' accounts of their experiences in naval battles during World War I and their translations into Turkish published by *Naval Printing (Deniz Matbaası)*. The study seeks to understand the selection process for Turkish translators and investigates whether the translations produced by *Naval Printing* reflect the cultural and political climate of the time. More precisely, it aims to determine whether these translations were influenced by the *Zeitgeist* of Türkiye's early Republican period and, if so, how such influences are manifested in the translated texts. By addressing these questions, the study aims to provide valuable insights into the translation practices of *Naval Printing* during the early Republican period.

Naval Printing, which was the only printing house of the Turkish Naval Forces, was restructured by the Turkish Naval Forces after the proclamation of the Turkish Republic in 1923. When the language reform was put into effect, and the Arabic script was changed into the Latin alphabet by the end of 1928, *Naval Printing* also increased its publication activities in harmony with the modernization and westernization agenda of the young Republican regime. It published not only the works related to prominent naval soldiers of Turkish history and instructions with the Turkish alphabet but also the Turkish translations of the Western authors' works related to naval battles taking place in the First World War. This study uses eight translations published by *Naval Printing* between 1929 and 1938 as its corpus. These translations were chosen because they contain peritexts that explicitly address translation-related issues, such as the policies governing the selection of works and translators, the norms followed by translators, and the decisions made during the translation process. The study applies Gérard Genette's (1997) concept of "peritexts" in its theoretical framework to conduct a descriptive analysis. It examines the selection of texts, the types of texts chosen, and the human agents involved in the translation process. It also explores the role and position of these translations within the Turkish literary and cultural system, drawing on Gideon Toury's (1995) concept of "translation policy" and Itamar Even-Zohar's (1978) "polysystem theory."

This study begins by examining the historical and political context of the period between 1929 and 1938 to offer insights into Türkiye's early Republican era. The background will then be followed by a discussion of *Naval Printing's* role as the publisher of naval battle texts and an exploration of its range of publication activities during this period. Next, the theoretical framework will be outlined, followed by a peritextual analysis of the target texts. Finally, the study will conclude by discussing the findings in relation to the research questions.

The Historical and Political Context of 1929-1938

The reformist agenda of the young Republic placed significant emphasis on the ideas of westernization, secularization, and modernization of the nation's institutions. These ideas were crucial for building a modern Turkish nation that could take its place among European civilizations. To achieve this, efforts aimed

at cultural, economic, and political revival were deemed necessary. The Ottoman Empire had undertaken similar Western-inspired reforms in the 18th and 19th centuries to strengthen trade and diplomatic relations with European countries, thereby enhancing the country's military power. Even educational exchanges between countries such as going to Europe for education or studying in foreign educational institutions within the territories of the Ottoman Empire were not uncommon. By the 19th century, there were Ottoman subjects who could speak some Western languages, were educated in the West, and were in favor of the adoption of the Western style of thought and culture in the Ottoman Empire (Tahir Gürçağlar, 2008). Despite having a transformative effect, the efforts towards modernization during these periods, particularly with the promulgation of the Tanzimat¹, ultimately failed due to their inherent instability and limited reach among the broader population. In other words, these efforts can be viewed as small and irregular winds of change that were unable to advance further.

With the collapse of the Ottoman Empire and the proclamation of the Republic, regular and planned steps were taken by the new government of the nation-state to enable the country to turn its face towards the West and also to secularize the country, which would cut the ties with the Islamic culture and the Ottoman past. In this context, during the first years of the Republic which was based on a single-party government system (1923-1946), a conscious planning program was advertently carried out by the young Republic. This program included several reforms such as the establishment of a unitary education system (1924), the adoption of Western timing and the Western calendar (1925), the adoption of the international numeric system (1928), the Turkification of the Friday sermon (1928), the alphabet reform (1928), and the Turkification of the call to prayer (1932). These reforms had a crucial role in changing both the public and private spheres and creating a new, modern, and Western appearance for Turkish society. Tahir Gürçağlar (2008) argues that “perhaps the most influential of all reforms was the alphabet reform, which re-shaped the cultural configuration of the newly founded Republic” (p. 51). The alphabet reform is commonly seen as the “language reform”; yet, it involved both a change from Arabic letters to Latin letters and a transformation of the language itself (Berk Albachten, 2015, p. 166). The motive behind this reform was the idea that language became a significant instrument in the making of nations because it affected all aspects of human life, including culture, literature, politics, education, and religion.

By the initiative of Atatürk, the developments not only in language but also in history continued to create a new identity and a sense of nationhood which was based on being “Turkish” in the 1930s. Therefore, first the Turkish Historical Society (“*Türk Tarih Kurumu*”) in 1931, and later the Turkish Linguistic Society (“*Türk Dil Kurumu*”) in the following year were established. Through their publications, these institutions promoted the reinforcement of a common language and shared history for the newly established country, with a strong emphasis on Turkish identity.

It is of paramount importance to note that the translation of the works from Western literature into Turkish was a significant tool in creating the Western orientation of Turkish society in this political and cultural environment of the newly founded nation-state. Although there were some translation activities with the initiatives of some publishing houses and the Ministry of Education in the early Republican period, especially after the language and alphabet reform, it was the establishment of the Translation Bureau (1940-1967) as a result of the efforts of the then Minister of Education, Hasan-Âli Yücel, that created a systematic translation movement. Such a state involvement in the cultural and literary field enabled an increase in the number of translations of Western literature from various languages, which indicated the crucial role and function of institutional translation in the westernization and nation-building process. When the historical and political climate of the early Republican period is considered from this perspective,

---

¹ It was a reorganization period in which a series of reforms was promulgated in the Ottoman Empire between 1839 and 1876.

we might conclude that “a cultural planning policy in language, publishing, and translation” was actively operated in the early Republican period of Türkiye (Tahir Gürçağlar, 2015, p. 129).

Naval Printing and Texts on Naval Battles

Minorities such as Jews, Greeks, and Armenians who migrated to or lived within the territories of the Ottoman Empire introduced the printing press to Ottoman society at different times throughout the centuries (Davulcu & Kıpçak, 2016, pp. 252-253). The slow development of the printing press was influenced by several key factors, including the low literacy rate among the Ottoman subjects, a lack of interest in printing, and the failure of printed materials to appeal to the public (Sakal, 1999, as cited in Davulcu & Kıpçak, 2016, pp. 254-255). However, the increasing power of Western countries in the 18th and 19th centuries created a demand for development in various fields, which in turn influenced the direction of printing activities.

In the second half of the 19th century, the first *Naval Printing (Matbaa-i Bahriyi)* was established in 1881 and printing activities were carried out on a small scale (Candan, 2006, p. 9). Despite occasional interruptions, it continued its activities during World War I and in the first years of the Republic. “Since the Turkish Naval Forces tried to keep up with the modernization movement and develop itself with the encouragement of Atatürk, the printing house applied a new structure in line with the needs of the Navy²” (Candan, 2006, p. 11). Within this restructuring, modern printing machines were purchased to increase the function of printing activities in the country. Therefore, in the period covering 20 years after the Turkish alphabet and language reforms, *Naval Printing* was restructured to function as the only printing house of the newly established navy. The publishing activities of *Naval Printing* included the publication of technical texts, laws, specifications, regulations, lecture notes, and history books. Among the history books, there were both translations and works written by the personnel of the navy.³ According to Candan (2006), “the Naval Forces were at the forefront of efforts to get rid of Türkiye’s old culture and create a new culture towards modernity” (p. 12). Considering this point of view, the printing house set out to play a crucial role in the development of the cultural sphere of Türkiye with its publication activities.⁴

The narratives dealt with naval battle memories or the naval history of Türkiye and other countries. All source texts selected for translation were written by Western authors of various military ranks who participated in the naval battles of World War I as members of their respective countries’ naval forces. While these authors provided a broader account of naval history, they also sought to share their personal experiences and recollections. Their aim was not only to document their roles as witnesses to the naval conflicts but also to leave a historical record, inform future generations by explaining the strategies employed in the battles, and highlight both the strengths and weaknesses of these engagements to offer valuable lessons for the future. Thus, their autobiographical aspects also predominate.

Theoretical Framework

Paratexts play a pivotal role in both the presentation of source texts and translations to a culture and in shaping their reception. The concept of “paratext” was introduced by Genette (1997) to literature in the 1990s; yet, several seminal studies (e.g., Tahir Gürçağlar, 2002, 2011; Pellatt, 2013) enabled to bring it to the focus of translation research in the 2000s. Tahir Gürçağlar (2018) emphasizes the significance of paratexts in translation by stating that “the most concrete links that connect translated texts with their immediate

²All translations from Turkish into English are mine unless otherwise stated.

³A list of publications of *Naval Printing* between 1929-1938 is provided in the Master thesis written by Candan (2006).

⁴The translation activities of the printing house could also be considered as “institutional translation” (Koskinen, 2011) in this study. However, this was not possible due to the difficulty of establishing an organizational pattern including the institution’s structure, workflow or staffing because there was no access to in-depth information about the printing house, the translators, and the editors.

or larger socio-cultural contexts are their presentational features, in other words, their paratexts” (p. 288). The extensive and varied use of paratexts by translating agents has even led to them being referred to as paratranslators (Garrido, 2011).

Genette divides paratexts into two different categories: “peritexts” and “epitexts”. Accompanying the main body of the texts, peritexts include the titles, preface, foreword, epilogue, or afterword while the latter, functioning beyond the borders of the texts, consists of interviews, blurbs, letters, diaries, and articles. When such elements are involved in translation, they can offer useful clues for understanding the translation process and decisions.

Peritexts, which are the subject of this study, constitute an important part of the translation process and the reception of the translation. They demonstrate how the translation interacts with the target culture while providing significant clues about the translator’s choices, the presentation of the text to the new audience, and the cultural and ideological preferences underlying the translation process. Recent studies (e.g., Kansu-Yetkiner, 2014; Taş, 2015; Tarakcioğlu & Altuntaş Kiran, 2021; Podlevskikh Carlström, 2022; Liang, 2024; Sorvari, 2024; Wei & Li, 2024) in Translation Studies have also highlighted these aspects of peritexts. In addition, they can create a space that allows translating agents, such as translators or editors, to make their voices heard, assert their presence, and sometimes adopt interventionist approaches (Taş İlmek, 2020, p. 192).

This theoretical framework also capitalizes, in part, on translation policy within the preliminary norms of Toury (1995), and the polysystem theory developed by Even-Zohar in the 1970s. According to Toury, since translation pertains to the political, social, historical, economic, and cultural circumstances under which a text was created, translation norms are highly related to the socio-cultural environment. His concept of “translation policy” is included under the “preliminary norm” that concerns governing factors in selecting the texts (genre, author, etc.) to be translated and the human agents (translators, editors, publishing houses, etc.) in a certain time, culture, and language (Toury, 1995, p. 58). Such a view enables us to see the links between translations, agents, and political and historical circumstances. In a similar vein, Even-Zohar’s (1978) polysystemic framework does not consider translations as single texts but rather suggests that they operate as a multiple system within political, cultural, literary, and historical systems which are both independent and interrelated. Seen from this perspective, he emphasizes the role and function of translation in shaping cultures and literatures. He maintains that “the very principles of selecting the works to be translated are determined by the situation governing the (home) polysystem” (p. 47). A dynamic view of translation is elaborated by Even-Zohar (2002) by resorting to the idea of “culture planning” which is described as “a deliberate act of intervention, either by power holders or by ‘free agents,’ into an extant or a crystallizing repertoire” (p. 45).

Between 1929 and 1938, *Naval Printing* published 25 works translated into Turkish. Since the books are out of print and difficult to find on the market, the catalogue of Naval Specialized Library of the Istanbul Naval Museum and Candan’s (2006) work were used to identify the books. During that period, *Naval Printing* published three to four translations of foreign works each year, except for one in 1933 and one in 1935, in addition to approximately 75 works written by Turkish authors on naval literature. Eleven of these translations were made from English, ten from German, one from Greek, and three from French. The original language and the authors of the two works could not be identified, as such information was provided neither on the books’ covers nor inside the books. English and German were the primary source languages for the translations. Eight of these translations were selected as the corpus of this study due to their abundant peritexts. In other words, the availability of peritextual data was the decisive factor in forming the corpus, which includes the works by Herbert Wrigley Wilson (1926), Eberhard von Mantey (1927), Wolfgang Wegener (1929), Alfred Meurer (1925), Admiral von Tirpitz (1919), Erich Raeder (1922), Hermann Lorey (1928), and three

articles chosen from *The Journal of the British Royal Asiatic Society* and compiled by Kurtoğlu (1937). Three of the works in the study's corpus were translated from English, while the remaining five were translated from German.

Peritextual Analysis of Naval Printing's Translations

The peritexts of *Naval Printing's* translations reveals a wide range of topics on translation practices and processes. Peritexts offer crucial insights into translators' decisions, cultural adaptations, and socio-historical contexts, enriching our understanding of how texts are mediated and received across cultures. An analysis of these peritexts shows that all authors and translators were male. Turkish translators consistently included their military rank or the place of birth, along with their full names or initials, under the title of "translator" on the book covers. This practice suggests that the translators were either actively serving in various roles within the Turkish Naval Forces or had received military training. Similarly, the inclusion of the authors' military ranks such as "Admiral," "Fleet Admiral," or "Commander" beneath their names underscores their direct involvement in naval battles and highlights their role in documenting and sharing firsthand experiences of these events through their writings. This emphasis on military affiliation appears to place the authors on an equal footing with the translators, as both were military officers who sought to educate both the public and naval personnel. However, while the Western authors primarily recount their own naval experiences, the Turkish translators assume the role of mediating these experiences by rendering them into Turkish.

Furthermore, the translators undertook the task of translating the works because they were proficient in the foreign language of the source texts, believed the books held significant value or had received guidance on the translation process. In their "peritexts," they provide various justifications for their translation and offer detailed accounts of the process, ranging in length from one page to eight pages. Some translators discuss the importance of the work and the author within the context of naval literature, the reasons behind their decision to translate the books, and the necessity of translating them into Turkish. Others focus on the author's perspective or stance and the translation choices they made. Although the translators do not adhere to a single style when discussing their translation processes, the topics they address can be categorized under specific themes, which help map the translation activities of *Naval Printing*.

Lack of Knowledge Related to Naval History

Tahir Rifat Müfit translated Eberhard von Mantey's book *Unsere Marine im Weltkrieg 1914-1918* (1927) into Turkish in 1931. Although the original book was written in German, the source language was not mentioned in the translation. The Turkish translation bears the title of *Deniz Harpleri Atlası* [*The Map of Naval Battles*] and, under the author's name, his military rank is indicated as "Commodore" ("Liva Amiral"). In his one-page preface titled "Prologue", Müfit explains that he chose the book because he hoped that the Commander's work, which examines significant naval battles from his perspective, would help enhance the Turkish public's knowledge of naval history. As he underlines in his own words:

(...) Our library is unfortunately quite poor in terms of works related to naval warfare. Apart from those naval battles that are foreign to us and irrelevant to our own history, we have limited or no knowledge about many of the naval battles that directly concern us and had been fought by our own blood. We often find ourselves compelled to learn the principles of the naval battles we fought from the works of foreign authors. Even if we have achieved the scientific proficiency required by the age, we can never escape being an unaware force, lacking a foundation in history and the past. (Müfit, 1931, p. iii)

Müfit also highlights the lack of knowledge and, in particular, the scarcity of works related to the naval literature written by Turkish or Western authors in the Turkish library. He sees translation as an opportunity to fill this gap. Aware of the fact that his country tries to closely follow scientific and technological developments achieved by the West, he believes that translation is instrumental in learning from the past to progress further in a period of modernization.

Another prominent example is the work of the German author Alfred Meurer's book *Seekriegsgeschichte in Umrissen. Seemacht und Seekriege vornehmlich vom 16. Jahrhundert ab* (1925). It was translated into Turkish in 1932 by Behçet Cemal under the title of *Muhtasar Deniz Harbi Tarihi* [Abridged Naval Battles History]. As indicated by the Turkish title, the target text was an abridged version of the original work, which outlines naval battles and focuses on naval power and warfare from the 16th century onward. Cemal (1932) writes a two-page preface titled "First Word," in which he provides a summary of the current state of Turkish naval publications as follows:

Turkish readers who seek to study the history of naval warfare of foreign nations face significant challenges. Although numerous works have been written about World War I, a comprehensive history of naval warfare from ancient times has yet to find its place in our naval literature. [...] Furthermore, the subjects of naval policy and strategy, which occupy an even more crucial position, have not yet received the attention they deserve within our naval publications. [...] Therefore, I believe this work will serve to fill an important gap in our publications. (p. iii)

Cemal believes that his translation will contribute to naval literature, enabling Turkish readers to learn read and address their lack of knowledge regarding the battles of foreign nations. A similar emphasis can be found in the translator's preface of the Turkish translation of Erich Raeder's work *Der Kreuzerkrieg in den ausländischen Gewässern* (1922). This translation was published under the title of *Yabancı Denizlerde Kruvazör Harbi* [Cruiser Warfare on Foreign Seas] in 1936. Just as the translator's military rank "the Commander of Quartermaster" is provided, the author's military rank, "Commodore" is also indicated on the first page of the book. In his two-page preface titled "Prologue," Hikmet (1936) states:

Alongside the Great War, which has been translated into our language, there exists another naval conflict, the commercial war, which ran parallel to it and was no less significant in its impact. However, its place in our professional library remains vacant. There is no doubt that the young Turkish naval officers, guided by Atatürk's principles, will soon fill this gap. (p. xi)

As can be seen from this statement, Hikmet emphasizes the need for naval publications for professional development. He also directly refers to Atatürk's nation-building efforts as he regards translation as a contribution to these efforts. Hikmet is also the author of the textbook titled *Deniz Levazım Tabiyesine ait Notlar* [Notes on Naval Supply Operations], which was used in the Naval Supply Officers Course (Deniz Levazım Ümera Kursu) and Naval Supply School (Deniz Levazım Mektebi) in 1931. Therefore, it can be argued that his translation and writing activities align with the nation-building policy of the young Republic.

A further example can be drawn from the collection edited by Fevzi Kurtoğlu. The author, publication dates, and original language of this collection are not specified in the translated text, although some sources⁵ attribute its authorship to Mansel Longworth Dames. The target text clarifies that three articles concerning the Turkish seas were selected from those published in *The Journal of Royal Asiatic Society*

---

⁵See, https://openlibrary.org/works/OL4426636W/Türk_deniz_tarihinden_bir_safha_Yazanlar.

Publications. These articles were translated into Turkish in 1937 by T. Tunay, an English instructor at the Turkish Naval Military College, under the title *Türk Deniz Tarihinden Bir Safha* [A Phase from Turkish Naval History]. Tunay's (1937) remarks reveal that the lack of sources on naval history was a significant motivation for undertaking the translation:

Our adventures in the Indian seas have not yet been fully illuminated. This is because the Turkish and Arabic sources available to us are insufficient to shed light on this rather obscure chapter of our naval history. Therefore, it is evident that we must make use of the historical sources of the Portuguese, who played a significant role in these adventures, or, more precisely, in the events that led to them. (p. iii)

In summary, these peritexts directly highlight the role of these translations to ensure that the historical sources related to the naval battles, whether the Ottoman Empire took part or did not, reach Turkish readers, particularly those at the Turkish Naval Academy. As Venuti (2005) claims, "a translator or a publisher of translations may look abroad at a certain moment because of a conviction that the translating language and literature can benefit from foreign influences" (p. 803). In this respect, translation serves to fill the knowledge gap in naval history and to educate the soldiers of a young nation. This perspective can also be seen as an extension of the Republican regime's efforts to develop itself in all aspects, in other words, to attain a level of knowledge that can pace with the Western countries. This was part of the process of building a new nation in the early stages of the Republic, which implemented numerous steps towards westernization shortly after the collapse of the Ottoman Empire.

Translation Decisions

The translators of the works examined in this study articulate their perspectives on the source texts and the translation decisions they made in their prefaces. Their prefaces serve as a means of introducing the foreign text to Turkish culture. In these prefaces, topics such as the author's experiences in naval battles, the thematic focus of the work, its significance for naval history and literature, and the author's stylistic approach are particularly emphasized. For instance, Sait Talat, who is also the author of the books such as *En Eski Amerikan Haritası* [The Oldest American Map] (1932) and *Orta Zaman Denizciliği* [Medieval Navigation] (1934), provides an explanation to readers regarding the language he used in the translation. In his preface titled "The Thoughts of the Translator", Talat (1932) asks for the readers' forgiveness for any mistakes in translating such a challenging work and explains that the author employs an old-fashioned style with sentences rich in allusions (p. v). In this context, even brief, one-sentence explanations written by translators can offer illuminating insights into translation decisions.

The translators' explanations of their translation approaches vary. While some of them specify the source texts they translated or the additional sources they consulted during the translation process, others describe their strategies using expressions such as "translating as it is" ("olduğu gibi çevirmek"), "conveying the author's opinion" ("yazarın görüşünü iletmek") or "translation by extracting its essence" ("vakanın özünü çıkarıp çevirmek"). For instance, Müfit (1931) writes in his "Prologue" that "the author's opinion has been conveyed exactly" (p. iii) and Tunay (1937) states in his "Preface" that "I translated these three articles into our language as they are, with the feeling of adding something to their importance and our history" (p. iii). Additionally, some others explicitly mention that they preferred to translate "the essence of the text" rather than the entire work. For example, Telat (1931) clarifies in the "Preface" which volume of the source text he translated, why he changed the book's title or why he did not produce a complete translation:

This book is the second volume of the English work titled *Battleship in Action*. Since this volume specifically pertains to naval battles in the Great War, its title was changed in translation to *Naval Battles in the Great War*. In translating the book, the directives issued by the Presidency of the General Staff on September 11th and 12th, 1928, under the reference number 54300, were followed. The aim was to distill the essence of the events in the translation, ensuring that it did not become burdensome to the reader through a literal translation. (p. ii)

Looking at Telat's explanations, it is clear that he chose to translate the second volume of the book because it covers the naval battles of World War I. It may also interest Turkish readers as these battles took place in the Turkish waters. Additionally, although Telat mentions that he acted in accordance with a law of the Republic at that period, it is not clear which law he is referring to. Nevertheless, this statement explicitly reveals that the translator preferred to make translation decisions compatible with the political and cultural atmosphere of the period.

On the other hand, H. Sami aimed to expand the source text by critically engaging with it, incorporating his own insights at the end of each chapter, and integrating supplementary sources he consulted on the subject matter of the book. The German author and admiral Hermann Lorey's *Der Krieg zur See, 1914-1918: Der Krieg in den Türkischen Gewässern* (1928) was translated into Turkish in 1936 under the title *Türk Sularında Deniz Harekatları* [Naval Operations in Turkish Seas] by Sami, who was also a naval commander. Sami is also the author of a technical work titled *Gaz Duman ve İslim Tehlikelerine Karşı Müdafaa ve Vesaiti* [Defense and Measures Against Gas and Smoke Hazards], which was written in 1929 and published by *Naval Printing*. In his preface of the translation titled "My Thoughts on the Work," Sami explains that he made several additions during the translation process to better align the text with the history of Turkish naval battles, thereby increasing its relevance to Turkish readers. The following is an example of his translational decisions:

In translating this work into Turkish, I placed great emphasis on presenting the original text as it is. I also pointed out the areas that required clarification. Where necessary, I expanded on the events to the best of my knowledge. In this way, I aimed to bring the history of the Turkish Navy in the Great War closer to being a comprehensive military history. (Sami, 1936, p. xvii)

As can be understood here, although the translator asserts fidelity to the source text by "translating as it is," he also attempts to expand the author's narrative. Moreover, as he states in his last sentence, he aims to cover the naval battles in Turkish waters by producing such a target text because he wants it to be a war history of the Turkish Navy in World War I. Therefore, it is obvious that the translator acted as a "writer-translator" or "rewriter" by creating a target text that differs from the source text in various ways as a result of translating by expansion, additions, and criticism. This supports André Lefevere's (1992) concept of the translator as a "rewriter," who does not merely transfer meaning but reshapes the text to fit the expectations, ideologies, and literary norms of the target culture. Thus, the target text seeks to address a new readership while signaling a free translation followed in the translation process.

In brief, while some translators emphasize their fidelity to the source text by asserting that they translated the text as it is or conveyed the author's opinion exactly, others made various translation decisions such as summarizing the author's narrative, changing titles, incorporating their own thoughts, and making additions, omissions, or alterations to the source text. Considering these aspects, it is difficult to claim that translators in that period followed a specific or single translation strategy or perspective. Rather, their translation decisions were shaped by their knowledge of the content of the works, the Western author, naval battles and their personal views on what translation is or how it should be. As Köroğlu (2007) notes, "neither

our common world history nor our national histories include a fixed manner of describing war. Innate complexities inhibit such a comprehensive description, thus leading to various interpretations originating from the different narrators of each national culture” (p. xvi).

The Partiality of the Western Author

The Turkish translators frequently underlined the partiality of the Western authors in their peritexts. They remind readers that the author may be biased because he is a “foreigner” or a “Western author”. While emphasizing that the source text might be beneficial for increasing Turkish readers’ knowledge of naval history, they also stress that the accuracy of the source text and the Western author should always be open for discussion. For instance, Müfit (1931) writes that “although these opinions may contain partial opinions, they are undoubtedly valuable to examine” (p. iii). Believing that the author may not always be truthful, Müfit suggests that, due to the lack of sources on the period, the book could serve as an initial step for Turkish readers to learn and critically engage with historical facts. Similarly, Sami (1932) emphasizes the necessity of translation and, consequently, the importance of learning from the account of a foreigner. He argues that Turkish readers and the Turkish navy lacked information and documentation on the course of the war, as the Turkish navy received assistance from foreigners during naval battles and entrusted the command to a foreigner. He notes the following: “It is our abandonment of the organization, laws, orders, and command in the war to a foreigner that has made us dependent on foreign works to learn lessons from the past today⁶” (Sami, 1932, p. ii). Seemingly, these translators convey the impression that Western authors may be biased in their narrations of the events due to their foreign status.

This impression is further reinforced by some translators who openly criticize the authors for their ignorance about the Turks’ talents and achievements at sea, even making defensive statements. One prominent example is Cemal (1932), who criticizes the foreign author, emphasizing that Western or European authors can be biased:

Turkish readers who examine this work may, like myself, be disappointed that the author has not elevated the Turkish naval forces to the prominent position it deserves in a general history of naval warfare. For example, at one point in the book, the esteemed historian quotes the great Süleyman as saying, “If Allah has granted lands to the Muslims, He has also given religions to the infidels!” However, the admirals forget that during the reign of Sultan Süleyman, the Mediterranean was a Turkish lake.

But has any European historian, up to this point, ever discussed Turkish naval power and strength with the importance it truly deserves? (p. viii)

As seen from the explanation, the translator believes that the author fails to acknowledge the place of the Turks in naval history and the value the Turkish naval forces deserve, which leads the translator to express his dissatisfaction and resentment regarding the partiality of the Western author. As Tahir Gürçağlar (2018) points out, “there are various historical examples to how translators have used paratexts to express their personal views, not only on the text they have translated but also on the historical and social context they operate in” (p. 289). In line with this argument, the peritextual elements of this translation reveal both the translator’s personal views and the socio-cultural background of his time.

⁶Cp. “Harpteki teşkilatımız ve harpteki kanunlarımız ve harpte emir ve kumadayı bilfil bir yabancıya terkedişimizdir ki bizi bugün geçmişten ders almak hususunda yabancılardan eserine muhtaç kılmiştir” (Sami, 1932, p. ii).

In another translation, Sami (1936) condemns the author's attitude towards the Turks and questions the author's partiality by defending the Turks. In his thirteen-page preface, he includes his criticism of the content of the work and the author's views:

[...] Unfortunately, Admiral Lorey often resorted to biased rhetoric. Why did the admiral, who claimed that the Turks were not sailors, fail to appreciate the commendable seamanship of the crew of the *Yavuz* battleship (whose personnel were untrained under Captain Turgut Reis) when observing their actions?

The admiral stated, "The Turks knew nothing; we started with the alphabet, and within a month, we had elevated them to the capability of fighting." Why has he not applied the same principles of training and discipline to his own citizens?

[...] By attempting to portray the Turks in a ridiculous light, did he intend to bestow honor upon the Germans? While it is every nation's right to elevate its own people, Admiral Lorey's actions in this regard reflect poorly on German dignity. (pp. xv-xvi)

As manifested in the above statement, Sami addresses Turkish readers directly in various sections of his preface posing questions to highlight the foreign author's bias. He also emphasizes that the words used by Lorey are offensive and do not reflect historical facts. Furthermore, Sami reinforces this emphasis throughout the target text not only by writing a lengthy preface but also by adding supplementary texts titled "My Thoughts on the Chapter" after each chapter and also after appendices. In these supplementary texts, he first summarizes the issues discussed by the author in the chapter, then explains the points in which he agrees or disagrees with the author, and attempts to clarify the inaccurate or biased statements of the author from his own perspective. In addition, he provides explanatory evidence from the published works, journals, telegraphs, or archives to counter the author's negative claims, stating that the author "makes mistakes," "lies" or "exaggerates." To give some examples from Sami's (1936) statements, he writes at the end of chapter five that "what admiral Lorey wrote under the title of Chapter Five is, to put it simply, a lie, wrong, and exaggeration" (p. 65). He also comments on another topic in this chapter: "The coal issue is also among the nonsense issues the author touches on" (p. 69).

Nevertheless, there are parts where Sami confirms the author's statements or informs readers of their accuracy. He briefly summarizes his thoughts about a chapter as follows: "I completely agree with what Admiral Lorey said about the navy in the Trabzon front" (Sami, 1936, p. 480). Specifically, the appendices section of this translation is a prime example since for each appendix the translator allocates a special place to his comments on the accuracy of appendices. In the first appendix, titled "My Thoughts about the First Appendix", he begins by saying "In this appendix, some posts for German officers on Turkish warships are shown, which is not correct" (p. 745). He then proceeds to present the true nature of the events. He concludes his comments by explaining his purpose in writing these additional texts: "These appendices are wrong and need to be clarified for us" (p. 754). In the fifth and final appendix, Sami (1936) ends with a striking remark: "Unfortunately, Admiral Lorey made a significant mistake concluding this work with this appendix and finishing it with incorrect information" (p. 800). In this light, the above expressions indicate that the translator questioned numerous issues pertaining to the naval history presented by the Western author in his book, sought to challenge the author's inaccuracies, highlighted the author's partiality, and, as a result, composed additional texts to address these concerns.

The fact that Sami writes a long preface, additional texts for each of the thirty-two chapters and five appendices in various page numbers, ranging from two pages to forty pages, can be seen as a reflection of the translator's commitment to providing the historical truths to the Turkish reader and exposing the biased stance of the foreign author. The translator, not only acts as "a visible translator" but also as a "a

history writer” or rewriter (Hosseini Baghanam, 2019, p. 19). This suggests that the distinction between the author and the translator is blurred in most parts of the peritexts because the translator believes that it is his right or duty to reveal the truth likely due to his shared military background and experiences with the author. Thus, he provides information to readers either by writing or translating because, in the political and cultural atmosphere of a nation-building process, he believes such a learning process is necessary for the Turkish reader.

Translators’ emphasis on the partiality of the Western authors also seems linked to the political and cultural dynamics of the young nation. Having just emerged from the Great War, the nation was suffering, weakened, and exhausted in the face of powerful Western states. Nevertheless, it was striving to take careful steps toward rebuilding itself, guided by a modernist and Western-oriented agenda. Such peritexts reflect how translation decisions are culture-bound and contextual, shaped by historical, social and political norms, as well as by the perceptions of the source text’s author, period, and genre.

To sum up, *Naval Printing*, through its translation practices, supported the reformist policies of the government. This was primarily driven by the crucial need to address the knowledge gap in naval history among Turkish readers and, more specifically, to educate the navy. *Naval Printing* “imported” naval battle narratives from the West as the Turkish repertoire of such narratives had either not yet been formed or was still insufficient (Even-Zohar, 1990). Therefore, in line with the planning initiatives undertaken after the proclamation of the Turkish Republic, *Naval Printing* aimed to create a “repertoire” through the translation of texts. This might be expected from an official organ of the Republic; however, a singular and uniform view of translation could not be adopted. Peritextual analysis reveals that faithfulness to the source text was maintained by translating the author’s opinion or the essence of the work. Translation decisions mostly included abridging the text and making additions or omissions in the target text at different page ranges. This also indicates that during periods of certain social, cultural, economic, and political change, the roles of the author and translator, as well as the relationship between the original text and its translation, can become intertwined. Furthermore, the translators’ remarks on the partiality of the Western authors reflect a polarised view toward the West. In other words, while translation is used as a tool for narrowing the gap between Western countries and the young Republic, the peritexts frequently highlighted the potential for the Western authors to mislead, remanding Turkish readers to approach such texts critically.

Discussion and Conclusion

In this study, the aim was to analyze a corpus of eight translations published by *Naval Printing*, including peritexts, to gain insights into the landscape of translations between 1929 and 1938 through a peritextual analysis. The translation policy, along with the role and function of these translations, were scrutinized by applying a target-oriented approach. The restructuring of *Naval Printing*, beginning immediately after the proclamation of the Republic, and its translation activities coincided with a tumultuous period in Türkiye. At this time, the country sought to heal the wounds of the Great War while simultaneously turning its focus toward the West, taking steps toward modernization and westernization. These steps were reflected through advancements in culture, literature, and education, as well as the military and naval sectors. In this reformist environment, works related to naval battles were translated into Turkish by translators who were also soldiers in the Turkish Naval Forces.

As revealed through the peritextual analysis of these translations, *Naval Printing* strategically employed translation as a tool to address the knowledge and educational gaps of Turkish readers, particularly those in the Turkish navy, regarding naval history during the early Republican period in Türkiye. In line with Toury’s (1995) prevailing assertion that “translations are facts of target culture” (p. 29), the translations produced by *Naval Printing* reflect the cultural and political contexts of their time, illustrating how both the printing

house and the translators aligned with the reformist ideals of the era through their translation policies. While the choice of texts for importation was determined by the subject matter (naval battles), the military rank, and the experience of the author, the selection of translators was closely related to their motivation to translate, their language proficiency, and, specifically, their status as naval soldiers in the Turkish Naval Forces. In this sense, *Naval Printing* operated as a closed and self-contained system, functioning as an official organ of the newly founded nation in its translation activities. However, it is evident from the peritexts added to the translations that *Naval Printing* made a concerted effort to contribute to the cultural planning of the young Republic by importing texts for translation and utilizing members of the navy.

Moreover, although translators generally aimed for fidelity to the source text or the author, their peritexts reveal that their translation decisions vary significantly based on their personal beliefs about how a translation should be, as well as their views on the importance of the book or the Western author within naval literature. These beliefs often resulted in changes, omissions, additions, or even abridgments of the target text, such as summarizing the source text. Additionally, the peritexts suggest that the Western author and the integrity of the work was frequently questioned by the translators, who explicitly asserted that the Western author's narrative was biased due to his status as a "foreigner." Some translators even provided evidence in their peritexts, thereby assuming a role akin to that of rewriter as they actively reinterpreted and reframed the original text.

Therefore, much like the transitional and formative nature of the era, marked by the recent establishment of the Republic and the ongoing process of building new social, cultural, and political structures (Tahir Gürçağlar, 2008), it is not possible to speak of a unified or consistent perspective on translation. This lack of a common approach led translators to make varied and often divergent translation decisions, reflecting the broader socio-cultural uncertainties of the time. As Venuti (2005) asserts, "changing interpretations of foreign cultures are motivated by historical developments in the receiving situation" (p. 803), and the peritexts confirm that translators' decisions were similarly influenced by the historical shifts in Türkiye during this period. The peritextual analysis conducted in this study demonstrates how translation practices are historically, politically, and socially contextualized. A close examination of peritexts from specific periods can, therefore offer valuable insights into the interplay between translation and history.

The findings highlight the crucial role of peritexts in translation studies, offering insights into the complex relationship between culture, politics, and translation practices. The peritextual analysis of *Naval Printing's* translations reveals that peritexts are not mere supplementary elements, but vital components that expose translators' ideological motivations, historical context, and cultural positioning. Far from being passive renditions of a source text, translations are shaped by the translators' beliefs, their understanding of the target audience, and the political climate of the time. As this study demonstrates, peritexts provide invaluable insights into the historical and socio-political forces that influence translation decisions, shedding light on how translation can act as a tool for cultural negotiation and ideological alignment. Therefore, the use of peritexts in translation studies not only enriches our understanding of individual translations but also offers a unique lens through which to explore broader historical and cultural narratives.

Future research could focus on analyzing the texts within this study's corpus and extend to other translations published by *Naval Printing* in the later years of the Republic, offering a deeper understanding of the evolution of translation practices during this period.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Details	Seda Taş İlmek (Assoc. Prof. Dr.)
Yazar Bilgileri	¹ Trakya University, Faculty of Letters, Department of Translation and Interpreting, Edirne, Türkiye 0000-00023819-7254 sedatas@trakya.edu.tr

---

References

- Ashe, L., & Patterson, I. (Eds.). (2014). *War and literature. Essays and studies*. D.S. Brewer.
- Berk, Ö. (2006). Translating the 'West': The position of translated Western literature within the Turkish literary polysystem. *RiLUnE*, 4, 1-18.
- Berk Albachten, Ö. (2015). The Turkish language reform and intralingual translation. In Ş. Tahir Gürçağlar, Ş. Paker & J. Milton (Eds.), *Tradition, tension and translation in Turkey* (pp. 165-180). John Benjamins.
- Candan, L. (2006). *Atatürk döneminde harf devrimi sonrası Deniz Basımevi'nde basılmış yayınların incelenmesi (1929-1938)* [An investigation on the publications printed in Istanbul Naval Press during the period of Atatürk (After the alphabet revolution) (1929-1938)]. [Unpublished master's thesis]. Istanbul University.
- Cemal, B. (1932). İlk söz (First word). In A. Meurer (Au.), *Muhtasar deniz harbi tarihi* (Cemal, B. Trans.). (pp. iii-iv). Deniz Matbaası. (Original work *Seekriegsgeschichte in Umrissen. Seemacht und Seekriege vornehmlich vom 16* published 1925).
- Davulcu, F., & Kıpçak, H. (2016). Başlangıcından harf devrimi'ne kadar Türkiye'de basım ve yayının kısa bir tarihçesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(2), 251-260.
- Even-Zohar, I. (1978). The position of translated literature within the literary polysystem. In L. Venuti (Ed.), *The translation studies reader* (pp.199-204). Routledge.
- Even-Zohar, I. (1990). Polysystem studies. *Poetics Today*, 11(1), 45-51.
- Even-Zohar, I. (2002). The making of culture repertoire and the role of transfer. In S. Paker (Ed.), *Translations: (Re)shaping of literature and culture* (pp. 166-174). Boğaziçi University Press.
- Garrido, X. M. (2011). The paratranslation of the works of Primo Levi. In F. M. Federici (Ed.), *Translating dialects and languages of minorities* (pp. 65-88). Peter Lang.
- Genette, G. (1997). *Paratexts. Thresholds of interpretation*. (J. E. Lewin, Trans.). Cambridge University Press.
- H. Sami from Tekirdağ (Tekirdağlı H. Sami). (1932). Eser hakkındaki noktai nazarım (My opinion on the work). In W. Wegener (Au.), *Büyük harbin deniz sevkulceysi* (H. Sami from Tekirdağ, Trans.) (pp. v-vi). Deniz Matbaası. (Original work *Die Seestrategie des Weltkrieges* published 1929).
- H. Sami from Tekirdağ (Tekirdağlı H. Sami). (1936). Eser hakkındaki düşüncelerim (My thoughts on the work). In H. Lorey (Au.), *Türk sularında deniz harekâtları*. (H. Sami from Tekirdağ, Trans.). (pp. xvii-xx). Deniz Matbaası. (Original work *Der Krieg in den Türkischen Gewässern, Bd. I: Die Mittelmeer-Division; Bd. II: Der Kampf um die Meerengen, Marine-Archiv und Kriegsgeschichtliche Forschungsanstalt des Heers* published 1928).
- Hikmet. (1936). Başlangıç (Prologue). In E. Raeder (Au.), *Yabancı denizlerde kruvazör harbi* (Hikmet, Trans.) (pp. xi-xii). Deniz Matbaası. (Original work *Der Kreuzerkrieg in den ausländischen Gewässern* published 1922).
- Hikmet. (1931). *Deniz levazım tabiyesine ait notlar*. Deniz Matbaası.
- Hosseini Banghanam, R. (2019). At the crossroads of translation and history-writing: Büyük İran tarihi as a case of writing history through translation. *TransLogos Translation Studies Journal*, 2(1), 19-46. <https://doi.org/10.29228/transLogos.2/1.2>
- Kansu-Yetkiner, N. (2014). Words apart, worlds apart: Peritexts from Islamized translations of world classics in children's literature. *Children's Literature in Education*, (45), 340-353. 10.1007/s10583-014-9218-y.
- Koskinen, K. (2011). Institutional translation. In Y. Gambier & L. van Doorslaer (Eds.), *Handbook of translation studies 2* (Vol. 2, pp. 54-60). John Benjamins.
- Köroğlu, E. (2007). *Ottoman propaganda and Turkish identity literature in Turkey during World War I*. Tauris Academic Studies.
- Kurtoğlu, F. (1937). *Türk deniz tarihinden bir safha* [A Phase from Turkish naval history]. (T. Tunay. Trans). Deniz Matbaası.
- Lefevre, A. (1992). *Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame*. Routledge.

- Liang, Z. (2024). The strategy, function, and efficacy of the peritexts in Giles' and Minford's English translations of Liaozhai Zhiyi. *Frontiers in Communication*, 1-9. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2024.1419455>
- Lorey, H. (1928). *Der Krieg zur See, 1914-1918: Der Krieg in den Türkischen Gewässern, Bd. I: Die Mittelmeer-Division; Bd. II: Der Kampf um die Meerengen, Marine-Archiv und Kriegsgeschichtliche Forschungsanstalt des Heers*. E. S. Mittler.
- Mantey, E. V. (1927). *Unsere Marine im Weltkrieg 1914-1918*. Vaterlandische Verlag.
- Meurer, A. (1925). *Seekriegsgeschichte in Umrissen. Seemacht und Seekriege vornehmlich vom 16. Jahrhundert ab*. K. F. Köhler.
- Müfit, T. R. (1931). Başlangıç (Prologue). In V. E. Mantey (Au.), *Deniz harpleri atlası* (Tahir Rifat Müfit, Trans.) (pp. iii-iv). Deniz Matbaası. (Original work *Unsere Marine im Weltkrieg 1914-1918* published 1927).
- Pellatt, V. (Ed.). (2013). *Text, extratext, metatext and paratext in translation*. Cambridge Scholars Publishing.
- Podlevskikh Carlström, M. (2022). The (in)visibility of translation and translators in the Swedish publication of post-Soviet Russian literature: An analysis of peritexts. *STRIDON: Studies in Translation and Interpreting*, 2(2), 45-74.
- Raeder, E. (1922). *Der Kreuzerkrieg in den ausländischen Gewässern*. E. S. Mittler.
- Sami, H. (1929). *Gaz duman ve islam tehlikelerine karşı müdafaa ve vesaiti*. Deniz Matbaası.
- Sorvari, M. (2024). The reception of post-Soviet Russian fiction through the peritexts of Finnish translations. *Perspectives*, 1-14. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2024.2355189>
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2002). What texts don't tell: The uses of paratexts in translation research. In T. Hermans (Ed.), *Crosscultural transgressions. Research models in translation studies II: Historical and ideological issues* (pp. 44-60). St. Jerome.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2008). *The politics and poetics of translation in Turkey. 1923-1960*. Rodopi.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2011). Paratexts. In Y. Gambier & L. V. Doorslaer (Eds), *Handbook of translation studies* (pp. 113-116). John Benjamins.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2015). The 'official' view on translation in Turkey: The case of national publishing congresses (1939-2009). In Ş. Tahir Gürçağlar, S. Paker & J. Milton (Eds.), *Tradition, tension and translation in Turkey* (pp. 125-144). John Benjamins.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2018). Translated texts/paratexts. In L. D'hulst & Y. Gambier (Eds), *A History of modern translation knowledge* (pp. 297-292). John Benjamins.
- Talat, S. (1932). Çevirenin düşündükleri (The thoughts of the translator). In A. V. Tirpitz (Au.), *Tirpiç'in hatıratı* (Talat, S. Trans.) (p. v). Deniz Matbaası. (Original work *My memoirs* published 1919).
- Talat, S. (1932). *En eski Amerikan haritası*. Deniz Matbaası.
- Talat, S. (1934). *Orta zaman denizciliği*. Deniz Matbaası.
- Tarakcioğlu, A. Ö., & Altuntaş Kıran, H. (2021). Reshaping literature through peritexts: The case of Esmahan Aykol's novels in English translation. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, (31), 45-69. <https://doi.org/10.37599/ceviri.1008895>
- Taş, S. (2015). Yan-metinsellik ve metinlerarasılık odağında yeniden çeviriler: İki distopik roman. [Retranslations in the light of paratextuality and intertextuality: Two dystopian novels]. [Unpublished PhD thesis]. Yıldız Technical University.
- Taş İlmek, S. (2020). Translation decisions and methods in paratranslation of textless back translations. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, (29), 188-209. <https://doi.org/10.37599/ceviri.803747>
- Telat, L. (1931). Mukaddeme (Preface). In H. W. Wilson (Au.), *Büyük harpte deniz muharebeleri* (Telat, L. Trans.) (pp. ii-iii). Deniz Matbaası. (Original work *Battleships in action* published 1926).
- Tirpitz, A. v. (1919). *My memoirs*. Dodd, Mead, and Company.
- Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. John Benjamins.
- Venuti, L. (2005). Translation, history, narrative. *Meta*, 50(3), 800-816.
- Wegener, W. (1929). *Die Seestrategie des Weltkrieges*. E.S. Mittler & Sohn.
- Wei, C., & Li, B. J. (2024). How are translators embedded? Textual and peritextual analysis of Li Yü's *Twelve Towers* in the nineteenth century. *Translation Studies*, 18(1), 105-119. <https://doi.org/10.1080/14781700.2024.2305458>
- Wilson, H. W. (1926). *Battleships in action*. Sampson and Low.
- https://openlibrary.org/works/OL4426636W/Türk_deniz_tarihinden_bir_safha_Yazanlar

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Araştırma Makalesi | Research Article

🔓 Açık Erişim | Open Access

Edebiyat Çevirisinde Kültürel Unsurların Aktarımı Üzerine Bir İnceleme: Kürk Mantolu Madonna Örneği

A Study on the Transfer of Cultural Elements in Literature Translation: The Case of
Madonna in Fur Coat

Şerafettin Yıldız¹ & Muhammed Talha Seyithan²

¹ Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya, Türkiye

² Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Arap Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Konya, Türkiye

Öz

Arap dili ve Türk dili, bu iki toplumun asırlardır devam eden coğrafi birliktelik ve siyasi ilişkiler gibi etkenler sebebiyle birbirlerinden en çok etkilenen diller arasında yer alırlar. İki medeniyet arasındaki bu etkileşim özellikle dil alanında geniş bir çerçevede kendisini göstermiştir. Türk dilinde Arapça kökenli birçok kelime bulunurken Arap edebiyatında kaleme alınan eserlerde de Türk kültürünün etkisine sıkça rastlanmaktadır. Her iki toplumun sosyal ve kültürel yapılarının şekillenmesinde de önemli bir rol oynayan bu etkileşim çeviri çalışmalarlarıyla daha da derinleşmiş ve iki kültür arasında yoğun bir şekilde bilgi ve fikir alışverişine olanak sağlamıştır. Bu çalışmada Türk edebiyatında önemli bir yeri olan *Kürk Mantolu Madonna* adlı romanın Arapçaya Cihâd el-Emâsî, Merve Dağistanlı Barsık, Hibbe ed-Dâhir ve Menâr Tahsîn el-Azzâvî isimli çevirmenler tarafından yapılan dört farklı çevirisindeki kültürel unsurlar İngiliz çeviri kuramcısı Peter Newmark'ın çeviri stratejileri çerçevesinde incelenmiştir. İki kültür arasında bulunan farklılıklar çeviri sürecinde kültürel öğelerin hedef dile aktarılması noktasında çevirmenlerin farklı stratejilere yönelmelerine yol açabilir. Bu bağlamda kaynak metin olarak seçilen *Kürk Mantolu Madonna* romanındaki kültürel öğelerin hedef dile aktarılırken çevirmenler tarafından kullanılan stratejiler belirlenmiş ve bu strateji kullanımlarının uygunluğu irdelenerek gerekli olan yerlerde önerilere yer verilmiştir. Çalışmada, çeviri kuramlarının Arapça bağlamda işleyişine dair uygulamalı bir örnek sunulurken katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Abstract

Turkish and Arabic are among the languages most influenced by each other, due to centuries of geographical proximity and political interaction between the two societies. This cultural exchange has been especially prominent in the field of language. While many Arabic-origin words exist in Turkish, traces of Turkish culture can also be found in Arabic literary works. The mutual influence that has shaped the social and cultural structures of both societies has deepened through translation activities, facilitating a rich exchange of ideas and knowledge. This study analyzes the cultural elements in four different Arabic translations of the prominent Turkish novel *Kürk Mantolu Madonna*, translated by Cihâd el-Emâsî, Merve Dağistanlı Barsık, Hibbe ed-Dâhir, and Menâr Tahsîn el-Azzâvî. The analysis is conducted within the framework of translation strategies proposed by English theorist Peter Newmark. The study examines how cultural elements in the source text are transferred into the target language and identifies the strategies employed by each translator. Differences between the two cultures often lead translators to adopt varying approaches. Ultimately, the study aims to evaluate the appropriateness of these strategies and provide suggestions where needed, offering a practical example of how translation theories operate within the Arabic target language context.

Anahtar Kelimeler Türkçe-Arapça Yazın Çevirisi · Kültürel Öğeler · Çeviri Stratejileri · Newmark · Kürk Mantolu Madonna

Atıf | Citation: Yıldız, Ş. & Seyithan, M. T. (2025). Edebiyat çevirisinde kültürel unsurların aktarımı üzerine bir inceleme: Kürk Mantolu Madonna örneği. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi-Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 59-74. <https://doi.org/10.26650/iujts.2025.1632200>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Yıldız, Ş. & Seyithan, M. T.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Muhammed Talha Seyithan talhaseyithan@kmu.edu.tr

Keywords Turkish-Arabic Literature Translation · Cultural Elements · Translation Strategies · Newmark · Madonna in a Fur Coat

Yazar Notu Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin YILDIZ danışmanlığında 08.11.2024 tarihinde tamamlanan “Sabahattin Ali’nin “Kürk Mantolu Madonna” Adlı Romanının Arapçaya Çevirileri Üzerine Kültürel Eşdeğerlik Bağlamında Bir İnceleme” başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye, 2024).

Author Note This study was prepared under the supervision of Dr. Şerafettin YILDIZ, based on the master's thesis titled "A Study on the Translations of Sabahattin Ali's Novel "Madonna in a Fur Coat" into Arabic in the Context of Cultural Equivalence" completed on 08.11.2024 (Master's Thesis, Selçuk University, Konya, Turkey, 2024).

Extended Summary

Culture can be broadly defined as a set of tangible and intangible elements that emerge throughout the process of historical and social development and shape a society. These elements include a society's way of life, moral and ethical values, belief systems and practices in daily life. Every society has a unique culture that is passed down from generation to generation and develops over time. This culture is transmitted to new generations through language, the most important means of transmission. This inseparable link between language and culture is one of the fundamental keys to understanding and studying a society.

When analyzing historical texts, linguists and philologists conduct a meticulous study in the same way that archaeologists examine ancient artifacts, evaluating in detail the structural features of the language, the word origins and the forms of expression used. The grammatical rules, the choice of words and the narrative structure of a text provide valuable clues about the social, cultural and historical realities of the period to which it belongs. Therefore, historical texts are an important source not only for literary or academic studies, but also for understanding the evolution of a society.

In addition, the process of translation also undertakes the task of transferring the cultural heritage of a society to different communities and languages. The concept of translation, expressed as “ترجمة” in Arabic, refers to the transfer of words from one language to another without distorting their meaning. However, translation is not just a literal transfer of words. Every society has its own sociological, ideological and cultural prejudices and perceptions. These characteristics shape the perspective of that society and how it uses language. Therefore, in order to make an accurate and meaningful translation, it is not enough to simply transfer the words into the other language; the cultural characteristics of the source and target languages should also be well known.

Every language develops over time, influenced by the historical and cultural fabric of the society to which it belongs. Therefore, the process of translation is actually a kind of cultural transfer. One of the most important tasks of the translator is to preserve the multidimensional cultural structure of the source language text and adapt it to the target language. Texts translated independently from the cultural and historical elements of a language often fail to fully convey the original meaning of the source language into the target language.

One of the biggest challenges in the translation process is the accurate transfer of cultural expressions from the source language to the target language. According to British translation theorist Peter Newmark, basic concepts such as “life, death, drinking water, running” are universal and perceived similarly in every society. However, cultural elements can be expressed in very different ways due to each society's unique way of life and system of thought. Traditions, social values and customs are among the important elements that distinguish one society from another.

Al-Jāhiz (868), one of the leading writers of the Abbasid period, which is considered to be the golden age of Arabic literature, mentions the basic conditions of translation in his work “al-Haywān”. According to him, in order to make a good translation, the translator must not only be an expert in both the source and the target language, but also have in-depth knowledge of the field of translation. The translator should not only have knowledge of the language, but also the history, culture and mindset of the society.

In this context, in this study, four different translations of Sabahattin Ali's novel “Madonna with a Fur Coat” into Arabic were analyzed with an emphasis on the difficulties in the translation process. The findings showed that translators used the cultural equivalence strategy more frequently than others. This strategy can be applied when there is a culturally meaningful equivalent in the target language. The study revealed that this kind of translation strategy can be applied more easily due to the common history and religious heritage that Turkish and Arabic cultures have shared for many years.

Giriş

Çeviri, farklı kültürler arasında köprü kurarak kültürel etkileşimi sağlama konusunda önemli bir rol üstlenmektedir. Diller, sadece iletişim aracı olmanın ötesinde, kültürel değerlerin, geleneklerin ve dünya görüşlerinin aktarıcıları konumundadır. Bu nedenle çeviri, dilin yapısal ve anlamsal özelliklerinin yanı sıra, çevirmenin kültürel bilgi birikimi ve anlayışını da önemli ölçüde etkileyen bir süreçtir (Gezer & Can, 2019, s. 356). Çevirmenin kaynak metnin kültürel bağlamını anlama yeteneği çevirinin kalitesini belirleyen önemli bir unsurdur. Çeviri sürecinde çevirmen yalnızca kelimeleri başka bir dile aktarmakla kalmaz, aynı zamanda o dilin kültürel arka planını ve sosyal bağlamını da göz önünde bulundurmak zorundadır. Bu durum, çeviri sürecinin karmaşıklığını artırırken, aynı zamanda çevirmenin karşılaştığı zorlukları da ortaya koyar (Gimat-dinova Çağaç, 2018, s.123).

Çeviride kültürel unsurların aktarımı, bir diğer adıyla kültürel eşdeğerlik konusu ülkemizde pek çok tez ve makaleye konu olmuştur. Doğu dilleri alanında ve Arapça özelindeki çalışmalar batı dillerindeki çalışmalara oranla daha az ve sınırlıdır. Çeviribilimin doğu dilleri alanında yeni olarak nitelendirilebilecek bir disiplin olması bu alandaki çalışmaların sınırlı olmasındaki en önemli etkenlerden biridir. Bir diğer önemli etken ise çağdaş dönemde doğu dillerinden yapılan yazınsal tercüme faaliyetlerinin batı dillerine oranla daha az olmasıdır.

Bu çalışmanın konusu, Arapçaya dört farklı çevirmen tarafından aktarılan Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna isimli romanındaki kültürel öğelerin hedef dile aktarım sürecini incelemektir. Bu çalışma için Kürk Mantolu Madonna romanının Arapçaya Cihâd el-Emâsî (Ç1), Merve Dağistanlı Barsik (Ç2), Hibbe ed-Dâhir (Ç3) ve Menâr Tahsîn el-Azzâvî (Ç4) isimli çevirmenler tarafından yapılan toplamda dört farklı çevirisi seçilmiştir.

Amaç ve Yöntem

Çalışmada, Sabahattin Ali tarafından kaleme alınan *Kürk Mantolu Madonna* isimli romanın hedef dil olan Arapçaya dört farklı çevirmen tarafından yapılan tercümelerindeki kültürel öğeler analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Bu çalışma, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlarından çıkan, 165 sayfadan oluşan *Kürk Mantolu Madonna* romanı ve Dâru Eser li'n-Neşri ve't-Tevzi' Yayınevinden çıkan, 224 sayfadan oluşan *Madonna Sâhibetu Mi'tafi'l-Ferv*, Mukaddime Yayınlarından çıkan, 236 sayfadan oluşan *Madonna Zâtu Mi'tafi'l-Firâ*, Dâru Mûzâyik li'd-Dirâsâti ve'n-Neşr Yayınevinden çıkan, 197 sayfadan oluşan *Madonna Sâhibetu Mi'tafi'l-Ferv*, Makberatu'l-Kutub Yayınevinden çıkan, 262 sayfadan oluşan *Madonna Zâtu Mi'tafi Firâ* isimli dört farklı tercümesi ile sınırlıdır.

Bu çalışmanın amacı, çevirmenlerin hatalarını tespit etmek değil; kültürel öğelerin kaynak dilden hedef dile aktarımında karşılaşılan zorluklara dikkat çekmek ve bu bağlamda kullanılan çeviri yöntem ve stratejilerini değerlendirmektir. İnceleme kapsamında, çevirmenler tarafından tercih edilen stratejilerin bağlama uygunluğu analiz edilerek isabetli ve isabetsiz kullanımlar gerekçeleriyle birlikte ele alınmıştır.

Çalışmada analiz edilmek üzere seçilen 15 örnek, romanın Arapça çevirilerinde kültürel aktarımın sorunlu ya da dikkat çekici şekilde uygulandığı pasajlar arasından seçilmiştir. Örneklerin belirlenmesinde, çevirmenler tarafından farklı stratejilerin tercih edildiği, anlam düzeyinde farklılıklar bulunan ya da kültürel boşlukların görüldüğü yapılar tercih edilmiştir. Örnek sayısı, detaylı incelenmeye olanak tanıyacak sınırlı ancak nitelikli bir veri oluşturmak amacıyla 15 ile sınırlandırılmıştır.

Kültür ve Çeviri İlişkisi

Kültür, pek çok disiplin tarafından ele alındığı çerçeve bağlamda farklı tanımlamaları yapılmış bir kavramdır. Genel anlamıyla tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içerisinde elde edilen bütün maddi ve manevi

değerler olarak tanımlanan kültür (TDK, 2010, s.1558), bir toplumun yaşam tarzını, değerlerini, inançlarını ve pratiklerini oluşturan unsurların bütünüdür (Güvenç, 1979, s. 101). Her toplumun oluşturduğu kültür bir sonraki nesillere dil aracılığıyla aktarılır. Bu nedenle kültür ve dil, bir toplumun birbirinden ayrılmaz bütünüdür. Aynı zamanda dil, aktardığı kültürün dönemini ve tarihini de yansıtır. Bir dilde kullanılan kelimeler, yapılar ve ifadeler, o dilin konuşulduğu dönemin özelliklerine işaret eder. Bu nedenle, filologlar eski bir metni incelerken, tıpkı arkeologların bir tarihi eseri incelediği gibi, dilin tarihini ve kültürel özelliklerini tespit edebilmek için titiz bir çalışma yaparlar. Çünkü metinlerde kullanılan dilin yapısal özellikleri, kullanılan kelimelerin kökenleri, dilbilgisi yapıları ve ifade biçimleri araştırmacılara o döneme ait sosyal, kültürel ve tarihsel gerçeklikleri anlamak için önemli ipuçları sunar (Kaplan, 1983, s. 188).

Kültürel birikimin nesiller boyu aktarılmasını sağlayan en temel araç dildir. Kültür toplumu ayakta tutar, dil de onu gelecek nesillere aktarır. Sözlü olarak da aktarılabilen kültür, yazıya döküldüğünde daha kalıcı hale gelir. Bir toplumun dili ne kadar sağlam ve alfabetisi de ne kadar köklüyse, kültürü de o oranda zengindir. Sözelimi Türk kültüründeki Orhun Âbideleri gibi önemli eserler yazıya dökülmemiş olsaydı, o döneme ait kültürel mirasın bugüne ulaşması mümkün olmayabilirdi (Ünalın, 2012, s. 259).

Çeviri ise bir toplumun kültürel mirasının farklı toplumlara aktarılabilme görevini üstlenir. Arapçada "ترجمة" şeklinde kullanılan çeviri kelimesi, *bir dilde yer alan ifadelerin başka bir dile aktarılması* şeklinde tanımlanır (İbn Manzûr, 1986, s. 219/1). Bu süreç sadece kelimelerin aktarımı değil, aynı zamanda kaynak dilde verilmek istenen mesajın, etkinin ve kültürel bağlamın hedef dilde karşılanmasıdır (Suçin, 2013, s. 134). Her toplumun algılama biçimlerinden kaynaklanan kendine özgü sosyolojik, ideolojik ve kültürel yargıları vardır. Bu yargılar o toplumun bakış açısını yansıtır (Doğancı & Koç, 2024, s. 12). Bu nedenle, doğru bir çeviri ortaya koyabilmek için yalnızca kaynak dildeki sözcüklerin hedef dile aktarılması yeterli değildir. Aksine her iki dili de oluşturan kültürel mirası iyi anlamak ve çeviri sürecini bu doğrultuda yürütmek gerekir. İfade edilen kavramlar her dilin tarihi ve kültürel dokusuna göre şekillenir. Bu çerçevede ele alındığında çeviri işlemi bir tür kültür aktarımıdır. Kaynak dildeki kültürel mirasın hedef dil okuyucusuna doğru bir biçimde aktarılmasıdır. Kültürden bağımsız bir çevirinin kaynak dildeki mesajı hedef dile aktarabilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, kültürden bağımsız bir çeviri düşünülemez (Gimatdinova Çağaç, 2018, s. 130).

Çeviri sürecinde çevirmeni en çok zorlayan durumların başında kaynak dilde yer alan kültürel ifadeleri hedef dile aktarmak gelir. İngiliz çeviri kuramcısı Newmark'a göre *ölmek, yaşamak, yüzmek* gibi ifadeler evrensel ve bütün toplumlarda kullanılmaları nedeniyle çeviri sürecinde çevirmen için herhangi bir sorun teşkil etmezler (Newmark, 1988, s.94). Kültürel ifadeler ise her toplumda farklıdır. Her toplumun kendine özgü gelenekleri ve hayata bakış açısı vardır. Bunlar bazı farklı kültürlerle örtüşebilirken bazılarıyla ciddi farklılıklar gösterebilir. İki toplum arasındaki kültürel farklılıklar, çevirmeni farklı yöntem ve strateji kullanmaya mecbur eder (Aksoy, 2002, s. 88). Arap edebiyatının altın çağı olarak nitelendirilen Abbasi döneminin önemli edebiyatçılarından olan el-Câhız (ö.868), *el-Hayevân* adlı eserinde çevirmenliğin şartlarından bahsederken çevirmenin kaynak ve hedef dillerin her ikisinde de yetkin olması ve çeviri yaptığı alanda bilgi sahibi olması gerektiğini vurgular (el-Câhız, 1938, s. 76/1). Bu bağlamda bir çevirmenin, kaynak ve hedef dillerden her ikisinin de kültürü hakkında yeterli bilgi birikimi olmadan ortaya sağlıklı bir çeviri koyması mümkün değildir. Zira aynı davranış, bir başka dilde farklı kelimelerle ifade edilebilir. Örneğin Türkçede *sigara içilir*, Arapçada *dumanlanılır*. Türkçede *asansörle çıkılır*, Arapçada *asansörle yükselinir*. Almancada *fareciğim* ifadesi *tatlım* anlamına gelirken, Türkçede hakaret olarak algılanabilir (Ünalın, 2012, s. 20). Bu nedenle kültürel öğelerin aktarımı, çevirmenin dikkatle üzerinde durması gereken önemli unsurlardandır.

Kültürel Öğeler ve Çeviri Stratejileri

Çeviri sürecinde yaşanan sorunları en aza indirmek ve çevirmenlere yol göstermek amacıyla çeşitli kuramlar ve stratejiler geliştirilmiştir. Çeviri sürecinde çevirmenler için sorun teşkil eden konuların başında

kültürel öğelerin hedef dile aktarımı yer almaktadır. İngiliz çeviri kuramcısı Peter Newmark, 1988 yılında yayınlanan *A Textbook of Translation* isimli kitabında çeviriye konu olan bu kültürel öğeleri 5 madde halinde sıralamıştır:

1. **Çevresel Unsurlar:** Bitkiler, hayvanlar, ovalar ve tepeler.
2. **Maddi Kültür:** Yiyecek-içecekler, kıyafetler, mekanlar, ulaşım araçları
3. **Sosyal Kültür:** İş ve sosyal hayattaki faaliyetler.
4. **Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler, Kavramlar:** Siyasi, idari, dini ve sanatsal konular
5. **Vücut Hareketleri ve Alışkanlıklar:** Jest ve mimikler, huy ve alışkanlıklar (Newmark, 1988, s.95)

Newmark, kitabında beş başlık altında topladığı kültürel öğeleri 2010 yılında yayımladığı "Translation and Culture" isimli makalesinde güncelleyerek bu öğeleri altı başlıkta tekrar ele almış ve bu unsurların çevirisinde kullanılabilecek yöntemleri açıklamıştır. Bu başlıklar şu şekildedir.

1. **Çevre:** Jeolojik ve coğrafi çevre
2. **Kamu Hayatı:** Politika, hukuk ve yönetimi
3. **Sosyal Yaşam:** Ekonomi, meslekler, toplumsal refah, sağlık ve eğitim.
4. **Kişisel Yaşam:** Yiyecekler, kılık kıyafet ve ev eşyaları
5. **Gelenek-Görenekler ve Sosyal Etkinlikler:** Gelenekler ve sosyal etkinlikler
6. **Kişisel Merak ve Tutkular:** Din, müzik, şiir ve bunlarla ilgili sanatsal kuruluşlar (Newmark, 2010, s.94)

Çeviri metotlarını ve çeviri stratejilerini birbirinden ayırma yoluna giden Newmark'a göre çeviri metotları metnin tamamını ilgilendirirken, çeviri stratejileri metin içerisindeki cümleler ve kelimelerin çevirisinde kullanılmaktadır. (Newmark,1988, s. 81). Bir başka ifadeyle metot, metnin hedef dile bütüncül olarak aktarımını konu edinirken strateji, metnin içerisindeki sözcüklerin ve ifadelerin aktarımını ele alır. Bu çalışmada kaynak metnin hedef dile bütüncül olarak değil, kültürel öğeler bağlamında aktarımı ele alınacaktır. Dolayısıyla çalışmanın temelini çeviri metotları değil, çeviri stratejileri oluşturmaktadır. Bu bağlamda Newmark'ın kitabında (1988) belirttiği stratejiler şu şekildedir:

1. **Aktarma** (Transference): Ödünçleme olarak da isimlendirilen bu stratejide kaynak dilde yer alan bir sözcük hedef dile yazılış veya okunuşu korunarak aktarılır (Newmark, 1988, s. 81-93).
2. **Doğallaştırma** (Naturalisation): Kaynak dilde yer alan bir sözcüğün hedef dile fonolojik ve morfolojik olarak aktarılmasıdır (Newmark, 1988, s. 81-93).
3. **Kültürel Eşdeğerlik** (Cultural Equivalent): Kaynak dilde yer alan bir kültürel ögenin hedef dilde aynı anlamı yansıtan bir ifadeyle karşılanmasıdır. Kültürel öğelerin çevirisinde en çok başvurulan stratejidir (Newmark, 1988, s. 81-93).
4. **İşlevsel Eşdeğerlik** (Functional Equivalent): Kaynak dildeki bir kültürel ifadenin hedef dilde kültürel olmayan bir ifade ile aktarılmasıdır. Bu stratejide kaynak dilde yer alan kültürel ifade genelleştirilip kültürel olmaktan çıkartılarak hedef dile aktarılır (Newmark, 1988, s. 81-93).
5. **Betimleyici Eşdeğerlik** (Descriptive Equivalent): Kaynak dilde yer alan bir kültürel ögenin hedef dile birkaç kelime ile açıklanarak aktarılmasıdır (Newmark, 1988, s. 81-93).
6. **Eş Anlamlılık** (Synonymy): Kaynak dilde yer alan, özellikle de nitelik bildiren sözcüklerin hedef dilde karşılıkları olmadığında benzer bir ifade ile karşılanmasıdır. Bu stratejinin gereğinden fazla kullanılması çeviri kalitesini olumsuz yönde etkiler (Newmark, 1988, s. 81-93).
7. **Öykünme** (Through-translation): Kaynak dilde yer alan eşdizimlerin, kalıp ifadelerin ve kurumların sözcüğü sözcüğüne hedef dile aktarılmasıdır. Bu ifadelerin hedef dilde kabul gören ifadeler olmasına dikkat edilmelidir (Newmark, 1988, s. 81-93).
8. **Yer Değiştirme** (Shifts/ Transposition): Kaynak dilde yer alan bir ifadenin hedef dile dilbilgisel bağlamda değişiklikler yapılarak aktarılmasıdır (Newmark, 1988, s. 81-93).

9. **Düzenleme** (Modulation): Kaynak metinde verilmek istenen mesajın sözcüğü sözcüğüne çevrildiğinde hedef dilde bir anlam ifade etmemesi veya uygun olmaması durumunda kaynak metnin düzenlenerek hedef dile aktarılmasıdır (Newmark, 1988, s. 81-93).
10. **Kabul Gören Çeviri** (Recognized Translation): Kaynak dilde yer alan kurum adlarının hedef dilde karşılığının bulunmaması durumunda yaygın ya da resmi karşılığıyla aktarılmasıdır (Newmark, 1988, s. 81-93).
11. **Çeviri Etiketleri** (Translation Label): Kaynak dilde yer alan ancak hedef dilde karşılığı olmayan terimlerin tırnak içerisinde verilerek geçici olarak sözcüğü sözcüğüne aktarımıdır (Newmark, 1988, s. 81-93).
12. **Telafi Etme** (Compensation): Çeviri sürecinde hedef dile aktarılan bir cümlede yaşanan fonetik, anlamsal ya da yapısal kaybın cümlenin başka bir bölümünde telafi edilmesidir (Newmark, 1988, s. 81-93).
13. **Bileşen Analizi** (Componential Analysis): Kaynak dilde yer alan ve birden fazla anlam ifade eden bir sözcüğün analiz edilerek yaygın anlamını tespit edip hedef dile aktarılmasıdır. Birden fazla anlamı bulunan bu tür sözcüklerin hedef dilde karşılığı bulunmadığında kastedilen anlamın tam olarak ifade edilebilmesi için bileşen eklenir (Morsy, 2019, s. 2604).
14. **Daraltma ve Genişletme** (Reduction and Expansion): Kaynak dildeki ifade gücü zayıf metnin güçlendirilerek hedef dile aktarılmasıdır (Newmark, 1988, s. 81-93).
15. **Açıklama** (Paraphrase): Kaynak dilde dil ve üslup açısından zayıf bir şekilde ifade edilen metnin bir bölümünün açıklanıp güçlendirilerek hedef dile aktarılmasıdır (Newmark, 1988, s. 81-93).
16. **Çoklu Strateji Kullanımı** (Couplets): Çevirmenin bir ifadeyi hedef dile aktarırken birden fazla stratejiye yer vermesidir (Newmark, 1988, s. 81-93).
17. **Notlar, Eklemeler ve Açıklamalar** (Notes, Additions, Glosses): Kaynak dilde yer alan bir sözcüğü hedef dile aktarırken notlar, eklemeler ve açıklamalar yaparak aktarmaktır. Bu açıklamalar ve notlar metin içerisinde, dipnot olarak ya da kitabın sözlük kısmında yer alabilir (Newmark, 1988, s. 81-93).
18. **Eksiltme/Çıkarma** (Deletion): Kaynak dilde yer alan bir ifadenin hedef dile aktarılmaması yani çıkarılmasıdır (Newmark, 1988, s. 81-93).

Kürk Mantolu Madonna Romanındaki Kültürel Öğelerin Çevirisi

Bu bölümde *Kürk Mantolu Madonna* romanından seçilen kültürel öğeler, Newmark'ın sınıflandırmasına (1988) göre başlıklarıyla çeviri örnekleri analiz edilecektir.

Çevresel Unsurlar

Tablo 1

Örnek Cümleler 1

Kaynak Metin	Taş ve kum yığılı arsaların arasında... (s.16)
Cihad el-Emâsi	بين أراض كلها حجارة وتراب... (ص.27)
Çevirisi (Ç1)	
Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	وسط أراض تكومت فيها الحجارة والرمال... (ص.31)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	بين أراض مليئة بالحجارة والتراب... (ص.22)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	بين أراض مليئة بالأنقاض والأثرية... (ص.31)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik

Kaynak metinde geçen “arsa” ifadesi, “üzerinde yapı yapılmak için ayrılmış yer” anlamına gelmektedir (TDK, 2010, s. 157). Çevirmenlerin tümü, bu ifadeyi hedef dile aktarırken işlevsel eşdeğerlik stratejisini benim-

semiş ve “üzerinde insanların bulunduğu yer” anlamına gelen (İbn Manzûr, 1986, s. 61/1) “أرض” kelimesini kullanmışlardır.

Çevirmenler tarafından tercih edilen “أرض” kelimesinin hedef dildeki çağrışımı ile “arsa” kelimesinin kaynak dildeki çağrışımı tam olarak örtüşmemektedir. “أرض” kelimesi hedef dilde arsa anlamında kullanılabilse de aslında bu kelime daha genel bir anlama ve geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bu kelimeyi “arsa” anlamına özgü olacak şekilde daraltmak için kültürel eşdeğerlik stratejisine başvurularak “قطعة أرض” gibi bir isim tamlaması kullanımı veya uygun bir sıfat eklenmesi tercih edilebilir. Bununla birlikte, kaynak metinde yer alan “taş ve kum yığılı” sıfatı, “أرض” kelimesinin genel anlamını zaten daraltmakta olduğundan, kelimenin yalın şekilde hedef dile aktarılması bu örnek özelinde anlam eşdeğerliği açısından bir sorun teşkil etmemektedir. Dolayısıyla çevirmenler tarafından kullanılan stratejinin eşdeğerliği sağlama konusunda isabetli olduğu ifade edilebilir.

Tablo 2

Örnek Cümleler 2

Kaynak Metin	... sokaklar fazla kalabalık değildi. (s.59)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	..لم تكن الطرق مزدحمة. (ص.82)
Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	..لم تكن الطرقات شديدة الازدحام. (ص.88)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	..لم تكن الطرق مزدحمة. (ص.71)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	..لم تكن الطرق مزدحمة. (ص.96)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik

Kaynak metinde geçen “sokak” kelimesi “yerleşim alanlarında, iki yanında evler olan, caddeye oranla daha dar veya kısa olabilen yol” anlamına gelmektedir (TDK, 2010, s. 2132). Çevirmenlerin tamamı, bu kelimenin hedef dile aktarımında kültürel eşdeğerlik stratejisini benimseyerek yol anlamına gelen (İbn Manzûr, 1986:4/2665) “طريق” kelimesini kullanmayı tercih etmişlerdir. Çevirmenler tarafından tercih edilen “طريق” kelimesi hem cadde hem de sokak anlamını kapsayan geniş bir kullanıma sahiptir. Buna karşılık, yukarıda verilen tanımda da belirtildiği üzere “sokak” kelimesi daha dar bir anlam içermektedir. Hedef dilde “sokak” kelimesinin tam karşılığı dar yol anlamına gelen (İbn Manzûr, 1986:3/1845) “زقاق” kelimesidir. Hedef metin okuyucusunun kaynak metindeki özgün betimlemeyi daha doğru bir şekilde algılayabilmesi için “زقاق” kelimesinin kullanılması çeviri sürecinde daha isabetli bir eşdeğerlik sağlanmasına katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, “زقاق” kelimesini kullanma yolunu tercih etmenin kaynak metindeki anlamın ve bağlamın hedef metinde daha etkili bir şekilde korunmasına ve aktarılmasına yardımcı olacağı ifade edilebilir.

Tablo 3

Örnek Cümleler 3

Kaynak Metin	Babamın zeytinlikleri... (s.63)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	مزارع زيتون أبي... (ص.86)
Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	بساتين زيتون والدي... (ص.93)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	مزارع زيتون أبي... (ص.75)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	مزارع الزيتون التي يملكها والدي... (ص.101)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik

Kaynak Metin	Babamın zeytinlikleri... (s.63)
	Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik
	Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik

Kaynak metindeki “zeytinlik” ifadesi, “zeytin yetiştirilen alan” anlamını taşımaktadır (TDK, 2010, s. 2654). Çevirmenlerin tamamı, bu ifadenin hedef dile aktarımında kültürel eşdeğerlik stratejisine başvurmuştur. Çevirmenler arasında Ç1, Ç3 ve Ç4 “zeytinlik” ifadesini hedef dile kaynak dildeki anlamı doğrudan yansıtabilecek şekilde “zeytin yetiştirilen yer” anlamına gelen (el-Fîrûzâbâdî, 2008, s. 702) “مزرعة زيتون” yapısıyla aktarmışlardır. Ç2 ise “zeytin bahçeleri” anlamına gelen (el-Fîrûzâbâdî, 2008, s. 128) “بستان زيتون” tamlamasını kullanarak kaynak metindeki ifadeyi hedef dilde yakın bir anlamla ifade etmeyi tercih etmiştir. Bu çeviri tercihi de kaynak metindeki ifadenin temel anlamını korumakta ve metnin içerdiği kavramsal çerçeveye uygun bir yaklaşım sergilemektedir. Dolayısıyla her iki çeviri tercihinin de kaynak metinde anlatılmak istenen olguyu yansıtmaya bakımından eşdeğerliği sağladığı söylenebilir.

Maddi Kültür

Tablo 4

Örnek Cümleler 4

Kaynak Metin	Bana başıyla bir iskemle gösterdi... (s.7)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	أشار لي برأسه إلى كرسي ... (ص.15)
Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	أشار إلي برأسه أن اجلس على كرسي... (ص. 18)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	أشار إلي برأسه نحو كرسي ... (ص. 12)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	أشار إلى الكرسي برأسه ... (ص. 18)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik
	Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik
	Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik
	Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik

Kaynak metinde kullanılan “iskemle” kelimesi “aralıksız sandalye” ve “üstüne sigara tablası, çiçek vazosu vb. konulan küçük masa” gibi iki farklı anlam taşımaktadır. (TDK, 2010, s. 1208) Bu kelime hem bir tür sandalye hem de küçük bir masa anlamlarında kullanılabilir. Çevirmenlerin tamamı, işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanarak bu kelimeyi hedef dile “oturak, sandalye” anlamlarına gelen (Ömer, 1989, s. 1035) “كرسي” kelimesiyle aktarmıştır. Çevirmenler tarafından tercih edilen “كرسي” kelimesi hedef dilde daha kapsamlı bir anlam ifade ederken, “iskemle” kelimesi özel bir sandalye türünü ifade etmektedir. Çevirmenler, hedef dilde “iskemle” kelimesinin birebir karşılığı bulunmaması nedeniyle çevirinin doğal ve anlaşılır olmasını sağlamak için işlevsel eşdeğerlik stratejisine başvurmuşlardır. Ancak, “كرسي” kelimesi kaynak dildeki “iskemle” kelimesinin anlamını tam olarak yansıtmamaktadır. Bu kelimenin daha genel bir anlam ifade etmesi, hedef dil okuyucusunun kaynak dilde belirtilen özgün betimlemeyi tam olarak kavramasını zorlaştırabilir. Dolayısıyla, çevirmenlerin bu örnekte işlevsel eşdeğerlik stratejisi yerine betimleyici eşdeğerlik stratejisini kullanmaları daha uygun olabilirdi. Zira betimleyici eşdeğerlik stratejisi, hedef dil okuyucusunun kaynak dildeki kavramın özgün anlamını ve bağlamını daha iyi anlamasına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda çevirmenler, “iskemle” kelimesinin özgün anlamını koruyarak, hedef dilde bu kavramın daha net bir şekilde anlaşılmasını sağlamak amacıyla “كرسي” kelimesinin yanına bu kelimenin tanımına uygun olacak şekilde betimleyici bir açıklama ekleyebilirlerdi. Böyle bir yaklaşım, hem kaynak metindeki özgünlüğün korunmasını sağlamış hem de hedef dil okuyucusunun metni daha iyi anlamasına katkıda bulunmuş olacaktır.

Tablo 5**Örnek Cümleler 5**

Kaynak Metin	Raif Efendi, ara sıra hastalanır ve daireye gelemezdi. (s.11)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	كانت صحة رائف تعتل بين كل فترة وأخرى ولا تسمح له بالمجيء إلى العمل. (ص.20)
Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	كان رائف أفندي يصاب بو عكات صحية أحياناً تمنعه عن المجيء إلى العمل. (ص. 24)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	كانت صحة رائف تتراجع بين فينة وأخرى ولا تسمح له بالمجيء إلى العمل. (ص. 16)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	كان رائف أفندي يمرض بين فترة وأخرى وكانت صحته لا تسمح له بان يأتي إلى العمل. (ص. 24)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik

Kaynak metinde geçen “daire” kelimesi “konut olarak kullanılan bir yapının bölümlerinden her biri” ve “belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşlardan her biri” gibi farklı anlamlarda kullanılmaktadır (TDK, 2010, s.580). Bu kelimenin metin içerisindeki bağlamı Raif Efendi’nin çalıştığı kurumu, yani iş yerini ifade etmektedir. Çevirmenlerin tamamı, bu bağlamı dikkate alıp kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanarak kaynak metindeki “daire” kelimesini hedef dile “iş” anlamına gelen (Ömer, 1989, s. 868) “عمل” kelimesiyle aktarmışlardır. Bu strateji, kaynak metindeki terimin hedef dildeki karşılığını en iyi şekilde yansıtmak amacıyla tercih edilmiştir. Nitekim, “عمل” kelimesi, hedef dilde meslek ve iş anlamlarına gelir ve bu anlam kaynak metindeki “daire” kelimesinin iş yerini ifade eden kullanımıyla örtüşmektedir. Dolayısıyla, çevirmenlerin tercih ettiği bu stratejinin metindeki betimlemeyi doğru bir şekilde aktarması nedeniyle eşdeğerliği sağlama konusunda uygun bir seçim olduğu söylenebilir.

Tablo 6**Örnek Cümleler 6**

Kaynak Metin	-Muallâ'nın düğünde giydiği o tuvalet neydi ayol? (s.20)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	أرايتي الفستان الذي لبسته معلا في حفل الزفاف؟ (ص.33)
Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	يا لهذا التبرج ويا لتلك الملابس التي كانت ترتديها في حفل زفاف معلا. (ص. 37)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	هل رايتي الفستان الذي لبسته معلا في حفل الزفاف؟ (ص. 28)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	هل رايتهم ورق المراحيض الذي ترتديه معلى في حفل الزفاف؟ (ص. 38)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Hatalı Çeviri

Kaynak metinde geçen “tuvalet” kelimesi “gece kıyafeti” anlamına gelmektedir (TDK, 2010, s. 2394). Kaynak dildeki bu kelimenin hedef dilin kültüründe karşılığı bulunmaması nedeniyle kelimenin hedef dile aktarımında işlevsel eşdeğerlik stratejisini benimseyen çevirmenler bu kelimeyi iki farklı şekilde ele almışlardır. Ç1 ve Ç3, “tuvalet” kelimesini hedef dilde “kadınlar tarafından giyilen kıyafet” anlamına gelen (Ömer, 1989, s. 933) “فستان” kelimesiyle karşılarken, Ç2 ise “elbise” anlamına gelen (el-Fîrûzâbâdî, 2008, s.1455) “ملبس” kelimesini tercih etmiştir. Dolayısıyla, her iki çeviri tercihinin de kaynak metindeki özgün betimlemeyi hedef dile aktarma konusunda başarılı olduğu söylenebilir. Öte yandan, Ç4’ün tercih ettiği “ورق المراحيض” tamlaması “tuvalet kâğıdı” anlamına gelmekte olup kaynak metindeki “kıyafet” anlamını karşılamadığından dolayı bu çeviri hatalı bir çeviri örneği olarak değerlendirilebilir.

Sosyal Kültür

Tablo 7

Örnek Cümleler 7

Kaynak Metin	Bir bankadaki küçük memuriyetimden ... (s.2)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	... عملي في البنك الصغير... (ص. 9)
Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	... عملي في أحد المصارف ... (ص. 10)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	... عملي في البنك الصغير ... (ص. 6)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	...وظيفة كنت اشغلها في مصرف صغير... (ص. 10)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik

Kaynak metinde geçen “banka” kelimesi “bankacılık işleminin yapıldığı yapı” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2010, s.250). Çevirmenlerin tamamı bu ifadenin hedef dile aktarımında kültürel eşdeğerlik stratejisini benimsemişlerdir. Ç1 ve Ç3 bu ifadenin aktarımında “ticari amaçlarla kredi vb. işlemlerin yapıldığı kurum” şeklinde tanımlanan (Ömer, 2008, s. 249/2) “بنك” kelimesini kullanırken, Ç2 ve Ç4 de benzer şekilde tanımlanan ve “banka” anlamına gelen (Ömer, 2008, s. 1292/1) “مصرف” kelimesini tercih etmiştir. Çevirmenler tarafından tercih edilen her iki kelime de hedef dilin kültüründe aynı anlamı taşımakta ve kaynak metindeki özgün betimlemeyi hedef dilde etkili bir şekilde karşılamaktadır. Dolayısıyla her iki seçimin de eşdeğerliği başarılı bir şekilde sağladığı söylenebilir.

Tablo 8

Örnek Cümleler 8

Kaynak Metin	Otelin altındaki kahvede ... (s.29)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	من المقهى الذي يقع في أسفل الفندق... (ص. 44)
Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	المقهى الباقية أسفل الفندق ... (ص. 49)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	من المقهى الذي يقع أسفل الفندق... (ص. 38)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	من المقهى الذي تحت الفندق... (ص. 51)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik

Kaynak metinde yer alan “kahve” kelimesi “kahve, çay, ıhlamur vb. içilen yer” şeklinde tanımlanır (TDK, 2010, s. 1269). Çevirmenlerin tümü bu ifadenin hedef dile aktarımında kültürel eşdeğerlik stratejisine başvurarak “kahve vb. içeceklerin sunulduğu halka açık yer” anlamına gelen (Ömer, 1989, s.1012) “مقهى” kelimesini tercih etmiştir. Dolayısıyla, kaynak metinde geçen ve hedef dilde tercih edilen kelimelerin tanım ve anlamlarına bakıldığında çevirmenlerin benimsediği stratejinin eşdeğerliği sağlama konusunda isabetli olduğu söylenebilir.

Tablo 9

Örnek Cümleler 9

Kaynak Metin	Fakat sergide gördüğüm bu kürk mantolu resim... (s.55)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	لكن مادونا التي رأيتها في المعرض ... (ص. 76)
Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	لكن صورة مادونا ذات معطف الفراء التي رأيتها في المعرض ... (ص. 82)

Kaynak Metin	Fakat <u>sergide</u> gördüğüm bu kürk mantolu resim... (s.55)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	لكن مادونا التي رأيتها في المعرض ... (ص. 77)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	لكن مادونا التي في اللوحة... (ص. 89)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Çıkarma

Kaynak metinde geçen “sergi” kelimesi “nesnelerin serildiği yer” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2010, s. 2070). Çevirmenler bu ifadenin hedef dile aktarımında farklı stratejiler benimsemişlerdir. Ç1, Ç2 ve Ç3 kültürel eşdeğerlik stratejisine başvurarak kaynak metindeki “sergi” kelimesini hedef dile “sanatsal, tarımsal, endüstriyel vb. ürünlerin numunelerinin sergilendiği yer” şeklinde tanımlanan (Ömer, 1989, s. 834) “معرض” kelimesiyle aktarırken Ç4 çıkarma stratejisini benimseyerek kaynak metindeki ifadeyi hedef dile aktarmamıştır. Çıkarma stratejisi, çevirmenin kaynak metindeki cümle yapısında değişiklik yapmasını gerektirdiği için zorunlu olmadıkça başvurulmaması gereken bir stratejidir. Bu strateji, genellikle kaynak metindeki bir kelimenin hedef dilde tam bir karşılığının bulunmadığı veya bir anlam ifade etmediği gibi durumlarda tercih edilir. Ancak incelenen örnekte bu tür bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla, Ç1, Ç2 ve Ç3 tarafından tercih edilen stratejinin kaynak metindeki özgün anlatımı koruyarak hedef dile aktarması nedeniyle eşdeğerliği sağlama açısından daha isabetli olduğu söylenebilir.

Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler, Kavramlar

Tablo 10

Örnek Cümleler 10

Kaynak Metin	Mütareke seneleriydi... (s.45)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	في سنوات الهدنة... (ص. 63)
Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	كنا حينها في سنوات الهدنة... (ص. 69)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	في سنوات الهدنة... (ص. 55)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	بعد الهدنة... (ص. 73)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik

Kaynak metinde geçen “mütareke” kelimesi “ateşkes” anlamına gelmektedir (TDK, 2010, s. 1736). Çevirmenlerin tümü, bu ifadenin hedef dile aktarımında kültürel eşdeğerlik stratejisini benimsemiş ve “mütareke” kelimesini hedef dilde “ateşkes” anlamına gelen (Ömer, 1989, s. 1259) “هدنة” kelimesiyle çevirmişlerdir. Çevirmenler tarafından kullanılan “هدنة” kelimesinin kaynak dilde geçen “mütareke” kelimesiyle aynı anlamı taşıması göz önünde bulundurulduğunda, tercih edilen bu stratejinin eşdeğerliği sağlama açısından başarılı ve doğru bir tercih olduğu ifade edilebilir.

Tablo 11

Örnek Cümleler 11

Kaynak Metin	Umumi Harp'te Türkiye'de bulunmuş... (s.46)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	... كان في تركيا أثناء الحرب العالمية الأولى. (ص. 65)
Merve Dağıştanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	... كان في تركيا إبان الحرب العالمية ... (ص. 80)

Kaynak Metin	Umumi Harp'te Türkiye'de bulunmuş... (s.46)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	... كان في تركيا أثناء الحرب العالمية الأولى... (ص. 56)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	... كان في تركيا في الحرب العالمية الأولى... (ص. 75)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik

Kaynak metinde yer alan “Umumi Harp” ifadesi, “Dünya Savaşı” anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 2005, s. 1121). Çevirmenlerin tamamı, bu ifadenin hedef dile aktarımında kültürel eşdeğerlik stratejisini benimsemiş, ancak farklı yapılar kullanmışlardır. Bu bağlamda, Ç1, Ç2 ve Ç3 bu ifadeyi hedef dile “Birinci Dünya Savaşı” anlamına gelen (Ömer, 1989, s. 303) “الحرب العالمية الأولى” yapısıyla aktarırken, Ç2 “Dünya Savaşı” anlamına gelen (Ömer, 1989, s. 303) “الحرب العالمية” yapısını tercih etmiştir. Kaynak metinde anlatılan olayların, İkinci Dünya Savaşı’ndan önce gerçekleşmesi göz önünde bulundurulduğunda “Dünya Savaşı” ifadesiyle kastedilen Birinci Dünya Savaşı’dır. Bu nedenle, yazar “Birinci Dünya Savaşı” ifadesini kullanmamıştır. Çeviriler bu bağlamda değerlendirildiğinde, her iki tercihin de “Dünya Savaşı” ifadesini kaynak metindeki özgün anlatıma sadık kalarak hedef dile anlaşılır bir şekilde aktardığı ve eşdeğerliği sağlama noktasında başarılı olduğu ifade edilebilir.

Tablo 12

Örnek Cümleler 12

Kaynak Metin	... mevlit dinlerken tasavvur ettiğim... (s.51)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	عندما استمع في احتفالات المولد النبوي ... (ص. 71)
Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	... التي كانت اتخيلها أثناء استماعي الموالد النبوية. (ص. 77)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	عندما استمع في احتفالات المولد النبوي ... (ص. 61)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	عندما كنت استمع إلى أناشيد المولد النبوي ... (ص. 82)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik

Kaynak metinde geçen “mevlit” kelimesi, hem “Hz. Muhammed’in doğumu, hayatını anlatan mesnevi” hem de “bu mesnevinin okunduğu dini tören” anlamlarında kullanılmaktadır (TDK, 2010, s. 1669). Çevirmenlerin tümü, bu ifadenin hedef dile aktarımında kültürel eşdeğerlik stratejisini benimsemiş, ancak çeviride farklı yapılar kullanmışlardır. Ç1 ve Ç3, “mevlid-i nebi kutlamaları” anlamına gelen (Ömer, 1989, s. 334) “احتفالات المولد النبوي” ifadesini tercih ederken Ç2, “mevlid-i nebi” anlamına gelen (Ömer, 1989, s. 1332) “المولد النبوي” ifadesini kullanmıştır. Ç4 ise “mevlid-i nebi şiirleri” anlamına gelen (Ömer, 1989, s. 1193) “أناشيد المولد النبوي” ifadesini tercih etmiştir. “Mevlit” kelimesinin anlamları dikkate alındığında, bu kavramın hem mesnevi türündeki bir esere hem de bu eserin okunduğu dini törene işaret ettiği görülmektedir. Bu kelimenin hangi anlamı ifade ettiği ise metin içerisinde kullanıldığı bağlamdan yola çıkılarak tespit edilebilir. Bu kelime, incelenen cümle içerisinde “mevlit dinlerken” şeklinde kullanıldığından, burada kastedilen anlamın “dini tören” değil, bu törende okunan “mesnevi” olduğu açıkça görülmektedir. Dolayısıyla, Ç1 ve Ç3 tarafından tercih edilen “احتفالات المولد النبوي” yapısının “mevlid-i nebi kutlamaları/törenleri” anlamına gelmesinden dolayı kaynak metindeki anlamı tam olarak karşılamadığı söylenebilir. Ç2 tarafından tercih edilen “المولد النبوي” ifadesinin ise kaynak dilde taşıdığı anlam ile hedef dilde taşıdığı anlam farklıdır. Bu ifade kaynak metinde “Hz. Muhammed’in doğumu, hayatını anlatan mesnevi” ve “bu mesnevinin okunduğu dini tören” anlamına gelirken, hedef dilde

“Hz. Muhammed’in doğumu/doğum günü” anlamına gelmektedir. Kaynak metindeki bağlamda, bu ifadenin hedef dilde “mesnevi” anlamını tam olarak karşılayabilmesi için bu anlamı açıkça belirten ek bir ifade kullanılmalıdır. Bu bağlamda, Ç4 tarafından tercih edilen “أنشيد المولد النبوي” yapısı, bahsedilen ek ifadeyi alarak “mevlid-i nebi şiirleri” anlamında hedef dile çevrilmiş ve kaynak metindeki özgün anlatımı uygun bir şekilde aktarmıştır. Dolayısıyla, Ç4 tarafından tercih edilen ifadenin eşdeğerliği sağlama açısından daha isabetli olduğu ifade edilebilir.

Vücut Hareketleri ve Alışkanlıklar

Tablo 13

Örnek Cümleler 13

Kaynak Metin	Elini kâğıdın üzerinde ağır ağır hareket ettiriyor... (s.13)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	كانت يده تتحرك بسرعة فوق الورق... (ص. 23)
Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	كانت يده تتحرك ببطء على الورقة... (ص. 27)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	يده كانت تتحرك بسرعة فوق الورق... (ص. 19)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	كانت يده تتحرك بسرعة فوق الورق... (ص. 26)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: Hatalı Çeviri Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: Hatalı Çeviri Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Hatalı Çeviri

Kaynak metinde geçen “ağır ağır” ifadesi, “yavaş yavaş” anlamına gelmektedir (TDK, 2010, s. 41). Bu ifade, Ç1, Ç3 ve Ç4 tarafından yanlış anlaşılmalı olmalıdır. Zira üç çevirmen de bu ifadeyi hedef dile zıt anlamı olan “hızlıca” anlamındaki (Ömer, 1989, s. 619) “بسرعة” ifadesiyle aktarmıştır. Çevirmenler tarafından tercih edilen bu kelimenin kaynak metindeki anlamı yansıtmamasından dolayı eşdeğerliğin sağlanamadığı aksine hatalı bir çeviri yapıldığı ifade edilebilir. Öte yandan, Ç2 ise kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanarak kaynak metindeki “ağır ağır” ifadesini hedef dilde “yavaşça” anlamına gelen (Ömer, 1989, s. 160) “ببطء” kelimesiyle karşılamıştır. Dolayısıyla, Ç2 tarafından tercih edilen stratejinin eşdeğerliği sağlama noktasında daha başarılı olduğu söylenebilir.

Tablo 14

Örnek Cümleler 14

Kaynak Metin	Buna rağmen, evde zavallı ihtiyardan başka herkesin borusu ötüyordu. (s.22)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	ورغم هذا كان لكل أفراد البيت كلمتهم المسموعة إلا العجوز المسكين. (ص. 36)
Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	مع ذلك كان جميع سكان الدار -فيما خلا العجوز المسكين- صاحب كلمة مسموعة. (ص. 39)
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	وعلى الرغم من هذا كان لكل أفراد البيت كلمتهم المسموعة إلا ذلك العجوز المسكين. (ص. 29)
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	وبالرغم من هذا فإن الرجل العجوز لم تكن كلمته مسموعة في المنزل. (ص. 40)
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: Çıkarma

Kaynak metinde geçen “borusu ötmek” ifadesi, “söz geçmek, yetkisi olmak” anlamlarında kullanılmaktadır (TDK, 2010, s. 381). Çevirmenler, bu ifadenin hedef dile aktarımında farklı stratejiler benimsemişlerdir. Ç1, Ç2 ve Ç3 kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanırken, Ç4, çıkarma stratejisini tercih etmiştir. Anlaşılması güç olan ifadelerin hedef dile aktarılması çevirmenler arasında yaygın bir yaklaşımdır. Ancak, bu örnekte Ç4

tarafından benimsenen çıkarma stratejisinin kullanılması isabetli bir tercih değildir. Zira evde sadece zavallı ihtiyarın sözünün geçmediği değil, bunun yanı sıra diğer herkesin de söz sahibi olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla çıkarma stratejisinin tercih edilmesi, kaynak metinde verilen bu mesajın hedef dile eksik bir şekilde aktarılmasına neden olmuştur.

Öte yandan, Ç1, Ç2 ve Ç3 aynı stratejiyi benimsemelerine rağmen, Ç1 ve Ç3, kaynak metinde geçen “borusu ötüyordu” ifadesini hedef dile “evdeki herkesin sözü dinlenmekteydi” anlamına gelen “كان لكل أفراد البيت كلمتهم” yapısıyla aktarırken Ç2, “ev halkının hepsi söz sahibiydi” anlamına gelen “كان جميع سكان الدار صاحب كلمة” ifadesini tercih etmiştir. Dolayısıyla her iki ifadenin de kaynak metinde verilmek istenen mesajı hedef dile başarılı bir şekilde aktardığı göz önüne alındığında, Ç1, Ç2 ve Ç3 tarafından benimsenen stratejinin, eşdeğerliği sağlama açısından uygun olduğu ifade edilebilir.

Tablo 15

Örnek Cümleler 15

Kaynak Metin	avaz avaz ağlamaya başladı. (s.32)
Cihad el-Emâsi Çevirisi (Ç1)	تكي بصوت عال ... (ص. 48)...
Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi (Ç2)	واجهشت بالبكاء. (ص. 53)...
Hibbe ed-Dâhir Çevirisi (Ç3)	تكي بصوت عال. (ص. 41) ...
Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi (Ç4)	باكية بصوت عال. (ص. 55) ...
Kullanılan Strateji	Cihad el-Emâsi Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik Merve Dağistanlı Barsik Çevirisi: Kültürel Eşdeğerlik Hibbe ed-Dâhir Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik Menâr Tahsîn el-Azzâvî Çevirisi: İşlevsel Eşdeğerlik

Kaynak metinde geçen “avaz avaz ağlamak” ifadesi, “yüksek sesle ağlamak” anlamında kullanılmaktadır (TDK, 2010, s. 190). Çevirmenler, bu ifadenin hedef dile aktarımında farklı stratejiler benimsemişlerdir. Ç1, Ç3 ve Ç4, işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanarak kaynak metindeki ifadenin anlamını esas almış ve “yüksek sesle ağlamak” anlamına gelen (Ömer, 1989, s. 170) “بكي بصوت عال” yapısını kullanmıştır. Ç2 ise kültürel eşdeğerlik stratejisine başvurarak kaynak metindeki “avaz avaz ağlamak” ifadesinin hedef dildeki kullanımını esas almış ve “hıçkırıklara boğulmak, hıçkıra hıçkıra ağlamak” anlamlarına gelen (Ömer, 1989, s. 274) “أجهش بالبكاء” ifadesini tercih etmiştir. Her iki yaklaşımın da kaynak metindeki özgün anlatımı hedef dil okuyucusuna başarılı bir şekilde aktardığı söylenebilir. Ancak Ç2 tarafından tercih edilen “أجهش بالبكاء” ifadesinin hem kaynak metinde geçen anlamı doğru bir biçimde yansıması hem de hedef dilde daha uygun ve yaygın bir kullanım olması göz önünde bulundurulduğunda bu stratejinin eşdeğerliği sağlama konusunda daha başarılı olduğu ifade edilebilir.

Sonuç

Çeviri sürecinde kültürel unsurların hedef dile aktarımı çevirmenlerin karşılaştıkları sorunların başında gelmektedir. Edebi çeviride kültürel farkındalık ve dil uzmanlığının önemi vurgulanan çalışmada bu zorluklar göz önünde bulundurularak Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı romanının hedef dil olan Arapçaya yapılan dört farklı çevirisinde bulunan kültürel öğelerin çeviri örnekleri analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, çevirmenlerin diğer stratejilere oranla kültürel eşdeğerlik stratejisine daha fazla başvurduklarını göstermektedir. Dört çeviri arasında yapılan karşılaştırma, Ç2 tarafından tercih edilen stratejilerin kültürel aktarım açısından daha tutarlı ve işlevsel olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çeviride sadece kültürel eşdeğerliğe değil, gerekli olan yerlerde işlevsel eşdeğerlik stratejisine de başvurularak olası anlam kayıpları önlenmiş ve hedef kültürde eşdeğerlik sağlanmıştır. Öte yandan, diğer çeviri örneklerinde yer yer hatalı ve bağlamdan kopuk aktarımlar gibi sorunlar gözlemlenmiştir. Sonuç olarak Türk ve Arap

toplumları arasındaki tarihi, coğrafi, kültürel ve dini yakınlık, kaynak dilde yer alan kültürel unsurların hedef dile aktarımında çevirmenler için bir avantaj sağlamış olsa da, çevirinin başarısını belirleyen temel unsurlar strateji tercihleri olmuştur. Dolayısıyla, çeviri sürecinde bağlamı gözeterek gerektiğinde farklı stratejik tercihlerde bulunmanın daha isabetli sonuçlar ortaya koyduğu görülmüştür.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Yazar Katkısı	Çalışma Konsepti/Tasarım- Ş.Y.; Veri Toplama- M.T.S.; Veri Analizi/Yorumlama- Ş.Y., M.T.S.; Yazı Taslağı- M.T.S.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- ; Son Onay ve Sorumluluk- Ş.Y., M.T.S.
Çıkar Çatışması	Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.
Finansal Destek	Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Author Contributions	Conception/Design of Study- Ş.Y.; Data Acquisition- M.T.S.; Data Analysis/Interpretation- ; Drafting Manuscript- M.T.S. ; Critical Revision of Manuscript- Ş.Y.; Final Approval and Accountability- Ş.Y., M.T.S.
Conflict of Interest	Authors declared no conflict of interest.
Financial Disclosure	Authors declared no financial support.

Yazar Bilgileri	Şerafettin Yıldız (Dr. Öğr. Üyesi)
Author Details	¹ Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya, Türkiye 0000-0001-8665-4432

	Muhammed Talha Seyithan (Doktora Öğrencisi)
	² Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Arap Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Konya, Türkiye 0009-0008-7461-8037 talhaseyithan@kmu.edu.tr

Kaynakça | References

- Aksoy, Berrin. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Ali, Sabahattin. (2015). *Madonna Zâtu Mi'tafi'l-Firâ*. Suudi Arabistan: Dâru Eser li'n-Neşri ve't-Tevzi'
- Ali, Sabahattin. (2020). *Madonna Zâtu Mi'tafi'l-Firâ*. İstanbul: Mukaddime Yayınları.
- Ali, Sabahattin. (2022). *Madonna Sâhibetu Mi'tafi'l-Ferv*. İstanbul: Dâru Mûzâyik li'd-Dirâsâti ve'n-Neşri.
- Ali, Sabahattin. (2022). *Madonna Zâtu Mi'tafi Firâ*. Bağdat: Makberatu'l-Kutub.
- Ali, Sabahattin. (2022). *Kürk Mantolu Madonna*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- el-Câhız, Ebû Osman 'Amr b. Bahr. (1938). *el-Hayevân*. Kahire: Mektebetu Mustafâ el-Bâbî el-Halebî ve Elvâdihî bi Mısır.
- Devellioğlu, Ferit. (2005). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Doğancı, Seher ve Hatice Koç. (2024). *Modern Arapça Atasözleri ve Deyimlerin Almancaya Çevirisinde Kültürün Yeri*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- el-Fîrûzâbâdî, Meccuddîn. (2008). *el-Kâmûsu'l-Muhît*. Kahire: Dâru'l-Hadîs.
- Gezer, G. ve Muhammed Zahit Can. (2019). Kültürü çevirmek: Kültür aktarımı kapsamında çeviri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (17), 355-370.
- Gîmatdînova, F. ve İlyas Öztürk. (2018). Kültürlerlerarası İletişim Olarak Çeviri ve Kültür Edinci. *Journal of International Social Research* 11, (59) 127-131.
- Gürçağlar, Şehnaz Tahir. (2014). *Çevirinin ABC'si*. Ankara: Say Yayınları.
- Güvenç, Bozkurt. (1979). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İbn Manzûr. (1986). *Lisânu'l-Arab*. 6 cilt. Beyrut: Dâru's-Sâdır.
- Kaplan, Mehmet. (1983). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Komison. (2010). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

- Morsy, T. A. (2019). Newmark'ın Çeviri Yöntem Ve Stratejileri Bağlamında Teneke Romanının Arapça Çevirilerinde Yerel Kültür Unsurlarının Aktarımı Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Turkish Studies*, 2595-2624.
- Newmark, Peter. (1988). *A Textbook Of Translation*. New York and London: Prentice Hall.
- . (2010). Translation and Culture. *Meaning in Translation*, 171-182.
- Ömer, Ahmed Muhtâr. (1989). *el-Mu'cemu'l-'Arabiyyu'l-Esâsi*. Tunus: Larousse.
- . (2008). *Mu'cemu'l-Lugati'l-'Arabiyyeti'l-Muâsıra*. 3 cilt. Kahire: Âlemu'l-Kutub.
- Suçin, Mehmet Hakkı. (2013). *Öteki Dilde Var Olmak*. Ankara: Say Yayınları.
- Ünalın, Şükrü. (2012). *Dil ve Kültür*. Ankara: Eskiyei Yayınları.

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Research Article | Araştırma Makalesi

Open Access | Açık Erişim

The Shifting Worlds of Gilead: An Analysis of Adaptation Shifts in *The Handmaid's Tale*

Gilead'ın Değişen Dünyaları: Damızlık Kızın Öyküsü'ndeki Uyarlama Kaymalarının
İncelenmesi

Merve Örs¹ & Korkut Uluç İşisağ²

¹ Niğde Ömer Halisdemir University, Department of Foreign Languages and Cultures, Niğde, Türkiye

² Ankara Hacı Bayram Veli University, Department of Translation and Interpreting, Ankara, Türkiye

Abstract

This study aims to do an adaptation analysis of the film version of Margaret Atwood's dystopian novel *The Handmaid's Tale* by considering film adaptations as a type of intersemiotic translation. Film adaptation, conceptualized as an intersemiotic and creatively interpretive form of translation, constitutes a complex and inherently subjective transformation of a written source text into the audiovisual medium (Gottlieb, 2007). Analyzing the shifts intrinsic to adaptations is of utmost importance, as these changes signify the creator's approach for interpreting the original text. Examining these changes helps comprehension of the adaptation process. Perdikaki (2016) presents a model for the methodical analysis of adaptation shifts from book to film by employing an interdisciplinary approach that integrates different perspectives from Translation Studies and Adaptation Studies. This model is notable, because it provides the first comprehensive framework that integrates both Translation and Adaptation Studies. Perdikaki's model (2016) has two components, namely a descriptive/comparative component and an interpretive component. The former one highlights the medium-independent categories in which shifts are identified. These categories enable the comparison and analysis of meaning transfer among artworks belonging to different mediums. The latter one is aimed to clarify the rationale for these changes. The implementation of this model on the film adaptation of *The Handmaid's Tale* unveils the shifts in adaptation. The analysis reveals that adaptation shifts are clearly evident at the descriptive level, influencing key elements such as plot structure, narrative techniques, characterization, and setting. These shifts are realized through processes of modification, modulation, and mutation. The interpretive component has been omitted because it would expand the scope.

Öz

Bu çalışma, film uyarlamalarını bir göstergelerarası çeviri türü olarak ele alan Margaret Atwood'un distopik romanı *Damızlık Kızın Öyküsü*'nün film versiyonunun uyarlama analizini yapmayı amaçlamaktadır. Çevirinin göstergelerarası ve yaratıcı yorumlayıcı bir biçimi olarak kavramsallaştırılan film uyarlamaları, yazılı bir kaynak metnin görsel-işitsel ortama karmaşık ve öznel bir dönüşümünü içermektedir (Gottlieb, 2007). Uyarlamalara özgü kaymaların analiz edilmesi büyük önem taşımaktadır, çünkü bu değişiklikler yaratıcının orijinal metni yorumlamaya yönelik yaklaşımını göstermektedir. Bu değişiklikleri incelemek uyarlama sürecinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Perdikaki (2016) kitaptan filme uyarlama kaymalarını sistematik olarak incelemek için Çeviribilim ve Uyarlama Çalışmaları alanlarından farklı görüşleri birleştiren bir disiplinler arası yaklaşım kullanarak bir model ortaya koymaktadır. Bu model hem Çeviribilim hem de Uyarlama Çalışmalarını birleştiren ilk kapsamlı çerçeveyi sunduğu için önem taşımaktadır. Perdikaki'nin (2016) modeli, betimleyici/karşılaştırmalı ve yorumlayıcı olmak üzere iki bileşenden oluşmaktadır. Birinci bileşen, kaymaların gözlemlendiği ortamdan bağımsız kategorileri vurgulamaktadır. Bu kategoriler, farklı ortamlara ait sanat eserleri arasındaki anlam aktarımının karşılaştırılmasını ve analiz edilmesini

Citation | Atf: Örs, M. & İşisağ, K. U. (2025). The shifting worlds of gilead: An analysis of adaptation shifts in *The Handmaid's Tale*. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 75–88. <https://doi.org/10.26650/ijts.2025.1611556>

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Örs, M. & İşisağ, K. U.

Corresponding author | Sorumlu Yazar: Merve Örs merveozturk232@gmail.com

sağlamaktadır. İkinci bileşen, bu kaymaların gerekçesini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu modelin *Damızlık Kızın Öyküsü*'ne uygulanması uyarlamadaki kaymaları ortaya çıkarmıştır. Analiz, uyarlama kaymalarının betimleyici bileşende belirgin bir şekilde tespit edildiğini, olay örgüsü yapısı, anlatı teknikleri, karakterizasyon ve zaman/mekân kategorilerindeki değişiklikleri kapsadığını ortaya koymaktadır. Bu kaymalar, sistematik olarak modifikasyon, modülasyon ve mutasyon aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Yorumlayıcı bileşen, kapsamı genişleteceğinden dolayı çalışmaya dahil edilmemiştir.

Keywords adaptation · adaptation shifts · Perdikaki model · film adaptation · *The Handmaid's Tale*

Anahtar Kelimeler uyarlama · uyarlama kaymaları · Perdikaki modeli · film uyarlaması · *Damızlık Kızın Öyküsü*

Author Note This paper is based on a part of the incomplete Ph.D. dissertation, which is titled "A Journey From Novel to Screen: Analysis of *The Handmaid's Tale* within the Framework of Intersemiotic Translation" and is being carried out by the corresponding author under the supervision of Assist. Prof. Korkut Uluç İşisağ at Ankara Hacı Bayram Veli University.

Introduction

Translation Studies has developed into a multidisciplinary field that bridges theoretical research and practical application. Initially regarded as the transfer of verbal meaning, translation is now understood as a complex process involving multiple modalities, acts of representation, and intercultural exchange. Meaning-making in translation draws on a diverse range of semiotic resources, extending beyond verbal and oral forms to encompass multimodal configurations that integrate audiovisual elements. Building on this expanded perspective, recent advancements in the field have increasingly focused on analytical models that offer more nuanced examinations of intersemiotic and multimodal texts (Perdikaki, 2017a, p.2). Tymozcko (2007) asserts in her important work *Enlarging Translation, Empowering Translators* that the interdisciplinary nature of Translation Studies is crucial and is now starting to evolve. In this perspective, Adaptation Studies are considered a promising field that can enrich both disciplines.

Adaptation and translation have parallel characteristics as processes. Both involve the transmission of meaning between texts and rely on the context of their creation and reception for complete comprehension of the transferred meaning. Cattrysse (2014) identifies several shared characteristics between adaptation and translation:

- Both involve products positioned within a complex context of producers, receivers, and multiple agents;
- They encompass utterances or texts and the relationship between these texts and their receivers;
- Translation and adaptation are deemed unchangeable processes, as back-translation does not replicate the source text, and a novelization of a film adaptation differs from the original novel;
- Both processes are teleological, shaped by source and target (con)text conditions, which significantly impact decision-making;
- Concepts of "equivalence" are evident in both adaptation and translation (Cattrysse, 2014, pp. 47-49).

Another scholar who highlights the conceptual parallels between adaptation and translation is Venuti (2007). He notes that "the analogy between the two processes frequently appears in the literature, yet it is seldom subjected to in-depth analysis or scrutiny" (p. 27). He identifies a critical gap in the field, emphasizing the complexities involved in examining adapted works. Venuti (2007) also argues that "similar to translation, a film adaptation recontextualizes its prior materials, yet this process is inherently more extensive and complex, as it involves the shift to a distinct, multidimensional medium that is shaped by its own unique traditions, practices, and production conditions" (p. 30).

The scholars mentioned above collectively propose that both translation and adaptation can be viewed as similar processes, wherein a textual source is subjected to comparable stages in the production of the final material. This perspective reinforces the notion that adaptation may be regarded as a modality of

translation, thereby allowing adaptations to be examined within the scope of Translation Studies. In this regard, Perdikaki (2016) introduced an analytical model for the study of adaptation, which she grounded in Leuven-Zwart's (1989) taxonomy of translation shifts.

Building on research from Translation Studies and Adaptation Studies, Perdikaki's model presents an analytical framework for examining shifts in adaptations. Designed as a methodological framework, this model seeks to systematically analyze adaptation as a form of intersemiotic translation, providing a versatile approach applicable to a wide range of adaptation cases (Perdikaki, 2017a, p. 10).

In this study, the concept of adaptation will be approached as a form of intersemiotic translation. The analytical model proposed by Perdikaki (2016) will be employed as the principal methodological framework, offering a systematic approach to analyze the shifts in the film adaptation of Margaret Atwood's *The Handmaid's Tale*.

Theoretical Background

In the process of translating literary texts into visual or audiovisual formats, the semiotic systems involved differ significantly in their modes of expression. Regarding content, the challenge of translatability remains a central concern, as it is recognized as an inherent attribute of all semiotic systems. The term "intersemiotic translation" was coined by Jakobson in his article titled *On Linguistic Aspects of Translation* which was published in 1959. He identified three translation types:

- Intralingual translation or rewording interprets verbal signs through other linguistic signs.
- Interlingual translation or translation proper interprets linguistic signs in a different language.
- Intersemiotic translation or transmutation interprets verbal signs through nonverbal signs (Jakobson, 1959, p. 114).

He clarified this new concept by stating, "intersemiotic transposition, from one system of signs into another, e.g., from verbal art into music, dance, cinema, or painting" (Jakobson, 1959, p. 118). He offered only a limited perspective, leading to significant gaps in the understanding of intersemiotic translation. In response, Eco (2001) refined Jakobson's classification, revising both its framework and terminology to address these limitations. His model reinterprets Jakobson's three types of translation from an intra-systemic perspective. The inter-systemic interpretation expands Jakobson's concept of intersemiotic translation to encompass adaptation and a range of synonymous processes, while the intra-systemic interpretation involves alterations across languages, different systems, and performance (Eco, 2001, p. 100).

In his conference paper *Multidimensional Translation: Semantics Turned Semiotics*, Gottlieb (2007) defines translation as "a process, or its resultant product, in which a combination of sensory signs conveying the intention to communicate is replaced by another combination that either mirrors or is influenced by the original entity" (p. 3). He categorizes his taxonomy into inspiring and conventional translation. In this framework, abstract art is viewed as a powerful source of inspiration, while translations are characterized as more grounded, though conventionalized in their form and approach. Film adaptation is positioned within Gottlieb's (2007) framework of intersemiotic and inspirational translation. The concept of inspirational translation is especially pertinent, as it emphasizes a more dynamic and adaptive approach to translation, in contrast to traditional models that prioritize strict fidelity to the source text (Gottlieb, 2007, pp.4-5).

Although research into intersemiotic translation continues, a methodological framework for examining adaptation from novel to film as a form of translation remains unestablished. In the preface to the 1998 *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, Baker (1998) highlighted the lack of substantial research on the nature of intersemiotic translation. She remarked that Jakobson's triadic division introduces the potential for categories such as intersemiotic and intralingual translation, yet these classifications have

not been effectively utilized in scholarly research (Baker, 1998, p. xvii). In his work *Film (Adaptation) as Translation: Some Methodological Proposals*, Cattrysse (1992) identifies a similar gap in the field, contending that while certain theorists strive to expand the boundaries of Translation Studies, their efforts face notable challenges. He argues that there is no compelling justification for limiting the concept of translation to mere cross-linguistic transfer and advocates for an expanded scope that incorporates a contextual semiotic approach (Cattrysse, 1992, p. 68). His significance arises from his pioneering work in examining the interdisciplinary relationship between translation and adaptation. Both processes share several key characteristics, including being human-produced and context-dependent, intertextual in nature, potentially irreversible, and subject to the concepts of faithfulness and equivalence (Cattrysse, 2014, pp. 47-48).

The theorists discussed above contend that translation and adaptation are analogous processes, as both involve the transformation of a textual source through comparable stages to produce a final work. These shared characteristics such as the recontextualization of a source text and the transfer of meaning across different mediums, suggest that film adaptation can be viewed as a form of intersemiotic translation. Consequently, adaptations can be situated within the broader framework of Translation Studies, offering a more nuanced understanding of the relationship between textual transformation and meaning-making across diverse forms.

Film adaptations entail a complex and subjective interpretation of source material, influenced by the multifaceted nature of the cinematic medium and the diverse agents involved in the process within a given context. This raises the question of whether it is feasible to offer a rigorous and valid evaluation of a film adaptation, considering the numerous factors at play. Drawing parallels with translation scholars such as Vinay and Darbelnet (1958), Catford (1965), van Leuven-Zwart (1989), and Hatim and Mason (1997), who have analyzed translation shifts, Venuti (2007), in *Adaptation, Translation, Critique*, underscores the importance of focusing on these shifts, particularly the additions, deletions, and substitutions that emerge in the adaptation when compared to the original text. He argues that these shifts are not neutral; rather, they are instrumental in conveying the filmmaker's interpretive stance, thereby influencing the meaning and reception of the adapted work (Venuti, 2007, p. 33).

Building on van Leuven-Zwart's (1989) taxonomy of translation shifts, alongside key concepts from Translation Studies, Adaptation Studies, and narratology, Perdikaki (2016) introduces a methodology for the systematic analysis of adaptation shifts. Emphasizing the conceptual parallels between translation and adaptation, she introduces a methodological tool for examining the shifts that occur during the adaptation process, conceptualized as intersemiotic translation. The methodology section will provide an in-depth analysis of the framework developed by Perdikaki (2016) for investigating these shifts.

Methodology

Perdikaki (2016) presents a model for examining adaptation shifts, grounded in van Leuven-Zwart's (1989) model for assessing translation shifts, supplemented with ideas from narratology, Translation Studies and Adaptation Studies. In her paper (2017a), she clarifies this model based on the parallels between translation and adaptation, particularly regarding adaptation as an aspect of intersemiotic translation, and analyzes the shifts that arise during the process of adaptation. She employs van Leuven-Zwart's (1989) taxonomy of translation shifts, integrating concepts from narratology, Translation Studies, and Adaptation Studies, to highlight the presence of specific narrative elements in both verbal and visual narratives. The model (Perdikaki, 2016) comprises both a descriptive/comparative component and an interpretive component. The former comprises four categories of narrative units which are medium-independent, acting as the focal point for examining adaptation shifts. The descriptive component incorporates the categories of plot structure, narrative techniques, characterization, and setting. Plot structure corresponds to the framework

of the story; narrative techniques involve the methods used to present the story to the reader or viewers; characterization pertains to the portrayal of characters; setting refers to the environment, including both temporal and spatial dimensions (Perdikaki, 2017a, pp. 5-6). Modulation, modification, and mutation are the three categories that are used to classify the stated types of adaptation shifts. These categories are drawn from van Leuven-Zwart's (1989) model. The taxonomy of shift types developed by van Leuven-Zwart (1989) will not be elaborated upon in this work; rather, the focus will be on displaying the shifts in order to make their interpretation easier or more straightforward.

The adapter converts the literary work into a screenplay, with the final product shaped by a collaborative process involving multiple agents and their respective agendas (Lefevere, 1992, p. 9). Perdikaki (2018, p. 170) argues that these agendas, driven by ideological, economic, and prestige factors, influence both literary translations and film adaptations, aligning with Lefevere's patronage principle. Perdikaki (2018) applies Lefevere's concept to the film polysystem, identifying the ideological component as the film's message, the economic component as the production process, and the status component as the reputations of the producer, director, and source novel. Filmmaking involves both artistic and commercial dimensions, with decisions reflecting these motivations. As Perdikaki (2018, p. 174) asserts, shifts in adaptations are driven by financial, artistic, and social factors.

Perdikaki (2018) identifies three interpretive categories for adaptation shifts: economic, creative, and social. The adaptation shifts are analyzed in relation to commercial success for economic reasons. Creative reasons pertain to the reinterpretation of source material. Sociocultural and spatio-temporal dynamics shape adaptation within the category of social reasons (Perdikaki, 2018, p. 175). These categories are not always clearly defined and often overlap, making their boundaries ambiguous and sometimes challenging to distinguish.

This study provides an overview of *The Handmaid's Tale* novel and its film adaptation, with a focus on the adaptation shifts in the cinematic version. The analysis predominantly draws on the descriptive category from Perdikaki's (2016) model, as this dimension is pivotal for a detailed examination of the shifts and alterations within the text, particularly in the context of adaptation. This category provides a key framework for understanding how narrative and thematic elements evolve when adapted from the novel to the visual medium, shedding light on the complexities of these shifts in both structure and meaning. The primary data for this study consists of Margaret Atwood's acclaimed novel *The Handmaid's Tale* and its film adaptation, with data collected from the printed version of the novel and the Blu-Ray edition of the film. Data collection was conducted manually, involving an in-depth reading of the novel and a detailed viewing of the film. Throughout this process, notes were compared using Perdikaki's (2016) categories. The methodology for data analysis is comparative, focusing on a direct comparison of the notes derived from both the novel and the film.

Adaptation Shifts in *The Handmaid's Tale*

This section of the study provides a comprehensive background on both the novel and the film adaptation, offering a detailed summary of the novel's plot to establish the foundational context. Following this broad overview, the analysis will delve deeper into the specific adaptations, exploring their narrative choices, structural changes, and thematic transformations. This will enable a more nuanced examination of how the source material is reinterpreted and reimagined within the visual medium.

About the Novel and the Film Adaptation

In Margaret Atwood's 1985 novel *The Handmaid's Tale*, the protagonist, Offred, navigates life in the dystopian society of Gilead, a totalitarian regime that has risen in a future America. The government of Gilead

enforces a strict societal divide, segregating individuals into those who possess power and resources and those who are subjugated. This division is largely a response to a widespread infertility crisis, exacerbated by an environmental catastrophe. In this context, women are reduced to mere property, categorized into roles such as wealthy wives and concubines, the latter of whom are subjected to ritualized sexual servitude in an effort to combat infertility.

Offred is assigned to serve the Commander and his infertile wife, Serena Joy, as a handmaid, whose sole purpose is to bear children for the ruling elite. Her personal freedom is severely restricted, and she is under constant surveillance by the Eye, the secret police. The state mandates a monthly ritual in which Offred engages in a sexual ceremony with the Commander, while Serena observes. The rise of Gilead's regime is sparked by a violent coup in which the country's political leaders, including the president and members of Congress, are overthrown and executed. The new rulers of Gilead systematically remove all legal rights, including those of women, depriving them of property, jobs, and access to education. In response to the global infertility crisis, driven by chemical contamination, the society created the institution of handmaids, whose primary function is to bear children for high-ranking government officials.

Through flashbacks, we learn that the protagonist, Offred, is married to Luke and has a daughter, but the rise of the totalitarian regime forces her into servitude. Before being captured and separated from her family, she tries to escape to Canada. Under the regime, she is brainwashed and stripped of her identity, becoming *Offred*, a name that signifies her status as the property of the Commander, Fred. Despite the oppressive environment, the Commander develops a complicated affection for Offred after multiple failed attempts to conceive.

Serena Joy, the Commander's wife, secretly arranges for Offred to have sex with the Commander's driver, hoping to achieve pregnancy. In exchange, Offred agrees to provide Serena with information about her daughter, who is taken away by the authorities. Offred's fellow handmaid, Ofglen, informs her about Mayday, an underground resistance movement working to overthrow Gilead. However, after discovering her husband's adultery, Serena denounces Offred, leading to her capture by the Eye, Gilead's secret police. The novel ends with Offred's uncertain future as she is taken away by Nick, the household servant, in a dark van with several men, who reveals that he is part of the Mayday rebellion.

The 1990 film adaptation of *The Handmaid's Tale*, directed by Volker Schlöndorff and scripted by Harold Pinter, brings Atwood's dystopian vision to life, exploring themes of control, autonomy, and resistance within a totalitarian regime. Set in the Republic of Gilead, a theocratic state that has replaced the United States, women's roles are defined by their reproductive capabilities. Offred (Natasha Richardson), a fertile woman, is stripped of her identity and forced to serve as a "Handmaid," tasked with bearing children for the ruling elite. She is manipulated and mistreated, particularly by Serena Joy (Faye Dunaway), the Commander's wife, who resents the duties imposed on her. The plot intensifies when Offred forms an illicit relationship with Nick (Aidan Quinn), the household chauffeur, symbolizing her desire for emotional connection and personal freedom. Through her struggle against the oppressive regime, Offred's journey highlights the resilience of the human spirit and the inherent drive to resist injustice. The 1990 film adaptation of *The Handmaid's Tale* adopts a more direct and linear narrative structure in contrast to the novel's introspective and fragmented approach. The film emphasizes the external events and interpersonal relationships that shape Offred's experience in Gilead, presenting a unified, action-driven storyline. This culminates in Offred's decisive attempt to escape Gilead, which contrasts with the novel's ambiguous and open-ended conclusion. The adaptation employs a stark visual aesthetic, minimizing internal monologue, and offers a clear depiction of Gilead's rigid social hierarchy. While the film succeeds in encapsulating the essence of Atwood's dystopian

world, it simplifies the narrative to provide a more accessible portrayal of Gilead's atrocities, making it approachable for audiences unfamiliar with the source material.

Identifying the Adaptation Shifts

The narrative elements are not only distinct but also deeply interconnected, with many overlapping in ways that shape the overall storytelling. Throughout the adaptation process, a variety of shifts occur, with particular attention given to those that significantly alter or influence the central plot. In addition to these major plot shifts, changes in character relationships will also be examined in depth. This exploration will provide a more comprehensive understanding of how these shifts, both in plot and in interpersonal dynamics, contribute to the transformation of the narrative as it moves from one medium to another.

Plot Structure

The Handmaid's Tale is a novel that features a non-linear and fragmented narrative structure, exploring the complex world of Gilead and Offred's mind. The story shifts back and forth between Offred's current life in the theocratic Republic of Gilead and her recollections of her past, particularly those that occurred before to the acquisition of power by the regime. A slow-moving and fragmented method is taken throughout the story, which is a reflection of Offred's mental state as she clings to her past in order to maintain her identity. It is via her present perceptions and memories that the dystopian characteristics of Gilead start to become apparent. The story employs episodic moments such as Offred's secret meetings with the Commander, her fleeting interactions with Nick, and her infrequent observations of resistance movements, to examine issues of autonomy and revolt. Each episode provides insights into individuals' responses to repression: some struggle, some acquiesce, and some exploit the system for minor triumphs. The episodic framework emphasizes Offred's psychological journey over external action, centering her story on survival in a repressive environment rather than on acts of heroic opposition.

In the story, Offred is abducted by two men who assert they are affiliated with the Mayday opposition, yet they may possibly be operatives of the dictatorship, resulting in an ambiguous climax. The narrative concludes with a future epilogue, portraying Offred's account as a relic of the past, thereby questioning the extent of Gilead's cruelty. The epilogue functions as a meta-commentary, indicating that Offred's story has endured and is being examined by future scholars. The work features a cyclical and multifaceted story structure, revealed through fragmentary recollections and introspective monologues. This engenders a claustrophobic, intense experience that encapsulates Offred's fight to endure, resist, and preserve her identity in a world that negates her autonomy. The novel concludes ambiguously, imparting a profound lesson regarding the fragility of freedom and the transience of truth.

The film simplifies the novel by presenting events in a linear, chronological order, starting with Offred's capture and entry into Gilead, and moving through her training and assignment to the Commander's household. This approach makes the plot more accessible, sacrificing the novel's layered suspense and mystery. The film's tone shifts from a dystopian drama to a more personal narrative. The film simplifies characters' relationships, focusing on a romantic subplot rather than a complex one. Characters like Serena Joy are portrayed in a less nuanced manner, reducing complexity. High-stakes events are highlighted, minimizing internal rebellion. The film's structure emphasizes the oppressive atmosphere and Offred's resistance actions, creating an action-oriented plot. The film's conclusive ending, escaping Gilead and murdering the Commander, removes the ambiguity of Offred's fate and thematic questions about historical memory, satisfying the narrative need for resolution in Hollywood films. The cinematic adaptation of *The Handmaid's Tale* features a linear, action-oriented plot with a clear beginning, middle, and end, focusing on rebellion and

oppression. This approach simplifies the novel's character dynamics and psychological depth, but sacrifices the novel's complex, introspective layers for a more accessible narrative.

The analysis of the plot structure shifts reveals that the novel's film adaptation contains modulation, modification, and mutation of Perdikaki's (2016) model. By shifting from the introspective, psychological terror of the novel to a more visual and action-focused tone, the film modulates the plot. In order to fit into the cinematic medium, which depends more on visual clues and exchanges than internal conversation, the novel's strong internal monologues and contemplative style are modulated. The film modulates the plot into a chronological, simple development in place of the novel's non-linear structure, which alternates between current events and jumbled flashbacks of Offred's previous life. While keeping important plot points from the book, this modulation gives viewers who are not familiar with Atwood's writing a more manageable framework. The film modifies the profundity of several character interactions, notably Offred's bond with Nick, transforming it into a more explicit love tale instead of the intricate, ambiguous relationship depicted in the novel. This modification introduces a traditional romantic subplot, enhancing the story's appeal to mass audiences while diminishing the intricacy of Offred's motivations. The film changes from Offred's internal reflections and covert defiance to overt manifestations of resistance and tangible relationships, so modifying the conveyance of the story's ideas. The film modifies Offred's journey by prioritizing physical actions over mental resistance, showcasing explicit acts of rebellion rather than subtle psychological conflicts. The film gives Offred a more conclusive escape, changing the novel's ending. The book leaves her fate unresolved, but the film's ending provides closure, likely to meet Hollywood's narrative conflict resolution tradition. This mutation changes the story's tone and theme, departing from Atwood's critique of historical memory and limiting spectator interpretation. The novel's Historical Notes epilogue questions memory and history from a far future Gilead. This epilogue is removed from the film, mutating its structure and deleting criticism on how future generations may remember or misinterpret authoritarian regimes. The novel's meta-narrative critique is reduced by focusing on Offred's current perspective without historical context.

Narrative Techniques

Temporal sequence (the story's narrative time) and presentation (the story's communication method) are two subcategories of narrative techniques (Perdikaki, 2017a, p. 6). *The Handmaid's Tale* and its 1990 film adaptation differ in their temporal sequences. The novel uses a non-linear structure, moving between Offred's present life as a Handmaid in Gilead and fragmented flashbacks of her past, revealing details about the regime's rise, Offred's life before Gilead, and her relationships with her husband, Luke, and daughter. This creates a sense of mystery and mirrors Offred's fractured sense of self. The film, on the other hand, follows a linear, chronological structure, starting with Offred's capture and indoctrination at the Red Center, followed by her life in the Commander's household, and ending with her escape. This straightforward sequence makes the plot easier to follow but removes the gradual, suspense-building nature of the novel's timeline.

Atwood's novel depicts Offred's mental anguish with complicated chronological layering. The novel's timelessness and her inability to separate past, present, and imagined futures mirror her psychological state. In contrast, the film presents Offred's recollections in brief flashbacks, reducing her emotional sense of time. The novel's "Historical Notes" epilogue, set hundreds of years after Gilead, questions Offred's story and Gilead's savagery. However, the film focuses on Offred's immediate Gilead experience, diminishing its thematic depth. The film's simplified framework makes it more action-packed, but the novel's non-linear structure and ambiguous finale add psychological depth, suspense, and thematic ambiguity. The novel's flashbacks and fractured memories reveal Offred's inner life.

The film's modulation involves a linear structure, retaining key events from the novel but altering the narrative's pacing and emotional impact. The film emphasizes visual storytelling over internal reflection,

capturing Offred's experiences but losing the nuanced psychological depth of the novel. Its action-oriented portrayal of time is more accessible for audiences, while modulating the novel's use of time to explore Offred's psyche. The film modifies Gilead's backstory, reducing the complexity of the narrative and shifting focus to Offred's struggles. The novel's gradual revelation of society's transformation into a theocracy builds suspense and horror. The film modifies this backstory into brief flashbacks, reducing the depth of understanding and shifting the focus from societal transformation to Offred's immediate struggles. The linear timeline of the film modifies character interactions, making them more explicit but less nuanced. The film mutates the narrative by omitting the "Historical Notes" epilogue, shifting the timeline to the future and reflecting on Gilead's history through a contemporary lens. This shifts the narrative's focus, eliminating the commentary on memory and historical interpretation central to the novel. The film presents a more isolated story about Offred's immediate experiences, rather than a broader critique of how history is recorded and understood. The temporal sequence is mutated by providing a definitive ending with Offred's escape, contrasting with the novel's ambiguous conclusion. This mutation affects the audience's perception of hope and resistance, suggesting a clear path to freedom. The film modulates the timeline to create a more linear and accessible structure, modifies the backstory and character depth for clarity, and mutates key elements like the epilogue and ending to create a different interpretive framework. These shifts underscore the distinctive narrative capabilities of each media while also illustrating the diverse thematic highlights that emerge from their respective temporal approaches.

As for the presentation, in the novel, Offred's story is presented from her first-person perspective, allowing readers to understand her psychological struggles, fears, and desires intimately. The use of stream-of-consciousness techniques and introspective monologues adds layers to her character, making her experiences personal and relatable. However, the film adopts a third-person perspective, focusing on Offred's actions and interactions without delving deeply into her internal thoughts. This shift creates a sense of distance from Offred's character, making it harder for audiences to engage with her internal conflicts. The lack of a voiceover or internal monologue limits the audience's access to Offred's psyche. Atwood employs a non-linear narrative structure, integrating frequent flashbacks and fragmented memories to enhance the psychological depth of the story. However, the film relies on a more linear narrative structure, simplifying the timeline and sacrificing some of the suspense and emotional weight from the gradual unfolding of Offred's backstory. This results in a more straightforward but less nuanced narrative experience. The novel's character development is nuanced and complex, as readers gain insight into Offred's relationships through her inner thoughts and reflections. The dynamic between Offred, the Commander, and Serena Joy is deeply explored, revealing layers of jealousy, power struggle, and emotional conflict. The film presents character interactions more straightforwardly, prioritizing dialogue and visible tension over internal complexity. The emotional depth of Offred's connections, particularly with the Commander and Serena, is less explored, resulting in a portrayal that may lack the same level of complexity and ambiguity as the novel.

The novel uses a first-person perspective to create a psychological connection with Offred, while the film uses a third-person perspective, modulating the narrative experience. This modulation changes the audience's engagement with Offred from a subjective, intimate experience to an observational one, making it more challenging for viewers to connect deeply with her internal struggles. The novel uses a non-linear structure with flashbacks to reveal Offred's past and her freedom erosion. The film adopts a linear narrative, simplifying the storytelling but modifying the complexity of Offred's backstory and character unfolding. This modification affects pacing and emotional buildup, resulting in a straightforward narrative lacking the suspense and depth provided in the novel. The film adaptation has mutated character development by reducing internal monologues and emphasizing external interactions. The film's reliance on dialogue and visual cues may simplify these characteristics, leading to a less nuanced understanding of the motivations

and complexities. A significant mutation in the film adaptation is the omission of the “Historical Notes” epilogue, shifting the narrative’s focus and removing the meta-narrative commentary on Gilead’s society. The film provides a definitive ending with Offred’s escape, contrasting the novel’s ambiguous conclusion. This change shifts the thematic focus from the complexity of oppression and resistance to a simplified notion of triumph, affecting viewers’ interpretation of Offred’s journey and the implications of her story.

Characterization

The differences in characterization between the novel and its film adaptation significantly affect how characters are portrayed and understood. The novel offers profound psychological depth and intricacy, facilitating a detailed examination of characters and their interactions. The film, in contrast, simplifies these portrayals, leading to more direct and unsophisticated characterizations. Differences like these influence audience involvement with the characters’ descriptions and the overarching themes of oppression and resistance in Gilead. Furthermore, the film omits many characters in the novel, including Offred’s mother, Luke, Luke and Offred’s daughter, and Aunt Elizabeth, while all remaining characters have been altered. Perdikaki defines characterization shift as the interpretation of characters inside the fictional story and the evolving interpersonal interactions among them (2017a, p. 7). This definition suggests that the shifts in interpersonal relationships among the characters can be examined and classified within this category.

The novel offers deep psychological insights into its characters, especially Offred, via her first-person narration. Her introspections, recollections, and sentiments offer profound insight into her motivations, apprehensions, and aspirations. The secondary characters, including the Commander and Serena Joy, are intricately developed, with their complexity examined through Offred’s perspectives. The film adaptation streamlines character representations, depending on external actions and speech instead of interior monologues. This shift results in a more surface-level comprehension of characters, with Offred’s psychological complexity diminished in the film. Offred’s agency and perseverance are crucial to her character in the novel, as her internal conflicts and contemplations underscore her need for autonomy and resistance against the repressive dictatorship of Gilead. In the film, Offred’s agency is curtailed, rendering her more passive and reactive, which may result in the audience viewing her as less empowered than in the novel. The novel examines Offred’s relationships with pivotal people, including the Commander and Serena Joy, highlighting complex power dynamics, envy, and emotional turmoil. The film depicts these interactions with greater simplicity, frequently emphasizing action and speech rather than psychological intricacies. In the film, Nick is portrayed as more direct and resembles a typical romantic comedy love interest, although in the novel, he is depicted as reserved and mysterious. In the novel secondary characters Moira and Janine are well-developed. Moira represents rebellion and resistance to Gilead’s persecution. The novel explores different responses to dictatorship through Janine’s character, who shows how indoctrination and trauma affect Gilead women. These supplementary characters lack depth in the film adaptation. In contrast to the novel, Moira’s resistance is not as pronounced as it is in the novel. While Offred meets Moira in the Red Center in the film, they have known each other since youth in the novel. Janine’s plot is simplified, limiting her character development and Gilead’s women’s experiences. Rita and Cora are relatively peripheral characters in *The Handmaid's Tale*, serving as maids within the household. Despite their limited roles, they are intricately connected to Offred and the events of the narrative. Their presence plays a significant part in shaping the domestic dynamics of Gilead, influencing Offred's experiences and interactions within the regime.

The novel explores Offred’s character through her internal monologues, allowing readers to experience her thoughts, fears, and desires directly. However, the film shifts the narrative to a more external focus, modulating Offred’s inner life and highlighting her emotional struggles and resilience. The novel presents relationships with symbolic meaning, particularly between Offred and the Commander, conveying exploita-

tion and ambiguous intimacy. The film's portrayal retains these core relationships but loses some of the symbolic depth, making them more straightforward and less layered. This modulation of the novel and film portrayals affects audiences' perceptions of Offred's character. The novel features complex characters Offred, the Commander, and Serena Joy, each with their own motivations and internal conflicts. The Commander's character is explored in depth, revealing layers of guilt and vulnerability. However, the film modifies these characters in a more straightforward manner, with Offred's character being less nuanced and the Commander appearing as an oppressor archetype. Serena Joy is modified as a younger, friendly suburban housewife, occasionally upset at a particular ceremony. In addition to abovementioned characterization shifts, mutation is also observed in the film adaptation. Offred's mother has been omitted in the film. Luke and Offred's daughter and Luke have been altered significantly.

Setting

Temporal setting and spatial setting are the two subcategories that fall under the general term setting. It pertains to the period of time and place that the story takes place (Perdikaki, 2017a, p. 8). The film's temporal and spatial setting is established in the opening shot, accompanied by a caption that reads, "Once upon a time in the recent future, a country went wrong. The country was called The Republic of Gilead". This introduction reflects the novel's exploration of the blurred boundaries between reality and fiction, past and present, as well as truth and fantasy. By situating the narrative in a near-future dystopia, the film underscores the tension between the imagined world of Gilead and its connections to contemporary societal concerns. The phrase "Once upon a time" evokes a sense of a mythical past and frames the narrative as a story, while the addition of "a country went wrong" transforms it into an allegorical reflection. This combination offers a subtle critique, likening the Republic of Gilead to the United States by suggesting a dystopian trajectory where societal values have been corrupted. The use of this narrative structure encourages the viewer to interpret the rise of Gilead as a cautionary tale, drawing parallels between the fictional regime and potential real-world political and social missteps. The setting of the film, which spans the time between the recent past and the near future, serves both as a warning of a sci-fi apocalyptic vision and as a commentary on contemporary issues. In the novel, Gilead's dystopian society is portrayed through Offred's introspective reflections and detailed observations, offering a complex, multi-layered understanding of her oppressive environment. The film, while lacking the same interior reflections that deepen the viewer's connection to the novel, uses cinematography and set design to visually convey the repressive nature of Gilead. The film's somber architecture and the Handmaids' distinctive attire symbolize the harshness of the regime, though they may not elicit the same emotional intensity as the novel's more nuanced internal narrative.

Time is an important part of the setting of the novel, as Offred remembers her existence before Gilead, which opens up a world of more diversity and freedom. A more thorough examination of how the environment has evolved and how it affects people is made possible by the fluidity of time. With an emphasis on Offred's current experiences in Gilead, the film takes on a more linear temporal structure. Although there are flashbacks, they are less frequent and detailed than in the novel, giving the reader a more immediate but less complex knowledge of the setting. This could restrict the investigation of how the environment develops character relationships and identities across time. Important sites including the Red Center, the church, and the Commander's home are all part of the novel's setting and are essential to the plot and character arcs. The film's portrayal of these locales, however, may be less comprehensive, as the visual representation may not fully capture their thematic significance within the characters' storylines. As a result, the deeper thematic resonance of these spaces could be diminished, limiting the audience's understanding of their importance in the narrative. This reduction in complexity may affect the overall emotional and symbolic impact that these settings have in conveying the central themes of the story.

Offred's thoughts and reflections filter Gilead's setting within the novel. Readers witness the regime via her recollections and emotions, giving the Commander's residence and Red Center dimension. Modulation in the film involves turning Offred's reflections into color-coded apparel, bleak interiors, and guarded streets. These modulations move the story from internal to external, yet Gilead remains oppressive. Offred's mental state and indications of invisible oversight give the narrative a sense of surveillance. The film adds guards, security checks, and patrols to surveillance. This visual modulation increases intimidation, making Gilead's control more obvious without changing surveillance. Offred's recollections of the pre-Gilead era are interwoven throughout the novel, establishing a setting that is both historical and contemporary. Readers may completely understand the shift from freedom to repression because of this intricate chronological layering. This is modified in the film by cutting down on flashbacks and emphasizing the current, Gilead-dominated scene. By making the plot more immediate and linear, this decision streamlines the chronological structure and reduces the comparative depth between the past and present. The film adaptation of Gilead has made significant changes, including a loss of psychological dimensions in the setting. The novel's spaces, such as the Commander's house, the Red Center, and the Wall, are infused with Offred's emotional responses and memories, adding layers to each setting. However, the film's physical focus mutates these spaces into more straightforward representations, reducing the depth of its impact on Offred's inner life. The film also focuses almost exclusively on Gilead's present, with minimal flashbacks, limiting the sense of transformation from a freer world to a repressive state. The novel presents Gilead as a wide-reaching society with a strict social order, while the film narrowly focuses on Offred's immediate world, mutating the scope of Gilead from a vast, multi-layered society to a more confined, isolated series of settings. This mutation can make Gilead seem less expansive and systematic, making it an immediate backdrop for the characters' experiences.

Conclusion

This study utilizes Perdikaki's (2016) model for translation shifts to analyze the 1990 film adaptation of Atwood's dystopian novel *The Handmaid's Tale*. It focuses on narrative units that are independent of the medium, such as plot structure, narrative techniques, characterization, and setting. The study's findings indicate that each shift in the adaptation is influenced by commercial factors, beginning with the initial adaptation process and extending through decisions regarding the screenplay, director, and cast. The potential overlap of these shifts underscores the corporate nature of filmmaking, highlighting how commercial considerations shape the adaptation of the source material.

Adaptations reinterpret the original text, bringing new meanings to it, and their success depends on how well they stand on their own for audiences, regardless of whether they are familiar with the source material. The adaptation process involves maintaining the core essence of the original while allowing for variation, rather than direct imitation. In doing so, it represents both the original work and its transformation, adding to its artistic and cultural value. The balance between staying true to the original and introducing innovation is crucial for the adaptation's authenticity and its ability to connect with a wide range of audiences.

In exploring adaptation shifts and the concept of inspirational translation, it becomes evident that intersemiotic translation from novel to screen entails significant deviations from the original text, despite the film being inspired by the written work. The proposed adaptation model serves as a framework for analyzing film adaptations as intersemiotic translations, converting text into visual representation. This model integrates theoretical concepts from Translation Studies, Adaptation Studies, and narratology, which collectively inform the descriptive categories used in the analysis. These categories encompass narrative elements that are present in both literary and cinematic forms of storytelling, thus providing a robust methodological approach for examining adaptation process. This indicates that the model can be applied to a wide range of adapted narratives, as fundamental storytelling elements, such as plot, with its dual

structure, characters, and setting, are central to both literary and cinematic forms. These core components are essential to the narrative structure in both mediums, making the model highly effective for analyzing the shifts that occur during the adaptation process. Employing this model to analyze adaptation shifts enables a more in-depth understanding of the diverse alterations and changes that occur throughout the adaptation process. It further offers critical insights into how key elements are reshaped when transitioning from one medium to another. This approach shifts the focus from the question of what must or needs to be conveyed in an adaptation, a central concern in Adaptation Studies for many years, towards examining the novel methods and devices used to communicate an existing narrative. It facilitates an analysis of how adaptations retain core elements of the original narrative. At the same time, it examines how medium-specific variations introduce innovation while maintaining continuity. Analyzing an adaptation through the categories and shift types outlined in the proposed model facilitates a deeper understanding of the adaptation shifts, both at the textual level and in terms of the broader narrative conveyed by the adaptation. Perdikaki's (2016) adaptation analysis model treats the source text and its adaptation as distinct creative entities, each utilizing its own techniques to present a narrative that is both familiar and unique.

The adaptation of *The Handmaid's Tale* from novel to screen shows the complicated nature of converting a literary dystopia into a visual medium. The shifts in setting, characterization, narrative technique, and plot structure point out the problems as well as advantages inherent in adaptation. The film modifies and simplifies the novel's rich storyline and profound psychological investigation of Offred's inner world, enabling the story to resonate with audiences in a more immediate and visually compelling manner. The 1990 film adaptation, through modulation, modification, and mutation, simplifies Atwood's complex representation of Gilead into a simpler yet authoritative illustration of control and resistance. Ultimately, although some symbolic depth and temporal aspects of the novel have been reduced in the film adaptation, it may serve as useful commentary on authoritarianism and identity. It underscores the versatility of *The Handmaid's Tale's* fundamental themes across several mediums, demonstrating that, despite alterations in narrative technique, the story's impact is still present. This case study illustrates how adaptation may both constrain and enhance a story, while highlighting that each medium provides unique, yet complimentary, methods for engaging with and comprehending fiction.

The analysis in this study underscores the adaptability of *The Handmaid's Tale's* central themes across different mediums, illustrating that, despite shifts in narrative technique, the fundamental impact of the story remains intact. By examining the transition from text to film, the study reveals how adaptations can both constrain and enhance a narrative. While certain aspects of the original text may be altered or omitted in the adaptation process, new methods of storytelling and visualization in film provide fresh ways to engage with the themes and characters. The study further emphasizes that each medium, whether literary or cinematic, offers its own unique set of tools for storytelling, allowing for distinct modes of interaction with the audience. These mediums, while different in their techniques, complement one another by offering varied perspectives and avenues for deeper understanding. Ultimately, this exploration demonstrates that adaptation, when carefully executed, has the potential to enrich the original work, adding layers of meaning while maintaining the core essence of the narrative.

Further research could involve conducting similar analyses with a range of diverse adaptations to assess the broader applicability of the model. By exploring how the model operates across different genres, mediums, and narrative structures, such studies could provide deeper insights into the adaptability of the framework. This would allow for a more comprehensive understanding of its potential to analyze and compare the nuances of adaptation processes across a wide spectrum of works, further refining its utility in Adaptation Studies.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Author Contributions	Conception/Design of Study- M.Ö., K.U.İ.; Data Acquisition- M.Ö.; Data Analysis/Interpretation- M.Ö.; Drafting Manuscript- M.Ö., K.U.İ.; Critical Revision of Manuscript- M.Ö., K.U.İ.; Final Approval and Accountability- M.Ö., K.U.İ.
Conflict of Interest	Authors declared no conflict of interest.
Grant Support	Authors declared no financial support.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Yazar Katkısı	Çalışma Konsepti/Tasarım- M.Ö., K.U.İ.; Veri Toplama- M.Ö.; Veri Analizi/Yorumlama- M.Ö.; Yazı Taslağı- M.Ö., K.U.İ.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- M.Ö., K.U.İ.; Son Onay ve Sorumluluk- M.Ö., K.U.İ.
Çıkar Çatışması	Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.
Finansal Destek	Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Author Details	Merve Örs (Lecturer)
Yazar Bilgileri	¹ Niğde Ömer Halisdemir University, Department of Foreign Languages and Cultures, Niğde, Türkiye 0000-0002-7490-6900 merveozturk232@gmail.com
	Korkut Uluç İşisağ (Dr. Assist. Prof.)
	² Ankara Hacı Bayram Veli University, Department of Translation and Interpreting, Ankara, Türkiye 0000-0002-3569-4669

References

- Atwood, M. (1996). *The Handmaid's Tale*. London: Vintage Publishing.
- Baker, M., & Saldanha, G. (1998). *Routledge encyclopedia of translation studies*. *Choice Reviews Online*, 36(04), 36–1927. <https://doi.org/10.5860/choice.36-1927>
- Catford, J. C. (1965). *A linguistic theory of translation: An essay in applied linguistics*. Oxford University Press.
- Cattrysse, P. (1992). Film (Adaptation) as Translation: Some Methodological Proposals. *Target*, 4, 1, pp. 53-70.
- Cattrysse, P. (2014). *Descriptive Adaptation Studies: Epistemological and Methodological Issues*. Antwerp and Apeldoorn: Garant.
- Eco, U. (2001). *Experiences in Translation*. Toronto: The University of Toronto Press.
- Gottlieb H. (2007). *Multidimensional Translation: Semantics Turned Semiotics* in: S. Nauert, H. Gerzymisch-Arbogast (ed.), *Challenges of Multidimensional Translation*. Proceedings of the Marie Curie Euroconferences MuTra 2005, Saarbrücken: Saarland University, 33–61.
- Hatim, B., & Mason, I. (1997). *Discourse and the translator*. Longman.
- Jakobson, R. (1959). On linguistic aspects of translation. In L. Venuti (ed.), *The Translation Studies Reader* (2nd ed.) (pp. 113-118). London: Routledge.
- Lefevere, A. (1992). *Translation, rewriting and the manipulation of literary fame*. London: Routledge.
- Perdikaki, K. (2016). *Adaptation as Translation: Examining Film Adaptation as a Recontextualised Act of Communication*. (PhD thesis). The University of Surrey.
- Perdikaki, K. (2017a). Towards a model for the study of film adaptation as intersemiotic translation. *inTRALinea, special issue: Building bridges between film studies and translation studies*.
- Perdikaki, K. (2018). Film adaptation as the interface between creative translation and cultural transformation: The case of Baz Luhrmann's *The Great Gatsby*. *The Journal of Specialized Translation*, 29, 169-187.
- Schlöndorff, V. (1990). *The Handmaid's Tale*. Cinecom Entertainment Group.
- Tymoczko, M. (2007). *Enlarging Translation, Empowering Translators*. Manchester, UK: St. Jerome Pub.
- Venuti, L. (2007). Adaptation, translation, critique. *Journal of Visual Culture*, 6(1), 25-43.
- Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1958). *Comparative stylistics of French and English: A methodology for translation*. John Benjamins.
- van Leuven-Zwart, K. (1989). Translation and original: Similarities and dissimilarities I. *Target* 1(2): 151–181.

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Research Article | Araştırma Makalesi

Open Access | Açık Erişim

Unmasking the pseudonyms of cultural mediators in Turkish children's literature

Türk çocuk edebiyatında kültürel araçların kullandığı müstear isimleri gün yüzüne çıkarmak

Büşra Yaman¹

¹ Bandırma Onyedü Eylül University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Translation and Interpreting, Balıkesir, Türkiye

Abstract

This article examines pseudonymous publications in the field of children's literature in Türkiye from the microhistorical perspective of translation studies. Drawing on the reflections on the (in)visibility of cultural mediators in translation studies, it sets out to use clandestine agents engaging with the pseudonymous publications in the field of children's literature as case studies. By doing so, this article charts the trajectory of pseudonymity as literary performances carried out by Yaşar Nabi Nayır, Tomris Uyar, Vartan İhmalyan, and Kadir Mısıroğlu in relation to cultural mediatorship in children's literature and explores the underpinnings of pseudonymous identities through contextual, paratextual, and textual evidence. The motives for adopting pseudonyms vary according to each cultural mediator's individual circumstances, ranging from the literary anxieties stemming from the genres and children's literature to sociopolitical and economic conditions. It is argued that a stratification of specific genres and types of children's books within the translated children's literature could account for the cultural practices of pseudonymity. Pseudonymous publications in children's literature provide a unique lens through which to crystallize the concepts of translation and children's literature within a given period and culture, while also discerning the ambivalent borders of the cultural mediators' translating/writing practices.

Öz

Bu çalışma, Türkiye'de çocuk edebiyatı alanındaki müstear isimli yayınları çeviri çalışmalarında uygulanan mikro-tarihsel bakış açısıyla incelemektedir. Çeviri çalışmalarında kültürel araçların görünmezliği/görünürlüğüne ilişkin gözlemlerden yola çıkarak, çocuk edebiyatı alanında müstear isimle yayın yapan gizli eyleyenlerin vaka çalışması olarak ele alınması amaçlanmaktadır. Böylece Yaşar Nabi Nayır, Tomris Uyar, Vartan İhmalyan ve Kadir Mısıroğlu'ndan oluşan kültürel araçların müstear isim kullanımının çocuk edebiyatında edebi bir performans olarak kültürel aracılıkla ilişkili yörüngesinin seyri izlenerek, bağlama, yan metinlere dayalı kanıtlar aracılığıyla müstear kimliklerin temelleri sorgulanacaktır. Müstear isim kullanma motivasyonları, her kültürel aracının bireysel koşullarına göre değişmekle birlikte, bu koşullar çocuk edebiyatından ve edebi türlerden doğan yazınsal kaygılardan sosyopolitik ve ekonomik koşullara kadar çeşitlilik gösterir. Çeviri çocuk edebiyatında belirli edebi türlerin ve çocuk kitapları çeşitlerinin katmanlaşmasının, müstear isim kullanımına ilişkin kültürel uygulamaları açıklayabileceği tartışılmaktadır. Çocuk edebiyatındaki müstear isimli yayınlar, belirli bir dönem ve kültür içinde çeviri ve çocuk edebiyatı kavramlarını billurlaştırmak için verimli bir bakış açısı sunarken, aynı zamanda kültürel araçların çeviri/yazma pratiklerinin muğlak sınırlarına ışık tutmaktadır.

Keywords

children's literature · cultural mediator · pseudonyms · translation · Türkiye

Anahtar Kelimeler

çeviri · çocuk edebiyatı · kültürel aracı · müstear isimler · Türkiye

Citation | Atıf: Yaman, B. (2025). Unmasking the pseudonyms of cultural mediators in Turkish children's literature. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 89–105. <https://doi.org/10.26650/ijjts.2025.1568208>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Yaman, B.

 Corresponding author | Sorumlu Yazar: Büşra Yaman byaman@bandirma.edu.tr

Author Note

The present article is an extended version of the conference paper, which was presented at the international conference entitled "Translation, Interpreting and Culture 2: Rehumanising Translation & Interpreting Studies" held by Matej Bel University, Constantine the Philosopher University Nitra, Slovak Academy of Sciences and Comenius University in 2021.

Extended Summary

Çeviri tarihyazımı, (ulusal) edebiyat tarihleri içinde çocuk edebiyatı tarihyazımıyla benzer bir kaderi paylaşır. Çevirinin bir uygulama ve ürün olarak ikincil bir konumda görülmesi, çocuk edebiyatının büyük ölçüde göz ardı edilmesi ve/veya yetişkin edebiyatının gölgesinde kalması gerçeğiyle örtüşmektedir. Bu durum, (ulusal) edebiyatların büyük anlatılarında hem çeviri hem de çocuk edebiyatının gölgede kalmasına neden olmuştur.

1980'ler ve 1990'lar boyunca toplumsal cinsiyet, postkolonyalizm, postmodernizm, kimlikler gibi çeşitli kültürel meselelerin yükselişi, tarih yazımında (White, 1987) ve edebiyat tarih yazımında (Greenblatt, 1990) araştırma konularının evrimleşen yönelimlerine yansımıştır. Diğer disiplinlerdeki büyük gelişmeler, çeviri çalışmalarının 1980'lerde yöneldiği yeni doğrultular üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Bu dönemde çeviri çalışmalarında dilsel yönlerden ziyade, çevirinin kültürel bağlamı ve tarihsel niteliğine özel bir vurgu yapılmıştır. Bu yeni eğilim, çeviri çalışmalarında "kültürel dönemeç" (cultural turn) olarak adlandırılmaktadır (Lefevere ve Bassnett, 1990, s. 4). Bu tarihsel dönüm noktası ile birlikte, bağımsız bir disiplin olarak çeviri çalışmaları, "çevirinin çeşitli formları (bir süreç, bir ürün, bir mecaz, bir kurum, bir teori vb.)" (D'Hulst, 2010, s. 397) ve çevirmenler (Pym, 1998; Chesterman, 2009) üzerindeki tarihsel araştırmalara büyük ilgi göstermiştir.

Çocuk edebiyatı çalışmalarına gelindiğinde, 1989 yılında Uluslararası Çocuk Edebiyatı Araştırma Topluluğunun (International Research Society for Children's Literature) iki yılda bir düzenlenen önemli konferansı, çocuk edebiyatı tarihine adanmıştır. Ancak, bu konferansta sunulan bildiriler, çeviriyi ulusal çocuk edebiyatının gelişim anlatıları içine asimile etme eğilimini ortaya koymuştur (Nikolajeva, 1995). Bununla birlikte, çocuk edebiyatı 1980'lerin sonlarından itibaren çeviri araştırmacıları için bir inceleme alanı haline gelmiştir. Özellikle son dönemde, edebiyat (Shavit, 1986), ideoloji (Thomson-Wohlgemuth, 2003; Pokorn, 2012) ve süreli yayınlar (Tahir Gürçağlar, 2014) gibi çok çeşitli perspektiflerden çeviri tarihyazımında gelişen bir araştırma alanı haline gelmiştir. Çocuk edebiyatına yetişkin edebiyatına kıyasla daha az saygınlık atfedilmesi ve çeviri olması nedeniyle çeviri çocuk edebiyatının tarihyazımında çifte görünmezliği, çeviri çocuk edebiyatını ve (ulusal) tarihler bağlamında çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin üreticileri olan eyleyenlerin (aracılar, çevirmenler vb.) faaliyetleri incelenerek aşılabilir. Bu bağlamda, tarih boyunca çocuk edebiyatında anonim ve müstear isimli yayıncılık gibi kültürel uygulamalara, çeviri çocuk edebiyatındaki saklı kalmış öznellikleri açığa çıkarmak için özel bir dikkat gösterilebilir. Bu makale, 1970'ler Türkiye'sinde çeviri çocuk edebiyatındaki bu kültürel uygulamaları tarihsel bir bağlamda ve ilişkişel bir anlayışla ele almayı amaçlamaktadır. Müstear isim kullanarak veya anonim olarak çocuk kitapları yayımlayan eyleyenlerin davranış kalıplarını özgün ve çeviri olarak yayımlanan eserler aracılığıyla takip ederek, çeşitli aktarım süreçlerindeki çeviri kavramının farklı biçimlerinin ve tanımlarının incelikli betimlenmesine katkıda bulunmayı umuyorum.

Introduction

Translation historiography shares a similar faith with the historiography of children's literature in the histories of (national) literature. The attributed secondary position of translation as a practice and product coincides with the fact that children's literature is largely overlooked and/or sidelined by that for adults in the histories of (national) literature. This has resulted in a shadowy existence of translation and children's literature alike in the grand narratives of (national) literature(s).

The rise of a broad range of cultural issues (gender, post-colonialism, postmodernism, identities, etc.) during the 1980s and 1990s was reflected in the evolving trajectories of research subjects in historiography (White, 1987) and the historiography of literature(s) (Greenblatt, 1990). The major development in other disciplines has significant repercussions for the new directions that translation studies embarked on during the 1980s, with a special emphasis on the cultural context of the translation and its historicity rather than its

linguistic aspects. This new trend is called the “cultural turn” in Translation Studies (Lefevere and Bassnett, 1990, p. 4). With this historical watershed, translation studies as an independent discipline have displayed great interest in the histories of “the multifarious forms of translation (a process, a product, a trope, an institution, a theory, etc.)” (D’Hulst, 2010, p. 397) and translators (Robinson, 1991; Pym, 1998). Further, a distinct research line called “translator studies” (Chesterman, 2009) has been initiated for humanizing the historiographies of translation by highlighting the agency as a key factor in the movements of translations as products, practices, acts, etc. (Pym, 2009).

As for children’s literature studies, a major biennial conference of the International Research Society for Children’s Literature in 1989 was devoted to the history of children’s literature. However, the papers presented at this conference revealed the tendency to assimilate translation within the narratives of the development of national children’s literature (Nikolajeva, 1995). However, children’s literature has become a site of inquiry for translation scholars since the late 1980s, which coincided unsurprisingly with the cultural turn in translation studies. Notably, it has recently turned out to be one of the flourishing research fields in translation historiography from a vast number of perspectives such as literature (Shavit, 1986), ideology (Thomson-Wohlgemuth, 2003; Pokorn, 2012), and periodical studies (Tahir Gürçağlar, 2014). Following the steps of the pioneering studies challenging the double invisibility of translated children’s literature in historiography, which has resulted from having a lesser degree of prominence than adult’s literature and its derivative nature, this paper might be an attempt to widen the path to the historiography of translated children’s literature by exploring the complex relationships between translated literature for children and human agents (producers of translated literature for children) under the cultural and socio-political conditions in which it was produced. To this end, the cultural practices of pseudonymous publication in translated children’s literature with a historicized approach deserve special attention to unravel the hidden human agencies in the so-called complex mediation processes of children’s literature. This article provides a relational and historically bound understanding of these cultural practices in translated children’s literature from different historical periods in Türkiye. By tracing the behavioral patterns of human agents using pseudonyms and publishing children’s books anonymously, guided by bibliographically oriented research in literary translation, I hope to better describe the diversified forms and configurations of translation in various transfer processes, as well as contribute to the historiography of translated children’s literature and cultural mediators in Türkiye.

(In)visible human agents¹ in the field of literary translation

The notion of (in)visibility was brought up along with the proliferating debates on the culturally and historically sensitive aspects of translation and translators within contemporary translation studies during the 1990s. The main argument put forward by Lawrence Venuti in his seminal work (1995/2008, p. 1) was that contemporary Anglophone readers opting for reading “fluent” texts being presented as “original” texts in the English language paves the way for the translator to produce “homogenized” translations, which renders the translator “invisible”. Since then, this overarching claim has been repeatedly challenged by a great number of studies (Pym, 1996) and elaborated from a variety of different viewpoints (Baker, 2000; Koskinen, 2010; Coldiron, 2012; Erkul Yağcı, 2021; Takahashi, 2023), which culminated in exploring wider and distinct contexts extending beyond the Anglophone world and material literary field(s) in Britain and the US (Milton & Bandia, 2009; Akashi, 2018; Zeller, 2021; Summers, 2023; Freeth & Treviño, 2024).

---

¹In this paper, the notion of agency is used in its restricted sense in that it is equated with individuals and/or human agents, which are the main problematic trope of the study.

In the context of the Turkish literature, numerous studies display a relatively higher level of visibility for human translators on paratextual and peritextual elements (Tahir Gürçağlar, 2008). Among the emerging topics of discussion regarding the (in)visibility of human translators are the discourses on translation and literature (Paker, 2006), digital platforms (Akgün, 2024), and fictitious narratives (Arı, 2021; Erkul Yağcı & Tahir Gürçağlar, 2024). The vast body of studies in the Turkish context overwhelmingly maps out the (in)visibility issues pertaining to literary translators for the adult audience by overlooking the explicit links of the translator with the field of children's literature even if there might be as such (Yılmaz Kutlay, 2015). It is safe to remark that scant attention is devoted to human agents in the field of Turkish children's literature. A trailblazing study focusing on translators of children's literature in Türkiye presents the diachronic analysis of paratextual and peritextual elements of translated children's books published between 1923 and 2013, which clearly shows a gradual rise in the visibility of translators on front covers and textual levels, such as prefaces, notes, etc., on a periodic basis (Kansu Yetkiner, Duman and Avşaroğlu, 2018).

Another research line in translated children's literature is to describe translation strategies and translators' textual choices, which implicitly reveals some hints about the (in)visibility of translators in children's literature. Contrary to Venuti's (1995/2008) best-seller claim, a well-established standard of fluency and comprehension in translated children's literature does not necessarily lead to the translators' invisibility in the Turkish context. An analysis of the Turkish (re)translations of *Little Black Fish* by Samad Bahrangi and its Persian source text (Eren Soysal, 2021) shows that the translators achieved a certain degree of visibility throughout the translations, even though they used a wide range of domestication and foreignization strategies. However, the study does not elaborately discuss the issue of translators' (in)visibility, as it is not the primary focus. Problematizing the impact of censorship mechanisms in Turkish children's literature, Neslihan Kansu-Yetkiner (2016) draws attention to various forms of censorship as a constitutive element for the common habitus of translators in the field of children's literature, which requires conducting a comprehensive empirical investigation of the habitus of translators of children's literature.

Despite a relatively increasing number of studies on translators of children's literature (Lathey, 2006, 2010; Borodo, 2017; Oittinen, 2020; Fornalczyk-Lipska, 2021) and a limited range of reflections and/or comments of translators on translating for children (Hirano, 2006; Bell, 2006; Şoran, 2017), translators of children's literature through history and, particularly human agency, remain less studied and need to be explored and discussed thoroughly. Researching specifically on pseudonymous publications within contextual and textual environments can significantly enhance our understanding of concepts and diverse translational practices across various cultures and literatures (Bai, 2014). Therefore, this paper serves as a preliminary step toward highlighting an overlooked gap in the translation of children's literature into Turkish within its socio-historical context. It proposes to establish a dialogic relationship between the production of translated and indigenous children's books, using the practices of pseudonymity in the field of children's literature in Türkiye.

This paper discusses a key issue that requires subtle attention: mediatorship in the history of children's literature. In the literature on translators of children's literature through history, the concept of translators and their translation strategies has been sought after to shed light on the textual production processes within the cultural system. However, Gillian Lathey (2010, p. 5) employs the concept of "invisible storytellers" to examine the impact of translators and translation on the history of English children's literature, drawing on the key notion of invisibility (Venuti, 1995/2008). Although she does not problematize the translatorship in children's literature extending from the eighteenth to the twentieth centuries in the UK, the wide range of translation-related tasks and the high degree of textual alterations in the translations for children imply that translation producers' practices transcend beyond translatorship, which is a traditionally conceived construct in the literary studies for adults, and thus needs to be problematized in diverse translational

practices in the field of children's literature through history. Due to all these analytical concerns of historicizing the translational practices in children's literature, the concept of cultural mediatorship is adopted in this paper as an umbrella term, which is attributed to people "active across linguistic, artistic, and geographical borders and carriers of cultural transfers incarnating complex and multidirectional mediating practices" (D'Hulst et al. 2014, p. 1259). It not only denotes translation proper but also covers diverse textual practices related to translation, rewriting, and other textual modifications that might be undertaken in texts for children to delineate the underpinnings of mediatorship, which is directly pertinent to translatorship, in children's literature.

Pseudonymity in (children's) literature

"Pseudonymous" is a form of anonymity assuming various forms such as a nickname, the name of a fictional character, or a proper name that might transcend gender, national, political, or professional boundaries. All forms of pseudonymity and fictitious authorship in publications "do not give a reference to the legal name of the empirical writer" (Griffin, 1999, p. 880).

The cultural practices of pseudonymous publication in the literary field are a popular research subject and are overwhelmingly dealt with in (adult) literary studies (Griffin, 2007; Matkovic, 2015; Zeller, 2021). The dictionaries and studies on pen names, pseudonyms, and anonymous publications exclude a special reference to children's literature and/or translated works (Griffin, 2003; Kopley, 2016). A similar deficit is observed in literary studies focusing on pen names and pseudonyms used throughout history in Türkiye (Semih, 1993; Yıldırım, 2006; Çetin, 2012). The majority of studies on pseudonyms have been conducted in the field of old Turkish literature and Ottoman literature in which there is a strong traditional background of the use of pseudonyms stemming from the Ottoman–Persian literary conventions. Furthermore, the research on the pseudonymous publications in modern Turkish literature mostly overlooked female authors and/or authors of children's literature.

In children's literature studies, there is a general finding regarding the status of translators throughout history, which is deemed to move from anonymity to "public recognition as professionals in Anglophone literary market" (Lathey, 2010, p. 201). This overarching finding resonates with the findings of the major study in the Turkish context, even if it is based on a very limited corpus of children's books (Kansu Yetkiner, Duman and Aşaroglu 2018). However, the diversity and prevalence of the cultural practices of anonymous and pseudonymous publications in children's literature throughout history (Yaman Topaç, 2020) call for a more differentiated look, which this study attempts to display via several cases from various decades in the context of Turkish children's literature.

Methodological framework

In his seminal work entitled *Method in Translation History*, Pym (1998, p. 4) defines translation history "as a unified area for the humanistic study of human translators and their social actions, both within and beyond their material translations." Translation history is essentially an accumulation of actions and agents leading to translations (or non-translations), the effects of translations (p. 5), and discourses on translations, which are all causally related phenomena. Pym sketches three areas for translation history, namely, translation archeology, historical criticism, and explanation. These are the pillars on which this study is based. Drawing on the bibliographical studies on translations and translators through history in Türkiye (Anamur, 2016; Öncü, 2017; Türkçe Çevirmenler Sözlüğü², n.d.; *Retranslation Turkey*, n.d.³; Yaman Topaç, 2020),

²https://translex.ege.edu.tr/tr-6067/turkce_cevirmenler_sozlugu.html

³<https://retranslation-turkey.bogazici.edu.tr/content/about-bibliography>

and autobiographies and biographies of the relevant human agencies, this study tries to tackle the actions of cultural mediators accompanied by the textual movements within the given socio-historic context in line with the causal model (Chesterman, 2000) to strengthen the explanatory power of the study. The fact that the causal model accommodates interpretive, descriptive, explanatory, and predictive hypotheses (ibid) provides a solid springboard for unifying the socio-cultural, situational, and behavioral levels to grasp a comprehensive understanding of the relations among conditions, agencies, translations, and effects.

Within the purview of pseudonymous publications in the field of children's literature in Türkiye, human agencies acting as cultural mediators are the focal point of this study. Although translation histories are inherently microscopic, prominent translators or famous translation institutions have not been investigated until the introduction of microhistory to translation studies (Adamo, 2006). Microhistorians assert that people are to be viewed as "individuals who must not be lost either within the historical processes or in anonymous crowds" (Iggers, 1997, p. 103). Taking this microscopic point of view to translation history, translation researchers call for shifting the focus on the translators who have been excluded from the translation histories (Atefmehr & Farahzad, 2021). Following the call for focusing on translators from the microscopic perspective, this study employs the social and professional trajectory concept to unravel the intricate relations between pseudonyms and mediatorship in children's literature.

Pseudonymous mediatorship

As a response to the plea called by Sergio Adamo (2006) for focusing on conventionally disregarded dimensions of a known person or phenomena in microhistorical research, this section mainly comprises case studies on the use of pseudonyms in the transfer processes of children's books at a differing scale. First, it sets out to unravel three cultural mediators creating a distinct mediatorship persona under a completely distinct pen name, who still remain unknown territories in the historiography of translated children's literature, and problematize the motives for adopting pseudonyms in the field of children's literature by reconstructing their social and professional trajectories in relation to writing/translating and translation-related activities in the Turkish cultural field. Second, it presents several cultural mediators adopting kinship terms for their pseudonyms in the children's literature.

Muzaffer Reşit/Yaşar Nabi Nayır

Yaşar Nabi Nayır (1908–1981), a prominent literary figure in the cultural field in Türkiye, played an active role in the construction of the modern literary canon in Turkish by founding the literary journal *Varlık* in 1933 and then *Varlık Publications* in 1946 (Nayır, 2010), which is one of the highly esteemed agents in the literary field. Being a fervent representative of Kemalist values (Binyazar, 2010), he set his publishing agenda for the dissemination of the values and principles of Turkish "republicanism" (Kahraman, 2010, p. 19), which was also complemented by being a literary hub for the birth and development of different literary styles and tastes and exploring new authorial voices in the literary field (Yücel, 1982). Through launching a separate series for children in 1951, he attempted to transfer the symbolic power his publishing house held to the emerging field of children's literature.

The social trajectory of Nayır is primarily defined by the sociocultural and economic characteristics of the Turkish upper class in Ottoman Rumelia, which has strong repercussions on the formation process of his professional trajectory. His solid and prestigious educational background paved the way for molding a rich array of literary tastes and shaping a unique literary persona on his own. Before his encompassing publishing activities, he had already been known as a poet, which was dating back to the pre-republican period. In addition to his poems, he was actively involved in writing and/or translating plays, novels, biographies, anthologies, literary criticisms, and stories from the first years of the early republican period until the end

of his life. He is also known for his translations from Panait Istrati, which were the first to introduce Balkan literature to the Turkish audience (İsen, 2010). Furthermore, he fulfilled an institutional mediating role by being recruited as an “advisor” for the series of Western and Eastern classics run by the Translation Bureau under the auspices of the Turkish Ministry of Education (Nayır, 2010, p. 87). In 1979, his lifelong publication activities and being a highbrow intellectual and literary figure were consecrated with the Ministry of Culture and Tourism special award, which underlines the formal canonization of his publishing activities.

In the trajectory of publishing activities of Nayır for children, his pseudonym, Muzaffer Reşit, appeared in the works presented as translations and indigenous children's books. No matter how many cases his pseudonym was used in the literary works (poems, translations of novels, short stories etc.) for adult readership⁴ during the Ottoman and the republican periods, the first books addressing children as well as young adults, in which his pseudonym appeared, are a compilation of jokes entitled *Dünyanın En Güzel Fıkraları* [The Most Beautiful Jokes of the World] (prepared by Reşit, 1949b) and *En Güzel Türk Fıkraları* [The Most Beautiful Turkish Jokes] (prepared by Reşit, 1949c), both of which seem identical in terms of content. Both titles are presented with a foreword by Yaşar Nabi, which is stated on the title page of the work. This contributes to the construction of two authorial voices as distinct figures in the titles. These titles were published in the general series of the publishing house, which implies that the titles were targeted for the general audience including children and young adults as well because the series of children's books was officially launched in 1951. The other title, which was presented as the indigenous work of Muzaffer Reşit, is a compilation of Turkish poems entitled *Seçilmiş Çocuk Şiirleri* [Selected Children's Poems] (Reşit, 1958) with the attribute of “derliyen” [compiled by].

The use of pseudonyms in books specifically for children was first observed in the title *Kahraman İzciler* [Brave Scouts] (Reşit, 1949a). The next editions were, respectively, printed in 1958, 1963 and 1969 in the children's book series. In all the editions, the author's name was only displayed as “yazan” [written by] on the title page of the book instead of the front cover. The title was presented as an indigenous book to the target audience, although it carried the main characteristics of the Robinsonade genre, which destabilizes the attribute of indigenous or original writing in terms of being written in imitation of Defoe's Robinson narrative.

Nayır continued to use his pseudonym in the following translations for children entitled *Pinokyo* (Collodi, 1953) and *Defne Adası* (Stevenson, 1956). Both translations were credited to Muzaffer Reşit with the expression of “çeviren” [translated by] on the title page of the book.

As for his real name in the books for children, it first appeared on the spine and title page of the translated children's book entitled *İsviçreli Robenson* (Wyss, 1946), which is the first title in a separate series called “works for children and young adults” by Varlık. The name of the translator appeared on the spine of the book with the author's name and the title of the book. Yaşar Nabi Nayır is credited with “dilimize çeviren” [translated into our language by] on the title page of the book (Wyss, 1946), while its second edition was credited to Yaşar Nabi as “çeviren” [translated by] on the title page of the book (Wyss, 1953). The front covers of both books did not include the author's name; rather, it only reflected the title. The author's name only appeared on the title page of the books. The second translation, in which Yaşar Nabi's real name was imprinted, is *Robinson Crusoe İssız Adada* (De Foe, 1957) with the attribute of “kısaltarak çeviren” [shortened and translated by]. Both titles were Western classics, which were regarded as a product of high literature in the formation process of the formal canon for the Turkish-speaking children audience during the republican

⁴The first issue of Varlık includes two articles under the names of Yaşar Nabi and Muzaffer Reşit. There are also several translations published under his pseudonym for the adult readership, such as *Can Pazarı* (Malaparte, 1950), *Cennet Çayırları* (The Pastures of Heaven) (Steinbeck, 1952) and *Gün Ortasında Karanlık* (Koestler, 1952) to name a few.

period, even if the position of children's books tended to be regarded and positioned as low literature within the larger universe of the literary field. The established value ascribed to Western classics for children was further validated by the official recommendations of the Ministry of National Education during the 1950s, as explicitly stated on the back cover of the title (Wyss, 1953).

A chronological look at the titles, including the pseudonym, suggests that he sought protection from any kind of association with a specific genre aiming to entertain the target audience. The relevant cases exemplify indigenous adventure stories and jokes for children in a period when "high" literary works were praised and recommended for them as reading for leisure was despised and not allowed for children (Cantek, 1996; Tunç, 2018). Thus, he published his translations, each of which was a constitutive part of the canonical literature and an appropriate reading material for children under his real name. His non-systematic use of the pseudonym in the general trajectory of his translations for adult and child readership might indicate his desire to create an illusion of having a more crowded group of translators as the successively published translations under the same name did not meet the requirements of being a highbrow literary publisher.

Cüneyd Emiroğlu/Kadir Mısıroğlu

Kadir Mısıroğlu (1933–2019), an ardent supporter of neo-Ottomanism and a severe critic of republicanism, published his translations and indigenous titles for children under the pseudonym of Cüneyd Emiroğlu between 1972 and 1974.

The social trajectory of Mısıroğlu is shaped by the particularities of middle-class families moving from the village to the center of the rural town, Trabzon (Mısıroğlu, 2019). He learned the Arabic script as a child, which is a common practice among the children living in the rural towns across the country. After graduating from Trabzon High School, he started to study law at Istanbul University in 1954. He was involved in political affairs and was highly politicized as a university student by engaging discreetly or indiscreetly with a variety of ideological groups such as conservatives, nationalists, ultra-nationalists, and Islamists. He was also dealing with trade and other types of business such as running a tour company organizing Islamic pilgrimage tours to Saudi Arabia and managing university dormitories in Istanbul (Mısıroğlu, 1993). Building a larger network of different ideological groups and segments of society for his publication activities, he first founded Sebil Publishing House in 1964 and launched a series of children's books in 1972, when the publishing activities of children's literature were becoming popular and prevalent with the increasing number of publishers for children. In 1976, he started to publish the weekly periodical Sebil with a strong Islamist tendency.

The pseudonym of Cüneyd Emiroğlu appeared in three children's books, one of which is presented as an indigenous title (Seyfettin, 1972). The other two are presented to the target audience as translations (Kahun, 1972; Porter, 1972), yet they underwent diverging transfer processes as the attributes of the mediating role imply. Although the story entitled *And* by Ömer Seyfettin belongs to the Turkish literary system, the case in question reveals a certain type of mediation in accommodating the linguistic features of the indigenous work to the expectations of the newly designated readership and the linguistic norms of the period⁵, which is a prototypical example of intralingual translation (Jakobson, 2000). As such, the mediating role of Mısıroğlu is specified by the attribute of "sadeleştiren" [simplified by] on the title page of *And*, which is identical to the mediating role defined as "sadeleştiren" [simplified by] in the three volumes of *Gök Bayrak* by Leon Kahun. The latter case illustrates a translational chain roughly consisting of two phases. First, it was translated into Ottoman Turkish by Galib Bahtiyar, which was then simplified by Mısıroğlu. However, the process of implication involves the varying degrees of linguistic and cultural transfer from a different alphabet and

⁵It should be noted that the linguistic norms were not a subject of unanimity shared by all groups of people in Türkiye; rather, they stimulated vigorous debate and criticisms shaped by the deeply entrenched presuppositions of the ideological factions (Levend, 1960; Safa, 1970).

language for a completely distinct readership assigned with differing functions in the 1970s. The last title, the most reprinted and retranslated work of the 1970s in Turkish (Yaman Topaç, 2020), is a romance fiction targeted specifically for girls. Since it is an interlingual translation (Jakobson, 2000), the mediating role is subtly defined as “çeviren” [translated by] under the pseudonym.

As for the indigenous historical fictions, there are cases in which his pseudonym was employed (Emiroğlu, 1972a; 1972b), while his real name appeared in three indigenous historical fictions (Mısıroğlu, 1972a; 1972b; 1975) for children. The main difference between the two groups of titles credited with his pseudonym and his real name is the content and/or genre of the narratives. The titles in which his pseudonym appeared are *Dede Korkut*, a traditional folk tale, and *Perili Köşk*, a collection of short stories, while the titles credited with his real name include historical novels, which are not exclusively crafted for child readership; instead, they seem to address a wide audience in terms of their narrative and linguistic composition.

It is observed that Mısıroğlu preferred to launch the children's book series by publishing the titles under his pseudonym and, afterward, put his real name on the subsequent indigenous books for children. Although these indigenous titles were first published in the children's books series of Sebil, they have been continuously reprinted as historical fiction for adult readers since the 1990s, indicating that they have become an indispensable part of the complete anthology of Mısıroğlu for adult audiences. His publications for children were ideologically motivated and bore the aim of teaching children the glorified Islamic past of the Turks by reclaiming the Ottoman heritage. However, during the decade, his publishing house and publishing activities for children and adults were largely limited and he held a marginal position in the literary field in Turkey, yet for the next decades, he would thrive in various fields of culture. Therefore, during the period when children's literature witnessed the most vivid discussions regarding the literature and tensions among numerous ideological rivalries reaching its highest point, Mısıroğlu adopted the pseudonym as a tool of empowerment and extension of his authorial and/or translatorial identity, which created the illusion of having one more translator or writer at his publishing house. It also functioned as a detachment of his authorial identity for the adult readership from that for the child readership.

R. Tomris/Tomris Uyar

Tomris Uyar (1941-2003), a renowned translator and writer in the Turkish literary field, is one of the cultural mediators adopting a pseudonym in her translations of children's books.

The social trajectory of Uyar has been marked by the characteristics of an upper-class family in Istanbul, which translates into having quality education at the most prestigious schools such as the British Girls' Secondary School and the Arnavutköy American Girls' College. Having started to translate some excerpts and passages from the literary works in textbooks as early as during her secondary school education (Uyar, 2016), she embarked on her career as a translator in high school. After holding a bachelor's degree, she began to engage in producing short stories, literary criticisms, and essays. She systematically employed her pseudonym, R. Tomris, in her writings in the distinguished literary magazine *Papirüs* and her translations for adult and/or young adult readership, such as poems (Apollinaire, 1965) and for children, such as tales (Tagore, 1967), until 1969 when she married Turgut Uyar, a well-known poet in the literary field. In both translations, there is the same attribution to the cultural mediator as such “çeviren” [translated by]. Her pseudonym appeared on the front cover of the poem for adults, while her pseudonym was available on the title page of the children's book. Moreover, the short story entitled *Küçük Prenses* (The Little Prince) was credited with her pseudonym on the front cover and the title page (Saint-Exupery, 1965); however, it should be noted that the book was published by Bilgi, one of the most respected publishers in the field of (adult) literature, even if it was published as a part of the series called *Büyükler Küçükler Masalları* [Fairy Tales for Adults and Minors], which was short-lived. After the marriage, her pseudonym appeared as R. Tomris Uyar in

her translation of a short story for adults on the front cover and the title page of the book (Fitzgerald, 1968). Starting from 1969 onwards, which marked the establishment of her authorial identity, her translations (Poe, 1969; Carroll, 1976; Gaines, 1980) and indigenous works (Uyar, 1971; 1973) were credited with her real name in the field of literature for adult and child readers. The short story entitled *Altın Böcek* by Poe is credited for Uyar as “çeviren” [translated by], which reflected her real name on the title page of the children's book. The children's novel *Alis in short* (Carroll, 1976) and the children's story entitled *Gök Nasıl Da Karardı* (The Sky is Gray) are attributed to Uyar as “Türkçesi” [translated into Turkish by] on the title page of the books.

For Uyar, the translation activities primarily fulfilled both “personal and professional purposes”, as such to develop her mother tongue and become a writer (İlgin, 2019, p. 30), and was “a source of additional income” for her (İlgin, 2019, p. 46). Therefore, the systematic use of the pseudonym in her translations and writings before proving her conspicuous authorial identity functioned as an economic and literary tool for mastering her literary skills with a shield to protect her developing authorial identity from harsh criticisms and/or prejudices.

İhmal Uncle/Vartan İhmalyan

Vartan İhmalyan (1913-1987), a translator and author in the field of Turkish children's literature, is the sole individual among the four cases who exclusively employs only the pseudonym in all his works regardless of being a translation and indigenous title.

The social trajectory of İhmalyan has its own particularities due to his non-Muslim identity in the Ottoman and republican periods. His family was among the wealthiest townspeople in a rural town, Konya; yet, in 1919, when they had to move to Istanbul, their properties were confiscated by the national forces (İhmalyan, 2012) even if these assets and properties were called as “abandoned” and/or “left behind” by the non-Muslim groups (Gözel Durmaz, 2015). Therefore, they had to survive living in poverty in Istanbul. Despite all the derogatory living conditions, İhmalyan managed to get a quality education by attending several schools of Catholics and Armenians, and finally, Robert College. He became a member of the Communist Party of Turkey (TKP) and had close relations with the leftist literary figures in Türkiye. His poems and essays were published in an Armenian newspaper entitled *Nor or* [New Day] in the 1940s. Due to his involvement with political activities, he was detained several times and left the country for good in 1948 (İhmalyan, 2012). Living in various countries such as France, Hungary, Yugoslavia, Czechoslovakia, Poland, China and Soviet Russia, he continued to work closely with the literary circles in Türkiye, which is exemplified by his works for Turkish-speaking children published by *Arkadaş Kitaplar*, the children's book section of Cem Publishing House.

All the indigenous works and translations of İhmalyan for children were credited for “İhmal Amca” [İhmal Uncle], which functions as the pseudonym of İhmalyan. The suffix *-yan* [tułu in Armenian], meaning belonging to a particular class, group, family, etc. (Nişanyan, 2016), was omitted in the pseudonym, by which it was transformed into a Turkish word and, by doing this, it raises a substantial degree of curiosity among the target audience since it literally means negligence in English. This omission might be functioning as a tool to refrain from any kind of literary and political embargo on the title due to İhmalyan's political stance. It could also be better understood with the practice that Armenian citizens of Türkiye encountered upon the adoption of the Surname Law in 1934, who were coercively forced to take up Turkified surnames by the state (Türköz, 2017) and, in return, accepted to take up those surnames to partly hide their ethnic identity because of the ultranationalist state policies and their grave repercussions especially for the non-Muslim citizens of Türkiye from the late 1930s onwards (Çagaptay, 2004).

İhmalyan wrote fairy tales for children in Turkish, which are chronologically entitled *Şeytan Uçurtması* (1975), *Güneşe Vurgun Çocuk* (1978), *Boyalı Kırlangıç* (1980a) and *Eşek Eşekken* (1980b) under his pseudonym

İhmal Uncle, which was visible on the front covers and the title pages of the books. It is noteworthy that his first indigenous title was accompanied by a foreword by the author under his real name. He also translated a collection of short stories (*Danko'nun Yüreği*) by Maxim Gorky (Gorki, 1978) from Russian into Turkish for children. It was credited with İhmalyan as “Ruşçadan çeviren” [translated from Russian by] on the title page of the title, while the front cover reflected only the author's name and the title of the book.

Adopting kinship terms (uncle, grandpa, and grandma etc.) as pseudonyms in the complex transfer process of fairy tales, fables, and short stories for younger children was found to be prevalent during different decades in the field of Turkish children's literature. This attitude was taken up by some authors and translators in the fairy tales, fables, and short stories for pre-school and/or school-aged children (number of pages ranging from 16 to 32). Mehmet Faruk Gürtunca (1904-1982), a teacher and children's book publisher, adopted several pseudonyms such as *Gürtunca Dede* [Gürtunca Grandpa] and *Büyük Anne* [Grandma] in his chapbooks with 16, 32 or 42 pages for children (Gürtunca Dede, 1974; Büyük Anne, 1973). During the 1940s, the fairy tales and folk tales collected and/or written by Eflatun Cem Güney (1896-1981), a distinguished folklorist in Türkiye, were published for children under the pseudonym of *Masalçı Baba* [Storyteller Dad] by Ahmet Halit Book House (Masalçı Baba, 1946). Naki Tezel's fairy tales and folk tales were published for children under the pseudonym of *Tezel Amca* [Tezel Uncle] by Varlık (Tezel Amca, 1967). The pseudonyms including kinship terms might reflect the repercussions of oral culture, which had a stronger background than written culture in Anatolia, on the authorship of modern (illustrated) books for preschool and/or school-aged children. They might also portray a child-friendly attitude to ease the interaction of the children with the books by resorting to familiar nicknames in the books, which represents a distinct aspect of cultural mediatorship in the complex transfer mechanisms of children's books.

Discussion

Pseudonyms act as a lens that deserves special attention not only in elaborating on the (in)visibility of human agents but also in grasping a better understanding of the actions of cultural mediators.

The four cases, which were randomly selected based on the variance of social background from different periods, were examined with the microhistorical perspective in that the interaction of social and professional trajectories of cultural mediators was analyzed in relation to the use of pseudonyms in children's books. Each case possesses unique characteristics that are shaped by its unique sociocultural, literary, and economic conditions, which influence the motivations behind the preference for pseudonyms in children's literature. Depending on the subjectivities of the human agents (personal histories, sociohistorical circumstances and constraints, and the conception of translation and children's literature), the motives for using pseudonyms in children's translations vary. The case of Nayır implies that pseudonymous publications for children took place because of the need to create a separate authorial identity first for the indigenous books for children and then to sustain the pseudonymous identity in the translated children's books. This attitude undermines the established hierarchy between translation and original in children's literature, suggesting that the literary and non-literary aspects of value creation significantly influence the decision to use a pseudonym or real name in translations and indigenous works for children. Moreover, it is noteworthy that Nayır exclusively used his real name in his translations of Western canonical literary works, which were recommended for all state and private schools by the Ministry of National Education. Thus, it marks a subtle distinction between the high and low literary values assigned to children's books, based on their genres and/or contents. The case of İhmalyan using a pseudonym revealed the sociopolitical constraints he confronted before and during the 1970s, while the case of Mısıroğlu indicated that the pseudonym might function as a tool to refrain from any association with specific texts —exclusively translated children's books — by opting for crediting his indigenous works with his real name. The case of Uyar, a conscious translator

contemplating her translation activities and merging her identities as a translator and an author, exemplified her adoption of a pseudonym as a means to cultivate her authorial/translatorial identity, hone her language skills, and satisfy her financial requirements, irrespective of the established hierarchy between translated and indigenous children's books.

Placing the pseudonyms on the front covers or title pages of the children's books has varied according to the editorial and book design strategies of the publishing houses. The overwhelming tendency in all the cases was to put the pseudonyms of cultural mediators on the title pages, while the front covers featured the title of the books and, to some extent, the author's name. In the children's books mediated by Nayır, only the title and the name of the series appeared on the front covers, while the names of the authors and cultural mediators were available on the title page. The first title for children and youth before launching the separate children's book series by Varlık reflected the real name of the cultural mediator, Nayır, on the spine of the book, which was exceptional in the corpus mediated by Nayır. After launching the children's book series in 1951, the cover design and layout were standardized in a strict way, which reflected only the title of the books and the name of the series. Therefore, there was no marked differentiation between the pseudonyms and real names in terms of the location where they appeared in the children's books. The case of Mıroğlu displays that his pseudonym was only put on the title pages of the translated works, whereas his real name appeared on the front covers, all of which were presented as original works. Moreover, his pseudonym appeared on the front cover of the original work, which confirms the traditional dichotomy between the original and translation in terms of the cultural value. This is further exemplified by the intralingual translations (the works by Ömer Seyfettin and Leon Kahun), which reflect the name of the cultural mediator only on the title page. The case of Uyar presents some complexities to a certain degree in terms of the place in which her name appeared in the children's books since all titles mediated by Uyar were published by several publishing houses following distinct editorial policies. The children's book publishers tended to put the name of the cultural mediator on the title page of the books rather than the front cover regardless of her pseudonym and/or real name. This is further confirmed by the case of İhmalyan, which was visible on the title page of the translation. There is a temporal shift from the fact that the authorial identity was not visible on the front cover of the translated and indigenous children's books published by Varlık to the visible presence of the authorial identity in the translated and indigenous children's books of other publishers, such as Sebil and Cem. The visibility of authorial identity is accompanied by the partial visibility of cultural mediators, which is slightly different from the identification of the partial visibility and/or secondary position of translators in the field of popular literature between 1923 and 1960 in Türkiye (Tahir Gürçağlar, 2008), since they appeared only on the title page of the books rather than the front covers. It is noteworthy that the (partial) visibility of cultural mediators has a strong correlation with the target age group of the children's books and the genre, which translates into the fact that cultural mediators and their textual practices become invisible and/or blurry in the books for younger children.

The descriptions used for the textual actions of cultural mediators reveal a great variety of text production practices, blurring the fine line between the traditional conception of translation (Jakobson, 2000) and indigenous and/or original work, which is assumed not to be derived from any other source in its entirety. Two tropes, the cluster concepts of "translation" and "told/narrated by," define pseudonymous mediatorship. Thus, pseudonymous storytellers and/or narrators manage to shape their own hybrid intercultural activities and identities in relation to linguistic, cultural, and political history—developing a variety of institutional mediating roles, blurring the boundaries between writing and translating in favor of the writerly role, and obscuring the relations between original and derivative products in favor of the former.

The pseudonyms in translated children's books were addressed through translators and/or mediators stated on the cover or title page of the books. It is worth noting that the pseudonyms as a social practice in

the field of children's literature were adopted by the authors without on a specific period and/or literature through history. The variance in placing the pseudonyms on the covers or title pages of the children's books implies the weak construction of authorial identity in the field of translated children's literature. As for the cultural mediators using pseudonyms, which varied from initials and kinship titles to full names, it can be ascertained that their preference for using pseudonyms was not markedly determined by the translated and/or indigenous literary works for children. It is evident that the pseudonyms explicitly signify a substantial degree of stratification among genres and types of children's books based on the target audience age due to two factors. One is that the pseudonyms, including kinship terms such as uncle, grandma, and grandpa, were overwhelmingly adopted in fairy tales and illustrated stories for preschool and school-aged children. Contrary to western classics for children, there is a tendency to use pseudonyms in works that are considered less literary. This culminates in a practice that is considered less legitimate and is limited to a minor genre, catering to a less legitimate readership.

Concluding remarks

This study was conducted with the aim of examining the pseudonymous publications and their repercussions on the concept of cultural mediatorship in the field of children's literature. This study attempts to illuminate the (re)humanizing aspect of translation studies in an under-explored domain by examining the pseudonyms used by cultural mediators in translated and indigenous children's literature in Türkiye, with an emphasis on their motives. It also seeks to enhance the nuanced understanding of cultural mediator roles across a spectrum of interconnected textual practices and and/or tasks in the form of translation, compilation, simplification, etc.

The pseudonymous publications in the field of literature have the potential to shed light on the dynamic relations between the time- and culture-bound concepts of translation and original, which contributes to a better understanding of human agency, the socio-political constraints under which cultural mediators worked, how translated and original works were presented, and the blurred text-production practices that transgress and intersect the assumed borders of translation and original in a given socio-historic context.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Details	Büşra Yaman (Assist. Prof.)
Yazar Bilgileri	¹ Bandırma Onyedü Eylül University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Translation and Interpreting, Balıkesir, Türkiye
	 0000-0001-8550-5670 byaman@bandirma.edu.tr

References

- Adamo, S. (2006). Microhistory of translation. In G. L. Bastin & P. F. Bandia (Eds.), *Charting the future of translation history* (pp. 81–100). University of Ottawa Press.

- Akgün, E. (2024). *Activist translation in Turkish digitosphere: Transforming translation process(es) and translator role(s)* (Unpublished doctoral dissertation). Boğaziçi University.
- Anamur, H. (2016). *Başlangıcından bugüne Fransızcadan türkçeye yapılmış çeviriler ile Fransız düşünürler, yazarlar, sanatçılar üzerine türkçe yayınları içeren bir kaynakça denemesi*. Gündoğan Yayınları.
- Apollinaire, G. (1965). *Bir aşk kırgınının şarkısı* (C. Süreya & R. Tomris, Trans.). De.
- Arı, S. (2021). Toplumsal yaşamda çevirmen algısı ve edebiyat metinlerine yansımaları: Tercüman Raif Efendi. *Çeviribilim ve uygulamaları dergisi*, 30(2021), 1-17.
- Atefmehr, Z., & Farahzad, F. (2021). Microhistorical research in translator studies: An archival methodology. *The Translator*, 28(3), 251-262. <https://doi.org/10.1080/13556509.2021.1944022>.
- Baker, M. (2000). Towards a methodology for investigating the style of a literary translator. *Target*, 12(2), 241-266.
- Bell, A. (2006). The translator's notebook: Delicate matters. In G. Lathey (Ed.) *The translation of children's literature: A reader* (pp. 232-240). Multilingual Matters.
- Bell, A. (2007). Translation: Walking the tightrope of illusion. In S. Bassnett & P. Bush (Eds.) *The translator as writer* (pp. 58-70). Continuum.
- Binyazar, A. (2010). Yaşar Nabi ve Varlık. In Filiz Nayır Deniztekin & Enver Ercan (Eds.) *Yaşar Nabi Nayır ve Varlık dergisi* (pp. 41-52). T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Borodo, M. (2017). Translation and Migration: Children's Literature Authors, Translators and Publishers on the Move. In M. Borodo, J. House, and W. Wachowski (Eds.) *Moving texts, migrating people and minority languages* (pp. 153-165). Singapore: Springer.
- Büyük Anne (Anlatan) (1973). *Altın Irmağın hakanı*. Ülkü Matbaası.
- Cağaptay, S. (2004). Race, assimilation and Kemalism: Turkish nationalism and the minorities in the 1930s. *Middle Eastern Studies*, 40(3), 86-101.
- Cantek, L. (1996). *Türkiye'de çizgi roman*. İletişim.
- Carroll, L. (1976). *Alis harikalar ülkesinde* (T. Uyar, Translated into Turkish; J. Tenniel, Illus.). Cem.
- Çetin, N. (2012). *Takma isimler sözlüğü*. Akçağ.
- Chesterman, A. (2000). A causal model for translation studies. In M. Olohan (Ed.), *Intercultural faultlines: Research models in translation studies I textual and cognitive aspects* (pp. 15-27). St Jerome.
- Chesterman, A. (2009). The name and nature of translator studies. *Hermes*, 42, 13-22.
- Coldiron, A. E. B. (2012). Visibility now: Historicizing foreign presences in translation. *Translation studies*, 5(2), 189-200.
- Collodi, C. (1953). *Pinokyo* (Muzaffer Reşit, Trans.; G. Kabakçioğlu, Illus.). İstanbul: Varlık.
- D'Hulst L., Gonne M., Lobbes T., Meylaerts R. Verschaffel, T. (2014). Towards a multipolar model of cultural mediators within multicultural spaces: Cultural mediators in Belgium, 1830-1945. *Revue belge de philologie et d'histoire*, 92(4), 1255-1275.
- D'Hulst, L. (2010). Translation history. In Y. Gambier & L. van Doorslaer (Eds.) *Handbook of translation studies volume I* (pp. 397-405). John Benjamins.
- De Foe, D. (1957). *Robinson Crusoe ıssız adada* (Y. Nabi, Shortened & trans.) (2nd ed.). Varlık.
- Emiroğlu, C. (1972a). *Perili köşk*. Sebil.
- Emiroğlu, C. (1972b). *Dede korkut masalları*. Sebil.
- Eren Soysal, E. (2021). Betimleyici çeviri araştırmaları çerçevesinde çocuk edebiyatı çevirisi: Küçük kara balık örneği. In A. Akın & N. Şevik (Eds.). *Çeviri ve disiplinlerarasılık: Çeviribilimin disiplinlerarası boyutu* (pp. 73-98). Çizgi Kitabevi.
- Erkul Yağcı, A. H. & Tahir Gürçağlar, Ş. (2024). Bölünmüş kimlikler, bölünmüş benlikler: Türk edebiyatında çevirmen karakterler. *Nesir: Edebiyat araştırmaları dergisi*, 7, 21-42.
- Erkul Yağcı, A. S. (2021). Through Oğuz Haluk Alplaçın's archive: A "ghost" translator in the 1950s and 1960s İstanbul. In F. Yücel & M. T. Öncü (Hrsg.) *Zur geschichte der Übersetzung in der Türkei: Themen und perspektiven* (pp. 33-46). Logos Verlag Berlin GmbH.
- Fitzgerald, F. S. (1968). *1 Mayıs* (R. Tomris Uyar, Trans.). Gerçek.
- Fornalczyk-Lipska, A. (2021). Translators of children's literature and their voices in prefaces and interviews. In K. Kaindl, W. Kolb & D. Schlager (Eds.) *Literary translator studies* (pp. 183-198). John Benjamins.
- Gaines, E. (1980). *Gök nasıl da karardı* (T. Uyar, Trans.; M. Delioğlu, Illus.). Cem.
- Gorki, M. (1978). *Danko'nun yüreği* (İ. Amca, Trans from Russian; A. Aydemir, Illus.). Cem.
- Gözel Durmaz, O. (2015). The distribution of the Armenian abandoned properties in an Ottoman locality: Kayseri (1915-18). *Middle Eastern Studies*, 51(5), 838-853.
- Greenblatt, S. (1990). *Shakespearean negotiations: The circulation of social energy in renaissance England*. Clarendon Press.
- Griffin, R. (2007). Working with anonymity: A theory of theory vs. archive. *Literature compass*, 4/2, 463-469.

- Griffin, R. J. (1999). Anonymity and authorship. *New literary history*, 30/4, 877–895.
- Griffin, R. J. (2003). *The faces of anonymity: Anonymous and pseudonymous publication from the sixteenth to the twentieth century*. Palgrave Macmillan.
- Gürtunca Dede (Anlatan) (1974). *Orhan gazi'nin rüyası*. Ülkü Matbaası.
- Hirano, C. (2006). Eight ways to say you: The challenges of translation. In G. Lathey (Ed.) *The translation of children's literature: A reader* (pp. 225–231). Multilingual Matters.
- Iggers, G. G. (1997). *Historiography in the twentieth century: From scientific objectivity to the postmodern challenge*. Wesleyan University Press.
- İhmal Amca (1975). *Şeytan uçurtması* (T. Oral, Illus.). Cem.
- İhmal Amca (1978). *Güneşe vurgun çocuk* (T. Oral, Illus.). Cem.
- İhmal Amca (1980a). *Boyalı kırlangıç* (T. Keskin, Illus.). Cem.
- İhmal Amca (1980b). *Eşek eşekken* (T. Keskin, Illus.). Cem.
- İhmalyan, V. (2012). *Bir yaşam öyküsü* (3rd ed.). Cem.
- İlgin, M. S. (2019). *Tomris Uyar'ın çevirmen ve yazar kimliklerinin etkileşimi [Interaction of translatorial and authorial identities of Tomris Uyar]* (Master's thesis). Istanbul University.
- İsen, M. (2010). Balkan edebiyatlarını ülkemize tanıtan aydın: Yaşar Nabi Nayır. In F. Nayır Deniztekin & E. Ercan (Eds.) *Yaşar Nabi Nayır ve Varlık dergisi* (pp. 59-63). T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı.
- Jakobson, R. (2000). On linguistic aspects of translation. In L. Venuti (Ed.) *The translation studies reader* (pp. 113-118). Routledge.
- Kahraman, H. B. (2010). Bir nehir serüveni: Dergicilik, Varlık, dün – bugün. In F. Nayır Deniztekin & E. Ercan (Eds.) *Yaşar Nabi Nayır ve Varlık dergisi* (pp. 14-21). T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Kahun, L. (1972). *Gökbayrak I-II-III* (G. Bahtiyar, Trans.; C. Emiroğlu, Simplified by). Sebil.
- Kansu Yetkiner, N., Duman, D. & Avcıoğlu, M. (2018). Çevirmen neredesin? Çocuk edebiyatı yanmetinlerinde çevirmenin kılıcı rolü. *Çeviribilim ve uygulamaları dergisi*, 24, 17-34.
- Kansu-Yetkiner, N. (2016). Banned, bagged, bowdlerized: A diachronic analysis of censorship practices in children's literature of Turkey. *History of education and children's literature*, XI/2(2016), 101-120
- Kenda, J. J. (2007). Rewriting children's literature. In S. Bassnett & P. Bush (Eds.) *The translator as writer* (pp. 160–171). Continuum.
- Koestler, A. (1952). *Gün ortasında karanlık* (M. Reşit, Trans.). Varlık.
- Kopley, E. (2016). Anon is not dead: Towards a history of anonymous authorship in early-twentieth-century Britain. *Mémoires du livre / Studies in book culture*, 7/2, 1-42.
- Lathey, G. (2006). *The translation of children's literature: A reader*. Multilingual Matters.
- Lathey, G. (2010). *The role of translators in children's literature: Invisible storytellers*. Routledge.
- Levend, A. S. (1960). *Türk dilinde gelişme ve sadeleşme evreleri* (2nd ed.). Türk Dil Kurumu.
- Malaparte, (1950). *Can pazarı* (Y. Nabi, Trans.). Varlık.
- Masalıcı Baba (1946). *Leylek padişah ve sihirli yüzük*. Ahmet Halit Kitabevi.
- Matkovic, R. (2015). Female authors under the mask of a male pseudonym: Some approaches to revealing authors' gender. *European journal of language and literature*, 1(3), 68-75.
- Milton, J. & Bandia, P. (2009) (Eds.). *Agents of translation*. John Benjamins.
- Mısıroğlu, K. (1972a). *Kanlı düğün*. Sebil.
- Mısıroğlu, K. (1972b). *Uzunca sevindik*. Sebil.
- Mısıroğlu, K. (1975). *Kırık kılıç*. Sebil.
- Mısıroğlu, K. (1993). *Geçmiş günü elerken I*. Sebil.
- Mısıroğlu, K. (2019). *Aziz vatandan ayrılışın hikâyesi: Hicret* (5th ed.). Sebil.
- Nayır, Y. N. (2010). Yaşam öyküm. In F. Nayır Deniztekin & E. Ercan (Eds.) *Yaşar Nabi Nayır ve Varlık dergisi* (pp. 80-89). T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Nikolajeva, M. (1995). *Aspects and issues in the history of children's literature*. Greenwood Press.
- Nişanyan, S. (2016). *Kelimebaz*. Everest.
- Oittinen, R. (2020). From translation to transcreation to translation: Excerpts from a translator's and illustrator's notebooks. In J. Dybiec-Gajer, R. Oittinen, & M. Kodura (Eds.) *Negotiating translation and transcreation of children's literature: From Alice to the Moomins* (pp. 13-37). Springer.

- Öncü, M. T. (2017). *Türkçe çeviriler bibliyografyası: Dünya edebiyatından çeviriler*. Hiper yayın.
- Paker, S. (2006). Ottoman conception of translation and its practice: The 1897 'classics debate' as a focus for examining change. In T. Hermans (Ed.), *Translating others* (pp. 325-348). Volume 2. St. Jerome.
- Poe, E. A. (1969). *Altın böcek* (T. Uyar, Trans.). Varlık.
- Porter, E. H. (1972). *Poliyanna* (C. Emiroğlu, Trans.). Sebil.
- Pym, A. (1998). *Method in translation history*. St. Jerome.
- Pym, A. (2009). Humanizing translation history. *Hermes*, 42, 23-48.
- Reşit, M. (1949a). *Kahraman izciler* (G. Kabakçioğlu, Illus.). Varlık.
- Reşit, M. (1949b). *Dünyanın en güzel fıkraları*. Varlık.
- Reşit, M. (1949c). *En güzel Türk fıkraları*. Varlık.
- Reşit, M. (1953). *Seçilmiş çocuk şiirleri* (M. Reşit, Compiled; G. Kabakçioğlu, Illus.). Varlık.
- Retranslation Turkey. (n.d.). *About bibliography*. Retrieved September 9, 2024, from <https://retranslation-turkey.bogazici.edu.tr/content/about-bibliography>
- Robinson, D. (1991). *The translator's turn*. The Johns Hopkins University Press.
- Safa, P. (1970). *Osmanlıca, Türkçe, uydurmaca*. Ötüken.
- Saint-Exupery, A. (1965). *Küçük prens* (C. Süreya & R. Tomris, Trans.). Bilgi.
- Semih, M. (1993). *Türk edebiyatında mahlaslar, takma adlar, tapşirmalar ve lakaplar*. Anahtar Kitaplar.
- Seyfettin, Ö. (1972). *And* (C. Emiroğlu, Simplified by). Sebil.
- Shavit, Z. (1986). *Poetics of children's literature*. University of Georgia Press.
- Şoran, İ. (2017). "Benek Tozu ve Diğer Müthiş Sırlar"ı Çevirmek ve Sözcüklerle Resimlerin Mükemmel Uyumu: Roald Dahl & Quentin Blake [Translating "Spotty Powder and Other Splendiferous Secrets" and the Perfect Match of the Words and Pictures: Roald Dahl & Quentin Blake]. *Roman Kahramanları*, 32, 23-25.
- Steinbeck, J. (1952). *Cennet çayırları* (M. Reşit, Trans.). Varlık.
- Stevenson, R. L. (1956). *Define adası* (M. Reşit, Shortened & trans.). Varlık.
- Tagore, R. (1967). *Şekerden bebek* (R. Tomris, Trans.; Ç. A. Özkırım, Illus.) (2nd ed.). Varlık.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2008). *The politics and poetics of translation in Turkey, 1923-1960*. Rodopi.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2014). The translational anatomy of a children's magazine: The life and times of Doğan Kardeş. *Trans: revista de traductologia*, 18, 15-33.
- Takahashi, T. (2023). Self-translator's (in)visibility: Domestication, foreignization, and more. *Journal of Translation and Language Studies*, 4(1), 23-37.
- Tezel Amca (1967). *Kayıp sultan*. Varlık.
- Thomson-Wohlgemuth, G. (2003). Children's literature and translation under the East German regime. *Meta*, 48(1-2), 241-249.
- Tunç, A. (2018). *Bir mâniniz yoksa anneler size gelecek*. Can.
- Türkçe Çevirmenler Sözlüğü (n.d.). Retrieved 13 September 2024, from https://translex.ege.edu.tr/tr-6067/turkce_cevirmenler_sozlugu.html
- Türköz, M. (2017). *Naming and nation-building in Turkey: The 1934 surname law*. Palgrave Macmillan.
- Uyar, T. (1971). *İpek ve bakır*. Bilgi.
- Uyar, T. (1973). *Ödeşmeler ve Şahmeran hikayesi*. Sinan Publishing.
- Uyar, T. (2016). Çeviri sorunları. In *Bütün yazıları* (pp. 1530-1533). Yapı Kredi.
- Venuti, L. (1995/2008). *The translator's invisibility: A history of translation* (2nd ed.). Routledge.
- White, H. (1987). The historical text as literary artifact. In *Tropics of discourse: Essays in cultural criticism* (3rd ed., pp. 81-100). Johns Hopkins University Press.
- Wyss, J. R. (1946). *İsviçreli Robenson* (Yaşar Nabi, Trans.). Varlık.
- Wyss, J. R. (1953). *İsviçreli Robenson* (Yaşar Nabi, Trans.) (2nd ed.). Varlık.
- Yaman Topaç, B. (2020). *Türkçe çocuk edebiyatı alanında çeviri 1970-1980 [Translation in the field of Turkish children's literature 1970-1980]* (Unpublished doctoral dissertation). Istanbul University.
- Yıldırım, T. (2006). *Edebiyatımızda müstear isimler*. Selis Kitaplar.
- Yılmaz Kutlay, S. (2015). Kişisel tarihin bir ürünü olarak çevirmen habitusu. *International Journal of Language Academy*, 3(1), 428-437.
- Yücel, T. (1982). Yaşar Nabi okulu. In *Yaşar Nabi'ye Saygı* (pp. 162-166). Varlık.

Zeller, C. (2021). The imitation game: Russian pseudonyms and pseudo-translations in Dutch literature. *Dutch Crossing*, 45(2), 133-146.

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Araştırma Makalesi | Research Article

Open Access | Açık Erişim

Kitap Çevirisinin Ardı: Güvencesizlik

Discerning the Unseen: Precarity of Literary Translation

Naim Göktaş¹ & Ensar Macit²

¹ İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi Elektronik Ticaret ve Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye

² İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

Öz

Kitap çevirmenleri tarih boyunca kültürel aktarım ve entelektüel etkileşim açısından kilit rol oynamıştır. Bu yüzden toplumların gelişiminde belirleyici bir misyon üstlenen çevirmenlerin ekonomik ve sosyal hakları üzerinde durulması gerekir. Ancak toplumsal gelişimde üstlendikleri önemli role rağmen, çevirmenler çoğu zaman yazınsal ve kültürel üretimin görünmeyen emekçileri olmuşlar ve temel haklarından dahi mahrum kalmışlardır. Bu çalışmada da Türkiye’de çoğunluğu serbest çalışan kitap çevirmenlerinin çalışma hayatlarında karşılaştıkları sorunlar mercek altına alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi uygulanmış ve çevirinin ardındaki güvencesizlik görünümüleri, kitap çevirmenleriyle gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış mülakatlar aracılığıyla açığa çıkartılmıştır. Ayrıca çalışmada, çevirmenlerin meslek hayatlarında karşılaştıkları sorunların çevirmenlik mesleğine bakışı ve çeviri eserlerin kalitesini nasıl etkilediği sorularına katılımcıların aktarımlarıyla yanıt aranmıştır. Araştırma bölümünden önce ise geçmişte kitap çevirmenliğinin yeri, günümüzde bir meslek olarak çevirmenlik ve yeni liberal politikalar ve güvencesizlik bölümleri altında literatür taraması yapılarak araştırma öncesi çalışmanın teorik temelleri oluşturulmuştur. Bu çalışma, çevirmenlerin çalışma koşullarını baz almış ve bu koşulların çeviriye etkilerini ortaya koymuştur. Çalışmanın amacı bu etkileri tespit etmek ve çevirmenlerin çalışma ve yaşam koşullarının iyileşmesine yönelik çözüm önerilerinde bulunmaktır. Bu yönüyle çalışma, sosyal politika ve çeviribilim alanlarına katkı sağlama iddiası taşımaktadır.

Abstract

Literary translators historically have played a pivotal role in cultural transmission and intellectual interaction. Therefore, it plays an essential role in addressing the economic and social rights of translators, who hold a decisive mission in the development of societies. However, in the translators’ role in societal progress, they have frequently been the invisible labourers of literary and cultural production, deprived even of their basic rights. This study focuses on the challenges faced by literary translators in Türkiye. The precarious aspects of translation work were uncovered qualitatively through semi-structured interviews conducted with literary translators. Moreover, the study seeks to answer how the problems that translators encounter in their professional lives influence both their perception of the profession and the quality of translated works, based on participants’ accounts. To lay the theoretical foundations of the study, a literature review was conducted highlighting the historical place of literary translation, translation as a profession today, and neoliberal policies and precarity. This study, focusing beyond the translated text itself, examines the working conditions of translators and reveals how these conditions affect the translation concept. The aim of the study is then to identify these effects and propose solutions for improving the working and living conditions of translators.

Anahtar Kelimeler Çalışma koşulları • güvencesizlik • kitap çevirmenleri • serbest çalışma.

Keywords Freelance work • literary translators • precarity • working conditions.

“ Atıf | Citation: Göktaş, N. & Macit, E. (2025). Discerning the unseen: precarity of literary translation. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 106-126. <https://doi.org/10.26650/ijts.2025.1593490>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Göktaş, N. & Macit, E.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Naim Göktaş ngoktas@gelisim.edu.tr

Yazar Notu

Çalışmanın başlığının belirlenmesinde, çevirmen Emre Ceren'in "Kitabın Ardına Bakmak" yazısından esinlenilmiştir.

Author Note

...

Extended Summary

Literary translators or book translators historically have played a crucial role in cultural transmission and intellectual exchange. In the Ottoman Empire, translators facilitated communication with Western countries. During the Tanzimat period, aimed at modernizing the state, translation was seen as part of this modernization effort. In the Republican era, literary translators took on a vital intermediary role in the path toward modernization. Today, translation is evolving as a profession. However, despite the significant mission literary translators hold in the development of societies, their economic and social rights remain underdeveloped. This issue is not unique to the translators in Türkiye. For instance, studies by Slawomir (2013) in Poland, Javorček (2017) in Croatia, Leila et al. (2021) in Iran, and Moorkens (2020) in Ireland have focused on translators' working and living conditions and identified negative findings in these areas. With the rise of neoliberal policies, part-time, temporary and atypical employment have become more common, replacing traditional full-time and permanent employment. As non-standard employment has spread, the phenomenon of precarity has become a dominant reality in labour markets. Freelancers, particularly project-based workers categorized under non-standard employment by the International Labour Organization, have been among the labour groups most exposed to precarity. Consequently, the growing precarity driven by neoliberal policies has been an increasing negative impact on literary translators, who generally work as freelancers.

This study focuses on the instances of precarity among literary translators in Türkiye, examining the challenges they face in their working lives. A qualitative approach was utilized, involving semi-structured interviews with literary translators. The findings were analyzed under four main themes: factors leading participants to the profession, challenges encountered in their professional lives, their current views on the profession, and proposed solutions. When exploring the factors that drew participants to the profession, "idealistic motivations" stood out. It was found that participants faced various challenges in their professional lives, including insufficient translation fees, the prevalence of working without royalties, delayed payments, non-compliance with contract terms, lack of access to social security, the invisibility of intellectual labour, lack of professional respect from publishers, and the absence of professional organizations. Due to these issues, participants either viewed translation as a secondary job or did not consider it as a primary career goal. Moreover, participants expressed that there is a strong connection between translation being a secondary job and a decline in the quality of the translations produced. The interviews revealed that the challenges faced by the participants negatively affected their perception of the profession. It was also observed that participants were generally open to the idea of being a professional community within some legal structures to improve working conditions for freelance literary translators. They emphasized that publishers need to recognize that their work is part of cultural production and should not approach it solely from a profit-driven perspective. Additionally, participants highlighted the government's responsibilities, such as ensuring minimum working standards for translators through legal regulations, improving general economic conditions, and implementing policies to promote a culture of reading.

In their accounts, participants identified various aspects of the problems facing translators and proposed solutions to address them. In our view, the need for structural reforms in publishing is evident. A starting point for these reforms could be the revaluation of copyright and wage standards in favour of literary translators, along with broader regulations encompassing intellectual labour. Furthermore, it is essential for freelance literary translators, along with other professions where freelance work is common, to benefit from healthcare and other social security rights, as this is a fundamental requirement of a welfare state. The state must take steps to fulfill this obligation. Increasing the level of organization among translators and strengthening their bargaining power against publishers will help address their problems. In addition to collective efforts, raising individual awareness about translators' rights could contribute to improving their conditions. If translators are unable to achieve humane living standards, the precariousness that drives them away from the profession will also negatively impact the quality of translated works. Given that book readership in our country is already quite low, this situation poses a threat to cultural development. However, the fact that participants expressed their love for the profession and their desire to pursue translation as their primary job under conditions of financial security is promising for the future of the profession.

Giriş

Kitap çevirmenleri tarih boyunca kültürel aktarım ve entelektüel etkileşim açısından kilit rol oynamıştır. Bu yüzden toplumların gelişiminde belirleyici bir misyon üstlenen çevirmenlerin ekonomik ve toplumsal hakları üzerinde durulması gerekir. Çevirmenlerin haklarını ve görevlerini düzenlemek açısından tarihi belge niteliği taşıyan Uluslararası Çevirmenler Federasyonunun (International Federation of Translators-FIT) Çevirmenlik Bildirgesinde, çevirmenin sosyal ve ekonomik konumu başlığı altında bu haklar şu şekilde ifade edilmiştir:

- *Çevirmene, kendisine verilen toplumsal görevi verimli ve onurlu bir şekilde yerine getirmesini sağlayacak yaşam koşulları sağlanmalıdır.*
- *Çevirmen eserinin başarısında pay sahibi olacak ve özellikle çevirdiği eserden elde edilen ticari gelirle orantılı bir ücrete hak kazanmalıdır.*
- *Çevirinin, sipariş üzerine yapılan bir iş olarak da ortaya çıkabileceği ve bu şekilde, çevrilen eserden elde edilen ticari kârdan bağımsız olarak ücret hakkı kazanabileceği kabul edilmelidir.*
- *Çevirmenlik mesleği, diğer meslekler gibi her ülkede, toplu sözleşmeler, standart sözleşmeler vb. ile o ülkedeki diğer mesleklere sağlanan korumaya eşit bir korumadan yararlanmalıdır.*
- *Her ülkedeki çevirmenler, entelektüel çalışanlara tanınan avantajlardan ve özellikle yaşlılık aylıkları, sağlık sigortası, işsizlik yardımları ve aile yardımları gibi tüm sosyal sigorta programlarından yararlanmalıdır.¹*

Bildirge, çevirmenlerin insanca yaşama yetecek gelire sahip olmasına, ücretli çalışan olabilmesine, sosyal güvenlik haklarından faydalanmasına ve toplu pazarlığın kapsamı içerisinde bulunmasına vurgu yapmıştır. Ancak toplumsal gelişimde üstlendikleri önemli role rağmen, çevirmenler çoğu zaman yazınsal ve kültürel üretimin görünmeyen emekçileri olmuşlar ve bu haklardan mahrum kalmışlardır. Bu çalışmada da Türkiye’de çoğunluğu serbest çalışan kitap çevirmenlerinin çalışma hayatlarında karşılaştıkları sorunlar mercek altına alınmıştır. Çalışmada bu sorunlar üzerinden çevirmenlerin çalışma koşulları ile çeviri metni arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır. Çeviri metninin niteliğini tartışmak anlamlı bir uğraştır. Ancak yalnızca metnin içeriğiyle ilgilenmek, çeviri eserlerin kalitesi tartışmalarında yeterli değildir. Çünkü özgün eseri farklı dillerde yeniden yaratan çevirmenlerin çalışma koşulları olumlu ya da olumsuz anlamda doğrudan çeviri metninin niteliğini belirlemektedir. Bu çalışmanın amacı da yeni liberal politikaların çalışma ilişkilerinde yaygınlaştırdığı güvencesizlik olgusu üzerinden çevirmenlerin meslek yaşamlarında deneyimledikleri sorunları ve bu sorunların meslek üzerindeki “tehdidini” tespit etmektir.

Geçmişte Kitap Çevirmenliğinin Yeri

Mütercim ve tercümanlık; tarihsel süreçte önemli etkiler yaratmış, devlet ve toplum nezdinde saygı duyulmuş ve sosyal statüsü yüksek meslekler arasında yer almıştır. Osmanlı’da çevirmenler; Drogamanlar Divan-ı Hümayun’da, Osmanlı eyaletlerinin yürütme merkezlerinde, eğitim kurumlarında ve dış elçiliklerde görev almışlardır (Berk, 1999, s. 30). Osmanlı’da Batı ülkeleri ile iletişimi; Divan-ı Hümayun’a bağlı, Osmanlıların Fener Beyleri Batılıların ise Feneryot dediği tercümanlar sağlamıştır (Bilim, 1990, s. 30). Fener Beyleri her ne kadar devletin diplomatik ilişkilerinde sözlü çevirmen olarak görev yapmış olsa da yazılı eserler de çevirmiştir. Bu çeviri eserlerden biri Yukovakii Bey’in Katherine Tarihi adlı çevirisidir (Eruz, 2010, s. 65). Divan-ı Hümayun tercümanları, Osmanlı’da dış politikanın şekillenmesinde ve diplomatik ilişkilerin yürütülmesinde önemli bir misyon üstlenmiştir. Aynı zamanda bu tercümanlar, batı dillerinden çevirdikleri eserlerle Osmanlı’da kültür hayatına azımsanmayacak düzeyde katkı sağlamıştır (Aydın, 2007, s. 41). Örneğin

¹Uluslararası Çevirmenler Federasyonu Çevirmenlik Bildirgesi (1963). Bildirge için bk.: <https://ceviriderneği.org/cevirmenlik-bildirgesi/>

Murad Bey, Osmanlı'nın yükselme dönemine tekabül eden 1559'da Venedik Büyükelçisinin görevlendirilmesiyle Cicero'nun *Cato Maior Senectude* (Yaşlılığa Övgü) adlı eserini çevirmiş ve bu eser Sultan Süleyman'a hediye olarak gönderilmiştir. Divan-ı Hümayun'a bağlı tercümanlar genellikle Arapça, Farsça, Fransızca bilen ve çoğunlukla Ermeni, Rum ve Musevi dinlerine mensup kişilerdir (Eruz, 2010, s. 70). Osmanlı'nın farklı dönemleri göz önünde bulundurulduğunda bu tercümanlar elçilik yapmışlar, devlet kurumlarında yazışmaları yürütmüşler, dilbilgisi kitapları yazmışlar ve bu eserleri yayımlamışlar ve bunlara benzer çeşitli görevlerinin yanında yazılı eserler de çevirmişlerdir.

Kitap çevirmenleri için önemli dönüm noktalarından biri Tanzimat dönemidir. Bilinçli gerçekleştirilen bu hareket Osmanlı devletini ve devletin içinde yaşayan topluluğu "modernleştirmeyi" amaçlamıştır. Çeviri bu modernleşmenin bir parçası olarak düşünülmüş ve bu faaliyet sonucunda hem Osmanlı'nın Avrupa seviyesine yükselebileceğine hem de Türk kimliğinin kazanılacağına inanılmıştır (Berk, 2006, s. 2). La Fontaine, Lamartine, Gilert ve Racine vb. yazarların şiirlerinden oluşan, çevirmenliğini İbrahim Şinasi'nin yaptığı Tercüme-i Manzume şiir seçkisi; Yusuf Kamil Paşa'nın çevirisiyle edebiyatımızdaki ilk çeviri roman *Telemak*; Munif Efendi'nin felsefi diyalog çevirisi *Muhaverat-ı Hikemiye* vb. eserler bu dönemde çevirisi yapılan başlıca eserlerdir (Berk, 2006, s. 2). Söz konusu eserler yeni eğilimleri barındırmaları bakımından Batılılaşma hareketini destekler niteliktedir. Edebiyatların, Even Zohar'ın literatüre kazandırdığı ifadeyle çoğuldizgelerini şekillendiren şey mevcut çoğuldizgede olmayan türlerin yabancı olana konuk alınmasıdır. Buradan hareketle edebiyatımızda yaygın veya hiç örneği olmayan türlerin etkisiyle hem Batılılaşma gerçekleştirilmiş hem de edebiyatımızda yeni türlerin oluşması sağlanmıştır. Bu dönemde yaşamış çevirmenler statü, ekonomik ve kültürel açıdan değerlendirildiğinde ise örneğin Fransızcadan ilk şiir örneklerini Türkçeye kazandıran Şinasi; devlet desteğiyle eğitimini almış, yabancı dil ve kültür edinci yüksek aydın sınıfını temsil etmekle birlikte özel gazete Tercüman-ı Ahval'ın da kurucusu olmuştur (Berk, 1999, s. 16). Eski adıyla Darülfünun'a, 1933 yılında değişen ismiyle İstanbul Üniversitesi'ne telif ve tercüme eserler temin etmek için kurulan Encümen-i Daniş, Osmanlı'da çeviri ve telifle ilişkin konularla ilgilenen ilk devlet kuruluşu olarak karşımıza çıkmaktadır. Encümen-i Dâniş'in görevleri, gelişen ilim ve fikir akımlarını takip ederek Darülfünun'da okutulmak üzere önemli eserlerin telif edilmesi ve Arapça, Farsça, Batı dillerinden tercüme edilmesi, fen ve sanayiye dair kitapların herkesin anlayabileceği bir dille yazılması, halkın okur yazarlığını artırmak için sade bir üslupla eserlerin telif ve tercüme edilmesi, Türkçede fen alanına dair eserlerin çoğaltılması ve Türk dilinin ilerlemesine hizmet edilmesi olarak belirlenmiştir (Arslan, 2009: 428). Encümen-i Dâniş'te çevirisi yapılan eserler arasında Souvanie'in *Tarih-i Umumî* (General History), Jean-Baptiste Say'ın *İlm-i Tedbîr-i Menzil* (Catéchisme d'Economie Politique), Voltaire'in *XII. Charles'in Tarihi* (Histoire de Charles XII), Louis-Philippe Comte de Ségur'un *Vücûd-ı Beşerin Sûret-i Terkibi* adlı çalışmalar yer alır (Akyıldız, 2018, s. 41).

Tanzimat döneminde başlayan Batılılaşma hareketi, Cumhuriyet'in kuruluşu sonrası yeni rejimin temel amaçlarından biri olmuş ve çeviri bu amacın gerçekleştirilmesinde önemli bir araç olarak görülmüştür. Dönemin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel (Birinci Türk Neşriyat Kongresi, 1939, s. 12) bu yaklaşımı şu ifadelerle açıklamaktadır: "*Garp kültür ve tefekkür camiasının seçkin bir uzvu olmak dileğinde ve azminde bulunan Cumhuriyetçi Türkiye, medeni dünyanın eski ve yeni fikir mahsullerini kendi diline çevirmek ve âlemin duyuş ve düşünüşü ile benzerliğini kuvvetlendirmek mecburiyetindedir, bu mecburiyet, bizi geniş bir tercüme seferberliğine davet ediyor.*" Bu süreçte günümüze kadar altıncısı düzenlenecek olan Neşriyat Kongresi düzenlenmiş ve bu kongrede çeviriye özel bir anlam yüklenmiştir. Kongre sonucunda toplam yedi komite oluşturulmuş ve bunlardan biri "Tercüme İşleri Encümeni" olmuştur. Devlet desteğini arkasına alan bu komite modern ve eski klasiklerden oluşan eserler bütüncesini kongreye sunmuştur. Ayrıca, 1940 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Tercüme Bürosu'nun kurulmasında Neşriyat Kongresi'nin anlamlı bir etkisi olmuştur (Gürçağlar, 2008: 68). Tercüme Bürosu (1940-1966); Fransızca, Almanca, Yunanca, Latince ve diğer dillerdeki eserlerin çevirilerinin ön plana çıktığı ve Nurullah Ataç, Sabahattin Eyuboğlu, Halide Edip Adivar

vb. öncü yazar-çevirmenlerin katkı sağladığı Tanzimat dönemine benzeyen bir oluşumdur (Berk, 2006, s. 7). Bu büro; Türkçeye kazandırdığı eserlerle kültürel dönüşüme, Türk edebiyatına yeni eserler kazandırılmasına ve Türk aydınlarına önemli katkılar sağlamıştır. Büro, aktif olarak faaliyet gösterdiği 1940-1966 yılları arasında yaklaşık 1120 eserin çevirisini gerçekleştirmiştir. Bu büroya bağlı çevirmenler çağdaşlaşma yolunda önemli bir aracı rolü üstlenmiş ve yazınımıza yön veren değerli çevirmen ve edebiyatçılar olmuşlardır (Soysal, 2023).

Dünden Bugüne Çeviride Telif Sorunu

Çeviride telif hakkına ve çevirmenlerin aldığı ücretlere ilişkin tarihsel kanuni düzenleme süreçleri incelendiğinde Encümen-i Daniş Nizamnamesi (1850), Telif Nizamnamesi (1857), Hakkı Telif Kanunu (1910) ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (1952) öne çıkmaktadır. Encümen-i Daniş Nizamnamesi (1850)'nin "Mükafatların Şekli" başlığının ikinci, üçüncü ve dördüncü bentlerinde belirtildiği üzere telif ve tercüme eden kişilerin hizmet derecesine göre para yardımı yapılacağı, kişilerin adlarının esere yazılacağı veya madalya verileceği belirtilmiştir (Çakmak, 2007, s. 204). 1857 tarihli Telif Nizamnamesi ise "Encümen-i Daniş Nizamnamesi'nin devamı olarak, daha çok batılı desteğine yönelik olduğu söylenen, basılan nüshalar tükeninceye kadar eseri basana tekel hakkı tanıyan ve bir açıdan telif hakkı ile ilgili ilk yasal düzenleme özelliği" taşımaktadır (Turan, 2016, s. 222). Telif Nizamnamesi'ne yapılan ek düzenlemede çeviri eserler için telif hakkının 20 yıl geçerliliği olduğu, aynı eserin başkaları tarafından çevrilmesinde hiçbir engel olmadığı ve telif ihlali durumunda ceza yaptırımlarının uygulanacağına yer verilmiştir (Çakmak, 2007, s. 207).

Osmanlı Dönemi'nde telif haklarıyla ilgili ilk yasa olan Hakk-ı Telif Kanunu ise Telif Nizamnamesi'nden sonra çıkarılan ikinci temel düzenlemedir. Bu kanun, Cumhuriyet Dönemi'nde 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) yürürlüğe girene kadar uygulanmış ve her iki dönemde de geçerliliğini korumuştur (Turan, 2016, s. 223). Bu kanunun 14. maddesi çeviri telif hakkına ilişkindir: "*Bir eser işbu kanun ahkâmına tevfikân bir veya birkaç kimse tarafından elsinei saireye² tercüme olunabilir. Her mütercim kendi tercümesine ait hakk-ı telif gibidir. Ancak hakkı tercüme müddeti mütercimin vefatından itibaren hakk-ı telif müddetinin nısfı olan beş senedir*" (Çakmak, 2007, s. 225). Bu kanun neticesinde çevirmene çevirdiği eser için telif hakkı verilmesine rağmen aynı eserin başka bir çevirmen tarafından çevrilmesinin önüne geçilmemiş olması ilginçtir. Neşriyat Kongresi'nden on üç yıl sonra ise Alman Profesör Hirsch'in katkılarıyla hazırlanan ve günümüzde hala geçerliliğini koruyan 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) yürürlüğe girmiştir ve o günden beri farklı yıllarda yapılan düzenlemelerle geçerliliğini korumaktadır.

Çeviri telif eserlere yönelik çalışmaları barındırmaları sebebiyle ülkemizde şimdiye kadar altı adet düzenlenen Neşriyat Kongreleri bu çalışma için önemli bir yer tutmaktadır. Birinci Türk Neşriyat Kongresi'nde, kongrenin dördüncü günü olan 5 Mayıs 1939'da "Edebi Mülkiyet Encümeni" o gün yürürlükte olan h.1326/m.1910 tarihli telif hakkı kanununun eksik yönlerini tespit ederek ve dokuz yabancı ülkeye ait kanunu karşılaştırarak telif haklarına ilişkin rapor oluşturmuştur. Sunulan raporda, çeviride telif hakkına yer verilmediğini fark eden Şerif Kılıçır söz hakkı alarak görüşlerini bildirmiştir: "*Raporda telif tercemedan tamamiyle ayrılıyor ve tercemeye hiçbir hak verilmiyor. Halkuki tercemenin aleyhinde böyle bir tertip yapmak kanaatimce doğru değildir. Bu sebeple telif kelimesinin yanına terceme kelimesinin de ilavesini teklif ediyorum*" (Birinci Türk Neşriyat Kongresi, 1939, s. 73). Kılıçır'ın sözleri üzerine İzzet Melih Devrim ve Sabahattin Ali de mütercimlere yapacakları çeviriler için otuz sene müddetle telif hakkı verilmesi gerektiği yönünde teklifte bulunur. Buna ek olarak Sabahattin Ali yabancı telif hakkı kanunlarında çevirmene telif hakkı verildiğini ve "*bizim eski kanunda ve onu tadil eder mahiyetteki diğer kanunlarda bunlar için bir kayıt ve hüküm konulmadığını*" dile getirir (Birinci Türk Neşriyat Kongresi, 1939, s.74). Buna benzer şekilde Neşriyat Kongresi "Mükafat, Yardım ve Propaganda Encümeni" raporunda mükafat meselesi başlığı altında özgün telif eserler için bin beş yüz, çeviri

²Osmanlı devrinde Türkçe, Farsça ve Arapçaya verilen ortak ad.

eserler için ise sekiz yüz bin lira ödenmesi gerektiğini yazmış, bu rapor kongrede kabul edilmiştir (Birinci Türk Neşriyat Kongresi, 1939, s. 98).

II. Türk Yayın Kongresi ise ilkinden uzunca bir zaman sonra 1975 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Kongrede komisyonlar ve tartışılan konu başlıkları, I. Neşriyat Kongresi ile uyum içinde ve onun devamı niteliğinde belirlenmiştir. 12 Haziran 1991'de İstanbul'da düzenlenen III. Yayın Kongresi ve Telif Hakları Kurultayı'nda ise telif hakları ve ilgili yasalar ön planda tutulmuş; yazarların, yayıncıların, kitapçıların, ve süreli yayınların sorunları ele alınmıştır. Dördüncü Ulusal Yayın Kongresi 1998'de Ankara'da yapılmış ve 11 komisyon kurulmuştur. Bu kongrede, yayıncılık yasa tasarısı, telif hakları, okuma alışkanlığının yaygınlaştırılması ve derleme sorunları gibi konular tartışılmıştır. (Ulusal Yayın Kongresi, t.y.). 2009'da düzenlenen 5. Ulusal Yayın Kongresi Çeviri Politikaları Komisyonu raporu, çeviri sözleşmeleri ve anlaşmazlıklar, çevirmenin (eser sahibi olarak) güvencesi, ücret kesintileri, eser sahipliği, bantrol takibi, meslek birliklerinin gelirleri, çevirmen yargılamaları, çeviri intihali ve kaçak yayınlar gibi başlıklara yer vermiştir (5. Ulusal Yayın Kongresi, 2011). Son olarak 2018'de düzenlenen 6. Ulusal Yayın Kongresi sonuç bildirisinde on birinci komisyon olan Çeviri Politikaları Komisyonu bu çalışma kapsamında ele alınan bazı noktalara dikkat çeken bir rapor hazırlamıştır. Buna göre, çevirmenlerin telif hakkından kaynaklı mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla "örnek sözleşmelere" gereksinim duyulduğuna, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki özel kopyalama bedeli (copyright levy) kesintisi ve bir fonda toplanan paraların "meslek birliği aracılığıyla hak sahiplerine ödenmesi gerektiğine, çeviri eserlerin intihal takibi için meslek kuruluşlarının oluşturulmasına ve bunun takibinde ise meslek birlikleri tarafından sağlanmasına" dikkat çekilmiştir (6. Ulusal Yayın Kongresi Sonuç Bildirgesi, 2018, s. 18).

2006 yılında Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun "Meslek Birliklerinin Kurulması" başlıklı 42. maddesine ve "Telif Hakları Alanında Meslek Birlikleri Yönetmeliğine" dayanarak Çevirmenler Meslek Birliği (ÇEVBİR) kurulmuştur. Bu birlik, çevirmen ve yayınevi arasında çeviri eserlerin fikri mülkiyet haklarının devriyle ilgili şartların düzenlenmesi için "Tip Sözleşmeyi" hayata geçirmiştir. Sözleşme; garanti taahhüdü, devredilen mali hakların hukuki kapsamı, telif ücreti ödemesi ve baskı sayısı, avans ödemesi, ücretsiz nüsha, eserin yayınevine teslimi, ilave maddeler, süre ve fesih, tebligat adresleri ve diğer hükümler gibi ana başlıkları kapsamaktadır. Çevirmen eserin kendisine ait olduğunu ve haklarını devretmeyeceğini garanti ederken, yayınevi çevirmenin manevi haklarını ihlal etmeyeceğini kabul eder. Ayrıca sözleşme, uyuşmazlıkların çözümünde belirli mahkemelerin yetkili olduğunu ve mücbir sebeplerin ortaya çıkması durumunda eserin basılmaması hakkına yayıncının sahip olduğunu saklı tutar.

Tip Sözleşmelerin "Telif Ücreti Ödemesi, Baskı Sayısı" adlı dördüncü bölümü telif ücreti ödemeleri ve baskı sayılarıyla ilgili düzenlemeleri kapsamaktadır. Telif ödemesi, bir eserin kullanım hakları için yapılan finansal bir ödemedir. Bu ödeme, eserin yazarına veya çevirmenine, eserin fiziksel veya dijital formatta yayımlanması, çoğaltılması ve dağıtılması karşılığında yapılır. Tip Sözleşme bağlamında telif ödemesi, çevirmenin eserin her baskısı veya e-kitap satışından elde edilen gelirler üzerinden belirli bir yüzde oranında ödeme almasını açıklar. Telif ödemesi; eserin satış fiyatı, baskı adedi veya dijital satış kopyalarının brüt satış tutarı gibi faktörlere dayanarak hesaplanır. Ayrıca, eserin üçüncü şahıslarla yapılan lisans ve devir sözleşmelerinden elde edilen gelirlerin belirli bir oranı da çevirmene ödenir. Bu ödemeler, yasal kesintiler düşüldükten sonra ve tüm telif tutarları tahsil edildikten sonra belirli bir süre içerisinde gerçekleştirilir. Tip Sözleşmeye göre eserin ilk baskı adedi yayınevi tarafından belirlenmekte ve satış fiyatı yayınevi tarafından tek başına tespit edilmektedir. Çevirmen her fiziksel baskı için baskının ilk satışa sunulduğu tarihteki etiket fiyatı ile baskı adedinin çarpımı üzerinden hesaplanan bir yüzde oranında telif ücreti alacaktır. Tip Sözleşmeye göre bu oran, 2000 baskı üzerinden en az %7 olmalıdır. Eserin e-kitap formatında satışa sunulması hâlinde, dijital nüshaların bir takvim yılı içindeki satış kopya sayısının etiket fiyatı ile çarpımı sonucu elde edilen brüt satış tutarının en az %12'si, dönem sonunu izleyen 30 gün içinde çevirmene ödenmelidir. Ayrıca,

yayınevi, devraldığı mali haklarla ilgili olarak üçüncü şahıslarla yapılacak lisans ve devir sözleşmelerinden elde edilen telif gelirlerinin belirli oranlarını çevirmenlere ödemelidir.

Yukarıda bahsedilen telif ödemesinde anlaşma sağlanmadığı durumlarda ise yayınevi ve çevirmen arasında telifsiz ödeme de söz konusu olabilmektedir. Buna göre telifsiz ödeme miktarının ne kadar olacağı sözleşmeye eklenmektedir. Bu ücret genelde bir defaya mahsus olmak koşuluyla belirlenen tarihlerde çevirmene ödenir. Telifsiz ödemede anlaşılması durumunda çevirmen, çeviri esere ilişkin tüm fikri mülkiyet haklarından feragat etmiş olur. Çevirinin sonraki fiziki veya e-kitap basılmasından herhangi bir ücret talep edemez. Telifsiz ödemede ödenecek miktar çevirmen ve yayınevi arasında rastgele belirlenebileceği gibi ÇEVBİR'in "asgari tarifesi" dikkate alınarak da kararlaştırılabilir. Bu tarifeye göre 2024 yılı için asgari tutarlar sayfa başı 305 TL, kelime başı 1,3 TL, 1000 karakter 170 TL'dir.³

Günümüzde Bir Meslek Olarak Çevirmenlik

Çevirinin meslek olarak görülmesine ilişkin tartışmalar hep süregelmiştir. Ülkemizde de mütercim ve tercümanların meslek sınırlarının açıkça belirlendiğini söylemek güçtür. Çeviri hizmeti sağlayan tüm kuruluşlar çevirmenin dil belgesine sahip olup olmadığına, mütercim ve tercümanlık bölümü bitirip bitirmediğine bakmaksızın çevirmen istihdam edebilmektedir. Bu gibi durumlar ise meslek açısından bazı belirsizlikleri beraberinde getirmektedir. Türkiye Konferans Tercümanları Derneği (TKTD), Türkiye Çevirmenler Derneği (TÜÇED), Çeviri Derneği, Çevirmenler Meslek Birliği (ÇEV-BİR), Oyun Yazarları ve Çevirmenleri Derneği (OYÇED), Çeviri İşletmeleri Derneği (ÇİD), Mütercim ve Tercümanlar Derneği gibi oluşumlar bu belirsizlikleri gidermeyi amaçlamıştır. Seymen ve Aslan'a göre (2019, s. 389); *"Türkiye'de çeviri dernekleri bu anlamda çevirmenlik mesleğinin anlaşılması, yasal kabulü ve akademik gelişimi için kilit roledir."*

Çevirmenlik mesleğiyle ilgili çalışmalar yürütmüş ve yürütmekte olan bir diğer kurum Mesleki Yeterlilik Kurumudur (MYK). MYK Yönetim Kurulunca onaylanan Çevirmen (Seviye 6) Ulusal Meslek Standardı (2020); çevirmen mesleğinin tanımı, mesleğin sınıflandırma sistemindeki yeri, çalışma ortamı ve koşulları, çevirmenin görevi, işlemleri, başarımlar ölçütleri, meslek birliği ve uygulama becerileri, çevirmenin kullandığı araç ve ekipmanlar, çevirmenin tutum ve davranışları gibi başlıklar altında çevirmen mesleğinin görünürlüğüne katkı sağlamıştır. Bu standarda göre çevirmen; *"sözlü çeviri, işaret dili çevirisi veya görsel-işitsel çeviri de dahil olmak üzere yazılı çeviri faaliyetlerini yürüten ve bireysel mesleki gelişimini sağlayan nitelikli kişidir."* Ayrıca standartta mesleğin çerçevesi belirlenirken çevirmenin tanımı açısından yazılı çeviri çerçevesinde özel alan çevirisi, yazın çevirisi, görsel-işitsel çeviri, yerelleştirme vb. alanlara yer verilmesine rağmen bu makalenin odağına alınan kitap çevirmeni için meslek tanımlamasına yer verilmediği göze çarpmıştır. Buna rağmen çevirmenin görevlerine değinen kısımlarda bazı görev tanımlamaları için *"serbest çalışanlar için geçerlidir"* dipnotlarına yer verilmesi dikkat çekicidir. UÇÖ'nün meslek standartları sınıflandırmasına göre (ISCO-08) ise çevirmenler; *"legal, sosyal ve kültürel meslekler"* alt ana dal gruplandırmasının parçası olan *"yazarlar, gazeteciler ve dil bilimcileri"* gruplandırması içerisinde yer almaktadır. Bu gruplandırma içerisinde ayrı bir birim olarak mütercimler, tercümanlar ve diğer dil bilimcileri bulunmaktadır (ILO, 2012, s. 158-165).

Alanyazında çevirmenin "durumuna" odaklanan çalışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmaların bazıları tercüman ve çevirmen ayırımına gitmiş, bazıları kamudaki çevirmenlere odaklanmış, bazıları ise serbest çevirmenlerin durumunu farklı açılardan ayrı yöntemlerle ele almıştır. Çevirmenlerin sorunlarına yönelik araştırmalarda ise düşük ücretler, sosyal statü eksikliği, mesleki birliklerin yetersizliği ve yayınevlerinin rolü gibi konular öne çıkmıştır. Çeviriye yardımcı araçların yaygınlaştığı bir dönemde teknolojik "yeniliklerin çevirmen haklarına, çevirmenler arası ilişkilere, çevirmen-işveren ilişkilerine, akademik çeviri

³ÇEVBİR'in kuruluşu, oluşturduğu tip sözleşme, telif ücreti ödemeleri hakkında daha detaylı bilgi için bk.: <https://cevbir.org.tr/onemli/tip-sozlesme>; <https://cevbir.org.tr/tarihce>, <https://cevbir.org.tr/mevzuat/tuzuk>

eğitimine, çevirmenin yaşam tarzına ve çevirmenin mesleki gelirine ne tür etkilerde bulunduğuyla ilgili veriler sunmuştur” (Ersoy ve Balkul 2012). Ersoy ve Odacıoğlu (2014); kitap çevirmenliği, teknik çeviri, yerelleştirme vb. alt alanlara odaklanmayarak serbest çevirmenliğini bir çatı olarak ele almıştır. Yazarlar çalışmada, Türkiye’deki serbest çevirmenlerin piyasada karşılaştıkları sorunlara odaklanmış ve Proz.com’un forum sayfasındaki yorumları inceleyerek tespit ettikleri sorunlara dair çözüm önerileri getirmeye çalışmıştır. Araştırmacılara göre ülkemizde genellikle meslek yüksekokullarına bağlı uygulamalı çevirmenlik bölümlerinin varlığı, çevirmenlerin noterlerle yaşadığı sorunlar, çeviri metninin çevirmenler için hukuki bağlayıcılık niteliğinde olması ve son olarak çevirmenlerin “ağır koşullar” altında çalışmalarını serbest çevirmenler için sorun başlıkları olmuştur. Hem sözlü hem de yazılı çevirmenlerin konumuna odaklanan başka bir çalışmada; çevrimiçi anket yöntemiyle çevirmenlerin dünya görüşlerine, düşünce yapılarına ve “weltanshaung⁴”a odaklanılmıştır (Katan, 2009). Özbudak Kuşçu (2019) ise çalışmasında ekonomik krizin sektörel etkilerini ele almış; kâğıt ücretlerindeki artışın ve telif ödemelerinin dolar kuru üzerinden yapılmasının yayınevlerine yük oluşturduğunu ve buna bağlı olarak yayınevlerinde oluşan baskının çevirmenleri, çeviri sektörünü ve çevirmenlik mesleğini olumsuz etkilediğini ileri sürmüştür (Özbudak Kuşçu, 2019). Bu meseleyle ilişkili olarak Parlak (2012, s. 73) “yayıncılık ve çeviri işletmeleri sektörlerinin kendilerine özgü temel sorunlarına çözüm bulunmadan çeviri kalitesi ve çevirmenin meslek ahlakı ile ilgili bir standartlaşma ve akreditasyona gidilemeyeceğine” dikkat çekmiştir. Türkiye’deki kamu kurumlarında çalışan çevirmenlerin sorunlarına odaklanan bir diğer çalışmada; görev tanımlarındaki belirsizlikler, iş yoğunluğu, planlama ve koordinasyon eksikliği, eşdeğer unvanlar arasında var olan özlük haklarındaki eşitsizlikler, ücret adaletsizliği vb. sorunları incelenmiştir (Barut, 2018). Farklı bir çalışmada; çevirmen, editör ve yayıncılar gibi aktörlerin görüşlerinden yola çıkılarak çeviri sosyolojisi çerçevesinde çevirmenlerin güvencesiz çalışma koşulları tartışılmıştır (Kanıdınç Kılınçarslan ve Bogenç Demirel, 2023). Türkiye’deki çevirmenlerin karşılaştığı güçlüklerle odaklanan daha güncel tarihli bir makalede ise çevirmenlik mesleğine karşı Türk toplumunun algısı, çeviri eğitimi, örgütlülük, yasa, mevzuat ve meslek tanımı gibi başlıklar altında betimleyici bir çalışma yürütülmüştür (Sarioğlu, 2024).

Türkiye dışındaki farklı ülkelerde çevirmenlerin çalışma koşullarını değerlendiren araştırmalar bulunmaktadır. Polonya’daki kitap çevirmenliğinin görünümünü kapsamlı şekilde ele alan bir çalışmada (Slawomir, 2013), çeviri yapının yasal ve sosyal yönü, çevirmenin sosyal statüsü, yayınevlerinin rolü vb. konularına değinilmiştir. Bu çalışmada Polonya’daki kitap çevirmenlerinin çeviriyi, gerçek mesleklerinin yanında ek iş olarak yaptıkları belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada çevirmenlerin birlik içerisinde hareket etmeleri gerektiği ve bu doğrultuda Kültür Bakanlığının bilinçlendirilmesine ihtiyaç olduğu öne sürülmüştür. Javorček ise (2017, s. 48) çalışmasında Hırvatistan’daki çevirmenlerin sorunlarına dikkat çekmiştir. Yazar; yazın çevirmenlerinin çok yüksek statüye sahip olduğunu ve Hırvat kurumlarınca değer gördüklerini ancak bu olgulara rağmen kazançlarının “içler acısı hâlde olduğunu” ifade etmiştir. Öte yandan yazar, yüksek statü ve düşük kazanç arasındaki bu tutarsızlığın çevirmenlerin mesleki tatminini azalttığını ve onları farklı ekonomik faaliyetlere yönlendirdiğini vurgulamıştır. İran mercek altına alınarak yürütülen diğer bir çalışmada ise başka bir işte çalışmayan ve yükseköğretime daha az zaman ayıran Tahran’da yaşayan erkek yazın çevirmenlerinin; Tahran’da yaşamayan, başka bir işte çalışan ve yükseköğretime daha fazla zaman ayıran kadın meslektaşlarından daha fazla kazandığına ilişkin veriler sunulmuştur (Mirsafian, Pirnajmuddin and Nejadansari, 2021). Yazar; bu bulgunun toplumsal cinsiyet eşitsizliğine işaret ettiğini, çeviri mesleğinde cinsiyet temelli bir gelir adaletsizliğinin varlığını gösterdiğini ve bu konuda politikaların geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Moorkens (2020, s. 65) ise kendi araştırmasında İrlanda’da çeviri mesleğini tehdit eden faktörlere odaklanmıştır. Bu faktörleri katılımcılara soran araştırmada çevirmenler; çeviri kalitesinin düşmesi, düşük ücret ve makine destekli çeviri yanıtlarını mesleğin varlığına tehdit unsurları olarak algıladıklarını

⁴Almancada dünya görüşü, dünyaya bakış açısı gibi anlamlara gelir.

söylemiştir. Avrupa’da yaşayan 28 ülkedeki kitap çevirmenlerine yönelik 2020 yılında gerçekleştirilen anket çalışması verilerine dayanan Avrupa Kitap Çevirmenleri Birlikleri Konseyinin (CEATL) raporuna göre mesleğin durumunun ülkeden ülkeye değiştiği, en deneyimli çevirmenlerin bile kitap çevirerek geçimlerini sağlayamadığı, sayfa başı ücretle ve telif hakkı ödemesiyle üret alındığı, meslek birliklerinin kurulduğu, geçmiş anket çalışmalarına kıyasla kitap çevirmenleri için gelir düzeyinin düzelmeyeceği vb. sonuçlara ulaşılmıştır (CEATL, 2022). 2022 yılında ABD’deki edebi çevirmenlerin çalışma koşullarını araştıran 279 katılımcılı bir anket çalışmasına göre çevirmenlerin ekonomik durumu 2017’ye kıyasla kötüleşmiş ve gelirlerinin büyük bir kısmı düşük seviyelerde kalmıştır. Ortalama kelime başı ücret 0.13 dolar olup, çoğu çevirmen geçimini sağlamada zorluk çekmektedir. Sadece %11.5’i tüm gelirini çeviriden elde edebilmektedir ve çevirmenlerin çoğu ek işler yapmaktadır. Yayıncılarla yapılan sözleşmelerde telif hakları ve çevirmenlerin isimlerinin kapakta yer alması gibi konularda hâlâ sorunlar yaşanmaktadır (Authors Guild, 2022).

Yeni Liberal Politikalar ve Güvencesizlik

1970’li yıllardan itibaren bütün dünyada uygulanmaya başlanan yeni liberal politikalarla birlikte tam zamanlı, sürekli, tipik istihdam biçimleri yerine kısmi zamanlı, geçici ve atipik işler yaygınlaşmıştır (Standing, 2011, ss. 27-32). Standart dışı çalışma diye tanımlanan bu istihdam biçimlerini Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) dört başlık halinde gruplandırmıştır. Bunlar; geçici istihdam, kısmi zamanlı ve çağrı üzerine çalışma, çok taraflı istihdam ilişkisi ve bağımlı kendi hesabına çalışmadır. UÇÖ’nün geçici istihdam gruplandırması içerisinde proje ve görev bazlı çalışmayı da içeren belirli süreli çalışma, mevsimlik çalışma, gündelik işler bulunmaktadır (ILO, 2016, s. 8).

Cranford, Vosko ve Zukewich (2003, s. 6), standart dışı çalışma kavramı yerine güvencesiz çalışma kavramını kullanmayı tercih etmiştir. Yazarlara göre güvencesizlik kavramı, standart çalışma ile standart dışı çalışma arasındaki ayrımı daha detaylandırmakta ve standart dışı çalışmanın karakteristik özelliklerini daha iyi açıklamaktadır. Yetersiz ücretler, esneklik, iş güvencesi ve sosyal korumadan yoksun olma, bireysel ve toplu pazarlık olanağının düşüklüğü, daha fazla sağlık riskleri güvencesiz çalışmayı tarifleyen temel özelliklerdendir (Rodgers, 1989, s. 3; De Witte, 1999, s. 156; MacDonald, 2009; Oğuz, 2011, ss. 7-9).

Güvencesizlik her ne kadar yeni liberal politikalarla özdeşleşse de yeni bir olgu değildir. Örneğin, 18.yy’ın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan sanayi devriminin ardından işçiler; herhangi bir sosyal ya da hukuki güvence olmadan uzun saatler boyunca, düşük ücretlerle ve kötü koşullarda çalışmaya mecbur bırakılmıştır (Hobsbawn, 1987; Owen, 2006; Mason, 2014). Engels (1997, ss. 129-130), bu dönemdeki çalışma ilişkilerini “toplumsal cinayet” olarak betimlemiştir. İşçilerin başta sendika çatısı altında olmak üzere örgütlenme çalışmaları yürütmesi ve sömürü koşullarına karşı mücadeleleri, 19.yy’ın sonu itibarıyla sosyal politika önlemlerini devletlerin uygulamaya başlaması, 1919 yılında evrensel düzeyde çalışma standartlarını belirleme ihtiyacından doğan UÇÖ’nün kurulması, 1929 buhranı sonrası kapitalist ülkelerde Keynesyen ekonomi politikalarının devreye sokulması, Sovyetler Birliği’nin kapitalist ülkelerde bir “tehdit” olarak algılanmasının da etkisiyle sosyal devlet anlayışının gelişmesi gibi faktörlerle 19.yy’daki olumsuz çalışma şartlarında işçiler lehine gelişmeler yaşanmıştır. Bu olguların sonucunda “kapitalizmin altın çağı” diye tanımlanan ve 2. Dünya Savaşının bitiminden 1970’li yıllardaki ekonomik krize kadar süren dönemde kurallı, güvenceli ve sendikali çalışma ilişkileri yaygınlaşmıştır (Talas, 1983, ss. 1-7; Savran, 2008, s. 122; Büyükdere, 2019, ss. 64-66; Müftüoğlu, 2008).

Yeni liberal politikaların hakim olduğu günümüzde ise güvencesizlik olgusu, emek piyasalarının yeniden baskın gerçeği hâline gelmiştir (Drache, LeMesurier ve Noiseux, 2015, s. 3-4). Bir anlamda 19. yy çalışma koşullarına geri dönüşü çağırıştıran yeni liberal dönüşüm sürecinde, farklı emek kesimleri kendi özgüllüğünde güvencesiz çalışma ilişkilerini deneyimlemiştir (Özügurlu, 2010, ss. 46-47). UÇÖ’nün standart dışı çalışma gruplandırmasında yer alan geçici istihdam kategorisi içerisindeki proje bazlı serbest çalışanlar ise

bu deneyimi daha yoğun yaşayan emek kesimlerinden biri olmuştur. Bu çalışanlar, genellikle kısa dönemli işlerde iş ve gelir güvencesine sahip olmadan ve belirsiz piyasa ortamında kaygı içerisinde çalışmaktadır (Karaöz ve Tandaçgüneş Kahraman, 2020, s. 97). Serbest çalışmanın yaygın olduğu çeviri sektöründe de çevirmenlerin güvencesizlik görünümünü ele almak bu yüzden anlamlıdır.

Araştırma

Kitap çevirmenlerinin çalışma şartlarında güvencesizlik olgusunu görünür kılmak için çalışmada nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Neuman'a göre (2022, s. 361) nitel araştırmalarda ulaşılmak istenen "doğrunun tek çeşidini" bulmaktan ziyade olguların "aslına uygunluğudur." Aslına uygunlukla kastedilen, toplumsal hayatı, onu yaşayanların deneyimleri üzerinden adil ve dengeli açıklamaya çalışmaktır. Bu yüzden nitel araştırmalarda, olguları yaşayanların deneyimleri odak noktasıdır ve bu deneyimlerden yola çıkarak toplumsal olgular anlaşılmaya çalışılır. Bu çalışmada da bu doğrultuda yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmış ve bu formlar aracılığıyla güvencesizlik deneyimleri yaşayan 5 ayrı kitap çevirmeniyle mülakatlar gerçekleştirilmiştir.⁵ Çevirmenler; meslekteki deneyim, çeviri yaptıkları diller, çevirmenlik dışındaki meslekleri gibi kriterlere göre seçilmiştir. Farklı niteliklere sahip çevirmenlerin aktarımları çalışmayı çeşitli yönlerden zenginleştirmiştir. Katılımcı sayısı belirlenirken, katılımcıların aktarımlarının doyum noktasına gelmesi ölçütü dikkate alınmıştır. Nitel araştırmalarda doygunluk, katılımcıların aynı yorumları tekrarladığı nokta olarak kabul edilir (Yağar, 2023, s. 141). Bu çalışmada da çevirmenlerin aktarımlarının tekrarlamaya başlaması ölçütü katılımcı sayısında göz önünde bulundurulmuştur. Anonimleştirilmiş katılımcı bilgileri aşağıdaki **Tablo 1**'de bulunmaktadır.

Tablo 1

Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Yaş	Eğitim	Serbest Çevirmenlik Dışında Meslek	Serbest Çeviriye Başlangıç Yılı	Kitap Çevirisi Sayısı ⁶ ve Çeviri Yapılan Diller
Katılımcı 1	35	Latin Dili ve Edebiyatı Lisans; Doktora öğrencisi	Gazeteci	2018	5 (Latince, Eski Yunanca ve İngilizce)
Katılımcı 2	24	İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Lisans; Yüksek lisans öğrencisi	Yok	2023	2 (İngilizce)
Katılımcı 3	36	Psikoloji Lisans; Yüksek Lisans Mezunu	Psikolog	2012	24 (Almanca ve İngilizce)
Katılımcı 4	38	Sosyoloji Lisans; Yüksek Lisans Mezunu	İngilizce Özel Ders eğitmeni	2015	15 (İngilizce) ⁷
Katılımcı 5	25	İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Lisans	Yok	2022	11 (İngilizce)

⁵Mülakatlar için İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kuruluna başvurulmuş ve çalışmanın etik kurallara uygun olduğu ilgili kurul tarafından 30.10.2024 tarihli, 2024-16 toplantı nolu ve 2024-15-77 karar nolu kararında etik yönden uygun bulunmuştur.

⁶Katılımcıların verdikleri bilgiler üzerinden tabloda kitap çevirisi sayısı yazılmıştır. Bu sayıların içerisinde çevirmenlerin yayınevlerine teslim ettiği ancak henüz yayımlanmamış eserler de bulunmaktadır.

⁷Katılımcı 4'ün serbest çevirmen olarak kitap çevirisi sayısı 1'dir. Ancak yayınevi çalışanı olduğu dönemde katılımcı çeşitli çeviri eserleri yapmıştır. Bu nedenle kitap çevirisi sayısı bilgisi tüm eserleri için verilmiştir.

Katılımcılar 24 ile 38 yaş aralığındadır ve 2 kitap çevirisi olandan 24 kitap çevirisi olana kadar ayrı sayılarda çeviri eserlerine sahiptir. 2 katılımcı yüksek lisans mezunu, 1 katılımcı yüksek lisans öğrencisi ve 1 katılımcı ise doktora öğrencisidir. Bu bilgi, entelektüel yanı güçlü olması gereken çeviri işiyle uyumluluk arz etmektedir. 3 katılımcının asıl işi çevirmenlik değildir. 2 katılımcı ise şu an serbest çevirmenlik dışında başka bir iş yapmamaktadır. Nitel araştırmalarda, nicel araştırmalara göre evrensel genellemeler yapmak daha zordur. Bu yöntemin kısıtlarından biri olan bu durum, aynı zamanda belirli bir çalışma grubuna özgü detaylı değerlendirme yapmayı mümkün kılmaktadır (Baltacı, 2019, s. 383). Bu çalışmada da görüşme yapılan katılımcıların serbest çeviriye başlangıç yılı 2012 yılından 2023 yılına kadar değişmektedir. Bu nedenle genç ve daha deneyimsiz çevirmenlerle, görece daha deneyimli olan ancak yine de genç kabul edilebilecek yaşta olan çevirmenlerin aktarımları; son yıllarda çeviri sektöründe var olan çalışma koşullarını özellikle bu yaş aralığındaki çevirmenler için açıklamaya katkı sağlayacaktır.

Katılımcılarda ortaya çıkan bulgular dört ana başlık halinde incelenmiştir. Bunlar; mesleğe yönelten etkenler, meslek hayatlarında karşılaştıkları sorunlar, mesleğe bugünkü bakış ve çözüm önerileridir.

Bulgular

Mesleğe Yönelten Etkenler

Katılımcıları çevirmenlik mesleğine yönelten etkenler incelendiğinde “idealist duyguların” öne çıktığı görülmektedir. Katılımcı 2 ve 5, Mütercim Tercümanlık bölümü mezunlarıdır. Bu katılımcıları çevirmenliğe iten temel etken aldıkları lisans eğitimidir. Örneğin katılımcı 5, kendisini kitap çevirmenliğine iten şeyin lisans eğitiminde aldığı yazınsal çeviri dersi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca katılımcı 2'nin “*Bu dünyaya ismimin yazılı olduğu bir eser bırakayım, bir çeviri eserim olsun niyeti temel motivasyonumdu*” ifadesi ilk çeviri eserinin arkasındaki motivasyon kaynağını göstermektedir. Diğer katılımcılar da katılımcı 2 gibi maddi kaygılardan ziyade kendi ismiyle eser üretmek için çevirmenliğe yöneldiğini ifade etmiştir. Ayrıca görüşmelerde öne çıkan ortak noktalardan bir diğeri küçük yaşlardan itibaren kitaplara duyulan ilgidir. Katılımcı 3'ün bu konudaki anlatımı şu şekildedir:

“Mesleğe yönelmemde birkaç faktör var bir araya gelen. Birincisi, hemen hemen her kitap çevirmeni gibi çok iyi bir okurdum çocukluğumdan beri. Hayalim yazar olmaktı. Ama sonra hayat insanı farklı yerlere götürdü bildiğimiz gibi. Yüksek lisansımı tamamladıktan sonra kariyer krizi geçirdim. Buharla psikologluğu bıraktım. Ama ne iş yapacağım? Para kazanmam lazım. Orada hayallerimi hatırladım. Ancak yayıncılık dünyasına dair hiçbir fikrim yoktu. Üniversitede harçlığımı çıkarmak için film çevirileri yapıyordum. Dolayısıyla çeviriye uzak değildim. Yayınevlerine mail attım. İki yayınevi döndü. Buradan başlamış oldum. Çok sevdim kitap çevirmenliğini.”

Katılımcı 3'ün aktarımında çevirmenlik mesleğine iten faktörlerde maddi ihtiyacının da rol oynadığı görülmektedir. Ancak burada baskın olan faktörün çevirmenin “çocukluk hayalini” gerçekleştirmek olduğu aktarımdan anlaşılmaktadır. Katılımcı 1 de ilk çevirisinde maddi kaygısının olmadığını belirtmiştir. Diğer katılımcıların da ifadeleriyle birlikte değerlendirildiğinde, çalışmada görüşme yapılan çevirmenlerin mesleğe başlangıçta “dünyaya kendi ismiyle eser bırakma” düşüncesine daha fazla sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Meslek Hayatlarında Karşılaştıkları Sorunlar

Çevirmenler meslek hayatlarında farklı nitelikte sorunlar yaşamaktadır. Bu başlık altında katılımcıların aktarımlarından yola çıkarak bu sorunlar; ekonomik koşullar, sosyal güvenlik hakkı, entelektüel emeğin görünmezliği ve mesleki saygı, örgütlülük düzeyi ve çevirinin ikincil iş olması ve çeviri eserlerin kalitesi başlıkları altında toplanmıştır.

Ekonomik Koşullar.

Katılımcıların meslek hayatlarında maruz kaldıkları sorunların başında düzensiz gelir ve yayıncılarla yaşadıkları ücret problemleri gelmektedir. Sözleşme şartlarına uyulmaması, geç ödeme yapılması, yetersiz çeviri ücretleri bu problemlerden birkaçıdır. Örneğin katılımcı 1 başka bir çevirmenle birlikte yaptıkları çeviri eserinde, yayıncının sözleşmede anlaşılan ücreti ödemediğini ve uzun dava süreçlerini öne sürerek eksik para verdiğini belirtmiştir.

Katılımcı 4, 2016 yılında yaptığı çeviriden asgari ücretin biraz üzerinde bir ödeme aldığını ve aynı yayınevinin yeni bir çeviri teklifinde asgari ücretten daha düşük teklif ile geldiğini ifade etmiştir. Aylarca süren emek sonucunda ortaya çıkan kitap çevirisine ödenen düşük ücretler nedeniyle katılımcı 4; serbest çevirmenlerin sınıfsal açıdan aslında küçük burjuva niteliğine sahip olduğunu ama proletaryadan bile daha kötü koşullarda yaşadığını vurgulamıştır. Katılımcı 5 ekonomik koşullar nedeniyle yayınevlerinin yayın süreçlerini uzun tutabildiğini ve bu nedenle çevirmenlerin mağdur olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı, kendisinin çeviriyi tamamlamış olmasına rağmen henüz eserlerinin yayımlanmamasını bu duruma örnek olarak göstermiştir. Katılımcı 2 ise kendi çevirisinde kitap ücretine dair bir sorun yaşamadığını ama bu işi yapan arkadaşlarıyla konuştuğunda aralarında 1-2 sene önce yaptıkları kitap çevirisinin ücretini dahi alamayanlar olduğunu aktarmıştır. Ayrıca katılımcı 2, serbest çevirmenlerin ücret konusunda genel olarak karşılaştığı temel sorunu, kitabın yayımlanması sonrası ücretlerin alınması olarak göstermiştir. Katılımcı 2'nin bu konudaki düşünceleri şu şekildedir:

“Bu kişi kitabı alıyor. Ocakta başlıyor. Çeviriyor, çeviriyor bir yandan düzeltmelerini yapıyor. Mart ayında, nisan ayında teslim ediyor. Bu üç ay boyunca önceki işlerinden gelen paralarla geçinmek zorunda. Bu üç ay sonra teslim ediyor. Artık yayınevinin güvencesi. Avans verir mi vermez mi. Onların belirleyeceği bir iş. İşte bu çevirmene avans verilmediğini düşünelim. Üç aylık emeğinin parası yok şu anda ve bu kitap basılana kadar parası yok. Bu kitap ne zaman basılır, bilinmiyor.”

Çevirmenlere yapılan ödemelerin telifli veya telifsiz yapılması da göze çarpan bir diğer unsurdur. Katılımcı 5, tüm çevirilerinde telifsiz çalıştığını ve geç ödeme sorunuyla karşılaştığını belirtmiştir. Katılımcı 5, *“O zamanın şartlarında asgari ücretin üzerindeydi ve telif ödemesi yoktu. Zaten bana da arkadaşım şöyle bahsetmişti. Tecrübesiz çevirmenlere telif ödemesi pek verilmiyor işte tek ödeme üzerinden veriliyor.”* anlatımıyla özellikle tecrübesi daha az olan çevirmenlerin çoğunlukla telifsiz çalıştırıldığını söylemiştir. Bu görüşe katılımcı 3 de katılmakta ve deneyimsiz çevirmenlerin kendisini kabul ettirene kadar sömürülmeyi göze almaları gerektiği yönünde sektörde yaygın kabul olduğuna değinmiştir. Yine katılımcı 3, çeviri hayatının ilk yıllarında telif ödemesi, tip sözleşme gibi hakları olduğunu bilmediğini ve bu nedenle pek çok hakkını kaybederek *“çok kazık yediğini”* belirtmiştir. Katılımcı 3, ÇEVİRİ ile tanışmasını *“kırılma anı”* olarak gördüğünü ve ÇEVİRİ'nin çeviri piyasasına yerleştirmeye çalıştığı kuralları kendi işlerinde uygulattığını ifade etmiştir.

Katılımcı 1, telif ödemeli anlaşmalarda çevirmen için belirlenen yüzdenin dil farklılıklarına göre değişiklik gösterdiğini ifade etmiştir. Latince ve Eski Yunanca dillerinde çeviri yapanların sayısı İngilizce dilinde yapanlara göre daha az olduğu için pazarlık gücünün bu dillerde daha fazla olduğunu ve telif yüzdesinin yükseldiğini aktarmıştır. Katılımcı 1, İngilizce çeviri yaptığı bir eserinde yüzde 2.5 gibi oldukça düşük telif yüzdesiyle çalıştığını ve Latince dilinden çevirdiği eserinde ÇEVİRİ'nin asgari tarifesinin üzerinde telif yüzdesine anlaştığını vurgulamıştır. Katılımcı 5'in aktarımı da katılımcı 1'in deneyimleriyle örtüşmektedir:

“Freelance çalıştığım için sürekli iş ilanlarını göz gezdiriyorum. Çeviri sektöründe her zaman İngilizce, daha çok bulunan dillerdeki çevirmenlerin ücretleri, standartları daha düşük oluyor. İşverenler İngilizce olunca sen gelmezsen başkası gelir diye düşünüyorlar.”

Telifsiz çalışma, geç ve/veya yetersiz ödeme, sözleşme şartlarına uyulmaması gibi sorunlar, katılımcı 4'e göre çoğunlukla "küçük yayınevlerinde" yaşanmaktadır. Katılımcı 4, telif ücretini bazen "büyük yayınevlerinin" bile vermediğini ifade etmiştir. Katılımcı 1 ise çevirmenlerin büyük-küçük ayrımı olmadan bu sorunlardan mustarip olduğunu ve büyük yayınevlerinin "iyi para veriyor algısına katılmadığını" belirtmiştir.

Sosyal Güvenlik Hakkı.

Bireylerin buldukları toplumda huzur ve refah içerisinde yaşamaları için vazgeçilmez bir hak olan sosyal güvenlik hakkına erişim konusunda serbest çevirmenler sorun yaşamaktadır. Görüşmelerde, katılımcı 1 ve 3 bu soruna dikkat çekmiştir. ÇEVBİR üyesi çevirmenler ile gerçekleştirilen ankete ilişkin katılımcı 3 şu bilgileri vermiştir:

"Türkiye'deki kitap çevirmenlerinin en büyük problemlerinden biri sosyal güvencelerinin olmaması. Bizim biliyorsunuz sigortamız yatmıyor. Emeklilik hakkımız dolmuyor. 2020 yılında biz kendi içimizde küçük bir anket yaptırmıştık üyelerimize. 170 üyemiz katılmıştı. Çok büyük bir örneklem değil ama bu üyelerin yüzde 15'inin genel sağlık sigortasını ödeyemediğini öğrenmiştik. Düşünebiliyor musunuz? Birçok çevirmen bu sebeple alakasız işlerde çalışıyor. Niye, çünkü sizin sigortanız olması gerektiği için."

Katılımcı 3; oyuncular, müzisyenler gibi farklı meslek gruplarının da mustarip olduğu bu soruna dair ilgili bakanlıklarla meslek birliği olarak görüşmeler yaptıklarını; aynı sorunu yaşayan diğer kesimlerle birlikte devlete sosyal güvenlik hakkı için baskı uyguladıklarını; bakanlığın kendilerine, "sorunun çözümü için çalıştıklarını ancak farklı meslek gruplarını kapsayacak yeni sigorta türünde sorunun içerisinde bulunmadıklarını" söylediğini ifade etmiştir.

Entelektüel Emegın Görünmezliği ve Mesleki Saygı.

Kitap çevirisi sürecinin ardında büyük bir emek yatar. Çevirmenler, eserlerin özgünlüğünü ve yazarın sesini koruyarak hedef dilin okuyucusuna ulaşmasını sağlamak gibi karmaşık ve zorlu bir görevi yerine getirir. Bu nedenle, çevirmenlik mesleği, yüksek derecede dil bilinci, kültürel farkındalık ve yaratıcılık gerektirir. Tüm bu niteliklere ve mesleki zorluklara rağmen, çevirmenlerin emeginin karşılığı her zaman maddi ve manevi olarak yeterince takdir edilmemektedir. Katılımcı 4 ve 5, bu entelektüel emegın karşılıksızlığını ve "görünmezliğini" vurgulamıştır. Katılımcı 4, entelektüel emegın "fiyat dışılığını" şu ifadelerle aktarmıştır:

"Muazzam bir emek var. O kitap için bütün yaz çalıştım. Kitap çevirisi yorucu oluyor. Kavrama, alana, literatüre hakim olmak gerekiyor. Dolayısıyla işin içerisinde sadece çeviri emegi yok. Yani entelektüel bir emek de var. Ama o fiyat dışı. Sadece metnin çevrilmesine para veriliyor."

Görüşmelerde öne çıkan başka bir nokta ise katılımcıların mesleğine saygı açısından ele aldıkları, yayınevi editörlerinin çeviri eserlerine izinsiz ve habersiz müdahaleleridir. Katılımcı 2, kendi penceresinden yayınevlerinin göstermesi gereken "mesleki saygıyı" şu cümlelerle açıklamıştır:

"Son okumaya gittikten sonra eğer düzeltilecek bir yer varsa tekrardan bana gönderilecek. Çünkü en son okurun eline gidecek baskının üzerinde benim adım yazacak. Yayınevi eğer metnin herhangi bir yerinde değişiklik yapıyorsa çevirmenine haber vermeli. Bunu yapmaları benim eserime, benim emeğime kıymet verdiklerini gösterir."

Katılımcı 3 ve 5, kendi çevirilerinde yayınevi editörlerinin habersiz ya da reddetme hakkı tanımadan sadece bildirimde bulunarak değişiklik yaptıklarını belirtmiştir. Katılımcı 5, bu durumu "çevirmenin inisiya-

tifine değer vermemek” olarak yorumlamıştır. Katılımcı 1 ise yayınevlerindeki politikaların sorumlusunun editörler değil yayınevi işverenleri olduğunu söylemiştir:

“Yayınevlerindeki politikaların çoğunun sorumlusu editörler değil yayınevi sahipleridir. Çünkü kitap kötü çevrilirse yük editörlerin sırtına kalıyor. Bütün her şeyi onlar tekrardan düzeltmek zorunda kalıyor. Ama yayınevi sahiplerinin bir senede 100 kitap çıkartacağız politikası, çevirmenleri de editörleri de yarışın içerisine itiyor. Böylece iki ezilen meslek grubu birbirlerine giriyor. Yayınevleri sahipleri hiç ortada yok.”

Örgütlülük Düzeyi.

Çevirmenlerin kolektif örgütlenmeleri yeterince güçlü olmadığı için serbest çevirmenlerin de yayınevleri karşısında pazarlık güçleri zayıflamaktadır. Katılımcı 5, *“Benim çeviri sektöründe gördüğüm üzere yayınevleri zaten çok büyük kuruluşlar. Kurumsal standartlarını freelance çalışanlara dayatıyorlar.”* ifadeleriyle bu olguyu açıklamıştır. Meslek birliği olan ÇEVBİR ise katılımcı 3’ün tarifiyle toplu hareket etme çağrısı yapmayan ve sektörde tavsiye niteliğinde asgari standartlar belirlemeye çalışan bir yapıdır. Yine katılımcı 3’e göre çevirmenlerin yüzde 10’undan fazlası birliğe üye durumdadır. Katılımcının verdiği bilgiye göre ÇEVBİR’in güncel üye sayısı 570’dir. Bu çalışma için görüşülen katılımcılar ise katılımcı 3 dışında bu birliğe üye değildir. Ancak katılımcı 1 ve 2, ÇEVBİR’in faaliyetlerini olumlu bulduğunu ve üye olmayı düşündüğünü ifade etmiştir. Katılımcı 4 ve 5 ise bu birliğin faaliyetlerini güncel olarak takip etmediğini belirtmiştir. Katılımcı 3, sözleşme şartlarına uyulmadığında ÇEVBİR’in yayınevi ile çevirmen arasındaki soruna müdahil olmasının önemli ölçüde problemleri çözdüğünü ifade etmiştir. Bu anlamda ÇEVBİR’in varlığını çevirmenlerin koşullarının iyileşmesi açısından katılımcı anlamlı bulduğunu vurgulamıştır. Ancak yine katılımcı 3’e göre, ÇEVBİR’in sektörde yerleştirmeye çalıştığı standartlar çevirmenlerin bireysel pazarlık gücüne bağlıdır. Bu durum da çevirmenlerin kolektif örgütlülük düzeyinin zayıflığını açık bir biçimde göstermiştir.

Çevirmenliğin İkincil İş Olması ve Çeviri Eserlerin Kalitesi.

Katılımcıların ya ikincil işleri çevirmenliktir ya da gelecek planlarında çevirmenlik birincil iş hedefi değildir. Katılımcı 1, 3 ve 4’ün asli işleri başkadır. Hatta katılımcı 4 kitap çevirmenliğini devam ettirmemektedir. Katılımcı 1, *“Eğer babadan kalan büyük bir evin, arsan vs. yoksa kimse çevirmenliği tek iş olarak yapamaz. Çünkü çevirmenliğin öyle büyük bir geliri yok.”* ifadeleriyle bu konuda var olan durumu anlatmıştır. Henüz yüksek lisans öğrencisi olan katılımcı 2 ise gelecek planlarında çevirmenliğin yerini şu cümlelerle anlatmıştır: *“Ben hiçbir zaman kitap çevirmenliğine tek bir meslek olarak bakmadım. Hep yan bir meslek olarak baktım. Çünkü günümüz Türkiye’sinin ekonomik şartlarında sadece bu işle hayat idame ettirilemeyeceğini biliyorum. Bunun üzerine hayat kurulabileceğini düşünmüyorum.”* Katılımcı 5 de, asıl hedefinin *“yayınevlerinde copywriter ya da editör olarak çalışmak”* olduğunu ve *“İstanbul’da bir çevirmen olarak hayat idame ettirmenin imkansızlığını”* vurgulamıştır.

Çevirmenlerin ikincil işinin çeviri olmasıyla yapılan çevirilerin niteliğinin düşmesi arasında sıkı bir ilişki olduğu, katılımcı 1, 3 ve 4 tarafından ifade edilmiştir. Katılımcı 1 bu ilişkiyi şöyle açıklamıştır:

“Sürekli bir iş yetiştirme telaşı, sürekli koşturma telaşı var. Öyle bir durum olsa daha kafa dinginliğiyle, bütün emeğini, enerjini buna vererek daha ayrıntılı ve nitelikli bir iş çıkarabilirsin. Çünkü tek işin bu olduğu için bunun üzerine düşünmek zorunda kalırsın. Şimdi hayatta kalmak için iki üç iş yapmak zorundayız. Ve bu iki üç işimizden biri oluyor, arada kalıyor. Günde bir iki saatlik emekle bir kitap ortaya çıkartmaya uğraşıyoruz. Çoğu zaman bunun son okumasını dahi yapacak vaktimiz kalmıyor.”

Katılımcı 3 de, katılımcı 1’e benzer şekilde çevirmenliğin ikincil iş olmasının zorluklarını şu şekilde tariflemiştir:

“Ne zaman çeviri yapabiliyorum. Belki akşamları yemekten sonra. Full time çevirmen olduğum zamanlar da oldu. 4-5 saat hiç kalkmadan çeviri yapıyordum. Sadece çevirinin verimi artmıyor burada. Bu sayede, çeviri de biraz şöyle bir iş ya, sizi okumaya ve bence yazmaya sevk eden bir iş. Dolayısıyla işte çeviri işleriyle ilgileniyorum. Çeviriyle ilgili yazılar yazıyorum. Bir sürü şey okuyorum vesaire. Birbirini besleyen ekosistemin içerisinde olabiliyordum. Şimdi ise haftaya bir hafta girdi mi şey diye oturuyorum bilgisayarı başına, bu kitap ne anlatıyordu acaba falan. Bu çok verimsiz bir şey tabii ki.”

Mesleğe Bugünkü Bakış

Çevirmenlerin meslek hayatlarında karşılaştıkları sorunların mesleğe bakışlarını olumsuz anlamda değiştirdiği görüşmelerde saptanmıştır. Katılımcı 1 ve 5 benzer ifadelerle, çeviri eserlerinden alınan düşük ödemelerin yaptıkları çevirilerde kendilerini demotive ettiğini ifade etmiştir. Katılımcı 4 ise kitap çevirmenliğini bırakmasındaki neden olarak çeviri yapmanın motivasyonunun kalmamasını göstermiştir. Bu katılımcılardan farklı olarak katılımcı 3, mesleğe bakışının değişmediğini ve başlangıçtaki ilk motivasyona hâlâ sahip olduğunu söylemiştir. Ancak katılımcıya göre bu durumun oluşmasındaki temel etken ÇEVİRİ içerisinde mücadele ediyor olmasıdır. Katılımcı *“dışarıda tek başına çeviri yapmaya çalışsam kesinlikle bırakmıştım”* diyerek bugünkü bakışını açıklamış ve mesleğe devam etmeyi bir nevi *“onur meselesi”* olarak gördüğünü belirtmiştir.

Çeviri işine ilişkin bugünkü olumsuz düşüncelerine rağmen katılımcıların tamamı; düzenli gelire sahip olsa ve yayınevleri teşvik edici ücret politikaları uygulasa, çevirmenliği asli iş olarak yapmak isteyeceklerini belirtmiştir. Bu olgu da çevirmenlerin mesleklerini sevdiğini ve yeterli ekonomik ve sosyal koşullar var olduğunda yalnızca çeviri işine odaklanarak hayatlarını sürdürme arzusuna sahip olduklarını net bir şekilde göstermiştir.

Çözüm Önerileri

Katılımcılar serbest çevirmenlerin çalışma koşullarının iyileşmesi için çeşitli çözüm önerileri ileri sürmüştür. Bunlardan biri katılımcı 5'in ifade ettiği çevirmenlerin örgütlenmesinin önemi üzerinedir. Katılımcılara bu bağlamda sendikalaşma hakkında fikirleri sorulduğunda, istisnasız tüm katılımcılar sendikalaşma fikrine sıcak yaklaştıklarını belirtmiştir. Katılımcıların bu fikre ilişkin olumlu düşüncelerinin temelinde; *“Devasa sömürü çarkının dönmesi”*, *“çalışma koşullarının çok kötü olması, “ülkedeki olumsuz ekonomik koşulların yayınevlerinin çevirmenin emeğini sömürmesine teşne bir ortam ortaya çıkarması”*, *“sendikanın çevirmenlere verilen değeri artırmaya katkı sağlaması”* gibi gerekçeler bulunmaktadır. Ancak katılımcı 3, genelde serbest çalıştıkları için çevirmenlerin sendikalı olmasının yasal engellerden kaynaklı büyük bir problem olduğunu ifade etmiştir. Hatta katılımcı 3, yayınevlerinde çalışan editörlerin bile işkollarının sistemde farklı görüldüğünü ve bu nedenle tek sendika çatısı altında toplanamadıklarını söylemiştir. Ek olarak; katılımcı 3 ve 5, serbest çevirmenlerin çalışma standartlarının yükselmesi için bireysel mücadelenin önemine vurgu yapmıştır. Özellikle katılımcı 3, tecrübeli çevirmenlerin asgari koşullar için yayınevleri ile pazarlık etmesinin tecrübesiz çevirmenlerin haklarına da olumlu yansıtacağını vurgulamıştır.

Örgütlenme ve mücadele önerileri haricinde katılımcı 1, yayınevlerine düşen sorumluluğu hatırlatmıştır. Katılımcı, yayınevlerinin kültür işi yaptığının farkına varması ve sadece kâr amaçlı bu işe yaklaşmaması gerektiğini belirtmiştir. Yayınevlerinin atacağı küçük adımların bile çevirmenleri nispeten rahatlatacağını söyleyen katılımcı, çevirmenlerin bütünüyle rahatlaması için ise kitap basım adetlerinin artması ve bunun için de kitap okuma kültürünün ülkede geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu yüzden katılımcı devlete düşen sorumlulukların önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca katılımcı 1, çevirmenin meslek haklarını koruyacak ve yayınevlerini bu koşullara uymaya zorlayacak yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğunu aktarmıştır. Katılımcı 2 de katılımcı 1'e benzer şekilde ülkedeki genel koşulların önemine vurgu yapmıştır. Ancak katılımcı

1'den farklı olarak katılımcı 2, ülkedeki ekonomik sorunları merkeze alan bir değerlendirme yapmıştır. Bu sorunların yayınevlerini zorladığını ve bu durumun çevirmenlerin çalışma koşullarını olumsuz etkilediğini katılımcı aktarmıştır. Ülkedeki ekonomik şartlarda iyileşme sağlandığında yayınevlerinin çevirmen emeğini sövmeyeceğini ifade eden katılımcı 2, yayınevlerinin de avans ödemeleri gibi yollarla çevirmeni mesleğe küstürmeyecek politikalar izlemesi gerektiğini anlatmıştır.

Katılımcı 3, katılımcı 2'den ayrışarak çevirmenlerin sorunlarında yayıncıların işveren olarak "sınıf tavrıyla" hareket etmesinin payına vurgu yapmıştır. Katılımcı 3; yayıncıların çalışma standartlarını belirleyecek protokol ve benzeri örneklere oldukça uzak olduklarını, meslek birliği olarak çevirmenlerin haklarına dair talepleri ifade ettiklerinde yayıncılar tarafından "kavga etmekle" suçlandıklarını belirtmiştir. Kendisi aynı zamanda ÇEVBİR yöneticisi olan katılımcı somut örnek olarak; kitap bandrol gelirlerinde eser sahiplerine de pay gelmesi gerektiğini ancak tüm gelirlerin yayıncılara gittiğini, bu bandrolleri alan ve satan YAYFED'de; çevirmenlerin, yazarların örgütlerinin de "masada olması" gerektiğini ama ÇEVBİR'in masada yer alma talebinin kabul edilmediğini hatta gözlemci olarak bile bu masada yer verilmediğini aktarmıştır. Kısaca katılımcı 3; meslek birliğinin, üyelerinin gelirlerini artıracak ve işverenlerle çalışanlar arasında sosyal diyalog zeminlerini geliştirecek bu tür çözüm önerilerine yayıncıların "kapalı olduğunu" ifade etmiştir. Bu olgu da bu başlık altında ifade edilen kolektif örgütlenmelerin ve yayınevlerinin kültür işi yapan kurumlar olduklarının farkına varmasının çözüm önerileri açısından önemini göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç

Kitap çevirmenleri, geçmişten itibaren önemli toplumsal işlevlere sahip olmuştur. Osmanlı'nın son döneminden başlayarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda yer alan çağdaşlaşma hedefi doğrultusunda çeviri eserler; Türkiye'deki aydınlanma birikimine azımsanmayacak düzeyde katkı sağlamıştır. Zaman içerisinde bir meslek olarak gelişen çevirmenlik, yeni liberal politikaların hakim olduğu günümüz dünyası ve Türkiye'sinde ise tüm çalışanlar gibi güvencesizlik kısıncı içerisinde girmiştir. Özellikle çoğunluğu serbest çalışan kitap çevirmenleri güvencesizliğe yoğun şekilde maruz kalmıştır. Bu çevirmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerde elde edilen bulguları maddeler hâlinde değerlendirmek olanaklıdır:

- Katılımcıların çevirmenlik mesleğine yönelmesinde "idealist düşüncelerin" ve entelektüel motivasyonun ya da lisans eğitim sürecinin etkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle katılımcıların çeviri faaliyetini bir "entelektüel girişim" olarak algıladığı ve çeviriyi keyifli bir uğraş olarak gördükleri yorumu görüşmelerden doğru yapılabilir. Katılımcıların "dünyaya kalıcı eser bırakma" motivasyonunu, Lawrence Venuti'nin (1998, s. 43) "çeviriyi bir yazarlık biçimi olarak ele alma" görüşü çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Venuti'ye göre, özellikle yazın çevirmenleri, kaynak metni yeniden şekillendirerek hedef kültürde yeni bir eser yaratır ve bu yaratım süreci çevirmeni yazar olarak konumlandırır. Her ne kadar özgün eserin barındırdığı yasal yükümlülüklerden sorumlu olmadığı için çevirmenin yazar olarak değerlendirilemeyeceği gibi görüşler bulunsa da (Pym, 2011), çevirmenin konumu tartışmalarının ötesinde "yazar motivasyonu" ile çeviri işinin içerisinde ve orijinal eserin yeniden üreticisi konumunda bulunan çevirmenlerin çalışma deneyimlerini incelemek anlamlı bir çabadır.
- Katılımcı 2 ve 5'in çevirmenlik mesleğine yönelmesinde aldıkları lisans eğitiminin belirleyici bir faktör olması, eğitim sürecinin çevirmenlik kimliğinin oluşumundaki rolünü vurgulaması açısından önemlidir. Bu katılımcıların lisans eğitimlerinde kazandıkları beceriler, onları çeviri alanında mesleki bir kariyere yönlendirmiştir.
- Görüşmeler; kitap çevirmenliği mesleğini tehdit eden, çevirmenlerin ciddi ekonomik problemlerini gözler önüne sermiştir. En belirgin sorunlar arasında düzensiz gelir, düşük ücretler, geç ödeme ve sözleşme ihlalleri örneklerinde olduğu gibi yayıncılarla yaşanan anlaşmazlıklar yer almaktadır. Özellikle günümüz

Türkiye'sinde olduğu gibi yüksek enflasyon dönemlerinde bu sorunlar çevirmenin hayat şartlarını daha fazla zorlaştırmaktadır. Öte yandan ekonomik olumsuz koşulların çeviri ücretlerine de olumsuz etki ettiğini ve katılımcı 4'ün deneyim aktarımında görüldüğü üzere bu ücretlerin reel karşılığının zaman içerisinde azaldığını söylemek olanaklıdır.

- Telifsiz çalışmanın özellikle daha tecrübesiz çevirmenler arasında yaygın olduğu ve yayınevlerinin tecrübesiz çevirmen olarak gördüğü kişileri daha fazla “sömürdüğü” görüşmelerde ifade edilmiştir. Bu olgu, sektördeki “yazılı olmayan hiyerarşinin” ve deneyimsiz çevirmenlerin aşırı şekilde sömürülmesine neden olan uygulamaların varlığını net biçimde göstermiştir.
- Yukarıda ifade edilen sorunlar, çevirmenleri ekonomik anlamda oldukça olumsuz etkilemiştir. Bu sorunların aşılması için çeviri sektöründe yapısal yenilik ihtiyacının açığa çıktığı aşikardır. Katılımcı 1'in ifadesiyle yayıncıların kültür işi yaptığının bilinciyle çevirmenlerle yaptıkları sözleşmelere sadık kalması ve çevirmenlere ödemelerini düzenli şekilde yapması çevirmenlerin hayat koşulları için kritik öneme sahiptir. Ayrıca günümüz ekonomik şartları da dikkate alındığında çevirmene basım öncesi avans ödemelerinin yapılması da çevirmenin çeviri işine devam edebilmesi için gereklidir. Yayınevlerinin bu tür ön ödemeleri çevirmene yapması, yayınevlerinin ekonomik güçleri düşünüldüğünde çoğunlukla imkan dahilindedir.
- Çevirmenlerin en büyük toplumsal sorunlarından biri sosyal güvenlik hakkına erişim konusundadır. Serbest çalışmanın yaygın olduğu diğer meslek grupları ile birlikte serbest çevirmenlik yapan kişilerin sağlık hizmetlerinden ve öteki sosyal güvenlik haklarından faydalanması sosyal devletin göreğidir. Bu nedenle devletin, kamusal sosyal güvenlik hakkını “eser üreticisi yurttaşlarına” sunması gereklidir. İlgili devlet kurumlarının; bu şekilde çalışanları temsil eden sendika, meslek örgütlenmesi ve sivil toplum örgütü gibi kurumların ve konunun uzmanı bilim insanlarının sosyal güven(siz)lik probleminin çözümünde fikirlerini dikkate alması “bu sorunun içerisinde çikmayı” kolaylaştıracaktır.
- Kitap çevirmenlerinin entelektüel emeğinin görünürlüğünü artırmak ve çevirmenlik mesleğine saygıyı güçlendirmek için sektörde anlayış değişimi gerekli hâle gelmiştir. Çevirmenlerin sadece metnin çevrilmesinden değil aynı zamanda bu sürece kattıkları kültürel ve yaratıcı değerlerden dolayı da ödüllendirildiğini hissetmeleri bu mesleği olumlu manada besleyecektir. Bu doğrultuda telif hakları ve ücret standartlarının çevirmenler lehine yeniden gözden geçirilmesi ve entelektüel emeği daha kapsamlı bir şekilde içeren düzenlemelerin yapılması başlangıç noktasını oluşturabilir. Ayrıca editörlerin çevirmenlerin onayı olmadan değişiklik yapmalarının önüne geçmek için etkili iletişimin sağlanması ve yayınevi içerisindeki süreçlerin mesleki saygıyı güçlendirecek şekilde kurumsallaştırılması yayınevlerinin sorumluluğunda olan konu başlıklarıdır. Öte yandan yayınevi çalışanlarının çalışma standartlarının da insana yakışır iş koşullarına yükseltilmesi, bu iki meslek grubunun daha adil bir çalışma ortamında birlikte çalışma kültürüne katkı verecektir.
- Çevirmenlerin pazarlık güçleri yayınevi sahipleri karşısında oldukça zayıftır. Tip sözleşme, telifli çalışma ve çevirmen ve yayınevi arasındaki diğer asgari standartların gündeme gelmesinde küçümsenmeyecek katkıları olan ÇEVBİR gibi örgütlerin varlığı henüz çevirmenlerin kolektif örgütlülük ihtiyacını giderecek düzeyde değildir. Bu tür çevirmen örgütlerinin nicelik ve nitelik olarak büyümesi, çevirmenlerin sorunlarının daha görünür kılınmasında ve bu sorunlara çözüm arayışlarının kuvvetlenmesinde önemli işlevler görebilir. Katılımcıların pozitif yaklaştığı sendikalaşma fikrinin önünde ise katılımcı 3'ün de bahsettiği gibi yasal engeller bulunmaktadır. Meslek sendikacılığının gelişiminin önünü tıkayan işkolu esaslı sendikalaşmanın benimsenmesi, kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanların işçi sendikalarına üye olamaması, toplu iş sözleşmesi yetkisi için gereken işkolu ve işyeri-işletme barajlarının aşılma zorunluluğu gibi olgular sendikal mevzuatta var olan yasal engellerden birkaçıdır (Ertan ve Göktaş, 2023). Bu nedenle

katılımcıların ihtiyaç olarak gördüğü olası “çevirmen sendikasının” daha etkili olabilmesi ile Türkiye’deki sendikal mevzuatın demokratikleştirilmesi arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır.

- Kolektif mücadelelerin yanı sıra, katılımcı 3 ve 5’in altını çizdiği üzere çevirmenlerin haklarının iyileştirilmesinde bireysel çabaların da rolü söz konusudur. Bireysel çabaların önünü açmak için ise telif ödemesi ve tip sözleşme gibi asgari haklara dair farkındalık oluşturulması ve özellikle daha deneyimsiz çevirmenlerin bu hususlarda hak bilincinin geliştirilmesi önemlidir. Öneri olarak, Mütercim ve Tercümanlık veya dil bölümlerinde lisans öğrencilerinden başlayarak bu konuda çalışmalar yapılabilir. Böylece, henüz meslek hayatına atılmadan öğrenciler sektörde karşılaşacağı sorunlara daha hazırlıklı olabilir ve çevirmen olarak haklarını daha iyi bilebilir.
- Yayıncıların örgütlenmeleriyle çevirmenlerin örgütlenmeleri arasında asgari çalışma standartlarını belirleyecek protokol ya da çerçeve sözleşmeler yapılabilir. Toplu niteliğe sahip bu tür anlaşmalar çevirmenlerin haklarında azımsanmayacak katkılar sağlayabilir. Katılımcı 3, yayınevi işverenlerinin bu konuda olumsuz tutum aldığını ifade etmiştir. Bu nedenle yasal düzenlemelerin zorlayıcı niteliği devreye girmelidir. Yasalarda sosyal diyalog zeminlerini geliştirecek ve çalışan temsilcileri ile işveren örgütlenmeleri arasında bu tür toplu anlaşmaların yapılmasını teşvik edecek düzenlemelere yer verilmesi yerinde olacaktır.
- Katılımcılar bugünün Türkiye’inde çevirmenliğin asıl iş olarak yapılamayacağını ifade etmiştir. Bu gerçekliğin yoğun uğraş gerektiren çeviri faaliyetinde doğrudan çevirinin kalitesini etkilediği görüşmelerde belirtilmiştir. Bu bulgular, çevirinin ardındaki emeğin güvence düzeyi ile çevirinin niteliği arasındaki ayrılmaz bağı net bir şekilde göstermiştir. Çevirmenlerin bu mesleği birincil iş olarak yapabilmesi çeviri eserlerinin kalitesini artırmak açısından kritik öneme sahiptir. Bu amaçla çevirmenlerin gelirlerini artıracak ve mesleki istikrarlarını sağlayacak politikalar sektörde geliştirilmelidir. Bu politikaların geliştirilmesinde yayınevi sahiplerine ve devlet kurumlarına katılımcıların ifade ettiği gibi büyük sorumluluk düşmektedir. Örneğin, bandrol gelirlerinden eser sahiplerinin de pay alabilmesinin sağlanması nispeten de olsa çevirmenin ekonomik koşullarını rahatlatacaktır. Katılımcıların önerdiği diğer çözüm önerileri de bu kapsam altında değerlendirilmeli ve ilgili muhataplar tarafından dikkate alınmalıdır. Aksi takdirde, çevirmeni meslekten uzaklaştıracak güvencesizlik olgusu, çeviri eserlerin niteliğini de doğrudan olumsuz etkileyecektir. Genel kitap okurluğunun halihazırda oldukça yetersiz olduğu ülkemizde bu durum, kültürel gelişme açısından da tehdit niteliği taşımaktadır.
- Çalışmada belirtilen ve çevirmenlerin hayatlarını zorlaştıran sorunların katılımcıların mesleğe bakışını olumsuz anlamda değiştirdiği görüşmelerde ifade edilmiştir. Bu bulguya rağmen, katılımcıların bu mesleği sevdikleri ve gelir güvencesinin olduğu koşullarda asli iş olarak çevirmenlik yapmak istedikleri de mülakatlarda ayrıca söylenmiştir. Bu durum, çevirmenlik mesleğinin geleceği açısından umut vericidir. Ancak çevirmenlerin çalışma koşullarında iyileşme sağlanamazsa, “gerçeğin umudu yeneceğini” söylemek yanlış olmayacaktır.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Yazar Katkısı	Çalışma Konsepti/Tasarım- N.G., E.M.; Veri Toplama- N.G., E.M.; Veri Analizi/Yorumlama- N.G., E.M.; Yazı Taslağı- N.G., E.M.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- N.G., E.M.; Son Onay ve Sorumluluk- N.G., E.M.
Çıkar Çatışması	Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.
Finansal Destek	Yazarlar bu çalışma için finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review Externally peer-reviewed.

Author Contributions	Conception/Design of Study- N.G., E.M.; Data Acquisition- N.G., E.M.; Data Analysis/Interpretation- N.G., E.M.; Drafting Manuscript- N.G., E.M.; Critical Revision of Manuscript- N.G., E.M.; Final Approval and Accountability- N.G., E.M.
Conflict of Interest	The author have no conflict of interest to declare.
Grant Support	The authors declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri Author Details	Naım Gökteaş (Arş. Gör. Dr.) ¹ İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi Elektronik Ticaret ve Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye 0000-0002-5378-3147 ngoktas@gelisim.edu.tr
	Ensar Macit (Arş. Gör.) ² İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, İstanbul, Türkiye 0009-0006-7017-1624

Kaynakça | References

5. Ulusal Yayın Kongresi (2011). Erişim adresi <https://turkyaybir.org.tr/wp-content/uploads/2021/05/5.-ulusal-yayin-kongresi-kitabi.pdf>
6. Ulusal Yayın Kongresi (2018). 6. Ulusal Yayın Kongresi Sonuç Bildirgesi. Erişim adresi <https://basin.ktb.gov.tr/TR-208829/6-ulusal-yayin-kongresi-sonuc-bildirgesi.html>
- Authors Guild (2022). Survey of U.S. Literary Translators' Working Conditions in 2022. Erişim adresi <https://authorsguild.org/app/uploads/2023/11/Authors-Guild-2022-Literary-Translators-Survey.pdf>
- Akyıldız, A. (2018). *İlk Türk akademisi Encümen-i Dâniş'in: Kuruluşu ve faaliyetleri: (1851-1862)*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Arslan, F. (2009). Encümen-i Daniş ve Osmanlı aydınlanması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), ss. 422-441.
- Aydın, B. (2007). XV-XVI. Yüzyıl Osmanlı Bürokrasisinde Divan-ı Hümayun Katipleri. *Journal of Turkish Studies*, 31(1), ss. 41-49.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5 (2), ss. 368-388.
- Barut, E. (2018). Kamuda çalışan çevirmenlerin mesleki etkenler sebebiyle yaşadığı psikolojik sorunlar: Türkiye örneği. Çoban, F. & Odacıoğlu, M. C. (ed.), *Çevirmen Psikolojisi* (ss. 83-111). Gece Akademi.
- Berk, Ö. (1999). Translation and westernisation in Turkey (from the 1840s to the 1980s) (*PhD Dissertation*). University of Warwick.
- Berk, Ö. (2006). Translating the "West": The position of translated Western literature within the Turkish literary polysystem. *Review of Literatures of the European Union*, 4, ss. 1-18.
- Bilim, C. (1990). Tercüme odası. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 1(1), ss. 29-43.
- Birinci Türk Neşriyat Kongresi (1939). *1-5 Mayıs 1939: Raporlar, Teklifler, Müzakere Zabıtları*. Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları.
- Büyükdere, O. O. (2019). 100. yılında Uluslararası Çalışma Örgütü: Değişen koşullarda politika tercihleri ve yönelimler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 77, 59-96. <https://doi.org/10.26650/jspc.2019.77.0015>
- CEATL (2022). Survey on working conditions of literary translators in Europe. Erişim adresi <https://www.ceatl.eu/survey-on-working-conditions-of-literary-translators-in-europe>
- Ceren, E. (2023). Kitabın ardına bakmak. Erişim adresi <https://www.birgun.net/makale/kitabın-ardına-bakmak-459955>
- Cranford, C. J., Vosko, L. F., & Zukewich, N. (2003). Precarious employment in the Canadian labour market: A statistical portrait. *Just Labour*, 3 (Fall 2003), ss. 6-22.
- Çakmak, D. (2007). Osmanlı telif hukuku ile ilgili mevzuat. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), ss. 191-234.
- ÇEVİR (t.y.). Tarihçe. Erişim adresi <https://cevbir.org.tr/tarihce>
- ÇEVİR (t.y.). Tip sözleşme. Erişim adresi <https://cevbir.org.tr/onemli/tip-sozlesme>
- ÇEVİR (t.y.). Tüzük. Erişim adresi <https://cevbir.org.tr/mevzuat/tuzuk>
- De Witte, H. (1999). Job insecurity and psychological well-being: Review of the literature and exploration for some unresolved issues. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 8 (2), ss. 155-177.

- Drache, D., LeMesurier, A., & Noiseux, A. (2015). Non-standard employment, the jobs crisis and precarity: A report on the Structural Transformation of the world of work. *Robarts Centre for Canadian Studies/CEIM*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2581041>
- Engels, F. (1997). *İngiltere'de emekçi sınıfın durumu*. Ankara: Eriş Yayınları.
- Ersoy, H., & Balkul, H. (2012). Teknolojik gelişmelerin çevirmen ve çeviri mesleği açısından olumlu ve olumsuz etkileri: Çeviri alanında yeni yaklaşımlar. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7 (2), ss. 295-307.
- Ersoy, H., & Odacıoğlu, M. C. (2014). Türkiye'de serbest çevirmenlerin karşılaştıkları sorunlar, bu sorunların etkileri ve öneriler. *Turkish Studies*, 9(6), ss. 367-378.
- Ertan, E. & Göktaş, N. (2023). Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu çerçevesinde Türkiye'de meslek sendikacılığının uygulanabilirliği tartışması. *Emek Araştırma Dergisi (GEAD)*, 14(24), ss. 423-436.
- Eruz, F. S. (2010). *Çokkültürlülük ve çevirmenler: Osmanlı devleti'nde çeviri etkinliği ve çevirmenler*. Multilingual.
- Hobsbawn, E. J. (1987). *Sanayi ve imparatorluk*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Gürçağlar, Ş.T. (2008). *The politics and poetics of translation in Turkey, 1923-1960*. Rodopi.
- ILO (2012). *International Standard Classification of Occupations (ISCO-08)*. Geneva: International Labour Office.
- ILO (2016). *Non-standard employment around the world: Understanding challenges, shaping prospects*. Geneva: International Labour Office.
- Javorček, M. (2017). Status of the translation profession in Croatia (*Dissertation*). Josip Juraj Strossmayer University of Osijek.
- Karaöz, Ç., & Tandoğmuş Kahraman, N. (2020). Sınıf olgusu kapsamında sınıf bilinci ve ağ toplumunda prekarya sınıfının katılımcı kültürde temsili: "Ofisizler" platformu özelinde freelance çalışanlar üzerine bir araştırma. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, (14), ss. 88-115.
- Katan, D. (2009). Occupation or profession: A survey of the translators' world. *Translation and Interpreting Studies. The Journal of the American Translation and Interpreting Studies Association*, 4(2), ss. 187-209.
- Kanıdınç Kılınçarslan, B., & Bogenç Demirel, E. (2022). How precarious are the working conditions of literary translators? A sociology of translation perspective from Türkiye. *Parallèles*, 35 (2), ss. 9-24.
- MacDonald, R. (2009). Precarious work. in *Handbook of Youth & Young Adulthood*, 167-175.
- Mason, P. (2014). *Çalışarak yaşamak ya da savaşarak ölmek* (2. Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mirsafian, L, Pirnajmuddin, H. and Nejadansari, D. (2021). Estimating literary translators' earnings penalty: A cultural economics approach to translator studies. *Target* 33 (3), ss. 436-463.
- Moorkens, J. (2020). Comparative satisfaction among freelance and directly-employed Irish-language translators. *Translation & Interpreting: The International Journal of Translation and Interpreting Research*, 12 (1), ss. 55-73.
- Müftüoğlu, Ö. (2008). Yeni liberal dönüşüm süresi ve sosyal politika. Erişim adresi <https://ozgurmuftuoglu.blogspot.com/2008/09/yeni-liberal-dnm-sreci-ve-sosyal.html>
- Neuman, W. L. (2022). *Toplumsal araştırma yöntemleri nicel ve nitel yaklaşımlar* (2. Baskı). Akkaya, Ö. (çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Oğuz, Ş. (2011). Tekel direnişinin ışığında güvencesiz çalışma/yaşama: Proletaryadan "prekarya"ya mı?. *Mülkiye Dergisi*, 35 (271), ss. 7-24.
- Owen, R. (2006). *Yeni toplum görüşü ve Lanark raporu*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Özbudak Kuşçu, S. (2019). Ekonomik krizin çeviri sektörüne etkileri. Gülgün, Ç. ve Semra, B. (ed.), *Multidisipliner Yaklaşımla İktisadi Kriz Olgusu kitabı içinde* (ss. 311-338). Akademisyen Kitabevi.
- Özüğürlü M. (2010). TEKEL direnişi: Sınıflar mücadelesi üzerine anımsamalar. Gökhan Bulut (ed.), *Tekel Direnişinin Işığında Gelenekselden Yeniye İşçi Sınıfı Hareketi kitabı içinde* (ss. 45-62). NotaBene Yayınları.
- Paszkiel, S. (2013). Report on the situation of literary translators in Poland. *Werkwinkel*, 8 (2), ss. 123-139.
- Pym, A. (2011). The translator as non-author, and I am sorry about that. *The translator as author: Perspectives on literary translation*, ss. 31-43.
- Resmi Gazete (2020, 16 Mayıs). *Mesleki Yeterlilik Kurumu ulusal meslek standardı çevirmen seviye 6*. Sayı 31129.
- Parlak, B. (2012). Akademik Çeviri Öğretimi ve Çeviride Meslekleşme Sorunları. *Proceedings of the Ministry for EU Affairs Translation Platform*, ss. 65-74.
- Rodgers, G. (1989). Precarious work in western Europe: The state of the debate. in Gerry Rodgers and Janine Rodgers (eds), *Precarious Jobs in Labour Market Regulation: The Growth of Atypical Employment in Western Europe*, ss. 1-16.
- Sarıoğlu, C. (2024). Çevirmenliğin Türkiye'deki sorunlarına yönelik mesleki, akademik ve yasal kapsamda bir inceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (38), ss. 1584-1591.
- Savran, S. (2008). *Kod adı küreselleşme 21. yüzyılda emperyalizm*. İstanbul: Yordam Yayınları.

- Seymen, G. D. & Aslan, A. S. (2019). Türkiye’de çevirinin toplumsal görünürlüğü ve gelişiminde çeviri derneklerinin rolü. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (15), ss. 377-390.
- Soysal, F. (2023). 1940 yılında kurulan tercüme bürosu. *Atatürk Ansiklopedisi*. Erişim adresi <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/1940-yilinda-kurulan-tercume-buros/>
- Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. Bloomsbury Academic.
- Talas, C. (1983). *Sosyal ekonomi (Gözden geçirilmiş 6. baskı)*. Ankara: “S” Yayınları.
- Turan, M. (2016). Çağlar boyu düşünce özgürlüğü: Türkiye’de ve dünyada telif haklarının tarihsel gelişiminin değerlendirilmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(2), ss. 206-235.
- Ulusal Yayın Kongresi. Tarihçe. Erişim adresi: <http://www.ulusalyayinkongresi.gov.tr/TR-207941/tarihce.html#:~:text=T%C3%BCrk%20Yay%C4%B1n%20Kongresi-,il.,l.%20Kongrenin%20devam%C4%B1%20%C5%9Feklinde%20belirlenmi%C5%9Ftir.>
- Venuti, L. (1998). *The scandals of translation: Towards an ethics of difference*. Routledge.
- Yağar, F. (2023). Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün belirlenmesi: Veri Doygunluğu. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 138-152. doi: 10.38122/ased.1030365

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Research Article | Araştırma Makalesi

Open Access | Açık Erişim

Close and Distant Reading in Translation Studies (a Case of Poetry)

Çeviri Araştırmalarında Yakın ve Uzak Okuma (Şiir Örneğinde)

Olena Kozan¹

¹ Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters, Department of Slavic Languages and Literatures, Ankara, Türkiye

Abstract

The aim of this paper is to bridge close and distant reading methods within the field of translation studies. The paper examines how these methods can provide a deeper understanding of the translation process, particularly in capturing the cultural and linguistic features of the original text. The material includes Fazıl Hüsni Dağlarca's poem "Havaya Çizilen Dünya" as a source text and its Russian translation as a target text. Close reading, using an onomasiological approach, is employed to identify the semantic and cultural layers within both texts. Distant reading, conducted through Voyant Tools, allows for the visualization of structural features and collocates, offering an objective perspective on the text's anatomy. The main results indicate that close reading reveals the implicit references in the texts and highlights the author's and the translator's creativity, while distant reading provides a data-driven understanding of the structural changes. This study suggests that combining these methods can enhance the objectivity of translation criticism, moving beyond error-focused approaches to consider the creative strategies of the author and the translator. The paper emphasizes the need to develop translation studies within the context of the digital humanities paradigm.

Öz

Bu çalışmanın amacı, yakın ve uzak okuma yöntemlerini çeviribilimde bir araya getirmektir. Makalede, bu yöntemlerin başta kaynak metnin kültürel ve dilsel özelliklerinin anlaşılması olmak üzere çeviri sürecinin kavratılması konusunda katkıları ele alınmaktadır. Çalışmanın materyali, kaynak metin olarak değerlendirilen Fazıl Hüsni Dağlarca'nın "Havaya Çizilen Dünya" adlı şiiri ve hedef metin olarak ele alınan bu şiirin Rusça çevirisinden oluşmaktadır. Onomasyolojik yaklaşıma dayandırılan yakın okuma, metinlerin anlamsal ve kültürel katmanlarını belirlemek için uygulanırken, Voyant Tools ile gerçekleştirilen uzak okuma, metinlerin yapısal özelliklerinin ve eşdizimlerinin görselleştirilmesini sağlayarak metin anatomisine yönelik nesnel bir bakış açısı sunmaktadır. Elde edilen sonuçlar, yakın okumanın metinlerdeki örtük göndermeleri ortaya çıkararak yazarın ve çevirmenin yaratıcılığına ışık tuttuğunu, uzak okumanın ise verilere dayanılarak metinlerdeki yapısal değişimleri anlamaya olanak tanıdığını göstermektedir. Söz konusu yöntemlerin birleştirilmesinin, çeviri eleştirisinin nesnellliğini artırabileceği ve hata odaklı yaklaşımların ötesine geçerek yazarın ve çevirmenin yaratıcı stratejilerini değerlendirmeye olanak sağlayabileceği ileri sürülmektedir. Çeviri araştırmalarının, dijital beşeri bilimler paradigması bağlamında geliştirilmesi gerektiği fikri vurgulanmaktadır.

Keywords

Translation · close reading · distant reading · Voyant Tools · poetry

Anahtar Kelimeler

Çeviri · yakın okuma · uzak okuma · Voyant Tools, şiir

“ Citation | Atif: Kozan, O. (2025). Close and distant reading in translation studies (a case of poetry). *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 127-147. <https://doi.org/10.26650/iujts.2025.1555242>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Kozan, O.

✉ Corresponding author | Sorumlu Yazar: Olena Kozan olena.kozan@hbv.edu.tr

Introduction

Each text produced in a natural language constitutes a dynamic structure, comprised of various interacting elements. The dynamics of this structure are largely influenced by the cultural environment in which it is formed. That is to say, both material and spiritual cultures are key factors in the creation of texts of all kinds. Texts are created within a cultural space and reflect its characteristics at the linguistic level. In this regard, poetic texts are among the most concentrated expressions of culture, embodied in language, that is why translating such texts poses a significant challenge for translators. On the other hand, the analysis of these texts and their translations contributes to a deeper understanding of the nature of translation. This context raises several relevant questions: How does the translator approach the source text? Is there a systematic pre-translation analysis of the source text? What strategies are employed by the translator during the translation process? Is the translated text a replica of the source text or an adaptation? How should the translated text be evaluated within the scope of translation criticism?

Translation studies has traditionally focused on the practical and theoretical aspects of translating texts across languages and cultures. However, the approaches developed for a deeper understanding of both the source and translated texts tend to be subjective, as they reflect the perspective of the researcher, who is also a product of a specific linguistic and cultural environment. This raises the question of whether it is possible to establish an objective approach in translation studies that could substantiate the viewpoint of the researcher or translator. In this context, the method of distant reading, which is being developed within the paradigm of digital humanities, may offer significant potential. Introduced by Franco Moretti, the concept of distant reading involves using computational tools to analyze large volumes of text, allowing scholars to uncover broad patterns and trends that are not visible through traditional close reading methods. While distant reading has sparked considerable debate in literary studies, its potential within translation studies remains underexplored.

This paper aims to bridge these two approaches within the realm of poetry translation, using the poem "Havaya Çizilen Dünya" by the renowned Turkish poet Fazıl Hüsni Dağlarca and its Russian translation as a case study. By combining the detailed insights of close reading with the distant reading, we seek to develop a more comprehensive framework for the analysis and translation of poetry. In this study, we aim to address the following questions: What insights does the researcher gain through close reading of both the source and translated texts? Are the outcomes of close reading a subjective evaluation by the researcher? What can be uncovered through distant reading of the source and target texts? What does the comparison between close and distant reading outcomes reveal?

The study begins by exploring the theoretical underpinnings of close and distant reading in translation studies, emphasizing the lack of previous discussions on these methods within the field in the context of Türkiye. First, we will conduct a meticulous close reading of "Havaya Çizilen Dünya" and its translation into Russian based on the onomasiological approach. This in-depth analysis will focus on unraveling the underlying fragments of reality embedded within the language of both the source text and the translated version. Following the close reading, we will then utilize Voyant Tools to perform distant readings of both the source text and the translated version. By comparing the results of the distant readings between the source text and the translated text, we can gain valuable insights into how the translation process has impacted the linguistic features and overall structure of the poem. In addition to examining linguistic and structural aspects, this paper delves into how the translator's choices shape the cultural and literary image of Dağlarca in the target text. By addressing how linguistic elements contribute to the representation of the poet's identity, the study underscores the translator's role in mediating between cultures and shaping the reception of literary figures. This combined perspective not only reconciles subjective and objective

approaches but also enriches the theoretical discourse in translation studies, offering valuable insights into the connections between language, culture, and authorial identity in translations.

Through a comprehensive analysis of "Havaya Çizilen Dünya," employing both close and distant reading methodologies, this study aims to enhance the understanding of Dağlarca's work and contribute to the broader dialogue on poetry translation. The paper concludes that a combined approach, integrating close and distant reading, is essential for the field of translation studies. By analyzing text data and interpreting it within the framework of close reading, the study fosters a balance between subjective and objective perspectives in translation studies. This balance is crucial for developing comprehensive criteria in translation criticism, which often concentrates on detecting errors and inconsistencies, potentially neglecting the author's creative input. The research also emphasizes the significance of merging close and distant reading techniques in translation studies, particularly in the context of the evolving digital humanities paradigm.

Literature Review

Close reading is a method of literary analysis that emphasizes detailed examination of language, form, structure, and style. This technique involves deep engagement with the text to uncover layers of meaning that may not be immediately apparent. It has been a mainstay in literary research and has been referred to by various terms (Baldick, 2001, p. 90). Moreover, close reading is fundamental not only in literary research but also across the humanities (Janicke, Franzini, Cheema and Scheuermann, 2015). The dichotomy of close and distant reading was introduced by Franco Moretti (2000) within the context of studying "world literature" beyond national boundaries. Moretti highlighted the need to develop an abstract perspective on textual features that may remain invisible during close reading. He stated that "reading more is always a good thing, but not the solution" (Moretti, 2000), emphasizing the importance of adopting another perspective on texts, which sparked significant discussion in literary studies. Later, Moretti (2005) proposed a methodological approach to literary analysis using data visualization and further developed the concept of "distant reading," which focuses on computational tools and large text corpora (Moretti, 2013). This approach aligns with the digital humanities trend, transforming "distant reading" into computer-assisted analysis methods (Primorac, 2023). Translation Studies has only recently begun to adopt this trend. The first comprehensive work in the field of translation studies and computer-assisted translation was published in 2021 (Youdale, 2021). This book advocates for an interdisciplinary approach that combines traditional close reading with corpus-linguistic analysis and text visualization.

While the trend of digitalization in the humanities continues to spread in the English-speaking world, many methods and concepts remain unknown in local contexts for various reasons. Researchers have highlighted this problem, drawing attention to the unequal access to digitalization and digital tools between the non-Anglophone "peripheries" and the Anglophone "core" (Primorac, 2023). To assess the situation in Türkiye, we examined the database of Turkish academic papers at *dergipark.gov.tr* and the most popular book sites featuring works published in Türkiye. We found that the concept of "distant reading" was introduced in Turkish as "uzak okuma" in 2021 with the translation of Franco Moretti's book "Distant Reading." The search results at *dergipark* database showed two papers, applying distant reading methods. One of the papers focuses on statistical analysis of the Yeşilçam films style, aiming at defining correlations between stylistic features of the films and historical development of the film industry (Şavk, 2020). Another paper deals with statistical distribution of the texts written by the famous Turkish poet and thinker Sezai Karakoç, revealing the correlation between his literary and philosophical works (Çil, 2022). No research articles addressing the issue of close and distant reading in translation studies were found. However, there are some works on text analysis using Voyant Tools. These papers mainly focus on word statistics and frequency, presenting a descriptive approach to text analysis (Dalyan and Eberdes, 2020; Kazancı, 2024; Tutar and Özkan,

2023). We also found only two works using Voyant Tools in translation studies, both being a book chapter. One of the works introduces Voyant Tools with analysis results of the source text and its translations in Turkish and French, dealing with Jane Austen's "Pride and Prejudice" as a case study (Taşdan Doğan, 2021). Another research focuses on translation quality and web-localization of the texts in tourism industry. The author applies close and distant reading through Voyant Tools to assess the correlation between texts under the title "Turizm Etkinlikleri" on the website of the Directorate of Culture and Tourism in Samsun province and their English translations (Taşdan Doğan, 2021 (a)). We didn't find any research dealing with the problem and presenting data from language pairs other than English-Turkish.

A review of works using the keywords "distant reading," "Voyant Tools," and "translation studies" in the Russian academic database *elibrary.ru* indicates that the concept of distant reading was introduced through the Russian translation of Moretti's works in 2016 (Moretti, 2016). Scholars explore this concept in the context of digital philology and its future developments (Abramzon, 2018; Kedrova, 2022), noting that quantitative research methods have long been part of Russian academic tradition, particularly within the formalist school (Arsenyev, 2018). These approaches were described in details in Boris Yarkho's work on literary analysis (Lopatina, 2021). Recently, distant reading has gained more attention from researchers within the digital humanities field. These methods are primarily applied in historical studies (Garskova, 2019) and literary analysis (Antopolskiy et al., 2023; Petrov and Shcherbak, 2021). The analysis of *elibrary* database shows that Voyant Tools is mainly used in historical and literary studies. No research applying distant reading methods, including visualization with Voyant Tools, was found in translation studies for the Russian-Turkish language pair.

The literature review shows that there is a gap in research in local context of Türkiye and Russia. This paper attempts to introduce the problem of close and distant reading, dealing with Turkish-Russian language pair as a case. The research seeks to provide a roadmap on close and distant reading aiming at pre- and post-translation analysis that could be applied to different language pairs.

Theoretical Framework

The key concepts for this study are close reading and distant reading. Close reading (careful reading, thorough reading) is defined as the researcher's sensitive attention to every detail of the text, its various nuances in meaning, stylistic devices, and the overall structure and architecture of the work. Close reading involves a careful examination of the work as a self-contained object or "closed system," meaning the focus is on the text itself rather than external sources or reader responses. It also entails a comprehensive interpretation of each sentence, its figurative language, and symbolism (Mironova, 2021). This concept is also related to "deep or vertical reading" (Mironova, 2021 (a)), which has been proposed in contrast to superficial or horizontal reading (Lopatina, 2021).

In our study, close reading is interpreted as pre-translation analysis, involving detailed text examination. There are various approaches to defining pre-translation text analysis (Dicerto, 2018), reflecting the flexibility of the concept depending on translation tasks. In our work, we rely on a definition of pre-translation analysis that entails a detailed examination of the linguistic dimension of the text to extract information about the extralinguistic context described through the language (Poluyan, 2005). This approach involves analyzing units at different linguistic levels and visualizing the connections between the linguistic dimension and the fragment of reality. The fragment of reality is perceived through the five senses, and thus visual, auditory, olfactory, gustatory, and tactile images reconstructed in language are also part of the analysis. This approach aligns with the onomasiological approach (Kozan, 2020) to natural language, within which a fragment of reality is viewed as a situation with a specific structure expressed at the linguistic level through naming

patterns (Serebrennikov and Ufimtseva, 1977; Yartseva, 1990). Elements of the situation include the subject, action, state, attribute, object, time, and space (Jerebilo, 2016).

In the context of this study, the onomasiological approach to language has guided the roadmap for pre-translation analysis as a method of close reading. An algorithm for close reading based on onomasiological categories was proposed within the study. For distant reading, this research suggests the visualization of the text's linguistic dimension using Voyant Tools.

Methodology

The material for this study is the poem "Havaya Çizilen Dünya" by the renowned Turkish poet Fazıl Hüsni Dağlarca (Dağlarca, 1960) and its Russian translation (Dağlarca, 1984). This poem was selected as the subject of analysis due to its rich variety of imagery. The source text, along with the Russian translation (target text) and a literal English translation, is presented in Table 1.

Table 1

Source Text and Target Text

SOURCE TEXT	TARGET TEXT
Yalnızlık, sabahların yaşadığı yalnızlık; (<i>Loneliness, the loneliness that mornings endure</i>)[1] Suların içindeki ışıklar kadar ılık. (1) (<i>As warm as the light within the water</i>)	Та жалость, что приходит по утрам, (<i>That pity that comes in the morning</i>) Как желтый луч из-за оконных рам.(1) (<i>Like a yellow ray through the window frames</i>)
Hüzün, o mısralardan dudakta kalan hüzün; (<i>Sadness, the sadness left on the lips from those lines</i>) İkinci üstlerinde aydınlığı gündüzün.(2) (<i>The brightness of the day upon the afternoon</i>)	Печаль – печаль давно забытых строк, (<i>Sadness – the sadness of long-forgotten lines</i>) Оставшийся в гортани холодок.(2) (<i>A chill left in the throat</i>)
Uykular, ilk gençliğin gündüz gibi uykusu, (<i>Sleep, like afternoon sleep in early youth</i>) Vücudun balık olup içinde yüzdüğü su. (3) (<i>The water in which the body swims like a fish</i>)	Сны отрочества, голубые сны, (<i>Dreams of adolescence, blue dreams</i>) Свет, выплывающий из глубины.(3) (<i>Light emerging from the depths</i>)
Sessizlik geceleyin yolcusuz sokaklarda; (<i>Silence at night at the streets without travelers</i>) Sükûn dalgalarının ortasındaki ada. (4) (<i>An island in the middle of calm waves</i>)	Безлюдной, темной улицы покой, (<i>The stillness of a desolate, dark street</i>) Как дальний райский островок морской.(4) (<i>Like a distant, heavenly island at sea</i>)
Ruha uzak bir şehir içinden gelen rüzgâr, (<i>A wind from a distant city, reaching the soul</i>) Ayrılıktan önceler, ayrılıktan sonralar. (5) (<i>Before farewell, after farewell</i>)	Шум ветра на углах и площадях, (<i>The roar of the wind at corners and squares</i>) Разлуки вкус на спекшихся губах.(5) (<i>The taste of farewell on parched lips</i>)
Müzelerde o ölü zaman, o gölgesizlik. (<i>In museums, that dead time, that shadowlessness</i>) Yüze değen eskilik, sonsuzluk, kimsesizlik.(6) (<i>The touch of antiquity, eternity, loneliness on the face</i>)	Музеев звук без звуков и теней – (<i>The sound of museums without sounds and shadows</i>) Отчаянья и смерти мавзолеей.(6) (<i>A mausoleum of despair and death</i>)

SOURCE TEXT	TARGET TEXT
O kadar siliktir ki bir bayram günü şiiir, (<i>So faint is a poem on a holiday</i>) Uyurken akla gelen son hayaller gibidir. (7) (<i>Like the last dreams that come to mind while sleeping</i>)	Стихи, написанные к торжеству, (<i>Poems written for a celebration</i>) Как мысли – не во сне, не наяву. (7) (<i>Like thoughts—neither in dreams nor in reality</i>)
Hayatın oyundaki sükûna değen sesi; (<i>The sound of life touching the calm of a game</i>) Çocuklukta her yeni sınıfın o ilk dersi.(8) (<i>The first lesson of each new class in childhood</i>)	И голос жизни, что в игру проник- (<i>And the voice of life that has entered the game</i>) Такой урок не вычитать из книг. (8) (<i>Such a lesson cannot be learned from books</i>)
Müzikten sonra içi dinlemek uzun uzun; (<i>Listening to the inner self long after the music</i>) Bir resimdeki davet, bir heykeldeki sükûn.(9) (<i>An invitation in a painting, calmness in a sculpture</i>)	И плеск ручьев, и гул клавиатур, (<i>The splash of streams, the hum of keys on piano</i>) Глаза портретов, разворот скульптур. (9) (<i>The eyes of portraits, the turn of sculptures</i>)
Öyle sevgililer ki bir kere görülmüştür, (<i>Such lovers that have been seen only once</i>) Hatıraları ömrün gecelerince yürür.(10) (<i>Memories of them walk through the nights life</i>)	Утраченное, что придет опять (<i>That which is lost and will come again</i>) Навек бессоницею нашей стать. (10) (<i>To become our eternal sleeplessness</i>)
Duyulan sılasıyla sezilen o beldeler, (<i>Those places sensed with a feeling of longing</i>) Geçer yelkenler gibi enginden birer birer.(11) (<i>Pass one by one like sails from the horizon</i>)	Как паруса, мелькают города, (<i>Cities, like sails, flit by</i>) В которых не бывал я никогда. (11) (<i>In which I have never been</i>)
Dudakların habersiz söylediği şarkılar; (<i>Songs unconsciously sung by the lips</i>) Vücudun ağaçlardan önce duyduğu bahar.(12) (<i>Spring felt by the body before the trees</i>)	Я чувствую весенний лад и строй, (<i>I feel the spring harmony and tune</i>) Как дерево – корнями и корой.(12) (<i>Like a tree—with roots and bark</i>)
Çiziyorum havaya dünyamı bir çiçekle (<i>I draw my world in the air with a flower</i>) Ve hayran bakıyorum bu rüya gibi şekle.(13) (<i>And admire this dream-like shape</i>)	Цветком картину в воздухе черчу (<i>I draw a picture in the air with a flower</i>) И вижу мир таким, каким хочу.(13) (<i>And see the world as I wish it to be</i>)

At the first stage of the research, we analyzed the source text using onomasiological categories: subject, action, state, object, time, and space. We believe that examining the distribution of onomasiological roles within the text can help reveal the "cognitive map" that the author relies on. This map may display unexpected and unconventional combinations, which can be assessed as manifestations of the author's creativity and a reflection of his divergent thinking (Guilford, 1967). Additionally, we identified linguistic images associated with the reconstruction of reality fragments through the five senses. The close reading method was also applied to the translated text, enabling a comparison of the two texts based on their onomasiological structure.

During the second stage, we turned to Voyant Tools and examined the visualization results. The source text and its translation were not lemmatized beforehand, as lemmatization can obscure relationships

between linguistic forms that may be important for comparing the source text with the target text. The texts were analyzed separately, with key units and their connections highlighted. The Summary, Cirrus, Links, and Contexts visualization tools were used. The Summary Tool provides general information about the corpus. Cirrus is a word cloud that visualizes the most frequent words in a corpus or document. Links (Collocates Graph) represents keywords and terms that occur in close proximity, displayed as a force-directed network graph. The Contexts (or Keywords in Context) tool shows each occurrence of a keyword along with some surrounding text (the context) (Voyant Tools, 2024). Subsequently, we compared the visualization results for both the source and target text.

At the third stage, we compared the results of close and distant reading, guided by the research questions posed in this study: What information does the translator extract through close reading of the original and the translation? Are the results of close reading a subjective assessment by the translator? What can a translator discern through distant reading of the source and target texts? What does the comparison of close and distant reading results reveal?

Findings

Close Reading: Source Text

The text consists of thirteen couplets, each of which is a complete unit where the final elements of the lines form a rhyme. Semantically, the text is rich in numerous images, which, from an onomasiological perspective, are namings of specific fragments of reality. Each couplet describes a distinct fragment of reality according to a uniform model: the first line formalizes the situation at the linguistic level by specifying an additional attribute that distinguishes it from other possible situations. For instance, the first line mentions "yalnızlık" (loneliness), which is specified by the attribute "sabahların yaşadığı yalnızlık" (the loneliness that mornings endure). The naming of the situation can appear at the beginning, as observed in couplets 1, 2, 3, 4, and 10, or the attribute may be foregrounded, as seen in couplets 5, 6, 7, 8, 9, 11, and 12. For example, in the line "Ruha uzak bir şehir içinden gelen rüzgâr" (A wind from a distant city, reaching the soul), the attribute of the situation is "Ruha uzak bir şehir içinden gelen," followed by its naming "rüzgar" (wind). The attribute may be expressed through participle constructions (sıfat-fil grubu in Turkish), as in the example above, or in the first line of couplet 12, "Dudakların habersiz söylediği şarkılar" (Songs unconsciously sung by the lips). Additionally, the attribute is conveyed through linguistic forms that express spatial-temporal relationships, as seen in the initial lines of couplets 6 and 9. In "Müzelerde o ölü zaman, o gölgesizlik" (In museums, that dead time, that shadowlessness), the suffix "-de" indicates spatial relationships, while "Müzikten sonra içi dinlemek uzun uzun" (Listening to the inner self long after the music) features a temporal construction with the postposition "sonra" (after). The attribute is also conveyed using the intensifying particle "ki," as in the first lines of couplet 7: "O kadar siliktir ki bir bayram günü şiir" (So faint is a poem on a holiday).

The second line of each couplet contains an explicitly expressed comparison or a reference to another situation. Explicit comparisons are present in couplets 1, 7, and 11, indicated by the postpositions "kadar" (as much as) and "gibi" (like). In the remaining couplets (except the last one), the second line features a reference to another situation that overlays the situation described in the first line. By linking different segments of reality, the text's structure creates a semantic field that places a range of diverse images on an equal plane. The text evokes a stream-of-consciousness effect, where each unit encodes a specific human experience. Consequently, the semantic structure of this text can be represented as a series of interconnected images, illustrated by the model [Image1 ↔ Image2]. In this context, the interconnected images are: yalnızlık (loneliness) ↔ ışık (light) (1); hüzn (sadness; melancholy) ↔ aydınlık (brightness) (2); uyku (sleep) ↔ su (water) (3); sessizlik (silence) ↔ ada (island) (4); rüzgar (wind) ↔ ayrılıktan önceler/sonralar (before

farewell, after farewell) (5); zaman (time) ↔ eskilik, sonsuzluk, kimsesizlik (antiquity, eternity, loneliness) (6); şiir (poem) ↔ hayaller (dreams) (7); ses (sound) ↔ ders (lesson) (8); içi dinlemek (listening to the inner self) ↔ davet/sükûn (invitation/calmness) (9); sevgililer (lovers) ↔ hatıralar (memories) (10); beldeler (places) ↔ yelkenler (sails) (11); şarkılar (songs) ↔ bahar (spring) (12).

Since these images are elements of situations, they are interconnected not only with each other but also with other participants in these situations, forming a complex system of overlapping semantic layers. In other words, each image has informational value created through its relationships with other elements within the situation. For example, the image of yalnızlık (loneliness) in (1) is described as "sabahların yaşadığı yalnızlık" (the loneliness that mornings endure), while ışık (light) is depicted as "suların içindeki ışık" (light within the water) and ılık (warm). These connections enrich the image by specifying it and imbuing it with existential significance. In this context, yalnızlık and ışık function as active subjects of the situation, as new information is conveyed about them. These subjects possess attributes, which are linguistically formalized through various structures. In the first example, the temporal category ("sabah" or "morning") acts as a subject related to the action "yaşa(mak)" (to experience), but within the context, this connection forms an attribute of the main subject (yalnızlık or loneliness) and is expressed linguistically through the DIK-participle structure.

The analysis of the distribution of onomasiological roles in the original text revealed that onomasiological categories assume different functions. For instance, the temporal category sabah (morning) transforms into a subject category as seen in "sabahların yaşadığı yalnızlık" (the loneliness that mornings endure). Some categories acquire atypical qualities or states. For example, the phenomenon of yalnızlık (loneliness) is associated with the state of ılık (warm) in "yalnızlık (...) ılık" (loneliness (...) warm). Certain categories are related to actions and/or spaces that are not typically associated with them. For example, hüzn (sadness) is connected with dudakta kalmak (to linger on the lips) in "o mısralardan dudakta kalan hüzn" (the sadness lingering on the lips from those lines), vücut (body) with balık olmak (to become a fish) in "vücut balık olup içinde yüzdüğü su" (the body becoming a fish in the water it swims in), and eskilik/sonsuzluk (antiquity/eternity) with yüze değmek (to touch the face) in "Yüze değen eskilik, sonsuzluk, kimsesizlik" (the antiquity, eternity, and loneliness touching the face). Subjects or objects are placed in unexpected spaces, as in "sükûn dalgalarının ortasında ada" (an island in the midst of waves of calm). These patterns create an effect of surprise and slow down the reading process, prompting the reader to reflect and visualize the image. In this respect, they can be seen as reflections of the author's creativity.

The final couplet in the text differs from the others in both structural and semantic organization. Structurally, the first and second lines consist of two sentences with altered syntactic structures, connected by the conjunction "ve" (and). Both sentences begin with actions performed by an active subject ("çiziyorum" (draw) and "hayran bakıyorum" (admire)). This is the first instance in the text where the human subject is verbalized as "ben" (I). In terms of semantic structure, there are no comparisons or references to other images.

The analysis of images based on sensory classification reveals that the majority are visual and tactile images, with only a few auditory images present. No olfactory or gustatory images are included in the text.

Close Reading: Target Text

The translated text is composed of 13 couplets, each of which is a complete unit, as the final elements of the lines create rhymes. Like the original text, each couplet describes a distinct fragment of reality, expressed through various patterns. In most cases, the first line specifies the situation with an attribute, while the second line includes a comparison or reference to another situation. Typically, the attribute is presented after the situation is introduced. For instance, in the first line of the first couplet, "Та жалость,

что приходит по утрам" (That pity that comes in the morning), the situation "жалость" (pity) is named, followed by its attribute "что приходит по утрам" (that comes in the morning). This structure is followed in couplets 2, 3, 5, 7, 8, 9, and 10, with the exception of the first couplet. In couplets 4 and 6, the attribute of the situation is placed at the forefront, which is unusual in Russian but considered a stylistic device in poetry and prose. For example: "Безлюдной, темной улицы покой" (the stillness of a desolate, dark street) ← "покой безлюдной, темной улицы" (stillness of a desolate, dark street) (4); "музеев звук без звуков и теней" (the sound of museums without sounds and shadows) ← "звук музеев без звуков и теней" (the sound of museums without sounds and shadows) (6).

Attributes can be verbalized through various structures: subordinate clauses (couplets 1, 8, 10), incoordinate attributes (couplets 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9), and coordinate attributes (couplets 3, 7). In some couplets, multiple attributes are layered. For instance, "та жалость" (that pity) is expanded to "та жалость, что приходит по утрам" (that pity that comes in the morning) in (1); "сны отрочества" (dreams of adolescence) becomes "сны отрочества, голубые сны" (dreams of adolescence, blue dreams) in (3); and "голос жизни" (voice of life) is elaborated as "голос жизни, что в игру проник" (voice of life that permeated into play) in (8).

Comparisons of situations using the conjunction "как" (as) are present in couplets 1, 4, 7, and 11. In most other couplets, different situations are introduced (couplets 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10), which creates a "stream of consciousness" effect. Thus, the semantic structure of this text also aligns with the model [Image1 ↔ Image2]. In the translated text, the interconnected images are as follows: жалость (pity) ↔ луч (ray) (1); печаль (sadness) ↔ холодок (chill) (2); сны (dreams) ↔ свет (light) (3); покой (stillness) ↔ островок (island) (4); шум (roar) ↔ вкус (taste) (5); звук (sound) ↔ мавзолей (mausoleum) (6); стихи (poems) ↔ мысли (thoughts) (7); голос (voice) ↔ урок (lesson) (8); плеск (splash), гул (hum) ↔ глаза (eyes), разворот (turn) (9); утраченное (lost) ↔ бессонница (sleeplessness) (10).

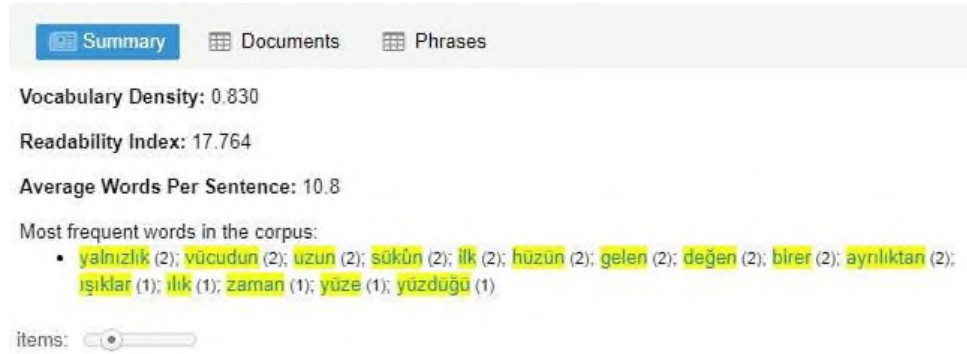
We did not identify any changes in the roles of onomasiological categories in the target text. Only in a few instances there is an unusual attribution of some subjects, such as "вкус разлуки" (the taste of separation) and "мавзолей смерти" (the mausoleum of death). In this context, the translated text can be considered transparent to the reader.

In couplets 11, 12, and 13, the model for presenting situations differs. In couplet 11, a comparison ("как паруса" – as sails) is foregrounded, followed by a situation ("мелькают города" – cities flicker) which serves as an addition to another situation ("в которых не бывал я никогда" – in which I have never been). In couplets 11, 12, and 13, the active subject "я" (I) appears.

The analysis of imagery based on sensory classification reveals that the majority of images are visual and tactile. Auditory images are present in small quantities, and there is one image associated with taste. Olfactory images are absent.

Distant Reading: Source Text

The Summary tool revealed that the text comprises 141 words, of which 117 are unique, indicating a low frequency of reiterations. The average number of words per sentence is 10.8. The most frequently occurring words in the corpus, appearing twice, are yalnızlık (loneliness), vücut (body), uzun (long), sükun (calm), ilk (first), hüzn (sorrow), gelen (coming), değen (touching), birer (each), and ayrılık (separation). The results of the visualization using the Summary tool are presented in [Figure 1](#).

Figure 1*Summary: Source Text*

Four key terms represent abstract concepts expressed through nouns, which can be associated with the theme of emotions, specifically mental phenomena. The key term vücut (body) is a somatic image. The remaining key terms (uzun – long, ilk – first, gelen – coming, değen – touching, and birer – each) are descriptive units. Some of these reflect attributes (uzun, ilk, birer), while others are associated with actions (gelen, değen), which convey the semantics of movement.

During the analysis, it was observed that the key term uyku (sleep), used in couplet 3 in the forms uykular (plural) and uykusu (attribute), was not included among the key terms. The tool evaluated these two forms as separate words, indicating that the system does not recognize morphemes in Turkish. The concept encoded by uyku also pertains to mental phenomena and correlates with other key terms.

It is important to note that the quantitative approach to forms does not account for implicit categories. For example, in the final couplet, forms are present that include the self-reference of the subject "I" (çiziyorum – I draw, hayran bakıyorum – I admire). Since the subject in this text was not verbalized in the form of a personal pronoun, the system did not visualize it. Therefore, the list of frequent words includes: yalnızlık (loneliness), vücut (body), uzun (long), uyku (sleep), sükun (calm), ilk (first), hüzün (sorrow), gelen (coming), değen (touching), birer (each), and ayrılık (separation).

The Cirrus tool displayed the non-lemmatized text in the form of a word cloud, highlighting 10 frequent terms. This visualization is shown in [Figure 2](#).

Figure 2*Cirrus: Source Text*

The Cirrus tool visualized the quantitative data from the Summary as a word cloud, and while it does not provide new information for the researcher, it does offer some insights. Notably, the key term "vücut" appears in the form used in the text, specifically "vücutun," which is formed with the suffix -un. This suffix serves to emphasize the passive role of the subject within the context. The subject performs the action, but this situation is secondary to the broader context. For instance, in the sentence "Vücutun balık olup içinde yüzdüğü su" (The water in which the body swims like a fish) (3), the image of water is highlighted and further described through the linguistic structure Actor^N + Action^{DIK}. Thus, Cirrus allows for the analysis of the distribution of active and passive subjects in the text.

The Links tool visualized the connections between words that are in close proximity to each other. By default, Links visualizes interrelated words based on the key terms highlighted by Cirrus according to their frequency. Figure 3 provides an example of the network of connections, with the main nodes being "yalnızlık" (loneliness), "vücutun" (related to body), and "uzun" (long).

Figure 3

Links (Collocates Graph): Source Text

The Links tool allows for the identification of connections for each unit in the text by entering the lexeme into the search bar. For the purposes of this study, we visualized not only the key terms identified by the system based on frequency but also the units highlighted by the author in each couplet. These units in the source text are: "yalnızlık" (loneliness) (1), "hüzün" (sadness) (2), "uykular" (sleep) (3), "sessizlik" (silence) (4), "rüzgar" (wind) (5), "zaman" (time) (6), "şiiir" (poem) (7), "ses" (sound) (8), "dinlemek" (listening) (9), "sevgililer" (lovers) (10), "beldeler" (places) (11), and "şarkılar" (songs) (12). The final couplet (13) differs in structure from the others, with the focus in this context being on the naming of actions, specifically "çiziyorum" (I draw) and "bakıyorum" (I look) (13).

Analysis of the connections of key units in the source text using Links revealed that the tool identifies the closest collocates based on proximity. However, some words contextually related to the key unit are not reflected in the network of connections. For example, the network constructed for the unit "yalnızlık" (loneliness) shows connections with words such as "suların" (of the waters), "sabahlının" (of the mornings),

“yaşadığı” (endured), “içindeki” (within), and “ışıklar” (lights). Nevertheless, the word “ılık” (warm), which correlates with “yalnızlık” and conveys information about a state, is not included in the network (see Figure 4).

Figure 4
Links: Collocates of “yalnızlık”

The absence of the word “ılık” (warm) in the network can be attributed to the quantitative limitations imposed by the tool on collocates it visualizes. Among the lexemes represented in the graph, “yalnızlık” (loneliness) and “ışıklar” (lights) are active (initial) forms that serve to name fragments of reality, specifically encoding information about the active subject of the situation. Other units can be interpreted as passive forms, conveying information about a secondary situation from the perspective of the context through suffixes. However, this interpretation is structural, as it focuses on the formal characteristics of the lexemes. Semantically, the graph reflects concepts that create a unified semantic space. In other words, “yalnızlık” is related not only to “ışıklar” but also to “su” (water) and “sabah” (morning). However, this semantic field is incomplete, as the original text indicates that “yalnızlık” is connected with the attribute “ılık,” which is also an attribute for “ışıklar.” These data can be further visualized using the Contexts tool. Figure 5 provides an example of the visualization for “yalnızlık” (loneliness).

Figure 5
Keywords in Context: “yalnızlık”

Document	Left	Term	Right
tur_yaln...		yalnızlık	, sabahların yaşadığı yalnızlık; Suların i...
tur_yaln...	Yalnızlık, sabahların yaşadığı	yalnızlık	; Suların içindeki ışıklar kadar ılık

2 context expand

The Figure 5 displays the context surrounding the key term, providing insight into both structural elements and additional contextual units. The Contexts tool indicated that “yalnızlık” (loneliness) and

"ılık" (warm) belong to the same semantic unit, specifically within the same couplet. Consequently, we used the Links tool to visualize the connections between "yalnızlık" and "ılık." Figure 6 illustrates that these lexemes are interconnected through the shared collocate "ışık" (light).

Figure 6

Links: collocates of "yalnızlık" and "ılık"

Based on the initial visualization data from key contextual units via Links and the identification of contextual collocates using Keywords in Context, it is possible to infer a set of collocates that reflect specific relationships. In the source text, "yalnızlık" (loneliness) is associated with images such as "su" (water), "sabah" (morning), and "ışıklar" (lights), which links to "ılık" (warm). As previously mentioned, each element within the context possesses additional attributes that may be significant when comparing the source text with the translation. The illustration reveals that "yalnızlık" includes the lexeme "yaşadığı" (experienced), which denotes an action transformed into a descriptor through a morphological suffix (yaşa* → yaşadığı). Therefore, "yalnızlık" in the source text is connected with various onomasiological categories (subject, space, time, action) and images (visual, tactile). The set of collocates can be represented as follows: (1) Yalnızlık: su, sabah, ışık, ılık, yaşa-. We applied this visualization approach to all key units in each couplet.

For the key term "hüzün" (sadness) (2), the collocate "ışık" (light) appeared in the visualization, although it is structurally and semantically related to the first couplet. This discrepancy can be explained by the collocate detection algorithm, which is based on the proximity of elements. This aspect should be considered when identifying semantic collocates. Additionally, the term "üstlerinde" (on them) appears among the collocates but serves an auxiliary role in naming the situation. Consequently, the set of collocates for (2) Hüzün includes: dudak (lips), mısra (verse), aydınlık (brightness), and ikinci (afternoon).

For the key term "uyku" (sleep) (3), collocates that are not semantically related to the previous passage were visualized. It was also identified that "gençlik" (youth) serves as a connecting element between "uyku" and "su" (water). The set of collocates for (3) Uyku includes: gençlik (youth), gündüz (daytime), balık (fish), vücut (body), aydınlık (light), and su (water).

Regarding the key term "sessizlik" (silence) (4), the Links tool did not identify the term "ada" (island) within its collocational field. Furthermore, a search for collocates using "ada" did not reveal a connecting element. This can be attributed to the significant distance between "sessizlik" and "ada" in the original

text, which is a key factor for the tool in determining collocates. Based on the analysis from Links and Contexts, the set of collocates for (4) Sessizlik comprises: yolcusuz (without passengers), sokaklar (streets), and geceleyin (at night).

For the key term "rüzgar" (wind) (5), the Links tool did not display the collocate "ruh" (soul) within its collocational field, which may be attributed to the distance between the units. A search for collocates of "ruh" revealed that the connecting element between "rüzgar" and "ruh" is "şehir" (city). Based on the analysis of visualizations from Links and Contexts, the set of collocates for (5) "Rüzgar" includes: ayrılık (separation), şehir (city), and ruh (soul).

For the key term "zaman" (time) (6), the tool visualized three collocates: "yüz" (face), "müze" (museum), and "gölgesizlik" (shadowlessness). Contextually related terms such as "eskilik" (oldness), "sonsuzluk" (infinity), and "kimsesizlik" (loneliness) were not included in the visualization. A search for collocates of "eskilik" indicated that "yüz" and "gölgesizlik" serve as connecting elements. "Sonsuzluk" is related to "zaman" through "yüz," while "kimsesizlik" does not share common elements with "zaman," likely due to the distance between the units. Based on the visualizations from Links and Contexts, the set of collocates for (6) "Zaman" includes: müze (museum), gölgesizlik (shadowlessness), yüz (face), eskilik (oldness), sonsuzluk (infinity), and kimsesizlik (loneliness).

For the key term "şiiir" (poetry) (7), the visualization revealed collocates such as "bayram" (holiday), "akla" (to mind), "gelen" (coming), and "uyurken" (while sleeping). Searches for the term "silik" indicated that "silik" and "şiiir" are connected through "bayram," while "hayal" (dream) is linked to "şiiir" through "akla" and "gelen." Thus, the set of collocates for (7) "Şiiir" includes: bayram (holiday), akıl (mind), gel- (come), uyu- (sleep), silik (faint), and hayal (dream).

For the key term "ses" (sound) (8), the tool visualized collocates such as "sükûna" (to calmness), "çocuklukta" (in childhood), "oyundaki" (in the game), and "yeni" (new). Contextually related collocates like "sınıf" (class) and "ders" (lesson) were not included in the group. Searches for "ders" revealed no shared elements with "ses." Based on the Contexts analysis, the set of collocates for (8) "Ses" includes: sükûn (calm), çocukluk (childhood), oyun (game), and ses (sound).

For the key term "dinlemek" (to listen) (9), "uzun" (long), "sonra" (after), and "müzikten" (from music) were displayed. Contextually related collocates also include "davet" (invitation) and "sükûn" (calm). Searches indicated that "davet" is connected to "dinlemek" through "uzun," and "dinlemek" is linked to "sükûn" through "davet." Therefore, the primary set of collocates for (9) "Dinlemek" includes: uzun (long), müzik (music), davet (invitation), and sükûn (calm).

For the key term "sevgililer" (lovers) (10), Links visualized collocates from the previous couplet. The only contextual collocate visualized was "kere" (time). Searches for the contextual key term "hatıra" (memory) revealed a connection between "sevgililer" and "hatıra" through "kere." Consequently, the primary set of collocates for (10) "Sevgililer" includes: kere (time) and hatıra (memory).

For the key term "beldeler" (places) (11), the set of collocates was visualized as follows: yelkenler (sails), sıla (homeland), and sezilen (sensed).

For the key term "şarkılar" (songs) (12), Links visualized the collocates "habersiz" (unaware), "ağaç" (tree), "dudak" (lip), and "vücut" (body). The term "ağaç" connects "şarkılar" and "bahar" (spring). Thus, the set of collocates for (12) "Şarkılar" includes: habersiz (unaware), ağaç (tree), dudak (lip), vücut (body), and bahar (spring).

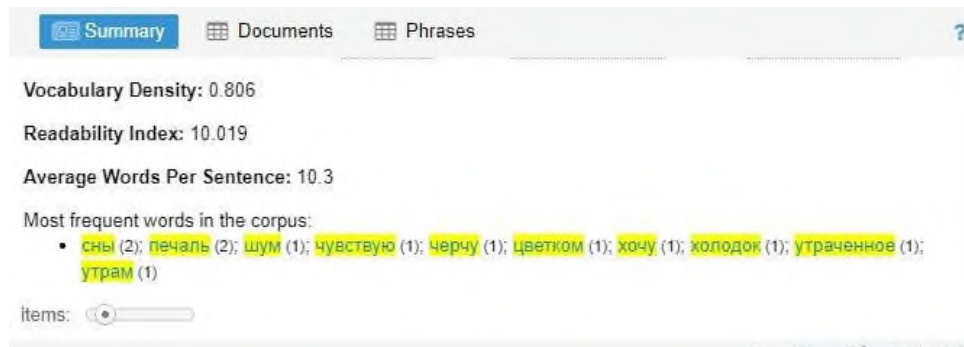
For the key term "çiziyorum" (I am drawing) (13), Links visualized the collocates "havaya" (into the air), "duyduğu" (heard), "dünyam" (my world), and "önce" (before). For "bakıyorum" (I am looking), the collocates included "rüya" (dream) and "çiçekle" (with flower).

Distant Reading: Target Text

The Summary tool revealed that the text consists of 134 words, of which 108 are unique, indicating a low frequency of reiteration. The average number of words per sentence is 10.3. The most frequent words in the corpus, each appearing twice, are "сны" (with the semantics of "sleep") and "печаль" (sadness). The results of the visualization via Summary are shown in Figure 7.

Figure 7

Summary: Target Text

Two key terms represent abstract concepts expressed through nouns, which are associated with the theme of emotions, specifically psychological phenomena. Due to the text not being lemmatized, the tool distinguished between "сны" (with the semantics of "dream") in the third couplet and "сне" in the seventh couplet as separate units, which impacted the frequency count of words. The same issue occurred with the term "звук" (sound), which appeared in the text as both "звук" and "звуков" in the sixth couplet. Furthermore, the tool did not account for the frequency of the term "я" (I), which is represented explicitly (in couplets 11 and 12) and implicitly (in couplet 13) through verb forms. The exclusion of explicit "я" is attributed to personal pronouns being included in the default stopwords list. After modifying the stopwords list, the frequency was recalculated, resulting in the following list of frequent words: "сон" (dream) (3 occurrences), "я" (I) (2 occurrences), "печаль" (sadness) (2 occurrences), and "звук" (sound) (2 occurrences).

The Cirrus tool visualized the non-lemmatized text as a word cloud, highlighting three frequent terms. The visualization is displayed in Figure 8.

Figure 8

Cirrus: Target Text

Consistent with the analysis of the source text, we employed the Links and Contexts tools to identify and visualize collocates. We established the principal units within their contexts and mapped their associations. The sets of collocates for each couplet are as follows:

(1) Жалость (Pity): утро (morning), луч (ray). The term "утро" (morning) functions as a connecting element between "жалость" (pity) and "луч" (ray).

(2) Печаль (Sadness): рама (frame), строка (line), оставшийся (remaining), печаль (sadness). Similar to the source text, collocates are determined by their proximity to the key term, resulting in the inclusion of "рама" (frame) from the preceding couplet in the set for "печаль" (sadness). Analysis using Contexts indicated that "холодок" (chill) is a contextual collocate for "печаль" (sadness). The initial search did not reveal a correlation with "холодок" (chill) because the tool selected the first word in the context as the key term, which is relatively distant from "холодок" (chill). However, searching directly for "холодок" (chill) showed a correlation with "печаль" (sadness), indicating that the second word in the context, which is closer to "холодок" (chill), established the necessary connection. Thus, the refined set of collocates for Печаль (Sadness) is: строка (line), оставшийся (remaining), холодок (chill).

(3) Сны (Dreams): гортань (throat), выплывающий (emerging), отрочество (adolescence), сны (dreams). Excluding collocates from the previous couplet and searching with the contextual collocate "свет" (light), we found that "свет" (light) and "сны" (dreams) are connected through "сны" (dreams) and "отрочество" (adolescence). The final set of collocates for Сны (Dreams) is: отрочество (adolescence), выплывающий (emerging), свет (light).

(4) Покой (Rest): райский (heavenly), безлюдный (desolate), островок (isle). The tool visualized the connection between the two primary units "покой" (rest) and "островок" (isle).

(5) Шум (Noise): райский (heavenly), площади (squares), углы (corners). After excluding collocates from the previous couplet and searching with the contextual collocate "вкус" (taste), we found that "шум" (noise) and "вкус" (taste) are connected through "площади" (squares). The set of collocates for Шум (Noise) is: углы (corners), площади (squares), вкус (taste).

(6) Звук (Sound): отчаяние (despair), тени (shadows), мавзолей (mausoleum). The connecting elements for "звук" (sound) and "мавзолей" (mausoleum) are "тени" (shadows) and "отчаяние" (despair).

(7) Стихи (Verses): отчаянье (despair), тени (shadows), написанные (written), торжество (celebration). After excluding collocates from the previous couplet and searching with the contextual collocate "мысли" (thoughts), we found that "торжество" (celebration), "написанные" (written), and "мысли" (thoughts) are connected. The set of collocates for Стихи (Verses) is: торжество (celebration), написанные (written), мысли (thoughts).

(8) Голос (Voice): сон (dream), наяву (awake), игра (play). Among the contextual collocates, "игра" (play) is valid. Searching with another key collocate "урок" (lesson) did not reveal any connecting elements. Based on the context, the set for Голос (Voice) is: игра (play), урок (lesson).

(9) Плеск (Splash): гул (hum), глаза (eyes), клавиатура (keyboard), вычитать (learn), книга (book). After excluding collocates from the previous couplet, the set for Плеск (Splash) is: гул (hum), глаза (eyes), клавиатура (keyboard). If "гул" (hum) is considered the key term, collocates are defined as: скульптура (sculpture), разворот (turn), плеск (splash), ручей (stream).

(10) Утраченное (Lost): портрет (portrait), опять (again), бессонница (insomnia), разворот (turn), придет (will come). After excluding collocates from the previous couplet, the set for Утраченное (Lost) is: опять (again), бессонница (insomnia), прийти (to come).

(11) Города (Cities): я (I), паруса (sails), стать (to become). After excluding collocates from the previous couplet, the set for Города (Cities) is: я (I), паруса (sails).

(12) Я (I): чувствую (I feel), лад (harmony), строй (system), дерево (tree).

(13) Черчу (I draw): мир (world), такой (such), вижу (I see), цветком (with a flower). In the last two couplets, the tool visualized contextual collocates.

Discussion and Conclusion

The results of close reading suggest that the target text is structurally consistent with the source text, demonstrating that the translator has effectively preserved the original form. The target text adheres to the organizational model of the source text, wherein each couplet portrays a distinct fragment of reality. In the first line, a situation is articulated and specified through a particular characteristic, while the second line introduces a comparison or references another situation. There is a slight difference between the two texts in how the situation and its characteristic are structurally related. In the source text, the characteristic typically precedes the situation, whereas, in the target text, this relationship may deviate from the norm. This difference is likely due to the distinct ways in which information is structured in Turkish and Russian. In Turkish, the reader or listener is first immersed in the situational context, receiving an initial "data package" before the subject is revealed. For instance, in the phrase "Ruha uzak bir şehir içinden gelen rüzgâr" (the wind coming from a city far from the soul), "rüzgâr" (wind) is the linguistic expression of a natural phenomenon, with the preceding structure specifying it according to Turkish syntactic patterns. While a similar model exists in Russian, it is more constrained by stylistic and syntactic norms. The target text follows the standard informational model of Russian, where the situation is first expressed, followed by its characteristic (e.g., "Жалость, что приходит по утрам" [Pity that comes in the morning], "голос жизни, что в игру проник" [the voice of life that entered the game]). It is important to note that variations in how information is organized within the text should not be considered a criterion for post-translation analysis, as they reflect inherent differences in linguistic systems.

Both texts also demonstrate consistency in how comparisons or references to other situations are structured in the second line of each couplet. In most cases, the source and target texts reference another situation, creating a stream-of-consciousness effect. However, a notable difference between the source and target texts lies in the imagery underlying the model [Image¹ ↔ Image²], where Image¹ represents the situation in the first line, and Image² depicts a different situation in the second line. A detailed comparison of these images is presented in [Table 2](#).

Table 2

Imagery in the Source and Target Texts

Couplet	Source Text	Target Text
1	yalnızlık (loneliness) ↔ ışık (light)	жалость (pity) ↔ луч (ray)
2	hüzün (sadness) ↔ aydınlık (brightness)	печаль (sadness) ↔ холодок (chill)
3	uyku (sleep) ↔ su (water)	сны (dreams) ↔ свет (light)
4	sessizlik (silence) ↔ ada (island)	покой (stillness) ↔ островок (island)
5	rüzgar (wind) ↔ ayrılıktan önceler/sonralar (before farewell, after farewell)	шум (roar) ↔ вкус (taste)
6	zaman (time) ↔ eskilik, sonsuzluk, kimsesizlik (antiquity, eternity, loneliness)	звук (sound) ↔ мавзолей (mausoleum)
7	şiir (poem) ↔ hayaller (dreams)	стихи (poems) ↔ мысли (thoughts)
8	ses (sound) ↔ ders (lesson)	голос (voice) ↔ урок (lesson)

Couplet	Source Text	Target Text
9	içi dinlemek (listening to the inner self) ↔ davet/sükun (invitation/calmness)	плеск(splash), гул (hum) ↔ глаза (eyes), разворот (turn)
10	sevgililer (lovers) ↔ hatıraları (memories)	утраченное (lost) ↔ бессонница (sleeplessness)
11	beldeler (places) ↔ yelkenler (sails)	города (cities) ↔ не бывать (have not been to)
12	şarkılar (songs) ↔ bahar (spring)	я/ чувствовать (I/ feel) ↔ дерево (tree)
13	çizmek (draw) ↔ hayran bakmak (admire)	я/чертить (I/draw) ↔ я/видеть (I/see)

Based on the data in Table 2, it is evident that the source and target texts differ in terms of imagery correlation. The target text introduces images, which are not present in the source text, such as “жалость” (pity), “холодок” (chill), “вкус” (taste), “мавзолей” (mausoleum), “плеск” (splash), “гул” (hum), “глаза” (eyes), “утраченное” (lost), “бессонница” (sleeplessness). Additionally, some images are replaced by others in the translation. For example, “su” (water) in the source text becomes “свет” (light) in the target text, and “zaman” (time) is transformed into “звук” (sound).

The texts also differ in how onomasiological categories interact within them. The source text is rich in non-standard transformations of onomasiological categories, making it potentially more implicit for the reader. This implicitness may contribute to a slower reading pace as the reader attempts to visualize the images and comprehend their connections. In contrast, the target text is more predictable in terms of the interaction between onomasiological categories.

The source text, which unfolds as a stream of consciousness or reflections intertwined with memories that evolve through imagery, acts as a celebration of life, a theme vividly captured in the final couplet (“hayran bakıyorum bu rüya gibi şekle”). The author plays with the semantics of images, offering their interpretation. Those images, which might carry a potentially negative connotation for the reader, are presented in a new perspective. For instance, “yalnızlık” (loneliness) is not just a painful solitude but also a moment when the morning enjoys its existence—a moment that is inherently bright, as confirmed by the image of light penetrating through water. The image of “ayrılık” (separation), which might be associated with sadness, is left undefined by the author. Instead, it is connected to the wind blowing from a distant city, a wind that carries this image away (“ayrılıktan önceler, ayrılıktan sonralar”). The image of “ölü zaman” (dead time), despite its negative connotations, is linked to the feeling one experiences when visiting a museum. In the museum, one can physically sense time—time that is, on one hand, infinite, and on the other, spares no one. This philosophical image does not instill fear but rather invites reflection on the nature of time. The image of lovers who have merged with eternity could evoke Tristan and Isolde, Romeo and Juliet, or Leyla and Mecnun. All these images shape the author's world, which is embraced with admiration in all its colors in the source text.

In the target text, many of the images have been transformed, which potentially affects the tonality of the text. The world created in the target text operates under different rules and has a different tone compared to the source text. The starting point in this new world is the sense of pity that a person experiences in the morning. In this context, the image of a beam of light penetrating through a window frame is introduced, replacing the image of light in the water. This leads to a sequence of images: a chill in the throat, the taste of separation, parched lips, a mausoleum of despair and death, loss, and insomnia. These images evoke internal tension due to their negative connotations. Additionally, the images created in the target text are more concrete and “objectified,” whereas the source text relies on hints and allusions to situations. For instance, while the source text refers to separation and moments before and after it without specifying the associated emotions, the target text introduces the image of the taste of separation and parched lips, which evokes a sense of pain. The target text is rich in sounds (noise, hum, splash) and specific visual images,

whereas the source text provides only allusions that stimulate further imaginative thought in the reader. The source text is akin to "Müzikten sonra içi dinlemek uzun uzun," where one is left alone with oneself. In contrast, the target text presents a vivid auditory landscape: "And the splash of streams, and the hum of keyboards." The phrase "Bir resimdeki davet, bir heykeldeki sükûn" becomes a tangible image in the form of "Eyes of portraits, the turn of sculptures." The different approaches to the organization of imagery in both texts can be described using concepts related to painting. The source text resembles an impressionist painting, while the target text aligns more with realism.

The results of visualizing both texts using Voyant Tools further indicate a structural similarity between the source text and the target text. The higher word count in the source text can be attributed to repetitions that were not always preserved in the target text. Additionally, the replacement of images in the target text has affected the number of lexical units.

Visualization of key terms in both texts revealed differences in the frequency of words, despite a relative alignment of key units. The high number of frequent words in the source text is explained by repetitions, which were only partially recreated in the target text, specifically for "uyku" (sleep) and "hüzün" (sorrow). Conversely, the target text features the term "I" as a frequent lexical item, appearing in the source text only in the final couplet and in an implicit form (verb affix). In the target text, "I" is actively introduced by the translator in the 11th, 12th, and 13th couplets. The creation of an active subject through the pronoun "I" in the target text represents a deviation from the information presentation model established in the rest of the text.

The Links tool allowed for the visualization of collocates in both the source text and the target text. It is noteworthy that, in most cases, the tool visualized collocates based on the principle of distance. In other words, the set of collocates for a particular key term included not only the units from the same couplet but also those from preceding or subsequent couplets. The Contexts tool facilitated the identification of semantic collocates for each couplet. Comparative analysis of the collocates revealed that the source text and the target text differ in their collocate sets across the majority of couplets.

Close reading, based on an onomasiological approach, has revealed the semantic structure of both the source text and the target text. Comparing the results of the close reading of both texts leads to the conclusion that the source text conveys an optimistic tone, which can also be regarded as a hymn to life in all its manifestations. The source text resembles a stream of consciousness, featuring various images that seamlessly transition into one another. In this regard, the source text is more implicit and demands cognitive effort from the reader. In contrast, the target text differs in tone from the source text and is constructed around different images. Some of these images align with other fragments of reality, while others are more concrete than those in the source text. Thus, the target text can be described as a new narrative characterized by a sense of longing for the lost.

Distant reading has provided insights into the "anatomy" of both texts and facilitated their analysis based on objective data. It is important to emphasize that while distant reading results contribute to a more objective understanding of the text, they do not yield conclusive answers on their own. Tools for distant reading (in this study, Voyant Tools) enable the visualization of formal text metrics, such as structural collocates. However, uncovering semantic relationships within the text requires contextual analysis and interpretation by the researcher. In other words, distant reading tools become most effective when the researcher clearly defines the objectives and formulates research questions. In this study, distant reading functioned as a form of expert validation, supplementing the insights gained through close reading.

The integration of close and distant reading methodologies in translation studies offers a robust framework for a more objective analysis of translations, especially within the domain of translation criticism.

Traditional approaches often focus on identifying errors and evaluating translations as either "correct" or "incorrect." However, a more nuanced critique can be achieved by examining texts as systems of data rather than relying solely on subjective assessments. Evaluating a translation requires an in-depth examination of both the source and target texts, supported by objective data interpreted within the research's framework. Moreover, this approach highlights the importance of assessing the creative aspects of both the original text and its translation. Understanding how creativity is conveyed and transformed between languages can reveal cognitive patterns, contributing to the development of new models for text creation and translation. Establishing parallel corpora of source texts and their translations can further enhance this analysis, offering deeper insights into the translation process and its creative dimensions. Therefore, the synthesis of close and distant reading approaches is essential for advancing translation studies, particularly within the digital humanities paradigm.

This study goes beyond the boundaries of traditional linguistic analysis, delving into the ways in which a translator's decisions influence the construction of a poet's identity in the target text. By examining the interaction between linguistic features and the representation of cultural and literary identity, the research underscores the translator's active role as a mediator between cultures. The findings contribute to the ongoing evolution of theoretical frameworks in translation studies, providing fresh perspectives on the ways in which translated texts reshape and reinterpret the image of the original author. Looking forward, the research highlights the importance of expanding translation analysis beyond purely linguistic dimensions. Future studies should continue to explore the complex interplay between language, culture, and identity, particularly focusing on how translations influence the reception of literary figures across cultural contexts. Incorporating digital tools and innovative methodologies can further enhance our understanding of translation as both a creative and interpretative act. By doing so, the field can develop more comprehensive models for analyzing the multifaceted impacts of translation on literature and culture

---

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Details	Olena Kozan (Assoc.Prof.)
Yazar Bilgileri	¹ Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters, Department of Slavic Languages and Literatures, Ankara, Türkiye
	 0000-0002-7956-4567 olena.kozan@hbv.edu.tr

References

- Abramzon, T. (2018). Tsifroviye metodi sovremennoy filologii: vozmojnosti i ogranicheniya. In *Mirovaya literatura glazami sovremennoy molodeji. Tsifrovaya epoha* (s.9-11). Magnitogorsk: Magnitogorskiy gosudarstvenniy tehniceskii universitet imeni G.İ. Nosova.
- Antopolskiy, A.B.; Bonch-Osmolovskaya, A.A.; Borodkin, L.İ.; Volodin, A.Y.; Gagarina, D.A.; Grishin, Y.S.; E.C.; Kijner, İ.A.; Orehov, B.V.; Rummyantsev, M.V. and Smetanin, A.V. (2023). *Tsifroviye gumanitarniye issledovaniya*. Krasnoyarsk: Sibirskiy Federalniy Universitet.
- Arsenyev, P. (2018). Videt za derevyami les: o dalnem chtenii i spekulativnom povorote v literaturovedenii. *Novoye literaturnoye obozreniye*, 16-34. Retrieved from https://www.nlobooks.ru/magazines/novoe_literaturnoe_obozrenie/150_nlo_2_2018/article/19556/

- Baldick, C. (2001). *Concise Dictionary of Literary Terms*. New-York: Oxford University Press.
- Çil, H. (2022). Meşhur ve Muteber: Estetik Ve Politik Arasında Sezai Karakoç. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 18 (63), 172-189.
- Dağlarca, F. (1960). *Havaya Çizilen Dünya*. İstanbul: Kitap Yayınları.
- Dağlarca, F. (1984). *Chetirehkrilaya ptitsa*. Moskva: Raduga.
- Dalyan, A. ve Eberdes, E. (2020). Latifi Projesi Kapsamında Âşik Sıdkî Baba'nın Şiirleri Üzerine Dijital Bir İnceleme. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7 (4), 2032-2053.
- Dicerto, S. (2018). A New Model for Source Text Analysis in Translation. In *Multimodal Pragmatics and Translation. Palgrave Studies in Translating and Interpreting* (s. 1-14). London: Palgrave Macmillan. http://doi:10.1007/978-3-319-69344-6_1
- Garskova, İ. (2019). Tsifrovoy povorot v istoricheskikh issledovaniyah: dolgovremenniye trendi . *İstoricheskaya informatika*, 3 (29), 57-75. <http://doi:10.7256/2585-7797.2019.3.31251>
- Guilford, J. (1967). *The nature of human intelligence*. New-York: McGraw-Hill.
- Janicke, S., Franzini, G., Cheema, M. and Scheuermann, G. (2015). On Close and Distant Reading in Digital Humanities: A Survey and Future Challenges. In *Eurographics Conference on Visualization (EuroVis)* . Cagliari: The Eurographics Association.
- Jerebilo, T. (2016). *Slovar lingvisticheskikh terminov i ponyatiy*. Nazran: Piligrim.
- Kazancı, S. (2024). Fettah Efendi'nin Şiirlerinin Söz Varlığı, Kavram Alanı, Bazı Dil ve Üslup Özellikleri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 12/38, 124-147. <http://doi:10.33692/avrasyad.1368049>
- Kedrova, M. (2022). Tsifroviye gumanitarniye nauki i kontseptsiya dalnego chteniya Franko Moretti . *Voprosi Filosofii*, 8, 148-158. <http://doi:10.21146/0042-8744-2022-8-148-158>
- Kozan, O. (2020). *Onomasyoloji: Kuramdan Bilime Doğru (Rus Dili Örneği)*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Lopatina, N. (2021). Dalneye chteniye. In Y. Melentyeva (Ed.), *Chteniye. Entsiklopedicheskiy Slovar* (p. 38). Moskva: Nauka.
- Mironova, K. (2021 (a)). Glubokoye chteniye. In Y. Melentyeva (Ed.), *Chteniye. Entsiklopedicheskiy Slovar* (p. 34). Moskva: Nauka.
- Mironova, K. (2021). Vnimatelnoye chteniye. In Y. Melentyeva (Ed.), *Chteniye. Entsiklopedicheskiy Slovar* (p. 25). Moskva: Nauka.
- Moretti, F. (2000, January/February). Conjectures on World Literature. *New Left Review*. Retrieved from <https://newleftreview.org/issues/ii1/articles/franco-moretti-conjectures-on-world-literature>
- Moretti, F. (2005). *Graphs, Maps, Trees*. London: Verso.
- Moretti, F. (2013). *Distant Reading*. London: Verso.
- Moretti, F. (2016). *Dalneye Çteniyeye*. Moskva: İnstitut Gaydara.
- Petrov, K. and Shcherbak, A. (2021). İzucheniye pisem Chehova metodami "dalnego chteniya". *Kvantativnaya filologiya*, 2, 99-108. <http://doi:10.35785/2782-4195-2021-2-99-108>
- Poluyan, İ. (2005). *Semantiko-sintaksicheskiye protsessi i perevod*. Moskva: R. Valent.
- Primorac, A. (2023). Distant Reading Two Decades On: Reflections on the Digital Turn in the Study of Literature. *Digital Studies*, 13(1), 1-24. <http://doi:10.16995/dscn.8855>.
- Şavk, S. (2020). Eski Görüntüler, Yeni Görüngüler: Yeşilçam Filmlerinin Üslup Özellikleri İçin Uzak Okuma Denemesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 1033-1054. <http://doi:10.17680/erciyesiletisim.719174>
- Serebrennikov, B. and Ufimtseva, A. (1977). *Yazikovaya nominatsiya. Obshchiye voprosi*. Moskva: AN SSSR, İnstitut Yazikoznaniya.
- Taşdan Doğan, E. (2021 (a)). Translation as a Tool for Promoting Tourism in Samsun: Analysis of Original and Translated Touristic Texts Through Voyant-Tools Software. M. Çalışoğlu ve A. Akalın (Ed.), *Kültür Temelli Güncel İnterdisipliner Çalışmalar* (s. 147-168). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Taşdan Doğan, T. (2021). Voyant-Tools: A New Technological Tool for the Analysis of Translated Texts. In A. Tarakçıoğlu and E. Ersözülü (Eds.), *Synergy III: Challenges in Translation* (p. 177-198). Berlin: Peter Lang.
- Tutar, H. and Özkan, N. (2023). Decisions of Izmir Economics Congresses: An Interpretive Content Analysis. *MANAS Journal of Social Studies*, 12, 91-104. doi:10.33206/mjss.1338684
- Voyant Tools. (2024, July 10). Retrieved from <https://voyant-tools.org/docs/#!/guide/tools>
- Yartseva, V. (1990). *Bolshoy entsiklopedicheskiy slovar. Yazikoznaniye*. Moskva: Bolshaya rossiyaskaya entsiklopediya.
- Youdale, R. (2021). *Using Computers in the Translation of Literary Style. Challenges and Opportunities*. New-York: Routledge.

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Research Article | Araştırma Makalesi

Open Access | Açık Erişim

Characterization-Driven Remake Shifts in the Turkish Remakes of British Dramas

İngiliz Dizilerinin Türk Televizyonundaki Yeniden Çevrimlerinde Karakter Tasarımı Temelli Kaymalar

Mehmet Erguvan¹

¹ Yeditepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, 26 Ağustos Mevki Kayışdağı Cad., Kayışdağı, Ataşehir, İstanbul

Abstract

Television established itself as the dominant medium and gatekeeper of the public sphere during the second half of the 20th century. Marcus Wohlsen (2014) and Amanda D. Lotz (2007) highlight its evolution into the post-network era, in which television continues to hold its status as a central cultural form. Providing an overview of television drama flows, this study centers on Turkish drama remakes as its primary case, exploring (i) the source television markets of Turkish drama remakes produced between 2001 and 2024; (ii) diverse factors (re)shaping Turkish remake producers' selection of source cultures; and (iii) the remake process from a comparative textual perspective. Framing the analysis broadly through the lens of media flows, the focus is primarily on the comparatively minor role of British television dramas as source material for Turkish drama remakes. To explore the relatively minor role of British dramas as sources, Katerina Perdiki's (2016) systemic approach to adaptation shifts will be employed to conduct a comparative textual analysis of the British originals and their Turkish remakes. The study seeks to highlight the significant transformations in characterization observed in Turkish remakes of British dramas, particularly pointing to the heightened dramatic effect and sanitized representations introduced during the remake process.

Öz

Televizyon, 20. yüzyılın ikinci yarısında, kamusal alanda etkili bir mecra olup eşik bekçisi rolünü üstlenmiştir. Marcus Wohlsen (2014) ve Amanda D. Lotz (2007) televizyonun Post Televizyon çağına evrildiğini ileri sürse de televizyon hâlâ temel kültürel form olarak varlığını sürdürür. Genel itibarıyla televizyon dizisi dolaşımına odaklanan bir çerçevede sunan bu araştırma, Türkiye'deki yeniden çevrim dizileri başat inceleme alanı olarak sorunsallaştırmaktadır. Bu çalışmada irdelenen konular şu şekildedir: (i) Türkiye'de 2001 ve 2024 yılları arasında üretilen yeniden çevrimlerin kaynak televizyon pazarları; (ii) yeniden çevrim dizilerin kaynak kültür seçimlerini şekillendiren unsurlar ve (iii) yeniden çevrim sürecine dair karşılaştırmalı metinsel analiz. Bu çalışma, genel hatlarıyla medyadaki dolaşım kavramıyla çerçeveselendirirken, bilhassa İngiliz televizyon dizilerinin Türk televizyonlarındaki yeniden çevrimlere kaynak metin olarak kullanılma sıklığının görece düşük olmasına odaklanır. Bu bağlamda, İngiliz dizilerinin Türk televizyonlarındaki yeniden çevrimlere kaynak olarak daha az tercih edilmenin gerekçelerini irdelemek üzere, Katerina Perdiki'nin (2016) uyarılma kaymalarını incelemek için geliştirdiği sistematik yaklaşımdan faydalanılacak olup İngiliz menşei kaynak metinler ile Türk televizyonundaki yeniden çevrimlerin karşılaştırmalı metinsel analizi gerçekleştirilecektir. Bu araştırma İngiliz dizilerinin Türkiye'deki yeniden çevrimlerinde görülen karakterizasyon farklılıklarına dikkat çekmiştir; ayrıca söz konusu farklılıklar gerçekleşirken yeniden çevrim sürecinde dramatik etkinin artırıldığı ve yeniden tasarlanan karakterlerin toplumsal normlara daha uygun temsillere dönüştürüldüğü neticesine varılmıştır.

Keywords

British dramas · characterization · remakes · remake shifts · television drama flows

Citation | Atıf: Erguvan, M. (2025). Characterization-driven remake shifts in the Turkish remakes of british dramas. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 148-160. <https://doi.org/10.26650/iujts.2025.1699230>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Erguvan, M.

 Corresponding author | Sorumlu Yazar: Mehmet Erguvan mehmet.erguvan@yeditepe.edu.tr

Extended Summary

The extensive airtime dedicated to the genre of *dizi* in Turkish television and the audience's strong enthusiasm for them have driven the continuous demand for fresh drama formats and the remaking of existing ones. As a result, the practice of acquiring foreign drama formats and producing remakes has become both a necessity and a defining feature of the Turkish television industry. Since the early 2000s, more than 120 Turkish television drama remakes have appeared, primarily sourced from South Korean, American, and British dramas. South Korean dramas account for approximately 40% of these remakes, American dramas for 30%, while British dramas represent only 7.5% of the total. The relatively minor role of British television as a source material raises questions about the underlying reasons for its limited influence.

Within this content, this study examines the dynamics of remake flows in Turkish television, with a particular focus on British dramas as the source material for Turkish remakes. Specifically, it explores (i) the source television markets of Turkish drama remakes, (ii) the factors influencing Turkish producers' selection of source cultures, and (iii) the remake process through comparative textual analysis. The primary theoretical framework employed is based on the concept of media flow, supplemented by Katerina Perdikaki's (2016) systemic approach to adaptation shifts. Methodologically, the study integrates comparative textual analysis with Perdikaki's framework, identifying modulation, modification, and mutation as key strategies used in the process of remaking Turkish remakes based on British dramas. These shifts not only enable Turkish producers to remake British content for domestic audiences but also display significant divergences between the source dramas and their remakes.

Comparative textual analysis of selected British dramas and their Turkish remakes reveals significant patterns of transformation, particularly in characterization. One key finding of this study is the heightened dramatic effect observed in Turkish remakes. British dramas often feature restrained emotions and subtle interpersonal conflicts, whereas their Turkish counterparts amplify emotional expressions, introduce additional conflicts, and extend narrative arcs to align with the local television industry's preference for long-format episodes. For instance, in *The Split* and its Turkish remake *Evlilik Hakkında Her Şey*, the female protagonist's characterization is notably altered to emphasize stronger family-centered values, increased dramatic tension in familial relationships, and heightened emotional responses to conflict. Similarly, *Bizim Hikâye*, the Turkish remake of *Shameless*, significantly sanitizes the protagonist's depiction, omitting aspects related to casual relationships, nightlife, and morally ambiguous behavior, which are central to the British original. A major transformation also occurs in gender representations. Turkish remakes tend to reinforce traditional gender roles, particularly in portrayals of masculinity and femininity. British male characters, often depicted with complexity, flaws, and evolving traits, are reinterpreted in Turkish remakes as more protective, dominant, and emotionally expressive figures. For instance, in *Prisoners' Wives* and its Turkish counterpart *Görüş Günü Kadınları*, the male police officer's protective nature is intensified, transforming a professional relationship into a melodramatic romantic arc. Further differences emerge in the treatment of humor, social critique, and religious themes. These remake shifts are significantly intertwined with the characterization of Turkish remakes. British dramas often use satire, irony, and nuanced social critique to shape complex, multi-dimensional characters, whereas their Turkish remakes tend to omit or soften these elements, leading to more straightforward and morally unambiguous portrayals. Similarly, religious themes, which in British dramas like *The Split* and *Happy Valley* serve as a backdrop for humor or critical reflection, are either downplayed or reinterpreted in Turkish remakes to align with more conservative portrayals of faith, further influencing character development.

All in all, the findings indicate that British dramas hold a relatively small place in Turkish television remakes due to the need for dramatic remake shifts in characterization. These shifts may pose challenges for Turkish viewers in connecting with the characters and fully engaging with the remakes, as both the characters and narrative styles diverge significantly from their original sources. The dramatic shifts lead to a remaking process that distances the remakes even further from the primary conflicts and storylines of their source material.

Introduction

Theoretical perspectives in translation studies addressing the hierarchical flow of translations focus on how text movement between cultures is primarily influenced by factors such as power imbalances, cultural prestige, and linguistic superiority. As a key framework, Itamar Even-Zohar's (1990) polysystem theory views literature as a dynamic system where texts translated from central cultures often influence—if not dictate—norms, styles, and genres adopted in peripheral cultures. This perspective posits that translation flows reflect a hierarchy, where central cultures act as the leading exporters of literary works, genres and conventions. Susan Bassnett and André Lefevere's (1990) approaches, grounded in power and ideology, reveal how translation sustains cultural hierarchies by including, modifying, or excluding texts according to ideological and political motivations, often prioritizing dominant cultures. In addition, Immanuel Wallerstein's World Systems Theory (2004), applied to translation studies, divides the world into core, semi-periphery, and periphery cultures. Within his framework, core cultures, like the US and UK, dominate translation activities, with their works extensively translated, whereas peripheral cultures encounter difficulties in exporting their texts.

In this context, it seems essential to highlight Gisèle Sapiro's (2010) attempts to elaborate on the significant variations in translation rates across different languages. Sapiro seeks answers to the questions of “[h]ow can one account for the uneven flows of book translations between various language groups?” and “how can one explain the varying role of translations within different language groups?” (Heilbron, 1999, p.432). Similarly, Johan Heilbron (1999) conducted some of the most acclaimed research on the traffic of translations, extending the scope of studies by incorporating economic factors—an often-overlooked aspect in Translation Studies. Heilbron and Sapiro illuminate the functional and long-term logics of circulation within the international space of translation exchange. This framework, initially applied to the flow of book translations, offers valuable insights when considering the transnational circulation of television programs. Much like translated books, television shows traverse linguistic and cultural boundaries and are influenced by economic factors and market strategies. Heilbron's perspective is instrumental in identifying television dramas as market-driven commodities, with distinct characteristics in their remake, distribution, and reception across borders.

The exploration of media flows, serving as the central framework for this research, began in the 1960s and early 1970s, coinciding with the emergence of cultural and media imperialism perspectives focused on the worldwide influence of US media (Lozano and Hernández Lomelí, 2020, p.382). The world media flow study conducted by Nordenstreng and Varis in 1975 highlights a significant disparity in the proportion of local, regional, and US television content in various Latin American nations. Their findings show that, on average, 52 percent of all television programs were imports, most of which came from the US¹ (1975, p.52). However, over recent decades, television's dual nature—rooted in national cultures yet shaped by profit-driven imperatives that extend beyond borders—has propelled both local and global cultural production. In this regard, Straubhaar (1991) contended that world television flows had undergone a qualitative transformation in media relations: “Although the United States still dominates world media sales and flows, national and regional cultural industries are consolidating a relatively more interdependent position in the world television market” (1991, p.56). This shift has led to a situation where “audiences are seeking greater cultural relevance or proximity from both national and regional television programs” in response to the evolving industry landscape (p.56).

¹In the follow-up study published in 1985, Varis and Nordenstreng confirmed the dominance of US programming in Latin America, with US content accounting for over a third of the total programming time and 77 percent of all imported material. According to Varis (1985), the trends identified in 1973 persisted in 1983, with a continuing one-way flow of content from the major exporting countries to the rest of the world.

Exploring television exports and imports, Jeanette Steemers's (2004) *Selling Television: British Television in the Global Marketplace* elucidated the distribution practices of the British television industry, ranking second only to the United States in television exports across key markets. In 2012, two significant publications emerged directly addressing the reciprocal relationship between the US and UK: Michele Hilmes's (2012) *Network Nations*, which chronicles the history of transatlantic exchange between the two nations from the 1920s to the 1970s, and Elke Weissmann's (2012) *Transnational Television Drama: Special Relations and Mutual Influence between the US and UK*. Weissmann's work spans the 1970s to the present, analyzing cultural differences in importation, UK programs' impact on US broadcasters, transnational audience engagement online, and the rise of co-production. Overall, scholars delved into the international television trade from a transnational perspective, scrutinizing pivotal transaction hubs such as MIPCOM (Marché International des Programmes de Communication) in Cannes, where global TV properties are negotiated among buyers and sellers worldwide. Others explored how practices shaped during periods of intense nationalism adapted to accommodate new transnational imperatives, such as co-production, and investigated how broadcasters integrated transnational content into domestic contexts.

This study engages with remakes as a growing area of inquiry in translation studies, examining them through a translation-oriented lens. The material for this research consists of Turkish remakes of British dramas, analyzed through Katerina Perdikaki's (2016) systemic approach, particularly her tools for categorizing adaptation shifts. The focus is on characterization, as this research argues that the perceived lack of interest in British dramas as sources for Turkish remakes is largely a result of the distinct character-construction conventions. As such, the analysis mainly explores how British characters are re-framed for Turkish audiences.

Dynamics of Television Dramas in the UK, US and Türkiye

This section of the research initially aims to revisit the key milestones in the development of television as a medium in the US, UK and Türkiye, with a stronger focus on television dramas and remakes. Television broadcasting, first introduced in the US, became the central medium and primary gatekeeper to the public sphere in American media during the latter half of the 20th century (Moreno Esparza, 2020). In today's context, amid globalization-driven alterations, it remains a significant source of shared experiences for people of varied backgrounds. While evolving into the Post-Network Era (Lotz, 2007), television has persisted as the dominant cultural form, shaped by both national cultures and profit motives over recent decades, driving content production locally and globally. American television programming history unfolds in three distinct epochs. In the early days of American television-TVI, termed "the network era"- there was a dedication, noted by the producer of NBC's Television Playhouse, to bring the essence of Broadway to the screen (Bigsby, 2013). During the 1950s, 90 percent of broadcasts were live. Like radio, programs were initially overseen not by networks but by sponsors, who were equally focused on enhancing their image and aligning themselves with high-quality programming while ensuring the exclusion of controversial content. Nevertheless, drama remained central to the Big Three networks—NBC, CBS, and ABC (Bigsby, 2013). However, the 1980s witnessed transformative shifts catalyzed by the emergence of remote controls, VCRs, and an expanded array of channel choices, fundamentally reshaping industry dynamics and viewer engagement paradigms. HBO initiated another significant shift when it began broadcasting in November 1972. Just three years later, HBO gained access to a communication satellite and launched its satellite cable service, quickly followed by others (Bigsby, 2013). Subsequently, the post-network era, known as TVIII, is marked by a dramatic increase in digital platforms. Embedded within each epoch lies a purported golden age of television, synonymous with the epitome of "quality" programming. Robert J. Thompson (1996) discerns quality TV of the TVII era as characterized by "thoughtful dramatic treatments of contemporary issues, striking visual styles, complex

literary dialog, and sophisticated comedy" (p.98). The third golden age, once more intimately entwined with quality TV serial dramas, witnessed an evolution in the defining attributes of quality, now predominantly cultivated by cable (and more recently, streaming) channels rather than the traditional Big Three networks.

Britain's reputation for exceptional television dramas was bolstered by the international success of prestigious ITV series like *Brideshead Revisited* and *Jewel in the Crown* in the 1980s, as these programs provided an esteemed *quality*² alternative in the global marketplace, contrasting with popular American serial melodramas like *Dallas* and *Dynasty* (Steemers, 2005). In the late 1990s, Britain's status as a leader in television was questioned as the Labour government became concerned about the growing trade gap with the United States (DCMS, 1999a). Furthermore, characterizing British drama as dull, mechanical, and samey, former Channel 4 Chief Executive Mark Thompson contrasted it with the ambitious, complex, and modern American dramas like *Six Feet Under* or *24* (Steemers, 2005). The report issued by the Department of Media, Culture and Sport (DCMS) also highlighted Britain's poor international performance, criticizing British drama for being too dark, slow, unattractive, and gritty, with distasteful characters and storylines that reinforced negative perceptions of Britain (1999a). The blame was placed on a regulatory culture prioritizing domestic audiences, resulting in the production of the "wrong" type of television for international markets. To reverse this situation, the report recommended adopting a more commercial production model focusing on globally appealing series and TV movies. However, according to the follow-up report by the government's Creative Industries Task Force (CITF), modifying programs to increase exports was unrealistic since British programming, funded domestically, had to prioritize serving British audiences who favored "gritty" or "realistic" drama (DCMS, 1999b).

Compared to American and British television, which launched regular broadcasting almost thirty years earlier, Turkish television entered the scene much later. During its early stages, Turkish television supplemented its programming with content from other national networks, primarily from the US with a smaller amount also coming from the UK. Volkan Yücel's (2014) comprehensive study—the first of its kind to survey television series aired on Turkish networks up to 2009—reveals a stark contrast in the dominance of imported television series over domestically produced ones on the first and state-led Turkish channel TRT from 1968 to 1990.³ The 1980s saw the impact of neoliberal policies on Türkiye, resulting in privatization and market-driven dynamics, enabling the rise of private channels in the 1990s (Gencil Bek, 2010; Kongar, 2013). This shift featured commercial interests in broadcasting, shaping drama production around viewer preferences (Tanrıöver, 2012). The first decade of commercial television (1990-1999) reveals a significant decline in imported series, indicating their waning importance. Nonetheless, imported series, particularly US-dubbed ones, persisted in shaping Turkish viewers' tastes and viewing habits (Öztürkmen, 2018), thereby fueling the demand for local series production.⁴ Particularly from the mid-2000s onwards, Turkish dramas gained international acclaim, with 200 being exported to other countries (Şentürk, 2018), and major transformations in that era have shifted Turkish television from a consumer to a producer of content (Devran, Orujova & Saltık, 2018), resulting in the substantial expansion of Turkish production companies in global markets (Öztürkmen, 2018). The 2000s also witnessed the emergence of another form of audiovisual translation

²Their *quality* attributes included literary adaptation, top-tier British acting talent, and high production values indicative of substantial budgets. They also frequently depicted a distinct image of England and Englishness, concentrating on maintaining and promoting literary and cultural traditions, often at the expense of addressing current societal problems (O'Regan, 2000).

³Yücel (2014) reported that translations accounted for 426 entries, nearly twice the number of domestic productions. This means that, in the initial two decades since the inception of Turkish television, the medium was predominantly shaped by non-national identities and imagination.

⁴This successful integration has nurtured a domestic demand for dramas, solidifying their place in the Turkish television repertoire, marked by a surge of domestically produced series that dominated prime-time slots on mainstream networks in the early 2000s (Devran, Gökşun and İhtiyar, 2018).

(AVT) in Turkish television: intra-medial transcultural remaking⁵, which has gained significant traction since then. Even though Türkiye's television series repertoire, established over at least 30 years, is diverse and extensive, comprising both imported and domestic productions, remakes have typically joined the Turkish repertoire.

My corpus of television drama remakes shows that there are over one hundred twenty Turkish drama remakes from the early 2000s onwards. An analysis of the source cultures for all Turkish drama remakes reveals that British dramas hold the third position, following South Korean and American series. This indicates the importance of British dramas within the repertoire of Turkish remakes. However, compared to South Korean and American dramas, British dramas contribute significantly less as sources for Turkish remakes. Among all source cultures, South Korean dramas constitute approximately 40% of the sources, with American dramas ranking second at around 30%. British dramas, on the other hand, account for only 7.5% of all Turkish drama remakes.

Table 1

List of British Dramas and their Turkish Remakes

British drama	British network	Turkish remake	Turkish network	Legal status ⁶
<i>Yes Minister</i> (1980-1984)	BBC One	<i>Sayın Bakanım</i> (2004-05)	ATV	Acknowledged
<i>Prisoners' Wives</i> (2012-13)	BBC One	<i>Görüş Günü Kadınları</i> (2013)	STAR TV	Unacknowledged
<i>Shameless</i> (2004-13)	Channel 4	<i>Bizim Hikâye</i> (2017-19)	FOX TV	Acknowledged
<i>Doctor Foster</i> (2015-17)	BBC One	<i>Sadakatsiz</i> (2020-22)	Kanal D	Acknowledged
<i>Liar</i> (2017-20)	ITV	<i>Yalancı</i> (2021)	Show TV	Acknowledged
<i>Mistresses</i> (2008-10)	BBC One	<i>Yalancılar ve Mumları</i> (2021)	FOX TV	Acknowledged
<i>The Split</i> (2018-20)	BBC One	<i>Evlilik Hakkında Her Şey</i> (2021)	FOX TV	Acknowledged
<i>Happy Valley</i> (2014-23)	BBC One	<i>Son Nefesime Kadar</i> (2022)	FOX TV	Acknowledged

Source: Author's own elaboration

Regarding the source cultures contributing to Turkish television remakes, two major influences have emerged—the US and South Korea—alongside several minor source cultures, including British, Japanese, Australian, Italian, Danish, Spanish, Canadian, and Argentine. The influence of US television dramas as the foundational material for Turkish remakes is undeniable. The sustained dominance of US dramas in the Turkish television repertoire can be linked to global trends in the television industry. As Nordenstreng and Varis (1974) identified, global television content historically flowed predominantly from the dominant industries to the less dominant ones. However, contemporary television markets are more characterized by counterflows, signaling a shift from this earlier dynamic. Despite this, the enduring influence of the US television market is evident in the high proportion of US-based remakes within Türkiye's recent tradition of remaking. This phenomenon reflects the lingering impact of US television on Turkish programming, driven by global market trends and evolving translational practices. Initially introduced to the Turkish market through dubbing and subtitling, US television dramas have later emerged in the form of remakes, reflecting the

⁵For research on remakes from a Translation Studies perspective, see also Erguvan (2023, 2022) and Sancaktaroğlu-Bozkurt & Okyayuz (2021).

⁶I found that numerous television remakes are made without any licensing or payment to the copyright holders, and the term "unacknowledged" is used to describe these cultural products (Erguvan, 2022).

range of audiovisual translation modes. Beyond global and market-driven factors, the historical relationship between Turkish and US television also underpins this trend. Since the inception of Turkish television, the US market has played a foundational role, with dubbed US dramas shaping Turkish television consumption patterns and influencing its programming repertoire. This historical legacy, coupled with sectoral developments, explains why US television dramas continue to occupy a significant place in the Turkish television industry.

The growing preference for Turkish remakes of South Korean dramas over US-based ones is rooted in specific reasons. In the past decade, South Korean cultural products, particularly television dramas, have also found a significant audience in Türkiye (Duraner, Tunalı, and Işıklar-Koçak, 2017). This growing interest has fostered enthusiasm not only for South Korean dramas but also for K-pop music, films, fashion, cosmetics and lifestyle. South Korea's strategic focus on exporting pop culture and entertainment has accelerated this process, supported by a robust television industry that nurtures creativity in mass media entertainment. Technological advancements have played a critical role in the dissemination of South Korean cultural products, providing cyberspace as a hub for communication, sociability, and cultural exchange (Lévy, 2005). Turkish fans, emerging as active cultural agents, have leveraged media platforms to build online communities that distribute and promote South Korean content. The influx of South Korean dramas into Türkiye began in 2005 with the broadcast of *Emperor of the Sea* and *All In* on TRT, following an agreement between Arirang TV and TRT (Oh and Chae, 2013). Over time, the popularity of these dramas has also resulted in a growing number of Turkish television remakes, surpassing thirty since 2013. The rise of South Korean remakes in Türkiye can be attributed to both global trends and cultural proximity. Turkish viewers perceive South Korean dramas as emotionally resonant, culturally familiar, and realistic, aligning with their sensibilities and expectations. Unlike many American dramas that emphasize sexual content, South Korean dramas mostly focus on pure, idealized love, further enhancing their appeal in the Turkish context. This alignment allows South Korean dramas to connect deeply with Turkish audiences, providing a strong foundation for their remake into the Turkish television repertoire.

Following the US and South Korea, British dramas constitute the third most significant source culture for Turkish television remakes. While their contribution is noteworthy, the disparity in the volume of remakes derived from American and South Korean dramas compared to British dramas is remarkably large. As highlighted earlier, British dramas constitute a modest 7.5% of the total remakes. Examining the limited impact of British dramas on Turkish remakes requires a comparative textual analysis of selected sources and their remakes.

Conceptual and Methodological Framework

In this study, television flow serves as the lens for investigating the remake flows and remaking process of dramas within the Turkish context. While Global North-to-South media flows were historically seen as promoting Western values and US hegemony (Dorfman & Mattelart, 1975), current trends indicate a different narrative. The rise of culturally proximate content preferences has coexisted with "contra-flows" (Iwabuchi, 2006) in transcultural television exchanges, especially during the era of streaming, which has significantly shaped global viewership experiences. With the dominance of streaming platforms, it is increasingly evident that global viewership experiences are shaped more by transnational than national interpretative repertoires (Kuipers, 2011). The previous part of the paper focused on examining and broadly discussing the flow of dramas from diverse cultures into the Turkish context as remakes. The following discussion investigates Turkish remakes of British dramas, providing narrative-related explanations for their constrained remaking in Türkiye.

Using Perdikaki's (2016) systemic approach, with a focus on her adaptation shift categorization tools, the present analysis explores characterization⁷, suggesting that contrasting character-construction norms may underpin the lack of interest in British dramas as a basis for Turkish remakes. In the model proposed by Perdikaki, characterization represents an adaptation shift categorized under the descriptive/comparative component, which caters for the systematic classification of adaptation shifts. The model also explains these shifts by referencing contextual factors related to production and reception, forming the interpretive component of the framework. Modulation, in this model, describes shifts in the emphasis or de-emphasis of characterization aspects from the source text in the remake. Modification addresses major alterations in characterization and narrative units, while mutation pertains to the addition or removal of these units (Perdikaki, 2016). More precisely, modulation in the characterization has two types, i.e., amplification or simplification. Modification shifts, including dramatization, objectification, or sensualization, suggest that character aspects may undergo these changes in the adaptation or remake, while mutation refers to the addition or excision of characters from the adaptation/remake.

Findings and Discussion

The first British drama remade for Turkish television was *Yes Minister*, a political satire sitcom set in the office of a UK government minister. One fundamental shift between *Yes Minister* (1980-1984) and *Sayın Bakanım* (2004-2005) is initially evident in the scheduling, including variations in the number of seasons and average episode length between the source show and its remake. In response to scheduling demands in Türkiye, episodes of *Yes Minister*, originally 25 minutes long without commercials, were extended to approximately sixty minutes to align with the television landscape of that time. In terms of content, both shows are deemed highly realistic, albeit exaggerated for comedic effect, with episodes often tracing back to real-life events for inspiration. In the Turkish remake, additional characters were introduced to extend the episodes, which exemplifies a mutation shift, referring to either the absence or addition of certain elements from the source text. Buket, a character embodying the "dumb blonde" stereotype, is absent in the original *Yes Minister*. Throughout the Turkish remake, however, Buket is repeatedly the focus of sexual jokes in every episode. Notably, in a predominantly male cast, sexual-themed jokes between the minister and the undersecretary are prevalent, unlike in the source show. The inclusion of a character representing the stereotype of the "dumb blonde" and the use of jokes centered around this character, leading to the sensualization and objectification of women, stand out as a remarkable shift from the source drama.

A similar example of modification in the form of sensualization and objectification in the Turkish remake occurs during the portrayal of a veteran Turkish politician caught by the media while allegedly dating a woman from his son's house, and later giving a statement "we were watering the flowers," (*Sayın Bakanım*, S1/E2), which was featured in the second episode. In this episode, the undersecretary attempts to exit the room just as Buket enters, hinting at a likely private moment between her and the minister. In this scene, the minister genuinely refers to his hobby of caring for/watering plants with his secretary Buket. The undersecretary asks if the minister is pleased with the flower watering performance of Buket, followed by asking where it happens. The minister gives a response—prone to being misunderstood as if he were watering flowers with his secretary—in various places such as on the desk, on the coffee table, in front of the window, and by the wall.

While the undersecretary uses "watering the flowers" as a metaphor for engaging in sexual intercourse, the minister is completely unaware of the metaphorical implication. The comedic element of this scene lies

⁷In Perdikaki's framework, the shift types "modulation," "modification," and "mutation" apply to medium-independent narrative units—plot structure, narrative techniques, characterization, and setting (temporal and spatial).

in the contrast between the undersecretary's thoughts and the reality of what is happening. In this way, the Turkish remake maintains a noticeably sensualized and objectified portrayal of women.

In the Turkish remake (*Evlilik Hakkında Her Şey*) of the British legal drama *The Split*, the nature, presentation, and subjects of the legal cases featured in the two dramas also differ considerably. In both series, the first case involves a woman who has been cheated on. However, in the Turkish version, the woman's reactions to her unfaithful husband are far more intense. Unlike the source show, the cheated woman in the remake adopts a more confrontational and assertive stance, ransacking the shared home, throwing her husband's belongings out the window, and frequently confronting the other woman to assert her dominance. This dynamic and, at times, entertaining portrayal contrasts with her counterpart in *The Split*, where the British character navigates the situation with more caution and relative calm.

The shifts in characterization —alongside the main plot, narrative, and the establishment of conflicts — in the Turkish remake of *The Split* seem to indicate that the two versions might be perceived as belonging to different genres. In S1/E1 of *The Split*, leading divorce lawyer Hannah (the leading female) leaves the family firm to join a rival company. In the Turkish remake, Azra (Turkish Hannah) departs from the company after her mother reneges on a promise to appoint her as the head. Consequently, the Turkish version features a highly intense mother-daughter relationship characterized by tension and conflict. This heightened emotional response and the transformation of the crisis into a dramatic power struggle are notable. Additionally, while *The Split* narrates the departure of the father character, who leaves his wife Ruth and their three daughters, the Turkish remake presents the mother informing her daughters that their father has passed away. Consequently, the daughters' reactions upon reuniting with their father differ dramatically between the two versions. In the Turkish remake, the daughters, believing their father to be deceased, react with intense emotions upon seeing him, reflecting a profound sense of betrayal and sadness. The primary difference between the British drama and its Turkish remake is the dramatization of the attitudes of the characters in the Turkish remake. The Turkish remake of *The Split* highlights the tendency for characters to display heightened emotions and impulsive actions.

The Turkish remake of *The Split* offers another example where shifts in characterization through the workings of masculinities are observed. The British source drama portrays Nathan (Sergen in the Turkish remake) with non-sexist masculinity traits at the center, displaying egalitarian attitudes toward women, the ability to express their emotions and fairly sharing duties and responsibilities with women, whilst Sergen's character is notably more impulsive than Nathan. Similarly, in *Prisoners' Wives*, Sergeant Hunter maintains a distant and professional communication with Gemma, while in the Turkish remake, Police Officer Mehmet (Turkish Hunter) personally takes on the responsibility of protecting Gülay (Turkish Gemma) from potential harm due to her husband's imprisonment. This provides a clear instance of amplification as a modulation technique in characterization, as outlined in Perkidaki's model. In the case of *The Split*, Turkish lead male characters are frequently amplified, characterized by an exaggerated sense of masculinity and protectiveness, thereby driving clear modifications in different aspects of the storyline. For instance, the Turkish remake of *Prisoners' Wives* reflects a shift between Gülay (Gemma) and Mehmet (Detective Sergeant Hunter). Unlike the original drama, which depicted no intimacy between Gemma and Hunter, the Turkish remake includes multiple scenes showcasing their romantic moments. Consequently, this divergence precludes the remake from being categorically defined as a crime drama, the genre of its original counterpart. Driven by shifts in characterization, the Turkish remake reveals instances where it steers toward melodrama.

The Turkish remake of *Happy Valley*, a British crime drama series, shows a more pronounced shift in characterization through emotionally charged storytelling, as it explores the struggles of a police sergeant dealing with personal and professional challenges. The additional scene in the first episode is a deliberate

alteration aimed at shifting the female lead's portrayal in the Turkish setting. In both versions, the daughters of the main characters—Catherine and Mihri—tragically take their own lives after being raped and becoming pregnant. While this event is only briefly alluded to in *Happy Valley*, the Turkish remake explicitly depicts Mihri's daughter committing suicide by hanging, with Mihri present to witness the act and react with uncontrollable grief. As with the previous examples, the focus on a dramatic tone in this event amplifies the female lead, as evidenced by Mihri's dramatized expressions of grief after her daughter's death.

The omission of characters, as a form of characterization mutation, is a recurring feature in Turkish remakes of British dramas, with LGBTQ+ characters being the most frequently excluded in these remakes. While *Prisoners' Wives* does not include LGBTQ+ representation among its main cast, one of the main female characters (Harriet) is mistaken for a lesbian by her young neighbor, leading to humorous exchanges between Harriet and her neighbor on this topic. Such an insinuation is absent in the Turkish remake. In *Shameless*, several LGBTQ+ characters are prominently featured, including Ian Gallagher, a gay character, and Monica Gallagher, who is revealed to be bisexual and later lives with her partner, Norma Starkey. *The Split* also includes multiple LGBTQ+ characters, with Zander Hale, a gay man, marrying Tyler, while Nina Defoe, initially engaged to Zander, has an affair with Tyler, who is later revealed to be a fraud. These shows provide diverse representations of LGBTQ+ individuals, showcasing different expressions of sexuality and related concerns. However, Turkish remakes of these series tend to sanitize LGBTI+ representations, aligning them with the sociocultural values and cultural politics of Turkish society.

Instances of family and parental dynamics in the British source dramas, which are likely to challenge the pro-family regulations and moralistic conservative values upheld in Turkish television, are often omitted or altered in the Turkish remakes. Notable examples include Frank's nude moments in *Shameless* and the candid conversations between Hannah and her daughter in *The Split* about topics like sexuality and protection, which are typically simplified or omitted. Francesca's (from *Prisoners' Wives*) son Matt confronting his mother in *Prisoners' Wives* after having sex with his girlfriend and accusing her of being tense due to her inability to engage in sexual relations is also absent from the Turkish remake. These shifts, particularly in characterization, reflect a broader trend in the Turkish remakes, where the characterization of key figures is adjusted to align with conservative family values. Such shifts are part of a larger effort to reinforce traditional social norms and uphold social order.

While not evident in the remakes, the theme of religion in British dramas mostly causes authentic and humorous moments. The way characters approach the topic of religion and engage in religiously charged conversations varies significantly between the British and Turkish versions of the same shows. For instance, in *The Split* (S1/E1), Rose and James (a young couple) inquire with the vicar about getting married in a church. Rose cannot help laughing and remark on the absurdity of the situation. James responds, "You were the one who wanted to get married in this bloody church", and they laugh together. This scene features a playful and somewhat sarcastic dialog about the couple's beliefs. In S2/E1, we witness humorously entertaining dialogs among family members who have gathered to scatter the ashes of the deceased father, Oscar. Oscar's ex-wife, Ruth, expresses her desire to quickly conclude the ceremony and return to work, while Oscar's daughters jest that if it were up to her, she would simply flush the ashes down the toilet. Alongside these instances, British dramas also profoundly explore religious topics through their characters. In *Prisoners' Wives*, Gavin's exploration of Islam in prison and the deep discussions between Harriet (Gavin's mother) and a prison chaplain about Islam and Christianity are prominently featured. Such moments reveal much about the characters' outlook on life, their perceptions of religion, and their mental and psychological states. This highlights that the treatment of religious themes significantly impacts character portrayals. However, in the Turkish remakes, these instances are omitted or altered, likely due to the taboo nature of religion in Turkish television, as well as the cultural sensitivities and preferences of Turkish audiences.

The original female characters in *Happy Valley*, *Mistresses*, *Shameless*, and *The Split* often engage in relationships and behaviors that reflect individual autonomy, such as extramarital affairs, casual sexual encounters, or morally ambiguous actions. For instance, Catherine secretly rekindles a sexual relationship with her ex-husband, Katie has an affair with a married, terminally ill patient and aids in his physician-assisted suicide, Fiona engages in casual sexual encounters and nightlife, and Hannah navigates infidelity and a past pregnancy with her ex-lover. In contrast, the Turkish remakes significantly altered these depictions to align with local cultural norms. Mihri (Turkish Catherine from *Happy Valley*) refrains from romantic or sexual intimacy with her ex-husband. Filiz (Turkish Fiona from *Shameless*) avoids casual intimacy, questions the propriety of men visiting her home, and attends neighborhood weddings rather than nightclubs. Similarly, Azra (Turkish Hannah from *The Split*) is portrayed without any romantic or sexual involvement with her former lover. These remarkable shifts in the remakes stem from varying levels of modulation and modification for portraying Turkish female protagonists as models of purity and moral integrity.

The findings suggest that the significant modulations, modifications and mutations in characterization—encompassing shifts in character dynamics, emotional depth and attitudes—are pivotal in explaining the limited use of British dramas as source material for Turkish remakes. These extensive shifts often result in substantial divergence from the original, likely undermining the remakes' authenticity and appeal, and consequently diminishing their suitability for remaking in Türkiye.

Conclusions

Employing the theoretical framework of media flow and Katerina Perdikaki's methodological approach to adaptation shifts, this study initially investigated the global dynamics of television drama circulation, focusing particularly on the limited incorporation of British dramas as source material for Turkish remakes. It employed a comparative textual analysis of Turkish remakes based on British dramas, examining how distinct conventions of characterization shape their remaking in the Turkish context. While it is widely acknowledged among drama professionals that scripts necessitate more than "mere" translation during the remake process, this principle has become particularly evident in the pronounced modulations, modifications, and mutations observed in Turkish remakes of British television dramas.

Examining global television flows, this paper initially posited that the transition from cultural imperialism to regional interdependence has reshaped the landscape, with US and British exports still dominant while local productions gain significance. A review of key milestones in the evolution of television dramas in the US, UK, and Türkiye has revealed distinct trajectories shaped by cultural, economic, and technological forces: the US shifted from sponsor-driven live broadcasts to a post-network era of cable and digital platforms, British television—renowned for literary adaptations and high production values—achieved global acclaim but struggled with international appeal in the late 1990s, and Türkiye evolved from a content consumer to a prolific producer, balancing original productions and remakes in a dynamic industry shaped by both local and global influences.

This study has explored why some source cultures are preferred over others for television remakes in Turkish television. The continued dominance of US television appears to stem from historical ties and market-driven dynamics, evolving from dubbed imports to remakes, while South Korean dramas have recently overtaken US productions in remake frequency due to cultural proximity, emotional resonance, and South Korea's strategic export efforts. Despite ranking third, British dramas contribute relatively little, highlighting the need for comparative textual analysis to explore the factors limiting their adoption.

The Turkish remakes of British dramas have revealed notable shifts in characterization. These shifts have often manifested as heightened emotional responses, intensified interpersonal conflicts, and a tendency

toward melodramatic storytelling. Characters in the Turkish versions of British dramas frequently exhibit amplified traits, particularly in the portrayal of masculinity and family dynamics, which align with the values of protectiveness, moral integrity, and adherence to traditional social norms. The key shifts also include the transformation of female characters into paragons of moral integrity, emphasizing purity and familial devotion over autonomy and morally ambiguous behavior. Similarly, humor and nuanced critiques of topics such as religion, common in British originals, are largely absent, favoring portrayals that conform to cultural sensitivities. Overall, the characterization shifts in the Turkish remakes underscore a broader strategy of cultural adaptation, transforming narratives to resonate with local values and audience preferences.

This study encourages researchers to track global drama flows through an in-depth analysis of narrative reconfiguration in television remakes to address why certain national industries (e.g., Türkiye's) favor particular source cultures (e.g., South Korea, the US) while others (e.g., British dramas) remain less influential, resonating with studies on format adaptation and global TV trade. Applying a Translation Studies lens provides insight into the varying preference for foreign dramas as Turkish remakes, informing drama producers' selection of source cultures while also guiding scriptwriters in applying adaptation/remake shifts—modulation, modification, and mutation—throughout the remaking process. Furthermore, the discussion of the constraints on British dramas as sources for remakes in Türkiye (e.g., the omission of LGBTQ+ characters, the reinforcement of family values) engages with scholarship on media regulation, governmental influence, and cultural policies shaping domestic television industries.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Details	Mehmet Erguvan (Dr. Öğretim Üyesi)
Yazar Bilgileri	¹ Yeditepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, 26 Ağustos Mevki Kayışdağı Cad., Kayışdağı, Ataşehir, İstanbul
	 0000-0003-3649-8392 mehmet.erguvan@yeditepe.edu.tr

References

- Bassnett, S. and Lefevere, A. (Eds.). (1990). *Translation, history, and culture*. Routledge.
- Bigsby, C. (2013). *Viewing America: twenty-first-century television drama*. Cambridge University Press.
- DCMS (Department for Culture, Media and Sport). (1999a). *Building a global audience: British television in overseas markets—a report by David Graham and associates*, DCMS, London.
- DCMS (Department for Culture, Media and Sport). (1999b). *The report of the creative industries task force inquiry into UK television exports*, DCMS, London.
- Devran, Y., Göksun, Y. & İhtiyar, B. (2018). İhracatta yeni bir alan: Değer ihracı. In Y. Göksun (Eds.), *Televizyon dizilerinin keşfi* (pp. 39-66). Kaknüs Yayınları.
- Devran, Y., Orujova, A. & Saltık, R. (2018). Edebi eserlerin televizyona uyarlanmasında sorunlar: Reşat Nuri Güntekin'in *Çalılıkı* romanı ile *Çalılıkı* dizisi üzerinden bir değerlendirme. In Y. Göksun (Eds.), *Televizyon dizilerinin keşfi* (pp. 143-168). Kaknüs Yayınları.
- Dorfman, A., & Mattelart, A. (1975). *How to read Donald Duck*. International General, New York.

- Duraner, J., Işıklar-Koçak, M. & Tunalı, G. (2017). Fansubbers as cultural agents for Korean dramas, In D. Orrego-Carmona & Y. Lee (Eds.), *Non-professional subtitling* (pp. 145-170). Cambridge Scholars Publishing.
- Erguvan, M. (2023). Çeviribilim Perspektifinden Yeniden Çevrim ve Yeniden Çeviren. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi* (19), 1-14. <https://doi.org/10.26650/iujts.2023.1371201>
- Erguvan, M. (2022). Presentation of Turkish Television Remakes in Media Paratexts. In Faruk Yücel and Mehmet Tahir Öncü (Eds.), *Germanistik in der Türkei, Vol. 20: Translation and Interdisciplinarity. Diverse Contacts, Relationships and Effects*. 113-128.
- Even-Zohar, I. (1990). Polysystem studies. *Poetics Today: International Journal for Theory and Analysis of Literature and Communication*, 11(1), 1-268.
- Gencel Bek, M. (2010). Changing media and public sphere in Turkey: the role of the state, market and the EU candidacy. In J. Gripsrud & L. Weibull (Eds.), *The development of European media* (pp. 171-192). Intellect.
- Heilbron, J. (1999). Towards a sociology of translation: book translations as a cultural world system. *European Journal of Social Theory*, 2 (4), 429-444. <https://doi.org/10.1177/1368431990020040>
- Hilmes, M. (2012). *Network nations: A transnational history of British and American broadcasting*. Routledge.
- Iwabuchi, K. (2006). Contra-flows or the cultural logic of uneven globalization? In D. K. Thussu (Eds.), *Media on the move: Global flow and contra-flow* (pp. 61-76). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203001233>
- Kongar, E. (2013). *21. yüzyılda Türkiye*. Remzi Kitabevi.
- Kuipers, G. (2011). Cultural globalization as the emergence of a transnational cultural field: transnational television and national media landscapes in four European countries. *American Behavioral Scientist*, 55(5), 541-557. <https://doi.org/10.1177/0002764211398078>
- Lévy, P. (1997). *Collective intelligence: Mankind's emerging world in cyberspace*. Perseus.
- Lotz, A. D. (2007). Textual (im)possibilities in the U.S. post-network era: negotiating production and promotion processes on lifetime's any day now. *Critical Studies in Media Communication*, 21(1), 22-43. 10.1080/0739318042000184389
- Lozano, J. C. and Hernández Lomelí, F. (2020). Media flows. *The Routledge Handbook to the Culture and Media of the Americas*. In Wilfried Rausert, Giselle Liza Anatol, Sebastian Thies, Sarah Corona Berkin and José Carlos Lozano (Eds.), (pp.382-392). Routledge.
- Moreno Esparza, G. (2020). Television. In Wilfried Rausert, Giselle Liza Anatol, Sebastian Thies, Sarah Corona Berkin and José Carlos Lozano (Eds.) *The Routledge handbook to the culture and media of the Americas* (pp.453-461). Routledge.
- Nordenstreng, K. and Tapio, V. (1975). *Television traffic, a one-way street? A survey and analysis of the international flow of television programme material*. UNESCO.
- Oh, C.-J. & Chae, Y.-G. (2013). Constructing culturally proximate spaces through social network services: The case of *Hallyu* (Korean Wave) in Turkey. *Uluslararası İlişkiler*, 10 (38), 77-99.
- O'Regan, T. (2000). The international circulation of British television. In E. Buscombe (Eds.), *British Television: A Reader* (pp. 303-21), Clarendon Press.
- Öztürkmen, A. (2018). "Turkish content": the historical rise of the dizi genre. *TV/Series*, 13, 1-12. <https://doi.org/10.4000/tvseries.2406>
- Perdikaki, K. (2016). *Adaptation as Translation: Examining Film Adaptation as a Recontextualised Act of Communication*. [Unpublished PhD Dissertation], University of Surrey.
- Sancaktaroğlu Bozkurt, S., & Okyayuz, A. Ş. (2021). Gender identification in the portrayal of female roles in the remakes of American TV series in Turkey. *Babel*, 67(3), 255-272. <https://doi.org/10.1075/babel.00224.san>
- Sapiro, G. (2010). Globalization and cultural diversity in the book market: The case of literary translations in the US and in France. *Poetics*, 38, 419-439. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2010.05.001>
- Stemmers, J. (2005). No longer 'the best in the world': the challenge of exporting British television drama. *Media International Australia*, Vol.115 (1), 33-47.
- Straubhaar, J. (1991). Beyond media imperialism: Asymmetrical interdependence and cultural proximity. *Critical Studies in Mass Communication*, Vol.8 (1), 39-59. <https://doi.org/10.1080/15295039109366779>
- Tanrıöver, H. U. (2012). *Türkiye'de televizyon yayıncılığı 2011*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Thompson, R. J. (1996). *Television's second golden age*. From *Hill Street Blues* to *ER*. Syracuse University Press
- Varis, T. and Nordenstreng, K. (1985). *International flow of television programmes*. UNESCO.
- Wallerstein, I. (2004). *World-systems analysis: an introduction*. Duke University Press.
- Weissmann, E. (2012) *Transnational television drama: special relations and mutual influence between the US and UK*. Palgrave Macmillan.
- Wohlsen, M. (2014, October 10). *As Online Viewing Soars, Internet TV Will soon Be the Only TV*. Wired, online edition. www.wired.com/2014/10/online-viewing-soars-internet-tv-will-tv/
- Yücel, V. (2014). *Kahramanın yolculuğu: mitik erkeklik ve suç draması*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Araştırma Makalesi | Research Article

🔓 Açık Erişim | Open Access

Çeviri Stratejileri Kapsamında Reklam Çevirilerinin İncelenmesi: Fransızca-Türkçe Reklam Örnekleri

Analyzing Advertising Translations within the Scope of Translation Strategies: French-Turkish Advertising Examples

Nahide Arslan¹

¹ Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

Öz

Reklam, bir kurum, firma tarafından belli bir hedefe yönelik hazırlanan bir iletiyi, kitle iletişim araçlarıyla erek alıcıya ulaştırır. Reklam bu yönüyle iletişim amacı taşır. Teknoloji ve küreselleşme sayesinde reklamcılık sektörü uluslararası alana açılmış ve çeviri kültürlerarası iletişimi sağlamak amacıyla etkin bir ulaşım aracı olmuştur. Kaynak dil ve kültürde yarattığı etkiyi erek dil ve kültürde de yaratması beklendiğinden reklam uluslararası pazarda zahmetli bir alanı temsil etmektedir. Kaynak dil ve kültüre göre hazırlanmış bir reklam metninin erek dil ve kültürün olanaklarına ve reklamın amacına uygun biçimde çevrilmesi önem kazanmıştır. Bu bağlamda mevcut çalışmada, kaynak dil Fransızcadan erek dil Türkçeye yapılan reklamlar ve reklam çevirileri konu edilmiştir. Fransız otomotiv, mutfak eşyası, kişisel bakım ve kozmetik firmaları olmak üzere dört farklı sektörden beş farklı markanın reklam örneği reklam dili, erek kitle, reklam teknikleri ve çeviri stratejileri bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda, erek kültürde benimsenen reklam tekniklerine uygun çeviri stratejilerinin uygulandığı gözlenmiştir. Reklam çevirisinde değiştirme, ekleme, çıkarma çeviri stratejilerinin dillerarası sözcük, anlam, yapı, sözdizimi, dünya görüşü gibi özelliklerden kaynaklı güçlükleri ortadan kaldırması için uygulandığı, birebir, ödünçleme ve ödünçleme yoluyla alıntı stratejilerinin ise genellikle ürün adı ve slogan çevirisi için kullanıldığı tespit edilmiştir.

Abstract

Advertising conveys a message prepared by an institution or company for a specific purpose to a target recipient through mass media. In this respect, advertising carries the purpose of communication. Through technology and globalization, the advertising sector has opened up to the international arena, and translation has become an effective means of reaching out to ensure intercultural communication. It has become important to translate an advertising text prepared according to the source language and culture in a suitable way for the possibilities of the target language and culture and the purpose of the advertising. In this context, this study focuses on advertising and advertising translations made from the source language French to the target language Turkish. Advertising samples of five different French brands from four sectors were comparatively examined in terms of advertising language, target audience, advertising techniques and translation strategies. As a result, it was observed that translation strategies appropriate to the advertising techniques adopted in the target culture were applied. Translation strategies of modulation, addition and omission were applied to eliminate difficulties arising from interlingual features such as vocabulary, meaning, structure, syntax and worldview, whereas those of literal, borrowing and calque were generally used for the product name and slogan.

Anahtar Kelimeler Çeviri · çeviri stratejileri · metin türü · reklam · reklam teknikleri

Keywords Advertising · advertising techniques · text type · translation · translation strategies

Atıf | Citation: Arslan, N. (2025). Çeviri stratejileri kapsamında reklam çevirilerinin incelenmesi: Fransızca-Türkçe reklam örnekleri. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi-Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 161-174. <https://doi.org/10.26650/ijts.2025.1604775>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Arslan, N.

 Sorumlu Yazar | Corresponding author: Nahide Arslan nahide.arslan@marmara.edu.tr

Extended Summary

The development of mass media and the requirements of the global era have led to a major development in the international advertising sector. Parallel to this development, translation has become an important communication tool and has served as a bridge for companies to deliver their products or services to different cultures. Advertising translation is an extremely complex and culturally intertwined endeavor (Tahir Gürçağlar, 2021, p. 55). The aim of advertising is not only intercultural linguistic transfer, but also an effort to create purchasing awareness in potential buyers by considering the social, cultural, economic and affective characteristics of the target group. The effective communication environment required for the sale of products consists of the translation processes (strategy) to be implemented by the translator. In advertising translation, it has become important to apply translation strategies that will accurately fulfill the purpose and function of the advertising.

Advertising texts can be characterized as informative text type because they provide information about the characteristics of the product or service; as expressive text type because they make extensive use of figures of speech such as metaphor, metonymy and personification; as operative text type because they direct the target buyer to purchase behavior; and as audio-media text type because they are supported by visual (written language, signs) and auditory (spoken language) tools. However, it is possible to indicate that advertising texts whose main function and purpose is to sell products fall under the operative text type. Advertising texts are a conscious design product prepared by considering the wishes, tastes and thoughts of the target group. The use of language and cultural elements in advertising texts serves a specific purpose. Advertisings bears traces of society's lifestyle, concepts and values.

The source text, which is created with certain advertising techniques in the source culture, is presented in a different market as a translated advertising text by using advertising techniques again (Özcan Dost and Yazıcı, 2014, p. 67). Translation processes play a major role in the success of the advertising, whether it is preserving the advertising techniques in the source text or applying different advertising techniques that will appeal to the buyer in the target culture. In this context, the study examined the advertising translations from the source language French to the target language Turkish. In line with this purpose, the study is a descriptive research in the survey model. In the study, 5 advertisings from four different sectors from the source language French and their translations into the target language Turkish were analyzed. Thus, the corpus of the study consisted of Peugeot from the automotive sector, Michelin from the automotive sub-industry sector, Tefal from the kitchen products sector, Le Petit Marseillais and L'Oréal Paris from the health and care products sector.

As a result, it has been observed that there are differences in translation texts in terms of advertising technique compared to the source text, and this has a direct impact on translation strategies. From the analyzed examples, it was determined that translation strategies were used in accordance with the understanding of advertising adopted in the target culture. Accordingly, it has been observed that the translator encountered some difficulties especially when translating sentences consisting of culturally specific ways of thinking and values. To eliminate the difficulties arising from the lexical, semantic, structural, syntactic, worldview, etc. features between the two languages, the translator used target language-oriented translation strategies such as modulation, addition and omission, while literal, borrowing and calque strategies were mostly used for the product name and slogan. Thus, it has been revealed that more than one translation strategy was applied in advertising translation. It has been concluded that the translator's language and textual knowledge as well as cultural, research and creativity knowledge are crucial in determining and applying appropriate translation strategies in advertising translation.

GİRİŞ

“Bir şeyi halka tanıtmak, beğendirmek ve böylelikle sürümünü sağlamak için denenen her türlü yol” ve “Bu amaç için kullanılan yazı, resim, film vb.” olarak tanımlanan reklam (Türk Dil Kurumu, t.y.) Fransızca kökenli “réclame” sözcüğünden ödünçlenmiştir. Reklamın amacı, hedef aldığı kitle üzerinde etki yaratmak, bu kitlenin düşünce ve alışkanlıklarını etkilemek yoluyla satın almaya yönlendirmek ve işletmenin kârlılığını artırmak olarak aktarılır (Eroğlu Pektaş, 2018, s. 20). “Tüketicilerin tutum ve davranışlarında değişiklik oluşturmayı amaçlayan reklam, bir taraftan toplumu etkileme çabası içindeyken diğer taraftan da toplumdan

etkilenmektedir” (Dumanlı, 2011, s. 135). Bir diğer söylemle reklam, hitap edeceği toplumun davranışları, istekleri, beğenileri ve alışkanlıklarından izler taşıyabildiği gibi toplumun o günün şartlarına göre biçimlenen davranışlarını gözler önüne sermesi bakımından da somut örnekleri yansıtır. Bu bağlamda reklamın bir başka boyutunun da toplumsal ve kültürel olarak sahip olunan imajları ve bu imajların tarihsel süreçlerinde yaşanan değişimi yansıttığı ifade edilir (Yılmaz ve Yavuz, 2020, s. 205-206). Sürekli değişen ve gelişen tüketim alışkanlıklarını izleyerek erek kitlenin istek ve ihtiyaçlarına en iyi çözümü bulmak reklamın güncel, yaratıcı, özgün ve etkili olmasını zorunlu kılmaktadır.

Küreselleşme, ürün ve hizmetlerin, paranın, fikir, haber ve bilgilerin dünya üzerinde serbestçe dolaşımı olarak aktarılır (Serttaş Ertike, 2010, s. 7). İnternet ve teknolojik araçlar sayesinde fiziksel uzaklıklar günümüzde sorun olmaktan çıkmıştır. Öyle ki, dünyanın öteki ucunda yaşanan gelişmelerden anında haber alabiliyor, ihtiyaç duyduğumuz ürünlere kolaylıkla ulaşabiliyor ve bu ürünleri çeşitli yollarla satın alabiliyoruz. Ürünlerini daha geniş kitlelere ulaştırmak isteyen marka sahipleri için reklamların etki alanlarının genişlediğine ve reklamcılık sektörünün dönüşüme uğradığına tanıklık ediyoruz. Söz gelimi, televizyon, gazete, dergi, radyo, açık alan panoları, internet gibi araçların yanı sıra reklamların dizi, film, eğlence programlarında “ürün yerleştirme” adı altında gerek örtük gerekse açık bir biçimde yayınlandığını görüyoruz. Reklam ortamlarının bu denli çeşitlendiği bu yeni düzende, çokuluslu şirketler ve uluslararası pazara açılmak isteyen firmalar için çeviri önemli bir iletişim ve pazarlama aracı olmuştur.

“Reklam çevirisi (...) son yıllarda gittikçe artan bir ilgiyle incelenen, son derece karmaşık ve kültürle iç içe bir uğraştır” (Tahir Gürçağlar, 2021, s. 55). Amaç sadece kültürler arası dilsel bir aktarım değildir, aynı zamanda erek toplumun sosyo-kültürel, ekonomik ve duyuşsal özelliklerini göz önünde bulundurarak alıcıda bir ürünü satın alma bilinci oluşturmaktır. Ürünlerin pazarlanması için gereksinim duyulan etkin iletişim ortamı çeviri ve çevirmenin uygulayacağı çeviri stratejilerinden geçmektedir. Reklam metinlerinde dil ve kültür unsurlarının kullanımı belli bir amaca hizmet etmektedir. Reklamlar, toplumun yaşam tarzı, kavram ve değerlerinden izler taşır. Kültürel bir olgu olarak reklamlar farkındalığı, algıları, tutumları, hisleri, tercihleri ve davranışları vurgulayabilir ya da belli yaşam biçimleri ve yeni oluşumları güçlendirilebileceği ifade edilir (Pollay ve Gallagher, 1990, s. 361; Batı, 2012, s. 19). Bu yönüyle reklamlar göstergebilimin çalışma konusudur.

Saussure (1985) göstergebilimi, göstergelerin toplum içindeki yaşamını inceleyen bir bilim olarak tanımlar (aktaran Kıran ve Eziler Kıran, 2013, s. 371). Guiraud’a göre göstergebilim, anlam evrenini çözümlemeyi amaçlar. Anlama ilişkin akla ilk gelenlerin anlam oluşumu, anlam yaratmak, anlamlandırmak gibi soyut durumun dizgeleştirilmesi ve açığa çıkarılması gibi konular olduğunu, böylece anlamlı ilgili her şeyin göstergebilimin alanına girdiğini açıklar (1994, s. 17). “Göstergebilim, bir metinde var olan anlamlı dizgeleri göstergeler aracılığıyla okumak, kodları anlamlandırmak, dizi, dizim, metafor ve metonimi ile metinlerarası ilişkileri değerlendirmek, ima edilen anlamların altında yatan ideolojiyi ve kültürü arama yaklaşımlarıdır” (Parsa ve Olgundeniz, 2014, s. 1). Saussure, göstergebilimin ana unsurları olan gösteren (ses, yazı) ve gösterilen (kavram) karşıtlığında göstergeyi, yani dil aracılığıyla tasarım (représentation) dizgesini dışlayan bir yaklaşım benimser. Buna karşın Barthes, göstergenin gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki olduğunu ve bu ilişkinin kurulması ile anlamlamanın ortaya çıktığını söyler. Barthes’e göre düzenlam, göstergenin neyi temsil ettiğini, yan anlam ise göstergenin nasıl temsil edildiğini inceler (Bircan, 2015, s. 20).

REKLAM METİNLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Metin Türleri

Bir metin çevirisi yapılmadığı sürece okur kazanamaz, doğduğu kültürün dışında yaşayamaz. Bir metnin kültürler ve uluslararası varlığını sürdürmesi gerçekten de çevirisine bağlıdır. Bu bağlamda çeviriler hem özgün metnin hem de özgün yazarın ötesinde uzam ve zaman boyutuyla bilgi ve iletişim sağlamaktadır.

Dahası anlamların artık geleneksel, nesnel, orada var olan şeyler olmadığı, aksine sürekli değiştiği, yeni boyutlar kazandığı ve göreceli olabileceği aktarılır (Chesterman, 1997). Bu bakış açısı çeviride benimsenen yaklaşımı, yani kaynak metnin yapısının, temel anlamının ve amacının ötesine geçen erek dil odaklı işlevsel bir yaklaşımı sunmaktadır.

İşlevci çeviribilimin öncüsü olarak anılan ünlü Alman çeviribilimci Katharina Reiss'in 1960'ların dilbilimsel yaklaşımını kırarak metinlere dilsel düzeyin yanı sıra sosyokültürel işlevlere sahip olgular olarak baktığı ifade edilir (Tahir Gürçağlar, 2021, s. 123). Çeviri sürecinde metin türlerinin önemi ve etkisine dikkat çekilir. Reiss'in metin türleri, Alman dilbilimci Karl Bühler tarafından geliştirilmiş iletişim modeli "Organon Modeli"nden hareketle hazırlanmıştır. Organon Modeli ile iletişim sürecinde iletinin etkisi ortaya koyulur (Yılmaz, 2023, s. 119). Anlatımsallık (iletinin içeriği), temsil (iletinin anlamı) ve çağrı (ileti ile amaçlanan durum) işlevlerini içeren bu model üzerinden Reiss metin türlerini bilgilendirici, anlatımcı, işlemci ve çok araçlı metin türleri olmak üzere dört ulamda sınıflandırır (Raková, 2014, aktaran Polat, 2016, s. 154; Munday, 2017, s. 17; Yazıcı, 2005, s. 143; Ünsal, 2018a, s. 109; Mutlu, 2020, s. 106; Tahir Gürçağlar, 2021, s. 122; Dindar, 2022, s. 542). Metin türünün uygulanacak çeviri stratejileri ile doğrudan bağlantısı olduğu ifade edilir. Buna göre:

1. Bilgilendirici metinler: İçerik odaklıdır. Metnin içeriğinin tümüyle erek dile aktarılması esastır. Bilimsel raporlar, makaleler, tarihi evraklar, haber yazıları, eğitici kaynaklar gibi metin türlerini içerir. Bilgilendirici metinlerin çevirisi erek dil odaklı, anlaşılır ve tarafsız bir dil kullanımını gerektirir.
2. Anlatımcı metinler: Biçim odaklıdır. Metnin içeriğinden çok anlatımın etkileyici olması esastır. Masal, hikâye, roman, öykünce (fabl), şiir, destan gibi metin türlerini kapsar. Sanatsal metin türlerinin çevirisi kaynak dil odaklı olabilir, ancak erek dilin anlatım biçimi ve üslûbuna uygun estetik aktarımlar da önem taşır.
3. İşlemci metinler: Çağrı odaklıdır. Erek kitleyi belli bir eyleme, davranışa yönlendirmesi amaçlanır. Reklam, propaganda, vaaz, seçim konuşması gibi metin türlerini barındırır. Kaynak metinde hedeflenen etkinin erek metine yansıtılabilmesi için erek dil odaklı çeviri stratejileri kullanılır.
4. Çoklu-arçaşsal metinler: İçerik, biçim, çağrı ve görsel-işitsel odaklıdır. Aynı konu ya da durumun birden çok kaynaktan aktarılmasıyla oluşan metinleri kapsamaktadır. Söz gelimi göstergeler, etkileyici müzikler, yazılı ifadelerden oluşan reklamlar çoklu-arçaşsal metin türüne girebilir. Çeviri erek dil odaklıdır. Metin yayınlandığı aracın teknik özelliklerine uygun bir biçimde hazırlanır.

Bu bilgiler ışığında, reklam metinlerinin birden çok metin türüyle örtüştüğü söylenebilir. Reklam metni, ürün veya hizmetin özelliklerine dair bilgi verdiği için bilgilendirici metin; içeriğinde eğretileme, düzdeğişmece ve kişileştirme gibi söz sanatlarından bolca yararlandığı için anlatımcı metin; erek kitleyi satın alma davranışına yönlendirdiği için işlemsel metin, görsel (yazılı dil, göstergeler) ve işitsel (sözlü dil) araçlarla desteklendiği için çoklu-arçaşsal metin türleri olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte, asıl işlevi ve amacı ürün satmak olan reklam metinlerinin işlemci metin türüne girdiği söylenebilir.

Reklam Dili

Reklamda her bir ileti sözel ya da görsel dilin bir unsurudur. Gönderici olan reklamcı, alıcı olan erek kitleyi yönlendirmeyi amaçladığından reklam dili, dilin yönlendirici, yani çağrı işlevine iyi bir örnek sunar (Batı, 2010, s. 82). Böylelikle gönderici ile aracı arasında iletişim sağlanır. Bu iletişim sürecinde ikna edici iletişim biçimlerini kullanmak önem taşır. Reklam metinlerinde sözcük, sözcük öbeği, tümce, paragraf, vb. kullanılan tüm birimler belli bir amaca hizmet eder ve metin bu birimlerle anlam kazanır. Sözcük seçimi, sözcüklerin tümce içindeki dizilimi, sözcüklerle alıcının zihninde yaratılmak istenen çağrışımlar erek kitlede satın alma davranışını meydana getirmek için bilinçli olarak kurgulanır. "Bir reklam kurgusunun kusursuzluğu doğrudan dil ve ifadenin kusursuzluğuna bağlıdır" (Gökkaplan, 2021, s. 595).

Reklam Metninin Bileşenleri

“Reklam kişisel olmayan bir satış çabası, bir ‘pazarlama iletişimi’ yöntemidir” (Elden, 2007, s. 16). Bir ürün ya da hizmeti pazarlamak amacıyla hazırlanan reklamlarda ürün ya da hizmete ilişkin neyin nasıl ifade edileceğinin belirlenmesi önemlidir. Bu yüzden kullanılacak dil özenle seçilmeli, reklamın erek kitlede satın alma eylemini gerçekleştirmesi için uygun stratejiler belirlenmelidir. Reklam stratejisinin belirlenmesinde bazı ölçütler aranmaktadır. Bunlar; yayınlanacağı yer (gazete, radyo, televizyon, sosyal medya, internet, vb.), ürün ya da hizmetin niteliği (lüks ürünler, günlük ihtiyaçlar ve siyasi partiler, vaaz vb. gibi ürün olmayanlar) ve reklamın tekniği (doğrudan satış tekniği ve dolaylı satış tekniği) biçiminde sıralanmaktadır (Serttaş Ertike, 2010, s. 23).

Reklamcılıkta iletişim, dilsel unsurlar kadar görsel unsurlarla da sağlanır. Görsel unsurların reklamların ikna edici işlevini onaylama ve güçlendirme rolüne hizmet ettiği, dolayısıyla görsellerin ve yazılı metinlerin birbirini tamamladığı ifade edilir (Dalyan, 2010, s. 7). Reklam metnini etkili bir ileti aracı olarak kullanmak ve erek kitleye ulaşmasını sağlamak amacıyla başlık, gövde metin ve slogan gibi bileşenler bulunmaktadır.

Dergi, gazete gibi yazılı araçlarda yayımlanan reklamlarda ilk dikkat çeken başlıktır. Reklamın geri kalanının okunması başlığın dikkat çekici olmasıyla bağlantılıdır (Kocabaş ve Elden, 2001, s. 91). Ana metinde, erek kitlenin söz konusu ürün ya da hizmete yönelik sahiplenme ya da satın alma isteğini uyandıracak birtakım anlatım teknikleri uygulanır. Doğrudan anlatım tekniği, rekabetsiz satış yapma anlamına gelir. Bu teknik, ilgili ürünün hemen satılmasını teşvik eden ve reklamı bunun nedenleri üzerine kuran iddialı, rekabetçi teknik olarak tanımlanır (Gülsoy, 1999, s. 234). Doğrudan anlatım tekniği ile hazırlanan reklamlarda ürünün faydalarını ve özelliklerini ön plana çıkararak alıcıya “şimdi alın”, “hemen alın” gibi çağrılarla baskı yapıldığı aktarılır (Özgür, 1994, s. 62; Çekiç Akyol, 2009, s. 13). Dolaylı anlatım tekniğinde ise alıcıya ürünü satın alması için doğrudan baskı yapmak yerine, eğlenceli ve duygusal bir yaklaşımla, olumlu bir marka imajı sunulmaya çalışıldığı söylenir (Serttaş Ertike, 2010, s. 23; Özgür, 1994, s. 62). Reklamda ürün ya da hizmetin sergilenmesinden çok tüketicilerin yaşamaktan haz duyacağı bir hava, tutku ve hayal ortamı yaratılmaya çalışıldığı ifade edilir (Uztuğ, 2003, s. 234-235). Slogan, reklam iletişimini erek kitleye ulaştıran önemli araçlardan biridir ve reklamların olmazsa olmazıdır. Öyle ki, bazı reklamların gövde metni bulunmasa da mutlaka sloganının bulunduğu hatta bazılarının sadece slogandan oluştuğu görülebilir.

Reklam Dilinin Anlamsal Özellikleri

Anlambilim sözcüklerin, öbeklerin, tümcelerin taşıdığı anlamları inceler. İki tür anlam vardır: Düzanlam ve yananlam. Düzanlam tüm toplumun paylaştığı ortak düşünceler, değerler üzerinde hareket eder. Buna karşın daha öznel olma özelliğiyle yananlam, kullanıcıların duyguları, tutumları, heyecanları ve sahip olduğu değerlerle oluşur (Batı, 2010, s. 99). Düzanlam, nesnel, yoruma kapalıdır ve ortak bir özellik içerir. Bu özellik dilin ait olduğu kültürün bir parçası ve yansımasıdır. Yananlam ise öznel, yoruma dayalıdır. Bireyin ait olduğu kültürden izler taşıyabilir ancak ağırlıklı olarak duygularla harmanlanır. Sözcüklere düzanlamları dışında yeni anlamlar yüklenerek reklamın amacı ve ifade biçimi oluşturulur. “Reklamlar düzanlamları dâhilinde reklam sorununu ortaya koyarken, yananlamları aracılığıyla ortaya koyulan bildiriye güçlü kılmayı amaçlar” (Batı, 2010, s. 100). Düzanlam ile doğrudan ifade edilen nesneye, yananlam ile bu nesnenin çağrışımsal özelliklerine, esenlikli çağrışımlara vurgu yapılır.

Reklam Dilinin Sözdizimsel Özellikleri

Reklam metinlerini oluşturan tümceler değişiklik gösterebilir. Bu tümceler dilbilgisel açıdan yüklem, işlevi ve yerine göre emir tümcesi, soru tümcesi, ünlem tümcesi, eksilteli tümce olarak ortaya çıkabilir. Reklam dilinde tümce kullanımı tesadüfi değildir. Tümce kullanımı reklamın amacı ile doğrudan bağlantılıdır, bir

diğer söylemlerle bu tümceler belli amaçlar doğrultusunda tasarlanır. Söz gelimi reklam dilinde emir kipinin kullanımı doğrudan kişiyi hedef almak, yani iletişimi *kişiselleştirmek* için yapılır (Batı, 2010, s. 130). Alıcıya doğrudan seslenerek kitlesel bir etkinin yaratılması amaçlanır. Soru tümcesi kaynak ile alıcı arasında diyalog yoluyla bir iletişim ortamı sağlaması amacıyla kullanılır. Bir duruma dair sorun ortaya koyularak alıcının kafasında *zihinsel* bir yanıt oluşturulması amaçlanır ki bu yanıt doğrudan ürünün kendisidir (Batı, 2010, s. 134). Heyecan, korku, sevinç, üzüntü, kızgınlık, coşku, hayranlık vb. duyguları ifade ettiğinden ünlem tümceleri reklam metinlerinde sıklıkla kullanılır. Eksilteli tümcenin kullanımında zamandan tasarruf, maliyet gibi unsurların yanı sıra reklamda anlatım gücünü artırmak niyeti de bulunmaktadır (Batı, 2010, s. 139-140).

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacını Fransızca-Türkçe dil çiftinde Youtube platformunda yayınlanmış reklamları incelemek, kaynak reklamda kullanılan reklam tekniklerini ve bu reklamların erek dile çevirisinde kullanılan çeviri stratejilerini belirlemek oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Çalışmanın amacı kaynak dil Fransızca'da reklam filmlerinde kullanılan reklam tekniklerini ve erek dil Türkçeye çevirisinde kullanılan çeviri stratejilerini belirlemek olduğundan çalışmanın yöntemi tarama modelinde betimsel bir özellik taşımaktadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen mevcut olan bir durumu olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yöntemidir (Fraenkel ve Wallen, 2006; Karasar, 2012, s. 77). Bu kapsamda video paylaşım platformu Youtube üzerinden “Les publicités françaises” anahtar sözcüğüyle yapılan taramalar sonucunda, erek dil Türkçeye kazandırılan Fransız reklamları derlenmiştir. Çalışmada kaynak dil Fransızcadan dört farklı sektörden 5 reklam ve erek dil Türkçeye çevirileri incelenmiştir. Böylelikle çalışmanın bütüncesini otomotiv sektöründen Peugeot, otomotiv yan sanayi sektöründen Michelin, mutfak ürünleri sektöründen Tefal, sağlık ve bakım ürünleri sektöründen Le Petit Marseillais ve L'Oréal Paris reklamları oluşturmuştur.

BULGULAR

Çalışma kapsamında Fransa'nın dünyaca ünlü otomobil markası Peugeot'nun 2024 yılında piyasaya sürdüğü “Peugeot Yeni E-3008” modelinin reklamı ve Türkçeye kazandırılan reklam çevirisi **Tablo 1**'de sunulmuştur.

Tablo 1

Nouveau Peugeot E-3008

Kaynak metin	Erek metin
 <p>PEUGEOT NOUVEAU E-3008 100 % ELECTRIQUE JUSQU'À 680 KM D'AUTONOMIE</p>	 <p>PEUGEOT YENİ E-3008 GÖZ ALICI ÖZGÜRLÜK GÖZ ALICI FASTBACK SUV</p>
Parce qu'on aime sentir le sable sous nos pieds.	Çünkü bazen ayaklarımızın altında kumu hissetmek isteriz.
Parce que Paris est la ville de l'amour.	Aşk için ne kadar uzağa gittiğimizi düşünmeyiz.
Et que c'est à Berlin qu'on vibre sur ce son.	Bazen o ritmi tüm vücudumuzda hissetmek isteriz.

Kaynak metin	Erek metin
Parce que ce silence mérite d'être écouté et que nos sens ont besoin de voyager.	Bazen de bu sessizliği, sadece bunu duymak isteriz. Hislerinizi harekete geçirmek için mesafeleri hesap etmeyin!
Nous repoussons les limites avec une autonomie électrique jusqu'à 680 km. Nouveau Peugeot e-3008 100% électrique (Peugeot France, 2024).	Benzinli hibrit ve 500 km menzil sunan elektrikli motor seçenekleriyle yeni Peugeot e-3008. Göz Alıcı Özgürlük Göz Alıcı Fastback SUV (Peugeot Türkiye, 2024).

Fransa'da olduğu gibi Türkiye'de de 2024 yılında yayınlanan reklam filminde aynı görsel sahneler ve müzik kullanılmış, seslendirme bir kadın tarafından yapılmıştır. Kaynak metine göre erek metinde bazı farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. "Parce qu'on aime sentir le sable sous nos pieds" tümcesi "Çünkü bazen ayaklarımızın altında kumu hissetmek isteriz" olarak çevrilmiştir. Erek metine "bazen" sözcüğü eklenmiş ve "hissetmek isteriz" ifadesiyle farklı bir bakış açısı ortaya koyulmuştur. "Parce que Paris est la ville de l'amour" ifadesi "Aşk için ne kadar uzağa gittiğimizi düşünmeyiz" biçiminde çevrilmiş, böylece kültüre özgü şehir "Paris" üzerinden yapılan vurgu erek metinde "uzaklık" olgusu ile verilmiştir ki burada "uzaklık" ile aracın menzil kapasitesine gönderme yapıldığı söylenebilir.

Hareket ve heyecan imgelerinin "Berlin" üzerinden aktarıldığı "Et que c'est à Berlin qu'on vibre sur ce son" tümcesi "Bazen o ritmi tüm vücudumuzda hissetmek isteriz" biçiminde çevrilmiştir. "Bazen" sözcüğü eklenmiş, "et que c'est à Berlin" ifadesi çıkartılmıştır. Çeviride "insan" odağı alınmış, dolayısıyla erek metinde tematik düzeyde bir vurgu değişimi yapılmıştır. Vurgu düzeyinde değişim, kaynak metinde odak noktası olan bir konunun erek dilin olanakları doğrultusunda çıkarılması ya da değiştirilmesi (Chesterman, 1997; Özcan Dost ve Yazıcı, s. 79) olarak tanımlanır.

"Parce que ce silence mérite d'être écouté" tümcesi "Bazen de bu sessizliği, sadece bunu duymak isteriz" biçiminde çevrilmiştir. Erek metine "bazen" ve "sadece" sözcükleri eklenmiş ve edilgen tümce yapısı "mérite d'être écouté" etken tümce yapısı "bazen de bu sessizliği, sadece bunu duymak isteriz" olarak değiştirilmiştir. Bunun sonucunda tümce yapısı düzeyinde bir değişim gözlemlenmiştir. "Et que nos sens ont besoin de voyager" tümcesi "Hislerinizi harekete geçirmek için mesafeleri hesap etmeyin!" ünlem tümcesi biçiminde aktarılmış, böylece anlam ve tümce yapısı düzeyinde bir değişim gerçekleşmiştir.

"Nous repoussons les limites avec une autonomie électrique jusqu'à 680 km" tümcesi erek metinde çıkartılmıştır. "Benzinli hibrit ve 500 km menzil sunan elektrikli motor seçenekleri" ifadesi ile menzil ve modele ilişkin kaynak metinde bulunmayan farklı bilgilerin erek metine eklendiği belirlenmiştir. Böylece erek metinde aracın farklı özelliklerinin sunulduğu anlaşılmıştır. Bu durumla bağlantılı olarak aracın marka ve model adı "Nouveau Peugeot e-3008 100% électrique" erek metine ekleme stratejisi kullanılarak "Göz Alıcı Özgürlük Göz Alıcı Fastback SUV" olarak çevrilmiştir.

Fransız mutfak ürünleri markası Tefal Ingenio modeli için hazırlanan Fransızca ve Türkçe reklamlar **Tablo 2'**de gösterilmiştir.

Tablo 2

Tefal Ingenio

Kaynak metin	Erek metin
 <p>Avec Ingenio de Tefal, passez des plaques au lave-vaisselle 1 clic. Tefal (TefalFrance, 2021).</p>	 <p>Tefal Ingenio ile dolaplarınızı düzenlemek zahmetsiz, mutfakta hayat çok kolay. Tefal (TefalTürkiye, 2022).</p>

İkinci reklam, mutfak ürünleri markası olan ünlü Fransız Tefal firmasına ait Ingenio modelini tanıtmak üzere hazırlanmıştır. Takılıp çıkarılabilen sap sistemiyle kullanılan tava ve tencerelerin mutfakta yerden tasarruf sağladığı bilgisi verilmiştir. Fransa’da 2021 yılında, Türkiye’de 2022 yılında yayınlanan reklam filmlerinde senaryonun ve ürünü kullanan karakterlerin farklı olduğu gözlemlenmiştir. Şöyle ki, Fransız reklam filminde bir kadın karakterin saplı bir tavayı bulaşık makinesine yerleştirirken, Türkçe reklam filminde ise bir erkek oyuncunun aynı ürünü dolaptan almaya çalışırken yaşadığı zorluk konu edilmiştir. Bir erkek oyuncunun mutfak işlerinde yer alması ilgili ürünün sadece kadınların değil, aynı zamanda erkeklerin de kullanımına sunulduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Fransız reklam filminin sağ alt köşesinde bulunan “Nettoyage facile” (kolay temizleme) ifadesi erek dildeki reklam filminin konusuna uygun olarak “kolay saklama” biçiminde aktarılmıştır. “Passez des plaques au lave-vaisselle 1 clic” tümcesi erek metinde çıkartılmış ve Türkçe reklam filminin konusu gereği değiştirme stratejisi kullanılarak “Tefal Ingenio ile dolaplarınızı düzenlemek zahmetsiz, mutfakta hayat çok kolay” biçiminde bir aktarım sağlanmıştır.

Fransız Michelin marka lastik firmasının Crossclimate ürünü için hazırlanan Fransızca ve Türkçe reklamları **Tablo 3**’te sunulmuştur.

Tablo 3

Michelin Crossclimate

Kaynak metin	Erek metin
 <p>Face à une météo imprévisible comment rester hors de danger?</p> <p>Michelin crée aujourd’hui crossclimate le premier pneu capable de faire face aux aléas climatiques grâce à ses performances révolutionnaires.</p> <p>Avec l’innovation Michelin crossclimate armez-vous face aux</p>	 <p>Tahmin edilemeyen hava şartlarında tehlikelerden nasıl uzak durursunuz?</p> <p>Çığır açan performans özellikleri sayesinde beklenmedik hava şartlarının üstesinden gelebilen ilk lastik Michelin Crossclimate.</p> <p>Michelin Crossclimate ile her türlü hava koşuluna karşı hazır</p>

Kaynak metin	Erek metin
aléas climatiques?	olun!
Michelin une meilleure façon d'avancer (Pneusystem, 2015).	Michelin ilerlemenin en iyi yolu (Çocukların Dünyası, 2017).

Bu reklam Fransa'da 2015, Türkiye'de 2017 yılında yayınlanan animasyon reklam filmidir. Ürünün zor hava koşullarındaki dayanıklılığına ve performansına dikkat çekilmektedir.

Soru tümce yapısı "Face à une météo imprévisible comment rester hors de danger?" ifadesinin resmi bir üslupla "Tahmin edilemeyen hava şartlarında tehlikelerden nasıl uzak durursunuz?" biçiminde aktarıldığı görülmektedir. Buradan kaynak dilde aktarılan reklam diline kıyasla erek dilde kitle ile mesafenin artırıldığı ve böylece seçkin dil düzeyinde bir değişim gerçekleştiği kaydedilmiştir.

Bildirme tümcesi "Michelin crée aujourd'hui crossclimate le premier pneu capable de faire face aux aléas climatiques grâce à ses performances révolutionnaires" erek metine "crée" ve "aujourd'hui" sözcükleri çıkartılarak eksiltili tümce yapısı "Çığır açan performans özellikleri sayesinde beklenmedik hava şartlarının üstesinden gelebilen ilk lastik Michelin Crossclimate" biçiminde çevrilmiştir. "Révolutionnaire" sözcüğünün erek metine "çığır açan" olarak aktarımı iki sözcük arasındaki anlam farklılığından dolayı dikkat çekmektedir. Çığır açmak, "bir alanda yeni bir yol, yöntem başlatmak" (Türk Dil Kurumu, t.y.) olarak tanımlanırken, "révolutionnaire" sözcüğü "devrimci, ihtilalci" (Saraç, 1997, s. 1237) olarak tanımlanmıştır.

Soru tümce yapısı "Avec l'innovation Michelin crossclimate armez-vous face aux aléas climatiques?" ünlem tümce yapısı "Michelin Crossclimate ile her türlü hava koşuluna karşı hazır olun!" biçiminde değiştirilmiştir. Kaynak metinde abartı söz sanatı ile oluşturulan slogan "Michelin une meilleure façon d'avancer" birebir strateji ile "Michelin ilerlemenin en iyi yolu" olarak çevrilmiştir.

Ünlü kişisel bakım ürünü Le Petit Marseillais Haute Tolérance duş jelinin Fransızca ve Türkçe reklamları **Tablo 4**'te sunulmuştur.

Tablo 4

Le Petit Marseillais Haute Tolérance

Kaynak metin	Erek metin
 <p>L'enfant crie : « Dix ! »</p> <p>Avec 10 ingrédients seulement le gel douche Le Petit Marseillais Haute Tolérance ne contient que le minimum et offre au pot sensible un maximum de plaisir.</p> <p>Restons nature ! (Le Petit Marseillais, 2023).</p>	 <p>Çocuk bağıır: "8, 9, 10!"</p> <p>Sadece 10 içeriği ile Le Petit Marseillais'den High Tolérance duş jeli.</p> <p>Hassas ciltler için minimum içerikle maksimum duş keyfi.</p> <p>Çocuk: "Şimdi sen say bakalım!"</p> <p>Le Petit Marseillais. Hep doğa ile kalalım! (Le Petit Marseillais Türkiye, 2023).</p>

Bu reklam, Fransa ve Türkiye’de 2023 yılında aynı görsel sahnelerle yayınlanmış bir reklam filmidir. Duş jelinin bebeklerde kullanılabilecek doğallıkta olduğuna dikkat çekilmiştir. Oyun içeriğinden oluşan reklamı bir erkek çocuk ve bir kadın seslendirmiştir. Reklam yazılı ifadelerle desteklenmiştir. Fransızca reklam filmi çocuk oyuncunun “10!” diyerek, Türkçe reklam filmi ise aynı çocuk oyuncunun “8, 9, 10!” diye sayarak bağırmasıyla başlamaktadır. “Avec 10 ingrédients seulement le gel douche Le Petit Marseillais Haute Tolérance ne contient que le minimum et offre au pot sensible un maximum de plaisir” ifadesi erek metine eksiltildi iki tümce olarak aktarılmıştır. İlk tümce, “Sadece 10 içeriği ile Le Petit Marseillais’den High Tolérance duş jeli”, diğeri ise “Hassas ciltler için minimum içerikle maksimum duş keyfi”. Ürünün adı “Le Petit Marseillais Haute Tolérance” ödünçleme yoluyla alıntı stratejisi kullanılarak “Le Petit Marseillais High Tolerance” biçiminde aktarılmıştır. Ancak ödünçleme yoluyla yapılan alıntı erek dil Türkçe yerine İngilizceye göre yapılmıştır. Ödünçleme yoluyla alıntı “bir dil veya kültürden söz veya söz öbeklerinin ödünçlenerek kelimesi kelimesine hedef dile kazandırılması” şeklinde tanımlanmıştır (Odacıoğlu ve Barut, 2018, s. 1384). Erek metine “Şimdi sen say bakalım!” ifadesi eklenerek oyun içerikli reklam filminde bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Reklam sloganı “Restons nature!” erek metine “Hep doğa ile kalalım!” olarak birebir aktarılmıştır.

Reklamda beliren yazılı ifadeler incelendiğinde, “10 ingrédients seulement” ve “98% d’origine naturelle” tümcelerinin birebir aktarıldığı görülmüştür. “Parfum sans allergène*” tümcesi ekleme stratejisi ile “Sabun ve boya içermez” olarak çevrilmiş, bu tümceye yönelik yıldız (*) simgesi ile verilen dipnot erek metinde çıkarılmıştır. “Famille dès 3 mois” tümcesi değiştirme stratejisi ile “Bebek cildine uygundur*” olarak aktarılmış, “3. aydan itibaren” ifadesi dipnot ile sunulmuştur. Böylece kaynak metinden farklı olarak erek metinde açıklamalı çeviri yapıldığı gözlenmiştir.

Araştırma kapsamında son olarak Fransız kozmetik firması L’Oréal Paris’in Yeni Revitalift Laser ürünü için hazırlanan reklam metinleri **Tablo 5**’te sunulmuştur.

Tablo 5

Nouveau Revitalift Laser

Kaynak metin	Erek metin
	
<p>Après 40 ans les rides se creusent, il nous faut un soin qui marche n’est-ce pas les filles?</p> <p>Nouveau sérum nuit Revitalift rétinol pur. Notre rétinol le plus puissant pour corriger les signes de l’âge nuit après nuit. Les rides sont réduites pour cent pourcent des femmes.</p> <p>Il agit même sur les rides profondes.</p> <p>Des résultats approuvés par le dermatologue. Nouveau sérum nuit Revitalift rétinol pur de l’Oréal Paris.</p> <p>Et surtout protégez votre peau pour le lendemain matin avec le</p>	<p>.....</p> <p>Genç görünen bir cilt için saf retinol içeren formülü yeni Revitalift Laser saf retinol gece serumu. Kadınların %100’ünde kırışıklık görünümünü azaltır.</p> <p>Derin kırışıklıklarda bile etkili. L’Oréal Paris’ten.</p> <p>.....</p> <p>Çünkü biz buna değeriz (L’Oréal Paris Türkiye, 2021).</p>

Kaynak metin	Erek metin
soin Revitalift laser FPS.	
Nous le valons bien (L'Oréal Paris France, 2021).	

Fransa ve Türkiye’de 2021 yılında yayınlanan reklam filmi aynı görsel sahne ve içerikten oluşmaktadır. Kaynak metni iki kadın seslendirmiş, erek metinde kadın seslerinden biri erkek sesiyle yer değiştirmiştir. Bu değişimin tekdüzelikten çıkarak reklam filmini ilgi çekici ve anlaşılır kılmak amacıyla yapıldığı söylenebilir. Fransız reklam filmi, kadın oyuncunun kırk yaşından sonra ciltte belirginleşen kırışıklıklara yönelik tespiti ve erek kitleyi oluşturan kırk yaş üstü kadınlara seslendiği “Après 40 ans les rides se creusent, il nous faut un soin qui marche, n’est-ce pas les filles?” soru tümcesi ile başlamıştır. Ancak bu tümce erek metinde çıkartılmıştır.

“Nouveau sérum nuit Revitalift rétinol pur. Notre rétinol le plus puissant pour corriger les signes de l’âge nuit après nuit” tümceleri erek metinde yapısal ve anlamsal değişikliğe uğratılmıştır. Örneğin “Notre rétinol le plus puissant” ve “nuit après nuit” ifadeleri erek metinde silinmiş, kalan tümceler birleştirilip tek bir tümce “Genç görünen bir cilt için saf retinol içeren formülü yeni Revitalift Lazer saf retinol gece serumu” olarak aktarılmıştır. “Yaşlanma belirtileri” yerine “genç görünen bir cilt” kullanımı tercih edilmiş, böylece kaynak metinde verilmek istenen ileti erek kitleye farklı bir bakış açısı ile sunulmuştur. “Les rides sont réduites pour cent pourcent des femmes” tümcesi “Kadınların %100’ünde kırışıklık görünümünü azaltır” biçiminde birebir çevrilmiştir. “Il agit même sur les rides profondes” tümcesi “Derin kırışıklıklarda bile etkili” biçiminde birebir aktarılmıştır. Erek metinde kanıtlama yoluna gidilerek slogana “çünkü” sözcüğünün eklendiği tespit edilmiştir. Kaynak metinde ürüne ilişkin ek bilginin sunulduğu, ancak söz konusu bilginin erek metinde çıkartıldığı gözlenmiştir.

SONUÇ

Kitle iletişim araçlarının gelişimi ve küresel çağın gerekleri uluslararası reklamcılık sektörünün büyük bir gelişme yaşamasını sağlamıştır. Bu gelişime koşut olarak çeviri, firmaların ürünlerini farklı dil ve kültürlerle ulaştırmada köprü görevi üstlendiği için önemli bir iletişim ve pazarlama aracı olmuştur. Çalışmada kaynak dil Fransızca kullanılan reklam teknikleri ve bu reklamların erek dil Türkçe çevirisi üzerine yapılan incelemeler sonucu:

Nouveau Peugeot E-3008 reklam filminde aynı görsel ve işitsel malzeme kullanılmış olmasına rağmen çeviri metninde kaynak metine göre dilsel açıdan farklılıklar olduğu görülmüştür. Söz gelimi simgesel ve dolaylama söz sanatının kullanıldığı “Paris est la ville de l’amour” ifadesinin erek metine “Aşk için ne kadar uzağa gittiğimizi düşünmeyiz” biçiminde aktarıldığı görülmüştür. Bu aktarım, kaynak metinde kültüre özgü şehir ismi olan “Paris” için erek metinde bakış açısının tamamen değiştiğini, bunun yerine aracın menzil kapasitesinin “uzaklık” olgusu kullanılarak erek dil ve kültürün olanakları doğrultusunda yeniden yazıldığını ortaya koymuştur. Kaynak metinde dolaylı anlatım tekniğine başvurulurken, erek metinde doğrudan ve dolaylı anlatım tekniklerinin bir arada kullanıldığı belirlenmiştir. Çeviri metnine “bazen”, “bazen de”, “sadece” sözcüklerinin eklenmesi ve araca yönelik ek bilgilerin verilmesi sonucunda erek metnin genişletildiği gözlemlenmiştir.

Tefal Ingenio Türkçe reklam filminde Fransızca reklam filmine kıyasla içerik ve görsel sahneler bakımından farklılıklar tespit edilmiştir. Kaynak metinde doğrudan anlatım tekniğine başvurulurken, erek metinde ürünün kullanım kolaylığına dair birtakım özellikler verilirken alıcının bu ürüne ihtiyacı olduğu duygusuna kapılması amacıyla dolaylı anlatım tekniğinin kullanıldığı belirlenmiştir. Ürün farklı bir senaryoda anlatıldığından erek metinde değiştirme stratejisinin uygulandığı saptanmıştır.

Michelin reklamına ilişkin aynı animasyon reklam filmi kullanılsa da erek metinde sözcük, yapı ve anlatım düzeyinde birtakım değişikliğe gidildiği gözlemlenmiştir. Kaynak metinden farklı olarak erek metnin doğrudan anlatım tekniği ile hazırlandığı tespit edilmiştir. Erek kültürde benimsenen reklamcılık stratejilerine koşturarak silme ve değiştirme işlemlerinin kullanıldığı belirlenmiştir.

Le Petit Marseillais Haute Tolérance reklamına ilişkin erek metnin annelerin hassas olduğu konular ön plana çıkarılarak dolaylı anlatım tekniği ile hazırlandığı ve birden çok çeviri stratejisi ile aktarıldığı görülmüştür. Söz gelimi, ürünün özgün adı ödünçleme yoluyla alıntı stratejisi ile İngilizce “Le Petit Marseillais High Tolerance” olarak çevrilmiştir. Erek dil Türkçe yerine İngilizce yapılan çeviride erek kitlenin İngilizce sesletimi Fransızcaya göre daha kolay yapabileceğinin etkisi olduğu düşünülmektedir. Öte yandan kaynak metindeki bazı tümceler değiştirme stratejisiyle, bazı tümceler ise açıklamalı çeviri yoluyla aktarıldığı görülmüştür. Kaynak metinde yer almayan tümceler erek metne eklendiği de belirlenmiştir. Böylece erek metnin kaynak metine göre daha fazla sözcükten oluştuğu kaydedilmiştir.

Nouveau Revitalift Laser reklamına ilişkin incelenen son reklam filminde ise birebir, değiştirme, ekleme, silme, gibi farklı çeviri stratejilerine başvurulduğu görülmektedir. Reklamın kırk yaş üstü kadınlara yönelik bir soru tümcesi ile başlaması ve alıcı kitlenin bu ürüne ihtiyacı olduğunu hissettirecek biçimde çeşitli bilgilerin sunulması ile dolaylı anlatım tekniğinden faydalandığı anlaşılmıştır. Kaynak metine nazaran daha az cümle ile aktarılması sonucu erek metinde daraltma stratejinin uygulandığı belirlenmiştir.

Çalışmada reklam tekniği açısından çeviri metinlerinde kaynak metine göre farklılıkların olduğu ve bunun çeviri stratejilerine doğrudan etkisinin bulunduğu gözlemlenmiştir. İncelenen örneklerden erek dil ve kültürde benimsenen reklamcılık anlayışına uygun çeviri stratejilerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Buna bağlı olarak çevirmenin özellikle kültüre özgü düşünme biçimi ve değerlerden oluşan tümceleri yerileştirme yöntemi (Venuti, 1995) altında sınıflanan değiştirme, ekleme, silme stratejileri; ürün adı ve sloganları ise birebir ve ödünçleme stratejileri kullanarak çevirdiği ortaya çıkmıştır. Buradan reklam çevirisinde çevirmenin farklı ölçüt ve kültürler arasında değiştirme işlemi yaptığı ve bu ölçütleri tekrar yazdığı (Ünsal, 2018b, s. 43) sonucuna ulaşılabilir. Çevirmenin dil ve metin bilgisinin yanı sıra kültür, araştırma ve yaratıcılık bilgisinin uygun çeviri stratejilerinin belirlenmesi ve uygulaması noktasında önemli olduğu söylenebilir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, Fransızcadan Türkçeye kazandırılmış başka reklam filmleri ve metinleri, ürün tanımları, internet ortamında yayımlanan reklam içerikleri gibi metinlerde uygulanan çeviri stratejilerini inceleyecek çeşitli çalışmaların yapılmasının hem mevcut çalışmayı tamamlaması hem çeviribilim alanına katkı sunması açısından da faydalı olacağı düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Nahide Arslan (Dr.)
Author Details	¹ Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, İstanbul, Türkiye
	 0000-0003-0437-0722 nahide.arslan@marmara.edu.tr

Kaynakça | References

- Batı, U. (2012). *Reklamın dili*. İstanbul: Alfa.
- Bircan, U. (2015). Roland Barthes ve göstergebilim. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 13(26), 17-41.
- Chesterman, A. (1997). *Memes of translation: The spread of ideas in translation theory*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Çekiç Akyol, A. (2009). Gazete reklamlarının nitel ve nicel özellikleri: Otomotiv reklamları üzerine içerik analizi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (21), 1-27.
- Dalyan, Ş. (2010). *Reklam sloganlarında söz sanatları çevirisi ve çevirmen yaklaşımları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Dindar S. (2022). Skopos kuramı çerçevesinde Covid-19 ile ilgili haber metinleri çevirisi üzerine bir inceleme. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (25), 535-560.
- Dumanlı, D. (2011). Reklamlarda toplumsal cinsiyet kavramı ve kadın imgesinin kullanımı: Bir içerik analizi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 132-149.
- Elden, M. (2007). *Reklam yazarlığı*. İstanbul: İletişim.
- Eroğlu Pektaş, G. Ö. (2018). *Reklam kampanyalarının planlanmasında satış noktasında reklamın önemi*. İstanbul: Kriter.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education* (6th ed). New York: McGraw-Hill.
- Gökkaplan, Y. (2021). Reklam dilindeki pozitif niteleyicilerin düzenlem-yananlam bağlamında incelenmesi. H. Tokyürek ve B. Bekar (Ed.), *Doğumunun 60. yılında Nevzat Özkan armağanı Ediyâ Yazıkâ* içinde (ss. 589-608). Ankara: Nobel.
- Guiraud, P. (1994). *Göstergebilim* (Çev. M. Yalçın, 2. baskı). Ankara: İmge.
- Gülsoy, T. (1999). *İngilizce-Türkçe reklam terimleri ve kavramları sözlüğü*. İstanbul: Adam.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik.
- Kıran, Z. ve Eziler Kıran, A. (2013). *Dilbilime giriş* (4. baskı). Ankara: Seçkin.
- Kocabaş, F. ve Elden, M. (2001). *Reklamcılık kavramlar, kararlar, kurumlar*. İstanbul: İletişim.
- Munday, J. (2016). *Introducing translation studies, theories and applications*. London: Routledge.
- Mutlu, S. (2020). Çeviri kuramları ve çeviri eğitimi. İstanbul: Hiperyayın.
- Odacıoğlu, C. ve Barut, E. (2018). Çeviri usul, strateji ve yöntemleri üzerine bir derleme. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 11(XXXIV), 1363-1392.
- Özcan Dost, B. ve Yazıcı, M. (2014). Çeviribilim açısından reklam çevirileri: Karşılaştırmalı bir inceleme. *İ.Ü. Çeviribilim Dergisi*, (8), 65-96.
- Özgür, A. Z. (2001). TV reklam filmlerinin yaratıcı ve yapım süreçleri açısından değerlendirilme standartları. *Selçuk İletişim*, 1(4), 10-19.
- Parsa, A. F. ve Olgundeniz S. (2014). İletişimde göstergebilim ve anlamlandırma sürecini örneklerle değerlendirme. A. Güneş (Ed.), *İletişim araştırmalarında göstergebilim yazınsaldan görsele anlam arayışı* içinde (ss. 89-109). Konya: Literatürk Academia.
- Pollay, R. W. ve Gallagher, K. (1990). Advertising and cultural values: Reflections in the distorted mirror. *International Journal of Advertising*, 9(4), 359-372.
- Raková, Z. (2016). *Çeviri kuramları* (Çev. Y. Polat). Ankara: Çevirmenin Yayını.
- Saraç, T. (1997). *Büyük Fransızca-Türkçe sözlük*. İstanbul: Adam.
- Serttaş Ertike, A. (2010). *Reklam temel kavramlar, teknik bilgiler, örnekler*. Ankara: Detay.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2021). *Çevirinin ABC'si* (5. baskı). İstanbul: Say.
- Uztuğ, F. (2003). *Markan kadar konuş! Marka iletişim stratejileri* (2. baskı). İstanbul: MediaCat.
- Ünsal, G. (2018a). Söz sanatları ve reklam çevirisi üzerine gözlemler. *International Journal of Language Academy*, 6(4), 107-123.
- Ünsal, G. (2018b, Ekim 25-26-27). *Reklam dili ve çevirisi üzerine gözlemler* [Tam Metin] 5. Uluslararası Filoloji Sempozyumu, İstanbul, Asos Yayınevi, ss. 42-52. <https://www.asoscongress.com/2018istanbul/Filoloji/index.php>
- Venuti, L. (1995). *Translator's invisibility: A history of translation*. London and New York: Routledge.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin temel kavram ve kuramları*. İstanbul: Multilingual.
- Yılmaz, K. Y. (2023). Karl Bühler'in Organon Modeli ışığında adsız alkolikler derneğinin kamu spotları. *Sosyal Mucit Academic Review*, 4(1), 113-132.
- Yılmaz, M. ve Yavuz, O. A. (2020). Sosyal medya reklamlarında toplumsal cinsiyet rollerinin analizi: Sevgililer günü. U. Ö. Yurttaş (Ed.), *Reklam perspektifleri* içinde (ss. 205-242). Ankara: Nobel Akademik.

Çevrimiçi Kaynaklar

- Peugeot France. (2024, 29 Mart). *Nouveau Peugeot E-3008* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=vilprRIViHo>
- Peugeot Türkiye. (2024, 3 Eylül). *Yeni Peugeot E-3008* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=XfHkm5sbHB8>

- TefalFrance. (2021, 22 Nisan). *Tefal Ingenio* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=BF0TRhau4Ag>
- TefalTürkiye. (2022, 12 Nisan). *Tefal Ingenio* [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=KpQ1-vQ_EBw
- PneuSystem. (2015, 3 Haziran). *Michelin CrossClimate* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=3eJzVetq9xY>
- Çocukların Dünyası. (2017, 13 Nisan). *Michelin CrossClimate* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=eCZT9W4O2lg>
- Le Petit Marseillais. (2023, 22 Aralık). *Le Petit Marseillais Haut Tolérance* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=WDELhncNTGo>
- Le Petit Marseillais Türkiye. (2023, 1 Ağustos). *Le Petit Marseillais High Tolerance* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=wYeVRM3Hhos>
- L'Oréal Paris France. (2021, 5 Ağustos). *Revitalift Laser* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=qJIKIBTT77s>
- L'Oréal Paris Türkiye. (2021, 5 Mart). *Yeni Revitalift Lazer Saf Retinol Gece Serumu* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=7IGj1-MuASs>
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Reklam. *Güncel Türkçe Sözlük* içinde. 9 Aralık, 2024, tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Çığır açmak. *Güncel Türkçe Sözlük* içinde. 15 Aralık, 2024, tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Research Article | Araştırma Makalesi

Open Access | Açık Erişim

Police Interpreting by Semiprofessional Master of Translation and Interpreting Students in China—A Sociocultural Perspective

Mianjun Xu¹ , Tianyuan Zhao² & Juntao Deng³

¹ Faculty of English Language and Culture, Guangdong University of Foreign Studies, Guangzhou, P.R. China

² Graduate School of Translation and Interpreting, Beijing Foreign Studies University, Beijing, People's Republic of China

³ Vice Dean, School of Foreign Languages, Wuhan Institute of Technology, Wuhan, People's Republic of China

Abstract

This study aims to understand the characteristics, challenges, and problems of police interpreting by Master of Translation and Interpreting (MTI) students in China and the motivations and perceptions of the student interpreters involved. The research questions include: How do MTI students perceive police interpreting? Why do they participate in it? What are the challenges they face? And how can this practice be improved? The study employs a mixed-methods approach, combining a self-administered questionnaire survey with semi-structured interviews involving MTI students and police officers. The research is grounded in the sociocultural perspective on interpreting, emphasizing the influence of macro, meso, and micro-level factors in the interpreting process. The findings reveal that police interpreting in China is characterized by its urgent nature, long working hours, and reliance on English as a lingua franca. Student interpreters are motivated by financial gain, academic requirements, and personal interest, but face significant challenges, including legal knowledge requirements, language proficiency issues, and psychological pressure. The study concludes that while MTI students are crucial for police interpreting, there is a need for professionalization, improved training, and better working conditions. Limitations of the study include a lack of foreign nationals' perspectives and the limited number of interviewees.

Öz

Bu çalışma, Çin'deki Mütercim Tercümanlık Yüksek Lisansı (Master of Translation and Interpreting – MTI) öğrencilerinin polis çevirmenliği özellikleri, zorlukları ve sorunları ile bu süreçte yer alan öğrenci çevirmenlerin motivasyonlarını ve algılarını anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma soruları şunları içerir: MTI öğrencileri polis çevirmenliğini nasıl algılıyor? Neden buna katılım sağlıyorlar? Karşılaştıkları zorluklar nelerdir? Ve bu uygulama nasıl iyileştirilebilir? Çalışma, MTI öğrencileri ve polis memurlarını kapsayan öz değerlendirmeli anketleri, yarı yapılandırılmış mülakatlarla birleştiren karma yöntem yaklaşımını benimsemektedir. Araştırma, çeviri sürecine makro, mezo ve mikro düzey faktörlerin etkisini vurgulayan sosyokültürel çeviri perspektifine dayanmaktadır. Bulgular, Çin'deki polis çevirmenliğinin acil niteliği, uzun çalışma saatleri ve İngilizcenin geçer dil (lingua franca) olarak kullanımına dayalı olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrenci çevirmenler motivasyonlarını maddi kazanç, akademik gereksinimler ve kişisel ilgiden alsalar da, hukuki bilgi gereksinimleri, dil yeterliliği sorunları ve psikolojik baskı gibi önemli zorluklarla karşı karşıya gelmektedirler. Çalışma, MTI öğrencilerinin polis çevirmenliği için çok önemli olmalarına rağmen, profesyonelleşme, iyileştirilmiş eğitim ve daha iyi çalışma koşullarına ihtiyaç duyulduğu sonucuna varmaktadır. Çalışmanın kısıtlamaları arasında yabancı uyruklu kişilerin bakış açısının eksikliği ve görüşme yapılan kişi sayısının sınırlı olması bulunmaktadır.

Keywords

Master of Translation and Interpreting (MTI) · police interpreting in China · semiprofessional · student interpreter · sociocultural perspective

Citation | Atıf: Xu, M., Zhao, T. & Deng, J. (2025). Police interpreting by semiprofessional master of translation and interpreting students in China—a sociocultural perspective. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 175-193. <https://doi.org/10.26650/ijjts.2025.1625470>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Xu, M., Zhao, T. & Deng, J.

 Corresponding author | Sorumlu Yazar: Mianjun Xu mianjunxu@263.net

Anahtar Kelimeler Mütercim Tercümanlık Yüksek Lisansı (MTI) · Çin'deki polis çevirmenliği · yarı-profesyonel; öğrenci çevirmenler · sosyokültürel bakış açısı

Introduction

Police interpreting refers to interpreting for police interrogations and police interviews (Hale 2007, 64). It is a subcategory of legal interpreting and a domain of community interpreting. Police interpreting serves interactions between officers of the police, the Customs, anti-smuggling bureaus, or other law enforcement institutions in scenarios outside the courtrooms on the one hand and suspects or victims on the other hand, excluding court interpreting in the strict sense (Berk-Seligson 2000; Pöllabauer 2006; Gamal 2012, 2014a, 2014b, 2017). Though both police and court interpreting are part of legal interpreting, the two differ in terms of participants, level of formality, privacy, goal of events, and system (Hale 2007, 66).

In countries where immigration is prevalent, police interpreting and interpreters have attracted extensive professional and scholarly attention, but in China, police interpreting is a relatively new phenomenon. With more frequent economic, cultural, and academic exchanges between China and the rest of the world, vast numbers of foreign nationals have toured or worked in China, among whom some may be involved in illegal entry, stay, work, gatherings, and dealings, so the need for police interpreting involving foreign nationals has kept increasing. As no official figure or existing literature reveals the status quo in Guangzhou, the situation in Shenzhen, a metropolis adjacent to and similar to Guangzhou will be used as a reference. Between 2014 and 2019, criminal cases involving foreign nationals included illegal immigration, theft, drug trafficking and/or manufacturing, dangerous driving, cross-border commodity and/or human smuggling, fraud, intentional injury, illegal stay, robbery, credit card fraud or purposeful impairment, disruption of public services, and provocation of troubles (Liu 2021). To maintain social order and fight against crimes, the police in major cities like Guangzhou often take sudden actions in public places where some foreign nationals are suspected of illegal gatherings or dealings. As a result, suspects are interrogated or interviewed by police officers before further actions can be taken. As most foreigners do not speak Mandarin Chinese or any Chinese dialect, interpreting is needed for police investigative interviewing, a right commonly seen in international practices and guaranteed by the Ministry of Public Security of the People's Republic of China (2020).

Although it is hard to obtain official figures, according to the police officers interviewed in this study, the majority of interpreters for sudden large-scale police actions in Guangzhou and other major cities in China are Master of Translation and Interpreting (MTI) students, referred to as trainee interpreters or semiprofessional interpreters because they are still being trained to become professional interpreters (Liu & Lei 2017). The term semiprofessional interpreter in the present study is slightly different from that used by Tipton and Furmanek (2016, 261), since the latter refers to semi-trained interpreters and is more likened to the nonprofessional interpreter. MTI students can be placed toward the professional end of the continuum of interpreter types discussed in Berk-Seligson (2009, 18). They may or may not have obtained professional accreditations, such as China Accreditation Test for Translators and Interpreters (CATTI) certificates. The CATTI examination structure comprises three sequential levels: basic (III), intermediate (II), and advanced (I), reflecting progressively higher standards of translation proficiency. Candidates can take translation or interpreting tests, or both. All MTI education institutions require that their students sit for CATTI II, but do not compel them to pass it. In Guangzhou, MTI students for police interpreting are usually hired on a "first come, first served" basis via Twitter-like social media such as QQ or WeChat groups to communicate part-time jobs available to them. Apart from their identity as MTI students, the applicants do not need other proof of their qualifications.

Compared with other countries, police interpreting in China has several sociocultural characteristics. First, as China is a non-immigrant country, police interpreting is usually between local police officers and foreign nationals instead of between local police officers and citizens, immigrants, or refugees of foreign origins. Secondly, police interpreting is often needed for sudden large-scale police actions, requiring several or even a large number of interpreters simultaneously. Third, the language combination is predominantly between Chinese and English rather than between Chinese and the native languages of the interviewees, who may have come from various countries and regions and have limited proficiency in English. Fourth, when police interpreting is needed, law enforcement institutions usually commission translation and language service companies to hire interpreters. Such a practice differs from other countries, such as Australia, where police interpreting is generally outsourced to freelance, accredited interpreters (Gamal 2014a, 81). Because of its peculiar yet important nature resulting from China's unique sociocultural contexts, police interpreting in China deserves further study.

Literature Review

As an important domain of community interpreting, police interpreting has produced an array of literature over the past decades, primarily comprising the following categories. First, some scholars offer a general introduction to police interpreting (e.g., Herráez & Rubio 2008; Fowler et al. 2015; Gamal 2014a, 2014b, 2017). Second, some have dealt with performance-related issues, including such topics as the linguistic features of original utterances, problems and challenges caused by the use of untrained interpreters, factors affecting the impartiality of interpreting, and risks and benefits of police interpreting (e.g., Krouglov 1999; Berk-Seligson 2000, 2009; Komter 2005; Nakane 2007, 2014; Heydon & Lai 2013; Lai & Mulayim 2014; Goodman-Delahunty & Martschuk 2016; Lee 2017; Hale et al. 2020; Howes 2019; Tipton 2019; Wilson & Walsh 2019). Other topics such as ethics (Mulayim & Lai 2017), gender and politeness (Nakane 2008), the myth of the interpreter's invisibility (Nakane 2009), the role of silence (Nakane 2011), and the pragmatic competence of police interpreters (Gallai 2013, 2017) are also discussed. Third, others have called for collaboration between police officers and interpreters, particularly the need to train them to cooperate (Laster & Taylor 1994; Russell 2000; Perez & Wilson 2004; Lee & Huh 2021). Fourth, another research focus is police interpreter training. For example, Russell (2002), Mulayim et al. (2014), Hale et al. (2018), Salaets and De Pooter (2015), Howes (2018), and Norton (2020) discuss the training of police interpreters and offer some suggestions for its future development. Other explorations include Dhimi et al. (2017), who report how they developed an information sheet to aid interpreters in rapport building in police interviews, and Monteoliva-García (2020), who discusses standby interpreting in which the police interpreters were involved only when language barriers hindered the monolingual communication between the interviewer and the interviewee. This brief review is far from exhaustive because the vast literature is beyond the scope of this study.

Recent studies have further delved into the nuances of police and legal interpreting, offering valuable insights applicable to the Chinese context. For instance, studies on interpreter-mediated police interviews in Asian countries, such as Lee (2017) and Lee & Huh (2021), have emphasized the significance of cultural sensitivity in communication. These studies highlight how cultural differences can impact the interpreting process, from how suspects express themselves to the expectations of police interpreters, paralleling the challenges faced in Chinese police interpreting, which aligns with the growing trend of using technology to enhance the quality and efficiency of interpreting services globally.

Despite these advances in police and legal interpreting research, some gaps deserve further study. First, police interpreting in the Chinese context remains understudied. Second, there are few empirical studies on semiprofessional interpreters or student interpreters. Third, studies on police interpreting by semipro-

essional interpreters from the sociocultural perspective are even scarcer. For these reasons, the present study tries to address the following research questions:

- (1) How do MTI students perceive police interpreting?
- (2) Why are MTI students (not) involved in police interpreting?
- (3) What challenges do the student interpreters face in police interpreting?
- (4) What are the existing problems of police interpreting? How can police interpreting be improved?

To answer these questions, this study uses a self-administered questionnaire survey and semi-structured interviews involving MTI students and police officers from a sociocultural perspective.

Research setting

As police interpreting is an interpreter-mediated social interaction between two parties in an imbalanced power relationship, relevant research should consider specific sociocultural factors. As pointed out by Pym (2006, 3-4), in community interpreting or dialogue interpreting, there has been a growing focus on mediators and social contexts rather than the texts themselves, so questions such as “who is doing the mediation, for whom, with what networks, and with what social effects” are of greater interest. In other words, interpreting does not happen in a vacuum, instead, both linguistic and extralinguistic factors influence the process and product of interpreting. Pöchhacker (2006, 215-232) suggests the social turn of interpreting studies. He maintains that interpreting studies should not only focus on the cognitive processing of interpreting, but also on the roles of interpreting in discursal interactions and the identity, role, and power of interpreters as mediators, as well as social, professional, and institutional aspects of interpreting activities under the macro sociocultural contexts, such as professional issues like professional qualifications and professional ethics.

Based on the above sociocultural perspective on interpreting, this study suggests that in addition to process and product analyses, the specific social, economic, cultural, and political contexts in which police interpreting happens deserve equal attention. In this study, the sociocultural factors of police interpreting can be discussed from the macro, meso, and micro levels, which are interwoven and interrelated. However, for convenience, they are expounded separately.

First, at the macro-national level, China is a non-immigrant country, so it seldom witnesses the scenarios of police interpreting common in countries with many immigrants, such as between police officers and immigrants, asylum seekers, or refugees. Police interpreting in China is for sudden large-scale police actions involving foreign nationals, a phenomenon that has become more prevalent in major cities in China. In contrast to conference interpreting, community interpreting receives much less attention in the Chinese context. This is reflected in the fact that there have been no specially designed accreditation tests for police interpreters in China or a stable team of professional in-house police interpreters, so they turn to MTI students when the need for police interpreting arises. MTI student police interpreters differ from ad hoc interpreters who are untrained bilinguals, such as fellow police officers, interviewees’ family members, friends, or compatriots who speak the same language or vernacular as the interrogated. They also differ from in-house or freelance professional interpreters in that although they have received some formal professional training in translation and interpreting, they may not have acquired the practical knowledge and experience of real-world interpreting, particularly police interpreting. In China, English predominantly serves as the lingua franca for police interpreting, though it is not the native language of any participant.

Second, at the meso-institutional level, there are disparities in educational and social resources available to them. In Eastern, more economically developed coastal cities, there is more frequent international communication in various fields, leading to a greater need for interpreting; in less economically developed inland regions, the situation is the opposite. In addition, students in more prestigious institutions with a

longer MTI-running history are also better positioned than their counterparts in later-comer institutions. The students in the present study enjoy the privilege of studying at a prestigious foreign-language university, one of the first institutions to run the MTI program in Guangzhou, where there are abundant opportunities for police interpreting.

Third, at the micro-individual level, sociocultural factors such as academic requirements, financial needs, peer influences, and personal interests are also at play. For one thing, MTI students must complete 400 hours of real-world or mimic interpreting and write a dissertation that can be an academic paper, a survey report, an internship report, or an interpreting practice report. Police interpreting experience enables them to gain practice hours and gather materials for their dissertations. In addition, as police interpreting scenarios are usually inaccessible to outsiders, their mysterious nature may arouse students' interest in participation. Moreover, although it is common practice for parents in China to provide financial support to their adult children who are studying at university, an increasing number of postgraduate students have chosen to be more self-reliant by doing part-time jobs. The sociocultural factors at the macro, meso, and micro levels collaboratively affect police interpreting in China.

Research Methodology

To explore police interpreting by MTI student interpreters in China from a sociocultural perspective, the authors conducted a case study with quantitative and qualitative data collected from two sources: a self-administered questionnaire survey and semi-structured interviews.

The self-administered questionnaire aims to collect quantitative data. It targets MTI students at University G, one of the first universities to offer MTI education in China. The University runs both interpreting and translation tracks. MTI students in the interpreting track must take various general-purpose and domain-specific interpreting courses; those in the translation track have limited access to interpreting courses. More specifically, in the MTI curriculum of the University, police interpreting is not offered as a stand-alone course, but just as part of the court interpreting course.

Based on the existing literature and the analyses of the 23 MTI dissertations on police interpreting practices on China National Knowledge Infrastructure (CNKI), the largest and most comprehensive database for journal papers, periodical articles, Master's and doctoral dissertations, proceedings, annals, and a lot more, a questionnaire consisting of 30 questions was designed on wenjuan.com, an online questionnaire platform. It was distributed in November 2023 via WeChat and QQ groups to MTI students of the School of Interpreting and Translation Studies of University G. The first 29 questions are single-answer or multiple-answer ones and the last an open one, covering the respondent's demographic information; experiences of interpreting in general and police interpreting in particular; perceptions of characteristics, challenges, interpreter roles, and assessment of and suggestions for police interpreting; and primary consideration for (not) making police interpreting a profession. Ninety-eight responses, including 13 (13.3%) males and 85 (86.7%) females, were collected and were all valid. The respondents' demographic information is shown in [Table 1](#). As the questionnaire is part of a larger research project, some responses are not reported in detail in this paper.

Table 1

Respondents' demographic information

Items		No.	%
Respondents Total	Male	13	13.3
	female	85 98	86.7
Language combination	Chinese-English	85	86.7

Items	No.	%
Chinese-Korean	9	9.2
Chinese-Japanese	2	2.0
Chinese-French	2	2.0
Taking interpreting courses during undergraduate years	75	76.5
Without taking interpreting courses during undergraduate years	23	23.5
Taking law-related courses during undergraduate years	17	17.4
Without taking law-related courses during undergraduate years	81	82.6
CATTI-III Translation	39	40.0
CATTI-III Interpreting	9	9.2
CATTI-II Translation	29	29.6
CATTI-II Interpreting	7	7.1
Shanghai Intermediate Interpreting Certificate	2	2.0
Shanghai Advanced Interpreting Certificate	3	3.1
Judicial Interpreting Certificate	2	2.0
None	35	35.7
Yes	76	77.6
No	22	22.4
16 times or more	13	13.3
11-15 times	3	3.0
6-10 times	9	9.1
1-5 times	51	52.0
Liaison Interpreting	69	70.4
Consecutive Interpreting	28	28.6
Simultaneous Interpreting	6	6.1

The semi-structured interviews, though small-scaled, try to reveal personal insights and narratives denied by questionnaire surveys. The interviewees were selected by convenience sampling, i.e., they were accessible to the researchers and willing to be interviewed on the premise of anonymity. With informed consent and clarifications of their right in the interviews, two police officers and five MTI students with experience in police interpreting in Guangzhou were interviewed by the first author in January 2024, either face-to-face or via WeChat voice call. All the interviewees pledged frankness and neutrality in their opinions and observations.

The authors of this paper strictly followed the research ethics by briefing the interviewees on the objectives of the research topic and by promising voluntariness and anonymity before the interviews. The authors have not obtained any institutional approval because there are no institutional regulations concerning individuals' participation in academic research. To protect their privacy and anonymity, the interviewees will be referred to by letters (see Table 2). All interviews were conducted in Chinese, each lasting about 20-30 minutes. With the interviewees' approval, the interviews were recorded using an automatic transcribing recording pen and checked manually later.

Table 2*Interviewees' Profile*

Name	Gender	Position	Age	Times involved in police interpreting
A	M	Police officer	The late 40s	Over 100
B	F	Police officer	The late-20s	About 40
C	F	MTI student	The early 20s	3
D	F	MTI student	The early 20s	1
E	M	MTI student	The mid-20s	6
F	M	MTI student	The early 20s	4
G	F	MTI student	The mid-20s	2

We applied different methods to analyze the quantitative and qualitative data. We calculated the absolute numbers and the percentages of the questionnaire items with Excel software for quantitative data. For the interviews, we read the transcriptions individually following thematic coding before discussing them together. We tried to associate the collected data with the sociocultural contexts to which MTI students are exposed, as we mentioned in the previous section, the sociocultural factors at the macro, meso, and micro levels combined influenced students' perception and decision-making. Whenever a disagreement occurred, we re-read the transcriptions to clarify any ambiguity and sent them to the interviewees for member check.

The two types of data complement and triangulate each other to present a more comprehensive and convincing picture of police interpreting in Guangzhou, a representative of China.

Results and Discussions

This section presents and discusses the results from the questionnaire survey and the semi-structured interviews, namely, perceived characteristics of police interpreting, students' (non)participation, major challenges, and existing problems and suggestions for improvement from the sociocultural perspective, which views this specific field of study from the macro, meso, and micro levels.

Perceived characteristics of police interpreting

In the questionnaire survey, the respondents were asked to choose all characteristics typical of police interpreting. The results are shown in [Table 3](#).

Table 3*Respondents' perceived characteristics of police interpreting*

Characteristics	Choices	Percentage
Urgent nature of tasks	49	50.0%
Long working hours and indefinite duration	39	40.0%
Limited language proficiency of the interviewee(s)	38	38.8%
Tremendous psychological pressure for interpreters	32	32.7%
High professional requirements	30	30.7%
Noisy working environment	15	15.3%
No idea of the characteristics of police interpreting	24	24.5%

Among the listed characteristics, the "urgent nature of tasks" received the highest recognition (50.0%). This finding aligns with previous research by Berk-Seligson (2000), who noted that police interpreting often occurs in high-pressure, time-sensitive situations. In the Chinese context, the sudden large-scale police

actions further exacerbate this urgency. Interviewee C stated, “Once I had to rush to the site within 30 minutes after I got the notice, without any preparation. I had no idea what was to happen. It was stressful.”

It is worth special attention that only 30% of respondents acknowledged high professional requirements. Surprisingly, nearly a quarter of the respondents had no idea about the characteristics of police interpreting. The interviewed police officers and student interpreters further elaborated on the listed characteristics.

The sociocultural context can be used to interpret the surveyed results. First and foremost, police actions are usually prompt and urgent, leaving police interpreters little or no time for pre-task preparations. It is often the case that once they are assigned the interpreting task, the student interpreters are taken to a certain place and briefed on the nature and requirements of the task. They can surf the internet with their smartphones for terms relevant to the upcoming situation. However, what they are engaged in may differ tremendously from what they have been told previously. The fact that police interpreting is often required for sudden, large-scale police actions can account for such inconsistency. Releasing key information in advance can lead to leakage and failure of their actions.

Second, the sudden and unexpected nature of police interpreting in China often makes the duration of interviews unpredictable, and the environment noisy and hectic. As police interviews usually occur at unusual times and places, the interviewed foreign nationals are often uneasy, annoyed, or even hysterical, creating a noisy and irritating atmosphere for all parties concerned. Sometimes, the nervous breakdown of the interviewed foreign nationals makes the student interpreters uncomfortable and affects their interpreting performance.

As Student D recalled,

“I got the interpreting opportunity with 19 other MTI students through the WeChat group, which offers information on part-time jobs one day in advance. We were first informed that it was about illegal entries. I just had enough time to look up some related terms. At about 6:00 p.m. the next day, we were carried to a nightclub where many foreigners gathered. It turned out to be a police action for reported drug-taking. We were divided into 10 groups, two in each. My partner and I followed two police officers and 10 foreign suspects to a detention center. The investigative interview started at approximately 10 p.m. and lasted until 8 a.m. the following day. We two took turns interpreting for the police officers and the suspects. We didn’t sleep, so we felt hungry and sleepy late at night and in the early morning. With the crying, pleading, and shouting of the suspects, my mind wandered from time to time, and I had to try hard to remain sober. (All the direct quotations in this study are translated from Chinese.)”

This narrative underscores the urgent and chaotic nature of police interpreting, corroborating findings with Nakane (2014) on the psychological toll of interpreter-mediated police work.

Third, using English as the lingua franca of the interview, rather than the native languages of the interviewed foreign nationals, renders limited language proficiency another distinctive characteristic of police interpreting in China. This echoes related research, such as Hale (2007), who emphasizes the importance of using the interviewee’s native language for accurate communication. However, in the Chinese scenario, though the interviewed foreign nationals are informed initially that if they prefer to be interviewed in their mother tongue, they have the right to do so (The Ministry of Public Security, 2020), in reality, the urgent nature of the situation prevents them from finding interpreters that can speak their native languages in time. Moreover, interpreters who can speak foreign languages other than English, in particular, less commonly used vernaculars or dialects, are in short supply because most Chinese learn English as their first foreign language from primary to tertiary education, and most MTI programs are offered between Chinese and English. This situation jeopardizes the interpreters and raises concerns about the quality of communication and the potential for misunderstanding.

Student interpreters' participation in police interpreting

The police officers and the student interpreters offer diverse opinions regarding the latter's involvement in police interpreting due to their differences in identity, expectations, perceptions, social status, and job responsibilities.

To the police officers, investigations of foreign nationals are part of their routine work, so they expected student interpreters to be facilitators and co-workers who could help them obtain the necessary information as soon as possible. As police officer A suggested,

"I hope the interpreter can discover whether the suspect is telling the truth or lying. If it is the latter case, I hope they can ask follow-up questions to delve deeper into the matter. It can save us so much time. I don't have time to listen to the suspect's long and tedious stories that have nothing to do with the interrogation."

The perceptions of police officers, shaped by their job responsibilities, are similar to those of their counterparts in existing literature (e.g., Nakane 2009, 2014; Howes 2019). The police officer's expectations of interpreters to take an active role in the investigation, such as asking follow-up questions, contrast with the traditional belief that interpreters should remain neutral and be mere conduits of messages (e.g., Berk-Seligson 1990; Morris 1995; Hale 2007). This difference in perception reflects the unique dynamics of Chinese police interpreting, where the urgency of obtaining information may override the traditional ethical norms of interpreting.

The police officers thought the accessibility of MTI students was another reason for their participation. With 316 higher education institutions offering MTI programs nationwide, MTI students are ready reserves for emergency police interpreting. In addition, as the tasks are often carried out at irregular hours, few, except for the young and energetic student interpreters, can shoulder the responsibilities.

In addition, engaging student interpreters in large-scale police interrogations is out of economic consideration. The police force does not have sufficient in-house professional interpreters for sudden large-scale police actions, and hiring professional freelance interpreters can cost a lot of money. By comparison, hiring student interpreters is much more practical economically.

For the 27 questionnaire respondents who claimed to have had police interpreting experiences, the most popular reason for engaging in police interpreting is earning some extra money (24 responses), followed by enriching interpreting experience (21 responses), practicing interpreting skills (18 responses), satisfying curiosity (14 responses), and completing course requirements (5 responses). The student interviewees offered similar reasons. These options show that their participation was prompted by personal and institutional factors, involving economic, academic, and professional considerations, with the economic one being the top reason.

In China, MTI students pay an annual tuition fee of tens of thousands of RMB (about US\$10,000), which can be a handsome sum for some disadvantaged families. Though they also enjoy a monthly subsidy of several hundred RMB from the government, it cannot cover all their living expenses. Therefore, apart from family support, part-time jobs, such as police interpreting, present viable outlets of income.

The remaining options are related to academic and professional considerations. The more they engage in real-world interpreting, the more experienced and qualified they will become, and the more employable they will be upon graduation. In addition, personal interest and curiosity also contribute to students' participation in police interpreting.

Perceived challenges of police interpreting

The perceived challenges of police interpreting also show sociocultural influences. Of the nine challenges of police interpreting summarized from the existing literature (e.g., Hale 2007) and the 23 students' interpreting practice reports, the respondents were asked to select the four most relevant ones. The results are shown in Table 4.

Table 4
Respondents' perceived challenges of police interpreting

Challenges	Choices	Percentage
Requiring legal knowledge	77	78.6%
The strong accent of the interrogated	41	41.8%
Requiring high language proficiency	40	40.8%
No time for pre-task preparations	39	40.0%
Considerable psychological pressure	32	32.7%
Mental fatigue and distraction from working long hours	21	21.4%
Being required to do other tasks	19	19.4%
Noisy working environment	14	14.3%
Physical breakdown due to working long hours	13	13.3%
Others	3	3.1%

The top challenge—requiring legal knowledge (78.6% of respondents)—underscores the importance of specialized expertise in police interpreting. This aligns with research by Berk-Seligson (2009) and Hale et al. (2018), who emphasize the need for interpreters to have a solid understanding of legal concepts and procedures to ensure accurate interpreting in legal settings. Students' awareness of the importance of domain-specific knowledge may be attributed to their interpreting education and direct or indirect involvement in police interpreting.

However, MTI students may not be familiar with China's legal system, making the challenge even more pronounced. Interviewee E shared, "I felt overwhelmed during my first police interpreting task because I didn't know much legal terminology, and I was worried about making mistakes." This highlights the urgent need for targeted legal training for student interpreters, in line with recommendations of existing literature on interpreter training (Russell 2002; Mulayim et al. 2014).

The second and third challenges are the strong accents of the interrogated (41 responses, 41.8%) and requiring high language proficiency (40 responses, 40.8%) respectively. These two options are related to the common practice of using English as the lingua franca for police interpreting in China, a phenomenon that deserves further study separately. The failure to use the native language of the interrogated and the student interpreters' unsatisfactory language proficiency may bring extra burdens to the interrogated, leading to comprehension problems and further complicating the interrogations. Language-related issues in this study echo the concerns raised in previous studies on police interpreting (e.g., Nakane 2007).

The fourth challenge was no time for pre-task preparations, recognized by 39 (40.0%) respondents. The urgent nature of police actions made it hard, if not impossible, for student interpreters to make short-term preparations. For confidentiality, the pre-task briefing, if any, usually concealed the real actions to be taken. More often than not, the student interpreters had no idea what was expected of them, let alone make well-targeted preparations.

Other challenges were also recognized by some respondents (see Table 4) and confirmed by the student interviewees. For example, the connotations with suspects made student interpreters concerned about their

safety, as most of them had never stayed so close to someone suspected of committing certain crimes. “Will the interviewee assault me physically or do anything abnormal?” The three female student interviewees all expressed similar concerns. Such worries might distract them and affect their interpreting performance, especially if the student interpreter is more introverted and vulnerable. All the interviewees admitted that before their first police interpreting experience, they had no idea of what the situation would be like and how they could prepare themselves psychologically and emotionally.

Student G described her interpreting experience in the janitor’s room of a detention center:

“I sat beside a young policewoman in her twenties, facing two unhandcuffed suspects, while two security guards stood two meters away. The suspects, outraged about being detained, shouted and yelled angrily in a language incomprehensible to me. The sense of insecurity prompted me to provide additional information not provided by the police officer. When the police officer answered the suspects’ questions hesitantly, I used the affirmative to avoid further annoying the suspects. By so doing, I was plunged into self-criticism for violating the fidelity rule of interpreting.”

G’s narrative shows the agony she experienced due to the disparities between classroom instructions and real-world scenarios, illustrating an ethical dilemma confronting semiprofessionals, a theme noted in Angelelli’s (2004) work on interpreter visibility.

The police’s expectation of student interpreters to shoulder extra tasks or play different roles was another challenge for student interpreters. The student interviewees mentioned their dilemmas in determining their roles. Though the code of ethics for interpreters had taught them to remain integral, neutral, and impartial during the interpreting process, they acknowledged that they had difficulty assuming an invisible role as a conduit, microphone, voice box, mouthpiece, echo, language converter, bilingual ghost, or non-person in the interpreting process (see Shackman 1985; Wadensjö 1998a, 1998b; Roy 2000; Angelelli 2001a, 2001b). This tension reflects a fundamental debate in interpreting studies regarding role boundaries. The conduit model (Reddy 1979; cited in Roy 2000) posits that interpreters should function as neutral linguistic channels, strictly avoiding intervention or visibility. This traditional view is rooted in legal and institutional settings where impartiality equals fidelity to the source message (Morris 1995; Hale 2007). However, critical scholars argue that absolute neutrality is unattainable, as interpreters inevitably exercise subjectivity through utterance filtering, turn-taking management, and even ethical intervention (Angelelli 2004).

The police’s additional expectation further complicated the balance, forcing students to navigate between professional ideals and pragmatic constraints. As a result, they took up volatile roles, such as direct participants, facilitators, and advocates of the interviewers or the interviewees. They took sides sometimes with the police and sometimes with the interviewed foreign nationals. Sometimes they also played the role of comforters. All the student interviewees mentioned their emotional tension before and during the interpreting tasks.

Another aspect pertinent to students’ confusion about their expected roles is the confused use of first-, second-, or third-person pronouns. In their classroom instructions, they had been taught to use first-person pronouns to refer to the speaking party and second-person ones to the listening party. However, the student interpreters, feeling uncomfortable representing any party, tended to use third-person pronouns to refer to the speaking party, which was consistent with the findings of Bot (2005). In other words, they were more inclined to use indirect quotations than direct ones. As Student C mentioned, “When the police officer said ‘We did this for a certain reason’ in Chinese, I interpreted it as ‘The police officer said that they did that for a certain reason’ in English because I desperately wanted to let the investigated foreigner know that I was not part of the police.”

These results show the sociocultural influences on MTI students and confirm that challenges come from issues related to language, context, participants, culture, and system (Hale 2007, 138). Unlike ad hoc interpreters with little or no knowledge about the theory and practice of police interpreting or professional ones with rich experience, police interpreters in the present study were trained theoretically and practically to become professional interpreters. Their perceptions of the challenges of police interpreting are shaped by their educational background, the unique social context in which police interpreting takes place, including the nature of police investigations, participants, the use of English as the lingua franca, the expected and unexpected roles of interpreters, the police officers' lack of concern about the physical and mental well-being of the student interpreters and a lot more.

Problems with police interpreting

According to the results of the questionnaire survey and the interviews, problems with police interpreting manifest themselves at the macro, meso, and micro levels involving sociocultural factors. At the macro-national level, police interpreting in China struggles to gain sufficient academic, professional, and industrial recognition and establish itself as an independent field of study.

First, there is no specially designed accreditation for police interpreting in China. In contrast to developed countries, where interpreters must pass rigorous examinations to practice in legal settings, China lacks specific certification requirements for police interpreting. Even the general-purpose CATTI certificates are not mandatory for police interpreting. In the present study, the MTI-student identity was the sole criterion for application and selection, highlighting the lack of professional standards.

Second, compared with other types of interpreting, literature on police interpreting is still scarce in the Chinese context, though the increasing demand calls for further exploration of this special field. Except for *Policing English Interpretation Course* (Pan et al. 2023), few other textbooks for police interpreting are available in the market to guide police interpreting training, leaving educators and students with limited learning materials. This lack of research and educational resources further hinders the professional development of police interpreters and the advancement of the field.

Third, the need for professionalization of police interpreting has not been widely acknowledged, reflected by the fact that there are no stable in-house professional interpreters available when large numbers of interpreters are needed at the same time, so student interpreters, namely, semiprofessional interpreters rather than accredited professional ones have been used, which runs counter to characteristics of the professionalization of interpreters (Chai & Zhang 2006; Bao 2007, Xie 2013, 2014; Liu & Lei 2017).

At the meso-institutional level, there are also signs of inadequacies. On the one hand, the interpreter selection process was somewhat random and convenience-based, generally through translation and language service companies entrusted by the police, without requiring students to demonstrate their interpreting competence, such as holding CATTI certificates. The student interpreters were often hired on a one-off basis, which was not conducive to professionalizing police interpreters or maintaining professional standards.

The police officers were not trained to work with interpreters, much less care about their physical and psychological needs and pressures. They also expected student interpreters to assume extra roles and shoulder additional responsibilities such as being interrogators and coworkers, which runs against the professional ethics of interpreters. The students often had to work irregular hours on end in some unusual places, subjected to nervous breakdowns and potential physical attacks by the interrogated.

Such unpredictability can be challenging and daunting since it raises issues of workflow management, working conditions, and pay (Tipton & Furmanek 2016, 38), directly affecting their willingness to choose

police interpreting as their future career. The low remuneration to student police interpreters also dampened their enthusiasm for further participation or full-time police interpreting.

On the other hand, the student interpreters had not been trained professionally, mentally, or emotionally to handle high-stakes crisis scenarios. Existing literature highlights that interpreters in crisis settings frequently face acute psychological stressors, including vicarious trauma, ethical distress, and role overload (Doherty et al. 2010; Bontempo & Malcolm 2012; Valero-Garcés 2016). For instance, in emergency communication, interpreters often encounter graphic descriptions of violence, emotionally charged narratives, or life-threatening situations, which may trigger anxiety, burnout, or even post-traumatic symptoms (Roy 2000). Without proper mental preparedness and emotional resilience training, student interpreters—as seen in our study—struggle to compartmentalize these experiences, potentially compromising both their well-being and interpreting accuracy (Pöchhacker 2019; Lai & Heydon 2015).

Furthermore, the lack of structured debriefing mechanisms or institutional support exacerbates these challenges (Bancroft et al. 2013). While professional interpreters in crisis contexts may develop coping strategies over time, student interpreters are particularly vulnerable due to their limited exposure and training gaps in self-care protocols. Though most of the surveyed MTI students of University G had taken both practical and theoretical interpreting courses, and some majored in legal interpreting, their institution did not offer any specific training in police interpreting, not to mention any psychological and emotional guidance for interpreting in potentially precarious scenarios.

As MTI students often assume police interpreting tasks voluntarily without informing their course instructors or supervisors, the interpreting process and products are not sufficiently supervised or monitored, except when the transcriptions are used as objects of analysis for their dissertations. It reveals that the same problems of lack of supervision revealed by Benmaman (1998, 182) persist.

At the micro-individual level, problems of police interpreting in China are related to the interpreters' educational background, work experience, language proficiency, legal knowledge, and expectations for their future careers. Most MTI students in University G or other MTI institutions studied English-related programs for their undergraduate degrees with no or little real-world working experience, let alone doing police interpreting. Most of them had not taken any courses in forensic English, which made the interpreting task more daunting. With increasing competition and unpredictability in the job market, more and more students choose to become school teachers, civil servants, or other jobs that guarantee stable incomes. As a result, few students in the present study were willing to pursue careers in police interpreting. Once personal reasons, such as completing course requirements, satisfying curiosity, or gathering materials for dissertations, are catered for, MTI students may lose their further interest in police interpreting, be it part-time or full-time.

The unclear role expectations from police officers violate the ethical norms of interpreting and put the interpreters in difficult positions, potentially compromising the fairness and integrity of police investigations. Moreover, the lack of support for interpreters' well-being, both physical and mental, is concerning. Long working hours, high psychological pressure, and exposure to potentially dangerous situations adversely affect student interpreters.

Suggestions for police interpreting

To address the above problems with police interpreting, the following suggestions are put forward at the macro, meso, and micro levels, respectively.

At the macro-national level, measures include the following. First, the accreditation of police interpreters should be put on the agenda. This can be done by aligning it with the existing CATTI system. Candidates

aspiring to become police interpreters should take additional tests, including legal knowledge and physical and mental fitness to work under pressure for prolonged durations, in addition to the normal CATTI subjects.

Second, it is essential to establish police interpreter pools at the local, national, and even international levels by translator and interpreter associations, MTI institutions, and the police to maintain relatively stable interpreter teams. The police interpreter pools can ensure that when the need for police interpreting arises, qualified interpreters can be quickly secured, especially when involving online or remote interpreting and requiring interpreters for languages other than English.

Over the past decades, remote interpreting, such as telephone and video-conference, has become an alternative to face-to-face police interpreting (Tipton & Furmanek 2016, 64-68). It has been more mature since the COVID-19 outbreak. The interpreter pools are also expected to assume expanded responsibilities in training, recommending, and contacting relevant people. In this regard, China can learn from the US National Language Service Corps (NLSC) (<https://www.nlscorps.org/>).

According to their language proficiency and professional training, interpreters can sign up for police interpreting tasks that suit them and choose their service time and forms. The interpreter pools should also train their members regularly and irregularly to keep them updated and networked to ensure their quality and availability. Simultaneously, the government should allocate more funding to support research and develop textbooks and other educational materials.

At the meso-institutional level, efforts can be made to enhance research, collaboration, and education. First, different sectors, including MTI institutions, translation and interpreting associations, law societies, and the police can join hands to explore further the characteristics of police interpreting, the merits and demerits of student police interpreters, and the specific problems and challenges they may encounter so that more relevant and better targeted academic and professional guidance can be provided. Large-scale surveys of stakeholders, including interpreters, police officers, and foreign nationals, can be conducted to understand the overall situation.

Second, MTI institutions and the police should enhance communication and collaboration (cf. Salaets & de Pooter 2015). The former can establish internship bases at the latter, and police officers can familiarize student interpreters with the procedure and specific requirements of police interpreting. The two sides can also build regular online and offline communicative mechanisms, channels, and platforms.

Third, MTI institutions should enhance the training of MTI students and police officers. Joint training courses could be offered to both police officers and student interpreters to form a collaborative, ethical, and trusting partnership between them, as suggested by Perez and Wilson (2004), Salaets and de Pooter (2015), Norton (2020), and Lee and Huh (2021).

Both police interpreters and police officers require professional training to work effectively. Police officers should understand the working mechanism of interpreting and the potential psychological and professional pressure of interpreters, and learn to establish a good rapport with them. If conditions permit, police interpreting scenarios can be video-recorded for detailed analyses of linguistic, extralinguistic, and paralinguistic features, including patterns, quirks, and inadequacies.

Interviewing police officers should also enhance their foreign language proficiency, particularly listening and speaking, to ensure a better understanding of the interviewees and direct communication. In that case, they may only need interpreters for stand-by interpreting, a practice discussed by Monteoliva-García (2020). Direct communication between the police interviewer and the interviewed foreign national(s) can increase the efficiency of police interviewing and avoid interpreters' dilemmas between assuming undesirable roles as (co-)investigators and maintaining neutrality.

To reduce or eliminate student interpreters' professional, ethical, psychological, and emotional stress when carrying out police interpreting, MTI institutions should offer more professional training courses such as professional ethics, criminal psychology, public relations, and interpersonal communication; as well as obtaining more psychological and emotional support from specialized counseling organizations of the university and society. Before and during the interpreting tasks, they should provide the student police interpreters with more guidance for professional and psychological preparations. They should also offer professional rehabilitation treatment to students who have suffered severe trauma from the interpreting experience.

Moreover, the fact that most police interpreting in China takes place in Chinese and English rather than in Chinese and the native language of the interviewed foreign nationals calls for more MTI interpreting programs of other language combinations to guarantee the legitimate rights of speakers of less commonly used languages and to comply with the international practice of providing interpreting in their native language.

At the micro-individual level, more incentives and training are also needed. The perceived challenges discussed above can hinder students' willingness to participate further and their decision to become full-time police interpreters. Only when they can prepare themselves better academically, professionally, and psychologically can they join in police interpreting more willingly and regularly. Of course, all these can only be fulfilled with joint efforts at the macro, meso, and micro levels. By enhancing social status, working conditions, pay, and training, police interpreting can attract more qualified interpreters and improve overall performance.

Finally, technology-enhanced interpreting devices, such as translation Apps and voice translator devices, should be incorporated into police interpreting to reduce or eliminate the dependence on human interpreters. For example, interpreter management systems like Primaxis (primax.com) can be established to dynamically align police's needs with interpreter resources such as credentials, time available, and expertise.

Conclusion

This study analyzes police interpreting by MTI student interpreters in Guangzhou, China, from a socio-cultural perspective through a questionnaire survey and semi-structured interviews. The findings reveal that police interpreting in China is characterized by its urgent nature, long working hours, and reliance on English as a lingua franca, which aligns with previous studies by Berk-Seligson (2000). Student interpreters are motivated by financial gain, academic requirements, and personal interest, echoing the role of economic and scholarly factors in interpreting participation found in related studies.

However, they face significant challenges, including legal knowledge requirements, language proficiency issues, and psychological pressure, consistent with the emphasis on the need for specialized knowledge and language skills in police interpreting as highlighted by Berk-Seligson (2009) and Hale (2007). Though MTI students play a crucial role in police interpreting, there is a need for professionalization, improved training, and better working conditions. This study confirms the precarious yet critical role of MTI students in China's police interpreting system, extending literature on semiprofessional interpreters to non-immigrant contexts.

The practical implications of these findings are clear. For interpreter training programs, it is essential to incorporate more legal knowledge and language proficiency training, especially in handling diverse accents and working under pressure. This could involve developing specialized courses or workshops tailored to the unique requirements of police interpreting.

For police departments, establishing clear guidelines on the roles and responsibilities of interpreters and providing better support and working conditions would enhance the quality and effectiveness of police interpreting. Additionally, fostering better communication and collaboration between police officers and interpreters, as recommended by previous research (Perez & Wilson 2004; Lee & Huh 2021), should be a priority.

This study has limitations, such as the exclusion of interrogated foreign nationals, the absence of analyses of the interpreted texts, and the limited number of interviewees. Additionally, the interpretations of the research results may not be sufficiently objective and comprehensive. Subsequent research might address four key extensions of this work: first, recruiting student interpreters representing different geographical regions and language combinations to understand the phenomenon across China more comprehensively; second, engaging additional stakeholders including minority language speakers and non-native detainees to incorporate diverse perspectives; third, investigating the growing domain of remote and technology-assisted interpreting, in line with increasing use of technology in the field as explored by Tipton & Furmanek (2016); and fourth, undertaking systematic comparisons between urban Chinese contexts and international jurisdictions to identify best practices and areas for improvement.

Acknowledgement	We would like to express our acknowledgment to all the questionnaire respondents and all the interviewees.
Ethics Committee Approval	The Academic Committee of the Faculty of English Language and Culture, Guangdong University of Foreign Studies, approves the conduct of this research project and recognizes that its research findings are eligible for publication. (26.05.2025 -510420).
Informed Consent	Written consent was obtained from the participants.
Peer Review	Externally peer-reviewed.
Author Contributions	Conception/Design of Study- M.X., T.Z., J.D.; Data Acquisition- M.X., T.Z., J.D.; Data Analysis/Interpretation- M.X., T.Z., J.D.; Drafting Manuscript- M.X., T.Z., J.D.; Critical Revision of Manuscript- M.X., T.Z., J.D.; Final Approval and Accountability- M.X., T.Z., J.D.
Conflict of Interest	Authors declared no conflict of interest.
Grant Support	Authors declared no financial support.

Hakem Değerlendirmesi	Diş bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Details	Mianjun Xu (PhD., Associate Professor)
Yazar Bilgileri	¹ Faculty of English Language and Culture, Guangdong University of Foreign Studies, Guangzhou, P.R. China 0000-0003-1805-3103 mianjunxu@263.net
	Tianyuan Zhao (PhD., Associate Professor)
	² Graduate School of Translation and Interpreting, Beijing Foreign Studies University, Beijing, People's Republic of China 0000-0002-7104-6394
	Juntao Deng (PhD., Professor)
	³ Vice Dean, School of Foreign Languages, Wuhan Institute of Technology, Wuhan, People's Republic of China 0000-0002-3781-8952

References

- Angelelli, Claudia. 2001a. *Deconstructing the invisible interpreter: A critical study of the interpersonal role of the interpreter in a cross-cultural/linguistic communicative event*. Ph.D. Dissertation. Stanford University.
- Angelelli, Claudia. 2001b. *Revisiting the Interpreter's Role*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Angelelli, Claudia. 2004. *Medical Interpreting and Cross-Cultural Communication*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bancroft, Marjory, et al. 2013. *The Community Interpreter: An International Textbook*. Culture & Language Press.
- Bao, Chuanyun. 2007. Professionalization of interpreting. *The Chinese Translators Journal* 28(1). 50-51. (鲍川运. 2007. 口译的职业化. 中国翻译, 28(1).50-51.)
- Benmaman, Virginia. 1998. Legal interpreting by any other name is still legal interpreting. In Silvana E. Carr, Roda Roberts, Aideen Dufour and Dini Steyn (eds.) *The Critical Link: Interpreters in the Community Papers from The First International Conference on Interpreting in Legal, Health, and Social Service Settings, Geneva Park, Canada, June 1-4, 1995*. 179-190. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Berk-Seligson, Susan. 1990. *The Bilingual Courtroom: Court Interpreters in the Judicial Process*. Chicago: University of Chicago Press.
- Berk-Seligson, Susan. 2000. Interpreting for the police: Issues in pre-trial phases of the judicial process. *Forensic Linguistics* 7(2). 212-237.
- Berk-Seligson, Susan. 2009. *Coerced Professions: The Discourse of Bilingual Police Interrogations*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Bontempo, K., and K. Malcolm. 2012. An ounce of prevention is worth a pound of cure: Educating Interpreters about the risk of vicarious trauma. *Journal of Interpretation* 22(1). 105-131.
- Bot, Hanneke. 2005. Dialogue interpreting as a specific case of reported speech. *Interpreting* 7(2). 237-261.
- Chai, Mingjiong, and Jiliang Zhang, eds. 2006. *Professionalization in Interpreting: International Experience and Developments in China*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press. (柴明颀, 张吉良(编). 口译的职业化道路: 国际经验与中国实践. 上海: 上海外语教育出版社.)
- Dhami, Mandeep K., Jane Goodman-Delahunty, and Saoirse Desai. 2017. Development of an information sheet providing rapport advice for interpreters in police interviews. *Police Practice and Research* 18(3). 291-305.
- Doherty, Sharon, Anna Macintyre, and Timothy Wyne. 2010. How does it feel for you? The emotional impact and specific challenges of mental health interpreting. *Mental Health Review Journal* 15. 31-44.
- Fowler, Yvonne, Martin Vaughan, and Jacqueline Wheatcroft. 2015. The interpreter-mediated police interview. In Gavin Oxburgh, Trond Myklebust, Tim Grant & Rebecca Milne (eds.), *Communication in Investigative and Legal Contexts: Integrated Approaches from Forensic Psychology, Linguistics and Law Enforcement*. 315-333. Wiley Blackwell.
- Gamal, Muhammad Y. 2012. Interpreting for the Australian police. *The Refereed Conference Proceedings of the Applied Linguistics Association of Australia*. <http://humanities.curtin.edu.au/schools/EDU/education/pdf/alaa/M-Gamal.pdf>, accessed June 1st, 2021.
- Gamal, Muhammad Y. 2014a. Police interpreting: A view from the Australian context. *International Journal of Science, Culture & Language* 2(2). 77-88.
- Gamal, Muhammad Y. 2014b. The world of police interpreting. In A. Arnall & A. Gentile (eds.), *AUSIT 2012: Proceedings of "Jubliatlon 25" Biennial Conference of the Australian Institute of Interpreters and Translators*. 93-102. Newcastle: Cambridge Scholars.
- Gamal, Muhammad Y. 2017. Police interpreting: The facts sheet. *Semiotica*, aop. 1-20.
- Gallai, Fabrizio. 2013. I'll just intervene whenever he finds it a bit difficult to answer. Exploding the myth of literalism in interpreter-mediated police interviews. *Investigative Interviewing: Research and Practice* 5 (1). 57-78.
- Gallai, Fabrizio. 2017. Pragmatic competence and interpreter-mediated police investigative interviews. *The Translator* 23(2). 177-196. DOI: 10.1080/13556509.2017.1327317
- Goodman-Delahunty, Jane, and Natalie Martschuk. 2016. Risks and benefits of interpreter-mediated police interviews. *Varstvoslovje: Journal of Criminal Justice and Security* (4). 451-471.
- Hale, Sandra. 2007. *Community Interpreting*. London: Palgrave Macmillan.
- Hale, Sandra, Jane Goodman-Delahunty, and Natalie Martschuk. 2018. Interpreter performance in police interviews. Differences between trained interpreters and untrained bilinguals. *The Interpreter and Translator Trainer*. DOI: 10.1080/1750399X.2018.1541649
- Hale, Sandra, Natalie Martschuk, Jane Goodman-Delahunty, Mustapha Taibi, and Han Xu. 2020. Interpreting profanity in police interviews. *Multilingua*. aop.
- Herráez, Juan M. Ortega, and Ana I. Foulquié Rubio. 2008. Interpreting in police settings in Spain. In Carmen Valero-Garcés & Anne Martin (eds.), *Crossing Borders in Community Interpreting: definitions and dilemmas*. 123-146. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Heydon, Georgina, and Miranda Lai. 2013. Police interviews mediated by interpreters: An exercise in diminishment? *Investigative Interviewing: Research and Practice* 5(2). 82-98.

- Howes, Loene M. 2018. Community interpreters' experiences of police investigative interviews: How might interpreters' insights contribute to enhanced procedural justice? *Policing and Society* 29(8). 887-905. doi:10.1080/10439463.2018.1447572.
- Howes, Loene M. 2019. Interpreted investigative interviews under the PEACE interview model: Police interviewers' perceptions of challenges and suggested solutions. *Police Practice and Research* 21(4). 333-350. DOI: 10.1080/15614263.2019.1617145
- Komter, Martha. 2005. Understanding problems in an interpreter-mediated police interrogation. In Stacy Lee Burns (ed.) *Ethnographies of Law and Social Control* 203-224. Elsevier.
- Krouglov, Alexander. 1999. Police interpreting: Politeness and sociocultural context. [Special issue]. *The Translator* 5(2). 285-302.
- Lai, Miranda, and Sedat Mulayim. 2014. Interpreter linguistic interventions in the strategies employed by police in investigative interviews. *Police Practice and Research* 15(4). 307-321.
- Lai, Miranda, and Georgina Heydon. 2015. Vicarious trauma among interpreters. *International Journal of Interpreter Education* 7(1). Article 3.
- Laster, Kathy, and Veronica Taylor. 1994. *Interpreters and the Legal System*. Sydney: The Federation Press.
- Lee, Jieun. 2017. A case study of interpreter-mediated witness statement: police interpreting in South Korea. *Police Practice and Research* 18(2). 194-205.
- Lee, Jieun, and Jiun Huh. 2021. A need for building an ethical and trusting partnership between police officers and interpreters: Finding from South Korea. *Translation and Interpreting* 13(2). 29-44.
- Liu, Heping, and Zhonghua Lei. 2017. Reflections on Professionalization of Interpreting and the Professionalized Trends: Challenges and Countermeasure. *Chinese Translators Journal* (4). 77-83. (刘和平, 雷中华. 2017. 对口译职业化+专业化趋势的思考: 挑战与对策. 中国翻译 (4). 77-83.)
- Liu, Shenshen. 2021. A case study of the crimes of foreigners in the Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area. *Journal of Hefei University (Comprehensive ed.)* 38(1).110-116. (刘深深. 粤港澳大湾区外国人犯罪问题研究—以深圳 2014 年统计数据为样本. 合肥学院学报(综合版) 38(1). 110-116.)
- Ministry of Public Security. 2020. *Procedural Provisions for Public Security Organs' Handling of Administrative Cases*. 3rd Revision. (公安部. 2020. 公安机关办理行政案件程序规定) 639https://www.gov.cn/zhengce/2021-12/25/content_5712865.htm?eqid=832636220002017e000000066458f639, accessed March 21, 2024.
- Monteoliva-García, Eloísa. 2020. The collaborative and selective nature of interpreting in police interviews with stand-by interpreting. *Interpreting* 22(2). 262-287.
- Morris, Ruth. 1995. The moral dilemmas of court interpreting. *The Translator* 1(1). 25-46.
- Mulayim, Sedat, Miranda Lai, and Carolina Norma. 2014. *Police Investigative Interviews and Interpreting: Contexts, Challenges and Strategies*. London: CRC Press.
- Mulayim, Sedat, and Miranda Lai. 2017. *Ethics for Police Translators and Interpreters*. Boca/ Raton/ London/ New York: CRC Press Taylor & Francis Group.
- Nakane, Ikuko. 2007. Problems in communicating the suspect's rights in interpreted police interviews. *Applied Linguistics* 28(1). 87-112.
- Nakane, Ikuko. 2008. Gender and politeness in interpreted police interviews. *Monash University Linguistics Papers* 6(1). 29-40.
- Nakane, Ikuko. 2009. The myth of an "invisible mediator": An Australian case study of English-Japanese police interpreting (online). *Portal Journal of Multidisciplinary International Studies* 6(1). 1-16. <https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=074729605752103;res=IELHSS>
- Nakane, Ikuko. 2011. The role of silence in interpreted police interviews. *Journal of Pragmatics* (43). 2317-2330.
- Nakane, Ikuko. 2014. *Interpreter-Mediated Police Interviews: A Discourse-Pragmatic Approach*. New York: Palgrave.
- Norton, Irina. 2020. Joint training for police and interpreters in specific scenarios. *Babel* 66(2). 188-192.
- Pan, Yanyan, et al (eds). 2023. *Policing English Interpretation Course*. Beijing: Tsinghua University Press. (潘艳艳, 张辉, 丁景辉, 郭瑞琰, 俞艳凤, 朱安春. 2023. 警务英语口语译教程. 北京: 清华大学出版社.)
- Perez, Isabelle A., and Christine W. L. Wilson. 2004. Interpreter mediated police interviews: Working as a professional team. In Cecilia Wadensjö, Birgitta Englund Dimitrova & Anna-Lena Nilsson (eds.), *The Critical Link 4: Professionalization of Interpreting in the Community*. 79-94. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Pym, Anthony. 2006. Introduction: On the social and cultural in translation studies. In Anthony Pym, Miriam Schlesinger and Zuzana Lettmanrová (eds.) *Sociocultural Aspects of Translation and Interpreting*. 1-26. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Pöchhacker, Franz. 2006. Going social? On the pathways and paradigms of interpreting studies. In Anthony Pym, Miriam Schlesinger and Zuzana Lettmanrová (eds) *Sociocultural Aspects of Translation and Interpreting*. 215-232. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Pöchhacker, Franz. 2019. *Introducing Interpreting Studies* (2nd ed). Routledge.

- Pöllabauer, Sonja. 2006. "During the interview, the interpreter will provide a faithful translation." The potentials and pitfalls of researching interpreting in immigration, asylum, and police settings: Methodology and research paradigms. *Linguistica Antverpiensia*, 5. 229-246.
- Roy, Cynthia. 2000. *Interpreting as a Discourse Process*. Oxford: Oxford University Press.
- Russell, Sonia. 2000. Let me put it simply ...: The case for a standard translation of the police caution and its explanation. *Forensic Linguistics* 7(1). 26-48.
- Russell, Debra L. 2002. *Interpreting in Legal Contexts: Consecutive and Simultaneous Interpretation*. Burtonsville, MD: Sign Media.
- Salaets, Heidi, and An-Katrien De Pooter. 2015. The cooperation between the Waterway Police and the legal interpreters in the legal district of Antwerp: A qualitative study on best practices. *The Interpreters' Newsletter* 195-216.
- Shackman, Jane. 1985. *Right to be Understood: Handbook on Working with, Employing and Training Community Interpreters*. Cambridge: National Extension College.
- Tipton, Rebecca, and Olga Furmanek. 2016. *Dialogue Interpreting: A Guide to Interpreting in Public Services and the Community*. London & New York: Routledge.
- Tipton, Rebecca. 2019. 'Yes I understand': Language choice, question formation and code-switching in interpreter-mediated police interviews with victim-survivors of domestic abuse. *Police Practice and Research* 22(1). 1058-1076. DOI: 10.1080/15614263.2019.1663733
- Valero-Garcés, Carmen. 2016. *Health, Communication and Multicultural Communities: Topics on Intercultural Communication for Healthcare Professionals*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Wadensjö, Cecilia. 1998a. *Interpreting as Interaction*. London: Routledge.
- Wadensjö, Cecilia. 1998b. Recycled information as a questioning strategy: Pitfalls in interpreter-mediated talk. In Silvana E. Carr, Roda Roberts, Aideen Dufour and Dini Steyn (eds.) *The Critical Link: Interpreters in the Community Papers from the First International Conference on Interpreting in Legal, Health, and Social Service Settings, Geneva Park, Canada, June 1-4, 1995*. 35-52. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Wilson, Lauren, and Dave Walsh. 2019. Striving for impartiality: Conflicts of role, trust and emotion in interpreter-assisted police interviews. *Pragmatics and Society* 10(1). 122-151.
- Xie, Tianzhen. 2013. From translation services to language services—Concept and behavior of the professionalized era of translation. *East Journal of Translation* (3), 4-8. (谢天振. 2013. 从翻译服务到语言服务—翻译的职业化时代的理念与行为. 东方翻译 (3). 4-8.)
- Xie, Tianzhen. 2014. On the professionalized era of translation. *East Journal of Translation* (2), 4-9. (谢天振. 2013. 论翻译的职业化时代. 东方翻译 (2). 4-9.)
(word count: 9990)

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Research Article | Araştırma Makalesi

Open Access | Açık Erişim

“The Eyes, Chico. They Never Lie.”: A Review of Eye Tracking Technology As a Tool in Interpreting Studies

Sözlü Çeviri Çalışmalarında Bir Araç Olarak Göz Takip Teknolojisinin İncelenmesi

Nazlıgül Bozok¹

¹ İstanbul University, Faculty of Letters, Department of Translation Studies, İstanbul, Türkiye

Abstract

The “black box” metaphor in Interpreting Studies (IS) encapsulates interpreters’ complex and hidden cognitive processes while navigating linguistic and cultural boundaries. With the rise in process-oriented research within the field and the advances in technology, it is now possible for researchers within the field to explore the activity occurring in the interpreter’s mind. Technology, in this case, for eye tracking, holds great promise for providing insight, as there is a link between eye movements and cognitive effort. The aim of the present paper is to examine the previous studies in IS that use eye tracking, stressing both its limitations and its significance for comprehending cognitive effort. With this aim in mind, the studies investigated have been divided into 3 periods: (a) the early encounters, which refers to the period between 1981 and 1995, (b) the revival, which refers to the period between 2009 and 2020, and (c) the present, which covers the works published in the last four years. Building on these published works, future research could advance the field by increasing the sample size, conducting comparisons across different groups, embracing different measures and statistical tools, and involving a greater range of language pairs.

Öz

Sözlü Çeviri Çalışmalarında “kara kutu” metaforu, tercümanların dilsel ve kültürel sınırlarda gezinirken geçtikleri karmaşık, gizli bilişsel süreçleri kapsar. Günümüzde, alandaki süreç odaklı araştırmaların artması ve teknolojik ilerlemeler tercümanın zihnine bir pencere açma olanağını beraberinde getirmiştir. Göz takibi, göz hareketleri ve bilişsel çaba arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda, çevirmenin bilişsel çabası hakkında bir içgörü kazanma imkânı tanımaktadır. Bu makalenin amacı alanda yürütülmüş çalışmaları, göz takibinin hem sınırlılıklarını hem de bilişsel çabayı anlamak için önemini vurgulayarak, kapsamlı bir şekilde incelemektir. Bu amaçla, çalışmalar üç dönemde ele alınmıştır: (a) 1981-1995 yılları arasındaki ilk dönem, (b) 2009-2020 yılları arasındaki canlanma dönemi, (c) 2020 sonrası dönem. İncelenen çalışmaların ışığında, gelecekteki araştırmaların örneklem büyüklüğünü artırarak, farklı gruplar arasında karşılaştırmalar yaparak, farklı ölçümleri ve istatistiksel araçları benimseyerek ve daha çeşitli dil çiftleriyle deneyler yaparak alana katkı sağlama potansiyeline sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Keywords

cognitive effort • cognitive load • eye tracking • Interpreting Studies • process-oriented research

Anahtar Kelimeler

bilişsel çaba • bilişsel yük • göz takibi • Sözlü Çeviri Çalışmaları • süreç odaklı araştırmalar

Author Note

This article is derived from the author's doctoral dissertation titled "Preliminary Exercises for Simultaneous Interpreter Training" at İstanbul University.

Yazar Notu

Bu makale Nazlıgül Bozok'un İstanbul Üniversitesi'nde Doç.Dr.Esra Özkaya Marangoz danışmanlığında devam eden “Eşzamanlı Çeviri Eğitimine Yönelik Öncül Çalışma Alıştırmaları” (Preliminary Exercises for Simultaneous Interpreter Training) başlıklı doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

Citation | Atf: Bozok, N. (2025). “The Eyes, Chico. They Never Lie.”: a review of eye tracking technology as a tool in interpreting studies. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 194-208. <https://doi.org/10.26650/iujts.2025.1597248>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Bozok, N.

 Corresponding author | Sorumlu Yazar: Nazlıgül Bozok nazligulbozok@gmail.com

Introduction

In Translation and Interpreting Studies (TIS), the “black box” metaphor has long represented the complex processes that both translators and interpreters undergo while decoding a message in the source language and encoding it in the target language. In his renowned work “A Rationale for Descriptive Translation Studies”, Toury (1985, p. 25) states:

“Translation processes, those series of operations whereby actual translations are derived from actual source texts, though no doubt also empirical facts, and as such part of the object-level of translation studies, are nevertheless only indirectly available for study, as a kind of ‘black box’, an open system whose internal structure can only be guessed at, or tentatively reconstructed.”

The term itself implicates that the structures and processes are hidden and must be inferred from other sources (Nairne, 1997 as cited in Hildebrandt & Oliver 2000, p. 195). Looking from the perspective of TIS today, it is arguable that the process research has reached a level that can uncover, if not all, some of those hidden parts, offering a glimpse of translators and interpreters’ cognitive processes. The traces of these processes can be observed through various means, such as production accuracy, self-reflections, the speed of accompanying movements, pupil dilation, and multiple patterns of brain activity (García, 2019, p.11). Seeber (2013, pp. 19- 20) categorizes four methods for measuring the cognitive load: (a) analytical methods (e.g. the Effort Models), (b) subjective methods (e.g. think aloud protocols), (c) achievement/performance methods (e.g. error analysis methods), (d) psychophysiological methods (e.g. EEG, PET).

Eye tracking falls into the last category and has been utilized in IS literature since 1981 (see McDonald & Carpenter, 1981). Compared with other psycho-physiological methods, such as electroencephalography (EEG) or positron emission tomography (PET), eye tracking is more affordable and raises fewer questions regarding ecological validity during process monitoring (Seeber, 2013). Eye-tracking technologies have gained popularity in cognitive translation and interpreting studies (CTIS) as a promising method for uncovering the black box of the interpreter’s mind, driven by the belief that oculomotor behaviors can reveal underlying cognitive activities (Rayner, 2009). In the light of the growing tendency to integrate eye tracking into interpreting studies (IS), the present study aims to review works in the field that utilize eye tracking in the field, highlighting both its drawbacks and its implications for understanding cognitive effort. At this point, it should be noted that this paper ignores, for reasons of the scope and the language barrier, studies within the broader field of translation studies (see Pavlović & Jensen, 2009; Hvelpund, 2014; Temizöz, 2014; Chang & Chen, 2023; Jia et al., 2023) and works published in languages other than English (see Wang et al. 2018; Lian & Kang, 2019; Seubert, 2019).

A Brief History of Eye Tracking

Before delving into the research conducted within the field of IS, it is useful to look at how eye measurements were initially integrated into academic research so that the reader can compare the timelines of eye tracking and its integration into IS research, which is the focus of the following section. Therefore, this part aims solely to provide an outline of some fundamental works in the history of eye tracking.

The origins of eye tracking date back to 1823 when Charles Bell linked eye movements to brain activity, establishing a physiological connection between the eyes and the nervous system, thus revealing their role in neurological and cognitive processes as a potential gateway to understanding the mind (Carter & Luke, 2020). Rayner (1998, p. 372) states that Javal’s initial observations marked the beginning of the first era of eye tracking studies, which lasted until about 1920. In 1878, Javal proposed various methods to study eye movements during reading, including observing afterimages, attaching a feather to the eye, and using light

deflections from a mirror, ultimately confirming horizontal rather than vertical eye movement. He is known to be the first person to record eye movements during the process of reading, and he coined the term “saccades” for rapid eye movements; however, Wade and Tatler (2009, pp. 1-4) argue that there is a lack of evidence to credit Javal’s works as the first efforts to measure the ways the eyes move during reading, and they criticize Huey (1908) and Woodworth (1938) for “deflecting students of vision from attributing the first measurements of eye movements to those who conducted the experiments– Hering and Lamare”.

To hear the ocular muscles, Hering (1879, pp. 145-146) placed two rubber tubes – which resembled a miniature stethoscope – on the eyelids and proposed that although the eyes appear to glide steadily along the line, the clapping sounds disclose the eyeball’s erratic movement. Stating that his study was designed to complement Javal’s studies on the physiology of reading, Lamare (1892, p. 355) highlighted that the eye can focus on only a small area of the visual field at a time; to read an entire line, the eye must traverse it successively, and, executing a certain number of movements, divide it into an equal number of sections, plus one. To track these movements, Lamare (1892, p. 357) proposed several methods, which include feeling the movements by placing a finger over the closed eye when reading with the open one, and “hearing” the movements via an apparatus – a drum with an ebonite membrane in the center and to which a small tube in contact with the conjunctiva or eyelid and is connected to both ears by rubber tubes – yielding distinctive sounds that an assistant can note.

Based on the knowledge gathered from all eye tracking studies conducted to that point, in the late 1890s, Huey created an eye tracking device that could measure eye movements while reading (Reed & Meyer, 2007) and found that words are frequently jumped over and that often, parts of words, rather than whole words, are the focus (Walczyk et al., 2014, p. 604). He placed a plaster cup with a hole over the reader’s cornea, linking it to a rotating drum with an aluminum stylus. This setup allowed the continuous recording of eye movements during reading, with cocaine sometimes used as a numbing agent (Walczyk et al., 2014, p. 604). Javal, Hering, Lamare, Huey and many of their contemporaries (e.g. Landolt, 1891; Tscherning, 1898; Delabarre, 1898) not only advanced the field of reading research by meticulously examining eye movements but also laid the foundational principles for the development of modern eye tracking technologies.

The second era in eye tracking research began in the 1920s with film-based recording techniques, explored non-invasive methods providing objective records of eye movements, capturing both directional changes (Płużyczka, 2018, pp. 105-106). The focus of research at this time was on the relationship between eye movements and simple visual stimulus properties, rather than cognitive factors, which gained importance after the 1970s (Jacob and Karn, 2003, p. 575). For instance, Walker (1933) used a photographic technique to obtain simultaneous binocular records of 50 subjects’ vertical and horizontal eye-movements and discovered significant differences in eye movements regarding duration of fixation, size of fixation, and rate of reading. Likewise, Stone (1941) measured the eye movements (e.g. rate of reading, number of fixations, average duration of fixations) of 64 subjects while reading texts from various fields by using the Ophthalm-O-Graph, but made no commentary on the cognitive factors underlying the significant difference in individual or group measures. Hartridge and Thomson (1948) designed a new apparatus that, using a counterbalanced frame with a mouth plate, microscope, and light sources, allows precise measurement of eye movements independent of head movements, while enabling subjects to observe fixation points uninterrupted. In the 1960s, however, studies establishing a link between pupil dilation and cognitive activity started to emerge. While previous research has indicated that pupil dilatation is related to interest and emotionality (see Hess & Polt, 1960), Hess and Polt’s (1964, p. 1191) experiment with 5 participants illustrated that there is a correlation between pupil dilatation and problem difficulty and highlighted that pupil response not only demonstrates mental activity per se, but also the strong correlation between mental activity and problem difficulty. Another highlight of the study is that substantial pupil constriction is observed only after the

subject articulates their response to a problem, regardless of the amount of time that passes before the response is elicited. In the light of this premise, Kahneman and Beatty (1966) conducted their own experiment with five participants and revealed that, during a short-term memory task, pupil diameter reflects the amount of material under active processing, with dilation occurring during presentation, constriction occurring during reporting, and rate changes linked to task difficulty. The 1960s also witnessed a rise in developing eye trackers resembling today’s equipment, with systems designed by various scholars (e.g. Shackel, 1960).

The mid-1970s mark the beginning of the third era (Rayner, 2009, p. 1), with scholars attempting to develop theoretical models addressing the correlation of fixations with particular cognitive processes. Acknowledging groundbreaking works bridging eye movements and higher mental processes (see Monty & Senders, 1976), the current paper mainly focuses on the Just and Carpenter Hypothesis (1976), which is “one of the most notable and earliest contributions to eye tracking research in the third era still influences a large amount of eye tracking research in TS to this day” (Federici & Walker, 2018). Central to Just and Carpenter’s theory is the “eye-mind assumption,” which posits a direct correlation between the duration of eye fixations on words and the cognitive processing of those words. The immediacy assumption further posits that readers are likely to attempt to process every single word of a text or other stimulus as it is encountered, even at the risk of making an incorrect judgement.

The fourth and final era, which began in late the 1990s (Rayner, 2009, p. 2), witnessed the proliferation and technological development of eye tracking technology. Currently, the two leading eye-tracker manufacturers are Tobii (<https://www.tobii.com/>) and SR Research (<https://www.sr-research.com/>), and researchers are working on access software to convert webcams into low-resolution eye trackers (Sammelmann & Weigelt, 2018). Eye tracking is now utilized in a wider range of disciplines, which include, but are not limited to, economics (see Lahey & Oxley, 2016), architecture (see De la Fuente Suárez, 2020), marketing (see Bebko, Sciulli & Bhagat, 2014), advertising (see Higgins, Leininger & Rayner, 2014) and, of course, translation and interpreting, the focus of the present paper.

Eye Tracking in IS: The First Encounters, The Revival, and The Present

This section covers eye tracking as a tool in IS research in three periods. The first focuses on the early efforts in utilizing eye-trackers interpreting studies between 1981 and 1995. The second addresses studies conducted between 2009 and 2020, defined as “the revival” period of eye tracker in IS research. The last one investigates the most recent literature, and focuses on current trends over the last four years.

The First Encounters (1981-1995)

The earliest known academic work utilizing eye tracking in IS is known to be McDonald and Carpenter’s “*Simultaneous Translation: Idiom Interpretation and Parsing Heuristics*” in 1981. Their “simultaneous translation” is now referred to as “sight translation” (SiT). McDonald and Carpenter (1981) recorded the eye fixations and performance of the subjects, 4 German and English bilingual subjects – two expert translators and two amateurs. The subjects were given 44 texts containing some idiomatic phrases such as “hit the nail on the head” or “break the ice” in English to be sight-translated into German. To confirm comprehension, subjects were asked three questions after each paragraph, avoiding idiomatic phrases to prevent undue focus. High accuracy (over 95% correct answers) indicated that the subjects understood the material they interpreted. The study revealed that the different patterns of eye fixations occurred according to whether the subjects interpreted ambiguous phrases idiomatically or literally (McDonald & Carpenter, 1981, p. 238). Another highlight of the study was that the eye fixations also reflected error recovery strategies, which

enabled the translator to go back and identify the error in the problematic part of the sentence when a discrepancy was detected (McDonald & Carpenter, 1981, p. 241).

In 1986, the first prominent study focusing on pupil dilation in IS was conducted by Tommola and Niemi, who measured the cognitive load in simultaneous interpreting (SI) in a syntactically different language pair (i.e. English and Finnish). In the study with one participant reading five different texts, Tommola and Niemi (1986) found that maximum pupil dilation occurred during episodes that required language restructuring.

Claiming that pupillometry holds promise for online investigations of the comprehension and production of spoken language, in 1990, Tommola and Hyöna focused on simultaneous interpreters' mental load. The study involved 9 native Finnish-speaking junior and senior T&I students and employed 3 English source texts with approximately 500-600 words. The task order was as follows: listening, shadowing, and interpreting and – for the practice effect – the authors noted “if there were a practice effect, the task performed last, SI would benefit most, which would again increase the conservativeness of the design.” (Tommola & Hyöna, 1990, p. 3). It was concluded that there was a statistically significant difference among the three tasks, with the interpreting stage causing the highest average pupil dilation, which was consistent with their task difficulty hypothesis.

Hyöna, Tommola, and Alaja (1995) implemented two experimental designs to assess pupil response during SI to measure the processing load. In the first experiment, 9 Finnish speaking junior and senior T&I students were given 3 source texts in English and asked to complete 3 tasks (i.e. listening, shadowing and simultaneous interpreting). The results indicated that SI produced a higher pupil dilation, followed by shadowing and listening, respectively. However, the authors highlighted that it could not be conclusively stated whether pupil responses show momentary processing load changes, as these might instead indicate prolonged general arousal caused by task difficulty, and the lower levels of dilation for listening may reflect the lack of any output requirements (Hyöna et al., 1995, p. 603). Therefore, these issues were addressed in the second experiment in which 18 different subjects completed the same tasks at a lexical level. The results were consistent with the first experiment as pupil dilation was significantly greater in “lexical translation”. Hyöna et al. (1995, p. 611) suggested that their experiments “gives researchers license to employ pupillometry in the study of more theoretically motivated questions”. At this point, it is important to remember that this research has its roots in cognitive psychology rather than T&I theory, or the challenges or problems concomitant with any act of translation (Federici & Walker, 2018).

The Revival (2009-2020)

Given the history of eye tracking research, Senders (2000) associated eye tracking with a Phoenix repeatedly rising from its ashes with the development of new technological systems to overcome emerging problems. Regarding interpreting research, it is possible to say that eye tracking revived in the late 2000s and early 2010s. This is not to say that no research was conducted between these two defined periods, but rather, it highlights the emergence of a stronger trend towards integrating eye tracking in IS research. During this period, utilizing an eye tracker was more common in research focusing on SiT and SI, and far fewer examples of consecutive interpreting (see Vranjes et al., 2018) or sign interpreting (see Wehrmeyer, 2014) exist compared to the abovementioned. This period also witnessed major works focusing on methodological issues in eye tracking research within TIS (see Hvelpund 2014; Korpala 2015).

Scholars, at the time, were particularly interested in comparing SiT with other tasks, such as reading or translating. Comparing two groups, four translators and four interpreters, Dragsted and Hansen (2009) divided the group consisting of translators into two groups and asked the first group to sight translate half of a political speech in English into Danish followed by a second phase of translating the other half, and

vice versa for the second. The interpreters, on the other hand, were only tasked with conducting the sight translation part of the experiment. Together with keystroke logging, an eye tracker was utilized to gather gaze data (i.e. hotspot analyses, source text fixation count and average fixation duration). The hotspot analysis revealed that interpreters exhibited controlled, linear gaze behavior focused on the source text segment being translated, while translators displayed scattered fixations across both source and target text windows, reflecting a less segment-focused approach. It was observed that all translators except one had far more ST fixations than the interpreters. The comparison of the ST fixation count and fixation duration values indicated that the interpreters exhibited fewer but longer gaze fixations, while the translators demonstrated a higher number of ST fixations with shorter average durations. The study concludes “the interpreters appear to process segments more consecutively and to work in a more focused manner than the translators, who have more regressions and backtracking, searching other areas of the screen to look for clues for the current segment.” (Dragsted & Hansen, 2009, p. 601). Another study comparing bilingual reading, SiT, and translation was conducted by Shreve et al. (2010) with 11 subjects who were given texts with two versions: one with a syntactically complex paragraph and one with a simplified version; participants performed both tasks but only one such task on any given text. The study utilized both eye and keystroke data. The findings revealed that SiT is more susceptible to interruption than it is to translation, and confirmed the predicted syntactic effect. The findings also highlight that, as the source text is still present in SiT, it is extremely sensitive to visual disturbance. It is also noteworthy that the authors provide a list of lessons learned for future research. Huang (2011) is credited as being the first to explore the process of comprehension in IS by focusing on horizontal and vertical translation processes (see Moratto, 2020, p. 26). Recruiting 18 interpreting students and using a Chinese ST, Huang focused on three different tasks: reading silently, reading aloud, and SiT. In a more recent study, Chimel and Lijewska (2019) investigated how professional and trainee interpreters process syntax in SiT. With 24 professionals and 15 trainees involved in translating subject-relative clauses and more challenging object-relative clauses, their results illustrated that trainees took longer to match professionals' accuracy and viewed the text less frequently to avoid interference, particularly with object-relative sentences. The study also found that syntactic difficulty affected translation and viewing times, with longer translation times, but reduced source text viewing for object-relative clauses. Other significant research conducted within the given period focuses on, but is not limited to, topics such as investigating ear-voice span (see Zheng & Zhou, 2018), and problem triggers (Su & Li, 2019) in SiT.

In eye tracking in SI in the 2010s, major works were published by Seeber and Kerzel (2011), Seeber (2012), Korpala and Stachowiak-Szymczak (2018) and Stachowiak-Szymczak and Korpala (2019). With the aim of measuring online cognitive load in SI, Seeber and Kerzel (2011) focused on the task evoked pupillary responses (TERPs) of 10 professional interpreters. A head-mounted binocular eye tracker was used in the experiment, which involved two contexts (i.e. sentence context and discourse context), each of which encompassed 32 target sentences with equal symmetrical and asymmetrical constructions. The study concluded that there were increases in cognitive load during SI at the end of syntactically asymmetrical sentences, as predicted by Gile (2008); also, discourse context enables the interpreters to reduce cognitive load, particularly while interpreting verb-final constructions (Seeber & Kerzel, 2011, p. 238). The following year, in his eye tracking experiment, Seeber focused on the multimodal integration of numbers, and found that, only for larger numbers, interpreters focused on the visual target that contained redundant information—that is, the same information transmitted on the auditory channel (Seeber 2012 as cited in Seeber 2017, p. 466). In another article addressing the measures and methods to evaluate the cognitive load in SI, Seeber (2013) explains the potential of, and also, the limitations of pupillometry in research, and highlights the importance of methodological rigor for ensuring its reliability as a tool. Towards the end of the 2010s, Korpala and Stachowiak-Szymczak (2018) used a remote eye tracker to measure cognitive effort in numerical data processing

in SI. Their experiment included 22 interpreting trainees and 26 professional interpreters who were tasked with interpreting two speeches from English into Polish accompanied with a PowerPoint presentation on the screen. The results showed that the subjects had longer fixations for numbers than for other elements. Another contribution of Stachowiak-Szymczak and Korpala (2019) is their experiment comparing the cognitive effort allocated for numbers during SI of 22 trainee interpreters and 26 professional interpreters in terms of total gaze time, fixation count, fixation duration and accuracy scores. Arguing that their results are “an indirect corroboration of the model proposed by Seeber” (Stachowiak-Szymczak & Korpala, 2019, p. 248), they concluded that professionals focus more on slides and numbers with briefer fixations than trainees, who exhibit longer fixations and higher overall gaze time during SI with a PowerPoint slide. Another valuable contribution to eye tracking studies in IS is Kumcu’s (2011) experiment conducted within the framework of his master’s thesis. Kumcu (2011) investigated the reading patterns, cognitive load (by average fixation duration) and performance of two groups, one group who received the text to be interpreted in advance; the second group who did not have such preparation). His findings included differences in reading patterns (reading for SI as for the first group, reading during SI in the second one), significant difference (although not statistically) in cognitive load favoring the second group, better contextualizing of information by using SI strategies in the first group.

Before bringing this subsection to a close, for the case of Türkiye, it is noteworthy that a recent search of master’s and doctoral theses in the field of Translation and Interpreting Studies in CoHe Thesis Center (Council of Higher Education Thesis Center, Türkiye) using the keyword “eye tracking” reveals that Kumcu’s (2011) master’s thesis still stands as the only work integrating eye tracking in Interpreting Studies after over 10 years. This is surprising when compared to the number of theses focusing on eye-trackers in disciplines regarded close to Translation and Interpreting Studies, such as Linguistics (see Bulut, 2012; Özdemir, 2012; Akal, 2014; Turan, 2018; Aktepe, 2023), Cognitive Sciences (see. Bahadır, 2012; Gönül, 2013; Başer, 2018; Çakır, 2022; Çora, 2023), and ELT (see Çokal, 2012; Karataş, 2013; Cinkara, 2014; Erdem, 2015; Rızaoğlu, 2016) in Türkiye. These disciplines’ greater tendency to utilize eye-trackers can be studied and, if there is indeed such a tendency, the reasons behind why Translation and Interpreting Studies lags behind, rejects, or – simply – ignores eye tracking can be investigated in further studies. Secondly, having a closer look at the number of studies conducted in the 2010s, it is possible to state that research in SiT took the lead at the time, followed by simultaneous interpreting, and then followed by a few examples in other interpreting modes/settings. These studies, together with the abovementioned works on the methodological aspects of integrating eye tracking into IS research, are crucial as they laid the groundwork for the contemporary studies addressed in the following section.

The Present (2020 - ongoing)

In the 2020s, so far, eye tracking continues to maintain the momentum gained in IS research in the previous decade. This period not only witnessed a rise in number and variety of studies conducted in simultaneous interpreting but also broadened its scope by incorporating various interpreting modes and settings such as dialogue interpreting (see Tiselius & Sneed, 2020), remote interpreting (see Kuang & Zheng, 2022; Doherty et. al, 2022, Yuan & Wang, 2024), and distance interpreting (see Zhu & Aryadoust, 2022), emphasizing its wider and more diversified scope.

The studies conducted in SiT in 2020s brought into focus further variables, such as directionality, coping strategies, and working memory. Su and Li (2020), for instance, conducted an experiment on rehearsed sight translation with 14 T&I students in English-Chinese language pair and evaluated their performance in terms of fixation duration, reinspective fixation duration, scanpaths of eye movements, ear voice span, and task time. Their work not only compared two tasks (i.e. the pre-reading and sight translation), but also

devoted attention to the effect of directionality. It was observed that the subjects exhibited different reading patterns in given tasks, and both were affected by directionality. In the same language pair, Ma and Li (2021) targeted two interpreting strategies (i.e. chunking and reordering) for asymmetrical structures, both at the sentence and text levels. Eye tracking data from 23 postgraduate T&I students revealed that reordering required greater cognitive load, while chunking was deemed as “cognitively relieving” (Ma & Li, 2021, p. 24). In a similar vein with Huang (2011), discussed previously, Ho (2021) designed an experiment with 3 stages: silent reading, reading aloud, and SiT, and investigated the fixation count and mean fixation duration, first fixation duration, gaze duration, go past time, re-reading time, and total viewing time for 17 professional interpreters and 16 interpreting students. Data illustrated that professionals had higher accuracy levels but revealed no between-group difference in the mean score on style, overall task time, length of the SiT output, and mean fixation duration of each stage of reading. Although Ho (2021, p. 50) focused on working memory, there was no significant gap between the two groups, and its influence was not reported in the results.

Among the studies conducted within the framework of simultaneous interpreting during this period, there is a notable increase in studies investigating prediction in SI by using an eye tracker. For example, Amos et al. (2022) examined the predictive eye movements (i.e. fixations) of a group of 25 professional interpreters and a group of 25 professional translators working in French-English language pair, and uncovered that, while both groups could predict the upcoming language, there were no significant differences between two. Özkan, Hodzik and Diriker (2023) also conducted an experiment on prediction and SI in which they tasked 22 T&I students and 20 professional interpreters working in Turkish-English language pair with completing a Turkish visual-world eye tracking prediction task examining whether the accusative versus the nominative case markers on the initial nouns of sentences functioned as cues to predict an upcoming argument. The results confirmed that SI experience and working memory capacity – which was measured as a part of the experiment – provided an upper hand for the professionals. One of the key reasons for the significance of this study is that it proved an SI-related advantage in a non-interpreting task (Özkan et al., 2023, p. 20). Lozano-Argüelles and Sagara (2021) similarly focused on prediction, but worked with a different group of subjects: 32 Spanish monolinguals, 26 advanced L2 (Spanish) learners with interpreting experience, and 23 advanced L2 (Spanish) learners without interpreting experience. The subjects were instructed to listen to a sentence while seeing two words, and indicate the one they heard, with the aim of investigating whether these groups used lexical stress and syllabic structure in the first syllable to predict the rest of the word. The eye tracking data revealed that the first group and the second group predicted word endings based on lexical stress cues, while the third group could only do the same with nouns with a CVC unstressed first syllable. In another study with the three same groups, Lozano-Argüelles et al. (2023) examined prediction in L1 and L2, and tasked the subjects with performing a visual-world paradigm eye-tracking task and a number-letter sequencing working memory task. The study utilized eye tracking to measure the prediction of verbal morphology (present, past) based on suprasegmental information (lexical stress: paroxytone, oxytone) and segmental information (syllabic structure: CV, CVC). It was concluded that working memory facilitated prediction for the first and second group under higher cognitive load, but, only when there were fewer lexical competitors for the third group.

It is also striking that, in the recent years, eye tracking started to establish itself in research conducted on simultaneous interpreting with text (SIMTXT). To begin with, Seeber et al. (2020) compared SIMTXT to reading while listening (RWL). They tracked 15 professional interpreters’ eye data during these tasks. The results illustrated that the subjects’ eyes moved ahead during the first task, while the second one demonstrated slower visual processing. Accentuating the drift away from the “looking ahead” maxim in the case of SIMTXT, the authors recommend incorporating strategies for SIMTXT in interpreter training. Another significant contribution to the SIMTXT literature was made by Zou et al. (2022), who explored attention

allocation of 9 professional interpreters between auditory and visual input during SIMTXT, and investigated whether different allocation patterns affect the quality. The subjects were given a warm-up text and six English STs to be interpreted into Chinese. Categorizing the subjects as ear-dominant, eye-dominant or ear-eye balanced by looking at the eye-voice span, ear-voice span and ear-eye span, Zou et al. (2022) found that ear-eye balanced subjects had the lowest translation quality in terms of the total number of errors and accuracy, but ranked only second in fluency. Ear dominant subjects, on the other hand, produced the highest translation quality in terms of fluency, but ranked only second in terms of the total number of errors and accuracy. Another example is Baktygereyeva’s (2024) unpublished doctoral dissertation investigating the cognitive load of interpreting students and interpreting professionals during SiT and SIMTXT in different pacing conditions.

While it is not possible to address every single published work in detail here, in the interest of providing a full picture, it is essential to mention that, in the last 4 years, there have been other valuable studies on simultaneous interpreting (see Korpál & Stachowiak-Szymczak, 2020), consecutive interpreting (see Chen, 2020) and sign language interpreting (see Bosch-Baliarda, Soler-Vilageliu & Orero, 2020). Therefore, it can be concluded the past four years have witnessed a notable expansion in research, with studies covering a broader range of interpreting modes, samples, and topics, indicating a highly promising trend.

Points to Consider before Integrating Eye Tracking into IS Research

Although this paper explores the benefits of eye tracking in IS by reviewing previous works in the field, it is important to remind the reader that integrating an eye tracker in research is not always “rainbows and butterflies”, and that eye tracking – as with other psychophysiological methods – is not without its drawbacks. Rather than making any major methodological claims, this section simply aims to serve as a starting point for those considering taking this road.

To begin with, data quality is inevitably influenced by the eye tracker and the experimental setup, the participant, the operator who sets up the eye image and provides instructions to the participant, and the physical recording environment (Nyström et al., 2012, p. 272). It is important to address these issues, and IS researchers should proactively identify and mitigate potential challenges that may emerge during the process, implementing preventive measures wherever feasible.

Another point to take into consideration regarding the use of eye-trackers in IS research is that it is pivotal to decide on which quantitative research methods to employ when interpreting the results. Emphasizing that translation (and interpreting) scholars should update their analytical, experimental, and theoretical toolkit, Federici and Walker (2018, pp. 20-21) state that:

“Quantitative analysis of data has, comparatively speaking, been used far less in TS than the more traditional qualitative methods of analysis. [...] when analyzing differences between datasets, there is still an over-reliance on comparisons of descriptive statistics – means, medians, standard deviations, etc. – and, for those venturing beyond more basic comparisons, on null-hypothesis significance testing (NHST) yielding p-values from t-tests and analyses of variance (ANOVAs). Again, like in the experimental domain itself, Translation Studies has, on the whole (there are of course exceptions), not kept abreast of developments in inferential statistics.”

Moreover, García (2019, p. 23) argues that eye tracking presents several limitations that can impact the reliability and interpretability of its findings, and lists 4 main challenges. The first challenge is that individualized calibration can prove cumbersome and unreliable. The process of calibration serves the aim of estimating the characteristics of a participant’s eye as the basis for a fully customized and accurate gaze

point calculation. Tobii – a widely used commercial eye tracker – uses a short procedure, including a six-point calibration process, with two points in the center and four points in the corners of the screen; however, the need for a frequent re-calibration to maintain accuracy may be intrusive to users (Huang & Bulling, 2019). The second challenge is that the technique’s sensitivity means that it can be affected by several factors such as light changes, noise induced by head motion, and participants’ uncontrollable physiological factors. Environmental light changes may be easier to control in an experimental setting; however, subject-related factors are more difficult to manage and may lead to the exclusion of data. Considering the inherent challenges of enlisting both novice and professional interpreters for experimental studies in the field of IS, such a significant risk may be untenable. The third challenge highlights that although the indicators can offer insights into broader concepts such as cognitive effort, but they are not detailed enough to observe smaller-scale activities, such as lexical access or semantic activation. Eye tracking is believed to be useful to validate preexisting interpreting models, such as Gile's Effort Model, or to provide information on the underlying interpreting mechanisms (Hu et al., 2022, p. 2). However, to trace less visible activities, other psychophysiological methods may be better options (for semantic activation with ERP – see Kutas & Federmeier, 2011). The final challenge is serious concerns over the generalizability and consistency of the findings. This can at least be minimized with larger samples and the replication of studies in IS. In addition, the triangulation of multiple measures and methods could yield more convincing results (Hu et al., 2022, p. 14).

It is also important to note that there is controversy over the practice of measuring the cognitive load by pupil dilation. These views suggest that high-precision methods should be used to measure the cognitive load/effort through pupil dilation. The pupil responds to three different stimuli: brightness, emotions, and cognitive load (Seeber, 2015). These three stimuli cause the pupil to dilate by 1.5 mm in bright environments and 8-9 mm in dark environments (Andreassi, 2000). Pupil dilation can start 200 ms after the stimulus is received; in the case of cognitive load, however, it can last as much as 300-500 ms (Beatty, 1982). In addition to the aforementioned drawbacks, while focusing on pupil dilation in IS, the following points should also be taken into consideration: (a) age, because it weakens the correlation between cognitive load and pupil dilation (van Gerven et al., 2003), (b) changes in the brightness level of the stimulus, because it can alter pupil responses (Holmqvist et al., 2015), (c) prolonged exposure to the stimulus, because it may cause changes in pupil dilation and thus, reduce the accuracy of projected cognitive load (Seeber, 2015). Nevertheless, in a controlled experimental environment where external stimuli are minimized and with a meticulously selected sample, the analysis of pupil dilation can serve as a reliable indicator for assessing cognitive load, offering valuable insights into the mental effort and processing demands in IS. An evidence of this is Hyönä et al.'s (1995) groundbreaking study, demonstrating the effectiveness of pupillary responses as indicators of cognitive effort (Hu et al., 2022, p. 8).

Concluding Remarks

This paper aims to go beyond solely reviewing related works in the field of IS by providing a detailed timeline of the developments in eye tracking technology in general, and presenting the opposing views on eye tracking within the IS literature, so as to provide a broader overview of the subject. At the very beginning, tracking eye movements was not aimed at understanding the cognitive processes. In the 1960s, the first connections between pupil size and cognitive activity were discovered. The following decade witnessed the correlation of fixations with cognitive processes, but it was only in 1981 that interpreting studies began to take an interest in eye tracking. Following the great contributions of the first IS scholars utilizing eye trackers, there was a brief lull. In the last 15 years, however, research has fortunately demonstrated greater diversity, not only in terms of quantity but also across various dimensions, as evidenced by the works mentioned

above. However, there is still much ground to cover when it comes to the interpreter’s “black box”. And, it can be affirmed that, when used with methodological rigor, eye tracking has proved itself as a useful tool in process research. At this point, with reference to the title of the present paper, it is essential to note that “eyes may never lie”, but eye data may mislead when collected improperly. Future studies have the potential to enrich the field by enlarging sample sizes, using different comparison groups, utilizing data triangulation, adopting different measures and novel statistical tools, and working with different language pairs.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışmaya için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Details	Nazlıgül Bozok (PhD Candidate)
Yazar Bilgileri	¹ İstanbul University, Faculty of Letters, Department of Translation Studies, İstanbul, Türkiye 0000-0003-2214-0963 nazligulbozok@gmail.com

---

References

- Akal, T. (2014). Processing of Turkish complex sentences with Wh- phrases. (Doctoral dissertation, Hacettepe University). CoHe Thesis Center.
- Aktepe, S.C. (2022). Incremental processing of morphosyntax for counterfactual reasoning: An eye-tracking study with Turkish-speaking children and adults. (Master’s Thesis, Middle East Technical University). CoHe Thesis Center.
- Amos, R. M., Seeber, K. G., and Pickering, M. J. (2022). Prediction during simultaneous interpreting: evidence from the visual-world paradigm. *Cognition*, 220, 1-16. <https://doi.org/10.1016/j.cognition.2021.104987>
- Andreassi, J. L. (2000). *Psychophysiology: Human Behavior and Physiological response*, 4th ed., Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
- Bahadır, G. (2012). Structural priming in Turkish genitive-possessive constructions (Doctoral dissertation, Middle East Technical University). CoHe Thesis Center.
- Başer, Z. (2018). Syntactic priming of relative clause attachment in monolingual Turkish speakers and Turkish learners of English. (Doctoral dissertation, Middle East Technical University). CoHe Thesis Center.
- Beatty, J. (1982). Task Evolved Pupillary Responses, Processing Load, and the Structure of Processing Resources. *Psychological Bulletin*. 91(2), 276-292. <https://awspntest.apa.org/doi/10.1037/0033-2909.91.2.276>
- Bebko, C., Sciulli, L. M., & Bhagat, P. (2014). Using eye tracking to assess the impact of advertising appeals on donor behavior. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*. 26(4), 354-371. <https://doi.org/10.1080/10495142.2014.965073>
- Bosch-Baliarda, M., Soler-Vilageliu, O., & Orero, P. (2020). Sign language interpreting on TV: A reception study of visual screen exploration in deaf signing users. In M. Richart-Marset & F. Calamita (Eds.), *Traducción y accesibilidad en los medios de comunicación: De la teoría a la práctica / Translation and media accessibility: From theory to practice (MonTI 12, pp. 108-143)*. Universitat d’Alacant.
- Bulut, T. (2012). Processing asymmetry in Turkish subject and object relative clauses (Master’s thesis, Hacettepe University). CoHe Thesis Center.
- Çakır, Z. (2022). Effects of stimulus type on eye movement measures during mindless reading and mindless listening. (Master’s Thesis, Yeditepe University). CoHe Thesis Center.
- Carter, B. T., & Luke, S. G. (2020). Best practices in eye tracking research. *International journal of psychophysiology: Official journal of the International Organization of Psychophysiology*, 155, 49-62. <https://doi.org/10.1016/j.ijpsycho.2020.05.010>
- Chang, V. C., & Chen, I. F. (2023). Translation directionality and the Inhibitory Control Model: a machine learning approach to an eye-tracking study. *Frontiers in psychology*, 14, 1-12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1196910>

- Chen, S. (2020). The impact of directionality on the process and product in consecutive interpreting between Chinese and English: Evidence from pen recording and eye tracking. *The Journal of Specialised Translation*, 34, 100–117.
- Chmiel, A., & Lijewska, A. (2019). Syntactic processing in sight translation by professional and trainee interpreters: Professionals are more time-efficient while trainees view the source text less. *Target: International Journal of Translation Studies*, 31(2), 250–275. <https://doi.org/10.1075/target.18091.chm>
- Cinkara, E. (2014). An investigation into pronoun resolution of Turkish learners of English by eye tracking technique. (Doctoral dissertation, Çukurova University). CoHe Thesis Center.
- Çokal, D. (2012). The online and offline processing of this, that and it by native speakers of English and by Turkish non-native speakers of English. (Doctoral dissertation, Middle East Technical University). CoHe Thesis Center.
- Çora, Ç. (2023). The influence of visual movement priming on novel and conventional metaphor comprehension: An eye-tracking study. (Master's Thesis, Yeditepe University). CoHe Thesis Center.
- De la Fuente Suárez, L. A., 2020, Subjective experience and visual attention to a historic building: A real-world eye-tracking study. *Frontiers of Architectural Research*, 9(4), 774–804. <https://doi.org/10.1016/j.foar.2020.07.006>
- Delabarre, E.B. (1898), A Method of Recording Eye-movements. *Psychological Review*, 8, 572–74.
- Doherty, S., Martschuk, N., Goodman-Delahunty, J., & Hale, S. (2022). An eye-movement analysis of overt visual attention during consecutive and simultaneous interpreting modes in a remotely interpreted investigative interview. *Frontiers in Psychology*, 13, 1–14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.764460>
- Dragsted, B., and Hansen, I. (2009). Exploring translation and interpreting hybrids. The case of sight translation. *Meta*, 54, 588–604. <https://doi.org/10.7202/038317ar>
- Erdem, D. T. (2015). Comparing L2 learners' strategy use in literal vs. inferential reading: A cognitive validity study through eye-tracking (Master's Thesis, Boğaziçi University). CoHe Thesis Center.
- Federici, F. M., & Walker, C. (2018). A mapping exercise: Eye tracking and translation. In C. Walker & F. M. Federici (Eds.), *Eye tracking and multidisciplinary studies on translation* (pp. 11–29). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.143.02fed>
- García, A. M. (2019). *The neurocognition of translation and interpreting*. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.147>
- Gönül, G. (2013). From lexical and conjunctive cohesion to coherence: Reading, recalling and comprehending high cohesive and low cohesive clauses. (Master's Thesis, Middle East Technical University). CoHe Thesis Center.
- Hartridge, H., & Thomson, L. C. (1948). Methods of investigating eye movements. *British Journal of Ophthalmology*, 32(9), 581–591. <https://doi.org/10.1136/bjo.32.9.581>
- Hering, E. (1879). Über Muskelgeräusche des Auges. *Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien. Mathematisch-naturwissenschaftliche Klasse*. 79, 137–154.
- Hess, E. H., & Polt, J. M. (1964). Pupil Size in Relation to Mental Activity during Simple Problem-Solving. *Science*, 143(3611), 1190–1192. <http://www.jstor.org/stable/1712692>
- Higgins, E., Leininger, M., & Rayner, K. (2014). Eye movements when viewing advertisements. *Frontiers in Psychology*, 5, 1–15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.00210>
- Hildebrandt, C., & Oliver, J. (2000). The mind as black box: A simulation of theory building in psychology. *Teaching of Psychology*, 27(3), 195–197. https://doi.org/10.1207/s15328023top2703_06
- Ho, C.-E. (2021). What does professional experience have to offer?: an eye-tracking study of sight interpreting/translation behaviour. *Translation, Cognition & Behavior*, 4 (1), 47–73. <https://doi.org/10.1075/tcb.00047.ho>
- Holmqvist, K., Nystrom, M., Anderson, R., Dewhurst, R., Jarodzka, H., & van de Weiter, J. (2015). *Eye tracking. A comprehensive guide to methods and measures*. Oxford, England: University Press
- Hu, T., Wang, X., & Xu, H. (2022). Eye-tracking in interpreting studies: A review of four decades of empirical studies. *Frontiers in Psychology*, 13, 1–17. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.872247>
- Huang, M. X., & Bulling, A. (2019). SacCalib: Reducing calibration distortion for stationary eye trackers using saccadic eye movements. *Proceedings of the 11th ACM Symposium on Eye Tracking Research & Applications (ETRA 2019)*. ACM. <https://doi.org/10.1145/3317956.3321553>
- Huang, Z. J. (2011). Tracking eye movements in sight translation (Unpublished master's thesis). National Taiwan Normal University, Taipei, Taiwan.
- Huey, E. B. (1908). *The psychology and pedagogy of reading*. New York: Macmillan.
- Hvelplund, K. T. (2014). Eye-tracking and the translation process: reflections on the analysis and interpretation of eye-tracking data. *MonTI*, 1, 201–223. <http://dx.doi.org/10.6035/MonTI.2014.ne1.6>

- Hyönä, J., Tommola, J., & Alaja, A. M. (1995). Pupil dilation as a measure of processing load in simultaneous interpretation and other language tasks. *The Quarterly journal of experimental psychology. The Quarterly Journal of Experimental Psychology Section A*, 48(3), 598–612. <https://doi.org/10.1080/14640749508401407>
- Jacob, R. J. K., & Karn, K. S. (2003). Eye tracking in human-computer interaction and usability research: Ready to deliver the promises. In J. Hyönä, R. Radach, & H. Deubel (Eds.), *The mind's eye: Cognitive and applied aspects of eye movement research* (pp. 573–605). Elsevier Science.
- Jia, J. & Wei, Z. & Cheng, H. & Wang, X. (2023). Translation directionality and translator anxiety: Evidence from eye movements in L1-L2 translation. *Frontiers in Psychology*, 14, 1-12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1120140>
- Just, M.A., & Carpenter, P.A. (1976). Eye fixations and cognitive processes. *Cognitive Psychology*, 8, 441-480. [https://doi.org/10.1016/0010-0285\(76\)90015-3](https://doi.org/10.1016/0010-0285(76)90015-3)
- Kahneman, D., & Beatty, J. (1966). Pupil diameter and load on memory. *Science (New York, N.Y.)*, 154(3756), 1583–1585. <https://doi.org/10.1126/science.154.3756.1583>
- Karataş, N.B. (2013). The effects of captioning on text recall and cognitive load in audio- vs. video-based L2 listening: Offline and online evidence from a mobile-assisted language learning study. (Master's Thesis, Boğaziçi University). CoHe Thesis Center.
- Korpal, P. (2015). Eye-tracking in translation and interpreting studies: The growing popularity and methodological problems. In Ł. Bogucki & M. Deckert (Eds.), *Accessing audiovisual translation* (pp. 199–212). Peter Lang.
- Korpal, P., & Stachowiak-Szymczak, K. (2019). Combined problem triggers in simultaneous interpreting: exploring the effect of delivery rate on processing and rendering numbers. *Perspectives*, 28(1), 126–143. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2019.1628285>
- Korpal, P., and Stachowiak-Szymczak, K. (2018). The whole picture: processing of numbers and their context in simultaneous interpreting. *Poznan Stu. Contem. Ling.*, 54, 335–354. <https://doi.org/10.1515/psicl-2018-0013>
- Kuang, H., & Zheng, B. (2022). Note-taking effort in video remote interpreting: effects of source speech difficulty and interpreter work experience. *Perspectives*, 31(4), 724–744. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2022.2053730>
- Kumcu, A. (2011). *Visual focal loci in simultaneous interpreting* (Master's thesis, Hacettepe University). CoHe Thesis Center.
- Kutas, M., & Federmeier, K. D. (2011). Thirty years and counting: finding meaning in the N400 component of the event-related brain potential (ERP). *Annual review of psychology*, 62, 621–647. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.131123>
- Lahey, J. N., & Oxley, D. (2016). The power of eye tracking in economics experiments. *American Economic Review*, 106(5), 309–313. <https://doi.org/10.1257/aer.p20161030>
- Lamare M. (1892). Des mouvements des yeux dans la lecture. *Bulletin et Mémoire de la Société Française d'Ophthalmologie*. 10, 354–364.
- Landolt, E. (1891). Nouvelle recherches sur la physiologie des mouvements des yeux. *Archives d'Ophthalmologie*, 11, 385–395.
- Lian, X. Y., & Kang, Z. F. (2019). A study of eye-tracking target domain and speed effects in sight interpreting. *Foreign Languages in China*, (4), 15. (in Chinese)
- Lozano-Argüelles, C., & Sagarra, N. (2021). Interpreting experience enhances the use of lexical stress and syllabic structure to predict L2 word endings. *Applied Psycholinguistics*, 42, 1–23. <https://doi.org/10.1017/S0142716421000217>
- Lozano-Argüelles, C., Sagarra, N., & Casillas, J. V. (2023). Interpreting experience and working memory effects on L1 and L2 morphological prediction. *Frontiers in Language Sciences*, 1, 1065014. <https://doi.org/10.3389/flang.2022.1065014>
- Ma, X., & Li, D. (2021). A cognitive investigation of 'chunking' and 'reordering' for coping with word-order asymmetry in English-to-Chinese sight translation: Evidence from an eye-tracking study. *Interpreting*, 23(2), 192–221. <https://doi.org/10.1075/intp.00057.ma>
- McDonald, J. L., & Carpenter, P. A. (1981). Simultaneous translation: Idiom interpretation and parsing heuristics. *Journal of Verbal Learning & Verbal Behavior*, 20(2), 231–247. [https://doi.org/10.1016/S0022-5371\(81\)90397-2](https://doi.org/10.1016/S0022-5371(81)90397-2)
- Monty, R.A. and Senders, J.W. (Eds.). (1976). *Eye Movements and Psychological Processes*, Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum.
- Moratto, R. (2020). A Preliminary Review of Eye Tracking Research in Interpreting Studies: Retrospect and Prospects. *Studies in Linguistics and Literature*, 4(2), 19-32. <http://dx.doi.org/10.22158/sll.v4n2p19>
- Nyström, M., Andersson, R., Holmqvist, K., & van de Weijer, J. (2013). The influence of calibration method and eye physiology on eye-tracking data quality. *Behavior Research Methods*, 45(2), 272–288. <https://doi.org/10.3758/s13428-012-0247-4>
- Özdemir, M. (2012). Verbal humor processing in Turkish: An eye tracking study on the influence of set effects and reading patterns in jokes. (Master's thesis, Hacettepe University). CoHe Thesis Center.
- Özkan, D., Hodzik, E., & Diriker, E. (2023). Simultaneous interpreting experience enhances the use of case markers for prediction in Turkish. *Interpreting*, 25(2), 186–210. <https://doi.org/10.1075/intp.00085.ozk>
- Pavlović, N., & Jensen, K. T. H. (2009). Eye tracking translation directionality. In A. Pym & A. Perekrestenko (Eds.), *Translation research projects 2* (pp. 93–109). Intercultural Studies Group.
- Płużyczka, M. (2018). The First Hundred Years: a History of Eye Tracking as a Research Method. *Applied Linguistics Papers*, 25(4), 101-116.

- Rayner K. (1998). Eye movements in reading and information processing: 20 years of research. *Psychological bulletin*, 124(3), 372–422. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.124.3.372>
- Rayner, K. (2009). Eye movements and attention in reading, scene perception, and visual search. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 62(8), 1457–1506. <https://doi.org/10.1080/17470210902816461>
- Reed, J. B., & Meyer, R. J. (2007). Edmund Burke Huey (1870-1913): A brief life with an enduring legacy. In S.E. Israel & E. J. Monaghan (Eds.), *Shaping the reading field: The impact of early reading pioneers, scientific research, and progressive ideas* (pp. 159-175). International Reading Association.
- Rızaoğlu, F. (2016) Second language processing of English past tense morphology. (Doctoral dissertation, Boğaziçi University). CoHe Thesis Center.
- Seeber, K. (2012). Multimodal input in Simultaneous Interpreting: An eye-tracking experiment. In I. n. Zybatov, A. Petrova, & M. Ustaszewski (eds.), *Proceedings of the 1st International Conference TRANSLATA, Translation & Interpreting Research: Yesterday—Today—Tomorrow*, May 12–14, 2011, Innsbruck, (pp. 341–347). Frankfurt.a.M.: Peter lang.
- Seeber, K. (2017). Multimodal processing in simultaneous interpreting. In J. W. Schwieter & A. Ferreira (Eds.), *The handbook of translation and cognition* (pp. 461–478). Wiley Blackwell.
- Seeber, K. G. (2013). Cognitive load in simultaneous interpreting: Measures and methods. *Target: International Journal of Translation Studies*, 25(1), 18–32. <https://doi.org/10.1075/target.25.1.03see>
- Seeber, K. G., Keller, L., & Hervais-Adelman, A. (2020). When the ear leads the eye – the use of text during simultaneous interpretation. *Language, Cognition and Neuroscience*, 35(10), 1480–1494. <https://doi.org/10.1080/23273798.2020.1799045>
- Seeber, K., & Kerzel, D. (2012). Cognitive load in simultaneous interpreting: Model meets data. *International Journal of Bilingualism*, 16(2), 228–242. <https://doi.org/10.1177/1367006911402982>
- Semmelmann, K., & Weigelt, S. (2018). Online webcam-based eye tracking in cognitive science: A first look. *Behavior research methods*, 50(2), 451–465. <https://doi.org/10.3758/s13428-017-0913-7>
- Senders, J.W. (2000). Four theoretical and practical questions. Keynote address presented at the Eye Tracking Research and Applications Symposium 2000. Abstract in *Proceedings of the Eye Tracking Research and Applications Symposium 2000* (p. 8). New York: Association for Computing Machinery.
- Seubert, S. (2019). *Visuelle Informationen beim Simultandolmetschen: Eine Eyetracking-Studie*. Berlin, Germany: Frank & Timme GmbH.
- Shackel, B. (1960). Note on mobile eye viewpoint recording. *JOSA*, 50(8), 763–768.
- Shreve, G. M., Lacruz, I., & Angelone, E. (2010). Cognitive effort, syntactic disruption, and visual interference in a sight translation task. In G. M. Shreve & E. Angelone (Eds.), *Translation and cognition* (pp. 63–84). John Benjamins.
- Stachowiak-Szymczak, K., & Korpala, P. (2019). Interpreting Accuracy and Visual Processing of Numbers in Professional and Student Interpreters: an Eye-tracking Study. *Across Languages and Cultures*, 20(2), 235-251. <https://doi.org/10.1556/084.2019.20.2.5>
- Stone, L.G. (1941). Reading Reactions for Varied Types of Subject Matter: An Analytical Study of the Eye-movements of College Freshmen. *Journal of Experimental Education*, 10 (1), 64–77.
- Su, W., and Li, D. (2019). Identifying translation problems in English-Chinese sight translation. *Translation and Interpreting Studies*, 14(1), 110–134. <https://doi.org/10.1075/tis.00033.su>
- Su, W., and Li, D. (2020). Exploring processing patterns of Chinese-English sight translation. *Babel*, 66(6), 999-1024. <https://doi.org/10.1075/babel.00192.su>
- Temizöz, Ö. (2014). Çeviri Sürecinin Göz Hareketlerinin İzlenmesi Yoluyla İncelenmesi: Çevirinin Yönü Üzerine Bir Pilot Çalışma. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*, 8, 97-122.
- Tommola, J., & Hyönä, J. (1990, April). Mental load in listening, speech shadowing and simultaneous interpreting: A pupillometric study. Paper presented at the 9th World Congress of Applied Linguistics, Thessaloniki, Greece
- Tommola, J., and Niemi, P. (1986). “Mental load in simultaneous interpreting: An on-line pilot study,” in *Nordic Research in text Linguistics and Discourse Analysis: Papers from the first NORDTEXT Symposium, Trondheim, August 15–18, 1985*. ed. L. S. Evensen (Oslo: Tapir), 171–184
- Toury, G. (1982). A Rationale for Descriptive Translation Studies, *Dispositio*, 7(19/21), 23–39. <http://www.jstor.org/stable/41491224>
- Tscherning, M.H.E. (1898). *Optique physiologique*. Paris, France: Carré and Naud.
- Turan, C. (2018) An eye-tracking investigation of attachment preferences to relative clauses in Turkish. (Doctoral dissertation, Hacettepe University). CoHe Thesis Center.
- van Gerven, P. W. M., Paas, F., van Merriënboer, J. J. G., & Schmidt, H. (2003). Memory load and the cognitive pupillary response in aging. *Psychophysiology*, 41(2), 167–174. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8986.2003.00148.x>

- Vranjes, J., Brône, G., and Feyaerts, K. (2018). Dual feedback in interpreter-mediated interactions: On the role of gaze in the production of listener responses. *Journal of Pragmatics*, 134, 15–30. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2018.06.002>
- Wade, N. J., & Tatler, B. W. (2009). Did Javal measure eye movements during reading?. *Journal of Eye Movement Research*, 2(5), 1-7. <https://doi.org/10.16910/jemr.2.5.5>
- Walczyk, J. J., Tcholakian, T., Igou, F., & Dixon, A. P. (2014). One Hundred Years of Reading Research: Successes and Missteps of Edmund Burke Huey and Other Pioneers. *Reading Psychology*, 35(7), 601–621. <https://doi.org/10.1080/02702711.2013.790326>
- Walker, R.Y. (1933), The Eye-movements of Good Readers. *Psychological Monographs*, 44 (3), 95–117.
- Wang, J. Y., Li, D. F., Li, L. Q., & He, Y. (2018). Cognitive mechanism of translators' reading processing: An eye-tracking based empirical study. *Technology Enhanced Foreign Language Education*, 13(4). (in Chinese)
- Wehrmeyer, J. (2014). Eye-tracking Deaf and hearing viewing of sign language interpreted news broadcasts. *Journal of Eye Movement Research*, 7(1), 1-16. <https://doi.org/10.16910/jemr.7.1.3>
- Woodworth, R. S. (1938) *Experimental psychology*. New York, USA: Holt
- Yuan, L., & Wang, B. (2024). Eye-tracking the processing of visual input of live transcripts in remote simultaneous interpreting: Preliminary findings. *FORUM*, 22(1), 118–144. <https://doi.org/10.1075/forum.00038.yua>
- Zheng, B. H., and Zhou, H. (2018). Revisiting processing time for metaphorical expressions: An eye-tracking study on eye-voice span during sight translation. *Foreign Language Teaching Research*, 50, 744–759.
- Zhu, X. R., & Aryadoust, V. (2022). A synthetic review of cognitive load in distance interpreting: Toward an explanatory model. *Frontiers in Psychology*, 13, 1-18. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.899718>
- Zou, L., Carl, M., Feng, J. (2022). Patterns of attention and quality in English-Chinese simultaneous interpreting with text. *International Journal of Chinese and English Translation & Interpreting*, 2, 1-23. <https://doi.org/10.56395/ijceti.v2i2.50>

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Araştırma Makalesi | Research Article

🔓 Açık Erişim | Open Access

Sözlü Çeviri Alanının Çeviri Eğitiminde Temsili: Türkiye Örnekleme

Representation of Interpreting in Translator & Interpreter Education: Turkish Sampling

Ayşe Işık Akdağ¹ , Halil İbrahim Balkul² , Emra Büyüknisan³ , Esat Tosun⁴ & Gamze Güler⁵

¹ İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye

² Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Sakarya, Türkiye

³ Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Mersin, Türkiye

⁴ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye

⁵ Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Mersin, Türkiye

Öz

Türkiye’de 20. yüzyılın son çeyreğinde başlayan çeviri eğitimi serüveni alana yeni üniversitelerin, bölümlerin ve programların katılımı ile hız kesmeden devam etmektedir. Yaklaşık 40 yıllık bir çeviri eğitimi tecrübesi olan Türkiye’de, farklı isim ve fakülteler altında çeviri eğitimi verilmekte ve çeviri sektörünün farklı uzmanlık alanlarına genç çevirmeler yetiştirilmektedir. Türkiye’de farklı yabancı dillerde çeviri eğitimi veren programların müfredatları incelendiğinde, genel olarak yazılı çeviri edincini geliştirmeye yönelik derslerin çoğunlukta olması gerçeği ile birlikte, gerek yazılı çevirmen (mütercim) gerekse sözlü çevirmen (tercüman) olarak çeviri sektöründe faaliyet gösterecek olan nitelikli insan gücünü ortaya çıkaracak farklı uzmanlık alanlarındaki birçok dersin okutulduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de faaliyet gösteren mütercim ve tercümanlık/çeviribilim lisans programlarının müfredatlarını sözlü çeviri alanının temsiliyeti açısından incelemek ve sözlü çeviri eğitimindeki durumu saptamaktır. Araştırma genel tarama türlerinden tekil tarama modelinde tasarlanmıştır. Veriler YÖK ATLAS (2024) temel alınarak Türkiye genelinde aktif olarak çeviri eğitimi veren mütercim ve tercümanlık/ çeviribilim bölümlerinin müfredatlarından doküman inceleme yöntemiyle elde edilmiştir. Müfredat içerikleri incelenerek kuram ya da uygulama açısından doğrudan sözlü çeviri ile ilgili olan dersler araştırma kapsamına alınmıştır. Bu derslerin zorunlu ya da seçmeli dersler kategorisinde bulunma durumları ve bu derslerin genelde hangi yarıyıllarda okutulduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca çeviri eğitimi veren programlarda yer alan sözlü çeviri derslerinin genel sözlü çeviri becerilerine yönelik dersler mi olduğu yoksa sözlü çeviri alanının farklı uzmanlık sahalarına hitap eden dersler mi olduğu mercek altına alınmıştır. Çalışmanın Türkiye’deki sözlü çeviri eğitimi alanında pedagojik açıdan alanı incelemeye çalışan araştırmacılara yol göstereceği düşünülmektedir.

Abstract

The adventure of translator education in Türkiye, which started in the last quarter of the 20th century, continues unabated with the participation of new universities, departments and programs. In Türkiye, which has a translation education experience of nearly 40 years, translator & interpreter education is provided under different names and faculties, and young translators are trained for different specialization areas of the translation sector. An investigation of the curricula of translator education programs conducted in different foreign languages in Türkiye reveals that while many courses in various fields of expertise are offered to train qualified professionals for the translation sector, both as translators and interpreters, most of these courses primarily aim to improve written translation skills. The main purpose of the present study is to examine the curricula of the translation and interpreting programs in Türkiye in terms of the representation of interpreting and determine the situation in interpreter training. The research was designed in a single screening model, one of the general screening types. In this context, based on YÖK

Atıf | Citation: Akdağ, A. İ., Balkul, H. İ., Büyüknisan, E., Tosun, E. & Güler, G. (2025). Sözlü çeviri alanının çeviri eğitiminde temsili: Türkiye örnekleme. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 209–221. <https://doi.org/10.26650/ijts.2025.1609433>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Akdağ, A. İ., Balkul, H. İ., Büyüknisan, E., Tosun, E. & Güler, G.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Ayşe Işık Akdağ aysea@istanbul.edu.tr

ATLAS (2024), the programs actively providing translator education in Türkiye were identified and then the curricula of the four-year translation and interpreting or translation studies undergraduate programs announced on their websites were examined. By examining the curriculum contents, courses directly related to interpreting in terms of theory or practice were included in the scope of the research. In this respect, the courses in the field of interpreting were determined, the status of these courses as compulsory or elective courses and the semesters in which these courses are usually taught were revealed. In addition, it was also investigated whether the interpreting courses in translator education programs were courses for general interpreting skills or the courses that address different areas of specialization in the field of interpreting. This study is expected to provide insights for researchers focusing on interpreting education in Türkiye from a pedagogical perspective.

Anahtar Kelimeler Çeviribilim · sözlü çeviri · çeviri eğitimi · müfredat analizi · Türkiye

Keywords Translation Studies · interpreting · translator & interpreter education, curriculum analysis · Türkiye

Extended Summary

The history of interpreting dates back to the ancient times when different communities started to interact with each other. Despite the fact that the profession of interpreting is as old as the history of civilization, modern interpreting education started in the second quarter of the 20th century. Since then, interpreting education has begun to be viewed as a systematic way of instruction.

Translation and interpreting departments are in practice in Türkiye since 1984. Despite having 40 years of experience in the field, interpreting education in the country still lacks some descriptive data that present the currently taught courses and shed light on the path of curriculum development. Accordingly, this modest study aims to detect the courses in the field of interpreting offered at the undergraduate curricula of translation and interpreting or translation studies departments of Turkish universities, and to determine the representation rates of these courses in general interpreting education. Besides, the study focuses on whether interpreting education in Türkiye is designed as a modular system for specialization in different sub-fields of interpreting or whether interpreting education is designed for general interpreting skills. Then, the study also aims to determine which semesters mostly include interpreting classes. In addition, this study seeks to identify which universities in Türkiye most extensively incorporate interpreting-related courses into their curricula.

In this study, which is based on a qualitative research design, the document analysis method was used. As stated by Merriam (2009), the studies conducted with the document analysis method should follow a research path, which is: a) finding appropriate documents, b) checking the authenticity of the documents obtained, c) coding and cataloging the subject matter researched through the documents examined, and d) conducting data analysis. In this regard, firstly, the education programs in the departments of translation & interpreting and translation studies, which offer undergraduate education in the 2024-2025 academic year, were identified by taking YÖK ATLAS (2024) as a criterion. Afterwards, the websites of these programs, Bologna information packs and course contents were examined, and their four-year curricula were accessed. In the third stage, the courses related to interpreting in the curricula of these programs were identified and it was determined whether these courses focused on general interpreting skills or they were the courses for specialization in the field of interpreting. In addition, the representation of these courses in the curriculum at the level of compulsory or elective courses was questioned and thus a general picture of the content of interpreting education in Türkiye was presented.

To touch upon the findings of the study, it can be initially stated that there is at least one course about interpreting in all relevant translation programs. Moreover, a total of 761 courses about interpreting were identified. While most of these courses (584) were the ones dealing with different specialization areas of interpreting such as consecutive interpreting, simultaneous interpreting and community interpreting, 177 of them were general courses introducing the field of interpreting. It is seen that the majority of the courses, which are generally used to introduce the field of interpreting and are mostly theoretical in nature, are included in the category of compulsory courses in interpreter education. On the other hand, the courses offered for specialization in different branches of interpreting are mostly elective courses.

Another result of the study is that the courses related to the field of interpreting are not offered in the first year of translation and interpreting education. There is only one exception at this point with Istanbul 29 Mayıs University which offers interpreting application course in the 2nd semester. While the semester with the highest number of general interpreting courses is the fourth semester, the semester with the highest number of specialized courses in interpreting is the seventh semester. When it comes to giving examples for the universities which are in the top list in terms of offering the most interpreting courses, the following universities are on the list: Hacettepe University, Bartın University, Dokuz Eylül University and Karamanoğlu Mehmet Bey University.

The study concludes that we need more empirical and descriptive data in order to shape and improve interpreting education in Türkiye. At this point, the study provides some suggestions for the studies to be carried out in the field of interpreting. Last but not least, the study has some research limitations but further studies in the field can shed light on the topic by examining different courses included in interpreting education in the following periods, determining whether these courses are actively taught every semester and investigating the representation rate of these courses in the curriculum of the relevant translation departments.

Giriş

Sözlü çeviri edimi insanların farklı diller konuşan diğer bireylerle sosyal, askeri, ekonomik ve politik ilişkiler kurmaları gereken zamandan bu yana bir şekilde gündelik hayatımızın içerisinde yerini almıştır. Tarihte sözlü çeviri edimini icra eden kişilerin profesyonel ve sosyal statüsüne ilişkin birçok araştırma ortaya konulmuş ve sözlü çevirmenlerin toplumsal yönden konumunu irdeleyen çalışmalar kaleme alınmıştır (Krş. Göktürk, 1994; Ren, 2020; Pöchhacker, 2022). Eski dönemlerde sözlü çevirmenlerin kralların ya da devlet yöneticilerinin himayesinde ve gözetiminde görev yapan diplomatlar, memurlar ya da askerler olduğu bilinmektedir (Kalina, 2002).

Yazılı çeviride olduğu gibi sözlü çeviride de farklı uzmanlık alanları bulunmaktadır. Sözlü çeviri en temel manada ardıl çeviri ve andaş¹ çeviri olarak düşünülebilir. Doğan (2017) sözlü çeviriyi yapılaş biçimlerine ve konularına göre farklı alt dallara ayırmaktadır. Yapılış biçimlerine göre sözlü çeviriyi ardıl çeviri, andaş çeviri, yazılı metinden sözlü çeviri, konferans çevirmenliği ve işaret dili çevirmenliği olarak ele almaktadır. Ardıl çeviri kendi içinde irtibat çevirisi, ikili görüşme çevirisi, refakat çevirisi ve telefonla sözlü çeviri olarak; andaş çeviri kendi içinde kabiniçi andaş çeviri, kabindışı andaş çeviri, fısıldayarak çeviri, televizyondan andaş çeviri, video-konferans çevirisi olarak sınıflandırılabilir. Konularına göre sözlü çeviri türleriye toplum çevirmenliği bağlamında mahkeme çevirmenliği, polis çevirmenliği, afette rehber çevirmenlik, spor çevirmenliği, sağlık çevirmenliği ve çatışma ortamı çevirmenliği olarak belirlenebilir. Yazar aynı zamanda sözlü çeviri türleri başlığı altında kurum çevirmenliği ve proje çevirmenliğinden de bahsetmektedir. Tahir Gürçağlar'a (2011) göre ise, sözlü çeviri başlıca üç yöntem kapsamında gerçekleştirilir. Bu yöntemleri sözlü çeviri eyleminin gerektirdiği bilişsel ve dilsel işlemlerin karmaşıklık düzeyine göre sıralamak gerekirse; diyalog çevirisi, ardıl çeviri ve andaş çeviri bu grupta yer alır. Yazar, sözlü çevirinin gerçekleştirildiği ortamları ise şu şekilde sınıflandırmaktadır: konferans çevirmenliği, toplum çevirmenliği, mahkeme çevirmenliği ve medya çevirmenliği.

Kalina'ya (2000) göre, sözlü çeviri edinci, dilsel özelliklerin ötesinde, konuşmacıların bilgi, niyet ve metin üretme amaçları doğrultusunda metni anlamaya yönelik varsayımlarla hizmet verme becerisidir. Ayrıca, sözlü çeviri edinci kişinin kendinin ve başkalarının kavramsal düzeyini değerlendirme ve belleğini etkin kullanma becerisini gerektirir. Yazar, profesyonel sözlü çevirmen edincini ise, iki veya daha fazla dilin söz konusu olduğu iletişim durumlarında metin işleme edinci olarak tanımlar. Bu edinç; zaman baskısı, anlamsal yeterlilikler ve benzer işleyişe sahip üretim ve kavrama süreçleri arasındaki olası girişimler gibi kısıtlamalar

¹Bu çeviri türü için eşzamanlı çeviri ya da simültane çeviri terimleri de kullanılmaktadır. Bu çalışmada Işın Bengi Öner'in "Çeviribilim Terimleri Sözlüğü"nde (2001)¹ önerdiği ve Aymil Doğan'ın eserlerinde kullandığı üzere "andaş çeviri" terimi tercih edilmiştir. Eşzamanlı "synchronic" karşılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözlü çeviride konuşmacının söylediği her sözcük birebir eş zamanlı olarak erek dile çevrilmemekte, iletinin anlamı çevrilmektedir. Bu anlam aynı sözcüde olabileceği gibi çeviride daha sonra da gelebilir ancak her durumda "anı" paylaşmaktadır.

altında etkili hareket edebilme ve hizmet sunabilme yeteneğini içerir. Alanyazında sözlü çeviri edincini ve alt bileşenlerini ele alan başka çalışmalar da bulunmaktadır. Kutz (2010) andaş ve ardıl çeviri türlerini ayrı ayrı irdeledikten sonra, sözlü çeviri alt edinçleri olarak ana dili edincini, iletişim edincini, yabancı dil edincini, duygusal edinci, mantık edincini, çeviri edincini, kültürlerarası edinci ve alan edincini tanımlamıştır. Pöchhacker (2000) sözlü çeviriyi bir süreç olarak açıklamış, sözlü çeviri edincinin alt edinçlerini dil ve kültür edinci, çeviri edinci ve alan edinci olarak tanımlamıştır. Pöchhacker'e (2000) göre, söz konusu alt edinçler; süreç öncesinde, süreç esnasında ve süreç sonrasında da önemli bir rol oynamaktadır. Albl-Mikasa (2012) sözlü çeviri edincini bir süreç olarak tanımlar ve bu süreci; süreç öncesi, süreç etrafı, süreç içi ve süreç sonrası olmak üzere alt süreçlere ayırır. Özellikle göç bağlamında gerçekleştirilen toplum çevirmenliğine odaklanan Bahadır (2010, 2017) sözlü çeviri edincinin beden dili, ses kullanımı, empati, yardım etme, rehberlik yapma, rahatlatma gibi dil ve metin dışı unsurları da kapsadığını ortaya koymaktadır. Setton ve Dawrant (2016) sözlü çeviri ve özellikle konferans çevirmenliği için ön plana çıkan edinç olarak piyasa edincini ileri sürmektedirler. Piyasa edinci; dil, bilgi, beceri ve profesyonellik gibi alt edinçlerden oluşmaktadır. Araştırmacılar bu edincin geliştirilmesinin bir süreç istediğini ve bu süreçte deneyimin önemli bir paya sahip olduğunu vurgulamaktadırlar.

Sözlü çeviri edincini ele alan akademik çalışmaların yanı sıra, sözlü çeviri piyasasında kabul gören belirli ölçütler de bulunmaktadır. Bu ölçütler başarılı bir çeviri sürecinin nasıl olacağını betimlemektedir. Bu bağlamda Avustralya'da sözlü çevirmen sertifikasyonunda faaliyet gösteren The National Accreditation Authority for Translators and Interpreters- NAATI (2016), çevirmenlerin başarılı bir şekilde çalışabilmesi için gereken bilgi, beceri ve nitelikleri çeşitli edinçler şeklinde sunar. Bu edinçler, çevirmenin bir dilden diğerine anlamı etkili bir şekilde aktarmasını ve profesyonel standartlara uygun çalışmasını sağlamak amacıyla belirlenmiştir. Söz konusu edinçler dil edinci, ekinlerarası edinç, araştırma edinci, teknolojik edinç, konu edinci, aktarım edinci, hizmet sağlama edinci, etik edinç olarak belirlenmiştir. Her edinç için bilgi, beceri ve nitelikler ayrı ayrı belirtilmektedir. Association Internationale des Interprètes de Conférence (AIIC) konferans çevirmenliğinde optimal kaliteyi sağlayabilmek için profesyonel bir standart ve meslek etiği kuralları hazırlamıştır. AIIC standartlarında (2022) sözlü çeviri iş akışına ilişkin 15 madde bulunur. Beş bölümden oluşan etik kuralların ilk bölümünde ise genel iş etiğinden bahsedilir. Benzer olarak, Avrupa Birliği kurumları için çevirmen yetiştiren European Masters in Conference Interpreting- EMCI'de ardıl ve andaş çeviri edimi "İçerik, Teslimat ve Teknik" olmak üzere üç temel ölçüte dayanılarak incelenir. EMCI genç mezunlara sözlü çevirmenlik alanında gerekli mesleki bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır ve Avrupa Birliği'nin ihtiyaçlarını ve dil kombinasyonlarını karşılamaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Türkiye'de 6. seviye sözlü çevirmenlik için mesleki standardın ve yeterliliklerin belirlenmeye başlanması önemli bir adımdır. Ulusal yeterliliklerde sözlü çevirmen olabilmek için sınava giriş şartları, öğrenme çıktıları, başarımlar ölçütleri, ölçme ve değerlendirme ortamının düzenlenmesi, değerlendirenler için ölçütler gibi unsurlar belirlenmektedir. Mesleki Yeterlilik Kurumu-MYK (2018) bünyesinde hem toplum çevirmeni ve hem de konferans çevirmeni için ayrı ayrı ulusal yeterlilikler hazırlanmaktadır.

Sözlü Çeviri Eğitimine Genel Bir Bakış

Tarihsel süreçte, sözlü çevirmenlik yapabilmek için bireylerin belirli ölçütleri sağlamaları gerektiği ve sözlü çevirmen yetiştirmeye yönelik çeşitli eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü bilinmekle birlikte, bu alanda sistematik ve modern anlamda ilk eğitim, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasındaki dönemde başlamıştır. 1935 ile 1950 yıllarını içine alan on beş yıllık süreç Avrupa'nın farklı merkezlerinde sözlü çeviri eğitiminin başladığı dönem olarak kabul edilmektedir (Snell Hornby, 2006).

Sözlü çeviri eğitiminin uygulanmaya başladığı ilk zamanlarda, özellikle sözlü çeviri pratiğini pekiştirmeye yönelik araştırmaların ön planda olduğu ve daha çok usta-çırak modelinin benimsendiğini görmekteyiz (Bay-

raktar Özer, 2023). Günümüze doğru gelindiğinde Gile'nin (1995) araştırması dünyada uygulanan sözlü çeviri eğitiminin genel resmini göstermesi açısından oldukça kıymetlidir. Yazar bilhassa sözlü çeviri eğitiminde kurumların özerk bir anlayış ile kendi eğitim uygulamalarını referans olarak aldıklarını ve bu bağlamda bir uygulama birliğinin olmadığını belirtmektedir. Pöchhacker (2010) üniversite düzeyinde sistematik sözlü çevirmen yetiştirme programlarının 20. yüzyılın sonlarında bugünkü anladığımız düzeye ulaştığını vurgulamakta ve bilhassa konferans çevirmeni yetiştirme konusunda ciddi adımların atıldığını altını çizmektedir. Yazar ayrıca, sözlü çeviri eğitiminin ilk başlarda ardıl çeviri uygulamaları ve andaş çeviri uygulamaları olarak ayrışmadığını, ancak ilerleyen dönemlerde bu alanda uzmanlaşmaya yönelik birtakım eğitim uygulamalarının hayata geçirildiğini ifade etmektedir.

Modern anlamda Türkiye'de çeviri eğitiminin Boğaziçi ve Hacettepe Üniversitelerinde yaklaşık 40 yıl önce başladığı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'de yaklaşık yarım asırlık bir geçmişi ile sözlü çeviri eğitimi faaliyetlerinin yürütüldüğünü dile getirebiliriz. Okuyan (2019) bu dönemden önce de 60'lı yıllarda Ford Vakfı ve TESEV'in girişimleri ile sözlü çeviri eğitime yönelik ilk faaliyetlerin başlatıldığını vurgulamış ama bu faaliyetlerin sistematik ve kurumsal bir eğitim olarak çok fazla rağbet görmediğinin de altını çizmiştir.

Oldukça geniş bir uygulama alanı olan sözlü çeviri etkinliğinin akademik açıdan incelenmesi ve hatta yazılı çeviriden farklı bir disiplin olarak ele alınması bazı araştırmacıların gündeminde olmuştur (Pöchhacker, 2013; Bendazzoli & Monacelli, 2016). Türkiye'de de sözlü çeviri alanında değerli çalışmalar kaleme alınmış ve uluslararası alanyazına katkıda bulunulmuştur. Doğan'ın (2017) kaleme aldığı eser sözlü çeviri alanında Türkiye'de gerçekleştirilmiş en kapsamlı ve yol gösterici bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplam yedi ana başlıktan oluşan bu eserde gerek sözlü çeviri türlerinin tanıtımı gerekse farklı sözlü çeviri türlerinin profesyonel anlamda nasıl gerçekleştirileceği gibi çok farklı konular titizlikle incelenmiştir. Ersoy'un (2013) çalışması ise, özellikle sözlü çeviri kavramının ve sözlü çeviri etkinliğinin gerek akademik araştırmalarda gerekse sektörde terimsel olarak ifade ediliş biçimini irdelemesi, çeviribilim içerisinde yazılı ve sözlü çeviri etkinliklerini konumlandırması ve terminolojik açıdan öneriler sürmesi açısından kıymetlidir. Diriker'in (2018) editörlüğünü yaptığı esere gelindiğinde ise, Türkiye'de sözlü çeviri etkinliğinin hem eğitim ve uygulama hem de bilimsel araştırmalar boyutunda ele alındığını görmekteyiz. Sözlü çeviri eğitiminde uygulanan güncel yaklaşımların ele alındığı bir çalışma olarak Alev Bulut ve Esra Özkaya'nın editörlüğünü yaptığı eser de oldukça kıymetlidir. Bulut ve Özkaya'nın (2019) çalışmasında; ardıl çeviri eğitime yönelik uygulama önerileri, eş zamanlı çeviri eğitime ilişkin pedagojik tavsiyeler, sözlü çeviri eğitiminde bilişsel süreçler ve Çaba Modelleri dizisinin sözlü çeviri eğitime faydaları gibi bölümler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Aytaş ve Köktürk (2021) sözlü çevirmen adaylarının belirlenebilmesi için bir sınav geliştirmeyi amaçlamış ve belirli bir akademik birimin öğretim hedefi temelinde bir değerlendirme aracı üzerinde durmuşlardır (Aytaş ve Köktürk, 2017).

Yukarıda adı geçen temel eserlerin yanında sözlü çeviri alanı Türkiye'de yüksek lisans ve doktora düzeyindeki araştırmalara da konu olmuş ve alanın farklı yönleri ele alınmıştır. Bu araştırmalar arasında Çalık (2019), Türkiye'de 2008-2018 yılları arasında sözlü çeviri alanını konu edinen bilimsel çalışmaları incelemiş ve bu bilimsel çalışmaların hangi üniversitelerde üretildiği, en çok hangi akademisyenlerin sözlü çeviri alanına katkı sağladığı ve sözlü çevirinin hangi alt alanlarının daha çok ele alındığına dair bazı önemli sonuçlar elde etmiştir. Diğer yandan, Okuyan (2019) kaleme aldığı doktora tezinde Türkiye'de sözlü çeviri eğitimi araştırmış, belirli ölçütlerle belirlediği altı üniversitenin mütercim ve tercümanlık bölümlerinin lisans programlarında sunulan sözlü çeviri derslerini tespit etmiştir. Sonrasında, bu dersleri sözlü çevirmenlerin gereksinim duydukları edinçlere göre tasnif etmiş ve ilgili programların müfredatlarında sözlü çevirmen edinçlerinin mevcut haritasını çıkarmıştır. Alanda hazırlanan diğer bir doktora tezi kapsamında, Bayraktar Özer (2022) Türkiye'de faaliyet gösteren mütercim ve tercümanlık ve çeviribilim bölümlerinde ders veren 26 sözlü çeviri eğitimcisi ile görüşmeler yapmış ve Türkiye'de sözlü çeviri eğitime ilişkin pedagojik eğilim-

leri tespit etmeye çalışmıştır. İlgili araştırmada ayrıca dört farklı sözlü çeviri dersi farklı ölçütler ışığında gözlemlenmiştir. Çalışma sonunda elde edilen veriler ışığında, Türkiye'deki sözlü çeviri uygulamaları gerek eğitimcilerin bireysel ve kurumsal tercihleri gerekse modern eğitim uygulamaları temel alınarak sorgulanmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde sözlü çeviri alanı ve bu alanda ortaya konulmuş temel araştırmalar üzerinde durulmuştur. Görülebileceği üzere Türkiye'deki sözlü çeviri uygulamalarını konu alan araştırmalar tekil ya da az sayıda üniversite-bölüm üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada bütüncül bir bakış açısıyla tüm evrene ulaşmak istenmektedir. Bu nedenle, bu araştırmada Türkiye'de sözlü çeviri eğitimi veren tüm üniversitelerin mütercim ve tercümanlık ya da çeviribilim bölümlerinin ilgili öğretim programlarında lisans düzeyindeki sözlü çeviri alanına giren dersler tespit edilecek ve bu derslerin genel çeviri eğitimi içerisindeki temsiliyet oranları belirlenecektir. Sonrasında, elde edilen veriler ile sözlü çeviri eğitiminin modüler bir sistem ile sözlü çevirinin farklı alt alanlarına hitap eden bir uzmanlaşmaya yönelik olarak mı ele alındığı yoksa genel sözlü çeviri becerilerine yönelik olarak mı tasarlandığı üzerinde tartışmalar yapılacaktır. Bununla birlikte, tespit edilen sözlü çeviri derslerinin daha çok zorunlu dersler kategorisinde mi yoksa seçmeli dersler kategorisinde mi yer aldığı mercek altına alınacaktır. İlaveten, sözlü çeviri alanında sunulan derslerin lisans programının en çok hangi dönem ya da dönemlerinde okutulduğunun belirlenmesi de bu çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye'de çeviri eğitimi veren kurumlar arasında en fazla hangilerinin müfredatlarında sözlü çeviri ile ilgili derslerin bulunduğu, bu araştırmanın saptamaya çalıştığı hususlar arasında yer almaktadır. Çalışmanın bulguları ve bu bulgular üzerine yapılan yorumlamalardan sonra son bölümde, çalışmanın genel sonucu ortaya konulup, sözlü çeviri eğitimi alanında kaleme alınacak ilgili çalışmalar için tavsiyelerde bulunulacaktır.

Bu çalışmada birtakım araştırma kısıtlarının bulunduğu da göz ardı edilmemelidir. Öncelikle çeviri eğitimi veren lisans programlarının müfredat incelemesi yapılırken elde edilen veriler, gerek ilgili programların Bologna paketleri ve web sitelerinden gerekse bu programlarda görevli öğretim elemanlarının beyanlarıyla tespit edilmiştir. İlgili müfredatların ve irtibata geçilen öğretim elemanlarının konu ile ilgili bilgilerinin güncel olup olmaması bir araştırma kısıtı olarak değerlendirilebilir. Diğer yandan, çeviri eğitimi veren lisans programlarının müfredatlarında yer alan sözlü çeviri derslerinin isim olarak yer alması ama her dönem bu derslerin açılıp açılmadığının bilinmemesi de bir araştırma kısıtı olarak karşımıza çıkabilir.

Yöntem

Araştırmanın amacı lisans düzeyinde sözlü çeviriye ilişkin derslerin mütercim ve tercümanlık / çeviribilim müfredatındaki yerini belirlemektir. Bu bağlamda araştırmanın odağında "Sözlü çeviriye ilişkin derslerin çeviribilim müfredatlarındaki yeri nedir?" sorusu yer almaktadır. Bu odak çerçevesinde araştırma modeli olarak tarama modeli seçilmiştir çünkü tarama modeli "geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi" amaçlar ve araştırma soruları "Nedir?", "Ne ile ilgilidir?" ve "Nelerden oluşmaktadır?" gibi sorulardır." (Karasar, 2017:109). Daha ayrıntılı olarak, araştırmada tarama türlerinden genel tarama, genel tarama türlerinden de tekil tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modellerinde "çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varma amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde" çalışılırken, tekil taramada "değişkenlerin tek, tek, tür ya da miktar olarak oluşumları" belirlenir (Karasar, 2017:111.) Bu araştırmada mütercim ve tercümanlık / çeviribilim müfredatlarındaki sözlü çeviri derslerinin sayısı ve türü belirlenmek istenmemiştir. Bu nedenle, araştırmada örnekleme gidilmemiş, tüm evrene ulaşılmıştır. Başka bir deyişle, Türkiye'deki tüm mütercim ve tercümanlık / çeviribilim müfredatlarına ulaşılmış ve her bir müfredat tek tek incelenerek sözlü çeviri dersinin türü-kapsamı belirlenmiştir. Böylelikle bu tekil tarama ile anlık bir durum saptaması yapılmıştır.

Veri toplama araçları

Araştırma amacı doğrultusunda veriyi elde edebilmek için önce Türkiye'deki mütercim ve tercümanlık/çeviribilim bölümlerinin belirlenmesi gereklidir. Bu doğrultuda, 2024-2025 akademik yılında lisans düzeyinde eğitim verecek olan mütercim ve tercümanlık/çeviribilim bölümlerindeki eğitim programları, YÖK ATLAS (2024) ölçüt alınarak tespit edilmiştir. Daha sonra bu eğitim programlarının müfredatlarına ulaşılmıştır ve bu müfredatlar doküman inceleme yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Birçok disiplindeki farklı çalışmalarda kullanılan doküman inceleme yöntemi, aslında elde olan veriler ile sistematik düşünme faaliyetleri gerçekleştirmek ve belirli ölçüde betimsel yorumlamalar ortaya koymak için kullanılmaktadır. Şimşek'in (2009) ifadesi ile, doküman inceleme çalışması, araştırılması amaçlanan olay ve/veya olgular hakkında analiz yapılması ile ilgilidir. Doküman inceleme çalışmalarının sadece yazılı metinleri değil; grafik temelli, harita, şema, grafik ve fotoğraf gibi birçok kaynağı da barındırdığı ifade edilmektedir (Glesne, 2011 akt. Sak vd.2021). Merriam (2009) doküman inceleme araştırmalarının belirli aşamaların sırasıyla takip edilip gerçekleştirilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Bu aşamalar şu şekilde sıralanabilir: a) uygun dokümanları bulma, b) elde edilen dokümanların orijinalliğini kontrol etme, c) incelenen dokümanlar vasıtası ile araştırılan konuya ilişkin kodlama ve kataloglama işlemlerini yapma ve d) veri analizi yapma.

Uygun dokümanları bulmak için önce 2024-2025 akademik yılında lisans düzeyinde öğrenci kabul eden mütercim ve tercümanlık / çeviribilim bölümleri YÖK ATLAS'a (2024) dayanarak belirlenmiştir. Sadece Türkiye'de bulunan üniversiteler araştırılmıştır; KKTC'deki üniversiteler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Sonrasında ise, söz konusu bölümlerin Bologna paketleri ve web siteleri incelenerek dört yıllık müfredatlarına erişim sağlanmıştır. Bologna bilgi paketindeki içerikler bölümlerin web sayfalarıyla teyit edilmiştir çünkü bazen bölümlerin Bologna paketlerinde içerik bulunmamaktadır ya da var olan içerik güncel tarihli değildir. Ayrıca web sitelerindeki ders programlarında yer alan her ders Bologna paketlerinde belirtilmeyebilmektedir ya da farklı dönemlerde belirtilmektedir. Müfredatların yanı sıra ders içeriklerine de ulaşılmıştır. Ders içeriklerinin bulunmaması durumunda ilgili öğretim elemanı ile iletişime geçilmiştir.

Üçüncü aşamada ise, bu programların müfredatlarında beyan ettikleri sözlü çeviri ile ilgili dersler tespit edilmiştir. Araştırma kapsamına doğrudan sözlü çeviri kuramı ya da sözlü çeviri uygulamasına yönelik tüm sözlü çeviri dersleri alınmıştır ama dil becerisi geliştirmeye yönelik dersler kapsam dışı bırakılmıştır. Örneğin aksi belirtilmediği takdirde "sözlü anlatım", "duyduğunu anlama", "okuma becerisi", vb. gibi dersler çok büyük çoğunlukla öğrencinin okuduğunu-dinlediğini anlaması ve kendini ifade etme becerisini geliştirmeye yönelik derslerdir. Bu dersler sözlü çeviri yapabilmek için ön koşul dersler olarak düşünülmüş, araştırma evrenine dahil edilmemiştir çünkü doğrudan sözlü çeviri becerisi geliştirmeye odaklanmamaktadır. Araştırmaya konferans çevirmenliği, andaş çeviri, ardıl çeviri, toplum çevirmenliği, yazılı metinden sözlü çeviri, sözlü çeviri becerileri, sözlü çeviri araştırmaları, sözlü çeviri alanına giriş, sözlü çeviri türleri, not alma becerileri, ileri not alma becerileri, eşzamanlı çeviri vb. benzer dersler dahil edilmiştir çünkü bu derslerde doğrudan sözlü çeviri ediminin geliştirilmesine yönelik kuram ya da uygulama çalışmaları yapılmaktadır. Bunlar dışında bir dersin araştırma kapsamına alınıp alınmayacağına kararını vermek için ilgili dersin açıklamaları incelenmiştir. Ders açıklamalarında sözlü çevirinin herhangi bir boyutu ile ilgili çalışma yaptırıldığı yazıyorsa kapsama alınmıştır, diğer durumlarda alınmamıştır. Örneğin "tıp çevirisi", "sağlık çevirmenliği", "spor çevirmenliği", "mahkeme çevirmenliği", "noter ve mahkeme çevirmenliği", "medya çevirmenliği", "not alma ve sunuş teknikleri", "turizm çevirisi" vb. gibi derslerde uygulama birliği olmadığından bu derslerin bilgi paketleri incelenmiş, kuramsal düzeyde yapılmaları ya da sözlü çeviri uygulamaları aracılığıyla işlenmeleri durumları araştırılmıştır. Sözlü çeviri uygulamaları görüldüğünde kapsama alınmıştır.

Müfredatlar incelenirken aynı zamanda derslerin genel sözlü çeviri becerilerine odaklanan dersler ya da sözlü çeviri alanında uzmanlaşmaya yönelik dersler mi oldukları belirlenmiştir. Ayrıca ilgili derslerin müfre-

dat içerisinde zorunlu ya da seçmeli ders düzeyinde temsil durumları sorgulanmış ve böylece Türkiye'deki sözlü çeviri eğitimi içeriğine ilişkin genel bir tablo ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

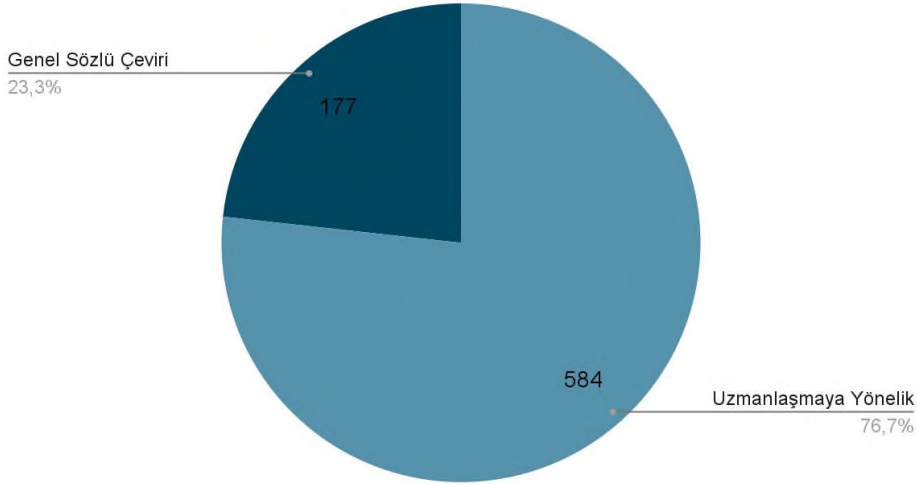
Araştırmanın bu bölümünde Türkiye'de çeviri eğitimi veren bölümlerin ilgili lisans programları tespit edilmiş olup, bu programlarda yer alan sözlü çeviri temalı dersler sunulmuştur. YÖK ATLAS (2024) verilerine göre, Türkiye'nin 7 farklı coğrafi bölgesine yayılmış, farklı dillerde çeviri eğitimi veren ve aktif olarak öğrenci alımı yapan toplam 102 adet lisans programı tespit edilmiştir. Bu lisans programlarından birçoğunu İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Anabilim dalı oluştururken, daha sonra Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça, Bulgarca, Rusça, Çince ve Japonca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim dalları gelmektedir. Araştırmada öncelikle bu programların Bologna bilgi paketleri, ders programları, web siteleri incelenmiş ve dört yıllık lisans müfredatlarına ulaşılmıştır. Sonrasında her bir programın müfredatında beyan ettiği sözlü çeviri alanına giren derslere erişilmiştir.

Elde edilen ilk bulgu, ilgili programların tamamında sözlü çeviri alanına giren en az bir dersin bulunduğu işaret etmektedir. Bu derslerin sözlü çeviri alanına genel bir giriş niteliğinde mi, yoksa alanın farklı uzmanlık sahalarına yönelik olarak mı nitelendirildiği ise aşağıda **Grafik 1**'de görülmektedir.

Grafik 1

Sözlü Çeviri Alanındaki Derslerin Türü

Sözlü Çeviri Alanındaki Derslerin Türü

Grafik 1'de görüldüğü üzere toplam 761 adet sözlü çeviri ile ilgili ders tespit edilmiştir. Bu derslerden çoğunun (584) sözlü çevirinin farklı uzmanlık alanlarını ele alan dersler olduğu görülürken, 177 tanesinin genel nitelikte sözlü çeviri alanını tanıtmaya yönelik dersler olduğu saptanmıştır. Sözlü çeviride uzmanlaşmaya yönelik dersler çok farklı isimler altında çeviri eğitiminde yer bulmaktadır. Konferans çevirmenliği, andaç çeviri, ardıl çeviri, toplum çevirmenliği, mahkeme çevirmenliği ve yazılı metinden sözlü çeviri gibi dersler bu kategorideki derslerden bazılarıdır. Öte yandan, genel sözlü çeviri becerilerine odaklanan derslere verilen isimlere gelince; sözlü çeviri becerileri, sözlü çeviri araştırmaları, sözlü çeviri teknikleri, sözlü çeviri alanına giriş ve sözlü çeviri türleri gibi ders isimleri ön plana çıkmaktadır.

Doküman inceleme kapsamında elde edilen diğer bir bulgu ise, Türkiye'de çevirmenlik eğitimi veren lisans programlarındaki sözlü çeviri ile ilgili derslerin genel olarak zorunlu ya da seçmeli ders kategorisinde bulunması ile ilgilidir. **Tablo 1** bu doğrultuda gerekli bilgileri içermektedir.

Tablo 1*Sözlü Çeviri Alanı ile İlgili Derslerin Zorunlu / Seçmeli Ders Sayıları*

Dersin Türü	Zorunlu Ders Sayısı	Seçmeli Ders Sayısı
Genel Sözlü Çeviri Dersleri	138	39
Sözlü Çeviride Uzmanlaşmaya Yönelik Dersler	261	323

Tablo 1 incelendiğinde, genel olarak sözlü çeviri alanını tanıtmaya yönelik ve çoğunlukla kuramsal düzeyde ele alınan derslerin büyük bir kısmının (138 adet) çeviri eğitiminde zorunlu ders kategorisinde yer aldığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda seçmeli ders olarak okutulan derslerin sayısı da yedidir. Elde edilen bu bulgu ile, Türkiye’de çeviri eğitimi veren kurumların büyük bir kısmının müfredatlarında yer alan genel sözlü çeviri derslerini zorunlu ders kategorisine yerleştirerek, en azından öğrencilerine bu alana ait bir farkındalık kazandırmak istedikleri yorumu yapılabilir. Ayrıca, bu derslerin zorunlu ders kategorisinde yer alması ve mümkünse çeviri eğitiminin ilk yıllarında öğrencilere verilmesi, ileriki dönemlerde öğrencilerin sözlü çeviri alanına ilgi duyup bu alanda kariyer planlaması yapmalarını da beraberinde getirebilir. Diğer bir yandan, sözlü çeviri alanının farklı kollarında uzmanlaşmaya yönelik sunulan derslerde, seçmeli derslerin çoğunlukta olduğu (323 adet) görülmektedir. Mahkeme çevirmenliği, toplum çevirmenliği ve konferans çevirmenliği gibi isimlerle anılan bu derslerin özellikle uzmanlık alan bilgisi gerektirmesi ve katılımcıların birtakım ön koşul dersleri önceden almaları gerekliliği bu derslerin seçmeli dersler alanında olmasını makul bir sonuç olarak karşımıza çıkarmaktadır. Ancak yukarıda adı geçen dersler gibi diğer sözlü çeviri alanında uzmanlaşmayı gerektiren derslerin, bazı üniversitelerde, özellikle sözlü çeviri alanının yoğun olarak işlendiği bölümlerde zorunlu dersler kategorisinde yer alabileceği de gözlemlenmektedir.

Araştırmamız kapsamında ele alınan diğer bir husus ise, sözlü çeviri alanı ile ilgili derslerin okutulduğu dönemlerin belirlenmesidir. Bu bağlamda Tablo2 gerekli bilgileri sunmaktadır.

Tablo 2*Sözlü çeviri alanındaki derslerin okutulduğu dönemler*

Dersin Türü	1.yarıyıl	2.yarıyıl	3.yarıyıl	4.yarıyıl	5.yarıyıl	6.yarıyıl	7.yarıyıl	8.yarıyıl
Genel Sözlü Çeviri Dersleri	-	2	33	35	30	29	28	20
Sözlü Çeviride Uzmanlaşmaya Yönelik Dersler	-	-	28	54	108	109	149	136

Tablo 2’den elde edilen veriler genel bir bakışla bizlere öncelikle çeviri eğitiminin ilk yılında (1.yarıyıl + 2.yarıyıl) sözlü çeviri alanı ile ilgili derslerin sunulmadığını göstermektedir². Çeviri eğitiminin ilk yılında öğrencilerin ana dil ve yabancı dil edinçlerini geliştirmeye yönelik ve aynı zamanda genel kültür seviyelerini artırmaya yönelik derslerin okutulması, elde edilen bu veriyi desteklemektedir. Ayrıca, çeviri eğitiminin ilk yılında okutulan “sözlü anlatım” ve “konuşma becerileri” gibi derslerin sözlü çeviri alanına dahil edilmediğinin vurgulanmasında fayda vardır çünkü bu dersler her ne kadar sözlü çeviri edincinin gelişimine olumlu bir etkide bulunsa da, araştırmamızda doğrudan sözlü çeviri alanına yönelik olarak okutulan dersler kategorisinde ele alınmamıştır.

Tablo 2’ye göre, 3.yarıyıldan başlayan sözlü çeviri eğitimi alanı ile ilgili genel sözlü çeviri becerilerini geliştirmeye yönelik derslerin ilgili lisans müfredatlarında sayı bakımından dönemlere göre artarak devam ettiğini söylemek mümkün değildir. Genel sözlü çeviri derslerinin en fazla işlendiği dönem 4. yarıyıl olarak

²Bu bulgunun tek istisnai durumu İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık ve yine aynı üniversitenin Arapça Mütercim ve Tercümanlık lisans programları için geçerlidir. Çünkü her iki programda da 2. yarıyıldan itibaren “Sözlü çeviri uygulamaları” adlı birer ders bulunmaktadır.

karşımıza çıkarken, alanda uzmanlaşmaya yönelik derslerin en fazla okutulduğu dönem ise, 7. yarıyıl olarak görünmektedir. **Tablo 2'**de karşımıza çıkan diğer önemli bir bulgu ise, sözlü çeviride uzmanlaşmaya yönelik derslerin bilhassa öğrencilerin son yılını kapsayan 7.ve 8. yarıyıllarda yoğunlaştığıdır. Bu noktada, çevirmen adaylarının mezuniyet öncesi sözlü çevirinin farklı türlerinde uzmanlaşmalarının beklenmesi ve bu yönde verilen eğitimin yoğunlaşması elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Araştırmamız kapsamında elde edilen bulgulardan bir diğeri de, bazı mütercim ve tercümanlık lisans programlarının diğerlerine göre müfredatlarında daha fazla sözlü çeviri alanı ile ilgili dersler barındırmasıdır. Aşağıda **Tablo 3**, Türkiye'de en fazla sözlü çeviri ile ilgili dersi olan programlardan bazılarını göstermektedir.

Tablo 3

Türkiye'de en fazla sözlü çeviri alanı ile ilgili ders sunan programlardan bazıları

Program İsmi	Sözlü Çeviri İçerikli Ders Sayısı
Hacettepe Ün. Almanca Mütercim ve Tercümanlık	17
Bartın Ün. İngilizce Mütercim ve Tercümanlık	15
Dokuz Eylül Ün. İngilizce Mütercim ve Tercümanlık	11
Karamanoğlu Mehmet Bey Ün. Almanca Mütercim ve Tercümanlık	10

Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere Hacettepe Üniversitesi Almanca Mütercim ve Tercümanlık Programı sunduğu sözlü çeviri ders çeşitliliği bakımından öne çıkan bölümlerden birisidir. Tabloda karşımıza çıkan diğer önemli bir bulgu ise, Türkiye'de sözlü çeviri içerikli ders sayısı en fazla olan üniversitelerin bazılarında öğrencilerin yetenek ve başarıları doğrultusunda lisans eğitiminin son yıllarında sözlü çeviri alanına geçiş yapabilmeleridir. Böyle bir uygulama da doğal olarak bu üniversitelerde sözlü çeviri alanında uzmanlaşmış öğretim üyesi sayısının fazla olmasını ve bu alanda öğrencilere daha fazla ders seçeneğinin sunulmasını beraberinde getirmektedir. Ayrıca, bu üniversitelerde bilhassa sözlü çeviri alanında hem akademik olarak hem de sektör bilgisi olarak kendisini yetiştirmiş akademisyenlerin bulunması da bu üniversitelerin **Tablo 3'**de yer almasının sebeplerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Sözlü çeviri edimi profesyonel bir etkinlik olduğu kadar, aynı zamanda akademik bir alan olarak da karşımıza çıkmaktadır. Farklı uygulama sahaları olan bu alan, geçmişte olduğu gibi günümüzde de kültürlerarası iletişimde önemli bir bileşendir. Sözlü çeviri eğitiminin filoloji bölümlerinden bağımsız olarak, mütercim ve tercümanlık ya da çeviribilim bölümlerinde akademik olarak sunulması, bu eğitimin pedagojik olarak program geliştirme uygulamaları kapsamında ele alınmasını zorunlu hale getirmiştir. Sözlü çeviri derslerinin mütercim ve tercümanlık / çeviribilim müfredatlarındaki yerini belirleme amacıyla yola çıkılan bu araştırmada tekil tarama modeli ve doküman incelemesi yöntemi kullanılarak Türkiye genelinde çeviri eğitimi veren 102 lisans programında toplam 761 adet sözlü çeviri alanı ile ilgili ders tespit edilmiştir.

Ayrıca bulgular Türkiye'de çeviri eğitimi sunan lisans programlarının tümünde en az bir tane sözlü çeviri içerikli dersin bulunduğunu göstermektedir. Bunun yanında, bazı üniversitelerin çeviri eğitimi veren lisans programlarının sözlü çeviri ders çeşitliliği açısından daha zengin olması, araştırmamızın bir diğer önemli bulgusudur. İlaveten, sözlü çevirinin farklı alanlarında uzmanlaşmaya yönelik derslerin genel sözlü çeviri becerisine odaklanan derslerden fazla bulunması da, araştırmamızın alana bir katkısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bu bulguya paralel olarak, genel sözlü çeviri becerilerini geliştirmeye yönelik derslerin çeviri eğitiminde daha çok zorunlu ders kategorisinde yer aldığı; sözlü çeviride uzmanlaşmaya yönelik derslerin ise daha çok seçmeli dersler olarak çeviri eğitimi müfredatında yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, bu derslerin öğrenciye sunulduğu yarıyıllarda da farklılık görülmüştür.

Alanda yapılacak olan diğer çalışmalarda, bu araştırmanın değinmediği farklı hususlar ele alınabilir. Bu çalışma mevcut durumu ortaya koymak amacıyla “Mütercim ve tercümanlık / çeviribilim bölümlerinde sözlü çeviri derslerinin müfredattaki yeri nedir?” sorundan hareketle, sözlü çeviri dersinin müfredattaki temsilini belirlemeyi amaçlayan betimleyici türde bir araştırmadır. Farklı bölümlerde sözlü çeviriye ilişkin derslerin neden az ya da çok olduğu, neden bu derslerin zorunlu ya da seçmeli olduğu keşfedici- açıklayıcı türdeki başka araştırmaların konusu olabilir. Derslerin müfredatlardaki temsilinin bölümlerde dersi vermeye uygun akademik kadro profili ve bölümün teknik- fiziksel alt yapısı ile ilişkisi yine keşfedici-açıklayıcı türdeki araştırmalarda ya da bölümler özelinde durum çalışması ya da görüngübilimsel çalışmalardan ele alınabileceği gibi istatistik veri ile desteklenip karma yöntem kullanılarak da gerçekleştirilebilir. Yine, ilerleyen dönemlerde sözlü çeviri eğitimine dahil edilen farklı dersler yine doküman inceleme yöntemi ile tespit edilebilir. Ayrıca, bu derslerin aktif olarak her dönem okutulup okutulmadığı, bu dersleri verecek alanda uzmanlaşmış öğretim elemanlarının bulunup bulunmadığı ve bu derslerin ilgili çeviri bölümlerinin müfredatındaki temsiliyet oranı tespit edilebilir. İlaveten, alanda yapılacak diğer araştırmalar çeviri eğitimi alan öğrencilerin bilhassa sözlü çeviri içerikli derslere olan ilgi ve tutumlarını tespit edebilir ve bu bağlamda gerek akademinin gerekse sektörün görüşleri de alınarak yeni bir müfredat tasarısı ortaya konabilir.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Yazar Katkısı	Çalışma Konsepti/Tasarım- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; Veri Toplama- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T. G.G.; Veri Analizi/ Yorumlama- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; Yazı Taslağı- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- A.I.A., H.İ.B., E.B.; Son Onay ve Sorumluluk- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.
Çıkar Çatışması	Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.
Finansal Destek	Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 223K031 Numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Author Contributions	Conception/Design of Study- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; Data Acquisition- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T. G.G.; Data Analysis/Interpretation- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; Drafting Manuscript- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; Critical Revision of Manuscript- A.I.A., H.İ.B., E.B.; Final Approval and Accountability- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.
Conflict of Interest	Authors declared no conflict of interest.
Grant Support	This study was supported by Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) under the Grant Number 223K031. The authors thank to TUBITAK for their supports.

Yazar Bilgileri	Ayşe Işık Akdağ (Doç.Dr)
Author Details	¹ İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye 0000-0003-4338-9071 aysea@istanbul.edu.tr
	Halil İbrahim Balkul (Doç.Dr)
	² Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Sakarya, Türkiye 0000-0002-5775-962X
	Emra Büyüknisan (Doç.Dr)
	³ Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Mersin, Türkiye 0000-0003-0694-7927
	Esat Tosun (Ar.Gör,)
	⁴ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye 0000-0002-4317-820X

Gamze Güler (Ar.Gör.)

⁵ Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Mersin, Türkiye 0000-0002-2724-000X

Kaynakça | References

- Albl-Mikasa, M. (2012). The importance of being not too earnest. A process- and experience-based model of interpreter competence. In B. Ahrens, M. Albl-Mikasa & C. Sasse (Eds.), *Dolmetschqualität in Praxis, Lehre und Forschung. Festschrift für Sylvia Kalina* (pp.59-92). Tübingen: Narr.
- AIIC (2022). Normes professionnelles. Erişim adresi: https://aiic.org/document/10235/NormesProf-ProfStandards_2022_E&F_final.pdf
- AIIC (2022). Code d'éthique professionnelle. Erişim adresi: https://aiic.org/document/10277/CODE_2022_E&F_final.pdf
- Aytaş, G. ve Köktürk, Ş. (2021). Sözlü çevirmenliğe ilk adım: SÖBES. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 9(1), 79-98.
- Aytaş, G. ve Köktürk, Ş. (2017). Sözlü çeviride bir değerlendirme aracı olarak rubrik. *Tarih Okulu Dergisi*, 10(31), 361-375.
- Bahadır, Ş. (2010). The task of the interpreter in the struggle of the other for empowerment: Mythical utopia or sine qua non of professionalism?. *Translation and Interpreting Studies. The Journal of the American Translation and Interpreting Studies Association*, 5(1), 124-138.
- Bahadır, Ş. (2017). The interpreter as observer, participant and agent of change: The irresistible entanglement between interpreting ethics, politics and pedagogy. In M. Biagini, M. S. Boyd & C. Monacelli (Eds.), *The changing role of the interpreter* (pp. 122-145). Routledge.
- Bayraktar Özer, Ö. (2022). *Sözlü çeviri eğitiminde güncel pedagojik eğilimler ve uygulamalar: Türkiye üzerine bir çalışma*. (Doktora Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayraktar Özer, Ö. (2023). Sözlü çeviri eğitiminde sınıf içi uygulamalar ve yaklaşımlar. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, (34), 1-24.
- Bendazzoli, C. & Monacelli, C. (Ed.). (2016). *Addressing methodological challenges in interpreting studies research*. UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Bengi Öner, İ. (2001). *Çeviribilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Bulut, A. ve Özkaya E. (2019). *Sözlü çeviri eğitimine güncel yaklaşımlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Çalık, O. (2019). *Türkiye'deki sözlü çeviri alanındaki akademik çalışmaların konumu: 2008-2018 yılları arasındaki makale kitap ve lisansüstü tez düzeyindeki çalışmaların içerik analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Diriker, E. (Ed.). (2018). *Türkiye'de sözlü çeviri: eğitim, uygulama ve araştırmalar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Doğan, A. (2017). *Sözlü çeviri çalışmaları ve uygulamaları*. (5. Baskı), Ankara: Hacettepe Doktorlar Yayınevi.
- EMCI. (ty). Marking Criteria. Erişim adresi: https://europa.eu/interpretation/doc/marking_criteria_en.pdf
- Ersoy, H. (2013). *Kavram, kuram ve süreç açısından tercüme etkinliği*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Gile, D. (1995). *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Göktürk, A. (1994). *Çeviri: Dillerin dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kalina, S. (2000). Interpreting competences as a basis and a goal for teaching. *The Interpreters' Newsletter*, 10, 3-32.
- Kalina, S. (2002). Interpreters as professionals. *Across Languages and Cultures*, 3(2), 169-187.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi* (32. baskı). Ankara: Nobel.
- Kutz, W. (2010). *Dolmetschkompetenz: Was muss der Dolmetscher wissen und können?*. München: European University Press
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research. A guide to design and implementation*. San Francisco: John Wiley-Sons.
- MYK (2018). Ulusal Yeterlilik Konferans çevirmeni Seviye 6. Erişim adresi: <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cevirmen-yeterlilikleri---konferans-cevirmeni---yayinlanan-taslak-15.12.2018.pdf>
- MYK (2018). Ulusal Yeterlilik Toplum çevirmeni Seviye 6. Erişim adresi: <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cevirmen-yeterlilikleri---toplum-cevirmeni---yayinlanan-taslak-15.12.2018.pdf>
- NAATI (2016). NAATI interpreter certification: Knowledge, skills and attributes. Review Process and Outcomes. Erişim adresi: <https://www.naati.com.au/wp-content/uploads/2020/01/Interpreter-KSA-Paper.pdf>
- Okuyan, S. (2019). *Küresel koşulların Türkiye akademik sözlü çeviri eğitimine etkisi: müfredat analizi ve sözlü çeviri temsilcilerinin görüşleri üzerine bir inceleme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Pöchhacker, F. (2000). *Dolmetschen konzeptuelle Grundlagen und deskriptive Untersuchungen*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.

- Pöchhacker, F. (2010). Teaching Interpreting / Training interpreters. İçinde Y Gambier & L Van Doorslaer (Ed.), *Handbook of translation studies*, volume 4 (pp. 174-180). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Pöchhacker, F. (2013). The position of interpreting studies. İçinde C. Millán & F. Bartrina (Ed.) *The Routledge handbook of translation studies* (pp. 60-72). New York: Routledge.
- Pöchhacker, F. (2022). Interpreters and interpreting: shifting the balance? *The Translator*, 28(2), 148-161.
- Ren, W. (2020). The evolution of interpreters' perception and application of (codes of) ethics in China since 1949: A sociological and historical perspective. *The Translator*, 26(3), 274-296.
- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Şendil, Ç. Ö. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256.
- Setton, R., & Dawrant, A. (2016). *Conference interpreting: A trainer's guide*. Benjamins Translation Library
- Snell-Hornby, M. (2006). The turns of translation studies. *New Paradigms or Shifting Viewpoints*. Amsterdam: John Benjamins Publication
- Şimşek, H. (2009). Methodical problem in the researches of educational history. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42 (1), 33-51.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2011). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- YÖK ATLAS (2024). YÖK lisans atlası. Erişim adresi: <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php>. 12.10.2024

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Araştırma Makalesi | Research Article

🔓 Açık Erişim | Open Access

Sözlü Çeviri Eğitiminde Dijital Panoların Kullanımı: Padlet Örneği

Using The Digital Boards In Interpretation Education: Padlet Sample

Burcu Türkmen¹

¹ Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Humanities and Social Sciences, English Translation and Interpreting Department, Ankara, Türkiye

Öz

Toplumlar üzerinde küresel ölçekte etkisi olan doğal afetler ve pandemiler gibi olaylar, insanların yaşamlarında önemli değişiklikler yaratmakta ve çeşitli zorluklarla başa çıkmayı zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin coğrafi konumunun doğal afetlere eğilimli olması, bu durumlarla mücadeleyi daha da elzem hale getirmektedir. Bunun yanı sıra, pandemi sürecinde olduğu gibi tam kapanma dönemlerinde, eğitimcilere derslerini internet ve teknoloji aracılığıyla organize etme ve sürdürme görevi düşmektedir. Eğitim alanında teknolojinin hızla benimsenmesi, başlangıçta öğretmenler ve öğrenciler arasında kaygılara yol açmış olsa da süreç içinde bu yeniliklere uyum sağlanmış ve interaktif derslere katılım artmıştır. Araştırmanın temel amacı, uzaktan eğitim sürecinde ve ardından yüz yüze eğitimde, sözlü çeviri uygulamaları odaklı derslerde dijital bir pano aracı olan Padlet'in kullanılabilirliğini incelemektir. Mevcut araştırma, dijital bir pano olan Padlet'in sözlü çeviri eğitiminde yer alan derslerde ödev takibi, dersin işlenişi ve değerlendirme süreçlerindeki potansiyel kullanımını ele almaktadır. Padlet hem öğrenci hem de eğitmen açısından avantajlara sahiptir. Bu avantajlar arasında ekran değerlendirmesi de yer almaktadır. Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yaklaşımı olan betimleyici analiz benimsenmiştir. Araştırmanın teorik altyapısını yapılandırmacı yaklaşım oluşturmaktadır. Sonuç olarak, interaktif öğrenme ortamlarında kullanılan Padlet'in bir eğitim teknolojisi olarak ilgili derslere entegre edilmesi ve bir ders saati için nasıl kullanılacağı hakkında önerilerde bulunulmuştur.

Abstract

Natural events and pandemics, which have a global impact on societies, create major changes in people's lives and make it necessary to cope with various difficulties. The fact that Türkiye is present in natural disasters makes it even more essential to combat these situations. In addition, a full lockdown is possible as well as the pandemic process, and educators are tasked with organizing and continuing their lessons through the internet and technology. Although the rapid adoption of progress in the field of education initially caused concerns among teachers and distribution, these innovations have been adapted to in the process and tendencies to participate in interactive conferences. The main purpose of the research is indicating the usability of Padlet, a digital board tool, in courses focused on interpreting practices in the distance education process and then in face-to-face education. The current research examines the potential use of Padlet, a digital board, in the homework tracking, course delivery and evaluation processes in interpreting education courses. Padlet has advantages for both students and lecturers. The peer evaluations are also among these advantages. Descriptive analysis as a qualitative research approach has been adopted as a research method. The theoretical infrastructure of the research forms the basis. As a result, suggestions were made on how to integrate Padlet, which is used in interactive learning environments, into relevant courses as an educational technology and how to use it for a lesson hour.

Anahtar Kelimeler dijital pano · eğitim teknolojileri · Padlet · sözlü çeviri eğitimi · yapılandırmacı yaklaşım

Keywords constructivist approach · digital board · educational technologies · interpreting education · Padlet

“ Atıf | Citation: Türkmen, B. (2025). Sözlü çeviri eğitiminde dijital panoların kullanımı: Padlet örneği. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 222-233. <https://doi.org/10.26650/iujts.2025.1627488>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Türkmen, B.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Burcu Türkmen burcuturkmen@aybu.edu.tr

Yazar Notu

Bu çalışma 28-29 Nisan 2023 tarihinde düzenlenen "International Symposium on New Trends in Language Studies" sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulan ve özet kitabında yayınlanan "Conducting Interpreting Courses Through Distance Education Technologies: The Padlet Case" başlıklı özetin ve 2. Uluslararası Akademik Çeviribilim Çalışmaları Kongresinde (BAIBU-ICASTIS) 30 Eylül-2 Ekim 2024 "Sözlü çeviri eğitiminde yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı ışığında dijital panoların kullanımı: Padlet örneği" başlığıyla sözlü bildiri olarak sunulan ve özet kitabında yayınlanan bildiri özetlerinin kuramsal ve örnekler açısından geliştirilmiş ve değiştirilmiş versiyonudur.

Author Note

This study is a revised and expanded version—both theoretically and in terms of examples—of two previously presented conference papers. The first was an oral presentation titled "Conducting Interpreting Courses Through Distance Education Technologies: The Padlet Case," delivered at the "International Symposium on New Trends in Language Studies" held on April 28–29, 2023, and published in the symposium's abstract book. The second was presented as an oral paper titled "The Use of Digital Boards in Interpreting Education in the Light of the Constructivist Learning Approach: The Case of Padlet" at the 2nd International Academic Translation Studies Congress (BAIBU-ICASTIS), held from September 30 to October 2, 2024, and also published in the abstract book.

Extended Summary

Natural events and pandemics, which have a global impact on societies, create major changes in people's lives and make it necessary to cope with various difficulties. In such extraordinary situations, it is seen that health and education are being experienced in the most critical areas in order to regain their living lands. The fact that Türkiye is present in natural disasters makes it even more essential to combat these situations. In addition, a full lockdown is possible as well as the pandemic process, and educators are tasked with organizing and continuing their lessons through the internet and technology. Although the rapid adoption of progress in the field of education initially caused concerns among teachers and distribution, these innovations have been adapted to in the process and tendencies to participate in interactive conferences.

Translation education is a complex process that requires the development of certain skills such as thinking, analysing and problem solving, and communicating quickly and accurately. In this process, it is important for students to combine theoretical knowledge with practical applications to create their own world of meaning. The constructivist approach aims to include students in the active learning process and to build their individual knowledge structures. In this context, the adoption of digital tools as a prominent teaching strategy, especially during the pandemic period, is of critical importance in terms of integrating constructivist teaching models into the digital world. Padlet, like many other digital tools, is a digital board tool that supports this integration and allows students and lecturers to share their ideas, comments and works in a digital environment. This article will discuss how Padlet can be used as a tool supporting the constructivist approach in interpreting courses, and the advantages it offers both for students receiving interpreting education and for course instructors and instructors will be examined, and references will be made to the current findings of the literature.

The constructivist approach prioritizes an active process in which individuals transform information into a meaningful whole with their own lives and experiences, rather than passively receiving and memorizing it (Piaget, 1970; Vygotsky, 1978). According to this approach, students construct knowledge through both individual and social learning methods. Padlet stands out as an important tool for supporting this process in a digital environment. It offers the opportunity to carry out individual translation practices and collaborative work together, especially in interpreting classes. Padlet facilitates students' participation in the active learning process with its features that support the constructivist approach. For example, in a translation class, a written or spoken text can be translated using Padlet and saved on Padlet. Then, other students can comment on these translations, provide feedback, or offer their own suggestions. This process supports both individual learning and social interaction and deepens knowledge construction.

The descriptive analysis method, which is frequently used in qualitative research, is a method that allows data to be organized systematically and clearly and given meaning. This approach aims to present the current situation as it is and to analyze the texts from a descriptive perspective. In descriptive analysis, the researcher usually evaluates the obtained data within the framework of previously determined themes and codes. In this process, supporting the data with direct quotes increases the validity of the analysis (Yıldırım & Şimşek, 2018). Creswell (2014) emphasizes that the descriptive analysis method in qualitative research is an important tool in terms of organizing the obtained data within a thematic framework and supporting the researcher's interpretations. The main advantages of this method include flexibility and easy applicability. Especially in qualitative data analysis, it offers the researcher a broad perspective in the process of collecting and analyzing data. Within the scope of the current research, the aim

is to present the usability of Padlet, a digital board, within the scope of courses that may be relevant to interpreting education, lesson flow suggestions and examples. Therefore, the use of the descriptive analysis method was preferred in order to introduce the use of a technological tool in the process of interpreting education and to open it up for discussion in a way. In this context, the research questions of the current research were determined as follows: 1) To what extent is it possible to use Padlet, a digital board, in interpreting education? 2) How can the use of digital boards in interpreting education be associated with the constructivist approach?

It will be explained how Padlet, which is currently being used by the researcher in interpreting-focused courses, can be used in interpreting and equivalent courses in distance education or face-to-face education. The theoretical infrastructure of the research forms the basis. As a result, suggestions were made on how to integrate Padlet, which is used in interactive learning environments, into relevant courses as an educational technology and how to use it for a lesson hour.

Giriş

Çeviri eğitimi, düşünme, analiz etme ve problem çözme, hızlı ve doğru şekilde iletişim kurabilme gibi belirli becerilerin geliştirilmesini gerektiren karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte, öğrencilerin teorik bilgiyi pratik uygulamalarla birleştirerek kendi anlam dünyalarını oluşturmaları önemlidir. Yapılandırmacı yaklaşım, öğrencilerin aktif öğrenme sürecine dahil edilmesini ve bireysel bilgi yapılarını inşa etmelerini hedefler. Bu bağlamda, dijital araçların özellikle pandemi döneminde öne çıkan bir öğretim stratejisi olarak benimsenmesi, yapılandırmacı öğretim modellerinin dijital dünyaya entegre edilmesi açısından kritik bir önem taşımaktadır. Padlet diğer pek çok dijital araçta olduğu gibi bu entegrasyonu destekleyen, öğrencilerin ve öğretim görevlilerinin bir dijital ortam üzerinde fikirlerini, yorumlarını ve çalışmalarını paylaşmasına imkan tanıyan bir dijital pano aracıdır. Benzer dijital panolardan bazıları şu şekilde sıralanabilir: Jeda.AI, Idroo, Slatebox, Draft, Notebookcast, Tuerchen, Twiddla, Taskade, Whiteboard.FI, Scrumblr, Jamboard, Pinup, Note.Ly, Trello, Miro, Sketchtoy, Penzu, Glogster, Dotstorming, Awwap, Noteapp, Lino.it, Dropbox paper¹. Bu makalede, Padlet'in sözlü çeviri derslerinde yapılandırmacı yaklaşımı destekleyen bir araç olarak nasıl kullanılabileceği ele alınacak ve hem sözlü çeviri eğitimi alan öğrenciler hem de ders sorumlusu ve yürütücüsü öğretim görevlileri için sunduğu avantajlar irdelenerek alan yazının mevcut bulgularına atıfta bulunulacaktır.

Yapılandırmacı yaklaşım, bilgiyi pasif olarak alıp ezberlemek yerine, bireylerin kendi yaşantı ve deneyimleriyle anlamlı bir bütün haline getirdiği aktif bir süreci ön planda tutar (Piaget, 1970; Vygotsky, 1978). Bu yaklaşıma göre öğrenciler hem bireysel hem de sosyal öğrenme yollarıyla bilgiyi inşa eder. Padlet, bu sürecin dijital ortamda desteklenmesi için önemli bir aracı olarak öne çıkar. Özellikle sözlü çeviri derslerinde, bireysel çeviri uygulamalarını ve iş birliğine dayalı çalışmayı bir arada yürütme fırsatı sunar. Padlet, yapılandırmacı yaklaşımı destekleyen özellikleriyle öğrencilerin aktif öğrenme sürecine katılmasını kolaylaştırır. Örneğin, bir çeviri dersinde Padlet kullanılarak yazılı ya da sözlü bir metnin çevirisi yapılarak, Padlet üzerine kaydedilebilir. Ardından, diğer öğrenciler bu çevirilere yorum yapabilir, geri bildirimde bulunabilir veya kendi önerilerini sunabilir. Bu süreç hem bireysel öğrenmeyi hem de sosyal etkileşimi destekler ve bilgi yapılandırmasını derinleştirir.

Öğrenciler açısından avantajları incelenecek olursa, Padlet öğrencilerin düşüncelerini ve çalışmalarını rahatça paylaşabileceği bir ortam sunar. Özellikle sözlü çeviri derslerinde, öğrencilerin bir metni çevirdikten sonra panoya ekleyerek fikirlerini görünür kılması, çeviri sürecinde daha aktif bir rol üstlenmelerine olanak tanır. Dolayısıyla, öğrencilerin etkileşimli bir öğrenme ve uygulama ortamında derse katılımlarını arttırabilir. Yapılandırmacı yaklaşımın önem verdiği sosyal etkileşim, Padlet üzerinde öğrencilerin birbirlerinin çeviri-

¹Bu araştırmada araştırma nesnesi olarak Padlet seçilmiştir. Benzer özelliklerdeki dijital panoları incelemek ve kıyaslamak için bakınız: <https://web2araclari.com/category/pano/page/2/>, Erişim: 15.04.2025.

lerine geri bildirim vermesiyle desteklenir. Bu, bireysel yaklaşımların çeşitlenmesini ve öğrencilerin farklı perspektifleri öğrenmesini sağlar. Öğrencilerin birbirlerinin çevirileri üzerine yorum ya da değerlendirme yapma imkanı sunarken, ders sorumlusu öğretim elemanının da aynı şekilde öğrencilere geri dönüt verme imkanı kolaylaştırır. Basit düzeyde bir dijital pano olan Padlet'in kullanımı, öğrencilerin dijital becerilerini geliştirir. Çağın gerekliliklerinden biri olan dijital okuryazarlık, bu tür platformları kullanarak pratik bir şekilde kazanılabilir. Kullanılacağı ilgili derslerin yürütülmesi boyunca öğrencilerin geribildirim alması ve ders katılımlarının takip edilebilmesi açısından önemli bir araç olarak kabul edilebilir.

Diğer bir yandan, sözlü çeviri ders yürütücüsü ve koordinatörü olan ilgili öğretim elemanları açısından da Padlet'in avantajları bulunmaktadır. Padlet, öğretim elemanlarına ders materyallerini organize etme ve farklı içerikleri tek bir platformda toplama olanağı sunar. Bu, özellikle çeviri derslerinde kaynak metinlerin, videoların ve ses dosyalarının kolayca paylaşılmasını sağlar. Öğretim görevlileri, öğrencilerin panodaki katkılarını izleyerek hangi öğrencinin ne kadar aktif olduğunu değerlendirebilir. Bu, öğrencilerin derse olan ilgisini ve katılımını ölçmek için etkili bir yöntemdir. Padlet, grup çalışmaları ve tartışmalar için etkili bir zemin sunar. Öğretim görevlileri, öğrenciler arasındaki etkileşimi artırmak için panoda yönlendirici sorular sorabilir ve tartışma ortamını zenginleştirebilir. Padlet üzerinde yapılan çalışmaların saklanabilir olması, ders sonrası analizler ve gelecekteki kullanımlar için büyük bir avantajdır. Ayrıca, bu içeriklerin kolay erişilebilir olması zaman yönetimini kolaylaştırır.

Padlet, sözlü çeviri derslerinde yapılandırmacı yaklaşımı destekleyen etkili bir dijital araçtır. Hem öğrencilerin aktif katılımını artırarak bireysel öğrenme sürecini destekler, hem de iş birliği ve geri bildirim mekanizmalarını kolaylaştırarak sosyal öğrenmeyi teşvik eder. Öğretim görevlileri için ders planlamasını kolaylaştıran ve öğrenci performansını takip etmeyi sağlayan bu araç, çeviri eğitiminin dijital çağdaki gerekliliklerine yanıt veren bir platform olarak öne çıkmaktadır.

Yöntem

Nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan betimleyici analiz yöntemi, verilerin sistematik ve açık bir şekilde organize edilerek anlamlandırılmasını sağlayan bir yöntemdir. Bu yaklaşım, mevcut durumu olduğu gibi ortaya koymayı ve metinleri betimleyici bir bakış açısıyla analiz etmeyi amaçlar. Betimleyici analizde, araştırmacı genellikle elde edilen verileri daha önceden belirlenen temalar ve kodlar çerçevesinde değerlendirir. Bu süreçte, verilerin doğrudan alıntılarla desteklenmesi, analizin geçerliliğini artırır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Creswell (2014), nitel araştırmalarda betimleyici analiz yönteminin, elde edilen verilerin tematik bir çerçevede organize edilmesi ve araştırmacının yorumlarının desteklenmesi açısından önemli bir araç olduğunu vurgular. Betimleyici analiz, özünde açıklayıcı bir niteliğe sahip olup, fenomenlerin daha derinlemesine incelenmesine olanak tanır. Ayrıca, betimleyici analiz yöntemi genellikle karmaşık verilerin anlaşılabilir hale getirilmesinde ve uygulamalı sonuçlar elde edilmesinde etkili bir araç olarak kabul edilir. Bu yöntemin temel avantajları arasında esneklik ve kolay uygulanabilirlik yer alır. Özellikle nitel veri analizinde, verilerin toplanması ve analiz edilmesi sürecinde araştırmacıya geniş bir perspektif sunar. Mevcut araştırma kapsamında ise, bir dijital pano olan Padlet'in sözlü çeviri eğitimi özelinde ilgili olabilecek dersler kapsamında kullanılabilirliği, ders akış önerileri ve örnekleri sunulması amaçlanmıştır. Dolayısıyla, teknolojik bir aracın sözlü çeviri eğitimi sürecinde kullanımının tanıtılması ve bir yönden de tartışmaya açılması açısından betimleyici analiz yönteminin kullanımı tercih edilmiştir. Bu bağlamda mevcut araştırmanın araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir:

- Dijital pano olan Padlet'in sözlü çeviri eğitiminde kullanımı ne derece mümkündür?
- Yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda dijital panoların sözlü çeviri eğitiminde kullanımı nasıl ilişkilendirilebilir?

Sözlü Çeviri Eğitimi ve Eğitim Teknolojileri Ortamları

Heinic teknolojiyi bilimsel ya da sistematik bilgilerin pratik alanlara sistemli bir şekilde uygulanması şeklinde tanımlarken (Heinic vd., 1993), Simon insanın bilimi kullanarak doğaya üstünlük kurmak için tasarladığı rasyonel bir disiplin olarak tanımlamaktadır (Simon, 1983). Eğitimde teknoloji araçlarının ve ortamlarının kullanımı aslında tam da Simon'ın belirttiği gibi insanın üstün olabilme çabasıyla ilişkilendirilebilir. Bugün yapay zekanın hemen hemen her türlü mesleği ve iş sahasını tehdit altına aldığını savunanları haklı çıkarılmamak adına teknolojiye hakim olabilme ihtimalleri üzerinde çalışılmalı ve farklı disiplinlerde eğitim alan kişilerin teknoloji, dijital medya, sosyal medya ve yapay zeka edinçlerini desteklemek elzemdir.

Sözlü çeviri yapan çevirmenlerin düzenli olarak insan beyninin gerçekleştirebileceği en zorlu bilişsel görevlerden birini gerçekleştirdiği iddia edilir. Bu görev, dilsel anlayışı ve dilsel üretimi, yoğun bir hafıza çabasıyla iç içedir (Gile 1995, 1997; Defrancq and Plevoets, 2018, s. 43). Tam da bu doğrultuda, Aksoy sözlü çeviri eğitimi alan öğrencilerin özetleme ve metin düzenleme becerilerinin, tepki sürelerinin kısalığı, zeka ve bellek kullanım süreçlerinin etkin olmasını, sunuş ve görüntülerinin hoş olması, ses tonlarının düzgünlüğü, çok iyi derecede anadil bilgisi ve birçok yabancı dil bilgisine sahip olmaları gerektiğini vurgular. Ardından, tıp, biyoloji, kimya, çevre bilimleri, bilgisayar bilimleri, sanayi, askerlik, enerji kaynakları, mühendislik, maliye, hukuk, siyaset, sosyal bilimler, edebiyat, sanat ve benzeri gibi alanlarda uzmanlık sahibi olmaları gerektiğini belirtir (Aksoy, s.16-18). Arjona'dan aktardığına göre, sözlü çeviri eğitimi alan öğrencilerin dil ve çeviri laboratuvarlarında denetimli çalışma, alıştırmaya içeren denetimli grup ve atölye çalışmaları, sınıf dışı uygulama ve alıştırmaya ödevleri, önceden programlanmış konferans veya toplantılarda denetimli alan çalışmaları yapmaları gerekmektedir (Arjona, 1977, s.36; Aksoy, 1995, s.20).

Sözlü çevirmen eğitimi için kullanılan mevcut yöntem ve araçlar, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilir mi? sorusu, sözlü çeviri eğitimi alanında daha fazla araştırma gerektiren temel konulardan biri olarak değerlendirilmektedir (Diriker, 2013, s. 370-371). Pöchhacker (2004) da bu durumu vurgulayarak, "farklı araştırmacılar tarafından tanımlanan çerçevenin ötesinde, bireysel eğitmenler veya kurumlar tarafından benimsenen eğitim uygulamaları hakkında sahip olduğumuz bilgilerin sınırlı olduğunu" belirtmiştir (s. 185-186). Bayraktar Özer'in aktarımıyla, Kalina (2000), "gerçek eğitim ortamlarına yönelik daha fazla veri elde etmek amacıyla somut öğretim süreçlerinin gözlemlenmesi" gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, eğitimin niteliği, eğitimcilerin deneyimleri ve kullandıkları yöntemler üzerine mümkün olduğunca çok sayıda eğitimciyle görüşmeler yaparak bilgi toplamak, etkili bir yöntem olarak önerilmektedir (Kalina, 2000, s.26, Bayraktar Özer, 2023, s.4).

Dolayısıyla, Okuyan'ın araştırması da Kalina ve Bayraktar Özer ile aynı doğrultuda olduğu söylenebilir. Türkiye'de sözlü çeviri eğitimi üzerine yapılan araştırmalardan biri, sözlü çeviri sektörünün akademik eğitimden beklentilerini inceleyen Okuyan'ın (2019) doktora tezidir. Bu çalışmada, akademik çeviri eğitiminin özellikle duyuşsal edinç kazandırma konusunda yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sektörün eğitimden temel beklentileri arasında, öğrencilerin gerçek konferanslara katılarak alan uzmanlığı kazanmaları, zaman ve stres yönetimi gibi duyuşsal becerileri geliştirmeleri, sektörel bilgiye ve etik anlayışa sahip olmaları, sözlü çeviri derslerinin daha erken sınıflarda başlaması ve ders saatlerinin artırılması yer almaktadır. Ayrıca, program müfredatlarında iş etiği konusunda bilgi sağlayacak derslerin bulunmadığı da çalışmada vurgulanmıştır. Okuyan'ın (2019) araştırmasında, sözlü çeviri becerilerini geliştirmek için sınıf içi etkinlikler arasında en sık uygulanan yöntemlerin dinleme, not alma, hafıza egzersizleri, ana fikri belirleme, özetleme ve açıklama çalışmaları olduğu ifade edilmiştir. Bu bulgular, sözlü çeviri eğitimine yönelik mevcut uygulamaların geliştirilmesi ve sektörel beklentilerin karşılanması açısından önemli bir yol haritası sunmaktadır.

Şahin'in aktarımına göre (2018), Ko kendi döneminde sıklıkla kullanılan telefonla uzaktan sözlü çeviri eğitimine etki eden dört temel faktörden bahsetmektedir: eğitime yönelik ihtiyaçlar, telekomünikasyon

teknolojilerindeki gelişmeler, ekonomik unsurlar ve telefon çevirmenliği gibi yeni pazar talepleri. Eğitime dair ihtiyaçlar değerlendirildiğinde, uzaktan eğitime yönelik artan talep dikkat çekmektedir. Teknolojik ilerlemelerin eğitim üzerindeki etkisi, sözlü çeviri eğitimi alanında da açık bir şekilde hissedilmektedir (Ko, 2006, s.70).

Son yıllarda yazılı çeviri alanında olduğu gibi sözlü çeviri alanında da teknolojik bir dönüşüm yaşandığı görülmektedir. Makine çevirisi araçlarının ve teknolojilerinin, metin türlerine bağlı olarak, her geçen gün daha başarılı yazılı çeviriler yapması incelenip, değerlendirilirken aynı durum sözlü çeviri uygulamaları için de gözlemlenmeye başlamıştır. Mevcut araştırmada yer alan bahse konu teknolojik dönüşüm sözlü çeviri açısından incelendiğinde, şu şekilde bir sınıflandırma görmek mümkündür: bilgisayar destekli sözlü çeviri (CAI- Computer Assisted Interpreting), uzaktan sözlü çeviri (RI- Remote Interpreting) ve makine çevirisiyle sözlü çeviri (MI- Machine Interpreting). Bilgisayar destekli sözlü çeviri, bir insan tercümanın çeviri görevinin bazı yönlerini desteklemek ve kolaylaştırmak için tasarlanmış bilgisayar yazılımlarından yararlanarak kaliteyi ve küçük bir ölçüde üretkenliği artırmayı hedeflediği bir sözlü çeviri biçimi olarak tanımlanabilir (Fantinuoli 2018a, Fantinuoli 2018b). Diğerlerinin yanı sıra, bilgisayar destekli çeviri araçları, tercümanların çok çeşitli terminoloji kaynaklarını entegre ederek sözlükler oluşturmalarına, terimleri veya varlıkları ergonomik bir şekilde aramalarına ve hazırlık belgelerinden yararlı bilgiler çıkarmalarına yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Otomatik terminoloji çıkarma, temel konu tanımlama, özetleme, otomatik konuşma tanıma vb. gibi gelişmiş doğal dil işleme gibi amaçlar için kullanılabilirler.

Yıllar önce, eğitim teknolojilerinin en ilgi çeken aracı olan ve Fen Bilgisi derslerinde karşılaşılan Tepegöz adında bir slayt/sunu projektör bulunmaktaydı. Belki de ortaokul ve liselerde bilgisayarlar ders aracı olarak kullanılmaya başlamadan önce, pek çok öğrencinin karşılaştığı ilk teknolojik eğitim aracı olabilir bu. Bugün yerini mikrofon, hoparlör destekli, yüksek çözünürlüklü projektörlere bıraktığını söylemek mümkündür. Hal böyleyken, günümüz modern eğitim teknolojileri ve bu teknolojilerin kullanıldığı ortamlar şu şekilde sıralanabilir: internet bağlantısı, bilgisayarlar, tablet bilgisayarlar, mobil telefonlar, teknolojik programlar, yazılımlar ve donanımlar, mobil uygulamalar vb.

Bu bölüm için genel bir değerlendirme yapılacak olursa, sözlü çeviri alanında ve yazılı çeviri alanlarında yaşanan teknolojik dönüşümler, yapay zeka entegrasyonları ve uygulamaları ve benzeri gelişmeler çevirmenlerin ve çevirmen aday bireylerin gelişime açık ve yaşanan değişimlere uyumlanabilen kişiler olmasını gerektirmektedir. Hal böyleyken, üniversitelerde akademik lisans eğitimi düzeyinde verilen sözlü çeviri eğitiminde teknoloji araçlarını ve ortamlarını kullanmanın etkileşimli öğrenme ve öğrenci odaklı eğitim açısından önemi göz ardı edilmemelidir. Öğrencilerin birbiriyle, ders yürütücüsü akademisyenle ve dışarıdan öğrenci gruplarıyla etkileşimde olması öğrencilerin daha verimli bir eğitim süreci geçirmelerine yardımcı olacaktır. Dolayısıyla, eğitim teknolojisi ya da medya araçları ve ortamlarıyla oluşturulan etkileşimli ortamlar esnek ve şekillendirilebilir olmalıdır. Teknolojik ortamların ders esnasında kullanımında yaşanabilecek dezavantajlar elektrik ve internet kesintileri yaşanması olarak sıralanabilir. Bu gibi durumlar için gerekirse ders planlarında B ve C planları üretilmesine olanak sağlanmalıdır. Bu çalışmanın esas değerlendirme aracı olan Padlet'in tam da bu konularda avantaj sağlayabileceği düşünülmektedir. Aslında doğrudan sözlü çeviri teknoloji olmayan ancak bir eğitim teknolojisi ürünü olan Padlet'in yapılandırmacı yaklaşım ve etkileşimli öğrenme bağlamında incelenmesi ve örneklendirilmesi ileri bölümlerde detaylı şekilde açıklanacaktır.

Yapılandırmacı Yaklaşım ve Etkileşimli Öğrenme

Yapılandırmacılık, öğrencilerin öğrenmeleri gereken bilgiye, öğretmenin rehberlik ettiği etkin bir öğrenme ortamında kendi çabalarıyla ulaştıkları, bu bilgiyi ön bilgilerine dayalı olarak anlamlandırıp yorumladıkları bir öğrenme yaklaşımı olarak tanımlanır (Doğanay & Sarı, 2012). Wilhelm (1997), yapılandırmacı öğrenme için ders planlama ve tasarımında gerekli bazı unsurları şu şekilde sıralamıştır: işbirlikçi öğrenmeyi

teşvik eden bir sınıf ortamı oluşturulması, bireyselleştirilmiş öğretim planlaması ve geri bildirim sağlanması, öğrencilerin notlandırma sürecine aktif katılımının teşvik edilmesi, öğretmenin öğrenme kolaylaştırıcısı ve uzman değerlendirici olarak çift rol üstlenmesi, gerçek hayata dayalı işbirlikçi projelerin geliştirilmesi ve hem öğrenci hem de öğretmenin gelişimsel değişimi üzerine düşünmesinin desteklenmesi.

Doğanay ve Sarı (2007) ise yapılandırmacı öğretim uygulamalarında şu temel niteliklerin yer alması gerektiğini vurgulamıştır: sınıfta sorgulayıcı etkinliklerin tasarlanması, öğrenci görüşlerini ve bu görüşlerin tartışılmasını destekleyen bir ortam oluşturulması, öğrencilerin kendi düşüncelerini geliştirebilmesi için fırsat ve sorumluluk verilmesi, işbirliğine dayalı etkileşimlerin teşvik edilmesi, teknoloji kullanımının desteklenmesi ve değerlendirmenin öğrenme sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmesi. John Dewey ve Lev Vygotsky gibi sosyal yapılandırmacı teorisyenler, öğrenmeyi sosyal bir süreç olarak ele almışlardır. Dewey, bireylerin izole bir şekilde değil, içinde buldukları topluluk ve dünya ile etkileşim hâlinde öğrendiğini ifade etmiştir (Richards & Lockhard, 1994). Lev Vygotsky ise bilginin toplumsal kökenlere dayandığını ve iletişim yoluyla inşa edildiğini savunmuş, bireyin bilişsel sisteminin toplumsal yaşamdan bağımsız düşünülmemeyeceğini belirtmiştir (Vygotsky, 1978/1997).

Etkileşimli öğrenme, pedagojik bir strateji olarak, sosyal ağların ve kentsel bilişim teknolojilerinin ders tasarımı ve sunum süreçlerine entegre edilmesiyle öne çıkmaktadır. Özellikle öğrenciler arasında çevrimiçi iletişimin ve teknolojinin hızlı bir şekilde yaygınlaşması, etkileşimli öğrenmenin daha etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamıştır. Dijital medyanın eğitim süreçlerinde kullanımının artması, etkileşimli öğrenme yöntemlerine olan bağlılığı artırmış ve bu durum, eğitimin temel bileşenlerinde köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Bu yaklaşım, öğrenci başarılarının daha kolay ölçülebilmesini sağlarken, aynı zamanda öğretimde esneklik sunar. Öğretmenler, süreç ve yöntemlerde hızlı değişiklikler yapabilme imkânına kavuşarak ders içeriklerini daha etkili bir şekilde uyarlayabilir. Ayrıca bu sistem, uygulama süreçlerinin daha verimli hale getirilmesine yardımcı olur ve öğrenci motivasyonunu olumlu yönde etkiler.

Yapılandırmacı yaklaşım ve etkileşimli öğrenme, eğitimde öğrenci merkezli bir paradigmaya dayalı olarak birbirini tamamlayan iki önemli pedagojik stratejidir. Yapılandırmacı yaklaşım, öğrencilerin bilgiye aktif olarak katılımını ve kendi anlamlarını oluşturmasını teşvik ederken, etkileşimli öğrenme bu süreci desteklemek için sosyal etkileşimi ve teknoloji destekli araçları ön plana çıkarır. Yapılandırmacı öğrenmede, öğrenciler bireysel deneyimlerini ve ön bilgilerini yeni bilgi ile harmanlayarak öğrenme sürecini anlamlandırır. Bu süreçte, diğer bireylerle etkileşim kurarak öğrenmenin sosyal bir boyut kazandığı etkileşimli öğrenme ortamları büyük bir öneme sahiptir.

Etkileşimli öğrenme, yapılandırmacı yaklaşıma uygun bir şekilde, öğrenciler arasında iletişim, tartışma ve iş birliğini teşvik eden bir öğrenme ortamı sunar. Özellikle çevrimiçi platformların ve dijital teknolojilerin kullanımının yaygınlaşmasıyla, etkileşimli öğrenme, yapılandırmacı ilkelerin uygulanması için güçlü bir araç hâline gelmiştir. Örneğin, çevrimiçi forumlar, proje bazlı iş birlikleri ve grup tartışmaları, öğrencilerin kendi fikirlerini geliştirmelerine olanak tanırken, aynı zamanda diğer öğrencilerin düşünceleriyle etkileşim kurarak daha derin bir öğrenme süreci sağlar. Yapılandırmacı öğrenme, bireylerin toplumsal bağlam içinde öğrenmesini önemserken, etkileşimli öğrenme bu toplumsal bağlamı aktif olarak geliştirir ve sürdürür.

Bu iki yaklaşımın kesişim noktası, öğrenmeyi bir süreç olarak ele alıp öğrenci motivasyonunu ve katılımını artırmasıdır. Etkileşimli öğrenme ortamlarında öğrenciler yalnızca bilgi alıcıları değil, aynı zamanda bilgiyi şekillendiren ve paylaşan aktif katılımcılardır. Örneğin, öğrencilerin iş birliğine dayalı olarak bir problem çözme sürecine dâhil olduğu durumlarda, yapılandırmacı yaklaşımın bireysel anlam oluşturma boyutu, etkileşimli öğrenmenin sosyal dinamikleriyle birleşir. Ayrıca, teknoloji kullanımı hem yapılandırmacı öğrenmede kişiselleştirilmiş deneyimler sunar hem de etkileşimli öğrenmenin sınırlarını genişleterek öğrenciler arasındaki iletişimi kolaylaştırır. Sonuç olarak, yapılandırmacı yaklaşım ve etkileşimli öğrenme, modern

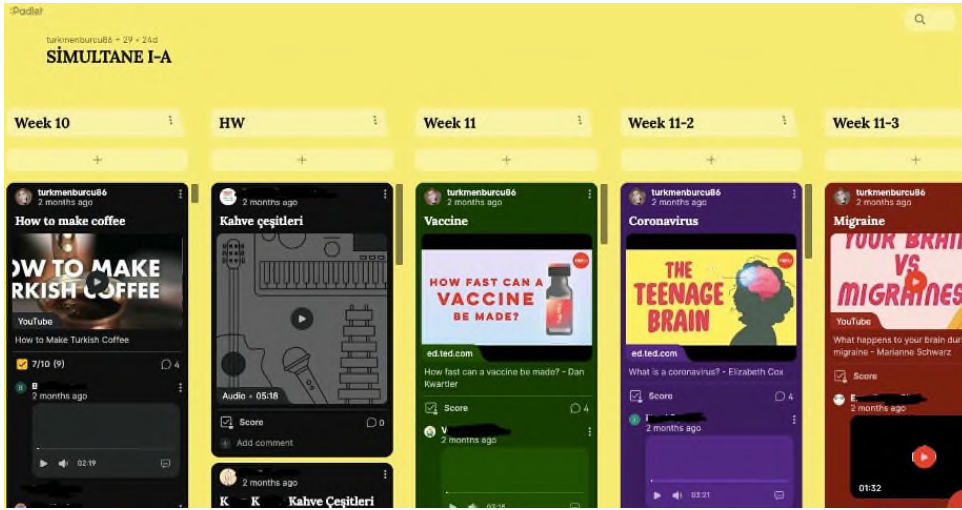
eğitimde öğrencilerin eleştirel düşünme, yaratıcı problem çözme ve iş birliği becerilerini geliştirmek için birbirini tamamlayan stratejiler olarak öne çıkar.

Dijital Pano Padlet ve Örnek Sözlü Çeviri Ders Akışı

Padlet farklı özelliklere sahip ve farklı amaçlara hitap edebilen dijital bir panodur. Bir belge ile tam teşekküllü bir web sitesi oluşturucusu arasında bir yerde olan Padlet, ilgili içeriği ister hızlı bir ilan panosu ister bir blog veya bir portföy şeklinde oluşturmayı sağlar. Her yaştan ve beceri seviyesinden kişinin internette orijinal içerik yayınlaması için kolaylık sağlar. Farklı pek çok dosya türünün eklenmesine, düzenlenmesine, diğer kişilerle paylaşma açılmasına imkan tanıyan esnek bir yapısı vardır. Paylaşma açılma imkanı sayesinde projeler, ödevler ve etkinliklerin işbirlikçi şekilde kullanımına uygun bir ortam sağlamaktadır. iOS, Android ve Kindle uygulamaları sayesinde taşınabilir cihazlarda, kişisel bilgisayar ve dizüstü bilgisayarlarda kullanımı mümkündür. Padlet üzerinde açılan hesaplar yalnızca belirli bir grup kişi tarafından görüntülenebilir hale getirilir. Yalnızca bağlantısı paylaşılan kişiler tarafından görünür ve verileri SSL ile aktarılır. Padlet tamamen özelleştirilebilir ücretsiz 3 sayfa açılmasına izin vermektedir. Yükleme başına 20 MB sınırı bulunmaktadır. Padlet hesabı üzerinde yayınlanan veriler hesap kullanıcısı tarafından silinmediği sürece kalıcıdır (<https://padlet.help/l/en/article/cpfiutfzsb-what-is-padlet>, erişim: 16.01.2025).

Şekil 1

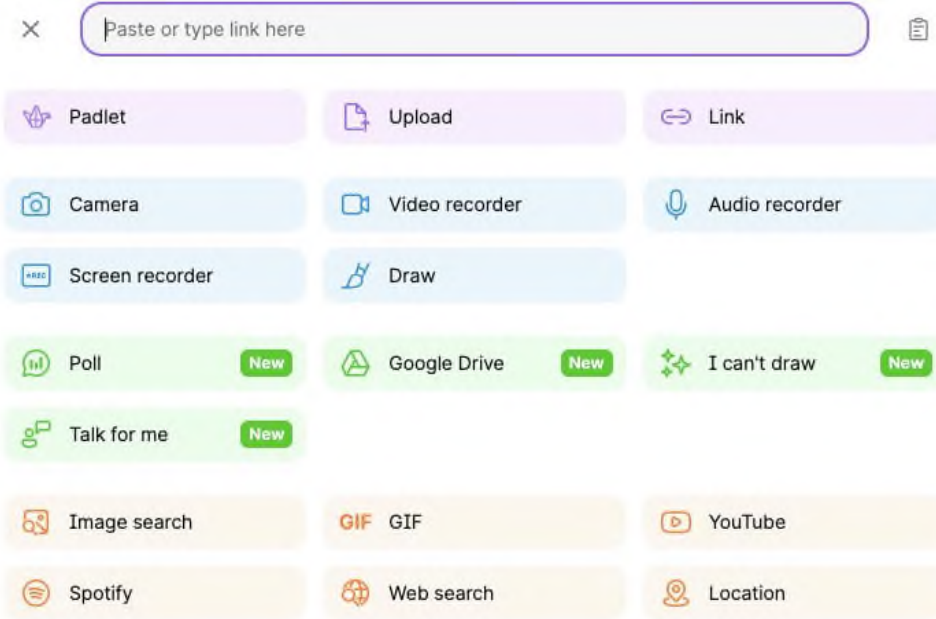
Padlet Simultane Dersi Ara yüzü

Şekil 1’de Padlet üzerinde yürütülen Simultane I dersi için hazırlanan sayfa görüntülenmektedir. Bu sayfada yer alan öğrenci isimleri yazar tarafından kapatılmıştır. Görüldüğü üzere, her hafta için bir sütun oluşturulmuş ve ilgili dersin içinde kullanılan videolar doğrudan Padlet’te bağlantısı kopyalanarak paylaşılmıştır. Öğrencilerden simultane kabinine girerek ilgili videonun altına ses kayıtlarını yüklemeleri istenmiştir. Videoyu sınıftaki tüm öğrenciler izlerken, kabinlerde olan öğrenciler sorumlu oldukları dakikaların çevirisini yapmaktadır. Ses dosyaları öğrencilerin isimleriyle kayıt edildiği için dönem içinde ya da sonunda yapılacak değerlendirmelerde hem derse katılım hem ödev kontrolü hem de akran değerlendirmesi açısından kolaylık sağlamaktadır. Öğrencilerden birbirlerine, ses kayıtlarına dersi yürüten öğretim elemanı tarafından sınavlarda kullanılmak üzere hazırlanan değerlendirme kriterlerini göz önünde bulundurarak, puanlama yapmaları istenmektedir. Dolayısıyla, akran değerlendirmesi ve öğrencinin ders sorumlusu öğretim elemanı tarafından değerlendirilmeleri kolaylaşmaktadır.

Şekil 2

Padlet paylaşım ara yüzü

Şekil 2’de Padlet paylaşım ara yüzü görüntülenmektedir. Burada Padlet tarafından şu imkanlar sağlanmaktadır: Herhangi bir yazılı dosya yükleme, kamera kaydı, ses kaydı ya da ekran kaydı ile yanıt verme, çizim yapma, anket yapma, Google Drive bağlantısı ekleme, yapay zeka talimatları ile yanıt verme, sestem yazıya metin oluşturma, Spotify ses dosyası ya da bağlantısı yükleme, Web araştırması yapma, konum belirtme, GIF yükleme, Youtube bağlantısı paylaşma. Bu imkanlar sayesinde Padlet’in öğrenci ve akademisyen dostu, etkileşimli bir eğitim teknolojisi ortamı oluşturduğu görülmektedir. Öğrenciler hem eğlenceli hem de şeffaf bir değerlendirme süreci olan bir ders işleyebilmektedirler. Bu durum, ders sorumlusunun da adil bir değerlendirme yapması konusunda yardımcı olabilmektedir.

Bu bölümde önce Padlet hakkında genel bilgi sunulacak, ardından Padlet ile bir ders saati akışı hazırlanışı için örnek verilecektir. Padlet ile 45 dakikalık bir ders planının şu şekilde tasarlanması mümkündür: ders öncesi hazırlık, ders başlangıcı, çeviri aktivitesi ve dersin kapanışı.

Adım 1: Ders öncesi hazırlık:

Padlet Panosu Oluşturun: Dersin konusuna uygun bir pano oluşturun (örneğin, "Simultane Çeviri Alıştırmaları" veya "Anında Çeviri Çalışmaları").

Panonun Yapısını Belirleyin: Kolonları ve zaman çizelgesini düzenleyin. Kolonlar: "Kaynak Metin", "Öğrenci Çevirileri", "Geri Bildirim" gibi başlıklar ekleyebilirsiniz.

Zaman Çizelgesi: Derste ilerlemek için bir akış oluşturabilirsiniz (örneğin, "Dinle", "Çevir", "Değerlendir").

Kaynakları Yükleyin: Kullanacağınız metinleri, videoları veya ses dosyalarını önceden ekleyin.

Adım 2: Dersin Başlangıcı (5-10 Dakika)

Padlet’i Tanıtın: Öğrencilere Padlet’in nasıl çalıştığını ve ders sırasında nasıl kullanılacağını anlatın.

Bağlantıyı Paylaşın: Panonun bağlantısını veya QR kodunu öğrencilerle paylaşın.

Adım 3: Çeviri Aktivitesi (25-30 Dakika)

Aşama 1: Kaynak Metin Paylaşımı: Öğrencilere bir konuşma veya metin dinletin. Bu kaynak, Padlet’te bir gönderi olarak yer alabilir. Örneğin: "Bugünkü alıştırmanız için bir TED konuşması dinleyeceğiz. Ses dosyasını yukarıdaki bağlantıdan açabilirsiniz."

Aşama 2: Çeviri Gönderimi: Öğrencilerden duyduklarını Padlet'te kendi bölümlerine yazmalarını veya sesli kaydetmelerini isteyin. Her öğrenci veya grup, çevirisini kendi adına bir gönderi olarak paylaşabilir.

Aşama 3: Değerlendirme ve Geri Bildirim: Her öğrencinin gönderisini tartışarak sınıfça geri bildirim sağlayın. Padlet üzerinde yorum yapma veya "beğenme" özelliklerini kullanarak geri bildirimleri görünür hale getirin.

Adım 4: Dersin Kapanışı (5-10 Dakika)

Özet ve Tartışma: "En zor kısım neydi?", "En iyi strateji hangisiydi?" gibi sorularla kısa bir tartışma başlatın.

Sonuçları Kaydedin: Öğrencilerin katkılarını ilerideki dersler için saklamak isterseniz, Padlet panosunu PDF olarak dışa aktarabilirsiniz.

Sonuç

Etkileşimli öğrenme, yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda, öğrenciler arasında iletişim, tartışma ve iş birliğini teşvik eden bir eğitim ortamı oluşturur. Dijital teknolojilerin ve çevrimiçi platformların yaygınlaşmasıyla birlikte, bu yaklaşım, yapılandırmacı ilkelerin hayata geçirilmesinde etkili bir araç hâline gelmiştir. Bu bağlamda, Padlet gibi dijital panolar, sözlü çeviri eğitiminde etkileşimli öğrenmenin sunduğu avantajları artırarak, yapılandırmacı bir öğrenme deneyimini zenginleştirmektedir. Örneğin, Padlet üzerinden öğrenciler, bireysel olarak notlar alabilir, fikirlerini yazılı olarak paylaşabilir ve eş zamanlı olarak diğer öğrencilerin paylaşımlarına katkıda bulunabilir. Bu, öğrencilerin kendi düşüncelerini geliştirmelerine olanak tanırken, aynı zamanda diğer öğrencilerin görüş ve yorumlarıyla etkileşim kurmalarını sağlayarak daha derin bir öğrenme deneyimi sunar.

Padlet, sözlü çeviri eğitiminde özellikle grup çalışmaları, geri bildirim süreçleri ve bireysel ilerleme takibi için güçlü bir araçtır. Öğrenciler, çeviri alıştırmalarını Padlet panosu üzerinden paylaşarak hem öğretmenlerinden hem de arkadaşlarından geri bildirim alabilirler. Ayrıca, grup tartışmaları ve iş birliği gerektiren aktivitelerde, Padlet'in sunduğu görsel düzen ve kolay erişim imkânları, yapılandırmacı öğrenmenin toplumsal bağlam boyutunu destekler. Böylece etkileşimli öğrenme, bu toplumsal bağlamı aktif biçimde geliştirir ve sürdürülebilir hâle getirir. Etkileşimli öğrenme ortamlarında, Padlet gibi dijital araçların kullanımı, öğrencilerin yalnızca bilgi tüketicisi olmasının ötesine geçerek, bilgiyi birlikte üreten ve paylaşan aktif katılımcılar olmalarını sağlar. Örneğin, bir sözlü çeviri sürecinin aşamaları Padlet üzerinde ortak bir pano aracılığıyla görselleştirildiğinde, öğrenciler problem çözme, eleştirel düşünme ve iş birliği becerilerini bir araya getirerek daha etkili bir öğrenme süreci yaşarlar. Ayrıca, Padlet'in sunduğu esneklik, bireysel öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için özelleştirilebilir, bu da yapılandırmacı öğrenmenin bireysel anlam oluşturma boyutunu güçlendirir.

Mevcut araştırmanın yürütücüsü tarafından Simultane Çeviri, Sözlü Çeviri ve Diplomatik Sözlü Çeviri gibi derslerin yürütüldüğü ve koordine edildiği görülmektedir. Bu derslerde ve muadili olabilecek sözlü iletişim becerileri, dinleme konuşma, not alma ya da ses kaydı alarak yürütülmesi gereken pek çok derste bahse konu olan dijital panoların kullanımıyla, öğrencilerin kendileriyle ortalama olarak aynı düzeyde olan sınıf arkadaşları tarafından yapılan yapıcı eleştirilerin kendilerini geliştirmeleri hususunda fayda sağlanabilmesi öngörülmektedir. Ders değerlendirmelerinin ve takip sisteminin şeffaf olması ders yürütücüsü eğitime güven duymalarını sağlayabilir. Padlet'te kayıtlı kalan ses dosyalarını tekrar dinleme imkanı olduğu için detaylı bir şekilde hatalarını ya da eksik yönlerini tespit ederek iyileştirmeler yapabilmelerine destek olabilir. Sonuç olarak, Padlet'in sözlü çeviri eğitiminde kullanımı, etkileşimli öğrenme ve yapılandırmacı yaklaşımın modern eğitimdeki önemini pekiştirir. Bu iki yöntem, dijital araçların sağladığı imkanlarla birleştiğinde, öğrencilerin eleştirel düşünme, yaratıcı problem çözme ve iş birliği becerilerini geliştirmek için birbirini tamamlayan stratejiler olarak ön plana çıkar. Padlet ve muadili dijital pano yazılımları uzaktan eğitim ve

yüzyüze eğitim ortamlarında esnek ve erimli şekilde kullanılmaya uygundur. Günümüz gelişen ve yenilenen eğitim ortamları içinde bu gibi teknolojik imkanlardan uzak kalmamak hem öğrenciler hem de eğitimciler açısından avantajlı olacaktır. Tüm bunların yanında, Padlet'in yazılı, sözlü ve dinleme becerilerini kapsayan pek çok derste kullanılmaya uygun olduğu düşünülmektedir. Ancak, mevcut araştırma kapsamında sözlü çeviri dersleri ele alındığı için, bu bağlamda ilgili olabilecek ve Padlet'in kullanılabileceği dersler şu şekilde sıralanabilir: Not alma, dinleme, konuşma, yazılı metinden sözlü çeviri, telefonda sözlü çeviri sözlü çeviriye giriş, ardıl çeviri, simultane çeviri, konferans çevirisi, uzaktan sözlü çeviri ve muadili olabilecek dersler.

İleride yapılabilecek ilgili ve geliştirilmiş çalışmalar şu şekilde sıralanabilir: Nitel veri toplama yöntemleriyle (örneğin, öğrenci görüşmeleri, odak grup tartışmaları) Padlet'in öğrenci katılımı, motivasyonu ve performansı üzerindeki etkisi incelenebilir. Deneysel bir çalışma yapılabilir; bir grup Padlet kullanırken, diğer bir grup geleneksel yöntemlerle eğitim alabilir. Sonuçlar ön-test ve son-testlerle ölçülebilir. Öğrencilerin Padlet üzerinden aldıkları geri bildirimleri nasıl değerlendirdikleri ve bu geri bildirimlerin kendi gelişimlerine etkisi analiz edilebilir. Padlet üzerinde kültürel farkındalığı artırmaya yönelik tartışma panoları veya projeler oluşturulabilir. Öğrencilerin bu süreçteki kazanımları analiz edilebilir. Padlet üzerinde puanlama, rozetler ve görevler gibi oyunlaştırma teknikleri uygulanarak öğrencilerin motivasyonu ve öğrenme sonuçları değerlendirilebilir. Uzaktan çeviri eğitimi alan öğrencilere ve eğitmenlere yönelik anket ve mülakat çalışmaları yapılabilir. Padlet'in kullanım kolaylığı ve öğrenme üzerindeki etkisi üzerine farklı düzeydeki öğrencilerden veri toplanabilir. Çeviri sürecindeki etik ikilemlerle ilgili tartışmaların ve refleksif değerlendirmelerin Padlet üzerinden yapılması sağlanabilir.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Burcu Türkmen (Asst. Prof. Dr.)
Author Details	¹ Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Humanities and Social Sciences, English Translation and Interpreting Department, Ankara, Türkiye
	 0000-0001-5380-0480 burcuturkmen@aybu.edu.tr

Kaynakça | References

- Aksoy, N. B., (1995). Sözlü Çeviri Eğitimine Bir Yaklaşım. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt 12, Sayı 1-2 Eylül, s. 14-36.
- Arjona, E. (1977), "Intercultural Communication and Training of Interpreters at the Monterey Institute of Foreign Studies", Language Interpretation and Communication. Venice: NATO Publications. S. 35-43.
- Bayraktar Özer, Ö. (2023). Sözlü Çeviri Eğitiminde Sınıf İçi Uygulamalar ve Yaklaşımlar, Çeviribilim Uygulamaları Dergisi Sayı 34 (2023 Bahar), s. 1-24.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Defrancq, B., Plevoets K. (2018). Over-uh-Load, Filled Pauses in Compounds as a Signal of Cognitive Load, M. Russo et al. (eds.), Making Way in Corpus-based Interpreting Studies, New Frontiers in Translation Studies, https://doi.org/10.1007/978-981-10-6199-8_3
- Dijital Panolar: <https://web2araclari.com/category/pano/page/2/>, Erişim: 15.04.2025.
- Diriker, E. (2018). (Ed). Türkiye'de Sözlü Çeviri: Eğitim, uygulama ve araştırmalar. Scala Yayıncılık.
- Doğanay, A., & Sarı, M. (2012). *Yapılandırmacı öğrenme: Kavram ve uygulamalar*.

- Fantinuoli, C. (2018a). Computer-Assisted Interpreting: Challenges and Future Perspectives. In Gloria Corpas Pastor & Isabel Durán-Muñoz (eds.), *Trends in E-tools and resources for translators and interpreters*, 153–174. Leiden: Brill.
- Fantinuoli, C. (2018b). Interpreting and technology: The upcoming technological turn. In Claudio Fantinuoli (ed.), *Interpreting and technology*, 1–12. Berlin: Language Science Press. DOI:10.5281/zenodo.1493289.
- Gile, Daniel. 1995. *Regards sur la recherche en interprétation de conférence*. Lille: Presses Universitaires de Lille.
- Gile, Daniel. 1997. Conference interpreting as a cognitive management problem. In *Cognitive processes in translation and interpreting*, ed. J.H. Danks, G.M. Shreve, S.B. Fountain, and M. McBeath, 196–214. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Heinich, R., Molenda, M., Russell, J. D., & Smaldino, S. E. (1993). *Instructional media and technologies for learning*. Macmillan Publishing Company.
- Kalina, S. (2000). Interpreting competences as a basis and a goal for teaching. *The Interpreters' Newsletter*, 10, 3-32. <https://www.semanticscholar.org/paper/Interpreting-competences-as-a-basis-and-a-goal-for-Kalina/7246a913a766413c8a53a0fe73fb852680090f96>
- Ko, L. 2006. "Teaching Interpreting by Distance Mode", *Interpreting*, 8(1), s. 67-96.
- Okuyan, S. (2019). Küresel Koşulların Türkiye Akademik Sözlü Çeviri Eğitimine Etkisi: Müfredat Analizi Ve Sözlü Çeviri Temsilcilerinin Görüşleri Üzerine Bir İnceleme [Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Padlet. (2023). Features of Padlet. Erişim: 13 Ocak 2025, from <https://padlet.com>
- Piaget, J. (1970). *Science of education and the psychology of the child*. Orion Press.
- Pöchhacker, F. (2004). *Introducing interpreting studies*. Routledge.
- Richards, J., & Lockhard, C. (1994). *Reflective Teaching in Second Language Classrooms*.
- Simon, H. A. (1983). *Reason in human affairs*. Stanford University Press.
- Şahin, M. (2018). Sözlü çeviri ve teknoloji. E. Diriker (Ed.), *Türkiye'de sözlü çeviri: Eğitim, uygulama ve araştırmalar içinde* (ss. 227-242). Scala Yayıncılık.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Oxford University Press.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Wilhelm, J. (1997). *Engaging Readers and Writers with Inquiry: Promoting Deep Understandings in Language Arts and the Content Areas with Guiding Questions*.

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Research Article | Araştırma Makalesi

Open Access | Açık Erişim

Impact of Artificial Intelligence on Translation Education: Benefits of Artificial Intelligence and Challenges Faced by Students

Yapay Zekânın Çeviri Eğitime Etkisi: Yapay Zekânın Faydaları ve Öğrencilerin Karşılaştığı Zorluklar

Semih Okatan¹

¹ Kafkas University, Faculty of Science and Letters/Department of Translation and Interpreting, Kars, Türkiye

Abstract

This study, using a qualitative research design, examined the impact of artificial intelligence (AI) on students of translation education. The data in the study were collected from 40 Turkish university students in the Department of Translation and Interpreting. In the study, the in-depth interview method was used to obtain the data related to the views and reflections of the students on the use of AI in translation activities. The findings of the study showed that AI technology provided positive contributions to the students in the translator training process. However, the findings of the study also revealed that AI technology exerted a negative impact on the students. Considering the negative impact of AI, the study highlighted the importance of AI as a learning tool as it provides a personalized learning setting and therefore its integration into translation education, the emergence of AI addiction over time due to frequent use of AI, and the retroactive interference effect of AI on learning due to frequent use. From this aspect, this study attempted to shed light on a better understanding of AI technology and its impact on the students in translation classes.

Öz

Bu çalışma, nitel bir araştırma desenini kullanarak, yapay zekânın (YZ) çeviri eğitimi alan öğrenciler üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın verileri, Mütercim Tercümanlık Bölümü'nde okuyan 40 Türk üniversite öğrencisinden toplanmıştır. Çalışmada, öğrencilerin çeviri faaliyetlerinde YZ kullanımına ilişkin görüş ve düşünceleri ile ilgili verileri elde etmek için derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları, YZ teknolojisinin çevirmen eğitimi sürecinde öğrencilere olumlu katkılar sağladığını göstermiştir. Ancak çalışmanın bulguları, YZ teknolojisinin öğrenciler üzerinde olumsuz bir etkisinin olduğunu da ortaya koymuştur. YZ'nin bu olumsuz etkisi göz önüne alındığında ise; bu çalışma, bireyselleştirilmiş bir öğrenme ortamı sağladığı için YZ'nin bir öğrenme aracı olarak önemi ve bu nedenle çeviri eğitimine entegrasyonunu, YZ'nin sık kullanımı nedeniyle zaman içinde YZ bağımlılığının ortaya çıkmasını ve yine sık kullanıma bağlı olarak YZ'nin öğrenmede geriye ket vurma etkisini vurgulamıştır. Bu yönüyle bu çalışma, YZ teknolojisinin daha iyi anlaşılmasına ve çeviri derslerinde öğrenciler üzerindeki etkisine ışık tutmaya çalışmıştır.

Keywords

AI technology · benefits of AI · challenges of AI · student perceptions · translation education

Anahtar Kelimeler

Çeviri eğitimi · öğrenci algıları · YZ teknolojisi · YZ faydaları · YZ zorlukları

Citation | Atıf: Okatan, S. (2025). Impact of artificial intelligence on translation education: benefits of artificial intelligence and challenges faced by students. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 234–247. <https://doi.org/10.26650/iujts.2025.1611407>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Okatan, S.

 Corresponding author | Sorumlu Yazar: Semih Okatan semih3636@hotmail.com

INTRODUCTION

With the development of technology, people have entered a digital world, especially after the Covid 19 pandemic, which had a significant impact on all areas of education. At this point, the pandemic disease made online or distance learning inevitable, so the lockdown due to the pandemic made students spend more time on computers. In addition, every student now has a smartphone and uses the internet in both social and educational settings. Because of this, the internet has become an indispensable part of every student's life. In addition, technology companies are creating new programs or updating existing ones to meet people's needs and expand their markets. Today, the impact of such programs on students is undeniable, and artificial intelligence-based programs are one of them. As a result of the above-mentioned developments, it has become imperative to examine the impact of technology on education and, therefore, Artificial Intelligence (AI), which is a recent technological development, and its effects on students must be discussed in a broad spectrum to shed light on the pedagogical implications in education and to make it an effective learning tool.

AI is a branch of computer science that develops systems that simulate human intelligence. This technology is based on algorithms and programs that exhibit cognitive abilities associated with human behaviors such as information processing, problem-solving, learning, and natural language processing (Nilsson, 1980). The fundamental principles of AI involve learning from large data sets, where systems use algorithms to detect patterns in the data and then use these patterns to predict future outcomes (Yu & Kumbier, 2018). This process is conducted through human-machine collaboration, where humans play a critical role in every stage, from data collection to algorithm development. To enhance AI efficiency, statistical methods are applied, and stability is essential for ensuring that algorithms generate reproducible and interpretable results (Zeng et al., 2019).

In today's world, AI is a technological revolution that is always open to renewal and evolution. At this point, scrutinizing AI and its impact is crucial because AI can be defined as "an interdisciplinary subject that involves information, logic, cognition, thinking, systems, and biology. It has been used for knowledge processing, pattern recognition, machine learning, and natural language processing" (Zhang & Lu, 2021, p. 7). As it affects a vast area, the impact of this technological revolution needs to be scrutinized in a wide spectrum. One of these areas is translation. In the globalized context, translation through computer programs has the utmost popularity. In this field, the evolution of AI (also known as machine translation) has reached a top point as it is beneficial to meet the needs of the translation market. Here, we can assume that machine translation is better than human translation. However, the findings of the studies carried out in the research context do not support such a bias. In this regard, as well as its benefits, AI has some significant deficiencies when compared to human translation; especially in simultaneous translation, it is insufficient in terms of punctuation, emphasis, omission (what needs to be translated or what needs not to be translated), speed between speech and translation, and the synchronization of the body language with translation (Wang et al., 2022). Likewise, when legal text translation is considered, AI translation is faster and more effective than human translation; however, while human translation is better at conveying the nuances of culture-specific concepts and subtleties of translation between the source and target texts, AI translation is not sufficient while transferring the contextual meaning of the source text, cultural nuances, and, in some cases, idiomatic expressions between the two texts (Moneus & Sahari, 2024). In the field of news translation, despite providing an efficient translation, AI is lacking in some ways, especially in terms of producing an accurate translation, understanding cultural references and contextual meaning, and providing privacy and security (Lin, 2024).

In addition to the deficiencies mentioned above, in the context of translation education embedded with AI technology, “the main challenge we face relates to the integration of machine learning into translator training” (Kenny, 2020, p. 14). In addition, instructors and students have inadequate knowledge about and experience in AI translation (He, 2021). Hence, students in translation education need to be supported by a well-designed AI training program that provides self-learning (Liu & Afzaal, 2021). From this aspect, instructors tend to adapt to new technological revolutions, pair technology with the teaching and learning process, determine effective methods, and discuss all aspects of AI technology to promote the quality of translation education (Kong, 2022). On this basis, as AI affects the quality of translation teaching in a positive direction (Yuxiu, 2024), the translator training process at universities must be designed in such a way that learners can find opportunities to prepare themselves for professional life (Wang, 2023). To create an effective milieu for students in translation education, an ongoing and sustainable teaching and learning process based on technology is required. In this regard, one of the translation competencies that translator students are required to have in this technological era is the acquisition of *instrumental competence* involving the knowledge of terminology, the ability to use computer tools, information technology software, and machine translation systems (Ramos, 2024).

In conclusion, in line with the information obtained from the above literature review, it can be understood that the use of AI in the translation training process is based on a triangle involving three basic competences: a) linguistic competence, b) translation competence, and c) technological competence. As all these three factors affect the translator training process, raising an awareness toward the proper and conscious use of AI may enhance the students’ translation competence in this field. Achieving this requires getting a second opinion; namely, it requires scrutinizing AI use in translation from the viewpoint of the students receiving translation education.

Statement of the Problem

As mentioned before, AI is a branch of computer science, and it is at the utmost level in the technological development of machine translation. Although technology has taken a long path in the development of machine translation, it still has some specific shortcomings. First, as the basic function of machine translation is to translate the text literally, it needs post-editing and some specific methods to produce high-quality translations (Sin-wai, 2015). Second, the adaptation of the technological revolution to the translation teaching process is not sufficient (Kenny, 2020). Third, the themes that emerge in the use of machine translation are related to the lack of accuracy and subtlety of translation, the transfer of cultural nuances, and the contextual meanings between the source and target text pair (Lin, 2024; Moneus & Sahari, 2024; Wang et al., 2022). Given the deficiency of AI translation mentioned above, the key issues to be examined in the research context are subtlety and elegance in AI translation, the benefits of AI and the challenges faced by translation students, and the impact of AI translation on students’ translation competency in the training process. Based on the issues mentioned here, a clear picture of how AI technology can be used effectively in the translator training process needs to be presented to base it on a pedagogical framework. Therefore, to make pedagogical implications and to develop a model of the translator training process integrated with AI, it is first necessary to deal with how translation students use AI technology in their translation activities.

Purpose of the Study

It is important not to underestimate the role of technology in education because the traditional teaching and learning method has been changed by the technological revolution, and thus a personalized teaching and a digital learning milieu has been created (Huang et al., 2021). This evolution is visible in translation education because, despite the benefits and strengths of AI technology, some significant challenges faced by

students have also been highlighted in the studies conducted in this context (Kenny, 2020; Kong, 2022; Liu & Afzaal, 2021). From this point of view, this study identifies the challenges that arise in the translator training process and to suggest new pedagogical implications. In this way, AI technology in translation education can be used for the benefit of translation students at the intended level, and the core factors of AI in translation can be well defined. This is because AI translation, namely machine translation, needs to be evolved to produce high-quality translations (Wang et al., 2022).

Research Questions

Based on the review of the benefits and challenges of AI in the research context, the following research questions were generated to close the research gap in AI translation by exploring how it affects the students in the translator training process.

- 1) What are the benefits and challenges of AI translation faced by students in the translator training process?
- 2) How does AI affect students' competencies in the translator training process?
- 3) How does AI translation affect students' perceptions?

METHODOLOGY

Research Design

The research design of the study was based on a qualitative method, which included the procedures of qualitative data collection, data analysis, and data interpretation (Creswell, 2009). For the collection of the qualitative data, the in-depth interview, which is a technique for collecting detailed qualitative data in the social sciences, and in which the data are collected at intervals in a systematic way (Della Porta, 2014), was used. The qualitative content analysis method was used for data analysis (Forman & Damschroder, 2008; Kuckartz, 2019; Prasad, 2008). Here the collected data were examined in terms of the recurring themes, and the recurring themes were categorized into codes and sub-codes to provide a better understanding of the present research context.

Validity and reliability

In qualitative studies, the researcher provides the validity and reliability of the study through the document analysis method as quantitative values are not used (Creswell, 2009). Therefore, the document analysis method was used for the reliability and validity of the current study. In doing so, the academic articles published in recent years related to the current research context were analyzed, and it was found that the methods of the previous studies and the research design of the current study overlapped. In addition, the research design, data collection, and analysis methods of the current study were reviewed by two experts who have conducted similar studies in this area.

Data Collection Procedure

In this study, the qualitative data were collected through in-depth interviews conducted face to face in a conversational mode. Semi-structured and open-ended questions were used in the interviews to explore the impact of AI on translation students in the training process. Here, an *in-depth interview* model was used (Della Porta, 2014), and it was conducted in four steps involving the phases of “*introduction, initial questions, mid-interview, and closing the interview*” (Brounéus, 2011, pp. 139-141).

- 1) *Introduction*: The aim of the study was explained to the participants and their consent was obtained. In this step, the general outline and the procedure of the study were defined.
- 2) *Initial questions*: Specific questions were posed to the interviewees to explore their background in relation to AI and their experiences so far. The aim here is to create a confident and comfortable setting and to prepare the interviewees for the process they would be part of.
- 3) *Mid-interview*: Follow-up questions were posed to the interviewees to unearth in-depth information and to obtain more specific factors of AI translation.
- 4) *Closing the interview*: In this step, the interviews were completed. Before concluding the interviews, the interviewees were encouraged to share their additional views related to the specific themes recurring in the process of mid-interview, and so the general discussion was made to see the big picture.

In addition to the in-depth interview method implemented face to face, Google Docs program was also used in the study as an alternative data collection instrument because “it allows interviewers to conduct online interviews in written form, ... and it can be used as an alternative to face-to-face interviews (individual or group)” (Opara et al., 2023, p. 565). The rationale for using the Google Docs program here was to collect the quantitative data when statistical values were needed, as well as the qualitative data obtained from face-to-face interviews, and when quantitative data was needed to contribute to the findings obtained from the qualitative data. In the data analyses obtained from all phases of the study, MAXQDA 2024, which is a qualitative data analysis program, was used.

Scope of the Study

The impact of AI translation on the students studying in the Department of Translation and Interpreting was examined in line with the key factors determined as a research gap after an in-depth literature review. In this regard, the following issues were examined:

- a) Benefits of AI in the act of translation
- b) Challenges that students face while using AI in the act of translation
- c) Impact of AI on students’ linguistic competence
- d) Impact of AI on students’ translation competence
- e) Impact of AI on students’ perceptions

Participants

The study involved translation students studying at the Department of Translation and Interpreting at Kafkas University, which is a state university. The study was conducted with a total of 40 volunteer students, who were selected from among all first- to fourth-year students. Ten participants were selected from each grade, and their consent was obtained before the study. The selection of the participants was based on the criteria of using AI in their daily lives and assignments, so the participants had background information on AI.

Procedure

The study was carried out during the fall term of the Academic Year 2024-2025. It was conducted at a state university, and the Ethics Committee approval from the university, with the number E-36080, was received on 01.11.2024.

Limitations

The study is limited as the data were collected from a limited number of students receiving translation education. Another limitation of the study is the difficulty in achieving objectivity in the analysis of quali-

tative data collected from qualitative methods. To generalize and ascertain the findings, a large sample size involving a diverse group of participants is required. Viewed from this aspect, future research using different research designs, including different sample groups, is recommended.

FINDINGS

This study was based on a qualitative research design using the in-depth interview method to explore the participants' experiences with AI translation in depth. Throughout the process of the study, the participants took an active role in each step of the in-depth interview, which included four phases: a) *introduction*, b) *initial questions*, c) *mid-interview*, and d) *closing the interview*. The data gathered from the participants were categorized in terms of recurring themes.

Introduction and Participant engagement

In the first phase of the study, the participants were provided with detailed information regarding the aim and design of the study, and their consent was obtained. In this phase, the participants were encouraged to reflect on AI, to share their experiences related to the translation they had made through AI, and to discuss both the process and the outcomes of the translations they had completed. In addition, a brief group discussion was held to explore their views on the role of AI in shaping translation quality and its potential implications. The discussion at this stage showed the need for the integration of AI into translation classes and the need for a better understanding of the integration of AI into translation education, supported by different views.

Initial Questions (Pre-interview)

In the second phase of the study, specific questions about the use of AI in translation were posed to the participants. Here, their background information and views about the AI translation were handled. The data gathered in this phase revealed that nearly all the participants (n:40, 95%) used AI while translating, with a rate of 57,5% sometimes, 27,5% often, 10% rarely, and 5% always. It was also determined that a large majority of the participants used both ChatGPT (77.5 %) and DeepL (40%) among the AI-based programs.

Analysis of the findings gathered from *Mid-interviews* and *Closing the interview* (Post-interview)

In the final step of the study, the qualitative data collected from the mid-interviews in the third phase and the post-interviews in the fourth phase were analyzed in terms of recurring themes. The recurring themes represent key patterns and insights that emerged from the participants' responses, providing a structured overview of the primary areas of focus in the study. Here, hierarchical code and sub-code models, which involve the categories related to the benefits of AI, the challenges faced by the students, and the students' perceptions of AI in translation, were used to reveal the impact of AI on the translation training process.

Benefits of AI in the act of translation

Figure 1

Hierarchical Code-Subcode Model of the Benefits of AI

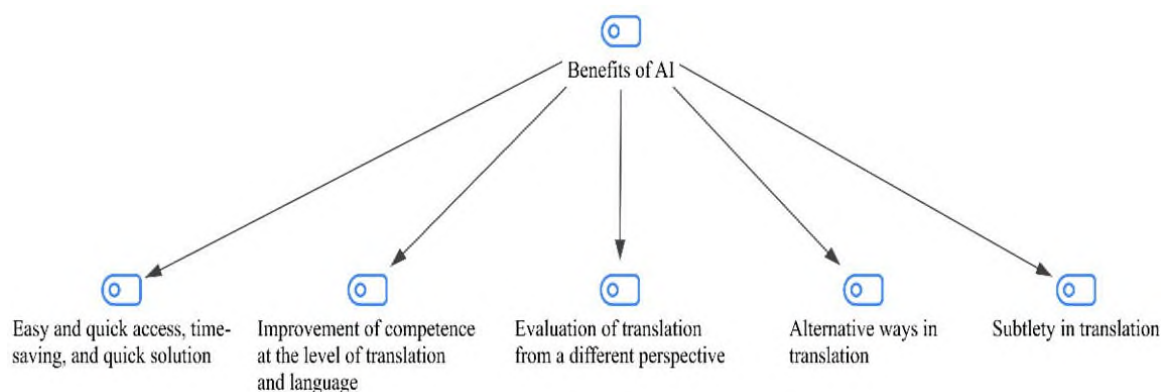

Figure 1 shows the hierarchical code and subcodes concerning the benefits of AI in the act of translation. Most of the students claimed that they benefited from AI in their translation activities because it allowed them to reach a quick and effective solution in a short time by providing easy and fast access. To this end, they expressed that they could evaluate the translation from a different perspective, see the alternative ways of the translated sentences, and achieve subtlety in the translation through AI.

Positive impact of AI on translation competence

Figure 2

Hierarchical Code-Subcode Model of the Positive Impact of AI on Translation Competence

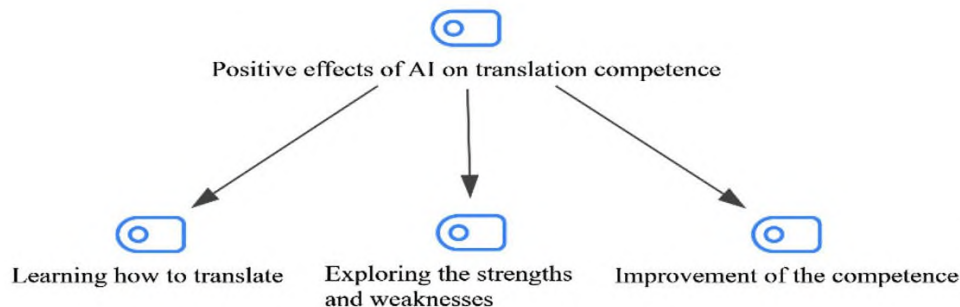

Figure 2 shows the hierarchical code and subcodes concerning the positive impact of AI on translation competence. The data obtained from the participants revealed that they benefited from AI in three aspects: a) learning how to translate, b) exploring their strengths and weaknesses through AI, and c) improving their translation competence. More clearly, the use of AI in the act of translation has three main benefits for translation competence. According to the students taking an active role in the present study, when they used AI in the act of translation, they went through a learning loop affecting their translation competence. In this learning loop, they were able to learn how to translate, explore their strengths and weaknesses by comparing their translations with the AI translation, and improve their translation competence accordingly. However, they stated that the translation competence they acquired was at the linguistic level (i.e., at the level of word, phrase, or syntax).

Positive impacts of AI on SL and TL Competence

Figure 3

Hierarchical Code-Subcode Model of the Positive impact of AI on SL-TL Competence

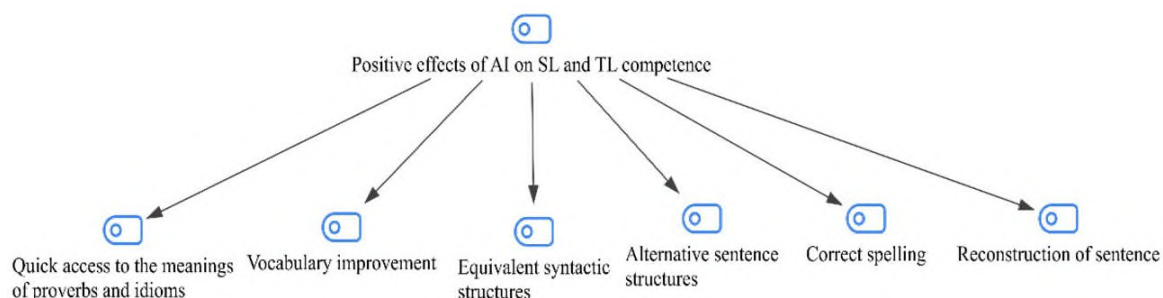
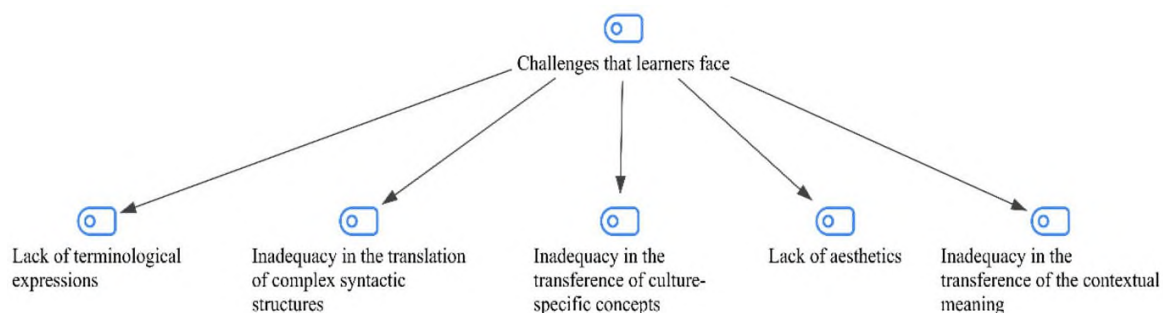

Figure 3 shows the code and sub-codes for the impact of AI on the improvement of SL and TL. According to the participants, the use of AI in translation exerted a set of positive effects on the acquisition of SL-TL competence. Here, the participants had positive views about the use of AI in translation because it provided quick but limited access to the meaning of proverbs and idioms, equivalent or alternative syntactic structures between two languages, correct spelling, and reconstruction of the sentence(s). All the factors mentioned here were found to have a direct or an indirect impact on learners' improvement in the use of SL and TL linguistic features.

Challenges that students face while using AI in the act of translation

Figure 4

Hierarchical Code-Subcode Model of the Challenges Faced

In addition to the benefits of AI, the participants stated that they faced some specific challenges while using AI in their translations. Most of the participants agreed that AI could be inadequate in terms of terminological expressions, translation of complex syntactic structures, and the transfer of culture-specific concepts. In addition, they added that the texts translated by AI lacked aesthetics and that the AI translation was not sufficient to transfer the contextual meaning and to create the semantic harmony between SL and TL. This was because the participants said that although it had intelligence, it did not have sense and feeling as it was just a machine.

Negative impact of AI on learners' improvement

Figure 5

Hierarchical Code-Subcode Model of the Negative Impact of AI

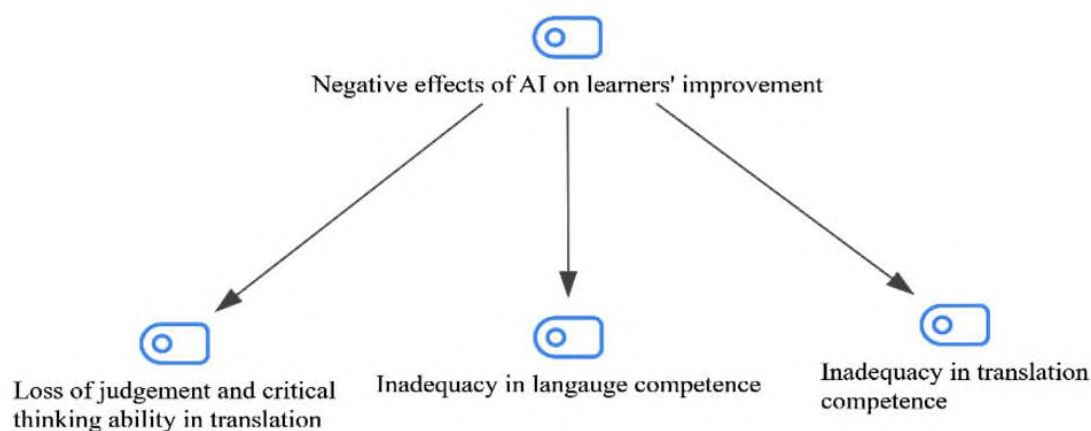
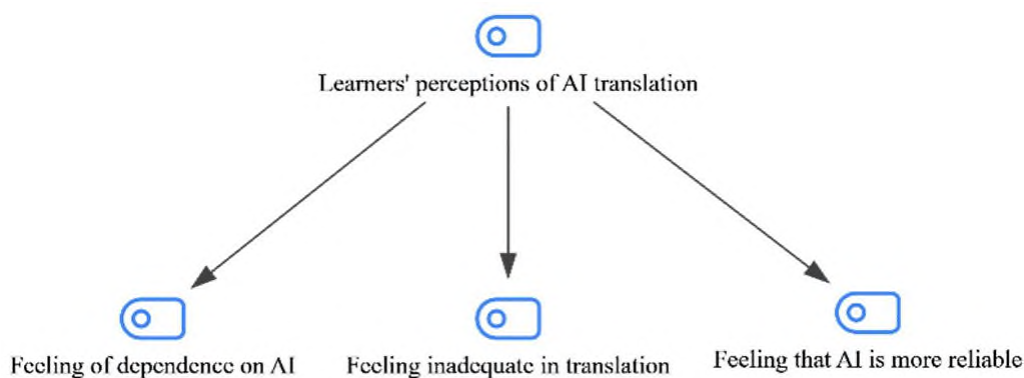

Figure 5 shows the findings in relation to the negative impact of AI on learners' improvement. Although the previous findings showed that the use of AI in translation had a positive impact on language and translation competence, it was thought to have a negative impact in the long term. Here, the participants agreed that the frequent use of AI inhibited their improvement in translation. In addition, they felt that the frequent use of AI also had a negative impact on their judgment and critical thinking in translation. It was observed that this perception caused them to reflect on their self-confidence and self-esteem.

Students' perceptions of AI translation

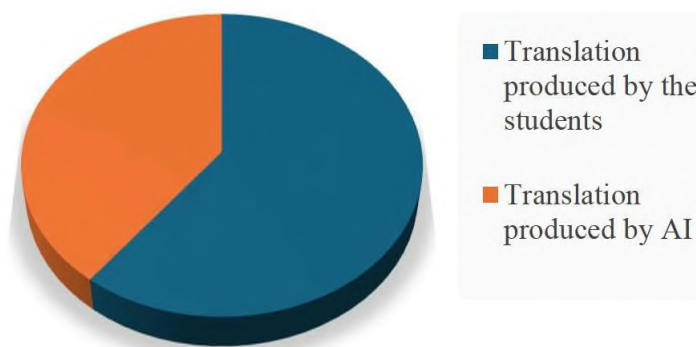
Figure 6

Hierarchical Code-Subcode Model of Student Perception

The perception of reflection on self-confidence and self-esteem, mentioned in Figure 5, stems from the two key factors shown in Figure 6. These are 'perception of dependence on AI' and 'feeling inadequate in translation'. The participants stated that the more they used AI, the more dependent they became. Furthermore, they referred to this process as AI addiction. The key issue here is reliability. While most of the participants claimed that they relied more on their translations than on those produced by the AI, nearly half of the participants stated that they found the translation produced by the AI more reliable than the one they produced. In other words, the students' perceptions of the reliability of AI and their views on AI addiction indicate that the use of AI tools in translation activities is increasing over time. Figure 7 supports this claim by illustrating the reliability rate between the student and AI translations.

Figure 7
Percentage of Students' perceptions of AI

As seen in [Figure 7](#), 40% of the participants relied on the translation produced by the AI more than their own. More clearly, less than half of the participants claimed that the translation made by the AI was of high quality as it involved correct syntactic structures, correct lexical items, and a high level of subtlety. The reason why they did not rely on their translations was that they felt that they were not good enough at translating; that is, they thought that they were not able to produce high-quality translations at the lexical, syntactic, and textual levels. Sixty percent of the participants, on the other hand, did not strictly rely on AI translation because they emphasized that AI translation, in many cases, did not produce translation at the intended quality, especially at some specific points (e.g., at the word, lexical, syntactic, textual and contextual levels). To this end, they strongly indicated that proofreading and post-editing were required to revise the translation produced by AI.

DISCUSSION

This study examined the impact of AI on translation education from the perspective of translation students. It then dealt with the benefits of AI, the challenges the students face when using AI, the impact of AI on the translator training process, and the students' perceptions of AI.

The first research question was about the benefits and challenges of AI translation that the students faced in the translator training process. According to the findings obtained from the study, the students in the Department of Translation and Interpreting frequently used AI in their translation activities. Considering the benefits of AI in translation, the findings indicated that the benefits of AI were mainly centered around the framework of SL and TL competence. Within this framework, the main sub-codes related to the general benefits of AI showed that AI produced translations quickly at the lexical, syntactic, and textual levels. In addition, it was explored that AI provided easy and quick access to translate any text, presented quick solutions and different perspectives in translation, and reduced the workload in translation. Here, the most significant positive effect of AI was found that when the students used AI in their translation activities, they went through a learning loop, namely a personalized learning process referring to individual learning by constructing the knowledge, especially through technology in recent years (Shemshack & Spector, 2020). This is because the advancement of technology has created a new learning platform as well as the traditional face-to-face teaching and learning process (Al-Badi & Khan, 2022; Huang et al., 2021). Furthermore, this learning loop made it possible for the students to explore their strengths and weaknesses in the learning domain, because AI provided fast access to the information that they needed, as stated by Zhang and Lu (2021).

In addition to the benefits of AI mentioned above, the participants stated that they faced significant challenges while using AI in their translation activities. The challenges explored in the study were centered

around the sub-codes, which covered the lack of terminological expression, inadequate translation of complex syntactic structures, inadequate transfer of culture-specific concepts, lack of aesthetics, and inadequate transfer of contextual meaning, as highlighted in the previous studies (Lin, 2024; Liu et al., 2022; Moneus & Sahari, 2024; Wang et al., 2022). Here, the participants emphasized that proofreading was required to overcome the above-mentioned shortcomings and that post-editing in AI translation was necessary for effective translation, as also noted by Sin-wai (2015); because AI might produce an inadequate translation in some cases. Another key factor highlighted in the study was the negative impact of the frequent use of AI on the development of learners' judgment and critical thinking skills, as well as language and translation skills. According to the study by Yang and Wang (2023), the students' use of machine translation in their translation activities affected their translation performance. Here, a negative effect was found between machine translation and performance, and it was claimed that this effect was modulated directly by self-regulation and indirectly by critical thinking and motivation.

The second research question was about the impact of AI on the students' competences in the training process. Here, the study emphasized that AI exerted a positive impact on translation competence as the students were able to go through a self-learning process in which they identified their strengths and weaknesses by comparing the quality of the AI translation with the quality of the translation they produced. A review of the literature in the field of education reveals that with the advancement of technology, the most recent area of research in the last two decades has largely focused on the impact of AI on education (Chen et al., 2022; Ünsal & Karaoğlan Yılmaz, 2024). Although the technology has taken a long path and the studies conducted in this research context have revealed that the use of AI in education improves academic quality and individual achievement in the learning domain (Charles-Kenechi, 2024; Chen et al., 2020; Kuleto et al., 2021; Maghsudi et al., 2021), it seems that as the high-quality translation or the production of the translation at the intended level through AI is currently not possible, the students need to be well-trained in the translator training process (Liu & Afzaal, 2021). In addition, as AI is widely used in translation, especially by students; the use of AI in the field of education requires new pedagogical views, namely "innovative teaching methods, development of teaching materials, design of teaching action plans and student assessment" (Chen et al., 2022, p. 1271). In this respect, the findings obtained from this study emphasized the integration of AI into the translator training process as a learning tool. However, the findings of the study by Kenny (2020) indicated that the integration of machine learning into translation was challenging. This is because, despite the above-mentioned positive effects of AI, which exerted a short-term impact on the improvement of translation competence; it was found that AI exerted a long-term negative impact on the students' improvement in the process of training when it was widely used in translation activities. In addition, the findings also showed that when AI was used frequently, it negatively affected the students' knowledge acquired before. More clearly, they could not build new knowledge on their existing knowledge. At this point, the negative effect of the retroactive interference was determined. From this aspect, one of the effects of AI on translation competence must be opened to discussion about retroactive or proactive interference, since the notion of interference was found to be a key phenomenon in the study. To overcome the negative effects of interference and to turn the negative interference into positive interference, the students in the translator training process need to be made aware of the conscious use of AI. Furthermore, the issue here is how to integrate AI into the learning process to turn it into an effective learning tool, as highlighted in the previous studies conducted in the research context (Gašević et al., 2023; Kenny, 2020).

The third research question in the study was about the impact of AI on the students' perceptions. The impact of AI on the students' perceptions centered on a triad: a) feeling dependent on AI, b) feeling inadequate at translating and, c) feeling that AI was more reliable. The most striking issue was that the students felt dependent on AI. In other words, they felt addicted to AI and worried about being inadequate without it.

Likewise, the study by Seo et al. (2021) claimed that AI use inhibited individual and independent learning. A similar study by Liu et al. (2022) indicated that according to some learners, machine translation was essential for a high-quality translation. Another similar study conducted by Malik et al. (2023) highlighted that the use of AI raised concerns for some learners about creativity, critical thinking skills, and ethical issues. When viewed from this aspect, the findings of this study overlapped with those of the above-mentioned studies. However, contrary to these studies, this study brought AI addiction to the forefront.

To sum up briefly, the findings of the study lead the researcher to some specific conclusions that will contribute to the research context. In this regard, AI plays a key role in the act of translation, and it brings new opportunities and challenges to the teaching of translation. When viewed from the aspect of the benefits and challenges that the students face while using AI in their translation activities; AI translation, on the one hand, is effective at both lexical and syntactic levels; but, on the other hand, it is insufficient in the transfer of the cultural values and terminological expressions. In addition, AI provides a learning platform to the students, namely they can personalize their learning style with the help of AI. However, translation through AI causes negative interference when used frequently. To this end, it hinders the improvement of translation. In addition, the use of AI turns out to be an addiction over time, and so the integration of AI into the translation teaching process emerges as an issue to be discussed.

CONCLUSION

This study examines the benefits of AI and the challenges that translation students face while using AI. To this end, the study explores the impact of AI on the students' translation competences, their improvements, and their perceptions of AI technology. The findings of the study reveal pedagogical implications for the use of AI in translation classes, as the integration of AI into translation education requires novel and innovative approaches.

The study highlights that AI affects the students' improvement in translation to some extent by providing various alternative translation versions. This is because AI translation is generally adequate for translation at the linguistic level (i.e., at the level of words, phrases, and sentences). However, it is inadequate for translating complex syntactic structures and some specific expressions that require a deeper understanding of sociocultural values and contextual meaning (i.e., culture specific concepts, terminological expressions, and idiomatic expressions between the two languages, here English and Turkish). From this aspect, proofreading and post-editing come to the fore as an essential step in AI translation because AI provides the students with a guiding draft that needs to be revised and refined in terms of linguistic accuracy, cultural references, idiomatic expressions, and terminological accuracy.

The study underlines that AI creates a self-learning cycle that exerts a positive influence on the students' improvement in translation. In such a learning process, the students explore their weaknesses and strengths in translation by evaluating the quality of the translation they have produced. From this viewpoint, AI increases learning efficiency, provides easy access to the information students need, and most importantly, prepares students to acquire technological skills. However, the study prioritizes the significance of AI addiction and the retroactive negative interference of AI in translation, which stems from the frequent use of AI. At this point, the study shows that the students do not construct new knowledge on their previous knowledge of translation because they quickly access the translated versions with the help of AI, and so they do not try to analyze the nuances between the source and target texts and to reflect on the translation process to gain an understanding of the linguistic and non-linguistic factors affecting the quality of the translation. As a result, the students do not internalize the knowledge required to produce a high-quality translation, and AI dulls their enthusiasm for acquiring new knowledge or using the knowledge that they have acquired. To prevent AI addiction and to turn it into an effective learning tool in translation education,

the study indicates that students need to be made aware of how to use AI consciously and ethically in their translation activities to understand the limitations of the use of AI, to gain a sense of creativity and productivity, and, most importantly, to be original in their translations.

To sum up, as stated by the participants in the study, AI has intelligence, but it does not have sense and feeling as it is just a machine, and translation requires more than intelligence. This is because translation requires norms, cultural and social values, the interpretation of contextual meaning, and perhaps much more.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Details	Semih Okatan (Assist. Prof. Dr)
Yazar Bilgileri	¹ Kafkas University, Faculty of Science and Letters/Department of Translation and Interpreting, Kars, Türkiye 0000-0001-5798-6278 semih3636@hotmail.com

---

References

- Al-Badi, A., & Khan, A. (2022). Perceptions of learners and instructors towards artificial intelligence in personalized learning. *Procedia computer science*, 201, 445-451. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.03.058>
- Brounéus, K. (2011). In-depth interviewing: The process, skill and ethics of interviews in peace research. In K. Höglund & M. Öberg (Eds.), *Understanding Peace Research: Methods and challenges* (pp. 130-145). Routledge.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Sage Publications.
- Charles-Kenechi, S. (2024). Artificial Intelligence in Translation Studies: Benefits and Challenges. *Cascades, Journal of the Department of French & International Studies*, 2(1), 5-15.
- Chen, L., Chen, P., & Lin, Z. (2020). Artificial intelligence in education: A review. *IEEE Access*, 8, 75264-75278. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2020.2988510>
- Chen, D. C., You, C. S., & Su, M. S. (2022). Development of professional competencies for artificial intelligence in finite element analysis. *Interactive Learning Environments*, 30(7), 1265-1272. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1719162>
- Chen, X., Zou, D., Xie, H., Cheng, G., & Liu, C. (2022). Two Decades of Artificial Intelligence in Education: Contributors, Collaborations, Research Topics, Challenges, and Future Directions. *Educational Technology & Society*, 25 (1), 28-47. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11209-y>
- Della Porta, D. (2014). In-depth interviews. In Author (Ed.), *Methodological practices in social movement research*, (pp. 228-261). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198719571.003.0010>
- Forman, J., & Damschroder, L. (2008). Qualitative content analysis. In L. Jacoby & L. A. Siminoff (Eds.), *Empirical methods for bioethics: A primer* (pp. 39-62). Elsevier. [https://doi.org/10.1016/S1479-3709\(07\)11003-7](https://doi.org/10.1016/S1479-3709(07)11003-7)
- Gašević, D., Siemens, G., & Sadiq, S. (2023). Empowering learners for the age of artificial intelligence. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 4, 100130. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2023.100130>
- He, Y. (2021, April). Challenges and countermeasures of translation teaching in the era of artificial intelligence. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1881, No. 2, p. 022086). IOP Publishing. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1881/2/022086>
- Huang, J., Saleh, S., & Liu, Y. (2021). A review on artificial intelligence in education. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 10(3), 206-217. <https://doi.org/10.36941/ajis-2021-0077>
- Kenny, D. (2020). Technology in Translator Training. In M. O'Hagan (Ed.), *The Routledge Handbook of Translation Technology*, (pp. 498-511). Routledge.

- Kong, L. (2022). Artificial Intelligence-Based Translation Technology in Translation Teaching. *Computational Intelligence and Neuroscience*, 1-9. <https://doi.org/10.1155/2022/6016752>
- Kuckartz, U. (2019). Qualitative Content Analysis: From Kracauer's Beginnings to Today's Challenges. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 20(3), 1-20. <https://doi.org/10.17169/fqs-20.3.3370>
- Kuleto, V., Ilić, M., Dumangiu, M., Ranković, M., Martins, O. M., Păun, D., & Mihoreanu, L. (2021). Exploring opportunities and challenges of artificial intelligence and machine learning in higher education institutions. *Sustainability*, 13(18), 1-16. <https://doi.org/10.3390/su131810424>
- Lin, J. (2024). Artificial Intelligence Applications in English News Translation: Strategies and Research. *Modern Management Science & Engineering*, 6(2), 140-149. <https://doi.org/10.22158/mmse.v6n2p140>
- Liu, K., & Afzaal, M. (2021). Artificial Intelligence (AI) and translation teaching: A critical perspective on the transformation of education. *International journal of educational sciences*, 33(1-3), 64-73. <https://doi.org/10.31901/24566322.2021/33.1-3.1159>
- Liu, K., Kwok, H. L., Liu, J., & Cheung, A. K. (2022). Sustainability and influence of machine translation: perceptions and attitudes of translation instructors and learners in Hong Kong. *Sustainability*, 14(11), 6399. <https://doi.org/10.3390/su14116399>
- Maghsudi, S., Lan, A., Xu, J., & van Der Schaar, M. (2021). Personalized education in the artificial intelligence era: what to expect next. *IEEE Signal Processing Magazine*, 38(3), 37-50. <https://doi.org/10.1109/MSP.2021.3055032>
- Malik, A. R., Pratiwi, Y., Andajani, K., Numertayasa, I. W., Suharti, S., & Darwis, A. (2023). Exploring artificial intelligence in academic essay: Higher education student's perspective. *International Journal of Educational Research Open*, 5, 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2023.100296>
- Moneus, A. M., & Sahari, Y. (2024). Artificial intelligence and human translation: A contrastive study based on legal texts. *Heliyon*, 10(6), 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e28106>
- Nilsson, N. (1980). *Principles of Artificial Intelligence*. Morgan Kaufmann
- Opara, V., Spangsdorf, S., & Ryan, M. K. (2023). Reflecting on the use of Google Docs for online interviews: Innovation in qualitative data collection. *Qualitative Research*, 23(3), 561-578. <https://doi.org/10.1177/14687941211045192>
- Prasad, B. D. (2008). Content Analysis: A Method in Social Science Research. In D. K. Lal Das & V. Bhaskaran (Eds.), *Research Methods for Social Work*, (pp.173-193). Rawat.
- Ramos, F. P. (2024). Revisiting translator competence in the age of artificial intelligence: the case of legal and institutional translation. *The Interpreter and Translator Trainer*, (18)2, 148-173. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2024.2344942>
- Seo, K., Tang, J., Roll, I., Fels, S., & Yoon, D. (2021). The impact of artificial intelligence on learner-instructor interaction in online learning. *International journal of educational technology in higher education*, 18, 1-23. <https://doi.org/10.1186/s41239-021-00292-9>
- Shemshack, A., & Spector, J. M. (2020). A systematic literature review of personalized learning terms. *Smart Learning Environments*, 7(33), 1-20. <https://doi.org/10.1186/s40561-020-00140-9>
- Sin-wai, C. (2015). Computer-aided Translation: Major Concepts. In *Author* (Ed.), *The Routledge Encyclopedia of Translation Technology* (pp. 32-67). Routledge.
- Ünsal, G., & Karaoğlan Yılmaz, F. G. (2024). Eğitimde Yapay Zekâ ve Derin Öğrenme Alanında 2019-2023 Yıllar Arasında Yayınlanan Makalelerin Betimsel Analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 8(2), 177-197. <https://doi.org/10.31200/makuubd.1459260>
- Wang, Y. (2023). Artificial Intelligence technologies in college English translation teaching. *Journal of psycholinguistic research*, 52(5), 1525-1544. <https://doi.org/10.1007/s10936-023-09960-5>
- Wang, H., Wu, H., He, Z., Huang, L., & Church, K. W. (2022). Progress in machine translation. *Engineering*, 18, 143-153. <https://doi.org/10.1016/j.eng.2021.03.023>
- Yang, Y., & Wang, X., (2023). Predicting student translators' performance in machine translation post-editing: Interplay of self-regulation, critical thinking, and motivation. *Interactive Learning Environments*, 31(1), 340-354. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1786407>
- Yu, B., & Kumbier, K. (2018). Artificial intelligence and statistics. *Frontiers of Information Technology & Electronic Engineering*, 19(1), 6-9. <https://doi.org/10.1631/FITEE.1700813>
- Yuxiu, Y. (2024). Application of translation technology based on AI in translation teaching. *Systems and Soft Computing*, 6, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.sasc.2024.200072>
- Zeng, Y., Lu, E., & Huangfu, C. (2019). Linking Artificial Intelligence Principles. *The Proceedings of the AAAI Workshop on Artificial Intelligence Safety (AAAI-Safe AI 2019)*, 1-4. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1812.04814>
- Zhang, C., & Lu, Y. (2021). Study on artificial intelligence: The state of the art and future prospects. *Journal of Industrial Information Integration*, 23, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.jii.2021.100224>

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Research Article | Araştırma Makalesi

Open Access | Açık Erişim

Active Learning in Translator Education: Investigating Discomfort, Anxiety, and Academic Performance

Çevirmen Eğitiminde Aktif Öğrenme: Rahatsızlık, Kaygı ve Akademik Performansın İncelenmesi

Burcu Taşkın¹

¹ Kırklareli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of English Translation and Interpreting, Kırklareli, Türkiye

Abstract

This study examines the impact of active learning discomfort and social interaction anxiety on academic success among translation students in Turkey. Based on the constructivist learning paradigm underlining student-centered, interactive, and experiential learning, this study explores how psychological factors influence engagement with active learning methods in translator education. Data were collected from 225 students enrolled in the Translation and Interpreting/Translation Studies departments of 21 universities using a quantitative approach. The findings suggest a moderate use of active learning methods, with presentations and discussions being the most frequently implemented techniques. While no significant correlation was found between Grade Point Average (GPA) and either active learning discomfort or social interaction anxiety, a strong positive relationship was observed between these two psychological factors. Additionally, there is a weak negative correlation between the use of active learning methods and active learning discomfort, suggesting that increased exposure to active learning activities reduces discomfort. Regression analysis further confirms that social interaction anxiety is a strong predictor of active learning discomfort. Moreover, female students reported higher levels of both anxiety and discomfort despite achieving higher GPAs. The results highlight the need for pedagogical strategies that address psychological barriers to active learning, ensuring more effective engagement in translator education.

Öz

Bu çalışma, aktif öğrenme rahatsızlığı ve sosyal etkileşim kaygısının Türkiye'deki çeviri öğrencilerinin akademik başarılarına etkisini incelemektedir. Öğrenci odaklı, etkileşimli ve deneyimsel öğrenmeyi vurgulayan yapısalıcı öğrenme paradigmasına dayanan çalışma, söz konusu psikolojik faktörlerin çevirmen eğitiminde kullanılan aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanmasına nasıl etki ettiğini araştırmaktadır. Nicel Araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmanın verileri 21 üniversitenin Mütercim ve Tercümanlık/Çeviribilim bölümlerinden 225 öğrencinin katılımıyla elde edilmiştir. Bulgular, derslerde aktif öğrenme yöntemlerinin orta sıklıkta kullanıldığını; bunlardan sunum ve tartışmanın ise en sık kullanılan yöntemler olduğunu göstermektedir. Genel Akademik Not Ortalaması (GANO), aktif öğrenme rahatsızlığı ve sosyal etkileşim kaygısı arasında herhangi bir ilişki olmadığı tespit edilse de bu iki psikolojik faktör arasında güçlü pozitif bir ilişki gözlemlenmektedir. Ayrıca, aktif öğrenme yöntemlerinin kullanım sıklığı ile aktif öğrenme rahatsızlığı arasında zayıf negatif bir ilişki bulunmaktadır. Bu da aktif öğrenme yöntemlerinin kullanımının artmasıyla bu rahatsızlığın azaldığını göstermektedir. Regresyon analizi de sosyal etkileşim kaygısının aktif öğrenme rahatsızlığının güçlü bir göstergesi olduğunu ortaya koymuştur. Kadın öğrencilerin kaygı ve rahatsızlık seviyelerinin erkek öğrencilerden oldukça fazla olduğu, buna rağmen GANO'larının erkek öğrencilerden yüksek olduğu da bulgular arasındadır. Sonuçlar, çevirmen eğitiminde öğrencilerin aktif öğrenme yöntemlerine katılımının artırılması için psikolojik bariyerlerin azaltılması konusunda pedagojik stratejiler geliştirilmesi gerekliliğinin altını çizmektedir.

Citation | Atıf: Taşkın, B. (2025). Active learning in translator education: investigating discomfort, anxiety, and academic performance. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 248–259. <https://doi.org/10.26650/iujts.2025.1613737>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Taşkın, B.

 Corresponding author | Sorumlu Yazar: Burcu Taşkın burcu.taskin@klu.edu.tr

Keywords academic success · active learning discomfort · constructivist learning · social interaction anxiety · translator education

Anahtar Kelimeler akademik başarı · aktif öğrenme rahatsızlığı · çevirmen eğitimi · sosyal etkileşim kaygısı · yapısalcı öğrenme

Introduction

In translator education, the constructivist learning paradigm has become a key pedagogical framework, highlighting the importance of active student engagement and social interaction in the learning process. (Király, 2014 [2000]). Constructivist methodologies seek to transform the classroom into a dynamic environment where students actively construct knowledge through interaction, collaboration, and problem-solving, in contrast to traditional didactic approaches where they assume passive roles (Király, 2005; García González and Veiga Díaz, 2014). Within this framework, the instructor has transitioned from a didactic authority to a facilitator, fostering a learning atmosphere that reflects the collaborative and communicative demands of professional translation settings (Pym, 2003; Hastürkoğlu & Bayraktar Özer, 2020).

Active learning is defined as a method of instruction in which students actively participate in the learning process. This approach goes beyond passive activities such as listening and note-taking, encouraging students to engage in various tasks like reading, writing, discussion, and problem-solving. The goal is to develop higher-order thinking skills, such as analysis, synthesis, and evaluation, to improve students' understanding and retention of knowledge. (Lombardi et al., 2021). Active learning methods are particularly relevant in translator education, where the development of technical skills is connected with interpersonal competencies (Zappatore, 2023). Studies have shown that These methods enhance student comprehension, knowledge retention, and overall academic success (England et al., 2017; Hull et al., 2020). However, a growing body of research has identified significant barriers to student participation in active learning, including discomfort and anxiety arising from social and academic pressures (Cohen et al., 2019; Cooper et al., 2018). Despite such challenges, studies exploring their specific impacts on translator education remain scarce.

A notably underexamined factor is the phenomenon of *active learning discomfort*, which is defined as the stress or unease students feel when they participate in interactive and participatory classroom activities. This discomfort often overlaps with *social interaction anxiety*, a common mental health concern characterized by distress in interpersonal settings (Russell & Topham, 2012; Nair & Sreekumar, 2021). Students who experience high levels of social interaction anxiety and active learning discomfort may find collaborative learning environments especially difficult, which could negatively impact their academic performance and their willingness to participate in active learning practices (Broeckelman-Post et al., 2016; Topham et al., 2016).

Another factor worthy of consideration is the university students' mental health issues pertaining to isolation during the COVID-19 pandemic era. Several studies have linked the pandemic and the decline in students' mental health, reporting an increase in depression and anxiety (Li et al., 2021; Copeland et al., 2020; Gogoi et al., 2022; Wood et al., 2022). Moreover, the findings of various research suggest a negative relation between pandemic-related anxiety and academic performance among university and college students (Tang and He, 2023; Nano et al., 2022; Siena, 2024). Therefore, it is reasonable to hypothesize that the pandemic created an increase in student anxiety that negatively impacted their academic achievement, which may currently be observable.

In the context of translator education, where active learning is increasingly emphasized, these psychological barriers warrant closer examination. Therefore, this study seeks to address this gap by investigating the impact of active learning discomfort and social interaction anxiety on the academic success of under-

graduate students in Turkey's departments of Translation and Interpreting/Translation Studies. Employing quantitative methods, the research measures these variables using validated scales and assesses their interrelationships through statistical modeling. This study aims to contribute to the growing body of literature on translator education by illuminating the complex relationship between pedagogical practices and psychological well-being. For this purpose, the research questions are as follows:

RQ1: In what frequency are the active learning methods being used in translator education programs in Turkey?

RQ2: How do translation students' active learning methods, active learning discomfort, social interaction anxiety, and GPA correlate?

RQ3: Does social interaction anxiety affect active learning discomfort?

RQ4: How do translation students' gender, year of study, university, and language pairs affect their active learning discomfort and social interaction anxiety?

Active learning in translator education

As put by Davies and Kiraly (2006), “professional translation is a complex cognitive, social, and often technical process of interlingual and intercultural communication” (p. 81) that warrants interactive and realistic exposure to professional education and training materials in and outside the classroom. Drawing from the principles of social constructivism, Kiraly (2014 [2000]) emphasizes the importance of empowering students within translator education. He argued that a solid foundation of theoretical knowledge should be integrated with practical applications, allowing students to navigate the complexities of translation more effectively. In translator education, this approach aims to equip students with translation knowledge and skills while providing them with opportunities to practice translation in interactive and social environments that are similar to real-world working conditions (Kiraly, 2005; Gonzalez & Diaz, 2015; González-Davies and Enríquez-Raído, 2016; Pym, 2003; Birkan Baydan, 2011; Hastürkoğlu & Bayraktar Özer, 2020; Zappatore, 2023).

This perspective is further expanded by exploring postmodern alternatives to traditional translation pedagogy (Kiraly, 2015; Washbourne, 2024), indicating that embracing diversity in teaching methods can enrich the learning experience. Building on Kiraly's foundational ideas, Robinson et al. (2008) examined the significance of interactive online learning environments, viewing them as essential to enhancing the pedagogical diversity within translation studies. They stated that digital platforms provide students with unique opportunities to engage with course material actively and collaboratively, fostering a richer understanding of translation concepts in a global context. Additionally, Risku (2002) emphasized the situated learning theory, encompassing learning experiences that are grounded in the real-world practices of the translation profession. This theory puts forth the necessity of developing competencies that align with the genuine demands and challenges translators encounter in their work. Kiraly (2012) brought attention to the merits of project-based pedagogy in involving students in real-world tasks that closely reflect the activities they will encounter in their future careers. Moreover, Prieto-Velasco and Fuentes-Luque (2016) introduced the concept of collaborative multimodal environments, providing empirical evidence of their effectiveness in developing professional skills among translation students. Accordingly, these environments promote a richer learning experience that prepares students for the multifaceted nature of the translation industry by integrating various modes of interaction and collaboration.

Despite the prominence of active learning in translator education, limited research has addressed the potential discomfort or anxiety students may experience during classroom activities (Mastela, 2023; Xiu Yan & Wang, 2012; Xiu Yan & Horwitz, 2008), and there is no quantitative study encompassing the entirety of translation students in Turkey. Active learning requires students' active engagement with course content and

interaction with peers and instructors. This approach contrasts with traditional didactic models where students assume passive roles. Active learning fosters deeper engagement with course materials and develops interpersonal and social skills through collaborative activities, such as group projects and presentations. In active learning environments, some students may experience significant stress and negative emotional responses. These challenges, which can arise from various factors such as the level of participation required or the dynamics of group work, are collectively referred to as *active learning discomfort*. This discomfort can manifest in feelings of anxiety, frustration, or even overwhelm, ultimately affecting students' engagement and overall learning experience (Cohen et al., 2019; Cooper et al., 2018; Broeckelman-Post et al., 2016). Research has shown that active learning methods, such as flipped classrooms and group work, positively influence student achievement while also reducing disparities related to gender, race, and ethnicity (England et al., 2017; Hull et al., 2020). Given the frequency and positive effects of these practices, it is essential to examine the factors that prevent students from taking advantage of such opportunities. Understanding and addressing these discomforts can be crucial for creating a more supportive and effective learning environment.

Another significant factor that negatively affects active learning environments is *social interaction anxiety* characterized by a sense of discomfort or unease that individuals often experience during social interactions with peers, members of the opposite sex, or unfamiliar individuals. Such anxiety can manifest in various ways, including nervousness, self-consciousness, and an overwhelming fear of being judged or evaluated by others. In active learning settings, where collaboration and open communication are essential for fostering engagement and knowledge retention, this anxiety can hinder participation. Students may refrain from sharing their thoughts, asking questions, or contributing to group discussions, ultimately limiting their learning experiences and the overall effectiveness of the educational environment. (Nair & Sreekumar, 2021; Archbell & Coplan, 2022; Avcıkurt & Göker, 2022). Various studies showed that active learning methods, which necessitate students' active participation in the learning process, may cause discomfort among students with social interaction anxiety, constituting a hindrance to their academic performance (Kavanagh et al., 2017; Russell & Shaw, 2009; Russell & Topham, 2012; Seipp, 1991; Topham et al., 2016).

In this context, this study aims to identify how such challenges affect the academic success of translation students during active learning processes, as well as to analyze the impact of their levels of social anxiety on this success. For this purpose, quantitative data will be evaluated using survey results from students and information regarding their academic performance.

Method

The target group of this research was second, third, and fourth-year undergraduate students of Translation and Interpreting/Translation Studies in Turkey. First-year students are excluded from consideration because they have just begun their studies and do not yet have a Grade Point Average (GPA) to evaluate their academic performance. As a result, it is not possible to assess their progress within the program at this stage. The ethics committee approval was granted by Kırklareli University. Data was collected via a digital survey prepared using Google Forms disseminated through online platforms and social media accounts in September and November 2024.

Upon agreeing to participate in the study, participants answered socio-demographic questions (e.g., gender, age, study duration, economic status, university, academic year, GPA) and filled in the Active Learning Discomfort Scale and the Social Interaction Anxiety Scale. Additionally, they responded to a question regarding the frequency of active learning methods applied in their courses. Participants completed the survey independently, following a brief informed consent statement included at the survey's beginning. Data that did not meet the inclusion criteria were excluded from the sample. Consequently, 234 forms were

collected, nine of which did not meet the inclusion criteria. Therefore, a total of 225 forms were analyzed for this research.

The Active Learning Discomfort Scale, developed by Cohen et al. (2019) and translated into Turkish by the author, assesses students' discomfort in active learning settings. This three-item scale includes statements such as “I feel uncomfortable when I am asked in class to turn to someone sitting near me to discuss class material,” “It is difficult for me to work collaboratively with classmates because I get so caught up in what other people might think about me,” and “I have skipped lectures in the past when I knew we might have to make a presentation or do group work.” Responses are rated on a 5-point Likert scale (1 = strongly disagree, 5 = strongly agree), and the average of the three items constitutes a composite active learning discomfort score (Cronbach's $\alpha = .73$).

The Social Interaction Anxiety Scale, developed by Mattick and Clarke (1998) and adapted into Turkish by Göker (2020), measures social anxiety levels. It consists of 19 items, including reverse-coded items (e.g., I get nervous if I have to speak with someone in authority (teacher, boss, etc.). Participants rate each item on a 5-point Likert scale, and the average score across all items determines a composite social interaction anxiety score, with higher scores indicating greater anxiety (Cronbach's $\alpha = .90$).

Data were analyzed using SPSS and LISREL software. Analyses include normality tests, reliability (Cronbach's alpha), descriptive statistics (frequency, percentages, mean, standard deviation), significance tests for differences across variables, and correlation and regression analyses. Results were evaluated with a 95% confidence interval and a significance level of $p < .05$.

Findings

This section provides a comprehensive overview of the demographic information and key findings about the research questions outlined in the study. It elaborates on the characteristics of the participants, including age, gender, type of university, year of study, languages, and other relevant factors.

Table 1

List of the participants' universities

University	Frequency	Percentage (%)
Adana Alparslan Türkeş Science and Technology University	2	.9
Amasya University	9	4.0
Atatürk University	1	.4
Başkent University	3	1.3
Dokuz Eylül University	3	1.3
Ege University	17	7.6
Hacettepe University	33	14.7
İhsan Doğramacı Bilkent University	2	.9
Istanbul Arel University	1	.4
Istanbul Aydın University	67	29.8
Istanbul Topkapı University	4	1.8
Istinye University	1	.4
İzmir University of Economics	2	.9
Kırklareli University	63	28.0
Marmara University	5	2.2
Nişantaşı University	2	.9

University	Frequency	Percentage (%)
Sakarya University	1	.4
Sivas Cumhuriyet University	1	.4
Trakya University	1	.4
Yaşar University	3	1.3
Yıldız Technical University	4	1.8

As indicated in [Table 1](#), students from the Departments of Translation and Interpreting/Translation Studies at a total of 21 universities participated in the study. Among these, the highest participation rates were recorded at Kırklareli University (28%) and Istanbul Aydın University (29.8%). [Table 2](#) shows that of the participants, 62.2% were students from public universities, while 37.8% were from private universities. It was observed that students studying English translation showed the highest level of participation (88%), followed by those studying German and French. No participation was recorded from other language groups. Additionally, 54.7% of the participants were second-year students. Furthermore, it was noted that female students constituted the majority of participants (68.9%).

Table 2

The frequency of variables

Variable	Frequency	Percentage (%)
Institution		
Public	140	62.2
Private	85	37.8
Language		
English	198	88.0
German	22	9.8
French	5	2.2
Year of study		
2nd Year	123	54.7
3rd Year	76	33.8
4th Year	26	11.6
Gender		
Female	155	68.9
Male	70	31.1
Total	225	100

The students' Grade Point Averages (GPAs) range from 0.65 to 4.00, with a mean GPA of 2.94 ± 0.61 . The students' ages range from 18 to 49, with a mean age of 21 years ($SD=3.4$). Active Learning Discomfort Scale comprises three items ($CA=0.73$), the mean score is 2.10 ($SD=1.02$), indicating a low level of discomfort. Social Interaction Anxiety Scale comprises 19 items ($CA=0.90$), and the mean score is 2.56 ($SD=0.78$), also indicating a low level of anxiety (see [Table 3](#)).

RQ1: In what frequency are the active learning methods being used in translator education programs in Turkey?

As shown in [Table 3](#), active learning methods are employed in various activities, with presentations being the most frequently used, with an average score of 3.54 ($SD=1.00$). Discussions follow closely with an average of 3.24 ($SD=1.14$). Group work and pair work are utilized almost equally, with average scores of 3.21 ($SD=0.96$)

and 3.03 (SD=1.08). Projects, while still implemented, are the least used method, reflecting a lower average of 2.78 (SD=1.16). The overall mean level of active learning utilization is 3.16 (SD=0.68), indicating a moderate level of use.

RQ2: How do translation students' active learning method, active learning discomfort, social interaction anxiety, and GPA correlate?

Table 3

The correlations of variables

Variables	GPA	Active Learning Discomfort	Social Interaction Anxiety
GPA	1		
Active Learning Discomfort	-.01	1	
Social Interaction Anxiety	.10	.68**	1
Use of Active Learning Methods (Overall)	.032	-.151*	-.092
Presentations	.036	-.120	-.151*
Discussions	.130	-.061	-.002
Pair Work	-.047	-.125	-.025
Group Work	-.013	-.070	.050
Projects	-.008	-.107	-.157*

$p < .05$ (*); $p < .01$ (**)

Correlations marked with * and ** indicate significant relationships.

There is no significant relationship between GPA and active learning discomfort ($r = -0.01$; $p > 0.05$) or social interaction anxiety ($r = 0.10$; $p > 0.05$). However, a significant, positive, and strong correlation exists between active learning discomfort and social interaction anxiety ($r = 0.68$; $p < 0.01$). While no significant relationship is found between the use of active learning methods and GPA, the use of these methods is negatively correlated with active learning discomfort ($r = -0.15$; $p < 0.05$). This relationship is significant, negative, and weak, indicating that higher use of active learning methods slightly reduces discomfort.

Among the active learning methods, *presentations* show a significant, negative, and weak correlation with social interaction anxiety ($r = -0.15$; $p < 0.05$). *Projects* also exhibit a significant, negative, and weak correlation with social interaction anxiety ($r = -0.16$; $p < 0.05$). Other active learning methods are not significantly correlated with GPA, active learning discomfort, or social interaction anxiety. None of the active learning methods influence GPA, and none are significantly related to active learning discomfort.

RQ3: Does social interaction anxiety affect active learning discomfort?

A one-unit increase in social interaction anxiety leads to a 0.88-unit increase in active learning discomfort ($\beta = 0.88$; $t = 13.73$; $F = 188.327$; $R^2 = 0.46$). This indicates that students with higher social interaction anxiety also tend to experience higher levels of active learning discomfort.

RQ4: How do translation students' gender, year of study, university, and language pairs affect their active learning discomfort and social interaction anxiety?

Female students report higher levels of discomfort with active learning ($M = 2.25 \pm 1.06$) than male students ($M = 1.76 \pm 0.83$) ($t = 3.419$, $p = 0.00$). Female students also experience higher social interaction anxiety ($M = 2.69 \pm 0.75$) compared to male students ($M = 2.26 \pm 0.76$) ($t = 3.91$, $p = 0.00$). Female students' GPAs ($M = 3.06 \pm 0.49$) are significantly higher than those of male students ($M = 2.67 \pm 0.74$) ($t = 4.57$, $p = 0.00$).

No significant difference is observed between public and foundation university students in terms of active learning discomfort ($t = 0.29$, $p = 0.76$). Similarly, no significant difference exists in social interaction anxiety levels ($t = 1.70$, $p = 0.09$). GPAs do not significantly differ between public and private university students

($t=1.94$, $p=0.06$). Furthermore, active learning discomfort levels do not differ significantly by language ($F=1.742$; $p=0.17$) or year of study ($F=2.96$; $p=0.06$). Social interaction anxiety levels also do not differ significantly by language ($F=1.02$; $p=0.36$) or year of study ($F=0.92$; $p=0.39$).

Discussion

This study was prompted by recurring mentions of social anxiety, fear, and depression in student feedback received by the author for the translation courses she was teaching after the pandemic. Especially before and during presentations, most students were tense, anxious, and unhappy, creating an ominous atmosphere in the classroom. Consequently, it was observed, as well as claimed by students themselves, that their anxiety levels increased with the pandemic, which led to the conclusion that this could negatively affect their success in translation programs where active learning methods are frequently used. This study was conducted to test this observation with statistical data.

The study reveals that active learning methods are moderately utilized in translator training programs in Turkey, with presentations and discussions being the most frequently employed techniques. Group and pair work are also commonly used, whereas projects are the least implemented. This pattern suggests that while interactive and participatory teaching strategies are present in translator education, project-based learning -an approach that could further enhance student engagement and problem-solving skills (Kiraly, 2012; Hastürkoğlu and Bayraktar Özer, 2020)- remains underutilized.

In examining the relationships among active learning discomfort, social interaction anxiety, and GPA, several notable findings emerge. No significant correlation was found between GPA and either active learning discomfort or social interaction anxiety, indicating that students' academic performance is not directly influenced by these psychological factors. However, further investigation may reveal that students with higher anxiety tend to put more effort into their studies, leading to higher scores, as indicated by the female participants in our study. Moreover, a strong positive correlation between active learning discomfort and social interaction anxiety suggests that students who experience higher levels of anxiety in social interactions also tend to feel more discomfort with active learning methods. This finding emphasizes the interconnectedness of these psychological constructs and highlights the potential challenge of implementing active learning strategies for students with high anxiety levels (Cohen et al., 2019; Hood et al., 2021).

The study also identifies a weak but significant negative correlation between the use of active learning methods and active learning discomfort. This indicates that greater involvement in active learning activities reduces students' discomfort, supporting the notion that engaging with these methods may assist students in adjusting to more interactive and participatory learning environments over time. Specifically, presentations and projects show a weak negative correlation with social interaction anxiety, indicating that students who frequently engage in these activities tend to report lower levels of anxiety. However, no significant relationships were observed between the use of active learning methods and GPA, pointing out that these strategies do not directly impact academic performance.

The regression analysis offers deeper insights into social interaction anxiety and discomfort with active learning. A strong predictive relationship is observed, with higher social interaction anxiety leading to increased discomfort with active learning (Cohen et al., 2019; Demir et al., 2023). This finding indicates that students who struggle with social interactions may find participatory learning environments more challenging, as these often require collaboration, discussion, and public speaking. The differences in discomfort with active learning and anxiety about social interactions based on gender are significant and deserve attention. To explain, female students report significantly higher levels of both discomfort and anxiety compared to their male counterparts. Moreover, female students tend to have higher GPAs on average, indicating that

despite facing greater psychological barriers, they can sustain strong academic performance. These findings highlight the necessity for gender-sensitive pedagogical approaches that address the specific challenges female students face in active learning environments. Finally, according to the analysis, institution type, language of study, and year of study do not significantly influence active learning discomfort or social interaction anxiety. This shows that psychological factors are rather consistent among various student groups, highlighting the necessity of addressing discomfort in active learning and anxiety related to social interactions on a broader structural level, rather than concentrating on specific subgroups.

One limitation of this study is the number of students who participated in the research. With more participants from a broader range of universities and languages, the results could differ. Also, it should be kept in mind that the analysis relies on self-reported data instead of expert examination. Another limitation was the use of the quantitative method, which offers statistically valid data; however, for a deeper understanding of the subject matter, face-to-face focus group interviews could be implemented for future research. Qualitative data collected from both translation trainees and trainers can offer suggestions for teaching methods that can be shared and further improved.

Conclusion and Suggestions

The study examines the complex relationship between discomfort experienced during active learning, social interaction anxiety, and the field of translator education. Active learning methods are used moderately in educational environments, yet their effectiveness for translation students can be considerably compromised due to several psychological barriers. These barriers may include anxiety about performance, lack of confidence in language skills, and fear of making mistakes, which can prevent students from fully engaging in active learning processes. As a result, while these methods have potential benefits, the psychological landscape of students plays a crucial role in determining their success in such educational approaches. The challenge of social interaction anxiety is especially significant for participants who demonstrate heightened levels of this condition. Such anxiety can significantly obstruct their ability to participate fully and engage meaningfully in collaborative and interactive learning settings. This limitation can lead to decreased involvement in discussions, group activities, and overall learning experiences, ultimately impacting their educational outcomes.

While the anxiety levels of the translation students seem low, there are still those who experience high levels of anxiety in the classroom, which implies heterogeneity. Therefore, the findings of this study underscore the critical need for tailored instructional strategies that not only assist students in overcoming feelings of discomfort and anxiety but also actively promote their engagement in active learning experiences. For instance, with the advice of the instructors, the universities' counseling services can provide meditation and mindfulness sessions for students with high anxiety. In parallel with the finding indicating that more active learning reduces anxiety, another suggestion can be initially allowing and encouraging students to choose the active learning methods they feel most comfortable performing, which may give them more time to adapt to other types of methods. Furthermore, students can be encouraged to share their experiences about anxiety with their peers via peer support groups established within the department or university. Finally, in-service training can be offered for instructors aimed at creating adaptive teaching techniques designed to create a more inclusive atmosphere in the classroom. By addressing these psychological challenges, educators can enhance the effectiveness of active learning approaches, ultimately leading to better educational outcomes in translator education and beyond.

Acknowledgement	I would like to extend my sincere gratitude to Professor Dr. Oğuz Başol for his thorough review of the statistical data and analysis pertinent to this study.
Ethics Committee Approval	This study was approved by the ethics committee of Kırklareli University (E-35523585-199-137816 / 10.10.2024)
Informed Consent	Written consent was obtained from the participants.
Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Details	Burcu Taşkın (Assist. Prof.)
Yazar Bilgileri	¹ Kırklareli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of English Translation and Interpreting, Kırklareli, Türkiye 0000-0002-7647-8305 burcu.taskin@klu.edu.tr

---

References

- Archbell, K. A., & Coplan, R. J. (2022). Too Anxious to Talk: Social Anxiety, Academic Communication, and Students' Experiences in Higher Education. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 30(4), 273–286. <https://doi.org/10.1177/10634266211060079>
- Avcıkurt, C., & Göker, S. (2022). Turist Rehberliği Öğrencilerinin Sosyal Etkileşim Kaygısı Üzerine Bir Araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 249–265. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.950>
- Birkan Baydan, E. (2011). Yapısalcılık-sonrası kuramsal görüşler doğrultusunda çeviri eğitimine giriş: Toplumsal oluşumcu yaklaşım ışığında uygulama örnekleri. Doctoral Dissertation.
- Broeckelman-Post, M., Johnson, A., & Schwebach, J. R. (2016). Calling on Students Using Notecards: Engagement and Countering Communication Anxiety in Large Lecture. *Journal of College Science Teaching*, 045(05). https://doi.org/10.2505/4/jcst16_045_05_27
- Cohen, M., Buzinski, S. G., Armstrong-Carter, E., Clark, J., Buck, B., & Reuman, L. (2019). Think, pair, freeze: The association between social anxiety and student discomfort in the active learning environment. *Scholarship of Teaching and Learning in Psychology*, 5(4), 265–277. <https://doi.org/10.1037/stl0000147>
- Cooper, K. M., Downing, V. R., & Brownell, S. E. (2018). The influence of active learning practices on student anxiety in large-enrollment college science classrooms. *International Journal of STEM Education*, 5(1), 23. <https://doi.org/10.1186/s40594-018-0123-6>
- Copeland, W. E., McGinnis, E., Bai, Y., Adams, Z., Nardone, H., Devadanam, V., Rettew, J., & Hudziak, J. J. (2021). Impact of COVID-19 Pandemic on College Student Mental Health and Wellness. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 60(1), 134–141.e2. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2020.08.466>
- Davies, M., and D. Kiraly. (2006). "Translation: Pedagogy." In *Encyclopedia of Language and Linguistics*, edited by K. Brown, 81–85. Oxford: Elsevier.
- Demir, Ö., Çınar, M., & Keskin, S. (2023). Participation style and social anxiety as predictors of active participation in asynchronous discussion forums and academic achievement. *Education and Information Technologies*, 28(9), 11313–11334. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11517-3>
- England, B. J., Brigati, J. R., & Schussler, E. E. (2017). Student anxiety in introductory biology classrooms: Perceptions about active learning and persistence in the major. *PLOS ONE*, 12(8), e0182506. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0182506>
- García González, M., & Veiga Díaz, M. T. (2014). Guided Inquiry and Project-Based Learning in the field of specialised translation: a description of two learning experiences. *Perspectives*, 23(1), 107–123. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2014.948018>
- Gogoi, M., Webb, A., Pareek, M., Bayliss, C. D., & Gies, L. (2022). University Students' Mental Health and Well-Being during the COVID-19 Pandemic: Findings from the UniCoVac Qualitative Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(15), 9322. <https://doi.org/10.3390/ijerph19159322>

- Göker, S. (2020). Turist rehberliği öğrencilerinin sosyal etkileşim kaygısı üzerine bir araştırma (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- González-Davies, M., & Enríquez-Raído, V. (2016). Situated learning in translator and interpreter training: Bridging research and good practice. *The Interpreter and Translator Trainer*, 10(1), 1–11. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2016.1154339>
- Hastürkoğlu, & Bayraktar Özer. (2020). Çeviri Eğitiminde Proje Temelli Yaklaşım: Öğrencilerin Görüşleri. *International Journal of Languages Education*, 8.2(8.2), 335–344. <https://doi.org/10.29228/ijlet.42653>
- Hood, S., Barrickman, N., Djerdjian, N., Farr, M., Magner, S., Roychowdhury, H., Gerrits, R., Lawford, H., Ott, B., Ross, K., Paige, O., Stowe, S., Jensen, M., & Hull, K. (2021). “I Like and Prefer to Work Alone”: Social Anxiety, Academic Self-Efficacy, and Students’ Perceptions of Active Learning. *CBE—Life Sciences Education*, 20(1), ar12. <https://doi.org/10.1187/cbe.19-12-0271>
- Hull, K., Hood, S., Page, O., Birdsong-Farr, M., Barrickman, N., Djerdjian, N., Roychowdhury, H., Stowe, S., Gerrits, R., Ross, K., Ott, B., & Jensen, M. (2020). Some Believe, Not All Achieve: The Role of Active Learning Practices in Anxiety and Academic Self-Efficacy in First Generation College Students. *The FASEB Journal*, 34(S1), 1–1. <https://doi.org/10.1096/fasebj.2020.34.s1.05148>
- Kavanagh, B. E., Harvey, J. T., & Mesagno, C. (2017). Social anxiety mediates the relationship between social connectedness and test anxiety: An exploratory investigation. *Journal of Theoretical Social Psychology*, 1(2), 60–69. <https://doi.org/10.1002/jts5.14>
- Kiraly, D. (2005). Project-based learning: A case for situated translation. *Meta*, 50(4), 1098–1111. <https://doi.ORG/10.7202/012063ar>
- Kiraly, D. (2012). Growing a Project-Based Translation Pedagogy: A Fractal Perspective. *Meta*, 57(1), 82–95. <https://doi.org/10.7202/1012742ar>
- Kiraly, D. (2014 [2000]). *A Social Constructivist Approach to Translator Education: Empowerment from Theory to Practice*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315760186>
- Kiraly, D. (2015). Occasioning translator competence: Moving beyond social constructivism toward a postmodern alternative to instructionism. *Translation and Interpreting Studies*, 10(1), 8–32. <https://doi.org/10.1075/tis.10.1.02kir>
- Li, Y., Wang, A., Wu, Y., Han, N., & Huang, H. (2021). Impact of the COVID-19 Pandemic on the Mental Health of College Students: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Frontiers in Psychology*, 12, 669119. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.669119>
- Lombardi, D., Shipley, T. F., Bailey, J. M., Bretones, P. S., Prather, E. E., ... Ballen, C. J. (2021). *The Curious Construct of Active Learning*. *Psychological Science in the Public Interest*, 22(1), 8–43. <https://doi.org/10.1177/1529100620973974>
- Mastela, O. (2023). A Holistic, Interdisciplinary and Socially Engaged Approach to Translator Education: Learning through Meaningful Projects. *Między Oryginałem a Przekładem*, 29(4(62)), 25–49. <https://doi.org/10.12797/MOaP.29.2023.62.02>
- Mattick, R.P. & Clarke, J.C. (1998). Development and validation of measures of social phobia scrutiny fear and social interaction anxiety. *Behaviour Research And Therapy*. 3(6), 455-470. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(97\)10031-6](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(97)10031-6)
- Nair, A. J. M., & Sreekumar, S. (2013). Social Interaction Anxiety and Its Influence on Learning Engagement of Students During COVID-19. *International Journal of Indian Psychology*, 1(1). <https://doi.org/10.25215/0902.130>
- Nano, J. P., Ghaly, M. H., & Fan, W. (2022). Lessons From Early COVID-19: Associations With Undergraduate Students’ Academic Performance, Social Life, and Mental Health in the United States. *International Journal of Public Health*, 67, 1604806. <https://doi.org/10.3389/ijph.2022.1604806>
- Prieto-Velasco, J. A., & Fuentes-Luque, A. (2016). A collaborative multimodal working environment for the development of instrumental and professional competences of student translators: An innovative teaching experience. *The Interpreter and Translator Trainer*, 10(1), 76–91. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2016.1154344>
- Pym, A. (2003). Redefining translation competence in an electronic age. In defence of a minimalist approach. *Meta*, 48(4), 481–497. <https://doi.org/10.7202/008533ar>
- Risku, H. (2002). Situatedness in translation studies. *Cognitive Systems Research*, 3(3), 523–533. [https://doi.org/10.1016/S1389-0417\(02\)00055-4](https://doi.org/10.1016/S1389-0417(02)00055-4)
- Robinson, B. J., López Rodríguez, C. I., & Tercedor, M. (2009). Neither Born nor Made, but Socially Constructed: Promoting Interactive Learning in an Online Environment. *TTR*, 21(2), 95–129. <https://doi.org/10.7202/037493ar>
- Russell, G., & Shaw, S. (2009). A study to investigate the prevalence of social anxiety in a sample of higher education students in the United Kingdom. *Journal of Mental Health*, 18(3), 198–206. <https://doi.org/10.1080/09638230802522494>
- Russell, G., & Topham, P. (2012). The impact of social anxiety on student learning and well-being in higher education. *Journal of Mental Health*, 21(4), 375–385. <https://doi.org/10.3109/09638237.2012.694505>
- Seipp, B. (1991). Anxiety and academic performance: A meta-analysis of findings. *Anxiety Research*, 4(1), 27–41. <https://doi.org/10.1080/0891779108248762>
- Siena, L. M., Mussetto, I., Renzi, E., Baccolini, V., Migliara, G., Sciuriti, A., Covelli, A., De Vito, C., Marzuillo, C., Villari, P., & Massimi, A. (2024). Decline in academic performance and mental health during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional survey among Sapienza University of Rome students. *Frontiers in Public Health*, 12, 1408191. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1408191>

- Tang, Y., & He, W. (2023). Meta-analysis of the relationship between university students' anxiety and academic performance during the coronavirus disease 2019 pandemic. *Frontiers in Psychology, 14*, 1018558. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1018558>
- Topham, P., Moller, N., & Davies, H. (2016). Social anxiety in learning: Stages of change in a sample of UK undergraduates. *Journal of Further and Higher Education, 40*(1), 125–145. <https://doi.org/10.1080/0309877X.2014.895307>
- Washbourne, K. (2024). Theorizing a postmodern translator education. *Target. International Journal of Translation Studies, 36*(1), 1–25. <https://doi.org/10.1075/target.21163.was>
- Wood, C. I., Yu, Z., Sealy, D.-A., Moss, I., Zigbuo-Wenzler, E., McFadden, C., Landi, D., & Brace, A. M. (2024). Mental health impacts of the COVID-19 pandemic on college students. *Journal of American College Health, 72*(2), 463–468. <https://doi.org/10.1080/07448481.2022.2040515>
- Xiu Yan, J., & Horwitz, E. K. (2008). Learners' Perceptions of How Anxiety Interacts with Personal and Instructional Factors to Influence Their Achievement in English: A Qualitative Analysis of EFL Learners in China. *Language Learning, 58*(1), 151–183. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9922.2007.00437.x>
- Xiu Yan, J., & Wang, H. (2012). Second Language Writing Anxiety and Translation: Performance in a Hong Kong Tertiary Translation Class. *The Interpreter and Translator Trainer, 6*(2), 171–194. <https://doi.org/10.1080/13556509.2012.10798835>
- Zappatore, M. (2023). Incorporating Collaborative and Active Learning Strategies in the Design and Deployment of a Master Course on Computer-Assisted Scientific Translation. *Technology, Knowledge and Learning, 29*(1), 253–308. <https://doi.org/10.1007/s10758-023-09679-1>

Assessment of Functional Adequacy in Normative Business Administration Texts: A Case Study on Articles of Association (AoA) Translation Practices

Normatif İşletme (Alanı) Metinlerinin İşlev Düzlemindeki Yeterliliğinin Değerlendirilmesi: Şirket Esas Sözleşmesi Çeviri Uygulamaları Üzerine Bir Vaka Çalışması

Ayşegül Angı¹

¹ Marmara University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Translation and Interpreting, English Translation and Interpreting, İstanbul, Türkiye

Abstract

The syllabi of the business translation courses are designed to train the students on this specific domain translation and prepare the students for the professional life. The learning outcomes also reflect the acquisition of the translation competence involving textual, domain, language, and research sub-competences. Examining different business specific genres via a translation-oriented analysis and the research on such training practices may make a notable contribution to improving business translation training and eventually to specialisation in business translation. Accordingly, this descriptive study aiming at assessing the functional adequacy in the senior students' translation performances (N=37) on a normative business genre (AoA) was conducted in one Turkish public university. Having the online course practices on the corporate finance, the participants were expected to translate a similar texteme which was divided into three parts including subordinate clauses (N=5) paraphrasing the steps of the net profit calculation and allocation. When the frequencies of intratextually and intertextually coherent renditions were analysed, it was found out that minimum 60% of the renditions were functionally adequate. The oversights like the syntagmatic sequence shifts, omissions on the phrase and clause levels signalled more training practices.

Öz

İşletme (alanı) metinlerinin çevirisi derslerinin izlenceleri, bu özel alan çeviri eğitiminin verilmesi ve öğrencileri mesleki hayata hazırlamak üzerine tasarlanmaktadır. Öğrenme çıktıları da metin, alan, dil ve araştırma alt yetkinliklerini barındıran bir üst çeviri yetkinliğini yansıtmaktadır. İşletme alanında kullanılan farklı metin türlerinin çeviri odaklı çözümlene yaklaşımı ile incelenmesi ve bu eğitim uygulamalarına yönelik araştırmalar, işletme (alanı) metinlerinin çevirisi eğitiminin geliştirilmesi ve nihayetinde bu metinlerin çevirisinde uzmanlaşma konularında dikkat çekici bir katkı sunabilir. Bu doğrultuda, Türkiye'de bir devlet üniversitesinde son sınıf öğrencilerinin (N=37) normatif işletme metni olan Şirket Esas Sözleşmesi çeviri uygulamalarının işlev düzlemindeki yeterliliğinin ölçülmesi amacıyla betimleyici bir çalışma yürütülmüştür. Çevrimiçi derslerde şirketlerin finans işlemleri ile ilgili uygulama çalışmaları yapan katılımcılardan, net kâr hesaplanması ve dağıtımına dair üç aşamayı (kısm) açıklayan yan cümlelerden (N=5) oluşan benzer bir metinbirimi çevirmeleri istenmiştir. Metin içi ve metinler arası tutarlı aktarımların sıklığı dikkate alındığında bu aktarımların asgari %60'ının işlev düzleminde yeterli olduğu tespit edilmiştir. Sözdizimi sıralamasında kayma, sözcük öbeği ve cümle çıkarma gibi aktarımlardaki gözden kaçan hususlar, daha fazla uygulama yapılmasına ihtiyaç duyulduğuna işaret etmiştir.

Citation | Atıf: Angı, A. (2025). Assessment of Functional Adequacy in Normative Business Administration Texts: A Case Study on Articles of Association (AoA) Translation Practices. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 260-276. <https://doi.org/10.26650/iujts.2025.1608522>

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

2025. Angı, A.

Corresponding author | Sorumlu Yazar: Ayşegül Angı aangi@marmara.edu.tr

Keywords specific domain translation · business translation training · translation competence · genre-specific conventions · functional adequacy

Anahtar Kelimeler özel alan çevirisi · işletme (alanı) metinlerinin çeviri eğitimi · çeviri yetkinliği · metin türüne özgü uzlaşımlar · işlev düzleminde yeterlik

Introduction

The curricula at the Departments of Translation and Interpreting are designed to enable their students to acquire the relevant knowledge and skills required for quality-translation and adaptation to the professional settings. In the Council Recommendation regarding the European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF), *knowledge* is defined as “the outcome of the assimilation of information through learning; and the body of facts, principles, theories and practices that is related to a field of work or study”; *skills* as “the ability to apply knowledge and use know-how to complete tasks and solve problems”; and *competence* as “the proven ability to use knowledge, skills and personal, social and/ or methodological abilities, in work or study situations and in professional and personal development”¹. Thus, a variety of courses on contrastive analysis of source and target languages, discourse analysis, translation theories, translation of the different texts of specific domains and literature, research methods, information technologies, and so forth, are offered in the undergraduate programs of the Turkish universities. These courses are designed to develop a combination of essential knowledge and skills; thus, to help develop *translation competence* involving such translation sub-competences as language (source and target languages) competence, thematic/ domain competence, textual competence, cultural competence, transfer competence² as well as research competence. Academic studies elucidating translation competence and its sub-competences are conducted accordingly. For instance, in their study aiming to develop a scoring system for the ‘Trade and Financial Texts’, Büyüknisan and Ölmez (2021, p. 41) state that the translation competence plays a significant role in determining the general learning outcomes of translation training/programmes, and the learning outcomes of the courses are intertwined with the translation sub-competences.

The studies on the specific domain translation seemingly require more academic attention when considering the limited number of the relevant studies in the field. Moreover, the prevalent professional practices of the specific domain translation also justify the reason why more domain-specific texts should preferentially be integrated in the syllabus of the translation courses. It may also be asserted that the research on the training practices of the specific domain translation, likewise, makes a notable contribution to improving the translation training. In other words, the assessment on the training performances of the students during the specific domain translation practices possibly provides an insight into the ways to improve their required knowledge, skills, and (sub)competences. To this end, the senior students’ translation practices on the business administration domain were scrutinised during the two-term business translation courses in the department of translation and interpreting of one Turkish public university. Since this study focuses on examining the translation of a business (administration) genre³, the relevant knowledge, skills and sub-

¹The definitions are presented in Official Journal of the European Union (dated 15 June 2017; 2017/C 189/03, Annex I). Retrieved from [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615(01)&from=EN) on September 1, 2021.

²As there have been a variety of definitions on translation competence resulting from “wide disagreement between scholars on the nature and conceptualisation of translation competence” (Quinci, 2023, p. 11), the sub-competences in this context are mostly based on Neubert’s taxonomy of the competences.

³When referring to AoA separately, this text may briefly be addressed as ‘*business genre*’. However, when referring to texts associated with the domain of business administration on a general basis, preferring ‘business administration texts’ may be better as Angi (2017, pp. 8-9) asserts ISCED’s (International Standard Classification of Education) classification includes the field (domain) name as ‘business administration’ and maintaining this standardisation of using this specific field (domain) name in full may eliminate the risk of limiting its scope as commercial texts (the Turkish equivalent may be ‘ticari metinler’).

competences will be explained within the framework of this specific domain (i.e., business administration) translation.

In line with the learning outcomes of the business translation courses which are based prominently on the language, textual, research, and domain-specific knowledge and skills, the senior students were expected to translate the texts accurately during the training practices. Thus, their translation decisions were discussed during the courses and further practices were pursued to help them excel in the production of a variety of business genres in the target language. For instance, the translation of articles of association [(AoA) the Turkish equivalent is 'Şirket Esas Sözleşmesi'] was elaborated via functional approaches in one of the practices. In this way, along with examining the normative genre-specific conventions, it was aimed to find out the ways to assess the functional adequacy in the renditions in the target language as well as to gain an insight on how to improve the business translation training, thus, students' translation competence.

To clarify the background basis of the text(eme) analysis, initially the translation-oriented analysis of AoAs is presented within the framework of the textual function and the textual conventions, and then the method and the integrated analysis regarding the findings on the assessment of the functional adequacy are provided in the successive parts.

The Translation-oriented Analysis of AoAs

As mentioned previously, a variety of business genres should be elaborated in the business translation training since there has been a constant demand on their translation resulting from the ever-growing international business activities. For instance, in Türkiye the companies⁴ whose shares are traded on Borsa Istanbul are required to present their AoAs⁵ and financial statements like income statement (I/S)⁶ and balance sheet (B/S)⁷. The companies are expected to take legal requirements into account while drawing up these business genres. For example, the administrative regulations of AoAs are prepared in accordance with the Turkish Commercial Code [(TCC) Türk Ticaret Kanunu] No. 06102 (Articles 339-564)⁸, which presents an indication of the *intersystemic* relation⁹ between AoAs and the TCC. In this way, a standardisation is set from a legal perspective. Within the framework of this standardisation, AoAs have a strikingly similar thematic organization and common business terms, which may also be identified as genre-specific conventions. Furthermore, it is noteworthy that AoAs have common linguistic features: for instance, the same archaic terms (which may principally necessitate the intralingual translation) and the structural units, and similar business discourse are used. A similar approach is observed in the financial statements as well. Entities are required to publish the company's interim results via the financial statements for their shareholders, authorities, and (potential) investors on a regular basis to communicate their company's financial situation and while drawing up their financial statements, they must comply with the (inter)national financial stan-

⁴In Türkiye, only one type of company, i.e. 'Anonim Şirket' [(‘A.Ş.’) which is the equivalent of ‘joint stock company’], can be listed on Borsa Istanbul.

⁵To establish an A.Ş. in Türkiye, the companies are required to draw up AoAs embodying the *administrative regulations* which are related to their objects, capital stock, the board of directors' appointment and terms of office, voting rights, powers to bind, dividend policy, auditing, and so forth. They are all explained under separate articles in AoAs.

⁶The Turkish equivalent of I/S is 'gelir tablosu'. It is "a one-page financial statement which summarises the profitability of the business entity over a specified period of time." (Meigs and Meigs, 1993, p. 105). On a general basis, revenues generated and expenses incurred (while earning the revenue) during an accounting period are summarised on I/S.

⁷The Turkish equivalent of B/S is 'bilanço'. A B/S shows the financial position of the company (at a specific date) by listing the resources that the company owns [assets / aktif (varlıklar)], the debts it owes [liabilities / pasif (kaynaklar)], and the owner's equity (öz kaynaklar) including the share capital (the money the company has received from issuing shares) and the company's accumulated retained earnings (the profits that have not been distributed to shareholders) (MacKenzie, 2012, p. 26). These are all standardised and in the Turkish Commercial Code there is a separate chapter (Chapter 9) on the financial statements and retained earnings/reserves.

⁸The Turkish Commercial Code (Türk Ticaret Kanunu) is available at <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf>.

⁹Lambert and van Gorp use this concept in the sense of "relations with other genres, codes within the systemic context" (1985 / 2006, pp. 46-47 in Munday, 2008, p. 119).

standardisation¹⁰. In accordance with this standardisation, the same sequence of the common components is used in all the financial statements, which reflects the meaningful construct in terms of the format and the financial terms / account names and indicates another genre-specific convention. All these common aspects provide the advantage of utilising the AoA, I/S, and B/S of the other listed companies (both in the source language and the target language) as *parallel texts*.

These listed companies tend to present these business genres in both Turkish and English on their web sites because the stock exchange market transactions are conducted with the foreign investors as well. Therefore, their content should be transferred into English meticulously and its accuracy [which can be described as the preservation the information content of ST in TT (Shuttleworth and Cowie (2014, p. 3))] is significant since this may affect not only the corporate image and/or its publicity but also the stakeholders' investment decisions. In this respect, in one of the business translation practices, the texteme (one article) on the corporate finance was scrutinised since this article is based on the transactional relation between the other two business genres (I/S and B/S). Such a texteme on the computation and allocation of the company's net profit is explicated in almost all AoAs. In other words, the paraphrased sequence of the computation of the 'net profit' and then how it may be distributed as 'dividend'¹¹ are almost always mentioned in one article of AoAs. If this transactional relation between I/S and B/S should be explained briefly, the information on the company's 'capital' and 'net profit' (Yalkın, 1994, p. 36) is actually compiled and summarised for the decision makers and (potential) investors in the 'Owner's Equity (OE)' section on B/S. Profitable operations indicated as 'net profit' on I/S increase the value of OE (and losses decrease the value of OE) on B/S. Therefore, this transactional relation can be traced via the account of net profit¹².

The acquisition of such basic background knowledge on this transactional relation certainly contributes to the students' reception as well as the rendition of the article. While this financial transaction resulting from the legal compliance with the (inter)national standards is (in)directly paraphrased in AoA's article, the common financial terms and names of the accounts (amortization, depreciation, net profit, and the like) are used in the same way as indicated on these business genres. Therefore, it may be asserted that this transactional relation between I/S and B/S and its (in)direct description in AoAs also present an intertextual relation in this (inter)systemic context.

Functional theories / approaches may also be utilised in analysing both the specific business genres and their translated texts [i.e., target texts (TT)]. Nord (1988/2005) who presents a functional model for the translation training, underlines the importance of *functionality* in translation (2005, pp. 31-32 in Munday, 2008, p. 79) and states that this model enables the "understanding of the function of ST features and selection of translation strategies appropriate to the intended purpose of the translation" (in Munday, 2008, p. 82). In her research, Karavin Yüce exemplifies Nord's model in terms of the translation of the specialised texts or texts on economics, and states that the functionality of the translated text (translatum) is based on the norms and conventions of both ST and TT text type as well as the expectations of the target audience and the text style (2021, p. 134). In this respect, an integrated functional approach involving Nord's functional model, Reiss's

¹⁰This standardisation is stated in the TCC, Article 397 (1). This article regulates that the financial statements are drawn up and audited in accordance with Turkish Auditing Standards which are published by Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (Public Oversight, Accounting and Auditing Standards Authority) and are in conformity with the international auditing standards. In other words, these financial statements indicate a shared global practice.

¹¹Dividend (temettü or kâr payı) is explained as "a distribution of cash by a corporation to its stockholders." (Meigs and Meigs, 1993, p. 656). As per TCC Article 509, sub-paragraph 2, it is stated that dividends shall be distributed solely from the financial year's net profit and (free) reserves funds.

¹²In Turkish accounting, the net profit is stated on I/S (Account No 692) as 'Dönem Net Karı veya Zararı (Net Profit or Loss for the Period)' and the corresponding account on B/S is (Account No 590) 'Dönem Net Kârı Hesabı (Net Profit for the Period)' and that of Net Loss is '591 Dönem Net Zararı'. İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim. Retrieved from https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/21_22_Guz/finansal_muhasabe/14/index.html%20on%20October%2010,%202021.

text types, and Vermeer's skopos theory might be followed during the practices of the translation-oriented analysis of such normative business text(eme)s. In this manner, the students can be aware of the genre-specific conventions, the purpose and/or function of the text(eme) as well as the subject-matter (content) and the syntagmatic string of information units.

In this integrated approach, Reiss's translation-oriented text typology is used for the classification of text types. This typology, which is considered to be "the starting point for a functionalist perspective on translation," is based on the relation "between source and target texts or text types, as expressed by genres" (Nord, 2013, p. 202) and Reiss "connects her ideas on text types" [namely, informative, expressive, operative, and (lastly added) audio-medial texts] and "the resulting translation strategies based on language functions" (Reiss, 1971, p. 160 in Üstün Külünk, 2023, p. 432). With this source-text based typology, Reiss "aims to provide objective criteria to assess quality of translations" (Schäffner, 2011, p. 116)¹³. In accordance with this typology, AoAs are basically classified as *informative texts* since AoAs communicate not only the administrative regulations of companies but also other business-related details regarding their shareholders, address of the headquarter(s), business lines, and so on. It may also be asserted that besides this *informative function* (i.e., AoAs provide the stakeholders with the foregoing business information), this business genre has the *appellative function* as well. In other words, since AoAs are legally binding contracts, the relevant parties like shareholders, board of directors, and so on are required to act pursuant to the regulations as indicated in AoAs. In this respect, considering their informative and appellative functions, AoAs can be classified as hybrid texts. Nevertheless, Reiss explains that "the transmission of the predominant function of the ST is the determining factor by which the TT is judged" (1977/1989, p. 109 in Munday, 2008, p. 73). The informative function is apparently more predominant in this business genre since this function covers the latter as well. Thus, unless informed otherwise by the initiator / commissioner or in the commission, and in accordance with Reiss's explanation on the informative text, in this context the TT is expected to transmit the full referential content of the ST.

In her model, Nord adopts the principle of 'functionality plus loyalty'. In other words, she states that ST should not be disregarded, and there should be a relation between ST and TT which is determined by skopos (2005, pp. 31-32 in Munday, 2008, p. 79). While skopos is defined as 'purpose' in Greek and described as the 'intended communicative function', Nord also draws attention to Reiss and Vermeer's interchangeable usage of 'skopos', 'purpose' and 'function' (2010, p. 122). Briefly, the translator should also "know why a ST is translated and what the function of the TT will be" (Munday, 2008, p. 79). In fact, it is also stressed in the very first rule of skopos theory, i.e., "A translatum (or TT) is determined by its skopos." Nord's description that a text is thought to be functional if it fulfils the intended communicative function is also noteworthy (Karavin Yüce, 2021, p. 133). Therefore, the skopos (or intended communicative function) in this context might be associated with the informative function of transmitting the full referential content for the above-mentioned stakeholders of the company. Preserving such a *functional constancy* between the ST and the TT probably indicates an equivalence at the functional level (Reiss, 1971, p. 160 in Üstün Külünk, 2023, p. 432). Reiss and Vermeer use 'equivalence' only "in the sense of 'adequacy' to a skopos that requires functional constancy" (Schäffner, 2011, p. 117) and prefer the concept 'adequacy' to 'equivalence'. It is also explained in the Dictionary of Translation Studies that they use 'adequacy' to refer to a translation with a different communicative function from that of ST and "where these terms are used side by side, 'adequacy' generally refers to a 'looser, less absolute relation than 'equivalence'" (Shuttleworth and Cowie, 2014, pp. 5-6). Therefore, it may be assumed that when it is intended to provide a general or different *purpose* (or commu-

¹³Retrieved from https://www.academia.edu/30815389/Saldanha_Gabriela_Baker_Mona_Routledge_encyclopedia_of_translation_studies_Routledge_2009_ on 14 September 2024.

nictive function) for the business translation, 'functional adequacy' may be employed. Nevertheless, since a functional constancy leading to an equivalence at the textual level was obviously expected in this practice, 'functional equivalency' [as in 'equifunctional translation', one segment of Nord's instrumental translation where the ST and the TT share the same purpose (Sgibneva, 2023, p. 112)¹⁴] might be used in this context. Still, for the sake of providing a guidance for the translation of different normative business text(eme)s within the framework of intratextual coherence and intertextual coherence; 'functional adequacy' will be preferred in this study.

The textual relations can be further elaborated from the perspective of the skopos theory's coherence and fidelity rules, which are linked to *intratextual coherence* and *intertextual coherence* successively. In this normative texteme, both rules may be interpreted within the framework of the (inter)national standardisation-based explication. The standardisation of the financial transaction and using common terms help businesspeople or their stakeholders to make sense of it and to communicate with each other accurately in the (inter)national business contexts¹⁵. This may also facilitate to maintain the *intratextual coherence* due to the same / similar ST and TT business situations. Moreover, in accordance with maintaining the informative function, the transactional relation requires the invariant transfer of the ST's content, which corresponds to the *intertextual coherence* between the ST and TT. Thus, the functional adequacy in this context can be provided via both intratextual coherence and intertextual coherence in the TT.

It is thought that such translation-oriented textual analysis may lead to set objective criteria on the assessment of the functional adequacy, thus, the assessment on the quality of the translation of the normative business texteme. The research on the training practices may also provide an insight on how to improve the students' genre-specific / textual, domain, and language knowledge, skills, or the interrelated sub-competences for the didactic purpose.

Method

This descriptive study was based on the training practices of the two-term Business Translation (online) courses in the department of translation and interpreting in one Turkish public university during 2020-2021 academic year. During these practices, the students initially conducted the preliminary research on the text type, the functions, and the genre-specific conventions of AoAs (including the textual linguistic features, register, and so forth) along with the thematic organization, and examined the parallel texts so that they could have the contextual knowledge and become familiar with this business genre, the business discourse, and domain-specific terms. Ten project groups of the senior students (N=54) were assigned to choose and translate the AoAs of different Turkish joint stock companies into English. Each member of the project group was in charge of translating one part of the source text (ST) and there was also one project manager and one/two editor(s) in each project group to edit and proofread their target texts (TTs) before the submission of the assignments. During the courses, their TTs were discussed and analysed in terms of the coherence, semantic shifts, restrictions, and so forth. Upon discovering in the first practices that translating the articles including more domain-specific information and business and legal terms was more challenging for the students, further practices were pursued to improve their domain knowledge and the skills associated with the translation of AoAs.

In one of the practices, the background information on the components of I/S and how the bottom line

---

¹⁴Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/371768145_Functional_Typology_by_Christiane_Nord_in_Corporate_Newsletters'_Translation_English_to_Spanish on 15 January 2024.

¹⁵Yazıcı (2017, p. 117) mentions that scientific jargon of a field of study can be assumed as 'third code' which is used as a language peculiar to a group of people and in this way, professionals in the same field can maintain correspondence with each other.

(i.e., net profit¹⁶) is calculated¹⁷ were broadly explained within the framework of an article taken from one ST. Then, the students who were alleged to have prior domain knowledge on the net profit calculation and its presentation on I/S were asked to translate the following article [containing one sentence (52 words)] on a voluntary basis (i.e., it was evaluated as an optional question) since they were expected to answer compulsory questions in the (online) exam as well.

Şirketin genel giderleri ile muhtelif amortisman bedelleri gibi şirketçe ödenmesi ve ayrılması zaruri olan meblağlar ile şirket tüzel kişiliği tarafından ödenmesi zorunlu vergiler hesap senesi sonunda tespit olunan gelirden düşüldükten sonra geriye kalan ve yıllık bilançoda görülen (net) kar, varsa geçmiş yıl zararlarının düşülmesinden sonra sırası ile aşağıda gösterilen şekilde tevzi olunur.

The preliminary analysis of this texteme may be carried out in an integrated approach embracing both semantic, syntactic, and domain knowledge. The thematic line (the thematic structure of the texteme) consists of three parts (Parts I, II, and III). Part I paraphrases the net profit calculation (which is based on the components of I/S), Part II indicates how the net profit is related with B/S (presenting a kind of pragmatic domain information that the participants were expected to disclose), and Part III introduces how the net profit shall be allocated in accordance with the TCC. The relevant 'Information Units' (IUs / n=5) of these three parts (Part I is explained with IUs I and II; Part II with IUs III and IV; Part III with IU V) and their information-based structural segmentation in the source (Turkish) and target (English) languages, and their corresponding clause constituents (in target language) were summarised successively in Table 1. In order to draw attention merely to the main components of the I/S, the heads of the relevant noun phrases and their counterparts in the target language were underlined in IUs I and II. The detailed description of these components was excluded in the TT deliberately to explicate and simplify the calculation and syntactic framework. The theme / real subject (i.e., the net profit) of the main clause was also underlined and italicized in IU III and not stated again in the last clause constituent.

Table 1

The integrated analysis of the texteme in terms of the semantics and syntax

Part	Information Unit (UI)	Information Structure in the ST	Information Structure in the TT	Clause Constituent in TT
I	I	Şirketin genel giderleri ile muhtelif amortisman bedelleri gibi şirketçe ödenmesi ve ayrılması zaruri olan meblağlar ile şirket tüzel kişiliği tarafından ödenmesi zorunlu vergiler	[...] amounts to be paid and reserved for [...] overheads, [...] depreciation, and [...] taxes	Subordinate Clause 1 (SC 1) This adverbial clause constituent actually systematizes the net profit calculation: after subtracting IU I from IU II [...] The syntactic units of IUs I and II mark the following components of I/S. IU I: the amounts including overheads, depreciation, and the like as well as taxes IU II: the income

¹⁶Net income is also called as 'after-tax profit, net profit, bottom line'. The Free Dictionary. Retrieved from <https://financial-dictionary.thefreedictionary.com/net+income> on October 21, 2021.

¹⁷The following sequence including the components of I/S (relating to the net profit calculation) was explained so that this practice could provide the students with the background information regarding the net profit calculation on a fundamental basis: **a)** Revenues – (Costs of Goods Sold) = **Gross Profit b)** Gross Profit – (Non-operative and Operative Expenses) = Earnings Before Interest, Taxes, and Depreciation and Amortisation (EBITDA) **c)** EBITDA – (Depreciation and Amortisation) = Earnings Before Interest, and Taxes (EBIT) **d)** EBIT – (Interest and Taxes) = **Net Profit**

Part	Information Unit (UI)	Information Structure in the ST	Information Structure in the TT	Clause Constituent in TT
II		(I) hesap senesi sonunda tespit olunan <u>gelirden düşüldükten sonra</u>	after (I) are subtracted from the closing <u>income</u>	
III		geriye kalan ve yıllık bilançoda görülen (net) kar	the (net) profit which remains and is stated on the annual ¹⁸ balance sheet	Theme / Real Subject SC 2 , SC 3 , and SC 4 SC 2 [the adjective clause defining the theme (i.e., the net profit)] involves the conjunction 'and' which is resided in the focal position disclosing the transactional relation between I/S and B/S.
II				SC 3 (the adverbial clause) and SC 4 (the conditional statement) The subordinate clause constituent of SC 3 is adjacent to SC 2 (just as SC 4 follows SC 3), thus, is related to the transaction regarding B/S's component (the previous year's loss).
IV		[...] varsa geçmiş yıl zararlarının düşülmesinden sonra [...]	[...] after subtracting the <i>previous year's losses</i> , if any , [...]	
III	V	[...] sırası ile aşağıda gösterilen şekilde tevzi olunur.	[...] shall be allocated in the following order.	Main Clause (MC) The MC introduces the new information, i.e., the following transactions regarding the allocation of the net profit.

Finegan and Besnier (1989, p. 239) explain that “syntax is used to encode semantic information”. In this texteme, the syntagmatic relation is based on the information units regarding the theme ‘net profit’. The texteme can be scrutinised in three parts embedding the five information units and their clause constituents. The sequence of the net profit computation is syntactically traced from the first clause constituent (or the first adverbial clause involving IUs I and II) i.e., deducting the amounts that shall be paid and reserved for overheads, depreciation, and the like as well as taxes successively from the closing income of the (relevant) financial year. In accordance with the financial standards applied in the (inter)systemic and/or the (inter)national business contexts, it is required to preserve exactly the *same sequence* of all the components in the TT, which may also be related to having the intratextual coherence in the TT as well as the intertextual coherence between the ST and the TT.

The *pragmatic domain information* that the net profit account is related and stated in two financial statements is inferred from IUs III and IV. This relation is initially indicated in the syntactic string in IU III. The conjunction ‘ve/and’ reveals this *subsequent order*: following the *computational sequence* (as syntactically indicated in IUs I and II), the remaining net profit (which denotes the bottom line on I/S) is then posted to the relevant account on B/S (the net profit stated on the annual B/S¹⁹). Moreover, the account of the previous year’s loss(es) is also presented on B/S. The explanation that the losses of the previous year’s (if any) are subtracted from the net profit (as stated in IU IV) is the last reference to this transactional

¹⁸B/S is generally drawn up on a quarterly basis or at any time for the managerial financial evaluation. Its description for ‘yıllık/annual’ in the texteme most probably refers to the one drawn up at the end of the fiscal year and used for the stakeholders’ annual evaluation (for instance, it may be presented at the Annual General Assembly).

¹⁹The Turkish equivalent is ‘yıllık bilançoda görülen (net) kar’.

relation between I/S and B/S. This syntagmatic sequence is in conformity with the (inter)national standards of financial practices. To understand this sequence and to produce a functionally adequate rendition in the target language basically require language skill and/or competence as well as domain knowledge.

The main clause (IU V) introduces the following financial procedure on how to allocate the net profit. In accordance with the TCC, the procedure includes much more details²⁰; therefore, the explanatory part of the following allocation order was deliberately excluded from the corpus.

The intended communicative function (skopos) of this texteme may be stated as to communicate this standard procedure accurately in the target language. To assess the *functional adequacy* in the TT, two fundamental criteria pursuant to informative texts [as described by Schäffner (2011, p. 116)] were taken into consideration: the invariance of the content and the full transmission of the content (which might be associated with the genre-specific conventions and/or textual knowledge or skill). Since the first criterion essentially refers to *intratextual coherence* and the second one to *intertextual coherence*, it may be inferred that the functional adequacy was fundamentally assessed in terms of coherence. Intratextual coherence and intertextual coherence are linked to semantically and syntactically accurate renderings as well, which is in conformity with Reiss's explanation that "any content-focus text should first aim at preserving semantic equivalence". Therefore, her categorization of *intra-linguistic criteria* including specifically the semantic and grammatical/syntactical criteria (Reiss, 1971, pp. 54-88 in Munday, 2008, p. 74) was helpful in the objective assessment.

This texteme was assigned for the exam as an optional question and the data on its renditions were obtained from 38 senior students (out of 54). The data of one student were excluded from the analysis upon her request. Naturally, some students might prefer to utilise other tools including the machine translation and might post-edit the TT. Still, it was thought that as the last decision-makers, the students should post-edit the TT by using their domain, language, textual, and research knowledge and skills, which may also be linked to their (business) translation competence. 37 participants' TTs were examined to assess the functional adequacy in their renditions in terms of the intratextual coherence and intertextual coherence. Moreover, the oversights (or rendition problems) in this respect were also taken into account since to find out the rendition problems may be associated with the improvement of this specific-genre translation training and on a general basis business translation training as well.

Findings

To assess the functional adequacy via the intratextual coherence and intertextual coherence, the data on the syntagmatic sequences and/or the information units of the TTs were analysed and the findings are presented under three sub-headings²¹: the findings on the sequence of net profit computation based on I/S (SC 1), the pragmatic domain information on how the net profit is related with I/S and B/S (SC 2, SC 3, and SC 4), and the introduction to the net profit allocation (MC).

The Findings on the Sequence of Net Profit Computation (SC 1)

Having the basic textual and domain knowledge on AoAs, the students were expected to maintain the same sequence of the components of SC 1 in their renditions because, as previously explained, this sequence of the net profit computation is applied in the (inter)national and legal contexts; thus, the invariance of content, i.e., the compliance to this (inter)national standard, was naturally expected in the TTs. The data

²⁰For instance, it is stated in Article 519 (1) that 5% of the financial year's net profit shall be allocated as the legal reserve until it reaches the 20 % of the paid-in capital level and then the first dividend shall be distributed.

²¹In this part, the errors other than syntax such as the textual linguistic errors on pronouns, the string of 'such as' and the like, and the terms with denotive meanings were not taken into consideration as long as they did not affect the semantic transfer.

obtained from the TTs of 37 participants were examined in this respect and the relevant findings are presented in the [Table 2](#).

Table 2

The findings on the renditions of SC 1

The Sequence in SC 1	Frequency (N)	%
Complying with the (Inter)national Standard of the Computation	23	62.2
Not Complying with the (Inter)national Standard of the Computation	7	18.9
Omission (Clause-level)	2	5.4
Ill-formed rendition	5	13.5
Total	37	100

7 participants changed the sequence of the components in the TT. One example is as follows:

Example 1. [...] the remaining profit [...] computed by subtracting [...] *depreciation* and **the general expenses** [...], the *taxes*²²

In accordance with the financial standard, the component of ‘general expenses’ (overheads) should be deducted in the first place. In order not to cause a semantic shift in computations, translators are restricted to comply with such sequential orders of standards in their renditions. Therefore, the expectancy of the compliance with the net profit computation is associated with directly the intratextual coherence. The translation decisions other than the compliance with the standard could be explained with the inadequate domain-specific knowledge. Moreover, 2 participants decided not to render SC 1 at all which could be described as *omissions at the clause level*. Berk (2005, p. 108) defines *omission* as “a translation error in which the translator fails to transfer an essential information unit from the source text to the target text”²³. The omission of the essential information units in this business texteme was observed on the clause, phrase, or word levels, all of which can be associated with the intertextual incoherency. In order to fulfil the informative and appellative functions, the full referential content was required for the communication and comprehension of the net profit computation; therefore, such omissions should not be tolerated in the assessment. Taking 13.5% of the ill-formed renditions (i.e., ungrammaticality / incomprehensibility of the rendition) into account as well, the total of 37.8% of the renditions indicated a requirement for further practices for the improvement of the textual, syntactic/language and domain knowledge. Nevertheless, 62.2% of the SC 1 renditions reflected the functional and semantic adequacy in accordance with the international standard, which marks the provision of both the intratextual coherence and intertextual coherence.

The Findings on the Pragmatic Domain Information (SC 2, SC 3, and SC 4)

The participants with the language competence were expected to construe the pragmatic domain information with the syntagmas of Part II [including the clause constituents of SC 2 (addressing directly to the net profit account), SC 3 (mentioning the account of the losses of the previous years), and SC 4 (whether or not there have been any losses)].

²²The full content of the examples was not given. Only the relevant parts of the examples were provided, and the significant findings were written in bold.

²³The definition was translated into English by the researcher.

The Findings on the Renditions of SC 2

Initially, the data on SC 2 were analysed to find out whether the full referential content was rendered or not; in other words, the intertextual coherence between the ST and TT was provided or not. The findings are summarised in Table 3. Except for the first finding group of the accurate syntagmatic sequence, the other four finding groups apparently posed rendition oversights / problems.

Table 3

The findings on the renditions of SC 2

Clause Constituent SC 2	Frequency (N)	%
Accurate Syntagmatic Sequence	22	59.5
Omission (Clause-level)	2	5.4
Omission (Other than clause level)	7	18.9
Syntagmatic Sequence Shift	4	10.8
Ill-formed rendition	2	5.4
Total	37	100

22 participants accurately translated SC 2, i.e., they associated the pragmatic information with the theme correctly. However, in the other TTs (N=15) the functional adequacy was not provided since there were omissions at word, present participle, and clause levels in the TTs (N=9) indicating both the intratextual incoherency and intertextual incoherency; and the syntagmatic sequence shift and ill-formed renditions in the other TTs (N=6) pointed out inadequate semantic transfer. For instance, 2 participants did not translate SC 2 at all which was linked to the intertextual incoherency as the full referential content transfer was required.

If the problems on the intratextual incoherence should be explained with examples, 7 participants did not mention the essential components /constituents [like ‘balance sheet’ (N=4) and ‘remaining’ (N=3)] in their renditions. These were classified as omissions at the present participle (or reduced clause), and word levels (i.e., omissions other than clause level). Two examples of such omissions are presented in Examples 3 and 4:

Example 3. The **annual (net) profit remaining** after deducting [...] general expenses [...] depreciation [...] and taxes [...] from the income determined at the end of the fiscal year, after deducting losses for the previous year, if any, [...] distributed [...]

Example 4. The **net profit**, as indicated in the annual balance sheet, [...]

In Example 3, the essential component of ‘balance sheet’ (there was also a semantic shift as ‘annual’ did not modify ‘the net profit’ in the ST), and in Example 4 the present participle (or reduced clause) ‘remaining’ were not used. All these omissions pose the problem on the invariant and full transmission of the net profit calculation. Moreover, the syntagmatic confusion / error (N=4), as shown in Example 5] and the ill-formed renditions [resulting from the incomprehensible rendition of SC 2 (N=2)] were the other problems causing inadequate functional and semantic transfer in SC 2.

Example 5. After the deduction of [...] general expenses, [...] depreciation values, taxes [...] **and the retained losses (if any)** from the ascertained profit at the end of the accounting year; the net profit that can be seen in the annual balance sheet shall be distributed as it is shown below:

Example 5 is a remarkable example on the semantic shift resulting from the syntagmatic error: the component ‘losses (of the previous years)’ was linked to the closing income (i.e., embedded with SC 1); hence, it became the component of I/S instead of being the part/component of the B/S.

The Findings on the Renditions of SC 3 and SC 4

SC 3 includes the pragmatic domain information on the next step of the calculation (i.e., deducting the losses of the previous years) of the remaining net profit and since SC 3 is directly linked to SC 4 (the conditional explaining if there have been any losses) as well, SC 3 should be inserted together with SC 2 and SC 4 in the syntagmatic sequence. In this respect, the findings on SC 3 are summarised in Table 4 and those of SC 4 in Table 5.

Table 4

The findings on the renditions of SC 3

Clause Constituent SC 3	Frequency (N)	%
Accurate Syntagmatic Sequence	29	78.4
Syntagmatic Sequence Shift	6	16.2
Ill-formed rendition	2	5.4
Total	37	100

29 participants construed SC 3 accurately and this can be related to the provision of the intratextual coherence in their TTs. 21.6% of the renditions were not functionally and semantically adequate because of the ill-formed renditions (N=2) and the different syntagmatic sequences (N=6) (as shown in Example 5).

The findings on the rendition of SC 4 (the short conditional constituent, i.e., “if any”) are presented in Table 5.

Table 5

The findings on the renditions of SC 4

Clause Constituent SC 4	Frequency (N)	%
Accurate Syntagmatic Sequence	31	83.8
Omission (Clause-level)	4	10.8
Syntagmatic Sequence Shift	2	5.4
Total	37	100

This conditional constituent (SC 4) was accurately resided after SC 3 in 31 TTs. However, SC 4 was omitted in 4 TTs and such an omission caused intertextual incoherency between the ST and the TT since the full referential content should be transmitted. This constituent was also resided together with a different constituent in 2 TTs, which caused a syntagmatic and semantic shift (as shown in Example 6).

Example 6. After deducting [...] from the income determined at the end of the fiscal year, (net) profit remaining and seen in the annual balance sheet, **if any**, is distributed as shown below respectively after deducting the previous years’ losses.

In this rendition (Example 6) SC 4 was embedded with the previous constituent (SC 2) and construed with the net profit (‘if there was any net profit seen on the B/S) which reflected a completely different sense and associated with both the intratextual incoherency and intertextual incoherency.

The relatively high level of the frequencies of the correct syntagmatic sequence of SC 3 (78.4%) and SC 4 (83.8%) might be related to these participants’ syntagmatic knowledge (thus, their language skill) in

comprehending the pragmatic domain information and transferring this information accurately in the target language.

The Findings on the Allocation of the Net Profit (MC)

Upon analysing the TTs, it was seen that the participants had different syntagmatic (which may be called as surface structures) decisions on inserting the main clause (which introduces the procedure on the allocation of the net profit). The following two syntagmatic formulations might be given as examples in this respect:

Example 7. After deducting [...] general expenses [...] miscellaneous depreciation [...], and taxes [...] from the income [...], **the remaining (net) profit** shown in the annual balance sheet, after deducting the losses of the previous years, if any, [...] **shall be distributed as shown below.**

Example 8. The remaining **(net) profit** shown in the annual balance sheet *after* deducting [...] the Company’s overhead expenses and the miscellaneous depreciation [...] as well as the taxes [...] from the income [...], and after deducting the losses of the previous fiscal year, if any, **shall be distributed as shown below.**

Since the scope of this study does not cover the focal emphasis²⁴ on the clause constituents provided through different syntactic formulations, the data regarding the MC were analysed in terms of adequacy (i.e., whether the rendition was semantically, thus, functionally adequate or not) and the relevant rendition oversights / problems. The findings are presented in [Table 6](#).

Table 6

The findings on the renditions of MC

Clause Constituent of MC	Frequency (N)	%
Semantically Adequate Renditions	26	70.3
Semantically Not Adequate Renditions	11	29.7
Total	37	100

The MCs were categorised broadly as ‘semantically not adequate renditions’ (N=11) because of the ill-formed renditions (N=4) or the other rendition problems like the ambiguity of the anaphoric references (as seen in Example 9) and/or other syntagmatic errors (N=7).

Example 9. The annual **(net) profit** remaining after the amounts [...] taxes [...] from the income determined at the end of the fiscal year, after deducting losses for the previous year, if any, **they are distributed** in order as shown below.

In this rendition what would be distributed was ambiguous, in other words, the theme was not ‘the net profit’. While this semantic shift caused the problem of intratextual incoherency, it also showed the need for more training on improving language skills.

Discussion on the Integrated Analysis of the Overall Findings and Conclusion

The overall findings of the rendition of the five information units and their clause constituents might be interpreted within the framework of the provision of the intratextual coherence and the intertextual coherence. More specifically, the functional adequacy might be paraphrased under the three sub-headings of the ‘compliance with the (inter)national standard of the computation’ (in the assessment of ‘SC 1’ in 4.1.);

²⁴The focal emphasis in English and Turkish syntaxes may differ: For English syntax, Foley and Hall (2012, p. 331), for example, claim that “we can show which part of a sentence or clause contains the most important point or focus by placing the most important at the beginning or end of a sentence.” The semantic emphasis in Turkish is given with the closest element to the predicate (Karaağaç, 2018, p. 331; translated into English by the author).

the 'accurate syntagmatic sequence' of information units (in the assessment of SC 2, SC 3, and SC 4 in 4.2.); and 'semantically adequate renditions' (in the assessment of MC in 4.3.). The functional adequacy can be directly construed with the frequency levels of the accurate translation of these clause constituents (SC 1: 62.2%; SC 2: 59.5%; SC 3: 78.4%; SC 4: 83.8%; and MC: 70.3%). It might also be asserted that these renditions were consistent with the expectation for two fundamental criteria for informative texts; i.e., the invariant and accurate transmission of the full-referential content. Besides, the 'ill-formed renditions' had relatively low frequency levels (13.5% in SC 1; 5.4% in SC 2; and 5.4% in SC 3). Thus, with reference to these findings, it may be interpreted that while transferring the content in the target language, the majority of the participants had the syntagmatic knowledge, and minimum 60 percent of the participants provided the functional adequacy in their renditions. In other words, these participants had the skills to apply their syntagmatic knowledge in the reception / comprehension of the referential content (including the identification of the pragmatic domain information on the transactional relation between I/S and B/S), and to integrate the genre-specific knowledge and domain-specific knowledge regarding the (inter)national net profit calculation (i.e., complying to the sequence of the computational standards without syntagmatic sequence shifts or omissions in the information units); all of which might be associated with their awareness of genre-specific conventions and their potential in acquiring the competence in business translation.

The assessment of this translation practice was also utilised to identify the rendition oversights / problems other than ill-formed renditions. These oversights / problems were associated with the subheadings of the 'non-compliance with the (inter)national standard of the computation' (SC 1: 18.9%); the 'syntagmatic sequence shifts' of the information units (SC 2: 10.8%; SC 3: 16.2%; and SC 4: 5.4%); the 'omissions (clause-level)' (SC 1: 5.4%; SC 2: 5.4%; and SC 4: 10.8%); 'omission (other than clause-level)' (SC 2: 18.9%); and 'semantically inadequate renditions' (MC: 29.7%). It should be noted that two groups of oversights / problems deserve special attention. The first group of the oversights regarding the 'omissions of the information units' interrupted the informative function of transferring the full-referential content, thus, the *intertextual coherence*. The second group of the oversights, namely the 'syntagmatic sequence shifts' or more specifically, the non-compliance to the same sequence of the (inter)national computation, interrupted the appellative function of the invariant transfer of the content and thus the *intratextual coherence*. These problems / oversights may explain the relatively moderate percentages ($\approx 60\%$) of the functionally adequate translation of the clause constituents.

Despite the presumable syntagmatic knowledge, insufficient domain and genre-specific knowledge might hinder the provision of the functional adequacy in the net profit computation (SC 1) and the pragmatic information (SC 2). Or it may be construed that the problems related to the semantic shifts in this texteme may result from the students' first rendition practices of such difficult normative business administration genres as AoA, the contextual difficulty, or their lack of interest in the subject matter. It is also probable that since the practices were conducted in the distant learning during the pandemic, the interaction between the instructor and the participants was limited and not as effective as it could be like the courses provided before or after the pandemic. In the future the evaluation of such practices with more participants in a more interactive environment will probably provide a better understanding. Still, the benefit of such practices on the AoA translation offsets the disadvantages to a greater extent. These oversights may be interpreted not only as 'weaknesses' and/or 'threats' of the SWOT analysis but also as 'opportunities'. All these problems / oversights at the same time presented the opportunity to provide further training practices and to overcome such difficulties; thus, the students might improve the translation competence and the specialisation in business translation. Therefore, it should be emphasized in the training practices on this specific genre [and more broadly, other specific (business / normative) genres] that the students should strictly comply with the same computational sequences of the (inter)national standards and procedures and should avoid the

'syntagmatic sequence shifts' of the information units in their renditions. In this way, they may provide the meaningful construct, and the intended communicative function will be fulfilled. In line with these findings, the compliance with both the standard sequences and syntagmatic sequences accordingly may also be accepted directly as translation 'quality criteria' in the assessment of such normative business textemes' functionality. Further interactive practices in the business translation courses on improving the domain and textual knowledge (relating to genre-specific conventions) and emphasizing the translation strategies to preserve the intratextual coherence and intertextual coherence may obviously yield better results in functionally adequate renditions and in overcoming the abovementioned rendition problems / oversights.

Final Remarks

The business translation training aims to equip the students with the knowledge and skills required for their acquisition of the translation competence and pave the way to specialisation in business translation. It may be inferred that the textual and domain knowledge / skills along with the sub-competence of source and target languages come into prominence in the translation process of business specific genres and they play a significant role in analysing the ST (in terms of the reception or comprehension of the content and its genre-specific conventions), in identifying the problems (which may be linked to pre-editing the ST) and generating the solutions to these problems, in using the terms and discourse units specific to the business domain appropriately in the TT, and in preserving the functional adequacy and semantic accuracy in the target language. Hence, it is hoped that such training practices will contribute to improving students' textual, domain, and linguistic knowledge and skills and they will be able to translate, edit, and post-edit a variety of business genres accurately and present the human translator added value. Integrating translation-oriented textual analysis through both functional and multidisciplinary approaches into practices may also enable students to improve their research skill, i.e. the skill to make solid research and critically analyse the parallel texts in terms of the rendition of the content and business terms, to build up the business domain knowledge, and later to develop *specialization* in business translation.

The assessment of such business translation practices may also be utilised to set translation quality criteria and may facilitate to have an insight of the weaknesses and strengths of the business translation practices. Apart from the advantages of improving the students' translation competence and diagnosing the problems and opportunities in the business translation training, such business translation practices are expected not only to improve the quality in business translation training but also to enhance the quality of the translation that the commissioners / business parties demand. In this way, while the image of the corporation can be reinforced, the potential (foreign) shareholders may have the opportunity to follow the company procedures and/or make their investment decisions accordingly. Moreover, such practices may also equip the students with the knowledge on such business procedures as the administrative regulations of the companies and prepare them for their coming professional life. This business reasoning and/or awareness may also guide the participants when they establish their own companies and/or work for other translation companies in the future and/or may create a wishful curiosity for the corporate financial issues and contribute to the participants' financial literacy.

When considering these advantages, it may be concluded that the translation-oriented analysis of different business genres within the framework of such an integrated functional approach should be included in the syllabus. For the future studies, such assessment of the translation training practices on different business genres (other than AOAs) should be utilised to gain an insight into how to improve the students' translation competence (and its sub-competences) and to find out oversights (or 'weaknesses' of SWOT analysis which can turn out to be the 'opportunities' in disguise) and to decide the translation quality criteria

(like assessing the functional adequacy); all of which certainly contribute to the improvement in business translation training, thus, the specialization in business translation.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Details	Ayşegül Angi (Assist. Prof.)
Yazar Bilgileri	¹ Marmara University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Translation and Interpreting, English Translation and Interpreting, İstanbul, Türkiye 0000-0002-2800-8501 aangi@marmara.edu.tr

References

- Angi, A. (2017). Editorial. In A. Angi (Ed.). *Translating and Interpreting Specific Fields: Current Practices in Turkey*. (pp. 7-11). Frankfurt am Main; New York: Peter Lang.
- Berk, Ö. (2005). *Kuramların Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Büyüknisan, E. and Ölmez, A. (2021). Çeviri Öğretiminde "Ticaret ve Finans Metinleri Çevirisi" Dersi İçin Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı Geliştirmek (Developing an Analytical Rubric for the Course "Translation of Commercial and Financial Texts" in Translation Teaching). In E. Aslan (Ed.). *Akademik Çeviri Eğitimi Araştırmaları (Academic Studies on Translation Training)* (pp. 41-76). Çanakkale: Paradigma Yayınları.
- Finegan, E. and Besnier, N. (1989). *Language Its Structure and Use*. The U.S.A.: Harcourt Brace Jovanovich Inc.
- Foley, M. and Hall, D. (2012). *MyGrammarLab, Advanced C1/C2*. China: Pearson Education Ltd.
- İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim Retrieved from https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/21_22_Guz/finansal_muhasebe/14/index.html%20%20
- Karaağaç, G. (2018). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. (Dictionary of Linguistic Terms) 2. Baskı. (2nd ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları (Turkish Language Association Publications).
- Karavin Yüce Harika (2021). *Ekonomi Metinleri Çevirisine İşlevsel Bakış*. Ankara: Gece Kitaplığı. ISBN 978-625-7319-72-0
- Lambert, J.-R. and H. van Gorp (1985). On Describing Translations in T. Hermans (Ed.) reprinted in D. Delabastita, L. D'hulst and R. Meylaerts (Eds.) (2006). *Functional Approaches to Culture and Translation: Selected Papers* (pp. 37-47). John Benjamins. In J. Munday (2008) *Introducing Translation Studies Theories and Applications*. 2nd ed. The U.S.A. and Canada: Routledge.
- MacKenzie, I. (2012). *Financial English with financial glossary*. 2nd ed. China: Heinle Cengage Learning.
- Meigs, R.F. and Meigs, W.B. (1993). *Accounting, The Basis for Business Decisions*. 9th ed. The U.S.A.: McGraw-Hill.
- Munday, J. (2008). *Introducing Translation Studies Theories and Applications*, 2nd ed. The U.S.A. and Canada: Routledge.
- Neubert, A. 2000. Competence in language, in languages, and in translation. In C. Schäffner and B.Adab (Eds.). *Developing Translation Competence* (pp. 3-18). London and New York: John Benjamins.
- Nord, C. (1988 / 2005) Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Rodopi. In J. Munday (2008). *Introducing Translation Studies Theories and Applications*, 2nd ed. The U.S.A. and Canada: Routledge.
- Nord, C. (2010). Functionalist approaches. *Handbook of Translation Studies*. Y. Gambier and L. van Doorslaer (Eds.) (1)120-128. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. Retrieved from <https://opencourses.ionio.gr/modules/document/file.php/DFLT112/Handbook%20of%20Translation%20Studies%20Vol.%201.pdf>
- Nord, C. (2013). Functionalism in Translation Studies. In C. Millân and F. Bartina (Eds.) *The Routledge Handbook of Translation Studies* (pp. 201-212). London and New York: Routledge. Retrieved from <https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=B9WnWz>

4fO2YC&oi=fnd&pg=PA201&dq=nord%27s+functional+translation+theory&ots=GJNHZ-8x1q&sig=y2etcCk2cL1rxU4cQwOks0LZE9M&redir_esc=y#v=onepage&q=nord's%20functional%20translation%20theory&f=false

- Quinci, C. (2023). *Translation Competence: Theory, Research and Practice*. Routledge Advances. In *Translation and Interpreting Studies*. Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9781003227298>
- Reiss, K. (1971). Type, Kind and Individuality of Text: Decision Making in Translation. In L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader* (pp. 160-172). London: Routledge. In S. Üstün Külünk (2023) The Quest for Equivalence in Translation: A Comparative Analysis of Definitions and Approaches / Çeviride “Eşdeğerlik” Arayışı: Tanım ve Yaklaşımların Karşılaştırmalı Analizi, *International Journal of Social Sciences* (7)3 (pp. 427-438). ISSN:2587-2591. <http://dx.doi.org/10.30830/tobider> and in J. Munday (2008) *Introducing Translation Studies Theories and Applications*. 2nd ed. The U.S.A. and Canada: Routledge.
- Reiss, K. (1977/1989). Text Types, translation Types and Translation Assessment. In A. Chesterman (Ed.) (pp. 105-115). In J. Munday (2008) *Introducing Translation Studies Theories and Applications*. 2nd ed. The U.S.A. and Canada: Routledge.
- Schäffner C. (2011). Functional approaches. In M. Baker and G. Saldanha (Eds.). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (pp. 115-121). 2nd ed. London and New York: Routledge. Retrieved from https://www.academia.edu/30815389/Saldanha_Gabriela_Baker_Mona_Routledge_encyclopedia_of_translation_studies_Routledge_2009
- Sgibneva, N. (2023). Functional Typology vy Christiane Nord in Corporate Newsletters' Translation (English to Spanish). *Translation Studies: Theory and Practice*, Volume 3, Issue 1 (5). Doi: <https://doi.org/10.46991/TSTP/2023.3.1.110> Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/371768145_Functional_Typology_by_Christiane_Nord_in_Corporate_Newsletters_Translation_English_to_Spanish
- Shuttleworth M. and Cowie M. (2014). *Dictionary of Translation Studies*. NY: Routledge. Retrieved from file:///C:/Users/DELLPC/Downloads/9781315760490_previewpdf.pdf
- The European Qualifications Framework for Lifelong Learning. Official Journal of the European Union. 2017/C 189/03. Council Recommendation of 22 May 017. Retrieved from [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H0615(01)&from=EN)
- The Free Dictionary Online Dictionary (Definition of ‘net income’). Retrieved from <https://financial-dictionary.thefreedictionary.com/net+income>
- Türk Ticaret Kanunu / Turkish Commercial Code (TCC) Retrieved from <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf>
- Yalkın, Y. K. (1994). *Bankacılar için Genel Muhasebe Bilgisi (General Accounting Knowledge for Bankers)*. Yayın No (Volume No). 281. Bankacılar Serisi (Banking Series) 17. 6. baskı (6th ed.). Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü T. İş Bankası A.Ş. Vakfı (Banking and Commercial Law Research Institute).
- Yazıcı M. (2017). Challenges and Suggestions in Medical Translator Training. In A. Angı (Ed.). *Translating and Interpreting Specific Fields: Current Practices in Turkey*. (pp.115-133). Frankfurt am Main; New York: Peter Lang.

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Review Article | Derleme Makalesi

Open Access | Açık Erişim

Multimodal Change in Translation Studies: Transcending the Boundaries

Çeviribilimde Çok Modlu Değişim: Sınırları Aşmak

Sevda Balaman¹

¹ Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Letters, Department of Translation and Interpreting, Sivas, Türkiye

Abstract

Upon recognizing the changing landscape of the communication register in the modern era with the burgeoning impacts of emerging technologies, the scope of translation research has been redefined in a way that embraces the prominence of non-verbal modes, alongside the linguistic code in meaning-construction. In this sense, the multimodality concept has increasingly received attention as an indispensable component of the meaning-transfer process, and its bidirectional connection with *Translation Studies* has been specially emphasized as a new research avenue to capture a clear image of the convergence in these fields. However, there exists a dearth of studies in the related literature, specifically devoted to the functionality of multimodal cohesion in translations. With this in mind, in light of previous research, this review study seeks to determine (a) how the phenomenon of multimodality locates itself in translation, (b) how it structures the extent of translatology research, (c) how multimodal texts are deciphered with reference to well-established transcribing methods, and (d) the current directions that the translation research in this paradigm is moving towards. For all these purposes, starting with an in-depth elaboration of conceptual issues by addressing the underlying core theories, in the methodology section of this paper, a number of theoretical frameworks used in different genres were presented to specify how a multimodal message is best transferred. Overall, this study can add new dimensions to this discipline by enabling translators to gain more awareness of the multimodal stratification of texts and the relevant translation methods.

Öz

Gelişen teknolojilerin artan etkileri ile bağlantılı olarak, modern çağda iletişim dilinin değişen yapısının farkına varılması üzerine çeviri araştırmalarının kapsamı, anlamı oluşturmada dilbilimsel modun yanı sıra sözel olmayan biçimlerin de önemini benimseyecek bir şekilde yeniden tanımlanmıştır. Bu anlamda, çok modluluk kavramı, anlam aktarım sürecinin vazgeçilmez bir bileşeni olarak, gün geçtikçe daha da dikkat çekmiştir ve bu kavram ile *Çeviribilim* arasında bulunan çift yönlü bağlantı, söz konusu alanlardaki yakınsamanın net bir görüntüsünü yakalamak için yeni bir araştırma alanı olarak özellikle vurgulanmıştır. Bununla birlikte, ilgili alan yazında, özellikle çevirilerde çok modlu bütünlüğün işlevselliğine yönelik çalışmaların eksikliği söz konusudur. Bu durumu akılda tutarak, bu inceleme çalışması, önceki araştırmaların ışığında, (a) çok modluluk olgusunun çeviride kendisini nasıl konumlandığını, (b) çeviri araştırmalarının kapsama alanını nasıl yapılandırdığını, (c) çok modlu metinlerin köklü çözümleme yöntemleri referans alınarak nasıl deşifre edildiğini ve (d) bu paradigmadaki çeviri araştırmalarının ilerlediği mevcut yönleri belirlemeyi hedeflemektedir. Tüm bu amaçlar doğrultusunda, temel teşkil eden başlıca teorilere değinilerek, kavramsal konuların derinlemesine detaylandırılmasından başlayarak, bu makalenin yöntem bölümünde, çok modlu bir mesajın en iyi şekilde nasıl aktarılacağını belirlemek için farklı türlerde kullanılan bir takım teorik çerçeveler sunulmuştur. Genel olarak bu çalışma, çevirmenlerin metinlerin çok modlu katmanlaşması ve ilgili çeviri yöntemleri hakkında daha fazla farkındalık kazanmalarını sağlayarak bu alana yeni boyutlar kazandırabilir.

Keywords

audio-visual translation · mode · multimodality · non-verbal modalities · social semiotics

Citation | Atıf: Balaman, S. (2025). Multimodal change in translation studies: Transcending the boundaries. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 277–290. <https://doi.org/10.26650/ijuts.2025.1551604>

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Balaman, S.

Corresponding author | Sorumlu Yazar: Sevda Balaman sbalaman@cumhuriyet.edu.tr

Introduction

With the ubiquitous prevalence of digital technologies, which have stepped into every sphere of our lives, communication is no longer limited to the monomodal ways of expression, but embodies a repertoire of multiple modalities including visual, audial or verbal codes (Boria & Tomalin, 2020). In this vein, it seems indispensable to acknowledge the widespread shift from writing's centuries-long supremacy towards the take-over of the other channels in sense-construction alongside language (Kress, 2003). This situation has been explained with the concept of *multimodality*, which broadly stands for the negotiation of meaning through multiple channels (Kress & Van Leeuwen, 2001; Wu & Pan, 2023), expressed in core and sub-modes that coexist in the same instance (Weissbrod & Kohn, 2019). Given that “no text is, strictly speaking, monomodal” (Gambier, 2006, p. 6), because of the existence of visual elements such as layout, cover, or typography (Kaindl, 2013), it is evident that multimodality is inherent to each text (Kaindl, 2020). The multimodal text is constructed by stratifying the sense with various sign systems, each of which has a distinct but complementary nature within the semiotic paradigm (Jewitt, Bezemer, & O'Halloran, 2016). It highlights “the combined communicative potential of multi-semiotic systems that encompass written texts and images, and also different types of technology that incorporate visual, verbal and aural modes” (Li, 2019, p. 10). In line with this, since multimodality is not depicted as “a monolithic concept” (Tuominen, Jiménez Hurtado & Ketola, 2018, p. 4), a multimodal text cannot be confined to one exemplar sort, but covers a wide array of genres ranging from comics, illustrated books, video clips, films, songs (Weissbrod & Kohn, 2019), cartoons (Okavuz & Sancaktaroğlu Bozkurt, 2022), advertisements (Povoroznyuk, 2022), restaurant menus (Li, 2019), video games (Mejias-Climent, 2017), infographics (O'Halloran, Tan & Wignell, 2016), opera, museum texts (Valdeón, 2024) and so forth.

With the conceptual expansion of the text structure, the scope of various disciplines has been redefined by acknowledging the position of multimodality in decoding and encoding meaning. As an important tool for communication with the target groups, the field of translation is not the exception to this phenomenon, as well (Boria & Tomalin, 2020; Wu & Pan, 2023). In this vein, there has been a repetitive call to reconfigure the mainstream of *Translation Studies* (TS) in the last years (e.g., Boria & Tomalin, 2020; Carreres & Noriega-Sánchez, 2020; Valdeón, 2024), in such a way that regards translation “as the transposition of meaning in the multimodal semiotic landscape of the contemporary social world” (Kress, 2020, p. 27). Kress and Van Leeuwen's (2001, 2006) multimodal communication theory forms the basis of the multimodal turn in the TS discipline, characterized within the “communication-sensitive and culture-sensitive translation” orientations (Kaindl, 2020, p. 54). Within the revisited description of the translation act, the linguistic-only approaches may not thoroughly transfer the meaning in the composite products, embedded in both verbal and non-verbal modalities (Boria & Tomalin, 2020). To this end, the discipline of TS needs to develop suitable strategies, situated in the contemporary multimodal transcribing approaches (Adami & Ramos Pinto, 2020), in order for an effective analysis of multimodal texts where a number of sign systems operate concurrently within the given textual arrangement (Boria & Tomalin, 2020).

However, although this concept has been investigated thoroughly in many disciplines, including literacy studies, linguistics, and semiotics in the recent decades because of the inevitable connection between verbal and non-verbal elements that constitute the core of the new-age communication system (Tuominen et al., 2018; Weissbrod & Kohn, 2019), there is a lack of research specifically devoted to the convergence between multimodality and TS. Therefore, this paper might add to the relevant literature by addressing the

functionality of the phenomenon of multimodality in translation research as an indispensable component of the meaning transfer process.

Aim of the Study

The primary purpose of this paper is to bring to the fore the contemporary turn in TS with reference to multimodality as an emerging area in translation practice. To this end, building on the previous research, this study strives to elaborate issues regarding (a) what functionality the phenomenon of multimodality has in the translation research, (b) how insights obtained from the multimodal theory structure the face of translatology studies, (c) how multimodal textualities are handled for proper meaning transference, and (d) which direction current issues in TS are heading for.

For these aims, this paper starts with describing the theoretical bases of the phenomenon of multimodality and scrutinizes the coverage of multimodal translation based on the relevant underlying assumptions by addressing how multimodality operates in the translation research. Then, this article presents an overview of the transcription frameworks for the discourse analysis of the multimodal outputs. Given that the linguistic-oriented translation methods are not sufficient to achieve the sense consistency between texts, the methodology of this paper is reliant on the presentation of the most common transcribing methods in the literature applied in different genres in order to show how the multimodal stratification of texts can be deciphered in such a way that communicates the complete panorama accorded by various semiotic systems. In this sense, mostly informed by the systemic functional approach (Kress & Van Leeuwen, 2006) and multimodal transcription and text analysis (Taylor, 2003), certain examples from various sorts of genres are presented in order to exemplify the transcription methods. Finally, because the translation is towards machine translation due to the impacts of digitalization, this paper also specifies how multimodality locates itself in machine translation practices by analysing the previous studies in this sense. Overall, this review paper can broaden insights into the multimodal configurations in the translatology research, traditionally prioritizing the verbal modalities over the other non-verbal modes as meaning-carrying sign systems, towards the focus on the multifaceted and multi-semiotic fabric of texts (Boria & Tomalin, 2020; Carreres & Noriega-Sánchez, 2020; Valdeón, 2024).

Theoretical Basis of the Phenomenon of 'Multimodality'

The theoretical strand of the concept of multimodality is based on one particular influential theory, *Multimodal Social Semiotics*, (Boria & Tomalin, 2020, p. 12), which has been proposed in the multimodal discourse analysis, with its grounding on *social semiotic* assumptions and *Visual Grammar* theorization by Kress and Van Leeuwen (2006), originally informed by Halliday's (1978) *Systemic Functional Theory* and *Social Semiotic Theory of Communication*. The Hallidayan approach proposes that meaning resources should be read "within a sociocultural context, in which the culture itself is interpreted in semiotic terms" (Halliday 1978, p. 2) by addressing the "dynamic and context-dependent" notion of signifiers (Pérez González, 2014, p. 127). This theory has two main assumptions. According to the first premise, a society's semiotic resources are the result of their configurations through social (inter-)actions. A particular social semiotic activity can modify the speech acts, images, gestures, and writing forms in different cultures to meet the special needs of both the source and the target society (Kress & Van Leeuwen, 2006). As such, the presumption that "same mode, same meanings" is unsustainable (Kress, 2020, p. 31) due to the diverse ways that modes have been developed in various cultures (Adami & Ramos Pinto, 2020; Kress & Van Leeuwen, 2001). The second assumption contends that any semiotic resource must address meanings that emerge in each of the three distinct but completely interconnected social realms to become a functional tool for communicating in all respects (Kress, 2020, p. 31). These three variables, which are essential for the representation of meaning

within the context, are as follows: *Field* denotes the topic or substance of the discussion, by helping to focus attention on what is happening, when it is happening, and to whom. The *Tenor* indicates the social relationship and the purpose present in a communication exchange between the interlocutors. Finally, *mode* refers to the sense-conveying resource utilized in the representation and communication (Halliday, 1978, p. 62), and the case where more than one mode is simultaneously represented ends up with a multimodal ensemble (Kress, 2010).

In such operations, different modes represent distinct semiotic resources enabling the concurrent manifestation of discourses and types of (inter)action, alongside including varied affordances, with specific potentialities and restrictions that affect how signals are made in representations (Kress & Van Leeuwen, 2001, p. 21). Therefore, it is underlined that each semiotic resource serves for the complete whole in meaning construction (Jewitt et al., 2016, p. 3). Within the tenets of the social semiotics of multimodality, the language modality is just one way of those representations, alongside the other modalities. As such, it no longer enjoys its privileged position as the principal channel for sense-construction and is reduced to just one among several options of encoding and representation of the message (Boria & Tomalin, 2020, p. 14). In short, multimodality has two main premises, one of which requires the coexistence of both verbal and extra-linguistic semiotics within the same context, while the second of which posits that this interaction across modes can only be deciphered from the viewer's standpoint in the cognitive system (Everett, 2015).

An Overview of 'Multimodal Translation'

Historically, TS was firmly tied to the language-oriented paradigm in the 1970s, "which resulted in a merely rudimentary integration of semiotic considerations into the scholarly debate" (Kaindl, 2020, p. 52); however, recognizing the criticality of multimodality (Boria & Tomalin, 2020), the field has experienced a shift "towards culturally sensitive, sociologically motivated, and medially conscious research" (Kaindl, 2020, p. 52). Built on the social semiotics of multimodality (Hodge & Kress, 1988; Van Leeuwen, 2005), translation is no longer seen as the transfer of the message across verbal signifiers, but an act across modes within the multimodal semiotic landscape by shaking the invincible position of language-centeredness (Boria & Tomalin, 2020), traditionally accepted "as its prototypical core area" (Kaindl, 2020, p. 59). Kress introduced the term of *transduction* with reference to the transference of meaning from one semiotic mode to the other one (2010, p. 124). Concurrently, the translator is no longer solely required to entail an expertise in decoding the message through only the linguistic functioning, but also to be competent for simultaneously exploiting the other semiotic affordances that add layers to the sense of the text composition and design in deciphering the meanings (Damaskinidis, 2016; Kaindl, 2020).

The semiotic dimension of the translation has been grounded on the *intersemiotic* translation theory, proposed in Jakobson's (1959) seminal work. Jakobson (1959, p. 233) introduced the tripartite translation taxonomy by signifying the expansion of the translation concept beyond the language focus:

- 1- Intralingual translation, also known as rewording, refers to interpreting verbal signs in light of other signs within the same language.
- 2- Interlingual translation denotes interpreting verbal systems across languages.
- 3- Intersemiotic translation, also titled as transmutation, is about the rendition of verbal signs through nonverbal elements (Jakobson, 1959, p. 233).

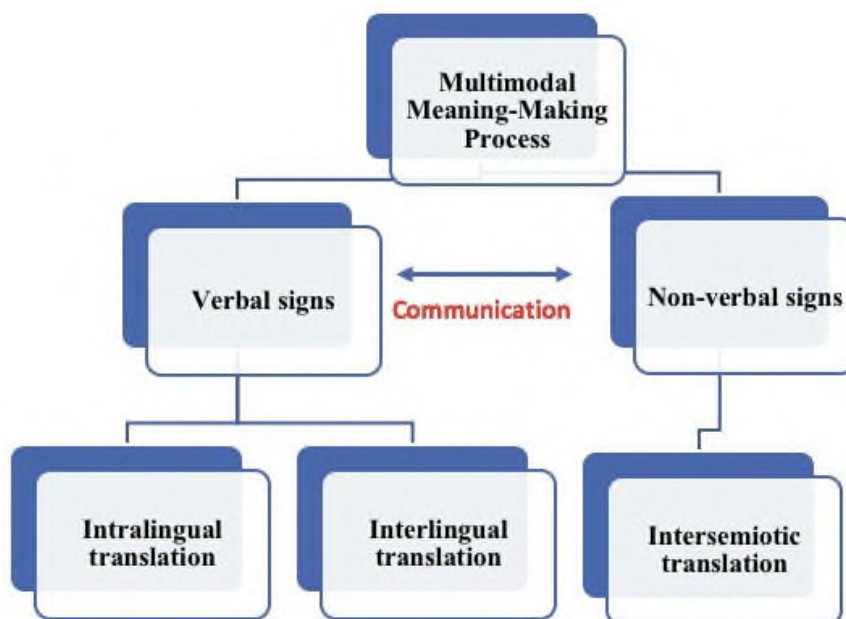
Intersemiotic translation is the process of translating the verbal component into the non-verbal sign systems. Then, examples of this would be converting spoken words into pictures, music, or movies. It is important to highlight that intersemiotic translation, in accordance with Jakobson's (1959) original concept, is contingent on the language-focus as the starting point; it does not work the other way around. Therefore,

this conception of intersemiotic translation has been revised by other scholars (e.g., Kaindl, 2013; Toury, 1994) in a way that refers to the translation of two different meaning resources, irrespective of the presence of the verbality, which eventually results in a more comprehensive and wide-ranging treatment of translation “as information mediation”, rather than “as language mediation” (Ketola, 2016b, p. 1181). Although Jakobson’s (1959) three-part classification has long been criticized because of inconsistencies in the terminological issues and language-centeredness (Kaindl, 2020), it has pioneering impacts on the subsequent research that addresses the semiotic orientation in translation (O’Halloran et al., 2016). Toury (1994) reconfigured intersemiotic translation by incorporating the concept of *intrasemiotic* translation, which addresses the transfer of non-verbal components to the other non-verbal systems, disregarding the dominance of the language-only mode. The remaking of films can be considered in this framework. This issue has then been handled by addressing the phenomenon of multimodality (Kaindl, 2020). Therefore, multimodal translation can be thought as the expanded version of the intersemiotic translation where both the source and/or the target messages are constructed through the juxtaposition of different sign systems (Tuominen et al., 2018), each of which has a sense-conveying potential (Ketola, 2016a), by subtly yet successfully repurposing one another on the same interface (Ketola, 2016b, p. 1188). The multimodal meaning-making mechanism in translation is summarized by Li (2019, p. 11) as follows:

Figure 1

Meaning-making process in multimodal translation (Li, 2019, p. 11, in light of Jakobson’s typology, 1959, p. 233)

As seen, reconstructing the meaning in a multimodal artefact is reliant on the communication between both verbal and non-verbal elements. In the same token, multimodal translation is not an independent description of modes without considering the cohesion in the products, but a reorganization of signifiers in order to articulate a new thought, by formulating what was previously only hinted at in contemporary translation theory and practice and mostly picked up via experience in a new configuration (Kokkola & Ketola, 2015, p. 227). As a subfield of TS, *Multimodal Translation Studies* addresses the presence and interaction of various modes in translational situations, which ends up with the analysis of the aligned messages expressed in different modes with each one’s complementary competence for the overall sense construction (Tuominen et al., 2018).

Transcription Frameworks for Multimodal Discourse Analysis

In multimodal-based translations, the most outstanding approach regarding the social semiotic dimension of translation is the systemic-functional approach to multimodality (Kress & Van Leeuwen, 2006), also known as “metafunction analysis” (Kokkola & Ketola, 2015, p. 222), which originated from Halliday’s *Systemic Functional Linguistics* (SFL) theory, which sees language as it is because of being an agent that functions in the society (1978). The Hallidayan notion posits that language, as a social semiotic mechanism, fulfils the three metafunctions: “ideational, the interpersonal and the textual” (Halliday, 1978, p. 46). The *ideational level* elaborates the way the language represents the external world. The *interpersonal level* deals with the interaction created between the receiver and sender of the message via language. The *textual level* is reliant on the organization of language that results in a cohesive text (Halliday, 1978, pp. 45-46). Because the Hallidayan (1978) perspective centres around the language, it has been broadened by Kress and Van Leeuwen, with reference to other semiotic signifiers alongside language for communicating the message (2001, 2006), by treating each mode “as identical in their meaning-making strategies” (Kokkola & Ketola, 2015, p. 222). This revisited framework has targeted the multimodal analysis of discourses, reconceptualizing three meta-functions as follows (Kress & Van Leeuwen, 2006, pp. 42-43):

Table 1

The metafunctional analysis of multimodal texts (Adapted from Kress & Van Leeuwen, 2006, pp. 42-43)

Meta-functions	
Ideational (Representational) level	based on the elaboration of participants, action, plot, and participants’ features to transpose the meaning
Interpersonal (Interactive) level	based on the way the participants of the message interact with themselves
Textual (Compositional) level	based on the intersemiotic mechanism of the elements that carry meaning in the products considering the layout of the text or how the visuals are presented for achieving coherence in meaning

Built on this theoretical foundation, Lu scrutinized the multimodal dimension of a series of films within the specificity of neologisms (2023). For this aim, a checklist was adopted for identifying the content in the three metafunctions (Kress & Van Leeuwen, 2006) listed above (See Table 1). The data revealed that out of the four strategies, i.e., “transliteration, literal translation, explicitation and creation”, used for the meaning transference of the neologisms that exist in Chinese subtitles, the explicitation is the most-frequently utilized strategy type (Lu, 2023, p. 11). In this study, Lu concluded that in the subtitled films, both verbal and visual properties complemented and strengthened each other in the meaning composition (Lu, 2023). In addition to this, Chen and Wang (2016) applied an integrated approach for the subtitle translation in which both the SFL-informed multimodal methodology (Kress & Van Leeuwen, 2006) and the semiotic translation framework (Painter, Martin & Unsworth, 2013) were employed for analysing the subtitles in a film. The authors noted the strong interplay between verbal and non-verbal elements in choosing the right strategy for the subtitling procedures. The visual mode not only reinforced the verbal system, but also filled in the cultural gaps between the target and the source language (Chen & Wang, 2016).

Alongside the audio-visual translation (AVT) of films, the SFL-informed framework has also been applied in other genres. For example, Plastina (2022) explored how meaning is reconstructed in visual medical abstracts through “the expression, content and context planes” (p. 32) with reference to Halliday’s systemic-functional principles (1978). The research indicated that the selection of specific verbal and visual elements and their semantic links are meant for the provision of mapping between the original core experiential senses and the various meaning-conveying resources represented on the interdependent expression and

content levels. However, it was also revealed that experiential meanings seem to operate as a channel to particularize new interpersonal senses (Plastina, 2022, p. 49).

From a similar standpoint, O'Halloran et al. (2016) also elaborated the poly-semiotic patterns in multimodal textualities, including infographics, mathematical images and symbols, or videos by conducting a multi-layered SFL-oriented analysis (Halliday, 1978) for delving into the resemiotization stages. The researchers provided a framework based on the analysis of semiotic affordances within the meta-functional systems, as resources of "experiential, logical, interpersonal and textual meanings" (O'Halloran et al., 2016, p. 225). They presented various examples of the way this framework can be utilized by specifying the inter-semiotic dimensions in different instances. Zhao (2023) also investigated the translation process in comics as multimodal texts by delving into the way the illustrations impact the concretization of the target message. The researcher used a framework based on the visual grammar theory of Kress and Van Leeuwen (2006), with reference to Halliday's SFL approach (1978). The results demonstrated that this type of multimodal translation applied to comics is a process of exploitation of visual modes for re-creation of meaning in the text, a justification strategy for choosing certain verbal elements over the others, and giving grounds on the use of specific strategies such as condensation or addition than the others (Zhao, 2023).

Van Meerbergen (2009) also implemented a meta-function analysis for deciphering the translations of picture books by presenting a descriptive model based on the integration of the multimodal theorization by Kress and Van Leeuwen (2006) and translation assumptions by Toury (1995). The analysis revealed that all modes of representation fulfilled the three metafunctions proposed by Halliday (1978). For example, the study noted that the interpersonal interaction in the visuals of picture books, one meta-function of Halliday's (1978) categorization, is created through the gaze vectors between the character depicted in the illustrations and the viewer. Kress and Van Leeuwen's (2006) social semiotic perspectives, which broaden Halliday's (1978) systemic functional notion to the multimodal context, were also adopted in Chen's (2023) study, addressing the multimodal translation analyses of public notices in Macao by drawing data from the self-prepared corpus to indicate the visual-text relationship. The aim of this study was to examine the general tendency of the linguistic and multimodal representation in these products. The data revealed that the visuals in photographs, cartoons or comics accompanied the meaning in the verbal text and diversified the message with strengthened representations. From a very different point of discussion, Ouyang and Fu (2021) also extended the multimodal translation research by investigating the link between the paralinguistic aspects and the meaning-making mechanism in a mock consecutive interpreting practice conducted with one speaker and nine interpreting trainees. The data were collected using an analytical framework, partly situated on SFL assumptions (Halliday, 1978). The results underlined the positive impact of non-verbal paralanguage elements on the quality of the meaning in the outputs. For example, it was noted that having an eye contact with the speaker enabled more accurate and complete renditions.

Another applicability of the social semiotic approach in translation is *the multimodal transcription and text analysis*, which originated from Thibault (2000) and was integrated into TS by Taylor (2003). Taylor (2003) adapted Thibault's (2000) framework to the AVT research, with reference to Kress and Van Leeuwen's (2006) assumptions. This remodelled framework is reliant on the tabular formulation of the multimodal message by segmenting its components into different rows and columns denoting the verbal, visual and audio layers of the output. It entails six columns shown below (Taylor, 2003, p. 196):

Table 2

A framework for the multimodal translation of audio-visual texts by Taylor (2003, p. 196) in light of Thibault's (2000, p. 314) methodology

Time	Visual frame	Depicting Contents of the visual frame	Description of the kinesics action	Soundtrack	Subtitles
Frame-by-frame duration shown in chronological order	Still image of the relevant scene	Detailed portrayal of actions in the visual with respect to camera position, the perspective of the action, the virtual distance of the shot as well as the secondary information about the scene such as visual collocation or colour	Depicting the movements or facial gestures and body actions	Verbal dialogue, music, or sound	Metafunctional interpretation of meaning in different layers of content and expressing them in the accompanying subtitles

The information given in this modelling can be helpful for translators to clarify the particular semiotic modality in which the meaning is conveyed, which eventually enables them to make wiser use of subtitles and reduce the cognitive load on the audience (Taylor, 2016, p. 228). It has four basic principles:

- 1- determining the most important parts of the semiotic signifiers
- 2- dividing the text into sections
- 3- scrutinizing the interaction of modes in and across sections
- 4- employing a meta-functional analysis (Reviere, 2018, pp. 24-27)

This framework has also been implemented in previous research, mostly in the AVT research (e.g., Reviere, 2018; Taylor, 2016). However, both the SFL-informed multimodal theory (Kress & Van Leeuwen, 2006) and the multimodal transcription theory (Taylor, 2003) prioritize the linguistic mode over the others. According to the metafunction study of images, verbal language and visual representation are structurally similar. Contrarily, multimodal transcription accurately captures the verbalization of each mode, overlooking how those modes merge for conveying meaning (Kokkola & Ketola, 2015). It is also noted that these methods are time-consuming and painstakingly detailed, hence becoming overwhelming for translators. As a response to this case, the phenomenological approach applied to film translation can be highlighted in this sense (Ketola, 2018). With this perspective, the cross-modal impacts are taken into consideration for the deep analysis of the given data in translating the whole. This analysis says that the multimodal genre is more than its fragments where each structure adds dimension and layers to the meaning, hence necessitating the analysis of the modes in a rather atomistic fashion (Kokkola & Ketola, 2015).

Apart from these two approaches, the multimodal dimension in translations was also researched in restaurant menus by Li (2019) based on a corpus-based methodology, formulated upon the synergy between Jakobson's (1959) triadic translation perspectives and Kress and Van Leeuwen's (2006) semiotic notions. In the study, 3000 Chinese dish names and their translations were compared using a corpus, with an emphasis on the interaction between verbal elements and the accompanying visuals. The data indicated a limited application of intersemiotic principles, inconsistent translations between cooking methods and the ingredients, and the untranslated cases of most culture-based dish names. This research suggests the focus on the multimodal aspect of the textuality when translating dish menus for proper cross-culture transfer (Li, 2019).

Ketola (2016b) also scrutinized the multimodal nature of picture books in light of their translations in Finnish based on a framework with reference to the three categorizations by Jakobson (1959). Ketola (2016b) aimed to determine the way the visuals differed from each other in forming the story in different translation excerpts and how the meaning was negotiated through both verbal and non-verbal resources. It was confirmed that the detailed information about the story regarding characters, plot and location was communicated by the choices of illustrations used by the translators. Ketola (2016b) concluded that the meaning transference of the picture books in question is reliant on the interplay of two levels of translation, i.e., interlingual and intersemiotic translation (Jakobson, 1959), but not exclusive of themselves. The text-visual interplay in technical texts was also delved into by Ketola (2016a) in another study via a totally different framework suggested above. The researcher used a “cognitively grounded theoretical framework” (Ketola, 2016a, p. 67), which posits that the reading comprehension stage initiates with the generation of two distinct representations of meaning accorded by the two modes (illustrations and the verbal text). If the conveyed meaning is consistent in the two modes, then making concrete connections between the representations becomes easier, which then results in one compound representation in the cognition. However, if the meaning in the two codes contradicts each other, then building connections will be difficult, which requires more discussion, debate or conciliation between the information yielded by the two modes for proper sense transference. Overall, this suggests that the translation act is inevitably dependent on the information gathered in the negotiation process between the two codes (Ketola, 2016a, pp. 76-77).

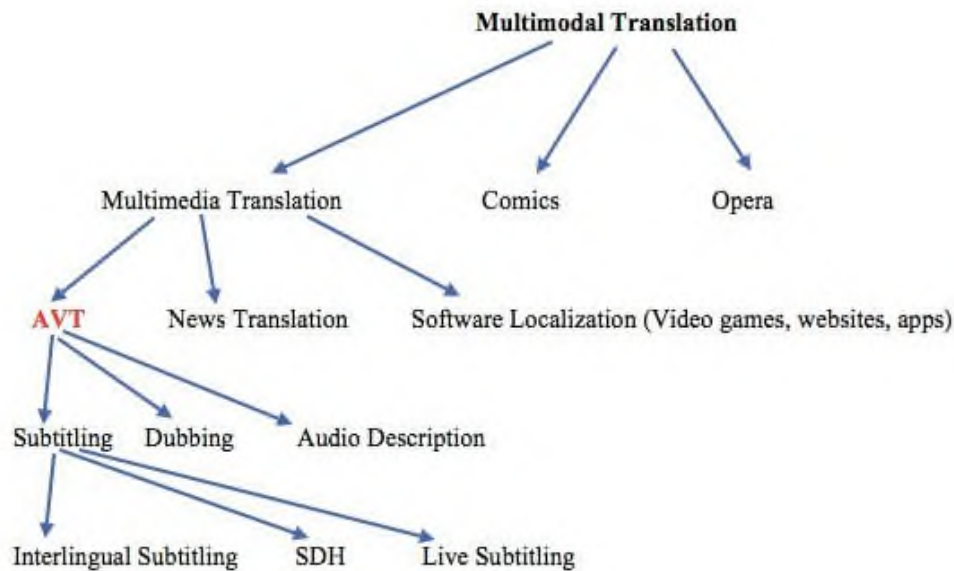
Another framework was implemented by Silvester (2018), based on the existing theories for the analysis of subtitled films. Three stages of the holistic contextual analysis are included in the process. It suggests conducting a preliminary analysis of the technical components of the movie and the situation of subtitling. It then moves to breaking down the story, talking to the director, and reading reviews or articles that were published to determine the main ideas and the skopos of the film. Lastly, it offers a careful assessment of the subtitles in context, in connection to the film's skopos, while taking into consideration the main themes of the movie and the cultural setting(s) of its release, based on the material uncovered during these stages of analysis (Silvester, 2018, p. 71).

Finally, Ramos-Pinto (2018) presented a detailed analytical framework for the analysis of the non-standard varieties in the subtitles of audio-visual artefacts, built on a three-strata schema, i.e., “textual, diegetic and sociocultural” (p. 19), which identifies the interdependency of each mode in communicating the meaning in subtitles and suggests that the message hidden in one mode can be transferred via multiple modes. Within this schema, the textual dimension is based on specifying the non-standard varieties and the way they are composed with reference to extra-linguistic dimensions, which impact the selection of neutralization and preservation strategies for decoding the irregular discourse usages. The second layer of meaning, i.e., the diegetic dimension, is based on the communicative functionality of the non-standard varieties, in which the multimodality relationship in the target and source texts is analysed through three modes, namely spoken mode (e.g., accent, intonation, or vocabulary), *misé-en-scène* mode (e.g., costume, setting, behaviours), and subtitle mode (e.g., graphic representations). Finally, the social-cultural aspect concerns the contextual clues that help the reconfiguration of meanings (Ramos-Pinto, 2018).

In sum, as seen from the previous research shown above, multimodal translation is operated by unfolding different semiotic resources that layer the meaning in a range of textual types, with reference to different transcription methods. However, based on this synopsis of prior research, it is evident that the formulation of frameworks for decoding meanings structured via multimodal properties is mostly guided by SFL-informed methodologies (Halliday, 1978; Kress & Van Leeuwen, 2006). It also goes without saying that the multimodal configurations have been specifically handled and emphasized in the AVT research with the

burgeoning interest in audio-visual products (Taylor, 2016). In this sense, Gambier (2023, p. 14) highlights that the AVT research will constitute a prominent position of the multimodal translation in the future (See Figure 2). Overall, it seems that the audio-visual products will increasingly dominate the industry, hence necessitating the systematic analysis procedures particular to that genre for the proper rendition of the input message into the target language.

Figure 2
The status of AVT in multimodal translation research
(SDH= Subtitling for the Deaf and Hard of Hearing)

Source: Adapted from Gambier, 2023, p. 14

Current Directions in Multimodal Translation

As suggested above, in order to thrive in this new era, it is required to possess abilities to perceive and generate multimodal texts, and the same applies to the natural language processing (NLP) within the computational landscape in that NLP necessitates the replication of the same competence in order to adopt a human-oriented standpoint and perception in various artificial intelligence (AI) tasks (Nam & Jang, 2024). One such case is the machine translation (MT) that has been extensively used for a long time with outstanding performance, mostly with textual representations. However, given the proliferation of multimodality in everyday communication (Kress, 2010), multimodal machine translation (MMT) has gained momentum, which draws the contextual information from different channels to infer the hidden sense in the texts involving images, videos, captions, or sign languages (Sulubacak, Çağlayan, Grönroos, Rouhe, Elliott, Specia, & Tiedemann, 2020). The main goal of MMT is to leverage the quality of the translation system, addressing the semantic interaction among the auxiliary inputs (Liu, Zhao, Sun, Liu, & Yang, 2021) through “complex input-output mapping” (Sulubacak et al., 2020, p. 30). Especially in cases where structural or semantic ambiguities arise, the aligned semantic link across different modes other than language is helpful for ambiguity resolution and enhancement in the robustness of the system (Çağlayan, 2019).

In MMT, the semantic correspondence is mostly achieved through visual input processing for increased neural MT by fixing ambiguity (Li, Shimizu, Chu, Kurohashi, & Li, 2023; Sulubacak et al., 2020). Therefore, much of the previous research based on MMT has been largely guided by the image-directed MT (e.g., Elliott, Frank, Sima'an, & Specia, 2016; Zhao, Komachi, Kajiwara, & Chu, 2020), extensively relied on image datasets

(e.g., Elliott et al., 2016; Young, Lai, Hodosh, & Hockenmaier, 2014). There also exists other research, tailored to the spoken-language translation (e.g., Akiba, Federico, Kando, Nakaiwa, Paul, & Tsujii, 2004), as well as video-guided MT (e.g., Li et al., 2023; Wang, Wu, Chen, Li, Wang, & Wang, 2019), driven by various datasets in different language pairs (See Li et al., 2023; Sanabria, Çağlayan, Palaskar, Elliott, Barrault, Specia, & Metze, 2018; Wang et al., 2019). Depending on these data sets, different models built in various architectures have been proposed “by first using the global visual features and then moving on to more sophisticated attentive approaches which incorporate spatially aware features” (Çağlayan, 2019, p. 86). The taxonomy of model structures especially for the image input and NLP covers “retrieval-based, templated-based, encoder-decoder-based, and generative-based models” (Nam & Jang, 2024, p. 2).

In short, different software packages and AI-driven systems have been developing day by day for tracking semantic patterns in multimodality. Although many of the tools at present are largely dependent on image captioning models, the scope is evolving rapidly for scrutinizing multimodal texts composed of various modalities in a systematic way as well as developing multimodal literacy. To sum up, it is evident that the MMT constructed in new methodologies has promising outcomes in tackling the burden of multimodality (Nam & Jang, 2024). However, the evaluation issue can be underlined as a drawback in any frameworks of this new-age translating paradigm listed above. While there have been a variety of automatic evaluation computations such as the METEOR, BLEU, and TER metrics, human judgement still stands out as a trustworthy alternative by implementing direct assessment and post-editing strategies to check the elements of fluency, correspondence, and adequacy in translations. For this reason, even if the MMT is considerably evolving in generating appropriate data, it seems not possible to overlook the human-oriented evaluations, which eventually end up with more accurate outputs (Sulubacak et al., 2020).

Conclusion

Overall, depending on the shift in the communication literacy from linguistic orientations to multimodal configurations that result from the proliferation of technological advances, there has been a growing interest in situating the translatology research on the elaboration of how the concept of multimodality manifests within this discipline through well-rooted theoretical principles (Boria & Tomalin, 2020). This indicates a new paradigm that prioritizes non-verbal signifiers, alongside the verbal modalities within the semiotic landscape of translation (Kress, 2020). Therefore, linguistic-only translation methods, traditionally used for the inter-lingual transfer, are not deemed very effective in decoding the message in a multimodal complex, constructed by multi-semiotic layers (Boria & Tomalin, 2020). In this vein, as a critical component of sense transfer, gaining a dose of awareness for the multimodal nature of contemporary texts and the necessity of utilizing systematic transcription methods is essential for reflecting the complete thought in these multi-tier texts, with reference to the auxiliary elements expressed in different signifiers along with language (Kaindl, 2020). Depending on this, the translator competence has been redefined by emphasizing the acquisition of in-depth awareness of multimodality, covering media and genre analysis competency, alongside traditional skills in language and cultural awareness, professional expertise, researching mastery, and sense transferring competence (Kaindl, 2020, p. 65). Additionally, it is highlighted that translators can be in cooperation with other experts in the multimedia industry (Pedro Ricoy, 2012), in line with the demands and specifications brought about by the usage and reception circumstances in the relevant culture (Kaindl, 2020, p. 64).

In sum, to attain the full expertise in this technology-rich contemporary world, translators need to be highly cautious about the functionality of different semiotic signs in adding meaning to the text cohesion and design with their complementary and accompanying roles (Kaindl, 2020, p. 65). Building the heightened sensitivity to the manifold links between linguistic and non-linguistic properties probably ends up with the

selection of more suitable strategies and methods for decoding meanings imparted via different channels by delving deeper into the sense resources (Pan & Liao, 2023). However, because of the rapidly-evolving technologies, new multimodal texts are constantly being added to the multimodal genre repertoire, which calls for new methodological methods for transposing the meaning. Therefore, although this study has detailed certain essential issues regarding the multimodal analysis, which might be helpful for translators to gain a sense of awareness about the criticality of multimodality and has indicated the well-rooted frameworks in the previous literature used for transcribing multimodal discourses, state-of-the-art technologies and new forms of texts necessitate further theoretical and methodological approaches for proper meaning transference. In line with this, future studies can be conducted with the purpose of formulating new analytical tools to be applied in a large corpus of multimodal ensembles for tracking the alignments of multi-semiotic codes and words by installing them on the existing frameworks indicated throughout this paper (e.g., Kress & Van Leeuwen, 2006; Taylor, 2003). Additionally, since the previous research has specifically attempted to bring to the fore the multimodality phenomenon in translation practices, rather than in the interpreting domain with very few exceptions (e.g., Ouyang & Fu, 2021), further research can be carried out for delineating the multimodal stratifications in interpreting input and output formulations.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Details	Sevda Balaman (Assist. Prof.)
Yazar Bilgileri	¹ Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Letters, Department of Translation and Interpreting, Sivas, Türkiye 0009-0004-2390-7323 sbalaman@cumhuriyet.edu.tr

References

- Adami, E. & Ramos Pinto, S. (2020). Meaning-(re)making in a world of untranslated signs: towards a research agenda on multimodality, culture, and translation. In M. Boria, Á. Carreres, M. Noriega Sánchez, & M. Tomalin (Eds.), *Translation and multimodality: Beyond words* (pp. 71–93). Routledge: New York.
- Akiba, Y., Federico, M., Kando, N., Nakaiwa, H., Paul, M., & Tsujii, J. (2004). Overview of the IWSLT 2004 evaluation campaign. In Proceedings of the 2004 international workshop on spoken language translation (IWSLT), Kyoto, pp. 1–12.
- Boria, M., & Tomalin, M. (2020). Introduction. In M. Boria, Á. Carreres, M. Noriega Sánchez, & M. Tomalin (Eds.), *Translation and multimodality: Beyond words* (pp. 1–23). Routledge: New York.
- Carreres, Á. & Noriega-Sánchez, M. (2020). Beyond words: concluding remarks. In M. Boria, Á. Carreres, M. Noriega-Sánchez, & M. Tomalin, (Eds), *Translation and Multimodality. Beyond Words* (pp. 198-203), Routledge: New York.
- Chen, X. (2023). Representing cityscape through texts and images: translations of multimodal public notices in Macao, *Asia Pacific Translation and Intercultural Studies*, 10(1), 53-70.
- Chen, Y. & Wang, W. (2016). Relating visual images to subtitle translation in Finding Nemo: A multi-semiotic interplay. *Translation & Interpreting*, 8(1), 69-85.
- Çağlayan, O. (2019). *Multimodal machine translation. Computation and Language* (Unpublished PhD Dissertation). Le Mans Université, France.
- Damaskinidis, G. (2016). The visual aspect of translation training in multimodal texts. *Meta*, 61(2), 299–319. <https://doi.org/10.7202/1037761ar>

- Elliott, D., Frank, S., Sima'an, K., & Specia, L. (2016). Multi30K: Multilingual English- German image descriptions. In *Proceedings of the 5th Workshop on Vision and Language* (pp. 70–74), Berlin, Germany. Association for Computational Linguistics.
- Everett, Y. U. (2015). *Reconfiguring myth and narrative in Contemporary opera*. Bloomington: Indiana University Press.
- Gambier, Y. (2006). Multimodality and Audiovisual Translation. *Proceedings of the Marie Curie Euroconferences MuTra: Audiovisual translation scenarios* (pp. 1-8). Retrieved from http://euroconferences.info/proceedings/2006_Proceedings/2006_Gambier_Yves.pdf
- Gambier, Y. (2023). Audiovisual translation and multimodality: What future? *Media and Intercultural Communication: A Multidisciplinary Journal*, 1(1), 1-16. <https://doi.org/10.22034/mic.2023.167451>
- Halliday, M. A. K. (1978). *Language as social semiotic: The social interpretation of language and meaning*. London: Arnold.
- Hodge, R. & Kress, G. (1988). *Social semiotics*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Jakobson, R. (1959). On linguistic aspects of translation. In L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader* (pp. 232–239). London: Routledge.
- Jewitt, C., Bezemer, J., & O'Halloran, K. L. (2016). *Introducing multimodality*. London: Routledge.
- Kaindl, K. (2013). Multimodality and translation. In C. Millán & F. Bartrina (Eds.), *The Routledge Handbook of Translation Studies* (pp. 257–269). London: Routledge.
- Kaindl, K. (2020). A theoretical framework for a multimodal conception of translation. In M. Boria, Á. Carreres, M. Noriega-Sánchez, & M. Tomalin, (Eds), *Translation and Multimodality. Beyond Words* (pp. 49-70), Routledge: New York.
- Ketola, A. (2016a). Towards a multimodally oriented theory of translation: A cognitive framework for the translation of illustrated technical texts. *Translation Studies*, 9(1), 67–81.
- Ketola, A. (2016b). Translating picturebooks: Re-examining interlingual and intersemiotic translation. In Lloyd, P. and Bohemia, E. (eds.), *Future Focused Thinking - DRS International Conference 2016*, 27 - 30 June, Brighton, United Kingdom. <https://doi.org/10.21606/drs.2016.225>
- Ketola, A. (2018). *Word-image interaction in technical translation. Students translating an illustrated text*. Unpublished PhD Dissertation, University of Tampere, Tampere
- Kokkola, S., & Ketola, A. (2015). Thinking outside the “Methods Box”: New avenues for research in multimodal translation. In D. Rellstab & N. Siponkoski (Eds.), *Rajojen dynamiikkaa, Gränsernas dynamik, Borders under negotiation, Grenzen und ihre Dynamik. VAKKI-symposiumi XXXV 12.– 13.2.2015* (pp. 219–228). Vaasa: VAKKI Publications 4.
- Kress, G. & Van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. London: Arnold.
- Kress, G. & Van Leeuwen, T. (2006). *Reading Images: The Grammar of Visual Design* (2nd ed.). Taylor & Francis Group, New York
- Kress, G. (2003). *Literacy in the new media age. Modes, logics and affordances*. London: Routledge.
- Kress, G. (2010). *Multimodality: A social semiotic approach to contemporary communication*. Routledge.
- Kress, G. (2020). Transposing meaning: translation in a multimodal semiotic landscape. In M. Boria, Á. Carreres, M. Noriega-Sánchez, & M. Tomalin, (Eds), *Translation and Multimodality. Beyond Words* (pp. 24–48), Routledge: New York.
- Li, S. (2019). A corpus-based multimodal approach to the translation of restaurant menus, *Perspectives*, 27(1), 1-19, DOI: 10.1080/0907676X.2018.1483408
- Li, Y., Shimizu, S., Chu, C., Kurohashi, S., & Li, W. (2023). Video-helpful multimodal machine translation. In *Proceedings of the 2023 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing* (pp. 4281–4299), Singapore. Association for Computational Linguistics.
- Liu, X., Zhao, J., Sun, S., Liu, H., & Yang, H. (2021). Variational multimodal machine translation with underlying semantic alignment. *Information Fusion*, 69, 73-80. <https://doi.org/10.1016/j.inffus.2020.11.011>
- Lu, S. (2023). How existing literary translation fits into film adaptations: the subtitling of neologisms in Harry Potter from a multimodal perspective. *Visual Communication*, 0(0), <https://doi.org/10.1177/14703572221141959>
- Mejias-Climent, L. (2017). Multimodality and Dubbing in Video Games: A Research Approach. *Linguistica Antverpiensia, New Series: Themes in Translation Studies*, 17, 99–113.
- Nam, W. & Jang, B. (2024). A survey on multimodal bidirectional machine learning translation of image and natural language processing. *Expert Systems with Applications*, 235(2024) 121168, 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2023.121168>
- O'Halloran, K. L., Tan, S. & Wignell, P. (2016). Intersemiotic translation as resemiotisation: A multimodal perspective. *Signata*, 7, 199-229.
- Okuyuz, A. Ş., & Sancaktaroğlu Bozkurt, S. (2022). Çok modluluk ve çeviri: Nasreddin Hoca örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(32), 176-193. <https://doi.org/10.33692/avrsyad.1176853>
- Ouyang, Q. & Fu, A. (2021). Effects of non-verbal paralinguistic capturing on meaning transfer in consecutive interpreting. In M. Zhang & D. W. Feng (Eds.), *Multimodal approaches to Chinese-English translation and interpreting* (pp. 192–218). Routledge, New York.

- Painter, C., Martin, J. R., & Unsworth, L. (2013). *Reading visual narratives*. London: Equinox.
- Pan, L. & Liao, S. (2023). Modelling audiovisual translation of non-fiction videos: A multimodal approach to subtitling. In L. Pan, X. Wu, T. Luo, & H. Qian (Eds.), *Multimodality in Translation Studies* (pp. 21-34). Routledge: London and New York.
- Pedro Ricoy, R. (2012). Multimodality in translation: Steps towards socially useful research. *Journal Multimodal Communication*, 1(2), 181-203. <https://doi.org/10.1515/mc-2012-0012>
- Pérez González, L. (2014). Multimodality in translation and interpreting studies: Theoretical and methodological perspectives. In S. Bermann & C. Porter (Eds.), *A Companion to Translation Studies* (pp. 119-131). Wiley.
- Plastina, A. F. (2022). Remaking meaning through intersemiotic translation: the case of online medical journals. *The Journal of Specialised Translation*, 38, 32-54.
- Povoroznyuk, R. (2022). Intersemiotics of multimodality: Advertisement in translation. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 18(Special Issue 2), 1141-1164.
- Ramos Pinto, S. (2018). Film, dialects and subtitles: An analytical framework for the study of non-standard varieties in subtitling. *The Translator* 24(1), 17-34
- Reviere, N. (2018). Tracking multimodal cohesion in audio description: Examples from a Dutch audio description corpus. *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies*, 17, 22-35. <https://doi.org/10.52034/lanstts.v17i0.477>
- Sanabria, R., Çağlayan, O., Palaskar, S., Elliott, D., Barrault, L., Specia, L., & Metze, F. (2018). How2: A large-scale dataset for multimodal language understanding. In *Proceedings of the Workshop on Visually Grounded Interaction and Language (ViGIL)*. NeurIPS.
- Silvester, H. (2018). From paratext to polysemiotic network: A holistic approach to the study of subtitled films. *Linguistica Antverpiensia, New Series: Themes in Translation Studies*, 14, 71-83.
- Sulubacak, U., Çağlayan, O., Grönroos, S.-A., Rouhe, A., Elliott, D., Specia, L., & Tiedemann, J. (2020). Multimodal machine translation through visuals and speech. *Machine Translation*, 34, 97-147 (2020). <https://doi.org/10.1007/s10590-020-09250-0>
- Taylor, C. (2003). Multimodal transcription in the analysis, translation and subtitling of Italian films. *The Translator*, 9(2), 191-205. <https://doi.org/10.1080/13556509.2003.10799153>
- Taylor, C. (2016). Multimodal corpus analysis of subtitling: The case of non-standard varieties. *Target. International Journal of Translation Studies*, 28(2), 222-236. <https://doi.org/10.1075/target.28.2.04tay>
- Thibault, P. (2000). The multimodal transcription of a television advertisement: theory and practice. In A. Baldry (ed.) *Multimodality and Multimediality in the Distance Learning Age* (pp. 311-385). Campobasso: Palladino Editore.
- Toury, G. (1994). A Cultural-Semiotic Perspective. In Thomas A. Sebeok (ed), *Encyclopedic Dictionary of Semiotics, vol. 2 N-Z* (pp. 1111-1124). Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
- Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies and beyond*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Tuominen, T., Jiménez Hurtado, C., Ketola, A. (2018). Why methods matter: Approaching multimodality in translation research. *Linguistica Antverpiensia, New Series: Themes in Translation Studies*, 17, 1-21.
- Valdeón, R. A. (2024). The translation of multimodal texts: challenges and theoretical approaches, *Perspectives*, 32(1), 1-13, DOI: 10.1080/0907676X.2024.2290928
- Van Leeuwen, T. (2005). *Introducing Social Semiotics*. London and New York: Routledge.
- Van Meerbergen, S. (2009). Dutch picture books in Swedish translation. Towards a model for multimodal analysis. In D. C., Dries (ed.). *Translation and (Trans)formation of Identities. Selected papers of the CETRA Research Seminar in Translation Studies*, (pp. 1-20) Lirias: CETAR.
- Wang, X., Wu, J., Chen, J., Li, L., Wang, Y., & Wang, W. Y. (2019). VATEX: a large-scale, high-quality multilingual dataset for video-and-language research. Computing research repository arXiv:1904.03493
- Weissbrod, R. & Kohn, A. (2019). Introduction. In R. Weissbrod, & A. Kohn (Eds), *Translating the Visual. A Multimodal Perspective* (pp. 1-12). New York, Routledge.
- Wu, X., & Pan, L. (2023). Introduction: Multimodality in Translation Studies: Themes and Models. In L. Pan, X. Wu, T. Luo, & H. Qian (Eds), *Multimodality in Translation Studies* (pp. 1-20). London and New York: Routledge
- Young, O., Lai, A., Hodosh, M. & Hockenmaier, J. (2014). From image descriptions to visual denotations: New similarity metrics for semantic inference over event descriptions. *Transactions of the Association for Computational Linguistics*, 2, 67-78.
- Zhao, Y., Komachi, M., Kajiwara, T., & Chu, C. (2020). Double attention-based multimodal neural machine translation with semantic image regions. In *Proceedings of the 22nd Annual Conference of the European Association for Machine Translation*, pp. 105-114, Lisbon, Portugal. European Association for Machine Translation
- Zhao, J. (2023). Re-instantiation of multimodal meaning in the translation of Chinese comic Zhuang Zi Speaks: The Music of Nature. *Asia Pacific Translation and Intercultural Studies*, 10(1), 34-52.